Digitized by Google

1.6.

XI-7. 13

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
19 E
16

1

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS GABRIELIS CARD. PALÆOTI.

ROMÆ,

Ex Typographia Apostolica Vaticana.

M. D. XCII.

SVPERIORVM PERMISSV.

13.14 E.16

SACRO S. R. ECCLESIAE CARDINALIVM COLLEGIO.

GABR. CARD. PALÆOTVS.

AGITVR annus prope trigeſimus, cum Diuinæ placuit bonitati, per Pont. Max. Sanctæ mem. Pium IIII. in celeberrimum iſtum vniuerſalis Eccleſiæ Senatum, & ſummum Conſilium ex omnibus nationibus delectum, me licet meritis longe alijs inferiorem aggregare. Quod munus cum plane magnum, & multiplex, ac negotiorum frequentia & grauitate cumulatum, in omnes partes Reipublicæ Chriſtianæ patere animaduertiſſem, ſupplex Patrem luminum rogaui, vt cæleſti ſua luce animum illuſtraret meum, atque vt eximiam Cardinalium illorum, qui tunc florebant, ſubindeq. per manus traditam, & ad vos quaſi hereditario iure delatam prudentiam, imitari aliqua ex parte poſſem. Et quamuis peritiſſimorum Ducum mihi viam præmonſtrantium, tum excellenti doctrina, tum rerum vſu, in hoc arduo vocationis meæ itinere, ſatis dirigi poſſe conſiderem: tamen, cum inter cæteras muneris huius functiones, illam vnam, quæ ad ſacrum Summi Pontificis Conſiſtorium, ſingulare totius Chriſtianæ Reipublicæ perfugium, atque ornamentum, pertinet, magna rerum varietate, ac perenni quadam negotiorum commutatione implicari conſpicerem; cognoui ſimul non eandem mihi in his ad ampliſſimorum Senatorum veſtigia conſectanda, ſemitam, atque alijs in rebus patere: eo quod multa hic frequenter contigerent, quibus Cardinales, tametſi eundem finem ſpectarent, non

idem tamen, vt in rebus mortalium ſæpe accidit, ſentirent; quinimmo in conſilij dandi ratione, ac huius muneris obligatione æſtimanda, valde diſcreparent. Quod quidem cum ex ipſa præcipue rerum, quæ tractantur, naturæ accidere animaduerterem, propterea quòd ea, quæ quotidie conſultanda emergunt, adeo ſunt inter ſe diuerſa, noua, ardua, multiplicia, & propemodum infinita, vt quid, quando, quomodo, quatenusve loquendum, aut tacendum ſit, nulla ſatis conſtanti regula præfiniri, ac decerni poſſe videatur; Idcirco difficultatem huiuſmodi arduam nimis, atque humanis fere viribus ſuperiorem aliquando cenſebam, cùm non omnia, non ſemper, non vbique, non eadem ab omnibus Cardinalibus pronuntianda, ſed ſuo tempore, vt dixit Salomon, vniuerſa eſſe facienda, facile perſpicerem. Quare, cum maiores in dies animi vexationes, ac grauiores rerum perturbationes hinc aſsidue exoriri viderem, quæ me ipſum, & alios etiam ſuſpenſos varie exagitabant, ac ſolicitos ſimul detinebant, ne qua in parte muneris noſtri offenderemus; cœpi ego eo magis permoueri, quo infirmiorem animi mei ſenſum agnoſcebam, ac peregrinationis curſum, tempori, quo erit villicationis meæ reddenda ratio, propinquiorem eſſe ſentiebam. Quamobrem accuratius multo mecum meditari ſum aggreſſus, an aliquid accommodatum ſedandis hiſce mentis agitationibus inueniri poſſet, quo tranquilliore poſthac conſcientia, & maiore animæ meæ fructu, hac præſertim affecta ætate, in hoc ampliſsimo munere verſari poſsem. Itaque cum nonnulla non ſolum ex maiorum noſtrorum inſtitutis, ac veterum Cardinalium diſciplina, ſed etiam ex ſacrorum Conciliorum, & Canonum decretis, ſanctorumq; Patrum auctoritatibus, in vſum meum adnotaſſem, atque, vt ea tutius mihi ſequi liceret, ad aliquot Ordinis iſtius ſapientiſsimos Senatores detuliſſem, inter quos tres extitere, qui ad ſummum Pontificatum euecti fuerunt, Gregorius XIIII. Innocentius IX. & qui hodie maximo Reipublicæ Chriſtianæ commodo feliciter viuit Clemens VIII. S. D. N. illorumq; acri iudicio explorato, eadem illis non improbari cognouiſſem; tum eo attentius

inſtitui

inſtitui complura alia, quæ tempus ipſum quotidie parturiebat, obſeruare, & cum Senatoribus multis communicare, prudenteſq. illorum cogitationes ſcrutari, & conſilia excipere. Quo factum eſt, vt, Deo iuuante, plura, quàm initio arbitrabar, fere non ſentiens, nec longo admodum labore in vnum coegerim, quæ ad ambiguitatis, ſolicitudiniſq. aculeos euellendos, & ad conſiliorum noſtrorum tutiorem fortaſſe rationem poterunt aliquando pertinere. Quorum multa cum ex veſtræ prudentiæ fontibus fuerint hauſta, æquum exiſtimaui eadem veſtris maturius excutienda iudicijs, ac probanda ſententijs offerre: vt ſi publicis rebus conſultandis, atque ſuffragijs certius ferendis, hinc lucem aliquam accedere poſſe iudicatis, hæc non tam tenuitatis meæ, quàm grauitatis veſtræ Senatoriæ, ac potius communem ſapientiæ, quæ in vobis elucet, fœtum agnoſcatis, & quanto animi ſtudio, atque obſeruantia vobis ea offeruntur, tanta vos viciſſim humanitate, ac benignitate, illa complectamini. Quæ tamen omnia in primis Summi Pontificis, ac Sacroſanctæ Matris Eccleſiæ correctioni, atque auctoritati ſubiecta eſſe profiteor, & declaro.

QVAEDAM PERTINENTIA AD RATIONEM ORDINIS IN HOC OPERE OBSERVATI.

ANTEQVAM de ordine nobis in hac tractatione propoſito dicere incipiamus, viſum fuit, Lectorem admonere, nos librum hunc tametſi typis modo excudi permiſerimus, nondum tamen publicè edi, aut omnibus legendum exponi voluiſſe; cum adhuc nonnulla forte addenda, & magis elaboranda ſuperſint; verum paucis interim exemplis ad priuatum tantum aliquorum vſum ita in præſenti impreſſum fuiſſe. Quòd ſi aliqua in eo digerendo, fortaſſe repetita, & in idem recidentia videbuntur, animaduertendum erit, a nobis id non ſine cauſa factum: nam ſicuti rami multiplices, cum ab vna tantum radice exoriantur, eandemq. vim, ac naturam retineant, diuerſa tamen ſpatia in arbore occupant, atque huc, & illuc ad varios vſus feruntur; ſic in vna eiuſdem argumenti tractatione, quamuis multiplices, tum quæſtiones, tum probationes, item rationes, atque auctoritates ex eiſdem fere principijs deductæ ſeſe obtulerint, quæ idem prope ſonare videntur; nos tamen eas proprijs locis diſtinguere, atque ſuas ſingulis ſedes ad diuerſa probanda, ſeu corroboranda, prout aptius viſum eſt, ita accommodare curauimus, vt nemo eaſdem fruſtra repetitas probabiliter exiſtimare debeat.

Vt igitur ad ipſius ordinis explicationem veniamus, ſciendum eſt primum, nos initium cepiſſe a neceſsitate petendi, dandiq. conſilij, quo tamquam ſolido fundamento, tota ædificij extruendi ratio niteretur. Deinde quia omnes regulæ exceptiones varias habere conſueuerunt, atque hac in re multa tamquam impedimenta, ſeu diffi-

cultates proponi ſolent, quibus a dando conſilio Senatores frequenter excuſari poſſent; ideo ſingulos hos caſus, qui ex varijs fontibus deriuare videntur, perſequi diligenter conati ſumus. Hincq; factum eſt, vt tota hæc tractatio in quinque partes a nobis fuerit diſtributa. Prima continet neceſsitatem petendi, & dandi conſilij. Secunda excuſationes Cardinalium a perſona Papæ. Tertia excuſationes a perſona Cardinalium. Quarta difficultates, quæ aliquando oriuntur ex rebus ipſis, de quibus eſt conſultatio, quæ Cardinalibus negocium facere poſſunt. Quinta tandem complectitur difficultates, quæ ex cauſis extrinſecis naſci ſolent. Quibus omnibus concluſio accedit, veluti epitome totius diſputationis.

Vt vero tota rei ſeries, ſi quando vſus venerit, vno aſpectu ante oculos haberi, vtque facilius omnia præcipua capita, memoria teneri poſsint, placuit omnium quæſtionum Indicem, atque ordinem ſubijcere.

PARS PRIMA.

Neceſsitates petendi, & dandi conſilij.

HIC proponuntur quæſtiones quædam generales, quæ ſunt tamquam fundamenta totius diſputationis. & tribus prioribus agitur de neceſsitate petendi conſilij: tribus ſequentibus de obligatione dandi conſilij. Primo, neceſsitas oſtenditur petendi conſilij in rebus priuatis: Tum, in rebus publicis: Tum, in rebus Conſiſtorialibus. Deinde agitur de obligatione DD. Cardinalium in dando conſilio ex vinculo charitatis: Tum, ex vinculo iuſtitiæ: Denique, ex natura officij.

Et ſunt Quæſtiones VI.

Quæſt. I. De Conſultationis neceſsitate in rebus priuatis. I.
II. Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes, & Magiſtratus. II.

An

III. An Summus Pontifex Cardinalium conſilium, ſiue conſenſum in rebus arduis neceſſario requirere teneatur. III.

IIII. An Cardinales a Papa requiſiti teneantur vinculo charitatis ad conſilia prompte, & ſyncere proferenda: IIII.

V. An iuſtitiæ vinculo ad eadem conſilia teneantur. V.

VI. An Cardinales etiam non requiſiti, teneantur ex natura officij ſui, vbi res poſtulat, Papæ conſilia ſubminiſtrare. VI.

PARS II.

Excuſationes Cardinalium deducta a perſona Papæ, ne teneantur ei conſilium dare.

IN hac parte agitur, an Cardinales excuſari poſsint a dando conſilio ex cauſis deductis a perſona Papæ propter eius officium, vel propter eius præſumptam voluntatem. AB OFFICIO: Propter maximam Papæ auctoritatem: Vel propter eiuſdem ſapientiam, & ſanctitatem: Siue propter ſummam, quæ ei debetur, obſeruantiam: Aut propter eam, quæ illi iure deferenda eſt, obedientiam. A VOLVNTATE PRAESVMPTA: Quia ipſe affirmat ſic expedire: Aut quia Cardinales credunt iam eum deliberaſſe: Aut quia exiſtimant illorum ſententias non magni ab eo fieri: Aut quia verentur ei moleſtiam afferre: Aut quia dubitant, illum magis irritandum: Seu quia ſibi perſuadent, illum ſcire, & pati quæ ab eis geruntur.

Et ſunt Quæſtiones X.

Q. I. An propter ſupremam, atque a Deo immediate pendentem Summi Pontificis in vniuerſos auctoritatem, excuſandi ſint Cardinales, qui nulla in re illi cenſent repugnandum. VII.

II. An laudabilius ſit in rebus a Summo Pontifice propoſitis, VIII.

propoſitis, intellectum ſuum cum humilitate captiuare, propter eius eximiam ſapientiam, ac ſupereminentem perfectionem, quàm proprium ſenſum aliter dictantem ſequi.

III. An religionem, & debitum Papæ obſequium Cardinalis in aliquo lædere cenſeatur, qui rebus a Summo Pontifice propoſitis conſulendo diſſentit. IX.

IIII. Quando Cardinales cupientes obedire Papæ ſe a dicendo abſtinerent; eo quod gratius illi futurum cenſerent eos ſilere, quàm loqui: An venia digni eſſent. X.

V. Quid ſi Princeps affirmaret ſe habere iuſtas, & validas cauſas aliquid faciendi, quæ tamen alijs ignotæ eſſent: An Cardinales reſponſuri, deberent illius propoſitioni acquieſcere. XI.

VI. Cardinales qui ſibi perſuaſum haberent Papam iam in animo ſtatuiſſe quid velit facere, eumq. ſententiam minime mutaturum, & ideò ſe diſſentiendo nihil profecturos, An tacendo eſſent excuſandi. XII.

VII. Si aliqui Cardinales exiſtimarent, Papam exquirere eorum ſententias cæremoniæ potius, vt dici ſolet, quàm conſilij cauſa, Quid tunc agere debent. XIII.

VIII. Quid, ſi vererentur aliqui contradicendo Papam contriſtare, & nollent ei moleſti eſſe. XIIII.

IX. Si qui ſuſpicarentur, Papam, ipſis diſſentientibus, magis obfirmandum, aut potius irritandum: An ſententiam ſuam debeant comprimere. XV.

X. An Principis ſcientia, & patientia, Cardinales animo diſſentientes, ſed ſilentio, & capitis demiſſione ſe aſſentiri oſtendentes, excuſare cenſeantur. XVI.

PARS

PARS III.

Excuſationes a perſona Cardinalium.

HAEC pars complectitur alias cauſas prodeuntes a perſona Cardinalium: Siue ab eorum munere: Siue ab eorum natura, & moribus: Siue a concepta ſuſpicione. A MVNERE: Quia ſunt (vt dici ſolet) Creaturæ Papæ: Vel quia tamquam emeriti milites, digni ſunt tacendi priuilegio: Seu quia iam tentarunt, & fruſtra, & commodius alibi agent. A NATVRA: Ob adoleſcentiam, ſeu pudorem, & imbecillitatem: Siue ob metum reuerentialem: Aut ob alia loquendi impedimenta. EX VARIIS SVSPICIONIBVS: Veluti, ne ipſi ſingulares in ſua ſententia habeantur: Ne fruſtra nitantur: Ne poſtea amplius prodeſſe non valeant: Quòd ſic alios claros Cardinales feciſſe videant.

Ex quibus deducuntur Quæſtiones IX.

Quæſt. I. An Cardinales creati a Papa, ſeu ab illo muneribus, atque honoribus decorati, ſiue etiam conſanguinei, vel nepotes, a dicenda in Conſiſtorio ſententia excuſentur. XVII.

II. Qui anteacto tempore officium ſuum conſulendo bene præſtitiſſet, ſi aliquando deinde rogatus in Conſiſtorio, ſileret: An eſſet excuſandus. XVIII.

III. Qui cum Pontifice iam ſe priuatim egiſſe, idq. fruſtra, aut ſe commodius poſtea acturos dicerent: An eis liceret in Conſiſtorio abſtinere. XIX.

IIII. An propter adoleſcentiam, aut verecundiam, ſeu memoriæ imbecillitatem, aliave huiuſmodi impedimenta, liceat Cardinali in ſacro Conſiſtorio a dicendo ceſſare. XX.

V. Qui metu reuerentiali ſe a dicendo abſtinerent, aut aliter quàm oporteret, loquerentur: An digni excuſatione eſſent. XXI.

Quid,

VI. Quid, ſi, tacentibus alijs, vereretur aliquis aduerſando ſingularis haberi: An tunc alios ſequendo, eſſet excuſandus. XXII.

VII. Num illud a veteribus ſcriptum: Quod fruſtra niti, neque aliud quàm odium quærere, extrema dementia eſt, deberet eos Cardinales excuſare, qui putarent ſe dicendo nihil effecturos. XXIII.

VIII. An Cardinalis ſit excuſatione dignus, qui vt gratiam Principis retineat, atque alijs proinde rebus fructuoſior eſſe poſſit, illud aliquando ſe probare in Conſiſtorio oſtendat, quod vere non probat. XXIIII.

IX. An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propoſitas, licet ſibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum ſoliti fuerunt, iuſtam alijs idem faciendi excuſationē præbere poſſint. XXV.

PARS IIII.

Difficultates a rei quæ proponitur natura.

HOc loco difficultates recenſentur, quæ a propoſita materia oriuntur, quarū aliæ ad perſonas: aliæ vero ad res pertinēt. DE PERSONIS: An dignior ſit approbandus: An crimina denuncianda: An ſufficiat ſequi conſilia peritorum. EX REBVS PROPOSITIS: Veluti cum cauſa eſt dubia: Cum ex improuiſo proponitur: Quando eſt prorſus ignota: Quando alias fuit propoſita: Cum id, quod proponitur, pertinet ad ius diuinum, aut poſitiuum: Quando dubitat an conſulendi præceptum ita ſit affirmatiuum, vt non perpetuo obliget: Quando Cardinalis aſſurgens demittit tantum caput, & tacet: An tacere ad res propoſitas, ſit culpa, & qualis: Quis reſpondendi modus ad res propoſitas ſit aptior.

Et ſunt in hac parte quæſtiones XII.

Quæſt. I. An ſi promouendus in Epiſcopum, aut Cardinalem, dignus ſit, ſufficiat Cardinali Conſiliario XXVI.

rio illum approbare: an alterum potius digniorem proponere debeat, ac meliora ſemper in alijs etiam negocijs ſuadere.

II. *An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ obſtant promouendis in Epiſcopos, aut Cardinales.* XXVII.

III. *Si quis conſilium a viris peritis accepiſſet, licere ſibi certis de cauſis aliter in Conſiſtorio de re propoſita reſpondere, quàm conſcientia dictet: An defendi mereatur.* XXVIII.

IIII. *Quando res propoſita, Cardinali dubia videtur, quæ partes illius eſſe debeant.* XXIX.

V. *Quando res graues ex improuiſo proponuntur, Quid Cardinali ſit agendum.* XXX.

VI. *Si Cardinalis earum rerum quæ proponuntur, idoneam notitiam, aut experientiam non habeat, Quid ei ſit agendum.* XXXI.

VII. *Quando alias eadem cauſa fuiſſet in Conſiſtorio propoſita: An dicenti ſufficeret ſuffragium ſuum reijcere ad id quod prius ipſemet dixiſſet, aut ab alio Cardinali dictum probaret.* XXXII.

VIII. *An de rebus, quæ ius diuinum reſpiciunt, Conſiliarium loqui, de ijs vero quæ ad ius poſitiuum ſpectant, eundem ſilere deceat.* XXXIII.

IX. *An hoc dandi conſilij officium, ad affirmatiua præcepta ſit referendum, ita vt non ſemper, ſed opportune ſit ſuppeditandum.* XXXIIII.

X. *Quando res eſt talis, quod Cardinalis eam non probans, eligit tacere, aſſurgens cum capitis inclinatione: An muneri ſuo ſatisfaciat.* XXXV.

XI. *An tacere Cardinalem in Conſiſtorio, quando ſententiam rogatur, ſit culpa, & qualis.* XXXVI.

XII. *Inter varios reſpondendi modos ad id quod propoſitum eſt in Conſiſtorio, Quiſnam congruentior eſſe videatur.* XXXVII.

PARS

PARS V.

Difficultates a varijs cauſis extrinſecus aſſumptæ.

HAEC pars multiplices cauſas extrinſecus orientes comprehendit, quarum aliquæ in Conſiſtorio: aliæ extra Conſiſtorium conſiderantur: aliæ varias dubitationes continent. IN CONSISTORIO: An Cardinali ſit neceſſaria loquendi libertas: An ſatis ſit, eum ſine ornatu quoquomodo loqui: An ſententia clara voce, an ſecretis ſuffragijs, aut de ſcripto dicenda: An liceat rem omnem ad arbitrium Papæ referre: An ad maiorem partem Collegij: An mutare ibidem ſententiam: An tacendum ſit, ſi Princeps per ſe ſtatuat: aut eis contradicat, aut ſilentium indicat. EXTRA CONSISTORIVM: Num liceat abſtinere ſe interdum ab accedendo in Conſiſtorium: An ſubſcribere Bullas contra cõſcientiam: An Bullas ſubſcribere examinatas, quando erat abſens. ALIAE DVBITATIONES: Veluti, quonam modo Cardinales in Congregationibus ſe gerere debeant: An plures difficultates ſimul iuuent: In dubijs, quid magis probandum.

Et ſunt Quæſtiones XIII.

Quæſt. I. An Cardinali ſit neceſſaria in Conſiſtorio libertas loquendi; an potius, ſi aliquando ea non vtatur, ſit excuſandus. XXXVIII.

II. An aliquo verborum ornatu, aut quo potius dicendi genere Cardinalem vti conueniat in Conſiſtorio. XXXIX.

III. Ad dicendam in Conſiſtorio ſententiam, quis modus aptior ſit iudicandus: an clara voce: an ſecretis ſuffragijs: an ex ſcripto, ſiue qualibet alia commodiore ratione. XL.

IIII. Cardinales rogati ſententias, ſi ad beneplacitum Papæ ſe referant, aut ſententiam ſuam Papæ iudicio ſubmittant: An muneri ſuo ſatisfaciant. XLI.

Quid

V. *Quid de ijs ſentiendum ſit, qui ſe maiori parti Collegij ſubmittunt.* XLII.

VI. *Qui loco ſuo dixit, an auditis ſubſequentium melioribus ſententijs, poſſit, & debeat conſilium ab ſe datum emendare.* XLIII.

VII. *Si Pontifex non exquiſitis prius Cardinalium ſententijs aliquid ſponte ſtatuat: aut, ſi exquirat, & dum hi reſpondent, ille aliquid interloquatur, vel eis contradicat: ſiue ſilentium indicat in rebus, quæ ab ipſis non probantur; Quæ ſint partes Cardinalium.* XLIIII.

VIII. *An Cardinali non accedere in Conſiſtorium, quando a Papa indictum eſt, culpa ſit: & maxime ſi cauſam proponendam ſciat, cui nullo pacto pro conſcientia ſibi aſſentiendum putet.* XLV.

IX. *An debeant Cardinales ſubſcribere Bullas Summorum Pontificum, quamuis in Conſiſtorio ab ijs diſſenſerint, & ſubſcriptionis quoque tempore eas vere, & ex animo non probent.* XLVI.

X. *Qui ex iuſto impedimento fuit abſens, cum negocium tractaretur in Conſiſtorio, An teneatur ſubſcribere Bullam, cui maior pars Cardinalium conſenſit.* XLVII.

XI. *De Congregationibus Cardinalium pro rebus conſultandis: ac de Conſiliarijs minoribus, ceteriſq. in ijſdem Congregationibus obſeruandis.* XLVIII.

XII. *An rationes, quæ ſingulæ ad excuſandum Cardinalem a debito conſulendi munere non ſufficiunt, plures ſimul coniunctæ ſuffragentur.* XLIX.

XIII. *An inter varias Doctorum opiniones ſit illa tamquam benignior amplectenda, quæ admittit excuſationes, ſeu difficultates: ne conſilium detur: an alia, quæ eas reijcit.* L.

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue neceſſaria Cardinali videantur, vt Conſilij dandi munus, pro vt oportet, exerceat.

HAEC Concluſio, quoniam eſt inſtar compendij plurimarum præcedentium quæſtionum, atque alia multa ad totam diſputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem fuit in aliquot membra diſtributa, quæ ſequuntur.

I. *Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Conſiliario præcipue propoſitus eſſe debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu conſulat, auctoritate potiſsimum opus eſſe: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. conſulendum in primis eſſe neceſſaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. *De alijs pertinentibus ad Conſiſtorialia Conſilia. Primo, De Summo Pontifice, qui Conſiſtorio præſidet. Secundo, De triplici Cardinalium, qui Conſiſtorio adſiſtunt, ordine, atque officio. Tertio, De obſeruandis a Cardinali quando indicitur Conſiſtorium. Quarto, Quando in Conſiſtorium conuenitur. Quinto, Cum Summus Pontifex cauſas conſultandas proponit. Sexto, Cum ſententias in Conſiſtorio exquirere incipit, Septimo. Cum locus obuenit Cardinali ad Conſilium ſuum proferendum. Octauo, Poſt dictas ſententias ab omnibus Cardinalibus quid obſeruandum. Nono, Dimiſſo Conſilio, quid reliquum ſit. Decimo. Quæ partes ſint veri Cardinalis in tota eius vita ex ſancto Bernardo.*

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS I. QVÆST. I.

De Conſultationis neceſsitate in rebus priuatis.

A POSTVLAT inſtituti noſtri ratio, vt cum de ſacri Conſiſtorij conſultationibus ſimus tractaturi, ea in primis impedimenta ſubmoueantur, in quæ Lectoris cogitatio in ipſo limine poſſet offendere, addubitantis forte nos in minus neceſſario opere verſari; cum hominum conſultationes ſiue ad priuata, ſiue ad publica negotia pertineant, earum ex rerum genere eſſe cenſeantur, quæ arbitrariæ dicuntur, & quodam potius vſu, quàm certa neceſſitate inſtitutæ. Vnde nos priuſquam de rebus Conſiſtorialibus, quod

QVAEST. I.

B nobis principaliter propoſitum eſt, diſſerere ingrediamur, nonnulla tum de priuatarum rerum, tum de publicarum conſilijs perſequenda eſſe duximus, vt certioribus gradibus ad Conſiſtorialia perueniamus.

Poſſet igitur fortaſſe alicui in mentem venire minus eſſe neceſſarias de rebus priuatis conſultationes; eo quòd ius commune neminem cogit alios in rebus ſuis conſulere, neminemve damnat ſine conſilio rem donantem, aut ementem, aut locantem, ſeu hereditatem adeuntem, aut de toto patrimonio ſuo teſtantem: immo paucis exceptis caſibus, quibus tutores, curatores, ſeu adminiſtrato-

C res certis perſonis, ac rebus adiungi ſolent, reliquis non ſolum plenam facultatem rerum ſuarum gerendarum permitti, ſed etiam eiſdem indulgeri ſcimus, vt ſi quando libuerit aliquos in conſilium adhibere, non tamen illud ſequi teneantur,[a] cum regula ſit conſilia ſuaderi tantum, non imperari:[b] quod & in conſilijs Euangelicis locum habet.[c] Et quamuis iure veteri prudentes viros inſtitutos fuiſſe ſcimus, qui conſulentibus de iure reſpondebant, eorumq. reſponſa auctoritatem obtinebant, non tamen quemquam ad illos conſilij cauſa confugere coactum fuiſſe legimus.[d]

a l.2. in fi. mãda. & glo. c. cũ olim. de arbit.
b cap. fin. 14. quaſt. 1.
c cap. integritas. 32. q. 1.
d l. 2. de orig. iur. §. & quidẽ ex omnibus, et §. Et vt obiter.

 Sed

I Sed & amplius ex ſacris litteris edocemur, hominem ratione, atque arbitrij libertate a Deo inſtructum in manu conſilij ſui, non alieni relictum fuiſſe. [a] Vnde abſurdum videri poteſt, eum, qui a Deo conditus fuit ad eius imaginem, & ſimilitudinem, vt alijs animantibus præeſſet, ſibi ipſi in rebus ſuis non ſufficere, ſed ad alienam opem confugere debere. Hæc & alia huiuſmodi aduerſus priuata conſilia poſſent fortaſſe excitari. A

a Eccli.15.

Vervm ſi quis, re altius, vt oportet, repetita, eam iuſtis rationibus attentius conſiderarit, non dubitamus eum longe aliter iudicaturum, & nobiſcum hanc rerum humanarum conſultandarum neceſſitatem perſpicue agniturum. B

Constat ſiquidem ex ipſis naturæ principijs, hominem ſumma Dei prouidentia ad ſocialem vitam procreatum fuiſſe, non tam delectationis, quàm neceſſitatis cauſa; [b] propterea quòd cum ex anima, & corpore conditus eſſet, egebat vtrumque aliena ope, atque adiumento. Nam quod ad corpus pertinet, nemo non videt fragile illud, nudum, atque inerme oportere ab alijs nutriri, foueri, atque defendi. Quod vero ad animum ſpectat, quis pariter non perſpicit, niſi aliorum diſciplina informetur, ac moribus, & doctrina perpetuo excolatur, rudem prorſus, imperitumq. deprehendi? [c] Quod ſane ex ipſa humanæ naturæ conditione proficiſci receptum eſt, quæ quamuis rationis particeps condita fuerit, quia tamen cum corpore coniuncta erat, neceſſeq. habebat ad cognitionem hauriẽdam ſe ad ſenſus conuertere, & phantaſmata ſpeculari; propterea non licuit illi, prout Angelis, ſolo intuitu, ac momento, naturaliter res abſque vllo labore, atque errore apprehendere. [d] Verum neceſſe ei fuit, res pedetentim cogitatione percurrere, paulatimq. progreſſus de vna ad alteram facere, conſequentias rerum ex cauſis antecedentibus longo examine, & circuitu colligere; [e] & tandem magna animi contentione aliquando res comprehendere, aliquando non comprehendere, ſed putare ſe comprehendere, & ſpecie boni decipi, [f] ac plane aperte videre ſe ad multa percipienda, & efficienda aliena ope, & conſilio neceſſario indigere. Quæ humana conditio magna certe ex parte etiam in ipſo innocentiæ ſtatu ſe oſtendiſſet, quo non omnes homines æquales proditi fuiſſent, ſed aliqui maiores, qui minoribus conſulerent, aliqui doctiores qui ſimpliciores inſtruerent. [g] A C D

b S.Thom. de regim. princip. lib. 4. cap. 2. 3. Aegid. lib. 2. par. 1. & lib. 3. par. 1. c. 4.

c S.Thom. 1. par. q. 101. artic. 1.

d S.Thom. 1. par. q. 58. ar. 3. 4. & 2. 2. q. 49. art. 5. ad 2.

e S.Thom. 1. par. q. 79. ar. 8.

f S.Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 8.

g S.Tho. in 1. par. q. 96. ar. 3.

Vervm poſt naturam lapſam eo magis hæc hominum imbecillitas patefacta fuit, mutuiamq. ferendi ſibi inuicem ſubſidij neceſſitatem euidentius declarauit, tum propter interni luminis aciem ex peccato debilitatam, quod ſecum ignorantiam, difficultatemq.

A operandi traxit, [a] tum propter rerum ipſarum, quæ extrinſecus apprehendendæ ſunt, auctas poſt præuaricationem ex cæco hominum amore nouitates, varietates, obſcuritates, atque incertos exitus, [b] quibus curandis, & quemadmodum oportet adminiſtrandis, neceſſarium eſt, circumſtantias omnes, quæ multiplices ſunt, perfecte obſeruare, necnon vniuerſalia rationis principia ad ſingularia illa, quæ repente, & quaſi momento contingunt, applicare, [c] & diuturno vſu plurima, quæ varia ſunt, atque incerta, ac prope infinita, comperta habere. [d] Cum autem hæc omnia in nullo quopiam, quantum ſatis eſt, reperiri, nec ab vno omnibus in rebus, atque
B omni tempore præſtari poſſint; [e] euidenter perſpicitur hæc perendi conſilij neceſſitas, cum facilius ſit a multis multa, quàm ab vno tantum cognoſci, [f] quia, quod vni non occurrit, alteri ſe offert. Qua ex re conſilium aliqui dictum eſſe volunt quaſi conſidium, quòd plures ſimul conſideant ad aliquid determinandum, [g] & præſertim quia ad bene operandum [h] non ſolum perſpiciendum eſt quid fiat, ſed quomodo id fiat, non caſu, non impetu, non carnis affectu, non proprio ſenſu, ſed recta electione, congruentibusq. fini medijs: tempore item, modo, loco, animi firmitate, alijsq. plurimis circumſtantijs perſpectis, atque ſeruatis, [i] quæ vt in vno tan-
C tum homine naturaliter, perpetuoq. inueniantur, inauditum, ac fere incredibile videtur. [k]

Qvapropter ſententia tum ſanctorum Patrum, tum Philoſophorum ea ſemper fuit, hominem ſibi ipſi rebus grauibus, ac difficilibus gubernandis vt plurimum minime ſufficere, [l] ſed præter ſupernum [m] auxilium etiam prudentum conſilio adiuuandum eſſe; vt quemadmodum ex ſcintillis multis lumen vnum accenditur, ſic copulatis multorum mentibus, quæ antea diuiſæ erant, ſolidius humanarum rerum adminiſtrationibus proſpiciatur. Et qui antea ſinguli duos tantum oculos, ac manus, & pedes habebant, vnde non
D omnia circumſpicere, atque attingere poterant, nunc coactis quaſi in vnum cœtum multorum oculis, & manibus, vniuerſa commodius, & clarius luſtrare, & contrectare poſſint. [n]

Quod eo amplius confirmatur, quia certum eſt, Chriſtiano homini nullam actionem a deliberata ratione proficiſcentem, & in indiuiduo, quod vocant, conſideratam tamquam indifferentem propoſitam eſſe debere, [o] nihilq. omnino otioſe, nihil fortuito, aut inconſiderate ei ſuſcipiendum eſſe, cum notum ſit verbi etiam otioſi rationem illi reddendam. Hincq. negotiatori ſolet comparari; [p] quoniam quemadmodum mercatores ſuam pecuniam non ſolum

[a] S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.
[b] S. Tho. 1. 2. q. 77. art. 2. 4. & ſeq.
[c] S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 7.
[d] S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 1. & q. 47. art. 3. ad 2. & 3.
[e] S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in fine.
[f] c. prudentiā. de offic. deleg. c. de quibus 20. diſtin.
[g] S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 3.
[h] S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 7. & q. 51. artic. 2. ad 3.
[i] S. Tho. ſupra.
[k] S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in corp. & ad 3. in fi.
[l] S. Tho. 1. 2. q. 14. ex Ariſt. lib. 3. Ethi. c. 3.
[m] S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 1.
[n] Ariſt. lib. 3. Polit. c. 7. c. 11. & lib. 4. c. 14.
[o] S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 9.
[p] Matth. 13.

numquam inanem aut ſterilem eſſe patiuntur, ſed eam vtiliter aſ- **A** ſidueq. exercere ſtudent, vt quàm maximum poſſunt lucrum inde referant, ſic Chriſti diſciplinam ſequenti omnia tum certa electione, & deliberatione ſunt inſtituenda, tum recta ratione ad debitum finem dirigenda,[a] & ideo prudentiæ virtutem aiunt ſapientes vnicuique eſſe neceſſariam,[b] cum enim illa dicatur recta ratio rerum agendarum, iuuantur homines illius auxilio non tantum vt munera, quæ ſibi incumbunt, caute, & circumſpecte expleant,[c] ſed etiam vt ſalubria a peritis documenta ſuſcipiant: quod ad docilitatem pertinet, quæ prudentiæ pars integralis dicitur.[d] Nam cum ab vno homine omnia nequeant, quantum ſatis eſt, conſide- **B** rari, indiget vnuſquiſque ab alijs erudiri, aut certe admoneri, in eoq. ſtudium ponere, vt exceptis caſibus a Doctoribus traditis, qui conſultationi non ſubijciuntur,[e] in reliquis alios audiat, & eorum conſilia nec propter ignauiam negligat, nec propter ſuperbiam contemnat.[f] Hinc S. Gregorius Anthemium reprehendebat, quia conſilia ſapientum, & recta ſuadentium non ſuſcipiebat:[g] qui enim aliquid ab alijs ſcire potuit, & noluit, tunc illius ignorantia eum non excuſat;[h] quia nobis non ſolum commiſſionis, ſed indebitæ etiam omiſſionis ratio reddenda eſt.[i]

Quod eo magis affirmant Theologi, quando res, quam aggredi **C** quis nititur, eius ſit ponderis, & grauitatis, vt probabiliter agentis ſcientiam, & experientiam tranſgrediatur, cum in eo rerum genere ſe numquam plene exercuerit: quod quidem in actionibus humanis frequenter ſolet accidere, quæ vt plurimum pendent ab experientia, in quibus ſane plus valet, & plus proficit expertus, quàm qui rationem abſque experientia tenet.[k] Vnde & apud Iuriſconſultos in culpa is eſſe dicitur, qui talibus negotijs, artibusve ſibi ignotis ſe immiſcet.[l] Immo illud addunt non longe ab arrogantiæ, ac temeritatis vitio eum abfuturum, qui opus illud attentat, quod vires, facultatemq. ſuam excedit,[m] exiſtimans ſe vir- **D** tute, aut ſcientia, ſeu auctoritate plus pollere, quàm re vera polleat;[n] ſiue præcipitem facile prolapſurum, qui per gradus illos minime ſtudeat incedere, quibus ratio dirigi, atque ad operandum ordine perduci ſolet,[o] alioquin prætermittendo quod poteſt, & debet, interpretatiue videri eum ex præſumptione, ſeu indiſcretione (vt eorum verbis vtar) Deum tentare voluiſſe.[p]

QVAE omnia ſacrarum etiam litterarum auctoritate probantur, quibus frequentiſſime conſilij vtilitas commendatur, & ad conſilium capiendum inducimur, qualia illa ſunt:[q] *Erit ſalus vbi mul*

a S. Tho. 1.2. q. 1. art. 1.
b S. Tho. 1.2. q. 57. art. 5.
c S. Tho. 2.2. q. 49. art. 7. 8.
d S. Tho. 2.2. q. 49. art. 3.
e Ariſt. lib. 3. Ethic. c. 3.
f S. Tho. 2.2. q. 49. artic. 3. ad 2.
g S. Greg. lib. 11. epiſt. 29.
h c. peruenit cũ Glo. in verb. cõſilia. diſt. 84.
i S. Tho. 1.2. q. 72. art. 6.
k In proœmio lib. 1. Metaph. c. 1. & Aegid. lib. 3. de regim. princip. par. 2. cap. 17.
l Dec. l. culpa non caret, de reg. iur.
m S. Tho. 2.2. q. 21. art. 4.
n S. Tho. 2.2. q. 130. artic. 1. & 2.
o S. Tho. 2.2. q. 53. art. 3.
p S. Tho. 2.2. q. 53. art. 4. ad 1. & q. 97. art. 1. & ar. 3. ad 2.
q Prou. 24.

A *ta conſilia ſunt.* [a] Et: *Ne ſis ſapiens apud temetipſum.* [b] Et: *Fili ſine conſilio nihil facias.* [c] Et: *Qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.* [d] Et: *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.* [e] Et: *Diſſipantur cogitationes ubi non eſt conſilium; ubi vero ſunt plures conſiliarij, confirmantur.*

a Prou. 3.
b Eccli. 32.
c Prou. 12.
d Prou. 13.
e Prou. 15.

QVIBVS multa alia poſſent tum ex Græcorum, & Latinorum monumentis, tum ex probatis multarum Gentium, & Nationum hiſtorijs adiungi, ex quibus pateret, communem, perpetuumq. hunc fere apud omnes morem extitiſſe non ſolum res graues, ac difficiles cum prudentibus, peritisq. viris communicandi, ſed amplius eos, qui cautius rebus ſuis proſpicere quæſierunt, minores etiam, & fa-
B miliares cauſas ſolitos fuiſſe ad aliorum conſilia deferre: quod olim veteres Romanos obſeruaſſe, Cicero teſtatur, [f] cum ait ad Sextum Ælium, & Manlium de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio relatum fuiſſe, & Publ. Craſſum T. Coruncanum in Senatu, & apud Populum, & in cauſis amicorum, & domi, & militiæ conſilium ſuum, fidemq. præſtitiſſe. Hinc ſæpe inter Iuriſconſultorum reſponſa, legimus quæſita in Populo frequenter ſapientum conſilia fuiſſe: nunc de teſtamento condendo, nunc de ſocietate ineunda, de donatione facienda, de manumiſſione, de nuptijs, de familia,
C de peregrinatione, atque alijs huiuſmodi multis. [g] Sed quoniam hæc ſatis nota eſſe putamus, ideo ampliore nobis viſa ſunt non indigere probatione.

f Lib. 3. de orat.

g Luc. de Pen. l. omnes. C. de Decur. lib. 10. nu. 30. & ſeq.

SVBDIMVS tamen ea, quæ vniuerſe de petendi conſilij neceſſitate hucuſque affirmauimus, non quidem ad omnia omnino, quæ in hominum vſum cadunt, pertinere; ſed ad ea tantum, quæ ex ſapientum regulis conſultationi ſubijciuntur. Nam de ijs, quæ certa ſunt, aut arte conſtant, aut a fortuito euentu pendent, aut ex curſu naturæ proueniunt, aut quæ immutabilia, & æterna, aut quæ parua, & leuia ſunt, non eſt opus conſultores adhibere, [h] ſicuti nec
D illa, quæ agenti nota ſatis, atque explorata ſunt, in deliberatione ponuntur: nam fruſtra (vt dici ſolet) quæritur per agros quod domi habetur.

h Ariſt. 1. Rhetor. & 3. Ethi. c. 3. Aegid. de regim. princip. lib. 3. par. 2. c. 16. 17.

HIS igitur, & alijs huiuſmodi caſibus exceptis, dicimus eum, qui ſapienter actiones ſuas moderari cupit, prudentum virorum conſilio vti debere.

VNDE ad id, quod initio obijciebatur, iure communi neminem compelli ſibi conſultores in rebus ſuis adſciſcere; Reſpondetur, nec caueri legibus, vt indigens cibo, & potu alimenta ab habentibus quærat, aut ægrotus vt medicum adeat, ſiue qui in iudicio

contendit vt aduocatos conſulat, aut ædificaturus domum, vt architectum accerſat, hæc enim ius naturæ, & ratio ipſa, atque humanæ imbecillitatis neceſſitas ſatis vnumquemque docent, ita vt ſi quis hæc negligat, aut ſe illis indigere non agnoſcat, ſe parum iudicio valere manifeſte oſtendat. Quòd ſi in rebus corpori neceſſarijs, vt fame, ſiti, nuditate, & morbo, diuino quodam naturæ iure vrgemur ſubſidia petere, multo magis in ijs, quæ ad animum pertinent, & vbi conſcientia periclitari poteſt, id erit faciendum. A

Sed amplius, dum dicebatur, hominem in manu conſilij ſui a Deo relictum fuiſſe, vnde ſi neceſſarium eſſet ei conſilium alterius, penderet potius a manu aliena quàm a ſua; Reſpondetur, ſenſum illorum verborum eſſe, [a] datum fuiſſe homini a Deo liberum arbitrium in rebus gerendis, non quia liceat ei facere quidquid velit, ſed quia ad id, quod faciendum eſt, non compellitur neceſſitate naturæ, ſicut ea quæ ratione carent, cum ipſe libera electione poſſit ſequi ſiue bonum, ſiue malum. B

Dvm etiam addebatur, Deum non deeſſe vllis animantibus in rebus neceſſarijs ad vitam, & propterea abſurdum videri, quòd homo, quem alijs animantibus præfecit, ſibi ipſi non ſufficiat, ſed indigeat alieno conſilio, atque auxilio; Reſpondetur, id nobis non officere, quia ſicuti non dicitur natura defuiſſe homini in rebus neceſſarijs, quamuis illum nudum, & imbellem procreauerit, nec ei arma, & tegumenta ſicut alijs animantibus dederit, [b] quoniam rationem, & manus ei ſubminiſtrarit, quibus poſſit hæc ſibi comparare; ſic dedit ei liberum arbitrium, quo ſe ad Dei in primis auxilium, atque hominum conuerteret; [c] cum id, quod per alios poſſumus, per nos aliquo modo poſſe dicamur. [d] C

Accedit præterea, quòd ſicuti Deus, cum omnia poſſit, inferiorum tamen rerum, quæ cauſæ ſecundæ dicuntur, miniſterio vtitur propter multiplices vtilitates à Doctoribus explicatas, [e] ita & placuit illi, homines quaſi ſecundas cauſas, diſcipuloſq. ab eo edoctos, hominibus adiutores conſtituere, tum vt eos ad imbecillitatem ſuam magis agnoſcendam, humilitatemq. amplectendam excitaret, tum vt veterem progenitorum temeritatem, quæ eos in has anguſtias coniecit, ante oculos perpetuò haberent, tum denique vt diuinam erga humanum genus benignitatem, quæ numquam illis deeſt, pateſaceret. D

Rvrsvs, dum deducebatur, durum nimis videri vrgeri homines in rebus priuatis conſultores ſibi adhibere, quæ in libera eorum

a S.Tho. 2.2. q.104. artic.1. ad 1.

b S.Thom. 1. par.q.91.ar.3. ad 2.

c S.Tho. 1.2. q.5.ar.5.ad 1.

d Ariſtot. 3. Ethic.

e S.Tho.in 1. q.22.art.2.3.

A rum ſunt poteſtate, cum antiqui iuris ſit regula, vnumquemque iuris ſui retinendi, ac dimittendi dominum eſſe, [a] etiam ſi re propria abſque alterius tamen detrimento abuti velit; [b] Reſpondetur, durum id dici non poſſe, quod in maiorem hominis vtilitatem redundat: ſicuti enim per ignota loca peregrinanti durum videri non debet, immo optabile ducem itineris quærere, ſic egentem conſilio a ſapientibus illud petere non graue, ſed iucundum eſſe ſolet. Et verum illud quidem eſt ex humanis legibus, eum, qui dominus rei ſuæ eſt, eam potuiſſe pro derelicto habere, aut in mare proijcere; idem tamen a recta rationis regula declinaſſet, ac ſibi ipſi quam-

B uis non alteri iniuriam feciſſet. Præterea, quòd quiſque de re ſua pro arbitrio poſſit ſtatuere, pertinet ad actum iuſtitiæ: at homo, præſertim Chriſtianus, præter iuſtitiam, lege etiam charitatis tenetur, vt Deo, & proximo ſeruiat, & rebus ſuis longe aliter quàm leges humanæ permittere ſolent, vtatur.

a l. in re mandata. C. mandati.
b l. ſed & ſi. §. conſuluit de petition. hæred. l. etiam. §. 1 ſolu. matr.

Ad id etiam, quod ſupra obijciebatur, licere ſcilicet homini actiones ſuas prout velit inſtituere, atque rebus ſuis ad eius arbitrium, cum dominus earum ſit, vti; Reſpondetur, tum morali lege rationem ipſam præfigere hominibus certam bene operandi regulam; tum vero præcipue ex Chriſtianis præceptis teneri homi-

C nes omnia recte, prudenterq. facere, neminemq. abſolute rerum ſuarum dominum appellandum, [c] cum ei in nouiſſimo die villicationis ſuæ ratio ſit reddenda, atque otioſum etiam verbum ad calculos, vt ſupra diximus, ſit redigendum; [d] proindeq. dicimus non licere eis quidquam perperam agere, neque inepto arbitratu ſuo res ſuas elargiri, aut retinere, [e] quamuis etiam nemini inde iniuriam, aut detrimentum inferret: nam amplius requiritur, vt, cum homines ſint, ſuas omnes actiones debita ratione, ac moderatione, atque ad iuſtum, meritumq. finem dirigant, [f] atque rerum ſuarum vſum vbi occaſio poſtulat, cum alijs communicent. [g]

c S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 1. 2.
d Matt. 12.
e S. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7.
f S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 2.
g cap. ſicut hi. 47. diſt. S. Chryſoſt. conc. 2. in Lazarum.

D Deniqve ſi replicaretur, hoc nihil aliud eſſe, quàm compedes hominibus inijcere, eoſq. libertate res ſuas gerendi, atque de his ſtatuendi ſpoliare, facultatemq. maleuolis præbere illos in iudicium deferendi, atque vexandi, quod non ad exactam prudentiæ trutinam ſingulas domeſticas res examinarint; Reſpondetur, hoc Doctores, qui ſapienter loquuntur, minime ſentire: nam dicũt teneri quidem vnumquemque, quidquid agit, recte prudenterq. agere, ſed non dicunt debere eum omnibus in rebus conſultores adhibere. Nam ſi res leues ſint, & faciles, aut etiam ſi graues ſint, ſed tamen eidem bene notæ, & perſpectæ, non eſt neceſſaria alia conſultatio,

quæ ad cauſas tantum dubias, & difficiles, ſeu graues, atque arduas A
pertinet: [a] quod quidem quomodo dignoſcendum ſit, non poteſt certa regula comprehendi, cum res eadem ſecundum ſubiectam, vt aiunt, materiam, modo parua, modo magna, modo leuis, modo grauis cenſeri ſoleat. quod ſapientis eſt iudicare. [b]

[a] S. Tho. 1.2. q.14. art.4. & q.44. art.2.

[b] Glo. c. fin. de re iudic. in 6. verb. Illuſtriũ.

Sed & illud, quod potiſſimum eſt, addunt, hæc omnia ad forum tantum interius, quod conſcientiæ dicitur, & vbi culpæ examinantur, non autem ad exterius, quod apud Tribunalia Iudicum agitur, pertinere, ita vt vereri nemo debeat, ſi non adhibitis conſiliarijs, res ſuas domeſticas geſſerit, veluti filiam collocando, fundum emendo, villam ædificando, Principem virum hoſpitio excipiendo, ſibi B
ideo litem apud Magiſtratus intendendam eſſe. Nam hæc & alia huiuſmodi, quæ ad res proprias, ac priuatas pertinent, non cenſuerunt leges foro externo eſſe ſubijcienda: cuius finis cum ad Reipublicæ tantum tranquillitatem dirigatur, ideo peccata illa tantum coërcet, quæ ſunt aduerſus iuſtitiam. At vero conſilium non petere, præſertim in rebus proprijs, non repugnat iuſtitiæ, ſed potius prudentiæ: & propterea ad aliud forum pertinet, quod internum dicitur: hoc autem nihil inemendatum relinquit, & latiſſime C
peccata quæcumque contra virtutes omnes complectitur. Vnde hæc, de quibus loquimur, apud ſupremum Iudicem diligenter erunt ſuo tempore excutienda, & tunc ratio reddenda, quare prætermiſſo conſilio, quod facile peti poterat, maluerit quis proprio quàm ſapientium virorum ſenſu grauiora viribus ſuis aggredi, temereq. tractare. Id autem proxima quæſtione plenius etiam perſequendum, ita eo loco poſtulante, reſeruamus.

QVAEST.

PARS I. QVAESTIO II.

Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes & Magiſtratus?

QVAEST. II.

A QVAMVIS probatum ſatis eſſe exiſtimemus ex rationibus in præcedenti queſtione adductis, omnes homines conſilio omnino indigere; dubitari tamen iure poſſe videtur, an eadem neceſſitas etiam Principes, & Magiſtratus in publicarum rerum adminiſtratione comprehendat, non ſolum propter excellentiam ſtatus, qua alijs eminent, vnde aliquid maius homine referre videntur, & ideo honor eis, & cultus tribuitur,[a] ſed etiam quia cum alijs præpoſiti ſint, vt eos gubernent, & moderentur,[b] abſurdum videtur, illis, qui alios regere debent, alieno conſilio opus eſſe. Et præterea, quia in publicis rebus adminiſtrandis ſumma cautione, ac taciturnitate plerumque opus eſt, ita vt Principibus non tutum ſit animi ſui ſenſa pro ciuium ſalute alijs communicare, quod Antigonum Regem Aſiæ, & Iulium Cæſarem apud Romanos; & alios quàmplurimos obſeruaſſe legimus.[c]

B

a S.Tho.2.2. q.102.art.1.
b S.Tho.d.q. 102.art.2.
c Plutarc. in Demetr. Suet. in Iulio.

VT igitur dilucide res tota explicetur, notum illud eſſe ſcimus, Principes, ac Magiſtratus, & alios huiuſmodi viros duplicem perſonam referre,[d] alteram priuatam, quæ eis cum omnibus hominibus communis eſt, alteram publicam, quatenus alijs præſunt, & publicum munus ad communem populi vtilitatem adminiſtrant. Quod igitur ad priuatam ſpectat, dubium non videtur communi eos cum

C alijs iure cenſeri: nam cum hæc conſultandi neceſſitas, de qua agimus, tam ex humanæ naturæ conditione, quæ omnes complectitur, quàm ex progenitorum lapſu, qui ignorantiam in poſteros inuexit, in vniuerſum hominum genus propagatam fuiſſe diximus, ſequitur eandem in Principes etiam, ac Magiſtratus, qui ex numero mortalium ſunt, & humanis conditionibus perinde ac reliqui homines ipſa origine obnoxij, pariter transfuſam fuiſſe.

d cap. ex litteris, & ibi gloſ. de probat. l. ſi conſul. ff. de adopt.

Quod vero ad publicam ſpectat, idem plane dici poſſe videtur: quandoquidem dignitatis gradus, non illis maiorem, aut ſcientiam, aut experientiam, aut prudentiam, excluſo diuinæ gratiæ au-

xilio

xilio, adiungit: nec illi, adepto ſublimiore honore, ob id peritiores, A
aut ſapientiores euadunt, ſed ampliore tantum auctoritate decorati, latiorem etiam, atque illuſtriorem, tum acquirendæ, tum exercendæ virtutis occaſionem nanciſcuntur. Immo quo grauiora, ac periculoſiora negotia ſuſcipiunt, quippe quæ non ad ſua quæ ab eis pendent, ſed ad aliena, quibus ſalus populi nititur, commoda ſpectant, eo perfectiore modo ſe in ijs gerere tenentur, proindeq. maiorem multorum conſultationem, ac ſolicitudinem adhibere, vt muneri ſuo ſatisfaciant. Hinc ab aliquibus Senatus, anima, ratio, & intelligentia Reipublicæ vocatur: proinde ſicut corpus ſine anima perit, & homo ſine ratione nihili eſt, ſic remotis conſilijs, pu- B
blicas res peſſum ire videmus. Et ideo ſcribit Lampridius [a] Seuerum Imperatorem numquam aliquid ſtatuiſſe abſque plurimorum Iuriſconſultorum, aliorumq. peritorum corona. Et Auguſtus quamuis valde ſapiens, dicitur tamen adhibuiſſe ad conſilium etiam priuatum Mœcenatem, & Agrippam, ſicut Iulius Cæſar Q. Pedium, & Cornelium Balbum. [b] Quemadmodum enim ratio ipſa oſtendit, eum, qui multorum adminiſtrationi præeſt, nõ poſſe tam multiplici officio ſine multorum auxilio ſatisfacere, ſic quando Principes eorum hominum comitatu ſe circumſeptos eſſe delectantur, qui religione, integritate, fide, ac prudentia præſtant, voluntatemq. in C
conſilijs eorum auſcultandis, ac iudicium in deligendo meliora adhibent, eos certe errare vix vmquam poſſe cenſendum eſt, cum facilius omnino videatur, alios nullo perturbatos affectu, quid optimum ſit ſentire, quàm eos, qui in rebus ſuis proprio iudicio nimium fidunt; ſicuti qui ſpectant ludentes, rectius iudicare ſolent. Hinc etiam Salomonem legimus cæleſti quamuis ſapientia affluentem, de ſuo tamen ſenſu ſemper ſolitum vereri, vt qui diceret: [c] *Ego paruulus ſum, & neſciens egreſſum & introitum meum, & neſciens quo me vertam.* Et S. Benedictus in regula ſua mandauit, [d] Fratres omnes etiam inferiores ad conſilium vocari, quia multa paruulis patefieri ſolent, D
quæ maioribus abſconduntur, & S. Chryſoſtomus ſæpe Magiſtratus & Præfectos ex ſacris litteris edoceri ſcripſit, ne inferiorum ſuorum conſilia ſpernerent, neve ea, quæ ad aliorum ſalutem moliuntur, cum illis communicare detrectarent. Hincq. ſapientes Principes adeo Conſilium, & Senatum neceſſarium eſſe ad rectam, ſalubremq. adminiſtrationem cenſuerunt, vt de Regibus magnis legatur, vetuiſſe eos, ne filij, ad quos Regnum deferendum eſſet, ſcientiarum ſtudijs imbuerentur, vt ſe rudes agnoſcentes, aliorum ſibi conſilia adiungerent, quippe qui optime ſcirent eos, qui poteſtate

a *In vita Seueri longe ante medium.*

b *Dio Caſſius lib. 52. in prin.*

c *3. Reg. 3.*

d *cap. 3. vbi Turrecrem. tract. 15.*

prædíti,

A prædici, ſe quoque præſtare ſcientia ſibi perſuadent, audere viribus ſuis fretos cuncta arbitrij ſui impulſu peragere, vnde in perniciem labuntur. Quod & veteres religioſiſſimi Impp. Theodoſ. & Valent. reſcripſerunt his verbis: [a] *Bene enim cognoſcimus, quod cũ veſtro conſilio, Patres conſcripti, fuerit ordinatum, id ad beatitudinem noſtri Imperij, & ad veſtram gloriam redundare.* Et Policrates ſcriptum reliquit, fieri non poſſe, vt ſalubriter principatum adminiſtret qui conſilio ſapientum non vtitur.

a l. humanum C. de leg.

Id vero nihil ipſorum Principum tum ſapientiæ, tum exiſtimationi, atque auctoritati detrahit: quoniam hæc in eorum non ſunt poteſtate: & ſapientis non eſt, vt ille dicebat, niſi præſtare culpam.

B Hincq. antiquiſſimum hunc Hebræorum, Aegyptiorum, Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, Romanorumq. morem fuiſſe legimus, quin perpetuum hunc fere omnium Gentium, Nationum, & Populorum vſum extitiſſe, vt conſiliarios in publicis adminiſtrationibus ſecum adhiberent: id enim maiorem auctoritatem eorum legibus, & decretis acquirere, quæ cum ſapientum conſilio firmata eſſe populus videret, præſertim, cum facile ſit Principibus ipſis ſelectiſſimos, peritiſſimosq. viros ſibi adiungere, quorum opera, atque induſtria vtantur: quod priuatis viris non æque conceditur. Vnde & Ariſtoteles ad Alexandrum Regem ſcribebat, [b] conC ſiliari diuiniſſimam rem eſſe, quod inde quid præſtantius, & vtilius ſit, inueniatur. Siquidem Principis maieſtas non in eo tantum dignoſcitur vt poſſit, ſed vt nouerit ex pluribus quid melius ſit eligere, & amplius velit id quod vtilius ſit, præſtare; alioquin verendum eſt, ne auctoritas ſine conſilio tamquam gladius habeatur in manu furioſi. Et ideo Plato quoque conſilium rem ſacram appellabat. [c]

b In Rhetor. ad Alex. 6. 1.

c Plat. in Theage, ſiue de ſapiẽtia in princ.

Qvod ſi quis dicat, alienum conſilium non eſſe homini neceſſarium, qui propria prudentia præditus ſit, immo ſicut locupletes homines aliorum inopiam ſubleuant, ſic eiuſmodi virum aptum D eſſe potius aliorum imbecillitatem conſilio ſuo adiuuare, quàm vt egeat ipſe ſibi ab alijs conſuli, & ideo Principes, & Magiſtratus iure optimo in hoc ordine habendos eſſe, quos præclara merita, & virtutes ad eos gradus euexerunt; Reſponderi ſolet dupliciter conſilium conſiderari poſſe: [d] alterum, quod intrinſecus ineſt: alterum, quod extrinſecus aſſumitur. Nam cum conſilium nihil aliud ſit, quàm inquiſitio quædam de rebus gerendis, data eſt homini ratio, cogitatio, & memoria, qua valeat præterita repetere, præſentia animaduertere, & futura proſpicere, ſecumq. diligenter, quid facto opus ſit, expendere, & ratiocinari, vim conſultiuam intimo corde exercendo,

d Ianel. polit. Chriſt. tract. 3. cap. 1.

atque interiores animi vires quaſi in conſilium cogendo: quod conſilium intrinſecum, & proprium ſuiipſius dicitur, ſicut de Dauide, de Suſanna, alijsq. ſapientibus viris legimus, qui periculis circumuenti, aut difficilia meditantes, varia verſabant in corde ſuo;[a] & de Cicerone, quem librum de ſuis conſilijs conſcripſiſſe Boëtius tradit.[b] Conſilium vero extrinſecum eſt id, quod ab alijs petitur, ſcrutando quid ſentiant: quod fit ſiue conſulendo libros, & monumenta, quæ tamen vt plurimum minus perfecte proſunt, cum ſingulæ circumſtantiæ, quæ negotijs contingentibus adhærent, litteris conſignatæ minime reperiantur; ſiue viuam aliorum vocem, & iudicium præſertim ſeniorum, & probatorum virorum exquitendo: quod ſane cõſilium extrinſecum dicitur, atque illud eſt proprie, de quo nos hic agimus. Quapropter admitti quidem poteſt, Principibus ſcilicet negandum non eſſe, quin ſibi primum illud cõſilium probabiliter valeant vindicare, quod ab eorum induſtria, ſolertia, ac vigilantia pendet: ſed alterum illud extrinſecum non ideo minus neceſſarium illis eſſe dicetur ad grauia negotia, vt oportet, adminiſtranda, propter particularia videlicet plurima accidentia cum rebus ipſis coniuncta, quæ cum ab vno nequeant homine peruideri, ac non niſi experimento cognoſci, certum vtique eſt melius multo, ac plenius a pluribus, quàm ab vno tantum exploranda illa fore, cum, vt dici ſolet, plus videant oculi, quàm oculus. Quod & Imperatores in legibus ciuilibus atteſtati ſunt, dicenres, *Dubium non eſſe, omnia omnino, quæ conſilio recte geruntur, iure, meritoq. effectu, & firmitate niti.*[c]

A
B
C

a *Dan. 13. & 1. Reg. 27.*
b *Boet. lib. 1. de Muſic. c. 1.*
c *l. dubiũ non eſt. C. de reſpud.*

AT ſi replicetur, immo Principes mulros inueniri non tantum ingenij acumine, intelligentia, atque doctrina, ſed etiam longo rerum vſu, maximaq. peritia præditos, quibus ſubſidiaria, aduentitiaq. aliorum opera minus videtur eſſe neceſſaria; Reſpondemus, in moralibus, vt notum eſt, ad ea reſpici, quæ vt plurimum, non quæ aliquando tantum, & raro vſu venire ſolent: certum autem illud eſt, vt plurimum, plus multos, quàm vnum cognoſcere. Dicimus etiam non exigere nos a Principibus, vt in ijs rebus, quas bene notas habent, atque experimento didicerunt, conſiliarios adhibeant; ſed hanc eorum noritiam cum vſu coniunctam, qua ſe præditos eſſe aiunt, diligenter obſeruandam eſſe, ne ad alia prioribus minime cohærenria protendatur: non enim, quod aiunt Iuriſconſulti, apprehenſa poſſeſſione partis agri, totum agrum apprehenſum cenſeri; ſic in prudentiæ diſciplina accidit, cuius campus cum ſit latiſſimus, totum neceſſe eſt per ſingulas partes peragrari, ſi totum quis velit obtinere: alioquin quod in præſcriptione D

dicitur,

A dicitur, quantum longo vſu fuerit præſcriptum, tantum cenſeri
poſſeſſum, & non vltra: ſic & in prudentia obſeruatur, quæ ſe
varie admodum diuerſis ſolet communicare. Vnde videmus ali-
quos regia induſtria præſtantes, non autem œconomica: & alios
politica, non autem militari:[a] & alteram eſſe prudentiam, quæ
ſingulis ad neceſſitatem ſalutis ſufficit: alteram, quæ aliorum quo-
que gubernationi prouidet:[b] deinde alteram, quæ ad Principes:
alteram, quæ ad ſubditos pertinere ſolet.[c] Ex quo liquet, quam-
uis aliquis prudentiæ laude aliquot in rebus excellat, non tamen
illum vbique tamquam rerum omnium conſultiſſimum eſſe cen-
B ſendum, vnde & vetere prouerbio dicitur: *Nemo ſolus ſatis ſapit.*

VERVM ſi quis obijceret, Principes, & Magiſtratus, Dei mini-
ſtros vocari, qui non ſine cauſa gladium portant ad exercendam
Dei in terris iuſtitiam,[d] probabileq. eſſe, habere etiam adſiſten-
tem ſibi diuinam gratiam eos in munere ſuo illuſtrantem, & il-
lis dotes omnes, atque auxilia ſubminiſtrantem, quæ ad geren-
dos, vt oportet, ipſos honores, ſint illis adiumento. Vnde ſi ne-
queant, niſi multis adhibitis arbitris atque aſſeſſoribus vocatis,
publicas res decernere, hoc nihil aliud erit, quàm populum cen-
ſorem regiarum actionum, & morum conſtituere, & detra-
C hendi occaſionem præbere, & multorum calumnijs Principem
obijcere; Reſpondemus, rudes quidem homines, & igna-
ros ſic forte poſſe ſuſpicari, ſapientes vero, & graues neuti-
quam, quippe qui norint, Principes exigere conſilia, non vt illis
ſint ſubiecti, ſed vt ea diligenter perpendant, & quod ſatius fue-
rit, deligant; cum non minoris ſit ſapientiæ inter varia multo-
rum conſilia quod optimum ſit diſcernere, atque illud exequi,
quàm res ipſas ad conſultationem deferre. Quapropter ea, quæ
iuſte Principibus debentur, nos nullo pacto adimimus: ſed cum
videamus Moyſen, Dauidem, Salomonem, aliosq. viros ſapientiſ-
D ſimos, Deiq. ſpiritu plenos ſibi conſiliarios, adiutoresq. viros ac-
cerſiſſe, exiſtimamus tantum abeſſe, vt hoc diuinæ voluntati re-
pugnet, vt potius hinc magis illius gratia erga eos prouocetur,
quippe qui per ſemitas, ac media ab eo diſpoſita incedant,[e] mini-
mumq. prudentiæ ſuæ fidentes, ad alios quamuis inferiores, ac par-
uulos confugiant.[f]

Sed prætera dicimus ea, quæ obijciuntur, in foro quidem, quod
aiunt poli, non autem in foro fori eſſe accipienda, prout ſæpe in
alijs materijs ſeruari ſolet.[g] Nam apud homines cum quis mu-
nus aliquod iure adeptus eſt, aut ad magiſtratum euectus, aut

a S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 11. & q. 50. in præfat. Ariſt. 6. Ethic. cap. 8.

b S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 10. & 12.

c Ariſt. lib. 3. Polit. c. 3. & lib. 6. Ethi. c. 9.

d Rom. 13.

e S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 2. in reſponſ.

f Mat. 11. & 18. & Luc. 10.

g c. fin. in fi. 17. q. 4. & c. 1. de re iud. in 6. & c. conſuluit, de vſur. c. tua nos de ſponſal.

dignitatem quamuis ampliſſimam conſequutus, eo ipſo ad illud A
quidquid officij eſt, niſi manifeſte inhabilis, atque indignus ſit, adminiſtrandum idoneus eſſe cenſetur, [a] illiusq. prudentiæ conſiderandum relinquitur, an multis, vel paucis, aut nullis egeat extrinſecus adiutoribus, quibus ſiue palam, ſiue ſecreto prout ipſe ijs indigere iudicauerit, vtatur; nec ideo ei ſtatus ſui, aut debitæ in eo munere exercendo peritiæ, controuerſiam moueri ius eſt: quod quidem de iudice delegato in Concilio Lugdunenſi ab Innocentio IIII. reſponſum fuit, [b] & a Doctoribus in ſimilibus alijs caſibus firmatum fuiſſe videmus, [c] ad tollendas ſcilicet populorum
perturbationes, ingentemq. rerum & actionum omnium confu- B
ſionem, ſi quis hæc ad exactam rei veritatem redigere vellet: quod olim etiam in eo, qui pro Prætore ſe geſſerat, [d] & in rerum vſucapionibus ac præſcriptionis reſtitutionibus, alijsq. huiuſmodi conſtitutum fuiſſe legimus. [e] At vero quoniam non patitur Deus, qui eſt ſumma bonitas, veritatem, iuſtitiam, innocentiam, ac ſapientiam offenſam, aut violatam apud homines relinqui; propterea in ſupremo illo, atque acerrimo iudicio, quod forum poli dicitur, hæc omnia ex integro repetenda, atque examinanda reſeruat, [f] vt id, quod conſulto fieri debuerat, ſi quis inconſulto ma-
luerit, atque inconſiderate, nec qua oportebat prudentia gerere, C
id ſciat in nouiſſimo die, tamquam culpa infectum congruenti pœna reſarciendum, quam nos nec grauiſſimam ſemper, nec leuiſſimam futuram pronunciamus, ſed qualem rei conditio poſtulabit. Idcirco monent ſapienter Doctores: Ad quoſcumque id pertinet, vt conſcientiam ſuam in muneribus fungendis accurate examinantes, ſibi ipſis, dum tempus eſt, caueant, & culpa carere nitantur.

POSTREMO, ſi quis diceret Monarchiam, quæ ab vno pendet Principe, præſtare Ariſtocratiæ, quæ plurium adminiſtratione nititur, hincq. licere argumentari, minus tutum eſſe multorum ſenten-
tias adhibere, tum quia plerumque negotia varietate opinionum D
conturbantur, atque implicantur, tum etiam quia Principis dignitati detrahi videtur, ſi vrgeri illum dixerimus aliorum conſilia exquirere, quaſi ipſe quid agendum ſit, non videat, & propterea ab aliorum ſententijs pendere debeat, quod indignum videtur; [g] Reſpondetur, in Monarcha ſicut in Iudice, tria conſiderari, poteſtatem ſcilicet, ſapientiam, & probitatem: ex his autem formam quidem eſſentialem in poteſtate conſiſtere, quæ penes vnum eſſe debet, tum propter vnitatis rationem, quæ alijs perfectior eſt,

tum

[a] Abb. cap. ſi quando de reſcrip. nu. 3. Iaſ. l. Barbarius de off. præt. nu. 11.

[b] c. ſtatutum. §. aſſeſſorem de reſcript. in 6.

[c] Inno. c. cum ſpeciali de appell. Abb. c. vt debitus de appellat. nu. 28. Franc. nu. 43. Io. And. in addit. ad Specul. lib. 2. par. 2. de requiſit. conſ. in verb. cōſilium.

[d] l. Barbarius de offi. præt.

[e] l. 1. de vſucap. Abb. cap. quia plerique, de immun. Eccleſ. nu. 12. & ſeq. & in tract. de regul. pol. & for. reg. 40. & 49.

[f] S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4.

[g] S. Tho. in 3. par. q. 59. ar. 1. & in 2. 2. q. 60. art. 2. Plato in Gorgia poſt medium. Ariſt. polit. 5. c. 9. Cic. in epiſt. ad Quintum Fratrem.

A tum propter pacem conſeruandam, aliaq. plura commoda, quæ inde ad publicam vtilitatem manant; [a] reliquas vero duas partes eſſe veluti accidentia, quæ aliquando in alijs gubernationibus meliores inueniuntur, & ideo poſſe iſtas in Monarchia aliorum bonorum, & prudentum auxilio ſuppleri; cum poteſtas aliunde pendere nequaquam poſſit, cuius ratione Monarchia ſimpliciter, & abſolute alijs gubernationibus præfertur: vnde & Veteres a Conſiliarijs Rectores diſtinxerunt. [b] Quapropter nos non dicimus eos, qui in conſilium adhibentur, plus Principe ſapere, aut illum ab eorum iudicio debere omnino pendere, ſic enim illius au-
B ctoritas ei integra non relinqueretur, ſed dicimus illorum eſſe Principi quid ſentiant fideliter denunciare, Principis vero, quæ potior illorum ſit ſententia, diſcernere, & diffinire. [c] Tum ſibi facile perſuadere magnum veritatis argumentum ex eo exiſtere, cum omnes inter ſe, aut certe quàmplurimi conſenſerint; quorum ſententiam ſequi, tantum abeſt, vt auctoritatem, aut prudentiæ opinionem imminuat, vt potius augeat; ſapientis enim eſt, & veritatem propoſitam agnoſcere, & ei libenter adhærere.

[a] S. Thom. de regim. princip. lib. 1. cap. 2. & ſequ.

[b] S. Tho. lib. 4. de regim. prin. c. 14. & 25.

[c] S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & q. 47. artic. 4. & 12.

Ex his ita explicatis, quamuis diſſolutio eorum, quæ initio quæſtionis obiecta fuerunt, ſatis colligi poſſe videatur, adhuc
C tamen ſigillatim reſpondendo, dicimus, Primum non obſtare, quo Principum celſitudo, atque eminens eorum ſtatus proponebatur, quaſi indignum eſſet eos aliorum conſilijs petendis ſubijcere; Nam reſpondetur, ſummæ eorum poteſtati nihil idcirco derogari, ſed ampliorem potius materiam illis miniſtrari patefaciendæ eorum ſapientiæ, dum auditis plurium ſententijs, ipſi quid potius, vtiliuſve futurum ſit, ex ijs deligunt, vnde eorum conſtitutiones maiorem apud omnes exiſtimationem, faciliOremq. executionem nanciſcuntur. Quapropter recte Alexander Seuerus ex conſiliariorum ſuorum ſententia, quam libere dici ab vnoquoque man-
D dabat, propriam ſententiam ſæpius emendauit, Matriq. Mammææ obiectanti quòd ita imperium debilius, ac contemptibilius redderet, ſapienter reſpondit: At ſecurius, & diuturnius. [d] Quam optimam regendi imperij rationem a Lycurgo, [e] & alijs præclaris Imperatoribus [f] didiciſſe videtur.

Non etiam ſecundum, quo dicebatur, abſurdum videri eos, qui regere alios debent, aliorum conſilio indigere: quoniam ſic viderentur potius regi, quàm regere; Nam reſpondetur, regendi rationem in poteſtatis, & iuriſdictionis auctoritate conſiſtere, quæ eò firmius, efficaciuſq. exercetur, quo magis ea, quæ præcipiuntur,

[d] Lamprid. in eius vita.

[e] Plutar. in eius vita.

[f] Capitolin. & Dio in vita M. Antonini Philoſ. & Traian.

rationi ſunt, atque æquitati conſentanea. Ad hanc vero recti, ho- A
neſtiq. regulam obtinendam, dubium non eſt prudentum conſilia plurimum conferre, quibus quidem conſilijs non regitur Princeps vt imperatus, ſed dirigitur, vt melius imperet.

Non etiam tertium, quo dicebatur, publicas res interdum ſilentio obtegendas eſſe: quoniam non negamus ſi quid tale accideret, quod nulli prorſus pandi oporteret, quin liceat illud tenebris taciturnitatis obuoluere: ſed dicimus perraro huiuſmodi caſus vſu euenire, & nimium infelicem Principem illum cenſendum eſſe, qui ſaltem pauciores ſibi fidos, & B
intimos non habeat, cum quibus rem tuto poſſit communicare. Vnde legimus Carthaginenſes, Aetolos, atque alios ad huiuſmodi pericula vitanda ſolitos fuiſſe, ſelectiores aliquot viros ſeorſum adhibere: quod ſanctius Conſilium vocabant.[a]

a Liu. lib. 30. 35. & 36.

PARS

A **PARS I. QVAESTIO III.**

An Summus Pontifex Cardinalium conſilium, ſiue conſenſum in rebus arduis neceſſario requirere teneatur.

Hæc quæſtio paulo fuſius tractata fuit, quòd multa ſe hic explicanda obtulerunt, quæ ad conſiliorum materiam pertinent, de quibus in alijs quæſtionibus ſæpe fit mentio. Complectitur autem octo præcipue capita, ſeu articulos:

I. *Quo ſenſu accipiatur plenitudo poteſtatis Papæ, & quid differat ab ordinaria: Item quid differat conſenſus a conſilio Cardinalium.*

II. *An Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.*

III. *Quid, ſi vtatur plenitudine poteſtatis: an conſenſum exigere teneatur.*

IIII. *Quid de conſilio. An Papa vtens plenitudine poteſtatis, teneatur neceſſariò illud requirere.*

V. *An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda conſilia teneri.*

VI. *An iure naturali, & Gentium ad idem obſtrictum eſſe, demonſtretur.*

VII. *Poſito quòd teneatur conſilium requirere in arduis: An, ſi non requirat, actus ab eo geſtus reddatur nullus.*

VIII. *An Papa, quando requirit conſilium, & quod ei bonum, & ſalutare proponitur, teneatur illud ſequi.*

ARTICVLVS I.

Quo ſenſu accipiatur plenitudo poteſtatis Papæ, & quid differat ab ordinaria: Item quid differat conſenſus a conſilio Cardinalium.

A INSTITVTAE diſputationis argumentum præſentem quæſtionem a nobis quodam modo extorſit, a qua libenter nos abſtinuiſſemus, quòd ſanctæ Apoſtolicæ ſedis, ſummiq. Pontificis Maieſtatem ſilentio potius, ac reuerentia colendam eſſe cenſeamus. Attamen cum conſiliarij nomen, de cuius munere acturi ſumus, ex ijs verbis habeatur, quæ ad alterum dicuntur: ſiquidem Conſiliarius nemo eſſe poteſt niſi alterius gratia, cui conſilium dandum eſt; cumq. hæc duo inter ſe cohæreant, alterumq. ab altero quo- QVAEST. III.

dam modo pendeat, neceſſarium viſum eſt, nonnulla prius, quæ ad Papam ſpectant, quatenus Cardinales ad conſultationem vocat, ab eisq. ſententiam exquirit, obiter attingere. A

Cum igitur multiplicia illa ſint, quæ ad ſacrum hoc Collegium deferri ſolent, nobis in præſentia propoſitum eſt, omiſſis illis, quæ fidei dogmata attingunt, ea tantum generaliter complecti, quæ ad negotia Conſiſtorialia ſpectare conſueuerunt, an ſcilicet in rebus arduis decernendis, Cardinalium conſenſus, aut conſilium a Papa neceſſario ſit requirendum.

Nam tametſi materiam hanc a Doctoribus latiſſime, atque vbertime tractatam eſſe non ignoremus:[a] quoniam tamen multa adhuc B perdifficilia, ac controuerſa ab eiſdem relicta, aut non ſatis explicata fuerunt, exiſtimauimus non alienum ab inſtituti noſtri ratione futurum, ſi ea, quæ nobis hoc argumento probabilia videntur, in medium afferre curemus, non vt plus ceteris nos vidiſſe, aut inuoniſſe arbitremur, ſed vt quæ permiſte tradita, ac coaceruata ab alijs legimus, in clariorem ſaltem ordinem redacta, ijs, quibus vacauerit, animaduertenda, & ſapientiorum iudicio diffinienda relinquamus.

[a] Felin. Dec. Bero. in rub. de conſtit. nu. 42. & ſeq. Io. Monach. Gemin. Franc. c. ſuper eo, de heret. in 6 Iacobac. de concil. lib. 7. artic. 5. nu. 117. Alban. de Cardin. quæſt. 39. Barbac. cõſ. 1. Vaſqu. lib. 1. cõtrouerſ. c. 23.

Antequam igitur diſputationem ingrediamur, operæpretium duximus verba aliquot thematis propoſiti, quæ ambiguitatem parere poſſent, tamquam terminos rei tractandæ ſigillatim declarare. C

Ac primum illud eſt, quòd cum Papa in Eccleſia ſummam ſemper, & pleniſſimam habeat auctoritatem, cum tamen illam ad actus exteriores, atque ad certum vſum vult redigere, duplici modo hoc ſolet facere, videlicet exercens facultatem, quam ordinariam, aut facultatem, quam appellant abſolutam. Vnde a Doctoribus duplex illius poteſtas vocatur: altera abſoluta, altera ordinaria: quod tamen ad vſum potius poteſtatis, quàm ad propriam, & naturalem illius vim refertur, quæ ſemper intrinſecus eſt pleniſſima. Ad hunc igitur vſum tam abſolutæ, quàm ordinariæ poteſtatis dignoſcendum, & quatenus hæc inter ſe differant, diſpiciendum, illud præmonere Doctores ſolent, hanc ſcilicet auctoritatem, quæ abſoluta, ſeu plenitudo poteſtatis vocatur, tripliciter conſiderari poſſe.[b] Primo, ſimpliciter & abſolute, & de hac in præſenti nõ agimus, quippe quæ non Papæ, ſed ſoli Deo competit, qui vocat ea, quæ non ſunt, tamquam ea, quæ ſunt: & cui voluiſſe feciſſe eſt, vnde omnipotens dicitur.[c] Secundo, prout Chriſtus eam habuit in terris, in quo erat humanitas hypoſtatice verbo vnita, & hæc etiam plenitudo non tribuitur Papæ, quamuis Chriſti vicem in terris gerat: nam multa ſunt, quæ peculiariter Chriſto Domino reſeruata fuerunt, qualia illa ſunt, quæ vo- D

[b] Aegid. de poteſt. Papæ. p. 3. c. 8. 9. & ſequ.

Rom. 4.

[c] S. Thom. 1. par. q. 25. ar. 3.

A cantur excellentiæ, prout fuit inſtitutio ſacramentorum, & alia huiuſmodi.[a] Tertio, poteſt hæc plenitudo conſiderari tamquam ea, quæ fuit B. Petro ratione vniuerſalis Eccleſiæ communicata, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis: & hanc plenitudinem dicunt Doctores ad Papam pertinere, non ſolum quia quod omnibus & ſingulis Prælatis in Eccleſia Dei conceſſum eſt, id ſolus Papa poteſt, ſed etiam quia amplius quàm illi omnes, & ſinguli poſſunt, ipſe vnus poteſt, eo exemplo vtentes, quòd quemadmodum Deus potuit ſtatuere leges naturalibus rebus, vt iuxta eas operarentur, poteſt tamen idem Deus præter leges naturæ ex propria virtute ſua agere, quod mira-
B culum vocari ſolet: ſic in Eccleſia ſpectat ad ſummum Pontificem condere leges morales, & præſcribere ius omnibus perſonis Eccleſiaſticis, & toti Eccleſiæ, idem tamen non ſemper tenetur ſeruare huiuſmodi leges, ſed poteſt agere præter illas. Quando igitur Papa ea vult obſeruare, quæ ſuis legibus continentur, tunc dicitur vti poteſtate ordinaria. Quando vero aliquid vult exequi ſupra id, quod legibus conſtitutum eſt, tunc dicitur plenitudinem poteſtatis exercere.

a Auguſt. de Ancon. q. 58. art. 1. & 2.

Post hæc, quoniam in quæſtione propoſita agitur de conſenſu, ſiue conſilio Cardinalium adhibendo, declarandum hic primo
C videretur, quid differat conſenſus a conſilio. Verum quoniam vtrumque ex his verbis varie accipi ſolet, aliter a Theologis, aliter á Philoſophis, & aliter a iuris Doctoribus;[b] ideo nos, omiſſa multiplici eorum diſtinctione, & declaratione,[c] quæ ad rem noſtram in præſentia non pertinet, ſufficere nobis cenſuimus, de his eo ipſo ſenſu agere, quo iuris Doctores vtuntur, huiuſmodi quæſtiones in Commentarijs ſuis tractantes. Illi enim quærunt, quando lex conſenſum, aut conſilium alterius in aliquo actu requirit (prout & nos hic quærimus) quomodo hæc verba ſint accipienda. Et videmus eos hæc vocabula potius ab effectibus quibuſdam denomina-
D re, & diſtinguere, quàm ab ipſorum propria vi, & natura. Vnde appellare ſolent conſenſum eam voluntatis ſignificationem, & approbationem, quæ quando a lege requiritur, neceſſaria eſt omnino ad actus validitatem;[d] Et ideo ſiue in actu ipſo, ſiue etiam poſt ipſum, poteſt interponi,[e] modo conſtet illum, qui conſentire debet, in eo, de quo agitur, conuenire & concordem eſſe.

At vero conſilium dixerunt eſſe aliquid faciendi, non faciendive excogitatam rationem,[f] ſiue inquiſitionem quandam alterius ſententiæ, quam lex præcipit explorari. Sed quia hoc ad multiplices effectus referri poteſt, ideo non idem de omni conſilio

b Sum. Tabië. verb. conſilium nu. 1. & verſ. conſenſus.
c Greg. Nyſſ. ſiue Nemeſius. lib. 5. cap. 5. de philoſ. & Damaſc. lib. 2. de fide orthodox. c. 22. S. Thom. 1. 2. q. 14. & q. 15. & 2. 2. q. 52. & q. 17. artic. 3. ad 2. Ariſt. 3. Ethic. cap. 3.
d Glo. c. 1. §. fi. ne ſed. vac. in 6. & in c. ſi pro te, verb. aſſenſu de reſcript. in 6.
e Abb. cap. 1. de his quæ fiũt a Præl. num. 3. & c. cum in veteri, de elect. num. 12.
f Cic. de inuẽt. lib. 2.

reſpon-

reſponderunt, ſed aliud appellauerunt conſilium neceſſitatis, quod A
oritur ex rei natura, quæ obligat in foro conſcientiæ.[a] Aliud di-
xerunt reuerentiæ, cui ob maiorum reuerentiam eſt obediendum.[b]
Aliud auxilij, quod requiritur ad perſonæ imbecillitatem ſubleuan-
dam, prout quando impuberi adiungitur conſilium tutoris.[c] Aliud
officij, veluti cum Prælato datur coadiutor, ſine cuius conſilio nihil
fiat.[d] Aliud perfectionis, prout ſunt conſilia Euangelica.[e] Aliud
præparationis, quod requirit animum hominis eſſe paratum ad id
perficiendum, ſi vſus veniat.[f] Sic & alijs modis, qui licet ad conſi-
lij materiam ſecundum Canones pertineant; vere tamen diſputa-
tioni noſtræ non congruunt, cum conſilium in re propoſita in eo B
tantum ſenſu accipiatur, quod proprium, & regulare ſolet eſſe hu-
ius nominis, videlicet pro exploratione, & ſcrutatione iudicij, ac
ſententiæ alienæ in vtilitatem illius qui conſilium petit: vnde con-
ſilium vtilitatis dici ſolet, quòd, quando a iure præcipitur, ex-
quiri debet antequàm actus ipſe conficiatur, cum hæc conſilij ſit
natura, vt actum gerendum præcedat;[g] licet petentem non obli-
get, vt illud poſtea ſequi teneatur, ſi præciſe in ratione ſola conſi-
lij conſideretur:[h] ſiquidem non ponitur conſilium inter proprios
actus legis, cuius eſt præcipere, ſed ponitur inter ea, quæ ſuadent
tantum, & priuatis competunt:[i] lex tamen quando mandat illud C
adhiberi, idcirco vult antea exquiri, quia poſſet is, de cuius re agitur,
aliquid audire, vnde adduceretur ad id faciendum, quod alias non
feciſſet:[k] quandoquidem a pluribus veritas facilius, quàm a paucis
inuenitur:[l] ſi tamen, accepto conſilio, is, qui petijt, id non probet,
liberum eſt ei id non acceptare, cum conſilium voluntatis eſſe di-
catur,[m] & inuito beneficium non conferatur.[n] Hoc tamen ijdem
Doctores affirmant non omnino perpetuum eſſe, cum aliquando
hæc duo verba conſenſus, & conſilium ex ſubiecta materia varien-
tur, & confundantur.[o]

Rvrsvs & illud hic ſe offert declarandum, quæ ſint illa, quæ D
conſenſum, & quæ conſilium requirere ſoleant. Verum cum hoc
varie a Doctoribus explicetur,[p] nobis in præſenti ſubtilius id exa-
minare neceſſe viſum non fuit, cum ex ijs, quæ a Doctoribus tra-
duntur,[q] colligere ſatis ſit, vt plurimum in rebus leuioribus nul-
lum nec conſilium nec conſenſum, in grauioribus conſilium,[r] in
longe grauioribus etiam conſenſum adijciendum eſſe.[ſ]

Amplivs & illud declarandum eſſet, quæ ſint illa ardua, de
quibus in præſentia agimus. Verum notum eſt non poſſe iſta
certa regula comprehendi, cum ſuos gradus habere ſoleant pro

re,

- a c. Matthæus in fi. de ſimon. cũ glo. in verb. conſilio, ...
- b c. ad aures, de ætat. & qua lit. cum glo. in verb. conſilio. Clem. 1. cũ glo. in fi. de teſtib.
- c l. impuberib. ff. de ſuſpec. tut.
- d c. venerabilis de offi. deleg. cum glo.
- e c. integritas 32. q. 1.
- f S. Tho. 1. 2. q. 108. ar. 4. ad 4. & 2. 2. q. 124. art. 3. ad 1.
- g Gloſ. c. cum olim. de arbitr. vbi Abb. nu. 4.
- h Bart. l. 1. § ſi plures. de exercit. num. 3. & Dec. in c. ſi pro debilitate. nu. 52. & 57. de offic. deleg.
- i S. Tho. 1. 2. q. 92. artic. 2. ad 2.
- k l. ſi in tres. ff. de arbit. c. fin. de arbitr. in 6.
- l c. de quibus. 20. diſtin.
- m c. quiſquis. § quod præcipitur. 14. q. 1.
- n l. inuito. de reg. iur.
- o Abb. d. c. cũ olim. nu. 4. & Butr. nu. 15. de arbit.
- p Glo. c. cũ nos de his, quæ fi. a Prel. Abb. c. nouit eo. tit. nu. 6.
- q In cap. 1. de exceſſ. Prel. & in c. irrefragabili de offi. ord. Albertin. de hæret. aſſert. q. 26.
- r c. fi. de dilat.
- ſ Gabr. lib. 7. comm. opin. de criminal. concluſ. 36. nu. 3. & ſeq.

A re, tempore, & loco dijudicandos: & ideo receptum communiter eſt, hæc omnia arbitrio boni, & ſapientis viri eſſe æſtimanda.[a]

a Abb. cap. ad hac. num. 1. de offi. Archid. & Dec. cap. ſi pro debilitate de officio deleg. nu. 39

ARTICVLVS II.

An Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.

B HIs ita præmiſſis, nunc vt ad rem accedamus. Quærimus primo loco, an Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, vel conſilium Cardinalium pro rerum qualitate adhibere. Quod vt clarius percipi poſſit, proponimus exemplum Epiſcopi erga ſuos Canonicos, & Capitulum. Nam quemadmodum ſecundum rerum varietatem, quæ decernendæ ſunt, tenetur Epiſcopus iure communi eorum conſilium, & quandoque conſenſum adhibere,[b] ſic etiam, cum inſtituti ſint Cardinales tamquam conſiliarij, & coadiutores Papæ, & eorum Collegium Senatus Eccleſiæ vocari ſoleat,[c] quærimus nunc, an Epiſcopi exemplo C debeat Papa vtens ordinaria poteſtate eorum conſilium, ſiue conſenſum pro rerum conditione, & grauitate requirere.

b Toto tit. de his quæ fiunt a Prel.

c c. Eccleſia. 16. q. 1.

Ac dubium illud primo facit, quòd cum Papa ſit vertex totius Eccleſiæ, & caput omnium Epiſcoporum, & Prælatorum, Paſtorq. vniuerſi orbis, & a quo alij Epiſcopi creantur, abſurdum videtur, (licet velit ordinaria poteſtate vti) eum quodam modo in ordinem aliorum redigere, ita vt æqualis ceteris Epiſcopis eſſe videatur, qui eorum ſemper ſuperior, & caput eſt: & ideo æquum non videtur, cogi illum exemplo Prælatorum inferiorum, conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.

D SECVNDO, quia cum Papa ſummo loco ſedeat, & plurimum videat, ac ſuperno etiam lumine adiuuari exiſtimetur; propterea aliorum eſt ad eum in rebus dubijs recurrere, non autem illius, vt ad alios confugiat, & aliorum conſilia expoſcat.

TERTIO, quia quamuis Cardinales pars corporis Papæ aliquando vocentur, verius tamen eſt, illos proprie non vnum corpus cum Papa conſtituere,[d] cum Collegium Cardinalium non aſſiſtat Papæ per modum limitationis poteſtatis illius, ſed inſtar miniſterij.[e] Siquidem Papa auctoritatem ſuam integram a Deo habet in ſe vno poſitam, Collegium vero eſt tamquam ei miniſtrans, & communi deſeruiens

d Bellamer. & Prepoſ. c. in ſynodo. 63. diſt. Gigas de crim. læſæ maieſt. tit. qualiter, & a quibus q. 5. n. 9.

e Aug. de Ancon. q. 6. art. 5. ad 2. S. Anton. par. 3. tit. 22. c. 5. § 6. 1.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

deſeruiens Eccleſiæ vtilitati, [a] ideo non eſt par ratio inter Canonicorum Capitulum, & Collegium Cardinalium. A

Verùm in hoc primo capite contrarium reſpondendum eſſe omnino videtur, ex ratione illa, quam nuper attigimus, declarantes quomodo ordinaria poteſtas Papæ ab eiuſdem abſoluta ſecernatur: Diximus ſiquidem, quòd quemadmodum omnipotens Deus, in quo eſt abſolutiſſima poteſtas, dicitur tunc ordinario modo operari, quando per cauſas ſecundas tamquam per inſtrumenta ſua conſueta res diſponit, ſic vſus ordinariæ poteſtatis in Papa nihil aliud cenſetur, quàm id exercere, quod Canones, decreta, & conſtitutiones iuris declarant: quod Innocentius III. varijs in locis innuit, dicens: [b] *Volentes tamen iuris ordinem obſeruare*. Et ibi: *Quantum de iure poſſumus, procedemus*. Et alibi: [c] *Quia tamen nolumus a iuris tramite declinare*. Et rurſus: [d] *Volentes tam rationes, quàm Canones obſeruare*. Et Innocentius IIII. in Concilio Lugdunenſi dum ait: [e] *Vt in eum (quantum de iure poterit, procedatur*. Et paulo ſuperius: *Iis, quæ in appellationibus antiquitas ſtatuit, non mutatis*. Vnde & vox illa Imperatoria adeo celebris eſt, & ſummo vere digna Principe, quòd quamuis legibus ſolutus ſit, vult tamen viuere ſecundum leges. [f] Cum igitur vetere inſtituto, & communi obſeruatione, cuius initij memoria non extat, receptum fuerit, vt Papa cum Cardinalium conſilio res Eccleſiæ adminiſtret, idq. lege Canonica, ac perpetuo ſummorum Pontificum vſu, prout Auctorum monumenta teſtantur, fuerit probatum; [g] idcirco, vt ordinario iure dicatur res agere, neceſſe eſt, vt actiones ſuas iuxta leges iam conſtitutas, conſuetumq. morem exerceat, in ijsq. ex ſolito legum curſu, vna cum Cardinalibus progrediatur. Nam & a Doctoribus communiter receptum illud eſt, non cenſeri Papam in dubio vti plenitudine poteſtatis tamquam extraordinario quodam iure, niſi id ſpecialiter exprimat. [h] B C

Hinc legimus in multis conſtitutionibus, quæ paſſim occurrunt, eas de conſilio, [i] & aſſenſu fratrum factas fuiſſe. [k] Quod quidem non ſine magna ratione olim dicitur ita inſtitutum. Nam cum hæc, de quibus agimus, ardua appellentur, quæ oſtendunt res valde eſſe difficiles, & implicitas obſcuritate, & in quibus etiam ipſe intellectus Papæ iuſtam habet cauſam ſubſiſtendi, merito cenſetur aliorum præſidio indigere: quandoquidem eiuſmodi ſunt, quæ non arte, neque certa conſtant demonſtratione, & facti plerumque controuerſiam patiuntur, in quo tum propter multiplices, fortuitasq. circumſtantias, tum fallaces atteſtationes ſæpe veritas inuoluitur; [l] Vnde ipſe etiam Papa, qui humana circumdatus eſt infirmitate, D

a Baiſius directl. elect. 2. par. c. 35. nu. 6. & 11. Iacobac. de conc. lib. 1. nu. 119. & lib. 7. ar. 5. nu. 282

b c. cum dilectis. de dol. & contumac.

c c. licet cauſam de probat.

d c. cum nobis olim. in fi. de elect.

e c. cordi. de appell. in 6.

f l. digna vox. C. de leg.

g Concil. Conſtãtien ſeſſ. 39. in rub. ne prelati. Alphonſ. de Soto tract. de Card. q. 15. & 16. Hoſt. c. ad liberandũ. de Iudæ. Bal. l. cũ multa. C. de bon. quæ lib.

h Innoc. c innotuit. de elec. Fel. c. 1. de conſtit. nu. 27. & in cap. cauſam quæ. 2. de teſt. in 3. notab.

i c. ad Apoſtolica. de re iud. in 6. cap. 1. de ſciſm. in 6. Clemen ne Romani, & Clem. pleriſque. de elect. c. licet. c. Eccleſia. 2. de ele.

k c. 1. de renũciat. in 6. c. cũ inter. de conſuet. & in lib. cerim. fol. 132. 173. 195. & ſimil.

l cap. a nobis. el 2. de ſenten. excom. cap. ex litteris. de in integ. reſtit.

mitate,

A mitate interdum labi poteſt.[a] Propterea cum in ijs multa cautione, circumſpectione, ſolicitudine, ac vigilantia opus ſit,[b] quæ quidem ab vno tantum præſtari nequeunt, & multo magis in Chriſtianæ Reipublicæ adminiſtratione huic neceſſitati proſpici neceſſe ſit, cum Apoſtolicæ ſedis decreta, vt ait ſanctus Gregorius,[c] magna ſemper cum moderatione, ac deliberationis grauitate proferri oporteat. Idcirco præter alias rationes, quibus inſtitutus fuit ampliſſimus Cardinalium ordo, hæc maxime opportuna viſa fuit, vt Papa ipſe tot lectiſſimis, probatiſſimiſq. Conſiliarijs circumſeptus, totidem veluti oculos, aures, manuſq. ſibi adiunctos habe-
B ret, ex quibus ſacer illorum Senatus tamquam vnum corpus ſummo Pontifici vbique præſto eſſet,[d] paratuſq. ei ſemper, atque ante oculos poſitus, ne aliunde ſubſidia ad res deliberandas accerſere cogeretur.

His poſitis, non obſtant quæ ſupra repugnare videbantur. Non primum, quoniam hoc non eſt illum in ordinem aliorum redigere: ipſe enim ſponte ſe ipſum redigit, volens actiones ſuas ex iure communi, & legibus Canonicis dirigere, cum ſuperſit ei altera poteſtas abſoluta, quæ alijs non conceditur.

Non obſtat ſecundum, quia, quo Papa plus alijs videt, eo plus
C ſibi ipſi diffidit, cum ſcriptum ſit:[e] *Sapiens timet, & declinat.*[f] Et: *Ne innitaris prudentiæ tuæ:* Et eo magis appetit aliorum auſcultare ſermones, vnde legitur:[g] *Audiens ſapiens, ſapientior erit.*[h] Et: *Si attenderis mihi, diſces.* Et: *Si dilexeris audire, ſapiens eris.* Hinc ait ſanctus Bernardus:[i] *Omnis ſenſus illis deeſt, qui ſibi nihil deeſſe putant.* Et ſanctus Auguſtinus:[k] *Vbi dixiſti, meus ſenſus ſufficit mihi, ibi defeciſti: vbi tuo conſilio placuiſti, ibi perijſti:* Sic & Epiſcopos, licet præſtare cognitione alijs, qui in Clero ſunt, præſumantur, Canones adegerunt, vt cum Capitulo res communicarent, ſiquidem ibi:[l] *Salus, vbi multa conſilia.*

Non obſtat tertium, quoniam non dicimus Cardinales eſſe
D partem corporis Papæ, quo ad ipſam poteſtatem, quæ a ſolo Deo dependet, & vni Papæ fuit collata, verum cenſeri partem, & tamquam membra corpori illius vnita quo ad executionem poteſtatis, ſiquidem adhærent illi vt coadiutores in executione, atque Eccleſiæ gubernatione.[m]

a cap. ſi Papa 40. diſt.
b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & ſequ. S. Antonin. par. 1. tit. 4. c. 8. §. 1.
c cap. Apoſtolicæ 35. q. 9.
d cap. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.
e Prou. 14.
f Prou. 3.
g Prou. 1.
h Eccli. 6.
i Lib. 2. de cōſiderat. ad Eugen.
k De Ciu. Dei lib. 14. c. 13. & in Pſalm. 122. & S. Leo ſer. 9. de Natiu.
l Prou. 11.
m d. c. fundamēta. §. decet. de elect. in 6. Iacob. ac. de cōcil. art. 5. num. 282. lib. 7.

ARTI-

A

ARTICVLVS III.

Quid, ſi vtatur plenitudine poteſtatis: An conſenſum exigere teneatur.

NVNC ad ſecundum caput accedendum eſt, quo de poteſtate illius abſoluta agitur, in quo cardo difficultatis præcipue vertitur, præſertim propter varias Doctorum ſententias. Sunt enim multi qui ſentiunt, Papæ, quando hanc liberam poteſtatem vult exercere, nullum nec conſenſum, nec conſilium alterius eſſe B neceſſarium. Siquidem cum hæc petitio iure poſitiuo fuerit introducta, & Papa plenitudine poteſtatis vtens, ſit ab omni Pontificia, & humana lege ſolutus, [a] cum par in parem non habeat imperium: ideo clarum dicunt eſſe, id totum, quod ab eo deliberandum eſt, a mera, & libera illius voluntate, quæ ſolum Dei, & naturæ legibus ſubiecta eſt, pendere, cum alioquin liberum id minime dicatur, quod alterius robur expectat. [b] Et præſertim, quia cum vnum debeat eſſe caput in Eccleſia Dei, [c] & primatus fuerit iure diuino inſtitutus, qui vnius tantum perſonæ faſtigio nitetetur, [d] iam non eſſet vnum caput, ſi aliorum voluntas, & auctoritas in rebus decer- C nendis eſſet neceſſaria, ſed eſſent quodam modo plura capita: quod valde abſurdum eſſet. Quibus etiam accedit, quòd cum Eccleſia militans fuerit inſtituta ad inſtar triumphantis, [e] ſicut in triumphanti vnus eſt Deus, cui omnia obediunt; ſic in militanti vnus debet eſſe omnium Paſtor, & Rector, & qui Chriſti, non autem puri hominis vices in terris gerat.

[a] c. propoſuit. de conc. preb. c. decreto 2. q. 6. c. ad honorē. de auct. & vſu pall.
[b] Glo. in Clement. dudum. §. ſi vero. verb. libere. de ſepul.
[c] c. in apibus. 7. q. 1.
[d] Extrauag. vnam ſanctā.
[e] c. Deus omnipotens 2. q. 1.

RVRSVS ſunt alij, qui ex vna parte videntes neceſſariam fuiſſe in Eccleſia Dei hanc poteſtatis plenitudinem propter accidentia multa, quibus iuris communis prouiſio ſufficere minime poteſt: ex altera vero proſpicientes magna pericula Chriſtiano orbi im- D minere poſſe, ſi quando ſummi Pontifices hac poteſtate abuterentur, ideo dixerunt ad hanc plenitudinem non niſi in extremis admodum rebus tamquam ad ſacram anchoram confugiendum eſſe, cum & Canones rato admodum huius plenitudinis mentionem faciant. Vnde ſicuti Deus ipſe omnipotens, cuius poteſtati omnia ſunt ex æquo ſubiecta, ſeruat tamen fere ſemper communem rerum ordinem, & naturam, nec miracula facit niſi in rebus admodum neceſſarijs; ſic aiunt, debere Papam hanc plenitudinem poteſtatis tamquam extraordinarium quoddam remedium, non niſi propter ſum-

mam

A mam Eccleſiæ vtilitatem, ac neceſſitatem exercere. [a]

Alii dixerunt, quòd cum in vniuerſali Papæ adminiſtratione ſalus populi ſibi commiſſi ſit tamquam finis, officium vero ſit, vt omnia fiant ad ædificationem; propterea non tam ſpectandum eſſe Papæ quid poſſit, ſed quid debeat, dicente Apoſtolo: *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*; [b] ideo aiunt, quòd quamuis hæc plenitudo Papæ non ſit deneganda, decere tamen maxime, atque honeſtum eſſe, vt ille negotia grauia cum Cardinalibus communicet, eosq. libenter audiat. [c]

Alii tradiderunt, hanc poteſtatis plenitudinem ad ſpiritualia B tantum pertinere, non autem ad temporalia bona Eccleſiæ, [d] ſiue vt alij interpretati ſunt, ſummo Pontifici nullam temporalem poteſtatem competere directe, ſed indirecte tantum, videlicet in ordine ad bonum ſpirituale; [e] & ideo in rebus temporalibus, & ſæcularibus Eccleſiæ ditioni commiſſis, non poſſe eum abſque eiuſdem Eccleſiæ conſilio, & conſenſu pro arbitratu ſuo de illis ſtatuere; quidquid de ſpiritualibus ſit ſentiendum, quorum adminiſtratio ei pleno iure eſt permiſſa.

Svnt denique alij, qui reſpondent, quòd quoties Papa hac plenitudine poteſtatis vtitur, non ad Eccleſiæ vtilitatem prout oporC tet, valet quidem quod ab eo geſtum eſt propter ſummam illius auctoritatem, quæ a nemine iudicari poteſt, [f] ſed tamen grauiter ipſe in foro conſcientiæ peccabit, ac Deo rationem huius poteſtatis, qua abuſus eſt, reddere tenebitur, cùm non pugnent inter ſe, quòd actus quandoque valeat, & tamen, qui illum exercet, grauiter delinquat. [g]

In tanta igitur opinionum varietate, ac rei ipſius grauitate, aliquid omnino certum affirmare, difficile admodum eſſe videmus. Verum (quod in alijs diſputationibus accidere ſæpe ſolet) vt concinna aliqua diſtinctione diuerſæ opiniones facile componantur; D ſic exiſtimamus nos in præſenti quæſtione ea, quæ controuerſa valde videntur, non incommode conciliari poſſe, ſi ea, quæ proponuntur, aliter, cum de conſenſu loquimur, aliter, cum de conſilio agimus, accipienda eſſe oſtendemus.

Nam quod ad conſenſum attinet, probatione non indiget, Cardinalium, aut aliorum conſenſum in rebus Conſiſtorialibus definiendis nullatenus neceſſarium eſſe. [h] Quandoquidem cum Primatus in Eccleſia Dei fuerit inſtitutus, non ſolum vt Eccleſia militans in eius adminiſtratione cum triumphante, quæ vnum habet Deum omnia decernentem, congrueret, ſed etiam quia ſtatus

a Aegid. in tract. de poteſtate Papæ p. 3. c. 12. & ſequ.

b 1. Cor. 6.

c Phil. & Probus c. ſuper eo. de hæret. in 6. nu. 11. & 36. Abb. cap. 2. de cler. non reſid.

d Caiet. in 2. 2. q. 43. art. 8. & de auctorit. ſummi Pontif. c. 9. in reſponſ. ad 1.

e Idem Caiet. 2. 2. q. 100. art. 7. & Doct. relati a Bellarmin. to. 1. controuerſ. lib. 5. de poteſt. Pont. c. 1. & c. 4. & 6

f c. cuncta per mundũ 9. q. 3.

g Glo. Abb. c. nõ eſt de voto. Inno. c. cum ad monaſteriũ. de ſtatu monach. Præpoſ. c. 1. Epiſcopũ, vel Abbatem.

h Alphonſ. de Sot. in cõment. Conc. Conſtantien. verb. collaterales. pag. 9

Monarchicus omnium perfectiſſimus habetur;[a] & quò magis res ad vnitatem rediguntur, eo præſtantiores, & ſolidiores iudicantur.[b] Propterea quando Papa hanc ſummam ſuam auctoritatem in ijs rebus, quas publicæ vtilitati neceſſarias eſſe iudicat, ſibi vtendam eſſe proponit, dubium nihil eſſe videtur, cum ad vllius conſenſum ſibi adiungendum nullo modo aſtringi; Nam cum conſenſus neceſſitatem includat illius amplectendi, vt ſupra diximus; ſi concederemus eum requiri, ſequeretur quòd auctoritas Papæ hoc caſu non eſſet libera, & abſoluta, ſed duo, vt dicunt, auctorizantes, nec vnus eſſet Primatus vere, neque vnum caput, ſed duo capita, quando aliorum quoque voluntates ad res decernendas eſſent neceſſariæ: quod quidem abſurdiſſimum eſſet.[c] Præterea hoc ſummæ illi, atque abſolutæ poteſtati detraheret, quæ Papæ vt Chriſti Vicario competit: & amplius receptam illam magno Doctorum conſenſu ſententiam infirmaret, quæ aſtruit, ſummo Pontifici pleniſſimam in adminiſtratione rerum Eccleſiæ poteſtatem deferendam eſſe:[d] Ac denique rebus publicis magno poſſet ea opinio eſſe detrimento, ſi quando fortaſſe nollent Cardinales Papæ deliberationi conſentire, vt omnibus ſatis patet. A B

a Extrauag. vnam ſanctã, & S. Thom. de regim. princip. lib. 1. c. 2.

b Aegid. de regim. prin. li. 3. par. 2. cap. 3. S. Dionyſ. vlti. cap. de diu. nomin.

c c. quoniã in pleriſque. §. prohibemus. de offic. ordin. Iacobac. lib. 7. de conc. ar. 5. nu. 186. 189. 194.

d S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. Innoc. c. nouerint. de ſẽten. excommu. Aug. de Ancon. de poteſt. Papa. q. 1. art. 1. & 8. Silueſt. verb. Papa. nu. 2. cũ alijs apud Nauar. de ſpolier. §. 9. nu. 2. 4. & §. 10. & Rodoan. de rebus Eccleſ. non alien. q. 44. & 45.

C

ARTICVLVS IIII.

Quid de conſilio? An Papa vtens plenitudine poteſtatis, teneatur neceſſario illud requirere.

QVOD vero ad conſilium ſpectat, maior vtique hic ambiguitas verſari poteſt, an Papa ſcilicet in arduis rebus id requirere teneatur. Ex vna enim parte occurrit primo quòd cum ſuprema poteſtas Papæ fuerit a Deo eidem tamquam illius Vicario attributa, non debet eſſe illa vllis humanis legibus aſtricta, & D proinde nec petendis aliquorum conſilijs ſubiecta, quæ a legum neceſſitate oriuntur, alioquin nec abſoluta, nec pleniſſima hæc auctoritas diceretur, ſi aliquid extrinſecus expectandum eſſet. Et ſi Princeps ſæcularis legibus ſolutus eſſe dicitur,[e] quanto magis id ſupremo omnium Monarchæ, diuinamq. auctoritatem referenti congruere debet?

e l. Princeps. de leg.

SECVNDO, quoniam hæc poteſtas, cum iuris publici cauſam ac patrocinium reſpiciat, non poteſt ipſe ſummus Pontifex illi renunciare, aut quidquam de illius iure imminuere, cum hoc in

A eius manu nequaquam ſit,[a] ex quo oritur, quod conuentionibus illis, quæ aliquando inter Cardinales ſede vacante olim iniri ſolebant, quæ Capitula Conclauis appellabantur, minime nouum Pontificem comprehendi, reſponſum fuit, quia non poteſt publica ſummi Pontificis poteſtas priuatis vllis pactionibus reſtringi, aut impediri,[b] multo ergo minus cogendus ille erit ad conſilia petenda, quæ imbecillitatem petentis arguunt, & ſupremæ illius auctoritatis imminutionem.

TERTIO, quia tum Canones, tum Doctores de hac materia loquentes, videntur hanc neceſſitatem excludere, cum dicant tantum

B decere Papam, & honeſtum eſſe illum conſilia Cardinalium adhibere, non autem illum omnino ad id compelli.[c]

Ex altera vero parte, quòd immo Papa res arduas ad ſapientum hominum conſultationem, inter quos primum locum Cardinales obtinere ſolent, deferre teneatur, multa proponi ſolent, ſed illud in primis, quòd cum ea ſit vis propria, & natura conſiliorum, vt ea inuitus ſequi nemo teneatur, licet etiam maior pars Collegij aliter ſentiret,[d] non occurrit ſolida vlla ratio, propter quam non debeat Papa libenter eorum ſententias auſcultare, ex quibus incommodi nihil, ſed adiumenti plurimum poſſit deriuare. Nam inter alias cau-

C ſas, quæ ſuadent omnibus omnino hominibus, quicumque mortalem hanc vitam degunt, mutua conſilia eſſe neceſſaria, quas ſupra attigimus,[e] illa præcipua eſt, quòd Papa quamuis in altiſſimo ſolio poſitus, humana tamen circumuentus imbecillitate,[f] debet ijs maxime gaudere præſidijs, quibus illius intellectus magis poſſit illuſtrari, & facilior ei aditus ad res diſquirendas, ac dijudicandas aperiri, ſalua ei ſemper, atque integrâ manente præcipiendi, atque exequendi poteſtate. Sicut enim manus in digitos diſtributio, eius nec robur, nec decus imminuit, ſed illius vſum expeditiorem, atque vtiliorem reddit, cum ſemper ab eius pendeat imperio illos huc, vel illuc de-

D flectere: ſic Papa auditis conſilijs, poteſt ea tamquam digitos in manu comprimere, aut ſi placeat alicui operi vtiliter admouere.

HIS igitur rationibus vtrimque propoſitis, quæ inuicem pugnare videntur, occurrit nobis non incongrua forte diſtinctio, ex qua difficultates omnes ſuperari poſſe exiſtimamus. Ea autem eſt, vt iudicemus, quandocumque ex hac conſilij petitione publica res poſſit incommodari, tunc minime Papam ijs petendis eſſe adſtrictum: quando vero nullum damnum publice ſequi poſſet, ſecus eſſe dicendum.

AC priorem quidem partem ea ratione potiſſimum probari aſ-

 ſerimus,

[a] c. ſi diligẽti. de foro comp. Alex. cõſ. 224. nu. 1. in 6. Vaſqu. cõtrouerſ. illuſtr. li. 1. c. 26 num. 17. Aug. de Anc. q. 61. art. 3. ad 3.

[b] Abb. c. ſicut noſtris. num. 1. de iureiur. Fel. c. 1. num. 7. de prob. Martin. Landen. tract. de Card. q. 33. Burſat. conſ. 1. in 4. volum.

[c] c. fundamẽta § decet. vbi glo. de elect. in 6. & gloſ. in c. ad Apoſtolica. de re iud. in 6. Ioan. Monac. c. ſuper eo. de hæret. in 6. Fel. Dec. Bero. in rub. de conſtit.

[d] Bal l. 1. q. 6. de offic. conſul. Fel. c. cum omnes. de conſtit. in 10. limit.

[e] diximus in quæſt. 1.

[f] c. præterea. 23. diſt. cap. ſi quãdo in fi. de reſcript. c. tam ex litteris. de in integ. reſtit. c. ſententiã 35. q. 9. Tiraquel. de nobil. c. 31. nu. 537.

ſerimus, quòd cum hæc ſumma poteſtas fuerit Papæ diuinitus attributa, vt eo tutius, ac ſalubrius Chriſtianæ Reipublicæ proſpiceret, ita vt nullis vinculis, aut repagulis extrinſecus eſſet impediendus,[a] ex quibus publica vtilitas poſſit retardari. Idcirco ferendum non eſſe dicimus, vt quoties conſiliorum petitio poſſit eius finem, aut ſtudium iuuandæ Reipublicæ perturbare, ille tunc iſtis conſilijs exquirendis ſit ſubiectus. Exempli cauſa, quando eiuſmodi negotium verteretur, quod ſecretò admodum eſſet tractandum propter inſigne aliquod periculum, quod immineret, ſi res detegeretur: ac veluti etiam, ſi negotium illud nullam moram pateretur, nec tempus daretur Conſiſtorium conuocandi, aut ſingulorum Cardinalium, vel aliorum prudentum conſilia exquirendi; ſiue ſi qui alij caſus ſimiles emergerent, quibus Papa boni publici cauſa ſuaderetur, ne Conſiſtorium conuocaret, aut alios rerum vſu, ac iudicio præſtantes accerſeret.

A

B

[a] c. nemini. 17. q. 4. cap. ita Dominus 19. diſtin.

AT vero vbi nulla eſſet ſuſpicio, aliquid incommodi ex hac conſiliorum petitione in publicam rem redundare poſſe, nulla tunc ſubeſſe ratio videtur, cur ille non debeat, ac teneatur prudentum aliquorum ſententias, &, vt moris eſt, Cardinalium explorare, cum hæc conſilia non in detrimentum, ſed in præſidium, ac robur Pontificiæ dignitatis fuerint inſtituta: quod autem prodeſſe poteſt, minimeq. nocere, euidens eſt a ſapientibus viris ſemper amplectendum eſſe. C

HOC igitur caſu, quando nullum prorſus rebus publicis incommodum ſequi poſſit, quòd tunc Papa, licet plenitudinem poteſtatis velit exercere, teneatur tamen conſilium in rebus arduis requirere, adeo rationi, neceſſitati, publicoq. bono conſentaneum multis eſſe videtur,[b] vt hoc non tantum cum generali iuris naturalis, & gentium obligatione coniunctum eſſe, ſed etiam a iuris diuini, nobis veteri, ac noua lege poſiti primordijs quodam modo pendere exiſtimarint. Quod quoniam nimis nouum, atque inſolens aliquorum auribus videri poſſet, audientibus Papam plenitudine auctoritatis vtentem, adhuc tamen compelli ad aliorum conſilia confugere: ideo paulo diligentius tractandum cenſuimus, vt ſaltem ceteri, auditis vtrimque rationibus, poſſint de re tota certius pronunciare. D

[b] Lud. Rom. ſer. vlt. poſt cōſ. nu. 12. & 18. Alex. cōſ 224. in 6. Hoſt. c. ad liberādum. de Iudæis. Bald. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Alphōſ. de Sot. in trac. de Cardin. q. 15. & 16. & in comment. Conc. Cōſtantien. verb. (cum ſummo Pōtifici.) & in verb. (collaterales.) & in verb. (maiorem partem.)

ARTI-

A

ARTICVLVS V.

An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda conſilia teneri.

QVAPROPTER de iuris diuini obligatione primum agentes, illud præfamur, videri aliquibus nullum ex ſacris litteris locum exiſtere, quo Papæ præcipiatur, vt in rebus decernendis aliorum conſilium adhibere cogatur; immo cum hæc
B neceſſitas petendi conſilij nullis Regibus, Principibus, Magiſtratibus, Iudicibus, alijſve huiuſmodi præſtantibus viris iniuncta eſſe reperiatur, nec vmquam auditum fuerit, eorum ſanctiones, decreta, & deliberationes hoc nomine damnari, quòd ſcilicet non præcedente aliorum conſilio habita fuerint, durum videtur, Papam, qui omnium eximius, ſanctiſſimus, & ſapientiſſimus eſt, his cancellis circumſcribi, atque anguſtijs concludi.

VERVM quoniam, vt in Ethicis dicitur,[a] non in omni re eſt certa eadem demonſtratio quærenda, ſed ſufficiunt probabilia interdum in quibuſdam argumenta,[b] ideo in hac materia paulo ob-
C ſcuriore minime prætermittendum putauimus, quin ad pleniorem eius excuſſionem, aliorum etiam, qui ab his diuerſum reſponderunt, ſententiam referremus.

a *Ethic. 1. c. 3 & 7.*
b *S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. in corp.*

NON enim defuerunt qui tradiderint ex iure diuino ſcripto deduci poſſe, Papam in rebus arduis debere prudentum virorum conſilia explorare: quo poſito, id ſequi ex eodem iure dixerunt, primum locum in his inter ceteros ſapientes Cardinalibus eſſe deferendum.

PRIMVM illud ex varijs ſacrarum litterarum auctoritatibus oſtendi dixerunt, quibus omnes homines, nemine excepto, ad con-
D ſilia capienda monentur, & excitantur, quale illud eſt: *Fili ſine conſilio nihil facias.*[c] Et illud: *Erit ſalus, vbi multa conſilia ſunt.*[d] Et: *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.*[e] Et: *Ini conſilium, coge concilium.*[f] Et: *Conſilium ſemper a ſapiente perquire.*[g] Et alia huiuſmodi, quæ vniuerſe ad omnes pertinent, etiam ſummos Principes, & Magiſtratus, vt aliàs oſtendimus.[h] Quod & pluribus exemplis ſuaderi tradunt, adducentes primum Moyſen, qui facie ad faciem cum Domino loquebatur, & tamen conſiliũ Ietro libenter auſcultabat.[i] Et Salomonem omnium ſapientiſſimum, qui Deum enixe rogabat: *Domine da mihi cor docile, vt ſciam iudicare populum meum, & diſcernere inter bonum, & malum.*[k]

c *Eccli. 32.*
d *Prou. 11. & 24.*
e *Prou. 13.*
f *Iſaia 16.*
g *Tob. 4.*
h *Supra in 2. quæſt.*
i *Exo. 18.*
k *2. Reg. 3.*

(Quod verbum docilitatis ad audienda maxime conſilia pertinet.)[a] A
Et ſanctum Chryſoſtomum ex beati Apoſtoli verbis, cum dixit: *Quis conſiliarius eius fuit?*[b] colligentem hoc de vno tantum omnipotente Deo ſcriptum fuiſſe, *Cum reliqui omnes, quotquot ſunt, aliorum conſilio egeant.*[c] Et denique memorabile illud Chriſti Saluatoris noſtri, cuius Vicarius eſt Papa, exemplum recenſentes, qui cum nullius colloquio, ſeu collationibus, aut diſſertationibus indigeret, interdum tamen aliquos ex Apoſtolis conſulebat quid eſſet facturus, quemadmodum cum dixit ad Philippum: *Vnde ememus panes?*[d] aliquando eos procul abducebat, vt ab omni ſolicitudine liberi, prout ſanctus Chryſoſtomus ait,[e] non dubitarent aperte dicere quid ſentirent, & non de ſua ipſorum tantum, ſed etiam de aliorum ſententia eos interrogabat dicens: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis, & vos quem me eſſe dicitis?*[f] non quòd hinc eum ab illis conſilium quæſiſſe dicant, ſed vt eos admoneret decere maxime, teneriq; aliquando ipſos etiam Principes tametſi ſapientia præſtent, nihilominus ad illius imitationem ſelectos plures bonos, prudentes, ac veraces viros habere, a quibus quandoque ſciſcitari ſtudeant, quid de ijs homines ſentiant, quid ad populorum ſalutem aptius ab illis fieri poſſe iudicetur, quidve præcipue in eorum adminiſtratione a Chriſti fidelibus deſideretur. B C

SECVNDVM vero ex recepta illa a permultis grauiſſimis, clariſſimiſq. Doctoribus ſententia probari aiunt, affirmantibus hoc conſulendi in Eccleſia Dei munus, quod hodie Cardinalibus tribuitur, veteri diuino iure inſtitutum fuiſſe,[g] figuratiue ſaltem, vt aiunt: ac noſtri temporis Cardinales, tunc prænunciatos fuiſſe,[h] quamuis quo ad nomen, & quo ad aliquid, ſiue per accidens, eorum inſtitutio dicatur eſſe de iure canonico poſitiuo,[i] quod & in Libro Ceremoniali ſignificatum fuit.[k]

VERVM quoniam hæc opinio, quòd Cardinales diuino iure fuerint inſtituti, ab alijs acertime impugnatur, contendentibus eorundem dignitatem, miniſterium, ac functionem nonniſi multo poſt Chriſti Domini noſtri tempora proditam, vſq. receptam fuiſſe:[l] ideo omiſſa hac controuerſia, dicunt illi negari ſaltem non poſſe, quin ampliſſima ſummi Pontificatus adminiſtratio, ſemper adiutoribus, & operarijs indiguerit; & ideo antiquiſſimis vſque temporibus aliquos habuerit peculiares ipſe ſummus Pontifex auxiliatios, qui illi aſſiduo adſiſterent, & cum opera, & conſilio ſuo adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur,[m] qui tamen deinde proprio vocabulo Cardinales ſemper nuncupati fuerunt.[n] D

a S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. 4.
b Rom. 11.
c S. Chryſoſt. homil. ad Roman. 19.
d Ioan. 6.
e S. Chryſoſt. homil. 55. in Matt. in prin.
f Matt. 16.
g Martin. Landen. de Card. q. 26. & 34. directt. elect. c. 35. par. 2. num. 7. Barb. de præſt. Cardin. in 1 q. Card. Alban. q. 5. Hoſt. c. 2. de cler. non reſid. Lācel. Corrad. in lib. templum omnium iud. lib 2. c. 2. §. 1. cum alijs, arg. c. per venerabilē qui filij ſint legit: vbi Abb. nu. 20. & Prepoſ. n. 142. & Num. c. 16.
h Spec. tit. de legat. §. ſequitur. Gondiſ. de Card. q. 1. & 2 Turrecr. lib. 1. de eccleſ. c. 83.
i Ioā. Brunel. Aurelian. tractat. de dignit. & poſt leg. concluſ. 3. 4. & ſeq.
k lib. 1. cerim. ſect. 8. c. 6.
l Sot. in 4 ſen. diſtin. 24. q. 2. art. 4.
m Ioan. Ant. Delphin. lib. de Eccleſ. 2. tit. de Card. concl. 9.
n c. præſul. 2. q. 5. c. paſtoralis. 7. q. 1. c. in nomine Domini. 23. diſt.

Ex

A Ex quo illud ſequi aiunt, quòd ſi diuino iure monetur Papa paſcere oues Chriſti, non quomodocumque, ſed ſanctè, & vtiliter: hinc etiam intelligi eum coniunctim moneri ad res arduas pro Eccleſiæ, & gregis ſalute conſultandas cum viris rerum peritia, ingenij acumine, ac virtutis integritate præſtantibus, inter quos Cardinales iure optimo ſemper præcellere habiti fuerunt, cum ad hoc ipſum conſulendi munus potiſſimum delecti, & longo vſu exercitati dignoſcantur. Quamobrem, ſicuti ridendus eſſet qui in morbis corporis alios quàm medicos accerſeret: aut in nauigatione, alios quàm remiges, & nautas: aut in colendo agro, alios quàm agricolas: ſiue in

B conſtruendo ædificio, alios quàm architectos adhiberet, cum vetus ſit dictum, ad peritos in arte recurrendum eſſe: ſic in conſilijs petendis abſurdum eſſet eos omnino prætermitti, qui hoc munus profitentur: quandoquidem Cardinales, prout in monumentis legimus, valde præcellunt alios Conſiliarios, cum ipſi ita ſint Conſiliarij, vt ſint membra ſummi Pontificis, & portio huius ſacroſanctæ Reipublicæ. Ipſi eligunt Principem, ille ex eorum corpore eligitur: [a] Ipſi in Eccleſia vniuerſali, in ordine hierarchico primarium locum obtinent: ijdem præcipui in Eccleſia Romana ſublimiori quodam modo de rebus communibus conſulunt, quàm cæteri conſiliarij.

[a] Lud. Rom. ferm. vlt. poſt conſil. nu. 18. & in Bull. Sixti V. de Card.

C Item perpetui ſunt, & inſtar Apoſtolorum adſiſtentium Chriſto Domino, adſunt & ipſi Papæ eius Vicario, illiusq. ſunt coadiutores, & cooperarij, ac in ſumma, rerum publicarum peritiſſimi, prudentiſſimi, atque virtutibus omnibus ornatiſſimi publice habentur. [b] Cum igitur dicunt, eos a Papa in conſilium adhibendos, non negant, ſi ita ei libeat, quin poſſit arbitratu ſuo alios etiam extra hunc ordinem ſibi priuatim adſciſcere, dum tamen ſuus quoque Cardinalibus locus relinquatur, ac more veteri in Conſiſtorio de rebus arduis conſulantur, atque alibi etiam ipſe eos nunc ſeorſum, nunc in Congregationibus, quomodo, & quoties ei videbi-

[b] S. Tho. 2. 2. q. 70 art 2. ad 3. vbi Caietan. & Caiet. in 2. 2. q 185. ar. 5. verſ & ſi rurſus.

D tur, audiat: alioquin ſi cum ijs res graues non communicarentur, irrita fere, & inanis eorum poſſet euadere inſtitutio: quod magnum rebus publicis afferret detrimentum.

Hᴀᴇᴄ in ſumma ea ſunt, quæ in hanc partem præcipue proponi ſolent, quibus non refragari aiunt quod primo loco obijciebatur. Nam interpretantur ipſi ſacræ legis verba ad ipſum quoque Papam, a quo cæteri exemplum ſumere debent, pertinere; proindeq. & Cardinales licet non expreſſim, ex decenti tamen quadam conſequentia ibidem includi, vt ſupra explicatum eſt.

Aᴅ illud quoque, quod ſecundo loco de Regibus, & Principibus dedu-

deducebatur, reſpondere ſolent, non adeo arcte hanc obligationem petendi conſilij accipiendam eſſe, vt, ea prætermiſſa, actus nullus, atque irritus reddatur: quod in articulo ſeptimo declarabitur. Verum & Reges in rebus arduis, ſi ſine cauſa conſilium prætermittant, culpa non carere contendunt: immo Principes ipſos, quo maiora tractant, eo maiori periculo expoſitos eſſe, & ideo maiore inſignium virorum conſilio indigere cenſent:[a] nam præclara eſt illa ſententia, *Omnia Regna, Ciuitates, Nationes, vſque eo proſperum imperium habuerunt, dum apud eos vera conſilia valuere. Vbicumque autem gratia, timor, voluptas, ea corrupere, poſt paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, poſtremo ſeruitus impoſita eſt.*[b] Vnde ſapientes Principes exemplo Apellis, qui clam obſeruabat quid alij dicerent, legimus adeo audiendis aliorum iudicijs delectatos fuiſſe, vt mutata interdum veſte in medio foro, atque inter hominum circulos verſarentur. Hodieq. in Libro Pontificali cautum legimus,[c] quòd Rex coronandus facit profeſſionem in manibus Metropolitani, & dicit inter cetera, quòd ſeruabit legem; iuſtitiam, & miniſtrabit pacem Eccleſiæ Dei, populoq. ſibi ſubiecto, ſicut in conſilio fidelium ſuorum melius poterit inuenire. A B

Vnde hoc amplius de ipſo ſummo Pontifice addunt, quòd, cum illius auctoritas ſit a iure diuino, habere etiam debet ſuos proprios modos, quibus regitur, quosq. decet longe perfectiores eſſe ceteris omnibus ſecularium Principum moribus, & inſtitutis, qui humana tantum, & a maioribus immediate accepta funguntur poteſtate. C

Quare nihil de ſumma, & pleniſſima poteſtate Papæ detrahi dicunt, tametſi multa illius adminiſtrationi adminicula fuiſſe adiecta aſſerunt, quibus eius amplitudo fulciatur, ne in illius vſu ac miniſterio labatur: nam his potius illius præſtantiam, ac dignitatem magis roborari, atque muniri contendunt, præſertim ſi quo ad executionem conſideretur, ſicuti dici ſolet, Deum non poſſe peccare, non mentiri, non fallere: hæc enim maiorem indicant illius tum perfectionem cum ſumma potentia coniunctam, tum in bono immobilitatem.[d] D

QVAE quidem omnia ad hunc articulum pertinentia ſic a nobis relata fuerunt, vt plenius Lectori ſatisfieret, ſi hæc ſparſim tantum apud Doctores diffuſa, hic vno aſpectu collecta inueniret, non vt de his quidquam nos pro tenui facultate noſtra ſtatuamus, ſed vt ea potius maturiori ſapientum iudicio, ac ſanctæ Matris Eccleſiæ auctoritati diffinienda relinquamus.

ARTI-

a Andr. Iſer. in rub. Hic ergo finis lex. nu. 6. & ſequ. Aſflict. in conſtit. Regn. lib. 1. rubric. 45. incip. (vt vniuerſis) nu. 58. & ſeq.

b Saluſt. in 2. orat. ad Cæſarem.

c In rubr. de benedict. & coronat. Regis. fol. 88.

d S. Tho. in 1. p. q. 25. art. 3.

A

ARTICVLVS VI.

An iure naturali, & gentium ad idem obſtrictum eſſe, demonſtretur.

NVNC iure etiam diuino poſitiuo ſepoſito, oſtendendum eſt, Papam tum proprio rationis munere, tum iure naturali, & gentium ad petenda hæc conſilia obſtrictum eſſe. Quod inde deducitur: Primum, quia, cum ad veram adminiſtrandæ Rei-
B publicæ rationem quattuor requirantur, Princeps, Conſilium, Iudicium, & Populus: [a] vtique in vniuerſali Eccleſia, quæ eſt Reſpublica omnium perfectiſſima, hæc maxime obſeruanda ſunt. Vnde ſicut vnus fuit Princeps a Chriſto Domino inſtitutus, beati Petri ſucceſſor, qui eſt Papa: ſic & conſilium ei adeſſe oportuit, quod in rebus arduis, & dubijs præſto eſſet: [b] ideoq. ait Auguſtinus de Ancona, traditum eſſe pro forma, & Papæ, & alijs, vt negotia grauia, & ardua non niſi aliorum conſilio determinent, & ſic facere teneātur; [c] hoc autem conſilium, cum viros probos, prudentes, & expertos in primis exigat, [d] iam oſtendimus ad Cardinalium Collegium potiſ-
C ſimum pertinere: qui tamquam Senatus Eccleſiæ priſcis vſque temporibus ſemper habitus fuit. [e]

a Ariſt. 3. polit. c. 1. Aegid. de regim. prin. 2. par. 3. lib. cap. 1.
b Aegid. d. li. 3. c. 16. & ſeq.
c Aug. de An con q. 74. ar. 1. ad 3.
d Ariſt in 6. Ethic. cap. 11.
e c. Eccleſia. 16. q. 2. Innoc. Abb. c. cū te. de re iud.

PRAETEREA tenetur Papa naturali obligatione, ac iuris gentium ad promiſſiones ſuas ſeruandas, quamdiu ſanctæ & iuſtæ ſunt, inter quas hæc præcipue numerari ſolet, vt res arduas cum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus de more communicet. Nam in primis extat vetus formula profeſſionis fidei ſummorum Pontificum, quæ legitur in collectione Canonum Cardinalis Deuſdedit, & in Libro Diurno Bibliothecæ Vaticanæ, cuius libri, [f] & profeſſionis fidei, ab alijs auctoribus fit mentio. [g] In ea autem hæc inter
D cetera leguntur verba: *Si qua vero emerſerint contra canonicam diſciplinam, ego cum filiorum meorum S. R. E. Cardinalium conſilio, directione, & rememoratione miniſterium meum geram, & emendare curabo.* Quæ quidem formula latius etiam extenſa a Bonifacio VIII. ſeruata fuiſſe in eadem Bibliotheca Vaticana comperitur. Quinimmo hoc ipſum inſtitutum res cum Cardinalibus communicandi, omnibus Pontificibus continuatum fuiſſe, docet Liber Ceremonialis, ſiue rituum Eccleſiaſticorum S. R. E. in quo ſcriptum eſt, Cardinalium Collegium diuina inſpiratione inſtitutum fuiſſe, cum quo Pontifex omnia ardua Eccleſiæ negotia explicaret, & quos conſiliarios Romanæ Eccleſiæ, coadiu-

f Iuo in decre. 4. par. c. 132. & apud Grat. c. ſancta. diſt. 16. cū annot. ſub Greg. xiij.
g Epiſt. Ant. Aug. lib. 6. c. 39. fol. 434.

coadiutoreſq. haberet.[a] Indeq. recenſet varijs in locis huius moris A obſeruationẽ, veluti cum agitur de canonizatione alicuius Sancti,[b] nam inquit, quòd exquirit Pontifex ſigillatim a quolibet ſuam in ea re ſententiam: & cum omnes dixerint, agit gratias eis de bono conſilio, & in forma proteſtationis dicit: *De fratrum noſtrorum conſilio decernimus, & diffinimus.*[c] Item cum de creatione Cardinalium agitur, idem repetitur, quòd ſcilicet Cardinalium vota exquiruntur: & ſi ſunt infirmi per certos Cardinales in eorum domibus ſententiæ explorantur.[d] Et cum agitur de claudendo, ſeu aperiendo ore nouis Cardinalibus: de creandis Epiſcopis Cardinalibus: de eligendo Legato Apoſtolico: de dando pallio Archiepiſcopali: & ſic alijs B multis in locis idem replicatur. Ex quibus colligitur, generalem, & inueteratum in Eccleſia eſſe ſummorum Pontificum morem in arduis quibuſlibet negotijs ipſos Cardinales conſulendi.[e]

a Lib. cerem. cap.3.
b lib.1. ſect.6. cap.1.
c lib.1. ſect.6. c.2. & ſeq.
d sect. 8. c.4.
e lib.1. ceremon. ſect.9. c.3 in fi.

Hinc inferimus, quando nouus Papa creatur, tametſi nihil tunc verbis expreſſim promitteret, nihilominus ex ſuſcepti officij natura, tacite illum quaſi contrahere intelligi cum ſede Apoſtolica, ſe inſtituta illa, & conſuetudines, & veteres ritus, qui fideli populo, ac ſanctæ Eccleſiæ vſui, & gubernationi rectæ neceſſarij eſſe poſſunt, & a prædeceſſoribus ſanctè obſeruata, conſtanter, fideliterq. etiam obſeruaturum.[f] Hincq. obligari illum etiam ſecundum plenitudi- C nem ſuæ poteſtatis dicimus ad ardua conſultanda non vinculo aliquo legis humanæ, cui ipſe quoad vim coactiuam non ſubijcitur, ſed propter hanc ipſam officij Apoſtolici acceptationem, quæ ſicuti varias obligationes ſecum eo ipſo trahit, quæ verbis nullis exprimuntur, quemadmodum quòd debeat vniuerſum populum verbo, & exemplo paſcere, ſuper omnibus vigilare, atque Eccleſiam ſanctè, & ſalubriter adminiſtrare: ſic etiam modum conſuetum iſta faciendi tacite includit,[g] nempe eum, qui ſemper a maioribus ſeruatus fuit, & recta, ac legitima Eccleſiæ totius gubernandæ ratio poſtulat, vt ſcilicet quando ardua ſunt negotia, ea cum Cardina- D lium Collegio communicentur: ſicuti qui beneficium ſibi collatum acceptat, videtur per quaſi contractum ſe obligare ad debitam illius adminiſtrationem.[h]

f Abb. c. officium. de offic. Archid. & in c. cuſtos de offi. cuſt. & Hoſt. in ſum. de offi. cuſt. nu.2.
g Arg. l. cum quid ſi cer. pet.
h Card. Zabarel. conſil.147. alias 192. Fel. c. quæ in Eccleſiarum. de conſti. nu.42.
i Supra in artic.4. in princ.

Qvibvs ſic poſitis nihil obſtare videtur quod primo loco obijciebatur[i] de plenitudine poteſtatis Pontificiæ. Nam huiuſmodi auctoritas, quæ etiam potentia abſoluta a quibuſdam vocatur, licet illum a vinculis legis humanæ eximat, non tamen eum ſoluit a iuris naturalis, aut gentium præſcriptione,[k] cum hæc iura dicantur immutabilia, omneſq. quotquot ſunt homines, & Principes

k Spe. de lega. §. nunc oſtendendum. verſ. 18. nu.14. Vaſqu. lib.1. controu. c.26. nu. 12.14. & ſequ. Crot. cõſ. 184. in 2.

etiam

A etiam ipſos comprehendant,[a] qui cum ſint ad imaginem,& ſimilitudinem Dei facti, ſunt neceſſario & ipſi rationi, atque æquitati ſubiecti, vt Doctores declarant,[b] alioquin eiuſmodi poteſtas, quæ rationi ſubiecta non eſſet, iniuria potius, & ſumma violentia, ac barbarica quædam iuriſdictio eſſet appellanda, quæ Chriſtiano Principi non congruit,[c] nedum ſupremo omnium Antiſtiti ſit tribuenda.

Non obſtat quod ſecundo loco de Capitulis Conclauis adferebatur. Nam reſpondemus ex hoc argumento contrarium potius colligi, ſiquidem conuentionibus illis Papam non adſtringi, Do-
B ctores aiunt, ſi quando ex huiuſmodi eſſent (quod facile credendum non eſt) quæ auctoritatem Pontificiam ad bonum publicum inſtitutam, poſſent auertere, aut impedire, quod minime licet.[d] At vbi nihil inde poſſet publica vtilitas lædi, aut perturbari, quin potius adiuuari, tunc nihil obſtat, cur priuatis illis conuentionibus, quatenus æquæ, honeſtæq. ſint, Papa perinde ac ceteri obligetur.[e] Cum igitur in re noſtra id tamquam firmum proponatur, ex his conſilijs a Papa petitis, nihil prorſus publicum ius aut lædi, aut interturbari poſſe, iam ſequitur eum illis exquirendis minime ſolutum eſſe, cum hoc ad officium eius, itemq. ad exemplum, ædifica-
C tionemq. aliorum, atque ad ſalubrem paſcendi rationem plurimum pertineat.

a Felin. c. 1. de conſtit. nu. 31. in 5. declar. & num. 34.
b Fortun. in l. Gallus. §. & qd ſi tantum. col. 140. verſ. (docebat Baldus) ff. de lib. & poſth. Couar. in epit. de matrimon. tit. 6. §. 9. n. 10.
c Couar. lib. 3. variar. reſolut. c. 6. num. 8. & ſequ.
d Iacobac. de conc. lib. 7. art. 5. nu. 165. Barbac. conſ. 1. nu. 30. & ſequ.
e Dec. cõſ. 151. nu. 10. Ancharan. conſ. 281. & colligitur ex deciſ. Rotæ corã Chiſſam die 14. Iunij 1560.

Ad tertium etiam reſpondetur, agi a nobis in præſenti rationibus potius, quàm priuatis auctoritatibus; ideo in primis eas ſpectandas eſſe, non quid vnus, vel alter ſenſerit. Addimus tamen, quòd ſi eorundem Doctorum ſententia bene expendatur, nihil fortaſſe ab hac parte diſcrepare reperietur: ſicuti enim duplex debitum inuenitur, alterum legale, quod omiſſum lege punitur: alterum morale, quod in foro exteriori non aſtringit, ſed tamen peccatum aliquando eſt, quia præter morem eſt:[f] ſic & duplex in legibus ſer-
D uandis neceſſitas conſideratur, altera, quæ coactiua: altera, quæ directiua vocatur.[g] Vnde Doctores de coactiua, quæ extrinſeca eſt, ſenſiſſe videntur: nos de directiua, quæ eſt intrinſeca, loquimur:[h] illi de ea, cuius forma non ſeruata actus redditur nullus: & ideo Papam illi ſubiectum non eſſe merito reſponderunt: nos de ea, qua omiſſa, non ideo actus vitiatur: illi de ea, quæ in foro etiam exteriore: nos de ea, quæ in foro tantum conſcientiæ obſtringit, prout infra latius probabitur.[i] Quapropter cum Papam dicimus obligatione teneri, vt ardua de more cum Cardinalibus communicet, de hac loquimur, quæ interior eſt, & a lege æterna deriuatur, atque

f S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 2 ad 2. vbi Caietan. & Vigner. in ſum de virtute inſt. §. 5.
g S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5.
h Felin. c. 1. de conſtit. nu. 25.
i infra ead. q. art. ſequ.

vni tantum Deo ſe ipſam prodit, [a] quæ etiam neceſſitas ſuppoſitionis dici poteſt, ſiquidem Papa ipſe acceptando hanc dignitatem, tacite ſe his conditionibus deuinxiſſe videtur; vnde obligatio hæc non ab alijs, ſed a ſemetipſo proficiſcitur, qui ſponte ſua acceptauit munus illud cum oneribus illi annexis: & ideo non proprie coactio, ſed voluntaria potius muneris ſuſceptio nominanda eſt. A

a Caietan. in d.q.96.artic. 5. verſ.ad hoc dubium.

ARTICVLVS VII.

Poſito quòd teneatur conſilium requirere in arduis: An ſi non requirat, actus ab eo geſtus reddatur nullus. B

HIs ſic vt ſupra traditis, & expoſitis, quæ tum iure, tum ſumma æquitate dictante facile defendi poſſe videntur, exurgit nunc alia difficultas neceſſario explicanda, an quod dicitur, teneri Papam in arduis Cardinalium ſententias explorare, in foro tantum interiori admittatur; ita vt ſi Papa ſine cauſa eas explorare prætermittat, culpæ reus apud Deum conſtituatur, ceterum actus ipſe ab eo geſtus in foro exteriore ſubſiſtat: an vero talis omiſſio generaliter etiam in foro exteriore effectum operetur, ita vt actus ipſe nullus, inualidusq. omnino cenſeatur. C

NON defuerunt enim olim aliqui, qui totum hunc actum irritum plane reddi opinati ſunt, varijs adducti rationibus. Primo ex præſumpta mente Papæ, quippe qui non ſeruans conſuetum ordinem, & quem ipſemet ſibi quodam modo initio præſcripſit, cenſetur potius eo animo fuiſſe, vt huiuſmodi actus ab alijs ratus non haberetur. [b] Secundo, cum ſubſtantia facti hoc caſu potuiſſet immutari, quia ex vnius conſiliarij ſententia Papa a priore propoſito potuiſſet diſcedere; [c] idcirco dixerunt hi, hanc conſiliorum petitionem inter graues ſollemnitates cenſeri, quæ ſi negligatur, tunc actum nullum, atque inualidum effici. [d] Tertio ſubdunt, quòd etiam Doctores, qui negant conſilium Cardinalium eſſe Papæ neceſſarium, eoſdem tamen vnanimes affirmare illud de honeſtate adhibendum eſſe, [e] ex quo inferri aiunt, quòd cum honeſtas, & iuſtitia æquiparentur, pariaq. ſint aliquid fieri contra iuſtitiam, vel contra honeſtatem, [f] & illud, quod non eſt honeſtum, vel in quo verſatur peccatum, aut eſt contra bonos mores, dicatur non poſſe fieri, [g] vnde leges decernunt ſpectandum eſſe non quod licet, ſed quod honeſtum eſt, [h] & alia huiuſmodi: propterea concludere volunt actus huiuſ- D

b Arg.l.ſi quis in prin.de leg.3
c l.ſi in tres.de arbitr.
d Bart.l.1.§.ſi plures.de exercit. nu.3. Ioan. And.c.non eſt. de cõſuet.in 6. & in addit. ad Spec. tit.de requiſit. cõſ. §.1. verſ.ut autem. Abb. c.cum in veteri.de elect. nu.12.
e Iacobac. in tract. de conc. ar.5.lib.7.Fel. Dec. in rub.de conſtit.glo.c.ad Apoſtolica. de re iud. in 6. & in c.fundamẽta. §.decet. de elect. in 6.
f c. erit autẽ. 4 diſt. vbi Glo. Archid. & Gemin.
g l. non aliter. de vſu, & habi. l.nepos Proculo. de verb. ſignif. l filius.de condit. inſtit. c.faciat homo 22.q.2.cũ Glo.
h l. non omne. de reg.iur.

A huiuſmodi a Papa non requiſitis Cardinalium conſilijs tamquam aduerſus ius, & æquum, atque honeſtum, geſtós, irritos euadere.

Verum abſit, vt noſtrum vmquam intellectū occupet tam fallax opinio, quæ ſummam Papæ poteſtatem labefactat: primatum illius debilitat: eminentiſſimā eius poteſtatem legibus humanis ſubijcit: ac denique diuinam auctoritatē cum ſæculari confundit. Nam cum abrogatio, atque extinctio actus illius, qui geſtus eſt, dicatur pœna iure poſitiuo impoſita, ſæpius diximus Papam non ſubeſſe huic iuri, quo ad vim coactiuam: & ideo non teneri pœna, quæ inde oritur, ſiquidē regula eſt apud Doctores, quòd in auditorio Principis quando B poteſtatis plenitudinem exercet, nullitati locus eſſe non ſolet,[a] quoniam hoc ad iudiciale forū pertinet, cui Papa minime eſt ſubiectus.

Accedit, quòd cum actum infirmare, atque irritum reddere pendeat a vi, quæ coactiua dicitur, Papa nulli huiuſmodi poteſtati ſubijcitur, quæ illum neceſſario cogat, immo nec ipſemet aduerſus ſeipſum huiuſmodi vim poteſt exercere, vt ſancti Doctores declarāt.[b]

Non obſtat ergo primum, quod dicebatur, Papam ipſum præſumi voluiſſe hunc actum non valere. Nam, cum ad eum explicandum magna cum deliberatione plenitudinem poteſtatis exercens acceſſerit, præſumitur potius contraria omnia, ſi quæ obſtaC rent, de medio tollere voluiſſe.

Non obſtat ſecundum, quòd grauis, & neceſſaria ſollemnitas prætermiſſa infirmet actum: nam iure ciuili, & ex legum humanarum ratione hæc poſſunt admitti. Verum, cum hic poteſtatem quandam legum omnium vincula ſuperantem, ijsq. minime adſtrictam conſideremus, non eſt cur ex illis argumentemur, quæ valde inferiora ſunt, & longe ab ijs, de quibus agimus, diuerſa, cum, vt dici ſolet, ex diuerſis non fiat illatio.

Non obſtat tertium, quod de honeſtate dicebatur: nam non negatur decere id maxime Papam, ſed non hinc ſequitur, quòd ſi D omittatur ab eo conſiliorum petitio, inde res ab eo geſtæ infirmentur: aliud enim eſt actum dici poſſe iniuſtum, & aliud nullum: ſicuti ſententia alia eſt iniuſta, & alia nulla: & teſtamentum aliud iniuſtum, aliud irritum: & excommunicatio alia nulla, alia iniqua.[c] Siquidem nullum id dici ſolet, quod eſt aduerſus formam ſubſtantialem legis: iniuſtum vero, quod in alijs rebus peccat.[d] Admittunt igitur Doctores, Papam poſſe, neglectis huiuſmodi conſilijs, ſe culpabilem Deo in foro interiori reddere, verum non ideo pœnæ vlli exteriori ſubijciendum dicunt, qualis eſſet ſi huiuſmodi actus nullus, & inualidus pronunciaretur.[e]

a Felin. c. ad petitionem. de accuſ. nu. 2. & cap. in cauſis. col. 1. & 2. de re iudic. Vant. de nullit. tit. an qualibet. nu. 7. & ſequ.

b S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. vbi Caiet. late.

c Papiē. in tit. form. ſent. diſ. nu. 10. Couar. in c. alma mater. in 1. par. §. 7. nu. 5. de ſentē. excom. in 6.

d l. non dubiū vbi Bal. & Iaſ. nu. 22. C. de legib. Abb. conſ. 66. in 2. Nauarr. in Manual. c. 27. n. 3.

e Guido Papa q. 153. Silueſt. verb. Papa. q. 15. Caiet. 2. 2. q. 38. art. 1.

 A

ARTICVLVS VIII.

An Papa, quando requirit conſilium, quod ei bonum, & ſalutare proponitur, teneatur illud ſequi.

POSTREMO ad pleniorem quæſtionis propoſitæ tractationem, illud examinandum ſupereſt, quod pleriſque negotium non leue ſolet exhibere. An, ſicut Papa tenetur Cardinalium conſilia ſcrutari, ita ab eis data, ſi ſalutaria ſint, teneatur ſequi. Nam cum tritum illud ſit, & a nobis ſæpe dictum, teneri Papam conſilium Cardinalium in arduis exquirere, non tamen illud B
ſequi, durum hoc multis, & plane repugnans prima facie videtur, cum finis petendi conſilij ille ſit, vt inde quis melius inſtruatur, & veritas ei plenius aperiatur: quem vtique finem aſſequi ille nequit, qui conſilia data reſpuit. Quare ſicuti exempli cauſa, ridiculum eſſet, ſi diceremus eum, qui fame premitur, teneri quo tempore cibo indiget, petere eleemoſynam, atque eundem minime teneri vltro ſibi oblatam accipere; ſic, cum conſilium ſit ſpiritualis eleemoſynæ genus, ſi Princeps in rebus arduis, & quo tempore publica res ſubſidio eget, adſtringitur Senatum conuocare, & ſententias explorare, cur non magis debet bona, ſalutariaq. conſilia ſibi propo- C
ſita ſequi, atque amplecti? Nam, vt dici ſolet, propter quod vnumquodque tale, & illud magis:[a] & cum media obligare non ſoleant, niſi propter finem, petamusq. eo animo vt acceptemus, & ſequamur, vtique abſurdum nimis videtur, cogi aliquem ad petendum, liberari autem ab acceptando.

[a] *Auth. multo magis. C. de ſacroſan. Eccl. Ariſt. 1. poſter. contex. 5.*

VERVM, ſi res ordine, atque exacte expendatur, ceſſabit omnis difficultas. Notum ſiquidem eſt, quod ſicuti duplex forum, ſiue tribunal a Doctoribus conſideratur, quorum alterum interius, alterum exterius ab ijs appellatur: ſic quaſdã etiam res eſſe, quæ vtrique foro communes eſſe cenſentur: quaſdam, quæ vni tantum eorum conue- D
niunt.[b] In re igitur propoſita duo ſunt actus: alter eſt petendi conſilij: alter eſt acceptandi. Petitio conſilij, vbi de rebus arduis, ac dubijs deliberandis agitur, in foro conſcientiæ Principi etiam dicitur eſſe neceſſaria, quoniam cum illius animus perplexus reperiatur, nec quid Reipublicæ vtilius ſit futurum, ſatis ei conſtet, dictat illi interior inſtinctus, humanaq. ratio, optimum, & ſaluberrimum, immo neceſſarium eſſe antea inquirere diligenter quid ſit eligendum, atque in eo prudentium virorum conſilia, & ſententias, priuſquàm aliquid diffiniat, audire;[c] ſiquidem cum hoc nocere nihil poſſit, & maxime pro-

[b] *Innoc. Butr. & Abb. c. quia plerique. nu. 7. 19. & ſequ. de immun. Eccl.*

[c] *S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 1. in corp.*

deſſe

A deſſe, dubium nihil eſt id fieri maxime debere, [a] cum & Deus iubeat, vt ordinate omnia fiant, [b] & leges pariter humanæ, vt omnia debitis medijs peragantur. [c] At vero vbi de ſequendis conſilijs agitur, tunc diuerſa eſt ratio fori exterioris, ac interioris. Nam ſi quæramus in exteriori foro, quæ ſit ratio communis opinionis, qua affirmatur, nõ teneri Principem, qui conſilium petit, illud etiam ſequi; inueniemus non eam eſſe, quã aliqui putant: quòd ſcilicet fauori ſuo quilibet poteſt renunciare: [d] ea enim in rebus priuatis, & proprijs locũ habet, in quibus vnuſquiſque eſt moderator, & arbiter. [e] Verum, cum nos de rebus publicis agamus, ſecus eſſe agnoſcemus, [f] quarum vtilitati ſer-
B uire & Princeps ipſe tenetur, quãdo, vt ſæpe diximus, Rex propter Regnum, non Regnum propter Regem fuit inſtitutum. Quapropter veram eſſe rationem illam comperiemus, quòd in rebus huiuſmodi exterioribus, & politicis, Princeps eſt tamquã ſuprema cauſa, qui omnia iudicat, & a nemine iudicatur: ideo non debet ab extrinſecis, & inferioribus cauſis pẽdere, & illis alligatus eſſe vi quadã neceſſariò cogente: ſed in manu eius eſt poſitum, tamquam clauum tenentis, quẽ ſibi tutiorẽ curſum prudẽtia ſua legibus munita ſuaſerit, intrepide tenere. Nam ſi dicas ea, quæ illi proponuntur conſilia, bono publico ſalutaria eſſe, cui ille ſeruire tenetur; Reſpondetur non eſſe aliorum,
C quamuis etiam ſimul omnes collecti eſſent, iudicare, & diffinire quid ſit magis vtile Reipublicæ, ſed ipſius tantũ, cui gubernacula eius ſunt commiſſa: forte enim id, quod ab alijs proponitur, non ita expediens ei videtur, aut non eo tempore, aut non eo modo: ſiquidẽ conſiliariorum eſt proponere ſolum materiam æqui, & iuſti: ſed Principis eſt quod opportunius iudicauerit, ſeligere: quemadmodum qui ligna in nemoribus cædunt, ſolam materiam miniſtrant architecto ad fabricam ſtruendam: ille vero vtilia ab inutilibus ſecernit, & quod aptius cenſuerit, ad ædificium transfert. Sic igitur in rebus difficilibus poſt explanata ab alijs conſilia, decernit Papa quid agendum: & ideo il-
D lius vnius iudicio tamquam ſupremæ regulæ, & non aliorum ſtandum eſſe dicimus, alioquin ſtatus Monarchicus peruerteretur.

a L.2.§.1.ff.ſolut. matrim.
b Cant.2.& Rom.13.
c L.1.ff.de alb. ſcriben. l. gradatim. ff. de muner. & honor.
d l. penult. C. de pact.
e L.in re mãd. C.mãdati l.2. in fi. ff.mandati.
f Glo. Abb.Felin.c ſi diligẽti. de foro compe.

AT vero in foro interiori ſuprema cauſa eſt Deus ipſe, qui mouet intus animum Principis, & ſuggerit cõſcientiæ illius quid ſit iuſtum, quid bonum, & ſalutare. Vnde in ſacris Litteris cor Regis dicitur in manu Domini eſſe; & propterea non debet Princeps ab eo diſcedere, alioquin grauiter peccaret, & Deo rationem reddere teneretur. [g] Quapropter dicimus cogi illum ſæpe in foro interiori hæc conſilia ſequi, non præciſe, quia ſibi ſint a maiori parte, vel ab hoc, aut ab illo, qui auctoritatis ſit, propoſita; ſed quia ipſe animo ita iudicat,

Prou. 21.
g S.Tho. 1.2. q.96. artic. 5. ad 3.

& iudicare tenetur, dimiſſo quouis priuato affectu bono communi noxio, Deo ita animum ſuum ducente, qui arbiter eſt rerum omnium. Nec nouum eſt, immo maxime frequens apud Doctores, vt multa ſint in humanis actionibus, quæ aliter in foro pœnitentiali, aliter ex legibus iudiciarijs ſunt diffinienda.[a] A

a Bened. Canophyl. in orat. de reg. inter. fori, & pol. in 2. 6. 8. 13. 17. reg. & ſequ.

Ex quibus conſtare poteſt, nihil ea obſtare, quæ ſupra obiecta fuerunt, cũ alia ratio ſit petendi, & alia ſequendi conſilij. Ad petendũ plurima ſunt quæ vrgent: rei agẽdæ difficultas: dubius Principis animus: Senatus conuocatio: antiquiſſimus Conſiſtorij vſus: Cardinalium munus: communis Doctorum ita ſentientium explicatio: perpetuum Eccleſiæ inſtitutũ: ac publica populi expectatio. At vero, B auditis conſilijs, cõcludere, & diffinire quid ſit ex ijs amplectendum, hoc ad ſolum Principem pertinet, qui non ad plures, ſed ad meliores ſententias reſpicere debet: non enim vis, & auctoritas decernendi a multitudine pendet, ſed a ſui tantum ipſius auctoritate, nec conſilia ipſe petit, vt illis ſtare cogatur, ſed vt ex illis eligat quod ſibi aptius viſum fuerit, cũ (vt dici ſolet) cauſa formalis, cur Princeps ita decernat, non ea ſit, quia ſic alij conſuluerint, ſed quia ſic ſibi viſum fuit, adeo quòd ad conſilia petenda is non accedit, vt illis adhæreat, atque alligetur,[b] ſed vt ſumat materiã iudicij ſui dirigendi, & quod ſibi æquius viſum fuerit, decernendi. Quapropter, vt concludamus, finis petendi C conſilij non eſt ea ſequi cæco quodam impetu, prout argumẽta contraria innuebant, ſed eſt, vt ex conſilijs traditis Princeps ipſe diſcernat, & dijudicet id, quod Reipublicæ vtilius eſſe arbitrabitur.

b Silueſt. verb. conſilium.

Haec quoad Conſiſtorialia negotia. Ceterum notum eſt, multa alia minora eſſe, quæ non ſolet Papa ad Conſiſtorium deferre, ſed in ijs inferiorum induſtria, & ſolicitudine vti. Nam cum illi totius Eccleſiæ gubernatio ſit commiſſa, debeatq. rebus quibuſcumque ad eius adminiſtrationem pertinẽtibus ſolerter prouidere, indiget neceſſario Nuncijs, Gubernatoribus, Magiſtratibus, Officialibus, Iudicibus, & alijs Miniſtris, inter quos diuerſa onera partiatûr. Vnde ſunt hi tamquam minores quidam conſiliarij, & adiutores in rebus ijs, quæ eorũ curæ, atque induſtriæ demandantur. Quemadmodum enim Moyſes admonitus fuit, vt minora negotia Tribunis, & Centurionibus committeret, maiora autem ad ſe referrentur: ſic in Eccleſiaſticæ Oeconomiæ gubernatione priſco vſque inſtituto obſeruatum ſemper fuit, vt grauiora cum ſacro Conſiſtorio communicarentur, leuiora ad alios deferrentur, atque ita partito proportionabiliter cum pluribus onere, Pontificia adminiſtratio commodius, ſapientius, atque ſalubrius exerceretur. D

Exo. 18.

PARS

PARS I. QVAESTIO IIII.

An Cardinales a Papa requiſiti, teneantur vinculo charitatis ad conſilia prompte, & ſyncere proferenda.

A ACcedimvs nunc ad illud tractandum, quod principaliter nobis eſt propoſitum: quæ ſcilicet ſint partes dominorum Cardinalium in conſilijs ſuis erga ſummum Pontificem. Quod vt clarius innoteſcat, declaranda in primis videtur conſultationum huiuſmodi origo, non quidem qua de cauſa, aut ad quem finem illorum munus fuerit inſtitutum, quod aliàs attigimus, ſed vt ſciamus quo iure, ſeu obligatione eorum functio nitatur: plurimum enim intereſt, an quis ſponte aliquid faciat, nullo neceſſitatis vinculo, an potius lege cogente, aut maiorum præcepto, ſeu alia obligatione. QVAEST. IIII.

B Nos igitur, omiſſis longioribus hac de re diſputationibus, communem illam, & frequentiorem Doctorum regulam ſequimur: qui humanas obligationes ad dùo principaliter capita redegerunt, aliud charitatis, ſiue (quatenus ad rem propoſitam pertinet) morale debitum appellantes: aliud iuſtitiæ, aut legale debitum vocantes.[a]

Qvare quod attinet ad debitum charitatis, in memoriam reuocandum ducimus, nos ſcilicet de ijs negotijs principaliter diſſerere, quæ quando a Papa deliberanda ſunt, Cardinali videntur repugnare publicæ vtilitati, & tamquam noxia Pontificiæ dignitati ab eo apprehenduntur: & tunc quærimus an charitatis vinculo obC ſtrictus idem cenſeatur candide quid ſentiat ſignificare, ac periculum etiam, ſiquod immineat, fideliter denunciare.

[a] *S. Tho. 2. 2. q. 80. art. 1. & q. 188. art. 4. ad 4. S. Antonin. par. 4. tit. 5 c. 12. §. 3. Nauar. in Manuali c. 24. nu. 18. & 21.*

Dvbivm enim illud primo facere poteſt, quod, cum charitas ſit vis quædam dilectionis, ac ſtudium alterius iuuandi, videtur hoc ad eos potius, qui maiores alijs, aut ſapientiores, ſeu locupletiores ſunt, pertinere, quàm ad inferiores, & tenuiores erga ſuperiores, qui illis vt plurimum non indigent, & eo minus neceſſarium hoc eſſe erga Papam, in quo culmen omnis virtutis eſſe cenſetur: immo exiſtimari potius poſſe a nimia audacia illum non abeſſe, qui ſe quodam mo-

do aptum ad conſulendum Principi, ac ſe prudentiorem illo audeat ſentire. A

SECVNDO, non videtur ratio, cur Cardinales teneantur magis adiuuare Papam in conſilijs dandis, quàm alios Principes Chriſtianos, quando petierint: nam, cum charitatis obiectum ſit Deus, & ratio diligendi proximum ex charitate vna ſit, videlicet propter Deum, ſequi videtur, hanc charitatem omnibus, qui Chriſtiani ſunt, æque deberi, & conſequenter omnibus petentibus conſilia eſſe impertienda, quia omnes æque ſunt filij Dei.

TERTIO, non videtur pariter ratio, cur hanc conſilij dandi neceſſitatem potius imponamus Cardinalibus, quàm alijs, qui ſunt B conſanguinei, aut familiares, aut a ſecretis Papæ, ſeu illius in varijs muneribus miniſtri. Nam charitatis præceptum, cognita proximi neceſſitate, illos magis obligare deberet, qui ſunt arctiori vinculo cum eo coniuncti. Cum vero hi, quos modo nominauimus, Papæ ſint magis intimi, & aſſidui, & notiores habeant illius neceſſitates, ideo ad illos magis hoc iuuandi ſtudium pertinere videretur.

ATTAMEN, ſi recte res conſideretur in caſu a nobis propoſito, contrarium omnino erit reſpondendum. Nam præter generale illud

Eccli. 17. præceptum, quo ſcimus vnicuique mandatum eſſe de proximo ſuo, quod vſque ad diligendos inimicos producitur, certum eſt in charitatis officio ordinem maxime obſeruandum eſſe, & quo quis alteri C eſt coniunctior, aut propinquior, eo maiori vinculo teneri ad eundem adiuuandum.[a] Verum, cum Cardinales dicantur præcipuo quodam modo filij, & membra Papæ, quinimmo proprio nomine Conſiliarij illius, dubitandum non eſt, eos potiſſimum ad conſilium Papæ dandum adſtringi non eo ſolum nomine, quia pater eſt, & paſtor, & dominus, ſed quia caput eſt Apoſtolicæ ſedis, cui adiuuandæ illi peculiariter vt immediata membra ſe deuinxerunt. Vnde ſi omni opera, atque induſtria, ac ſanguinis etiam effuſione vbi res poſtularet, ei ſubuenire tenentur, quanto magis verbis illi ſuffragari, ac petenti conſilium illud fideliter, prompteq. ſubminiſtrare debebunt? D

a S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & ſequ.

ACCEDIT quòd ſicut naturaliter brachia mouentur ad tuendum caput, & obſiſtendum, ne quid ei noceat, etiam cum periculo illorum: ſic quoque naturalis ratio ſuadet, vt cum Papa dicatur veluti Cardinalium caput, ipſiq. eius tamquam membra, nullam debeant occaſionem prætermittere illius iuuandi, non ſolum in maximo diſcrimine, ſed etiam in quibuſcumque fere rebus, quæ Papæ dignitatem lædere poſſint, ſicuti in quotidiano etiam vſu, membra

naturali

A naturali ratione impelluntur, vt capiti obſequium, & miniſterium præbeant.[a]

Et cum a ſacris Theologis hoc pridem receptum ſit pro eo ſanctæ ſocietatis fœdere, atque humanitatis vinculo, quo omnes inuicem iuncti, conſtrictiq. ſumus, debere Chriſtianum quemlibet fraternæ correctionis, & admonitionis officium, debitis obſeruatis circumſtantijs exercere,[b] præſertim vbi de cauenda culpa agitur, ne committatur,[c] idemq. officij genus etiam ab inferioribus erga Prælatos ſuos data opportunitate præſtandum eſſe.[d] Quis dubitet Cardinales, qui ſunt membra Papæ, eò arctius obſtrictos eſſe,

B quando ad ſua ſibi conſilia præſtanda, vltro a Papa inuitantur?

Tractat Pontifex maximus catholicæ Eccleſiæ gubernacula, & tamquam nauis gubernator, clauum tenens, in puppi ſedet: ipſi vero Cardinales illius ſunt adminiſtri, & adiutores, & quaſi nautæ, qui gubernatoris nutum intuentur, vt illi operam ſuam, ac ſtudium nauent. Quid ergo, ſi gubernator de nauigatione ad dexteram tenenda, eos conſulat, qua tutum iter eſſe putet, ipſi ſi ſcopulos latentes præſentiant, ſilere, & gubernatorem admonere prætermittent?

Cardinales præterea cardines orbis dicuntur, vt Eccleſiæ

C molem omni ope fulcire conentur: id vero commodiſſime fit, ſi ſummum Pontificem, cum præſertim ab eo vocantur, tamquam ſapientiſſimum architectum, quo loco ruina quæpiam imminere videatur, ſtatim admoneant: ſic qui in domo ſunt ad patrem familias, tribuni, & centuriones ad Imperatorem perferunt ſi quid periculi, aut incommodi in Republica vel exercitu emerſerit.

Qvod charitatis officium multo magis neceſſitatem illius amplectendi oſtendit, vbi cum publica vtilitate, fideliumq. ædificatione coniungitur. Nam, cum quilibet homo ſit pars totius Communitatis, debet vnuſquiſque pro virili ſua in illius incolumitatem

D propenſus eſſe, alioquin impoſſibile eſt, vt ait ſanctus Thomas, aliquem eſſe bonum, niſi ſit bene proportionatus bono communi.[e] Hincq. a Doctoribus receptum fuit, quòd vbi in Vniuerſitate agitur de rebus in publicam vtilitatem cedentibus, tenetur vnuſquiſque tamquam pars Vniuerſitatis curam illius gerere,[f] & ſi quod damnum publico bono oriri poſſet, illud quantum in ſe eſt, omnino auertere.[g]

Quod eò magis in Cardinalibus locum habere debet, quia eorum conſilio, vt ait Concilium Tridentinum, Eccleſiæ adminiſtratio nititur:[h] quam ſententiam ſunt qui adeo amplectantur, vt ſcribant

a S.Tho.in 1. par.q.60.art.5.

b S.Tho.2.2. q.33.art.2.

c Caſſan.conſ. 1.verſic.ad 2. nu.12. & ſeq.

d Turrecrem. de Eccl.lib.2. c.106. Ang.de Ancon.lib.de Poteſt. Eccleſ. q.7.art.1. Et S.Thom.2.2. q.33.art.4.

e S.Tho.1.2. q.92.artic.1. ad 3.

f Innocent.& Abb.cap.1. de his, quæ fiunt a maior.par. ſumm.Silueſt. verb. conſenſus, nu.4.

g Gondiſ. in tract. de orig. & poteſt. Cardin.q.5.n.15. & ſequ.

h Conc.Trid. ſeſſ.25. de reform.c.1.in fi.

bant, Cardinales in eorum aſſumptione ex charitate ſe obligare vſque ad ſanguinis effuſionem ad ea, quæ perfectionis ſunt in conſilijs dandis ſummo Pontifici, vbicumque opus fuerit. [a] A

Nec obſtat quod primo loco ſupra obijciebatur, ſtudium ſcilicet iuuandi ex charitate, eorum eſſe, qui maiores ſunt, non autem minorum, quales ſunt Cardinales erga Papam. Nam reſpondetur, quòd etſi Papa ratione dignitatis ſemper ſit ſuperior, tamen ratione neceſſitatis conſilij accipiendi vbi res poſtulat, poteſt eſſe inferior, & vt talis adiuuari. Ipſe vero Cardinalis, qui ad dandum conſilium accedit, non ideo tamen temeritatis arguendus eſt, quandoquidem certum eſt, nullum eſſe in præſenti vita, qui immunis B
prorſus ab omni culpa reperiatur, & conſequenter, quem non alius Dei beneficio aliqua in re poſſit excellere. [b]

Praeterea, cum rationis tres ſint actus, quorum Primus pertinet ad cōſilium, & inquiſitionem: Secundus ad iudicium: Tertius ad præceptum, [c] certum eſt, ex his tribus tertium, qui in præcipiendo conſiſtit, præcipuum eſſe, cum ad eum alij duo ordinentur. [d] Quare etſi Cardinales, quatenus conſilium dant, videantur quodam modo præcellere, tamen cum Papa de rebus, quæ ab ijs in medio proponuntur, iudicet, & quod ſibi æquius, atque vtilius viſum fuerit, fieri præcipiat, ſequitur, eum in prudentiæ actibus conſiliarios C
antecellere. [e]

Accedit, quòd vbi publica tractatur vtilitas, etſi minor iudex veritatem inueſtigauerit, nulla tamen maiori irrogatur iniuria, vt Valentinianus Imperator reſpondit: [f] immo charitatis officium tunc magis elucet, quando inferior ſuperiori ſuo res ab eo minus animaduerſas communicat: quem quo in eminentiori loco, eo in maiori periculo verſari videt, vt ait S. Auguſtinus. [g]

Et ſi quis diceret, charitatis præceptum eſſe affirmatiuum, & ideo præfixum illi, certum nullum eſſe tempus explendæ obligationis, [h] niſi forſan in extrema neceſſitate, quæ raro contingit; Re- D
ſpondemus, tunc conſilij dandi neceſſitatem ſe oſtendere, quando ſummus Pontifex a Cardinalibus illud expoſcit: nec enim extremam indigentiam in charitatis præcepto ſpectandam eſſe Doctores dicunt, ſed ſufficere maximam, [i] ad quam ille redactus præſumitur, qui conſilium ab alijs petit. Quod infra latius etiam erit pertractandum.

Non obſtat ſecundum: nam reſpondetur, charitatem ſuos gradus habere, [k] & in ea ordinem eſſe obſeruandum, non modo ex parte obiecti, vt aiunt, ſed etiam ex parte ipſius diligentis. Vnde quemad-

a Roſerg. Toloſ. tract. de antiq. Card. c. 5. & 7.
b S. Tho. 1. 2. q. 33. artic. 4. ad 3.
c S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 6.
d S. Tho. 2. 2. q. 51. art. 2.
e S. Tho. 2. 2. q. 51. artic. 3. in fi.
f L. potiſſimum C. de offic. Rect. Prouinc.
g S. Auguſt. in Reg. c. 44.
h Archid. c. ſi peccauerit. 2. q. 1. S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2.
i Nauarr. in Manual. cōfeſ. c. 11. nu. 7. 8. & ſeq. c. 24. & in comment. c. inter verb. 11. q. 3. nu. 713.
k S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & 6. cum ſeq.

A quemadmodum inter Epiſcopum, & ſuam Eccleſiam cathedralem, maior eſt communio, quàm inter Epiſcopum, & alias Eccleſias inferiores,[a] ita & vinculum coniunctionis inter Papam, & Collegium Cardinalium excedit alios omnes,[b] ipſiq. Cardinales tum ratione officij, quod gerunt; tum, quia membra Papæ, & de corpore illius dicuntur, quoties Papa petit conſilium ab eis, tenentur eidem ex charitate illud potius quàm alijs miniſtrare.

a c. requiſiſti. de teſtam. vbi Hoſtien. & Io. Andr.

b Hoſtien. & Card. c. antiqua. de priuil. Martin. Lauden.in 2. tract. de Card. q. 3.

Ad tertium reſpondetur, eos, qui ſunt coniunctiores ſecundum ſpiritum, teneri arctiori charitatis vinculo ad beneficia ea præſtanda, quæ pertinent ad morum inſtructionem: licet autem Papa ſit B vniuerſalis Pater Eccleſiæ, & omnium fidelium caput, quia tamen ſpeciali nexu Cardinalibus eſt adiunctus; quippe qui ſunt immediata membra illius, ac ratione officij, quod gerunt, ſunt eidem intima quadam vi copulati: propterea, quantum attinet ad conſilium dandum, quod eſt opus morale, obſtringuntur magis ipſi Cardinales Papæ, cæteris paribus, quàm alij quicumque eius conſanguinei, aut affines, ſeu alia ratione cum Papa coniuncti.[c]

c S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. & ibi Caiet.

C

PARS I. QVAESTIO V.

An iuſtitiæ vinculo ad eadem conſilia teneantur.

QVAEST. V.

AD ea, quæ ſupra dicta ſunt, alterum dubitationis caput accedit, vtrum DD. Cardinales obſtricti ſint D ſpeciali vinculo ad conſilia, quando rogantur, fideliter explicanda: quod iuſtitiæ debitum appellatur. Et ratio dubitationis ea ſe offert, quia iuſtitia eſt virtus vnicuique ius ſuum tribuens: ſed reddere ius ſuum vnicuique, pertinet ad Principem, ſeu Magiſtratum, qui iuriſdictionem habet. Quare, cum Cardinales hac iuriſdictione careant, non videntur teneri ad conſilia danda Papæ.

Secundo, quia iuſtitiæ nexus inter ſuperiores, & inferiores cadere non videtur, cum nomen iuſtitiæ æqualitatem quandam ſignificet,[d] quæ maioribus, & minoribus inuicem non congruit.

d S. Tho. 2. 2 q. 58. art. 2. & q. 80. art. 1.

Tertio, quia aut Cardinales tenentur ad conſilia danda ex iuſtitia,

tia, quæ eſt virtus generalis, dirigens actus hominum, prout reſpiciunt commune bonum: aut ex iuſtitia, quæ eſt virtus particularis ordinans ad bonum, quod eſt ſingularis perſonæ. At dici non poteſt primum, quia ſic non magis Cardinales, quàm cæteri ciues tenerentur ad procurandum bonum Principis, & Reipublicæ ſuo conſilio, atque induſtria. Non ſecundum, quia huiuſmodi particularis iuſtitia in negotijs Conſiſtorialibus, de quibus agimus, cadere non ſolet. A

ATTAMEN verius eſt hoc quoque vinculum DD. Cardinalibus accedere quod non extrinſecus aſſumitur, ſed propria voluntate contrahitur, ſpecialiq. iuris auctoritate nititur. Diximus ſiquidem aliàs varijs ex cauſis Cardinalium ordinem in Chriſtiana Republica fuiſſe inſtitutum; atque inter cæteras, vt ijdem a conſilijs eſſent Papæ, eumq. induſtria, fide, ac dicendi ſynceritate iuuarent. Dubium autem non eſt, eos, qui ſuſcipiunt aliquod officium, iure obſtringi ad ea præſtanda, quæ officio illi ſunt coniuncta,[a] ſicut Epiſcopum ad paſcendum gregem: religioſum ad obedientiam, caſtitatem, & paupertatem: militem ad pugnandum: medicum ad medendum: lectorem ad legendum, & alios ad huiuſmodi alia,[b] & præſertim cum ratione illius officij quis ſtipendia percipit,[c] qua de cauſa eo arctius DD. Cardinales ad munus ſuum præſtandum obſtrictos eſſe multi dixerunt, quòd illis ad ſuſtinendam eorum dignitatem, vt Papæ commodius ſeruiant, redditus Eccleſiaſticos aſſignatos fuiſſe tradunt:[d] Vnde quoties ab eo accerſuntur, debent illi fideliter conſilium ſuum, & quamcumque aliam operam impertire, cum ita ſuſcepti officij ratio, & obligatio, & iuris vinculum expoſcant. B C

a l. 3. §. 1. de recep. arb. cap. qualiter, & quando. de accuſat.

b c. rationi cōgruit cum glo. de reg. iur. in 6

c cap. rationes 100. diſt.

d Pet. de Baiſio. de elect. 2. par. c. 35. nu. 9. & Martinus Laudẽ. de Cardin. 2. par. q. 6.

Quòd ſi Magiſtratus ſecularis, cui ſtipendium a Republica conſtitutum eſt, auctoritasq. tributa, vt publicam rem tueatur, videat ſeditionem exortam, ac ciuium bona periclitari, nec huic malo viribus omnibus obſiſtat, ſed taceat, & conſertis manibus ſpectando ſedeat, grauiſſimam ſane culpam incurrit,[e] atque ad damni compenſationem tenetur, nec abſolui poteſt ſine propoſito in poſterum ab ea deſidia abſtinendi; quis inficiabitur Chriſtianæ Reipublicæ Cardinales, quibus tanta dignitas fuit delata, vt Principi conſilia, ac veritatem miniſtrarent, ſi deinde ingruere damna Eccleſiæ videant, teneri quantum ijs licet, ea dicendo auertere, & ſe tamquam murum periculis opponere? D

e S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 7. Nauar. in Manual. confeſſ. c. 24. nu. 18.

Nam ſi veritatis ea eſt conditio, vt eam alter alteri ex debito morali, quòd commune eſt omnibus, manifeſtare debeat, vtique

A cum, qui ad hoc munus conſulendi, cuius proprium eſt vera loqui,
delectus fuit, præter generale illud vinculum veritatis proponendæ,
ad hoc amplius ex actu quodam iuſtitiæ obſtrictus erit; [a] alioquin
vt eſt apud Tacit. ſi conſiliarius non fideliter offerat Principis auri-
bus id quod vere ſentit, iam non cum ipſo, ſed potius cum eius for-
tuna loqui videbitur. Quod præterea inde conſtat, quia qui in ali-
quod Collegium aſcitus eſt, eum dicunt Doctores eo ipſo teneri
ad illius honorem, & commodum tuendum, ita vt non poſſit ſaluo
munere ſuo in ijs, quæ ad illud pertinent, non libere loqui quæ
oportet: in quam ſententiam multa præclare a Cardinali Albano
B piæ memoriæ conſcripta fuerunt. [b]

[a] *S. Tho. 2. 2. q. 109. art. 3. in corp. & ad 3.*

[b] *In tract. de Card.*

Ad quod etiam pertinere illud videtur, quod Salomon dixit:
*Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam, illaqueatus
es verbis oris tui, & captus proprijs ſermonibus.* [c] Et infra: *Diſcurre, feſtina, ſuſcita
amicum tuum: ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ*, & cetera.
Nam qui ſuſcipit officium, obligat ſe ad illius executionem quantum
in eo eſt, & quodam modo ſpondet pro illo fideliter exercendo,
conſtituitq. ſe illius curatorem, & defenſorem.

[c] *Prou. 6.*

Quod eo magis confirmatur, quia iurant ijdem Cardinales, cum
hac dignitate exornantur expreſſis verbis, [d] honorem, & auctorita-
C tem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & D. N. Papæ ſe conſeruaturos, au-
cturos, & promoturos: & in hanc eandem deinde ſententiam, cum
ſummus Pontifex eiſdem galerum imponit, his vtitur verbis: *Ad
laudem omnipotentis Dei, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ ornamentum accipe galerum ru-
brum, inſigne ſingulare dignitatis Cardinalatus: per quod deſignatur, quod vſque ad
mortem, & ſanguinis effuſionem incluſiue, pro exaltatione ſanctæ fidei, pace, & quiete
populi Chriſtiani, augmento & ſtatu ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, te intrepidum ex-
hibere debeas*, & cet. [e] Quamobrem quandocumque interrogantur a
Papa de rebus ad Sedis Apoſtolicæ dignitatem pertinentibus, non
poſſunt non reſpondere ſyncere quod ſentiunt, ſi muneri ſuo ſol-
D lemni iuramento confirmato ſatisfacere volunt.

[d] *In lib. Iuramenti.*

[e] *In lib. 1. ceremon. ſect. 8. c. 7. in fi.*

Ex quibus ſequitur in propoſita quæſtione de Cardinalium obli-
gatione, eos præter charitatis vinculum, ad quod vt proximi erga
proximum tenentur, prout ſupra diximus, iuſtitiæ etiam debito pro-
pter obligationem ſtatus, & fidelitatem ſuſcepti officij ad id aſtrin-
gi, quod pertinet ad iuſtitiam, ita quòd obligatio, ſeu officium,
quod antea erat generale erga omnes proximos, fit etiam ſpeciale
propter ſtatum vitæ contractum, & arctius ligat ex lege iuſtitiæ iux-
ta qualitatem officij ſuſcepti. [f] Hoc autem nec abſonum, nec ſuper-
uacaneum videri debet, vt ſcilicet duplici Cardinales vinculo ad id,

[f] *Dom. Bañ. in 2. 2. q. 32. art. 6. vlt. dubit. & q. 33. ar. tic. 3. dubit. 1.*

quod vere ſentiunt reſpondendi munus teneantur, quandoquidem A
nihil impedit, vnum, & eundem actum ad plures virtutes referri:[a] & quemadmodum conſtat acquirendi titulos poſſe multiplicari,[b] & plures debendi rationes ſimul poſſe concurrere; ſic nihil repugnat, eum, qui charitate ad aliquod opus ducitur, eundem & iuſtitiæ lege ad id poſſe compelli: quod varijs exéplis Doctores declarant.[c]

CONCLVDIMVS ergo vtroque capite hanc DD. Cardinalium obligationem niti, quod ex multis etiam ſummorum Pontificum conſtitutionibus facile colligi poteſt, qui hoc ad Cardinales proprie pertinere dixerunt, vt ſumma dicendi fide, ac veritate ſe in rebus neceſſarijs apud ſummum Pontificem gerant. Nam Nicolaus IIII. B
dicit: *Eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, libere conſulant, & aſſiſtant.*[d] Et in Libro Ceremoniali admonentur Cardinales, vt in conſilijs, ſeu votis explicandis, ſolum Deum præ oculis habeant.[e] Et Pius II. hunc in modũ Cardinales alloquebatur: *Ad Collegium Apoſtolicum vocati eſtis conſiliarij noſtri, & coniudices orbis terrarum, ſuper quos militantis Eccleſiæ oſtium voluendũ eſt.*[f] Et Leo X. ſcriptum reliquit: *Liceat (vt par eſt) Cardinali cuique ſecundum Deum, & conſcientiam ſuam libere, & impune quodcumque ſentiat, dicere.*[g] Et Paulus IIII. inquit: *Cardinales vocantur in partem ſolicitudinis, vt aſſiſtant Romano Pontifici.*[h] Et Pius V. vocat Cardinales *Templi Dei baſes, clariſſima Eccleſiæ lumina, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iuſtitia, pro veritate peruigilans.*[i] Et Sixtus V. præter multa C
de Cardinalium dignitate, & officio ait: *Proprium eſſe Cardinalium munus, aſſiſtere Chriſti in terris Vicario, eiq. in regenda Eccleſia Catholica conſilium, & operam aſſidue præſtare, atque cum eo Eccleſiæ neceſſitatibus prouidere: ipſosq. tum ad id ex ipſius officij debito, tum ex ſanctorum Patrum decretis teneri.*[k]

QVOD deinde etiam in ſacro Conſiſtorio ab eodem Sixto nobiſipſis, & reliquis omnibus Cardinalibus audientibus fuit ſæpius confirmatum, dum oblata occaſione paterne omnes admoneret, vt libere vota ſua proferrent, cum id de iure naturæ eſſe diceret, & a nemine dubitandum, quin ex conſcientiæ, & iuſtitiæ legibus quiſque debeat, ac teneatur quod ſentit reſpondere. D

NEC repugnant quæ ſupra obiecta fuerunt: nam quod dicitur iuſtitiæ eſſe, reddere vnicuique quod ſuum eſt; Reſpondemus, hoc contingere dupliciter. Primo per modum imperantis, & dirigentis: & hoc pacto Principes, & qui iuriſdictionem adminiſtrant, dicuntur iuſtitiam exercere. Secundo per modum executionis, & ita ſubditi reddunt vnicuique quod ſuum eſt. Vnde Cardinales cũ perſoluunt officium conſiliarij, & dant fidele, ac rectum conſilium Pontifici, tunc exequuntur quod iuſtum eſt, alioquin iniuſti haberentur.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 2.
[b] cap. poſt electionem. de cõceſſio. prabend. Panor. & Fel. in c. in noſtra. de reſcript.
[c] Nauarr. de reddit. Eccleſ. q. 3. c. 31. nu. 2.
[d] c. fundamẽta. §. decet. de elect. 6.
[e] Lib. 1. ſect. 8. cap. 10.
[f] Lib. 1. Ceremon. ſect. 8. cap. 6.
[g] In Bull. 11. fol. 193. in Bullar.
[h] In Bull. 8. fol. 578. in Bullar.
[i] In Bull. 93.
[k] In Bull. de anno 1586.

A AD ſecundum reſpondetur, quòd Cardinales ipſi ſuſcipiendo publicum officium Conſiliarij, obligant ſe Deo, Eccleſiæ, & ſummo Pontifici ad illud fideliter obeundum. Hæc autem obligatio eſt actus iuſtitiæ, quæ patit æqualitatem: æqualitas enim in eo conſiſtit, quòd inter officium exercendum, & actiones illius perſonæ, quæ illud officium ſuſcepit, oportet ſeruari mutuam quandam conuenientiam, non quidem æqualitatis arithmeticæ, ſed proportionis, vt vocant, geometricæ, ita vt neque actio perſonæ excedat limites officij, neque illos deſerat, ſed omnia ſibi congrue, mutuoq. reſpondeant.

AD tertium dicitur, Cardinales teneri, non modo ex eo iuſtitiæ B vinculo, quod reſpicit commune bonum, cui tuendo, & procurando ſe deuinxerunt, ſed etiam quia ratio ſuſcepti muneris hoc peculiariter expoſcit, vt rectum, & fidele conſilium Papæ petenti adminiſtrent. Vnde arctius ipſi, & magis proprie ad huiuſmodi conſilia ſuggerenda tenentur, quàm reliqui omnes.

ET ſi quis replicaret, quandoque accidere, vt hæc conſilia prætermittantur, non odio, non prauitate, aut vllo malitiæ genere, ſed potius animi infirmitate, & ſummo obſequendi ſtudio, quod eos vt nihil contradicant, nihilve Principi denegent, quodam modo cogere videtur; Reſpondemus, eos adhuc ab iniuſtitiæ culpa non C abeſſe, cum Conſiliarium oporteat, iuſte munus ſuum exercere, conſtantem, & fortem eſſe, nec ab eo, quod ratio poſtulat, vllius aut gratiæ, aut obſequij, ſeu humanitatis ſpecie diuelli: nam fortitudo, dum alterius, aut publicum, aut priuatum commodum procurandum eſt, ad iuſtitiam refertur.

Præterea, ſi videmus hoc iuſtitiæ tuendæ decus tanti apud Gentiles habitum fuiſſe, vt, cum aliquando liceret culpam vel diſſimulare, vel errorem defendere, maluiſſe eos tamen pœnas etiam proprij corporis ſupplicio ſubire, quàm vt fraus iuſtitiæ legibus fieret, prout de Zaleuco, & Charonda litteris proditum eſt; [a] quid a Chriſtianæ D religionis cultoribus, Eccleſiaſticiſq. viris, immo totius Eccleſiæ primarijs Præſulibus obſeruandum erit, qui ad hoc iuſtitiæ debitum fidem etiam publicam, quam violare nefas eſſe veteres nondum, diuino lumine illuſtrati cenſuerunt, [b] in purpura ipſa ſuſcipienda, ad altare ſacrum iureiurando adiunxerunt? [c]

[a] Cic. lib. 2. de legib. Laert. in Pytag. Stob. ſerm. 42.

[b] Valer. Max. de fide publ. c. 1. & ſeq.

[c] In d. lib. Iuramen.

PARS I. QVAESTIO VI.

An Cardinales, etiam non requiſiti, teneantur ex natura officij ſui, vbi res poſtulat, Papæ conſilia ſubminiſtrare.

QVAEST. VI.

QVOD a nobis ſupra concluſum fuit, Cardinales duplici iure, tum charitatis, tum iuſtitiæ aſtringi ad conſilia ſua proferenda, intelligendum eſt, quando a Papa ſententiam rogantur. At, Papa nihil petente, dubitatio maior videtur, an, ſi ipſi nihilominus rem Eccleſiæ indigere putant, debeant vltro ſe inferre, vt publicis neceſſitatibus, conſilio, operaq. ſua, quantum in eis eſt, ſubueniant. A

DVBIVM enim id primum facere videtur quod dici ſolet, neminem ad conſilium niſi vocatum accedere debere, atque immatura haberi ea conſilia, quæ non poſtulantur; & videmus etiam quando leges decernunt aliquid in alterius fauorem faciendum eſſe, id ſub tacita ea conditione intelligere, ſi ille, in cuius gratiam id faciendum eſt, vltro id fieri poſtulet.[a] Secundum, quia, cum dare conſilium ſit ſpecies quædam miſericordiæ, hæc autem præſtanda neceſſariò non ſit, niſi vbi miſeria, & indigentia dignoſcitur; propterea, quando Princeps a conſiliarijs non requirit conſilium, argumentum illud eſt, eum nullatenus illo indigere: & ideo nihil eſt, quòd tunc Conſiliarij ſe inferant ad illud miniſtrandum, quod miniſtrari non petitur. Tertium, quia, cum ſummus Pōtifex longe plus alijs ſapientiæ opibus affluere cenſeatur, ad eumq. alij in rebus difficilibus, & dirimendis controuerſijs confugiant, non videtur ille ſpiritualis huius eleemoſynæ ſubſidio vllo pacto indigere. B C

a l.4.§.hoc autem de damn. inf.

VERVM ſi exactè res expendatur, verius fortaſſe illud inuenietur, vt etiam non requiſiti teneantur ea, quæ neceſſaria bono publico iudicant, vltro denunciare; ſiquidem non ſunt ipſi ex eo Conſiliariorū numero, quos ſolent ſibi Principes arbitrio ſuo adſciſcere, mutare, & repellere, ſed ſunt potius eius ordinis Conſiliarij, qui vel innati Principi ipſi[b] dicuntur, vel munus hoc eorum dignitati annexum habent, prout ſunt multi Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Magiſtratus in

b Boer. in addit. ad tract. de auctor. mag. cōſ. Ioan. Montan. nu. 132.

A in varijs Regnis, & Prouincijs, qui ex humanis conſtitutionibus
cum primum dignitates illas ſunt adepti, tamquam conſiliarij legi-
bus inſtituti Comitijs, publicisq. alijs negotijs ad publicam vtili-
tatem intereſſe ſolent, ita vt quemadmodum quidam ſunt Legati,
quos legatos natos Doctores appellant, quoniam eorum dignita-
tibus Legationis Apoſtolicæ munus ipſo iure eſt adiunctum,[a] ſic
videtur, Cardinales iam inde ab initio, quo eorum dignitas ad
iuuandam Sedem Apoſtolicam fuit inſtituta,[b] hoc conſulendi mu-
nere fuiſſe obſtrictos.

QVOD ſane, cum non ſolum propter ipſum Papam, ſed etiam
B propter publicam Romanæ Eccleſiæ, & omnium aliarum Eccleſia-
rum vtilitatem fuerit inſtitutum,[c] cenſentur Cardinales ſe quodam
modo debitores dandi huius conſilij conſtituiſſe, ideoq. non poſ-
ſe, aut debere, etiam ſi velint, communi huic beneficio renunciare,[d]
quominus Pontifici etiam non petenti conſilia ſua boni publici cau-
ſa ſubminiſtrent, tametſi illis auditis totum ius ſtatuendi ipſi ſum-
mo Pontifici relinquatur.

QVAE quidem cum ſanctorum Patrum conſtitutionibus maxi-
me conueniunt: nam, cum in ſeptima Synodo appelletur Bonifacius
conſiliarius Benedicti Papæ,[e] & Pelagius Papa vocet Theodorum
C conſiliarium ſuum,[f] & S. Gregorius Theodorum, virum eloquen-
tiſſimum, dicat conſiliarium ſuum,[g] Doctores hoc nomine eos de
Cardinalibus ſenſiſſe communiter interpretantur.[h] Et quamuis ali-
qui alios fuiſſe eo tempore hos conſiliarios, alijsq. muneribus per-
functos exiſtiment, certum tamen illud eſt, Cardinales Romanæ
Eccleſiæ ſemper coadiutores Papæ in executione officij ſacerdotalis
extitiſſe,[i] proindeq. illius conſiliarios in regenda Eccleſia olim ha-
bitos fuiſſe,[k] & hodie non alios eius conſiliarios, quàm Cardinales
ipſos agnoſci & nominari,[l] quos etiam modo Collaterales, ſiue
adiutores Papæ, modo filios primi gradus, ſeu partem corporis eius
D appellatos eſſe ſcimus;[m] Quinimmo Doctores nonnulli, in primis
graues, eos Senatorum, ſeu Decurionum, qui Reipublicæ erant con-
ſiliarij, locum nunc obtinere tradiderunt.[n] Alij eoſdem primum in
lege veteri Sacerdotes Leuitici generis, deinde in nouo teſtamento
Apoſtolos, tertio loco domini Papæ conſiliarios, poſtremo S. R. E.
Cardinales dictos fuiſſe, ſcriptum reliquerunt.[o]

QVAE cum ita ſe habeant, ſequi videtur quòd, ſi, poſtulante ne-
ceſſitate, hi Papam admonere, & conſilio ſuo ingenue, & intrepi-
de iuuare prætermittant, muneri ſuo nequaquam ſatisfaciant, im-
mo damnationis æternæ pœna teneantur, vt idem Auctor teſtatur,[p]

a Panor. in c. 1. de offi. deleg.
b Marim. Lauden. tract. 1. de Card. q. 34.
c cap. bona. de poſtul. prælat. Conc. Trident. ſeſſ. 25. de reform. c. 1. in fi.
d c. ſi diligēti. de for. compe. cum ſimil.
e c. conuenientibus 1. q. 7.
f cap. in parochia. 16. q. 1.
g c. Eccleſiaſticis 12. q. 2.
h Lud. Rom. cōſ. 498. nu. 16. & conſ. vlt. nu. 12. & ſeq. Barbac. de præſtātia Card. q. 1. num. 24. Iacobac. de concil. lib. 1. nu. 177. & 245. Card. Alban. tract. de Card. q. 4.
i c. per venerabilē, qui filij ſint legit.
k c. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.
l prout in Bullis ſummorum Pontif.
m S. Antonin. par. 3. tit. 21. de ſtat. Card. c. 1. & ſequ.
n Iano. c. cum te. de re iudic. per tex. in cap. Eccleſia. 16. q. 1. Ludo. Rom. d. conſilio 498. nu. 16. & ſequ.
o Roſerg. Toloſ. tract. de auctor. Card. c. 6.
p Idē Roſerg. cap. 7. & 10. S. Tho. 2. 2. q. 62 art. 7. Nauar in Manua li. c. 11. nu. 16. & c. 17. nu. 18.

Hinc in concilio Lateranenſi nouiſſimo ſcribitur: *Ad Cardinales ſpe-* A
ctat operum optimorum cura: pro viribus laborabunt ſcire, quæ regiones hæreſibus, erroribusq. ac ſuperſtitionibus contra veram, & orthodoxam fidem infecta ſint, & vbi mandatorum Eccleſiæ deficiet diſciplina. Et infra: *Hæc, & huiuſmodi, ſcire, & Romano Pontifici pro tempore exiſtenti referre operam dabunt, vt opportuna, & ſalutaria remedia talibus malis, ac peſtibus, vigilanti ſtudio excogitari valeant,* [a] & cet.

a Sub Leone X. ſeſſ. 9.

Er ſimilia leguntur in Bulla Sixti Papæ V. dum Cardinales comparat ſeptuaginta ſenioribus, qui multa deferebanr ad Moyſen, etiam non requiſiti. Irem Moyſen comparat ſummo Pontifici, illi autem Ietro ſocer conſilium dedit non requiſitus. Ibidem dicuntur Cardinales primi ſocij laborum, & conſiliorum, & ſemper aſſiſtere Papæ, ne tan- B
ta mole ſuccũbar, & cet. At cerre non ſunr perfecti ſocij, nec perfecte iuuant, ſi eo ſolũ momento ſe offerunr quando requirunrur, prætermiſſis alijs temporibus quando ſummũ Pontificem laborare, & auxilio indigere perſpiciunt. Hinc etiã Iacobarius hoc ſcriptum reliquit: *Et eſt officium DD. Cardinalium ſemper ſuadere Domino Papæ, vt ponat pacem, & quietem inter Principes Chriſtianos. Item pro reformatione Eccleſiæ, & ad extirpandas hæreſes, errores, & ſchiſmata.* [b] Et Gondiſ. ait: *Cardinalis acceptando officium, quod principaliter in conſulendo verſatur, tacite videtur fateri ſe ſufficientem ad illud: & quando Eccleſiæ vtilitas poſtulat, non debet prætermittere quod mu-*
neris ſui eſt. [c] Quòd ſi in cæleſti Hierarchia ſupremi ſpiriruum or- C
dines hominum perit iones àd Deum deferunt, certe Cardinales, qui Pontifici maxime propinqui inter Eccleſiaſticos gradus ſublimem locum tenent, vbi alicui incommodo remedium adhibendum vident, illud illico ad eum, qui Dei locum in terris tenet, referre debent.

b De Concil. lib. 4. artic. 2. num. 29.

c Gondiſ. Villad. de Card. q. 5 nu. 15. & ſequ.

His ergo ſic conſtitutis, non obſtat primum, quod dicebatur, neminem niſi rogatum, & rogantibus tanrum conſilia dare debere; Nam reſpondemus: ſicuti pro Reipublicæ vtilitate vniuerſis ciuibus competit actio, quæ popularis dicirur, ita, & multo magis
in eo, quod bonum commune attingit, ius conſulendi, & publicam D
cauſam iuuandi cuique permiſſum eſſe debet. Dicimus prærerea, Papam, cum aliquem Cardinalem creauit, eumq. tamquam in ſpecula Eccleſiæ catholicæ poſitum ſibi adiutorem ac ſocium laborum adſciuit, eo ipſo cenſeri ſemel in vniuerſum ei mandaſſe, vt ad ſe quæ neceſſaria viderentur ſemper referret, ita vt perpetua dicarur hæc iuſſio, nec ſigillatim repetenda, veluti etiam ſatis rogatos dicimus illos, quibus aliquid ex officio incumbit exemplo illius, qui obligatus eſt ad eleemoſynas diſtribuendas: nam ſemper rogatus intelligitur, vt omnibus eas partiatur, quibus viderit expedire, ſiue pe-

A tant, ſiue non petant, alioquin peccaret contra iuſtitiam; ſic conſilium, cum ſit ſpiritualis eleemoſynæ genus.[a] miniſtrandum eſt ab eo, qui conſiliarij munus ſuſtinet, Principi etiam non petenti, dummodo eum indigere videat.

Et quamuis dici ſoleat, legibus aliquid in alterius fauotem mandantibus, tacitam ſubeſſe conditionem ſi ab illo poſtuletur; attamen præter ſupradicta reſpondemus, quòd cũ petitio propterea fieri ſoleat, vt petentis neceſſitas ſignificetur, certe ſi aliunde ea dignoſcatur, non erit neceſſaria petitio: quemadmodum dicunt Iuriſconſulti, quòd quamuis Iudex officium ſuum non impertiatur niſi petenti; B vbi tamen publica verſatur vtilitas, aut notoria eſt neceſſitas, non eſt alia petitio neceſſaria.[b] Sic etiam quando aſſeſſor publice conſtitutus, videt Principem ſuum, ea fortaſſe ignorate, aut in ijs errare, quæ ad gubernationem ſpectant, non eſt neceſſe vt expectet ſe a Principe accerſiri, cum res ipſa, occaſio, ſeu neceſſitas, loco ſit poſtulantis, & interpellantis; atque ob id illius opera fuerit conducta, ipſeq. Conſiliarij nomen,[c] & munus propterea exerceat.

Non obſtat ſecundum: quoniam etſi Princeps expreſſe non petit, ipſa tamen Reſpublica, quæ neceſſitate premitur, & rei euidentia ſatis interpellat, ſubſidiumq. loco ipſius Principis poſtulat. Vnde C Cardinalis ad has publicas voces, communiſq. boni periculum exurgere, ſeq. excitare debet, vt imminens damnum ſuo conſilio, atque induſtria repellat.

Non obſtat tettium: nam præter aliàs dicta, reſpondetur, proprium eſſe, vt etiam Gentiles ſcribunt, ſolius Dei non errare, homines vero ſæpe labi, eidemq. humanæ neceſſitati Principes, etiam ſapientiſſimos, ſubiectos eſſe; hincq. ſequi, Papam quoque interdum alieno indigere conſilio, & Cardinales ob id inſtituros, vt eum induſtria, ac ſolicitudine ſua adiuuent. Huc accedit, quòd cum ea, quæ ſunt facti, etiam prudentiſſimos fallanr, vt aiunt Iuriſcõſulti,[d] ac pro D rerum humanarum varietate multa ſint vſu ipſo puſillis interdum noriota, quàm ſublimioribus, nos in ijs caſibus loquimur, in quibus inferiorum conſilia adiumento maioribus eſſe poſſint. Quod a S. Auguſtino his verbis declaratum eſt: *In quo quiſque pauper eſt, ibi illum vide: quia tu in eo forte diues es, in quo ille pauper eſt, & habes vnde accommodes. Forte membra tua accommodas, & plus eſt, quàm ſi pecuniam accommodares. Conſilio indiget, tu plenus es conſilio. In conſilio ille pauper eſt, tu diues es. Ecce nec laboras, nec aliquid perdis, das conſilium, & præſtitiſti eleemoſynam.*[e]

Ex ijs, quæ diximus quamuis ſequi videatur, DD. Cardinales obſtrictos eſſe ad conſilia Papæ ſuppeditanda, ſiue ea requirat, ſiue

a *S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 2. in corp.*

b *l. cõgruit. de offi. præſid. Socin. reg. 197. 2. & 19. fallent.*

c *Glo. l. 1. C. de aſſeſſor.*

d *l. 2. ff. de iur. & fact. ignoran.*

e *S. Auguſ. in Pſal. 125. Qui ſeminant in lacrymis.*

non requirat, dummodo neceſſitatem agnoſcant. Hæc tamen A ita declaranda ducimus, quòd vbi conſilia requiruntur, arctior tunc vrgere intelligatur obligatio, ita vt quotieſcumque efflagitantur, pro veritate, & conſcientia numquam omitti debere videantur. Vbi vero non petuntur, tunc antequam ad ea ſponte danda Cardinalis accedat, quædam prius prudenter ſunt examinanda, veluti: An antea de eadem, ſimilive cauſa, & quo fructu cum Papa ſit locutus: An tempus, locus, aliarumve rerum ſtatus, id tunc officij requirat: An potius opportunius differri debeat: An ipſemet, qui ſuaſurus eſt, acceptus, aut parum gratus eſſe ſoleat: An per alium commodius, oblataq. occaſione id vtilius fieri poſſe exiſtimetur: An B alij Cardinales, & quo euentu, ſeu quàm proſpere idem rentauerint. Hæc, & alia huiuſmodi, quæ certa nequeunt lege præſcribi, faciunt vt ab hoc vltroneo conſilio interdum differendo, eos excuſari poſſe cenſeamus: vtq. ſi præſtari nihilominus ea debeant, priuatim id potius, quàm publice agendum eſſe iudicomus.

FINIS PRIMAE PARTIS.

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS II. QVÆST. I.

An propter ſupremam, atque a Deo immediate pendentem ſummi Pontificis in vniuerſos auctoritatem excuſandi ſint Cardinales, qui nulla in re illi cenſent repugnandum.

A POST explicitas rationes, quibus DD. Cardinales ad ſubminiſtranda Papæ conſilia obſtringi videntur, offerunt ſe nunc multiplices dubitationes ex varijs impedimentis, ac difficultatibus exortæ, propter quas non immerito quæri poſſe cenſetur, an interdum ceſſet huiuſmodi obligatio. QVAEST. VII.

IN primis igitur excutienda difficultas illa occurrit, quando aliquid a Papa proponitur, quod aliorum auribus paulo durius, atque alienius videatur, an ſuprema, atque a Deo immediate pendens illius auctoritas poſtulet, vt ſtatim ei ſit acquieſcendum. Nam
B cum ex receptis ſanctorum Patrum auctoritatibus nemini liceat de prima Sede iudicare,[a] profecto qui rationibus ab eo adductis aſſentitur, aut quod a Pontifice propoſitum eſt non probat, is aliquo modo de eo iudicare videtur, qui a nemine iudicandus eſt,[b] quippe qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerat in terris, *Cum ipſa Petri Sedes*, vt ait Nicolaus III. *in Romano ſolio collocata libertate plena in ſuis agendis per omnia potiri debeat, nec vlli ſubeſſe homini, qua ore diuino dignoſcitur eſſe prælata.*[c] Hincq. ſæpius veteribus Agathonis, Stephani, Gregorij, & aliorum ſanctionibus cautum eſſe ſcimus, vt ab illo probata irrefragabiliter obſeruentur,[d] nec quiſquam eis audeat contraire tamquam ſi ipſius Petri voce eſſent firmata. Quibus accedit,

a cap. cuncta per mundum. & 1. q. 9. 3. c. ſi Papa. 40. diſt.

b c. quanto. de transl. Epiſc.

c c. fundamenta. §. ne autem de elect. in 6.

d c. enimuero. c. nulli. 19. diſt.

cedit, quòd cum ſcriptum ſit: *Cor Regis in manu Domini eſt, & quocumque* A
voluerit, inclinabit illud,[a] non videtur Principum conatibus, licet ſeuerioribus, eſſe obſiſtendum, quandoquidem eorum placita, diuina prouidentia reguntur, ac ſacris litteris ſæpe monemur, populos interdum iniquioribus etiam Principibus a Deo committi ad illos coërcendos, atque erudiendos.[b] Quod ſi in ſæcularibus Principibus locum habet, quorum poteſtas a Deo quidem, ſed populo mediante prodit,[c] quantomagis in ſummo Pontifice erit obſeruandum, cuius auctoritas immediate pendet a ſummo Deo,[d] & ad quem id pertinet, quod legimus: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*.[e] Ex quibus argumentis indignum valde & abſur- B
dum cenſeri poteſt, ſi quis velit ſummi Pontificis dicta, ac pronunciata perinde ac reliquorum hominum ſententias in diſceptationem vocare.

a *Prou.21.*
b *Iob 34. Oſe.13. Greg. lib. Moral. 25. c. 16.*
c *Caiet. in tracta. de auctor. Papa, cap. 1.*
d *c. ita Dominus. diſtin. 19. S. Tho. contra Gentil. lib. 4. c. 76. Aug. de Ancon. de Poteſt. Eccleſ. q. 1. art. 5.*
e *Luc. 10.*

HAEC & his ſimilia aliquorum animos poſſent mouere, vt Papæ auctoritatem lædi arbitrarentur, quando res eius iudicio probata, & tamquam ſalutaris in ſacro Conſiſtorio ab eodem propoſita, aliquibus impugnanda eſſe videretur.

Verum re diligenter conſiderata, quilibet ſapiens (vt putamus) aliter plane reſpondendum iudicabit. In primis enim, cum aliæ ſint res, quæ ad orthodoxam fidem, ſacraq. dogmata, ac veteres C
Catholicæ Eccleſiæ traditiones, receptosq. ritus pertinent, de his nihil in præſenti a nobis tractari conſtat, quæ certa ſunt, ac diffinita, nec in dubium in Conſiſtorio vocari ſolent. Sunt aliæ res, quæ ad Eccleſiaſticam œconomiam, ac populorum adminiſtrationem pertinent, & quæ ſecum dubitationes non leues, ac difficultates in deliberando deducere ſolent: & propterea ad Conſiſtorium vetere more a Papa deferuntur, vt de ijs ſuorum Conſiliariorum iudicia ſcrutetur & exquirat. Quibus in rebus nec nouum, nec mirum eſt, magnas opinionum varietates ſæpe oboriri, cum etiam inter ſanctos idem accidiſſe veterum exempla teſtentur,[f] D
quandoquidem, cum hæc circa contingentia, quæ plurima ſunt, & incerta verſentur, credendum eſt omnibus conſulentibus eundem in rebus illis finem eſſe propoſitum, nempe publicæ vtilitati prodeſſe, tametſi media diuerſa ab eis deducantur: quod nihil nec mutuæ eorum conſenſioni, nec illorum muneri officit.[g]

f *S. Hierony. ep. 60. S. Aug. epiſt. 8. & ſeq. S. Gregor. Nazian. orat. 1. de pace, circa medium.*
g *S. Tho. 2. 2. q. 29. artic. 3. ad 2.*

DICITVR deinde, quòd Papa ipſe in Conſiſtorio dupliciter conſiderari poteſt, ſiue vt Princeps ſtatuens, & qui ſuam vult plenam exercere poteſtatem, quæ nulli ſubditur (de quo etiam nunc non agimus) ſiue vt Princeps conſultans, & deliberans: quæ proprie eſt quæſtio

A quæſtio noſtra: & tunc cum nihil ab eo tamquam certum & diffinitum proferatur, ſed vt dubium, difficile, & nondum ſatis excuſſum, pleneq. examinatum; tantum abeſt, vt conſiliarius, qui ex rationibus, quas iuſtas arbitratur, ab eius relatione in Conſiſtorio habita declinandum putat, dicatur eius auctoritati reniti, vt potius cenſeatur pro eius dignitate obniti: paritérq. iudicetur potius illius vtilitati accedere, quàm ab eo, quod ex eius re eſt, velle vllatenus diſcedere. Non enim qui non ſtatim aſſentitur, repugnare cenſendus eſt: ſicuti nec rerum difficultates ſcrutari, pericula proponere, quid vtilius ſit perquirere, publici boni vias indagare, repugnare eſt,
B ſeu Papæ auctoritatem impedire, aut quodam modo ſuſpendere; ſed potius quaſi onus graue ferenti, & lubrico in loco ambulanti, eſt adminiculum præbere, & opem ferre. Is vere repugnat, qui minime curat, quo iure, quave iniuria obſiſtat, aut contradicat: qui vero prudenter rerum momenta expendit, rationem ducem adhibet, & quod ſibi æquius, ac verius viſum fuerit, ſequitur, hic nullo pacto contradicit, ſed Principis auctoritati maxime ſeruit, cuius dignitatem, publicíq. boni patrocinium ſibi tuendum proponit.

Vnde non obſtat quod dicebatur, Summum Pontificem vicem Dei in terris gerere, nec licere cuiquam de prima Sede iudicare.
C Non enim, vt modo diximus, de his rebus agimus, quæ ab illius deliberata voluntate proficiſcuntur: nec illi, qui in Senatu ſic reſpondent, id gerunt in animo, vt velint ab eius placitis iniuſte diſſentire; immo illud maxime agunt, vt ei obtemperent, dicentes ex illius iuſſu quod ſentiunt, atque ea, quæ ſibi recta, & ſalutaria viſa ſunt, explicare curantes.

Qvod etiam dicebatur, cor Regis in manu Domini eſſe; Reſpondetur, præter varias ſanctorum Parrum explicationes, [a] certum eſſe, quòd cum omnia diuina prouidentia adminiſtrentur, duoq. ſint cauſarū genera, naturale ſcilicet, & morale: naturalia quidem Deum
D auctorem agnoſcunt, qui illarum executionem inferioribus cauſis ab eo conſtitutis tradidit [b] cum illis ſemper cooperando: moralium vero defectus, cum a ſolo hominis arbitrio integre proficiſcantur, non in Deum, a quo malum culpæ non egreditur, [c] ſed in hominem ipſum referendus eſt: permittit tamen Deus ea euenire, quæ voluntas permiſſionis a Theologis vocari ſolet, dicente S. Auguſtino: *Non fit quidquam niſi Omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo.* [d] Licet autem hac ratione non Regum tantum, ſed omnium etiam hominum corda in manu Domini eſſe dicantur, peculiariter tamen videntur ſacræ Litteræ, cor Regis nominaſſe, [e] quòd

a S. Hiero. in Abacuc. c. 3. S. Ambr. pſal. 118. ſerm. 14. S. Aug. de gratia & lib. arb. cap. 21. S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 1.

b S. Thom. 1. par. q. 22. ar. 3.

c S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1.

d S. Aug. in Enchir c. 95.

e Ianſen. in Prouerb. c. 21.

id maxime ſit liberum,& alienæ poteſtati minus ſubiectum,quòdq. A
fauente Deo, plus alijs poſſit Reipublicæ prodeſſe: ſubtrahente autem manum, plus alijs nocere.

a Rom. 13. b 1. Petri 2. Et quamuis rurſus ſcriptum legamus, eos, qui poteſtati reſiſtunt, Dei ordinationi reſiſtere, [a] & Principibus etiam dyſcolis tamquam a Deo poſitis eſſe obediendum, [b] atque illorum edicta licet acerbiora, placide tamen, ſicut amara pharmaca ægrotis ſuſcipienda, quòd illis ſalutaria interdum ſint euaſura: idcircoq. exiſtimari poſſe, non ſolum nihil errare eos, qui nulla ratione illis contradicendum putant, ſed magna potius laude dignos eſſe. Attamen reſpondemus non tractari nunc de Principis decreto iam delibera- B
to, ſed deliberando, quando videlicet Princeps ob id conſilium ſuum conuocat, vt, accurate re inter eos examinata, ſtatuatur quid ſit agendum, & ſigillatim vnuſquiſque ſententiam ſuam aperiat. Nam ſi tunc id, quod conſultandum proponitur, minus rectum, aut vtile, aut honeſtum alicui videatur, quis dubitat, & ſummi Pontificis auctoritatem poſtulare, & Deo maxime placere, vt vnuſquiſque quantum in ſe eſt, ei refragetur, & futura incommoda impediat, ac quam ipſe publicam ſalutem putat, eam pro officij ſui munere adiuuet, & tueatur?

PARS

PARS II. QVAEST. II.

An laudabilius ſit in rebus a ſummo Pontifice propoſitis, intellectum ſuum cum humilitate captiuare propter eius eximiam ſapientiam, ac ſupereminentem perfectionem, quàm proprium ſenſum aliter dictantem ſequi.

A ALTERA ſurgit difficultas, quæ ſuadere videtur, id quod a ſummo Pontifice in Conſiſtorio pronunciatur, ſtatim debere vniuerſorum aſſenſum obtinere: idq. duplici præcipue ex capite, quorum Primum manat ab eximia illa Papæ ſapientia, ac perfectione, quam omnes ſuſpicere, & revereri debent. Secundum, ex ea, quam quiſque debet de ſui ipſius ingenij infirmitate ac virium tenuitate opinionem conceptam habere. QVAEST. VIII.

NAM ſi veteres nondum lumine gratiæ illuſtrati, adeo magnorum virorum doctrinæ & grauitati deferebant, vt, loquente, exempli cauſa, Catone, reliqui cuiuſcumque ordinis cum admiratione ſilentes, ab illius ore penderent, & quod a Pythagora prolatum affirmaretur, id nulla alia adiecta ratione, ſola illius ſapientiæ fama ratum haberetur; multo id magis erit obſeruãdum in ſummo Pontifice, quem Spiritus ſanctus illuſtrar, ſpiritus veritatis ſuggerens omnia, atque omnia docens, ita vt quod ab illo in Conſiſtorio proponitur, ſtatim a Cardinalibus ſine vlla aut excuſſione, aut hæſitatione probandum videatur. B

Accedit, quòd, cum perfectum id dicatur, cui nihil addendum ſupereſt, in Papa autem ſumma ſit perfectio, videtur illius eſſe, vt C alios potius ducat, quàm ducatur. Vnde ſi aliquem melius quidquam eo ſentire dicamus, ſimul & fateri videbimur, illum a prudentiæ apice abeſſe, quæ virtutum omnium eſt auriga.

EX ALTERA parte, cum maxime deceat vnumquemque de ſeipſo parce, humiliterq. cenſere, nec ſenſui proprio, qui ſæpe nos decipit, facile credere, moneantq. Sapientes, proprio iudicio tamquam peſſimo conſultore haudquaquam eſſe fidendum: tum vero id eis præcipue congruere ſolet, qui in conſeſſu inueniuntur magnato-

gnatorum, & Principum virorum, dicente Scriptura: *In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul, & quærens: in medio magnatorum loqui non præſumas*, [a] vſque adeo, vt ſi etiam ad loquendum inuitentur, ipſi tamen ſummam Principum ſapientiam reuerentes, conentur potius ſe a dicendo abſtinere; ſicut de Hieremia legimus; qui nunciante Domino: *Prophetam in gentibus dedi te*, reſpondebat: *A, a, a Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum*: [b] etenim ſicut ſolis ſplendore ſtellarum lumen obſcuratur, & offunditur; ſic ad ſummi Pontificis oracula, dignum videtur, vt aliorum voces conticeſcant. A

a Eccli. 32. b Hiere. 1.

Ex his, atque huiuſmodi alijs rationibus poſſent forte cenſere aliqui, D D. Cardinales non ſolum excuſatione, ſed etiam commendatione dignos eſſe, qui, proponente aliquid Papa in ſacro Conſiſtorio, illius ſapientiæ, & perfectionis eminentiæ, vt par eſt, deferentes, animi ſui ſenſum, quamuis aliter intus ſuadentem, in Papæ ſententiam flecterent, eiusq. iudicio ſimpliciter ſubſcriberent. B

Verum iuxta quæſtionis ſtatum ſupra a nobis firmatum, cum ſecus reſpondendum eſſe putemus, dicimus etiam obligationem illam charitatis, & iuſtitiæ vinculis conſtrictam, qua D D. Cardinales conſilia ſua fideliter explicare tenentur, minime ex ſuperioribus rationibus ſolutam, aut remiſſam eſſe intelligendam. Nam quod de eximia Papæ ſapientia dicitur, cui ab omnibus ſit concedendum, quis hoc vmquam inficiabitur? Sed cum ad illam pertineat non ſolum ratio finis, ſed etiam earum rerum omnium, quæ ſunt ad finem, ita vt ex hoc ſapientiæ munere noſcat Papa non modo ſuas omnes ſolicitudines, ac cogitationes in Deum, tamquam vltimum finem referendas eſſe, verum ſe etiam ad media quæcumque aptiora, & vtiliora deligenda teneri, quibus Chriſtianæ Reipublicæ ſalus procurari, & augeri poſſit. Hinc dicimus, quando a Papa petuntur fratrum conſilia, tunc eius ſapientiæ ſemina magis excoli, & fructuoſiora reddi, cum hinc prouidentia, circumſpectio, vigilantia, docilitas, aliæq. inſignes multæ virtutes effloreſcant. [c] Sed & amplius addimus, quando a Cardinalibus conſilia ſyncera præbentur, eo ampliorem campum Papæ aperiri, eiuſdem ſapientiæ illuſtrandæ, & ſtabiliendæ, quandoquidem dum varias ſententias, & cogitationes in medium proferunt, alliciunt illum, vt quæ potior, vtilior ve futura ſit, pro iudicij ſui acumine diſcernat, atque amplectatur. Vnde ait Salomon: *Da occaſionem ſapienti, & ſapientior erit*. [d] Quod ſi quærerent hi tantũ conſilia ſua ad illius ſenſum accõmodare, nec quod ipſi vere iudicant, explicare, ſtruerent potius illi periculũ labendi, quàm veram recte & iuſte definiendi viã demonſtrarent: quod abſurdiſſimũ eſſet. C D

c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & ſequ. d Prou. 1.

Hinc

A HINC patet, diuerſum valde eſſe, quod ſupra de Catone, & Pythagora obijciebatur, cum illi tamquam ſapientes, & magiſtri doctrinam diſcipulis traderent, hic vero Papa res Eccleſiæ antequam eas ſtabiliat cum fratribus ſuis, ad eam, quam ſupra diximus, vtilitatem conſultandas eſſe iudicet.

QVOD autem de ſupereminenti Papæ perfectione dicebatur; Reſpondemus, quòd cum perfectio dupliciter conſiderari poſſit[a], tum ratione ſtatus, & officij, tum ratione perſonæ; ea, quæ pertinet ad ſtatum, non in eo poſita eſt, vt plena rerum omnium cognitione affluat, ac perfectam rerum deliberandarum ſcientiam,
B atque vſum teneat, quoniam hæc alijs quoque poſſent interdum eſſe communia: Verum in eo ſita eſt, quòd vnius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, ſummiq. Pontificis proprium eſt, atque ſupra alios omnes ſtatus eminentiſſimum, nempe, Quòd fides illius numquam debeat deficere:[b] Quòd de neceſſitate ſalutis ſit, vt eum tamquam caput Eccleſiæ fideles omnes agnoſcant:[c] Quòd ipſe alios iudicet, & a nemine iudicetur:[d] Quòd tamquam agens vniuerſale Eccleſiaſticas omnes poteſtates veluti agentia particularia ſua auctoritate contineat;[e] ac ſine exceptione ſolus ipſe omnium peccata ſoluere, ſpiritualemq. in omnes iuriſdictionem valeat exercere,[f] præter plu-
C rima alia huiuſmodi, quæ plenitudinem illius auctoritatis ampliſſimam, atque cumulatiſſimam oſtendunt.[g] Altera etiam, quæ perſonæ dicitur, cum ſit gratia gratum faciens, & in actu charitatis conſiſtat, non neceſſario ſemper omnimodam prudentiæ politicæ virtutem ſecum exigit, quin in rerum publicarum gubernatione, & adminiſtratione, aliorum quoque opera & auxilio ſæpe indigeat, cum videamus ſanctis etiam viris nonnulla in alijs regendis quandoque defuiſſe,[h] & ideo aliorum ſententias libenter auſcultaſſe, eorumq. induſtria vſos fuiſſe: quoniam qui vere ſapiens eſt, non multùm laborat quomodocumque vtilitati publicæ proſpicere poſ-
D ſit, ſiue per veritatem, ſiue per occaſionem, vt ait Apoſtolus, dummodo annuncietur Chriſtus.[i]

a S.Tho.2.2. q.184.art.4.
b Luc. 22.
c Extrauag. vnã ſanctam.
d c. cũcta per mundũ.9.q.3.
e cap.duo. 96. diſt.
f cap.ſolite.de maior.et obed.
g c.per venerabilẽ, qui filij ſint legit. c.patet. cap.neme, c.aliud, & ſeq. 9.q.3. cap. ad Apoſtolicæ. de re iudic. in 6. Clem.1. de iure iuran.
h S.Tho.2.2. q.47.artic.14. ad 1.
i Philip.1.

SED nec illud obſtat, quod dicebatur, humilitatis officium poſtulare, vt aliquis alieno potius, quàm proprio tribuat iudicio; Reſpondemus enim, hoc limites ſuos habere iuſtitiæ, & veritatis, quos tranſgredi numquam licet: nam, vt ait ſanctus Auguſtinus, *Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras: nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas?*[k] Humilitatis ſiquidem eſt, exteriores actus debita ratione moderari, & diuini fiducia auxilij potius chariſmata meliora æmulari.[l]

k S. Aug. de verbis Apoſt. ſerm. 29. aliàs 31. & c. humilitatis. 22.q.2.
l S. Tho.2.2. q.161. artic.3. ad 3.

At ſi homo honorem ſibi a Deo tributum non intelligens, aduerſus certam rationis, officijq. ſui legem ineptæ ſubmiſſionis ſtudio A
operetur, comparat ſe tunc iumentis inſipientibus, & ſimilis fit illis,[a] cum ſcriptum ſit: *Noli humilis eſſe in ſapientia tua*.[b] nam vt ſcribit S. Gregorius: *Aliquando timor incompetens, humilitas creditur: & cum temporali formidine preſſus quiſque ad defenſionem veritatis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem humilem ſe potioribus exhibeat.*[c]

a S. Tho. 2. 2. q. 161. artic. 1. ad 1.
b Eccls. 13.
c Lib. Moral. 32. c. 17.

Qvinimmo tantum abeſt, vt Conſiliarius iuſſus a Principe ſententiam dicere, debeat humilitatis ſpecie prætermittere quod officij ſui eſt, vt hoc ipſo maxime oſtendat ſe ab humilitate alienum eſſe,[d]
dicente eodem S. Gregorio: *Tunc ante Dei oculos vera eſt humilitas, cum ad reſpuendum hoc, quod vtiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt.*[e] B

d S. Tho. 2. 2. q. 185. artic. 1. ad 3. & art. 2. in reſponſ.
e S. Gregor. in paſtor. par. 1. cap. 6.

Qvod etiam objiciebatur, ſapientis eſſe, intellectum ſuum captiuare, quoties Princeps ſecus ab eo ſentiat; Reſpondemus, non eſſe Principis opinionem, præſertim rem conſultantis tamquam fidem, cui oporteat conſtanter hærere: ſiquidem fides nititur veritate infallibili. At Principis opinio poteſt falli: vnde non tenentur alij ſtatim ad illius dicta intellectum ſuum captiuare, quamuis eo præcipiente, illius iuſſis exterioribus obtemperare compellantur.

Sed præterea dicimus, ſicut aliud eſt tempus loquendi, aliud ta-
cendi,[f] ſic in rebus Conſiſtorialibus, alterum eſſe tempus antecedens, quo res proponuntur tractandæ inter DD. Cardinales conſultandæ, & examinandæ: & hoc non eſſe tempus captiuandi intellectus, aut tacendi, ſed loquendi, & ſententiam ſuam ſyncere explicandi: quoniam adhuc res verſatur in diſputatione, & ad deliberandum de ea petuntur a ſummo Pontifice conſilia. Alterum eſt tempus ſubſequens, quo res iam ſatis tractatæ & excuſſæ ſunt, nec de ijs agit ſummus Pontifex amplius tamquam deliberandis, ſed decreto ſuo illas firmat, & concludit, & tunc tempus aduenit pure obediendi, prout inferius ſuo loco latius perſequemur.[g] Alioquin ſi quis diceret, priore illo tempore, quo petuntur conſilia, intellectum eſ-
ſe captiuandum, is certe deſtrueret totam naturam deliberationis, fruſtraq. Conſilia, & Senatus cogerentur, nec quidquam inter Conſiliarios, & alios, qui abſunt, ciues intereſſet.

f Eccls. 3. C
g Infra q. 46. D

Postremo, vt concludamus; illud meminiſſe oportet, Conſiliarios nihil proponere ſummo Pontifici animo illum cogendi, aut compellendi, vt eorum dicta ſequatur: ſatis enim norunt hoc ſe nequaquam poſſe, nec debere, ſed tantum materiam cupiunt Papæ offerre, atque occaſionem illi miniſtrare, vt quod eidem vtilius, rurius, ac ſanctius viſum fuerit, poſſit pro arbitrio ſuo ex pluribus ab eis propoſitis

A propoſitis decernere: & ideo volunt ipſi potius ab eo duci, quàm illum ducere, cum videant ita eorum officio ac prudentiæ, tum etiam aliorum exemplo, atque vtilitati publicæ conuenire. Non omittimus etiam, quòd ſicut Conſiliarios decet, quæ illis occurrunt, magna cum fide, cum reuerentia profiteri: ſic Principem ea patienter excipere, [a] & cum multorum viderit ſuffragia conuenire, Marci Anton. Imp. qui ſapiens appellatus fuit, ſententiæ non obliuiſci, dicentis æquius eſſe, vt ille tot, taliumq. amicorum conſilium amplecteretur, quàm vt tot, talesq. amici ſuam vnius voluntatem ſequerentur.

[a] c. ſi quando. de reſcript.

B

PARS II. QVAEST. III.

An religionem, & debitum Papæ obſequium Cardinalis in aliquo lædere cenſeatur, qui rebus a ſummo Pontifice propoſitis conſulendo diſſentit.

C

CVM ad religionem pertineat, vt verus cultus, & obſeruantia, tum interiori mente, tum exterioribus actibus non modo ſummo Deo exhibeatur, ſed etiam excellentibus aliquibus illius creaturis propter quandam diuinitatis participationem eiſdem communicatam, tribuatur; hinc dubitari poſſe videtur, illos, qui eam in dicendo libertatem ſectantur, ex qua Papæ, qui omnium eſt dignitate, & poteſtate ſupremus, ſententiæ obuiam eatur, dictave eius oppugnentur, a religionis, ac cultus officio diſcedere, culpaq. non vacare, & præſertim, quia Chriſtiana religio poſtulat, vt non ſolum omnibus Eccleſiæ præceptis, eiusq. capiti, qui ſummus Pontifex eſt, obtemperemus, [b] ſed alijs etiam obſiſtamus, qui eius voluntati repugnare conantur, ad quod præcipue Cardinales obſtricti ſunt, qui etiam cum ſanguinis effuſione, ſi oporteat, eam tueri debent. Vnde cum obſequi, & contradicere ſint oppoſita, & Chriſtiana religio poſtulet, vt Papæ obſequamur, religionem illi lædere dicentur, qui in

QVAEST. IX.

D

[b] Extrauag. vnā ſanctam.

conſilijs dandis Papæ ſe obijciunt, eiq. contradicunt. A

VERVM cum ſatis ſupra oſtenderimus, Cardinalem, qui id ſuadet, quod honeſtum putat, & vtile, tunc maxime implere partes ſuas; tuncq. vere dici ei parere, & obſequi, cum rogatus ab illo quid ſibi videatur, detegit ſyncere ac reuerenter animi ſui ſenſum.

ADDIMVS nunc, regulam extare, quidquid contra conſcientiam agitur, peccatum eſſe. Propterea, ſi ponamus, Cardinalem, qui reſponſurus eſt, conſcientiam ſuam, re bene examinata, omnino repugnantem rei propoſitæ ſentire, affirmamus, ipſum adſtringi officij ſui, & conſcientiæ vinculo libere quid ſentiat, reuerenter tamen, proferre, quamuis eius iudicium a vero aberret, quod in ceteris quoque Conſiliarijs dubio procul eſt recipiendum; nam res, quæ tunc B proponitur à Papa, licet ſui natura, aut indifferens, aut etiam vtilis, & bona ſit; quia tamen vti noxia, & mala a Cardinali apprehenditur, eundem, ſi illam amplectatur (hoc iudicij errore poſito) criminis reum facit. Et ſi dicas erroneam conſcientiam potius eſſe deponendam; Reſpondetur nondum ei conſtare eam eſſe erroneam, & quòd Princeps ipſe negotium ad conſultationem detulerit, ex eo colligi rem eſſe dubiam, & difficilem, cum de huiuſmodi rebus, in quibus nobis ipſis ſatis non fidimus, ſoleat eſſe conſilium.[a]

[a] S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 4. & q. 44. art. 2.

Quod igitur ad quæſtionem propoſitam pertinet, cum idcirco C Senatus conuocetur, & ſententiæ ſingulorum exquirantur, vt quod quiſque animo ſenſit, vere depromat; mirum non eſt, ſi inter diuerſa multorum iudicia, aliqua etiam, quæ a Principis ipſius ſenſu diſſentiant, reperiantur.

QVOD quidem nihil religioni detrahit: tum quia hic non de cauſa fidei diſceptatur, vt aliàs diximus, ſed de ijs rebus, quibus adminiſtratio populorum continetur, & quæ varia ſæpe hominum iudicia ſuſcipere ſolent. Tum etiam quia ſatis Pontificem ille colit, qui ſuo conſilio occaſionem, & materiam ei præbet rectius ea deliberandi, ac definiendi, quibus Chriſtiana religio propugnetur, atque D amplificetur, ſimulq. Apoſtolica decreta facilius ab omnibus recipiantur.

QVIBVS addimus, Conſiliarij officium eſſe, libertatem loquendi cum cultu coniungere, & ita coniungere, vt, licet alijs ſatius ſit fortaſſe tacere, Conſiliarius tamen ſi vult ſuam perſonam ſuſtinere, non ſolum poſſit, verumetiam debeat vbi opus ſit Principi repugnare. Vt enim auri, quamuis vnum & idem ſit, alia tamen eſt ratio, cum rude eſt, & alia, cum ſignatum: tunc enim non ſolum aurum, ſed nummus eſt aureus, & pretium rerum, quæ emuntur, & venduntur:

A eodem modo Conſiliarij licet re vera Principi ſubiecti ſint, tamen ſi ſumuntur vt Conſiliarij, & quatenus ad eos negotia a Principe deferuntur, alio modo debent cum ipſo agere, atque alij ciues: decet enim ipſos libere ſuam ſententiam proponere, &, ſi res id expoſcat, iterum atque iterum replicare. Vnde tantum abeſt, vt qui ſic loquuntur, & conſilium ſuum licet a Principis conſilio diuerſum proferunt, dicantur religionem lædere, aut Papæ ipſi, qui religionis vertex eſt, debitum obſequium denegare, vt potius eo ipſo cenſeantur eidem plurimum deferre, qui cum iuſſerit, vt ab omnibus id, quod magis expedite putabatur, libere pronunciaretur: ſatis etiam norat
B non eadem omnium ſolere eſſe conſilia, ita vt ſi quid ab aliquibus alienum ab Principis ſenſu fuerit prolatum, hoc non ad minorem erga eum officij cultum pertineat, ſed rei ipſius ſit qualitas, quæ in conſultationem venit, quæ Conſiliarium compellit ita reſpondere, [a] vt muneri ſuo, ac publicæ vtilitati ſeruiat. Et præſertim, quia ipſa conſiliorum petitio, quæ fit a Principe, aliquid politici dominatus referre videtur, in quo ciuium ſententiæ, liberaq. iudicia auſcultantur, cum in deſpotico ad nutum Principis, nemine repugnante, omnia peragantur. [b] Vnde ſcribitur, Tiberium veluti ioco nominaſſe Senatores, quandoque homines ad ſeruitutem paratos, quandoque etiam
C indulgentiſſimos dominos, vt qui ad eius voluntatem ſe vbique deflecterent. [c] Quod & ſummorum Pontificū conſtitutiones oſtendunt: quæ cum admoneant, Cardinales vt ſecundum Deum, & conſcientiam libere, & impune loquantur, [d] ſatis colligitur, eas loqui in caſibus difficilibus, & vbi poteſt eſſe ſuſpicio, ne aliqui offendantur: alioquin vbi nullum eſt periculum, quid opus eſt ſuadere libertatem in dicendo? ſicut nec miles ad pugnam incitatur, vbi nullus eſt, qui obſiſtat: nec nauta ad remigandū vbi ſecundo flumine curſus peragitur: ſic nec Conſiliarios admonere neceſſe eſt, vt libere dicant, quādo res ipſa caret controuerſia, ſeu quando quod Princeps propoſuit, id
D ſtatim omnibus optimum ac ſaluberrimum eſſe clare ſe oſtendit.

NON deſunt præterea vetera multorum, tum prophetarum, tum ſanctorum Patrum exempla, qui ſuo nos inſtituto docuerunt recte licere aliquando a Principum placitis diſſidere, nec id eorum cultui quidquam prorſus abrogare. Inter quæ ſufficiat illuſtre illud exemplū quod in Act. Apoſtolorum legitur de Petro, & Ioanne, quibus cum denunciarent Principes Iudæorum, ne ea de Chriſto Domino prædicarent, ipſi reſponderunt: *Si iuſtum eſt, in conſpectu Dei vos potius audire, quàm Deum, iudicate: non enim poſſumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.* [e] Quo loco nullum verbum exaſperans, nullū impatientiæ, aut detractionis

a Turrecrem. c. ideo. diſt. 4. col. 2. & 10. ad 2.

b S. Tho. in 1. q. 81. artic. 3. ad 2.

c Corn. Tacit. li. 3. Plin. Max.

d Nicol. III. c. fundamēta. §. decet. de electio in 6. Leo X. in Concil. Lateranen. ſeſſ. 9. in Bulla reform. Curia.

e Act. 4.

ſignum animaduertitur, ſed cum ſumma modeſtia, ſumma etiam A
tuendæ veritatis conſtantia, & officium dignoſcitur: ſic etiam S. Hieronymus admonet: Si quando malũ illud eſt, quod præcipit Præſes, reſpõde ei illud Apoſtolicum: *Oportet obedire Deo magis, quàm hominibus.* [a]

[a] *Act.* 5. *c. Imperatores. diſt.* 9.

Ex quibus omnibus facile erit colligere nihil ea obſtare, quæ initio quæſtionis obiecta fuerunt, cum hic de his rebus agamus, quæ in conſultatione verſantur ad iuuandam magis Sedis Apoſtolicæ dignitatem, ita quòd quidquid a Conſiliarijs dicitur id totum eo poſtulante, aut patiente, ac permittente dicitur, atque omnia de ipſius Principis voluntate, atque auctoritate examinantur, quippe qui ex illa reſponſionum varietate magnum fructum capere poterit ad rem B
conſultius decernendam, cuius definitio ipſi omnino integra, abſolutaq. relinquitur.

Nec quemquam moueat quod dicebatur, tantam deberi Principi obſeruantiã, vt nefas videatur illi repugnare. Nam dicimus: ſi ipſe tantum conſideretur vt Princeps, fortaſſe non erit prudentis ſaltem ſine graui cauſa illi aduerſari. At vero ſi perpendatur non ſolum vt Princeps, ſed vt Princeps qui conſultat, tunc Conſiliarij munus erit exhibere illi ſummam obſeruantiam vt Principi, & dare ei fidele, & liberum conſilium vt Principi, qui conſilium petit.

Ad id quoque, quod obijciebatur, obſtrictos eſſe Cardinales etiã C
cum proprij ſanguinis effuſione obſiſtere alijs, qui Papæ refragantur, nedum ipſi aduerſari; Reſpondetur, verum id eſſe, quando poſt rem a Papa deliberatam ſe illi opponerent: nam tunc contra eum ſeipſos ſiſterent: at vero quando conſilium ab eis quæritur, tunc aperte reſpondere, non eſt obſiſtere, ſed potius parere. Quando etiam ſic reſponderent, vt ſupremam eius auctoritatem minuerent, tunc in aduerſantium numero haberi poſſent: ſed ſi in rebus differendis ſic reſpondent, vt Papæ in decernendo auctoritatem illuſtriorem, & omnibus acceptiorem reddant, tantum abeſt vt eidem aduerſari dicantur, vt eo ipſo illorum erga eum obſeruantiam, atque obedientiam D
maxime teſtatam relinquant.

Denique quod dicebatur obſequi, & contradicere eſſe oppoſita, nec vere obſequentem Papæ eum dici poſſe, qui illius voluntati quoquo modo repugnat, dicitur minime obſtare, ſi conſideretur, Cardinales obſequi Papæ, tum quando præcipit, tum quando ab ijs petit vt reſpondeant quod ſentiunt: quamuis enim verbis diſſentire ab illius ſenſu quodam modo videantur, re ipſa tamen eidem obſequuntur, qui id, quod ſibi vtile videtur, aperte ei prout iuſſum ab eo fuit, denunciant.

PARS

PARS II. QVAEST. IIII.

Quando Cardinales cupientes obedire Papæ ſe a dicendo abſtinerent, eo quòd gratius illi futurum cenſerent, eos ſilere, quàm loqui, an venia digni eſſent.

A CVM obedientiæ laus in eo maxime verſetur, vt Maiorum voluntatem quomodocumque ea nobis ſiue expreſſe, ſiue tacite innoteſcat, alacri ac prompto animo exequamur,[a] quamuis etiam ſenſui noſtro dura, atque repugnans videretur, prout exẽplum Abrahæ filium ſuum ſacrificare conantis euidenter oſtendit;[b] poſſent forte interdum Cardinales aliquibus ex coniecturis, aut argumentis eam eſſe mentem ſummi Pontificis interpretari, vt cuperet eos potius tacere, quàm a rebus propoſitis palam diſſentire, proindeq. quoniam illum conſtat eſſe Vicarium IESV CHRISTI,[c] hoc eſt ſummum B Prælatorum omnium ſuſpicari, nihil melius, aut ad obedientiæ virtutem accommodatius eos facere poſſe, quàm ſilentium tenere, & ſe illius etiam tacitæ voluntati totos ſubmittere.

QVAEST. X.

a S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 2.

b S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 4. ad 2.

c cap. 2. §. 1. de transl. Epiſc.

VERVM quoniam ex varia huius quæſtionis acceptione, aliter atque aliter reſpondeti poſſe putamus, ideo ſtatus illius in primis clare conſtituendus erit, cum triplici modo id, quod in themate proponitur, accidere poſſe videatur. Primus eſt, cum exiſtimaretur optari generaliter a Papa, vt qui in Conſiſtorio ſunt, conſentanea eius voluntati reſpondeant, &, ſi ſecus ſentiant, ſileant potius, quàm diuerſa ab eo loquantur. Secundus eſt, cum aliqui ſibi perſuaderent C a ſeipſis peculiariter optari ſilentium. Tertius eſt, cum nominatim Papa aliquibus ſilentium certo tempore, aut certo in negotio indixiſſet.

AD primum, antequam reſpondeamus, illud præfamur, veriſimile quidem eſſe optare Principes, quod & reliqui homines ſolent, vt ſecum alij ſentiant potius, quàm diſſentiant. Verum, quoniam pro humanæ naturæ varietate, vſu venire videmus, vt non omnes eiuſdem ſemper ſint iudicij, ac voluntatis; hinc dicimus, quod ad rem

noſtram

noſtram ſpectat, veriſimile non eſſe, Papam ſumma ſapientia præditum, qui optime nouit ingeniorum diuerſitates, & Conſiſtorij locum ad ſingulorum iudicia exquirenda deſtinatum eſſe, quærere deinde vt Cardinales eo conuocati, ſileant potius quàm diuerſa ab illo pronuncient. Nam qui ſolitus eſt illos Conſiliarios ſuos non ſolum nominare, ſed profiteri etiam, ſe de eorum conſilio graues res decernere, quomodo credetur, nunc mutata prorſus ratione, nihil huiuſmodi nec loco, nec perſonis, nec veteri tribuere inſtituto? & præſertim quia coniecturam hanc de illius mente facere, nihil aliud eſſet, quàm illum calliditatis, & duplicitatis inſimulare, vt qui conſilium aperte poſtulans, nolit tamen ſecum in reſpondendo liberaliter agi, & qui clara voce Cardinales interpellans ad loquendum, tacite eos ad tacendum vrgeat: quod de ſummi Pontificis ſanctitate ſuſpicari eſt maxime abſurdum. Demum, quia cum ſummus Pontifex, cui pro eximia rerum cognitione, atque auctoritate multiplices rationes non defuiſſent ad negotium conſtituendum, hanc tamen præ ceteris delegerit, vt cauſa ad Conſiſtorium delata, ſingulorum iudicia de more exploraret, exiſtimandum eſt, eum nihil minus, quàm huiuſmodi commentum non neceſſarium, quo Cardinalibus illuderet, excogitaſſe.

A (margin, line 1) · B (margin, at "liberaliter")

SED demus nunc ſic Cardinales exiſtimare, eo quòd multa ab illis obſeruata fuerint, ex quibus non dubia ſigna voluntatis Papæ extare videantur; Reſpondetur, potuiſſe illum mutare voluntatem, immo apparere de illius mutatione, cum nunc præſentibus Cardinalibus in Conſiſtorio a ſingulis petat quid eis videatur, & cum de priore voluntate nihil certum dici poſſit, quoniam multa, quæ ſupradicta ſunt, ei probabiliter repugnant, præſentis autem voluntatis clara, & euidentia ſigna ſint ex verbis ab eo prolatis, quibus ſingulorum ſententiam expoſcit: quandoquidem nulla eſt maior mentis ſignificatio, quàm verba ipſa;[a] propterea regulam eſſe, incerta certis cedere debere.[b] Nam, vt aiunt Iuriſconſulti, iudicandum eſt ſecundum ea, quæ foris patent, non ſecundum ea, quæ occulta ſunt, & mente retinentur:[c] alioquin, ſi liceret inferiori tales ſibi notiones de Prælatis ſuis, quando ei aliquid præcipiunt, formare, actum eſſet de omni obedientia: nam diceret vnuſquiſque alium ſenſum, quàm eum, quem verba Prælati indicant, tacite ſibi innotuiſſe.

NEC enim Chriſtianis auribus callida illa, ac nimis fallax eorum, qui Politici dicuntur, vox eſt admittenda, qui carnalis prudentiæ regulis innixi, aliter Principibus pro loco loquendum & aliter ſentiendum,

a Ariſt. lib. 1. Perihermin. in princ.

b l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig.

c l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præſid. l. cogitationis. ff. de pœn. multa Caſo apud Gell. lib. 7. c. 3.

A tiendum, aut agendum putant, addentes eos, qui ſimulare neſciunt, neſcire etiam regnare. Nos certe prudentiam, circumſpectionem, & cautionem non tollimus, ſed dolos, & fallacias, & inſidioſas ſimulationes, religione, quam nos colimus, indignas prorſus repudiamus. Abſit enim vt peruerſæ hæ cogitationes a morali etiam philoſophia damnatæ in Christianum pectus, quod templum Spiritus ſancti eſt, & ſummam cordis munditiam requirit, vnquam irrepant, nosq. proinde, cum aliquid a Prælato expreſſim iuſſum eſſe audierimus, ne minimum quidem de alia illius mente & propoſito diſputandum eſſe ſtatuamus.

B Accedit, quòd quamuis etiam de clara ſummi Pontificis mente, eaq. minime mutata conſtaret, adhuc tamen non liceret bono Cardinali, ſi eam pro conſcientia ſua publicæ cauſæ repugnantem ſentiret, aliter quàm fides, & officium poſtulet ſe gerere: ideoq. loco ſuo minime conticeſcere, ſed clare, & ſyncere ſententiam ſuam proferre. Nam ſi obijcias illum, cui voluntas ſuperioris innotuit, obedientiæ lege teneri, ei adhærere; Reſpondetur, id non ad qualemcumque voluntatem, ſed præceptiuam pertinere; [a] alioquin nihil aliud hoc eſſet, quàm omnimodæ aſſentationi viam aperire, ac ſe in omnes formas ad alterius arbitrium turpiter vertere, quo

C quid indignius, aut iniuſtius excogitari poteſt? Deinde dicitur valde diuerſam eſſe ſubditi, & Conſiliarij conditionem; ſiquidem ſubditi eſt ſuperiori ſuo (generatim loquendo) in illis rebus, in quibus ſubditus eſt, ac iuxta rationem dominij, quo tenetur, ſimpliciter obedire. [b] At Conſiliarij natura, & munus poſtulat, vt rem diſcutiat, examinet, & quid vtilius videatur, in medium afferat. Cum igitur Cardinalis fideliter reſpondet, non ſolum partes veri Conſiliarij exequitur, ſed etiam obedientiæ legem implet, qui iuſſus a Papa, vt conſilium ſuum explicet, prompte & vere id præſtitit, neque officium voluit propter incertas, atque occultas coniecturas deſerere.

D De ſecundo caſu, quando aliqui ſibi in animum induxiſſent ab ipſis peculiariter ſilentium optari, videndum in primis eſſet, vnde illis hæc orta fuerit ſuſpicio; an ratione negotij, quod geritur: an propriæ perſonæ, quæ parum ei grata eſſet: an ex alijs extrinſecus aduenientibus cauſis: quæ quoniam ſæpe inanes, futileſq. deprehenduntur (quandoquidem Principes quando aduerſus aliquos commouentur, ſolent non tecte, & obſcure, ſed clare eos officij ſui admonere) ideo vt plurimum contemnendæ videntur: præterquàm quod verendum iſtis maxime eſſet, ne ex eorum taciturnitate in publica cauſa alijs ſcandalum præberetur, præſertim ſi nul-

[a] S.Tho.2.2. q.104.artic.5. ad 2.

[b] S.Tho.2.2. q.104.art.5.

ſi nullam afferrent ſilentij ſui cauſam, quam non videmus, quàm decore, ſalua veritate, poſſint adducere, ita vt ſuſpicandi occaſio non præbeatur, ægrè pati Principem veritatem depromi, ac nolle Conſiliarios libere loqui eà, quæ communi bono expediant. A

Sed illud præterea addimus, valde cauendum eſſe, ne falſa obedientiæ ſpecie iſti, qui ſilent, ſeducantur. Nam cum ſapienter coram Pontifice, ſacroq. Collegio Cardinalium, & præſertim extempore, vt ſæpe accidit, loqui, ac ſententiam ſuam omnibus audientibus apte pronunciare, non leue ſit negotium, mallent multi, ſi eis liceret, alios auſcultare, eiſq. dicendi locum concedere, propter diſcrimina multa, quæ ab vnoquoque in dicendo iuſte timeri poſſunt. B Vnde cum obedientiæ laus non in ijs tantum, quæ cōmodum afferunt, ſed in ijs, quæ diſplicent, atque oneri ſunt exequendis, maxime declaretur, [a] cauendum eſt, ne aliqui ſilentij portum, vt tutum ſtudioſe affectantes, eo ſe obedientiæ prætextu recipere profiteantur, quo proprij commodi ſtudium eos perducit.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 2. ad 2.

Tertius eſt caſus, quando aliquibus nominatim a Papa ſilentium eſſet indictum: & hic dicimus illius iuſſionem non ſolum iuſtam tacendi excuſationem, ſed etiam omnimodam acquieſcendi neceſſitatem, ac proinde debitæ obedientiæ meritum afferre. Quod tamen vix vmquam niſi maxima ex cauſa contingere debere exiſtimandum eſt. C Atque hoc quidem caſu poſſunt rationes initio quæſtionis huius obiectæ locum habere. Principibus enim, & ſummo præſertim Pontifici obedientiam præbendam eſſe, quando ille aliquid faciendum præcipit, nemo ſapiens negat; vnde ſicuti quando in Conſiſtorio conſilium ab eo poſtulatur, ſi Conſiliarius libere, fideliterq. id proferat, tunc maxime Principis iuſſioni obtéperat: ſic quando Princeps eidem ſilentium imperaret, partes eius erunt humili taciturnitate debitam illi obedientiam teſtari, iuxta ea, quæ alibi latius proſequuti ſumus.

PARS

A

PARS II. QVAEST. V.

Quid, ſi Princeps affirmaret, ſe habere iuſtas, & validas cauſas aliquid faciendi, quæ tamen alijs ignotæ eſſent: An Cardinales reſponſuri, deberent illius propoſitioni acquieſcere?

B

A QVAMVIS de DD. Cardinalium, quos ſibi ſummus Pontifex Conſiliarios, atque aſſeſſores adſciuit, ſumma fide, atque in arcano tegendo cuſtodia minime ſit dubitãdum, quoniam tamen ea emergunt interdum negotia, quæ arctiſſimo ſilentio (temporum conditione ita poſtulante) muniri oportet, & quod in magno Senatorum numero palam diceretur, in alios forte dilabi poſſe timeretur; propterea compelliturquandoque Princeps, vt publicis neceſſitatibus eo cautius occurrat, non omnia omnibus patefacere, nec integrum animi ſui ſenſum palam alijs aperire. Exempli cauſa, ſi de bello ſuſcipiendo: de claſſe inſtituenda: de ſynodo indicenda: de commigrando ex Vrbe: de nouis extra ordinem Cardinalibus creandis: de tributis ſubſidiarijs imponendis, aut de alijs huiuſmodi ad Conſiſtorium Papa deferret, nec certas vllas animi ſui rationes exprimeret, ſed generatim tantum iuſtas, validasq. ſe ad id decernendum cauſas habere affirmaret; quæritur quæ ſint tunc Cardinalium partes in conſilijs ferendis. QVAEST. XI.

QVOD certe non leuem habet difficultatem. Nam cum, vt dici ſolet, ex facto ius oriatur, & ſapiẽtis ſit ſecundum ea, quæ proponuntur, reſpondere, primumq. illud ac ſolidum cõſulendi caput ſit, rem, de qua agitur, bene cognitam, atque exploratam habere; vtique cui aliquod negotium rude tantum atque informe proponitur, nec finis quorſum id fiat, nec medium qua ratione exerceri oporteat, nec alia huiuſmodi ad id neceſſaria explicantur; diuinare quidem, & coniecturis nonnulla perſequi fortaſſe ei licebit, ceterum cõſtans aliquid, prudenterq. excogitatum in medium afferre, nimis graue, atque difficile vnicuique futurum eſſe non eſt dubitandum. Etenim ſi ad humanas actiones perficiendas certo iudicio,

dicio, atque electione opus eſt, [a] ad eaſq. tum conſtituendas, tum A
diiudicandas ipſa accidentia negotij tantum momenti habere ſo-
lent, [b] vt ex earum varietate; ſtatus rei plurimum immutetur, ac de-
liberatio ſi qua capienda ſit, inde potiſſimum pendere ſoleat, quis
auſit de arduo negotio circumſtantijs omnibus ſpoliato; & tam-
quam corpore membris lacero, certum ſibi conſilium, conſtanſq.
iudicium polliceri?

[a] S. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 1. & 2.

[b] S. Tho. 1. 2. q. 7. Ariſt. 1. de anim. tex. 3. & Ethic. li. 3. cap. 1.

Itaque quemadmodum pictor licet ſit peritiſſimus, nulla ratione poteſt in tenebris imaginem egregie pingere, ſed neceſſario ſi vult pro dignitate in munere ſuo verſari, debet lumen adhibere, quo poſſit ipſam picturam, omneſq. illius partes penitus perſpice- B
re, colores intueri, & quid cuique parti expediat, tum oculis, tum etiam mente, & ratione percurrere: eodem modo Conſiliarius, quantumuis ingenij acumine, & prudentia excellat, nullo modo poterit ſuo officio ſatisfacere, immo iacebit in tenebris, ſi rem ipſam, de qua agitur, illiuſq. cauſas notas non habet: ipſa enim rei cognitio eſt veluti lumen, ſine quo fieri non poteſt, vt quid Principi magis conducat, animo cernat; neque aperte vtilitates, aut detrimenta videat, quæ poſſunt ad Rempub. peruenire; neque argumenta, & rationes firmas inueniat, quibus hanc partem probare, & illam
improbare queat. C

Sed dices, iam Principem generatim rem ad Senatum deferre. At vero non id ſatis videtur: idem enim eſt, ac ſi quiſpiam vellet, vt architectus de ſtructura ſuarum ædium iudicium faceret, occluderetq. illi ianuam, ne poſſet in illas ingredi, earumq. atrium, ceteraſq. partes conſiderare: aut, ſi quiſquam alius pretium alicuius clariſſimæ gemmæ ab artifice noſſe vellet; eamq. integumentis incluſam eidem oſtenderet, nulloq. modo gemmam ipſam ex illis pateretur euolui.

Atqui non negamus quidem ad generales huiuſmodi propo-
ſitiones, generales etiam reſponſiones certo modo poſſe accommo- D
dari, veluti ſi de bello ſuſcipiendo ageretur, liceret vtique in contrarium ærarij inopiam, commeatuum penuriam, militum direptiones, & alia eius generis in medium proponere. Verum cum hæc rei caput non ſatis attingant, non poſſet ex his certa, vt oporteret, ſententia proferri.

At ſi dicas, non eſſe ex Principis commodo integre omnia, quæ ad rem pertinent, palam aperire. Dicimus, aliud eſſe, quid Principi in re ſua expediat: aliud, quid Conſiliarijs (vt bene reſpondeant) notum eſſe oporteat: non enim vrgemus Principem, vt neceſſario ſem-

per

A per omnia cum pleno eius Senatu conferat, cum quædam paucioribus interdum, ac ſecretiori conſilio tantum fidenda eſſe, rerum vſus ſatis doceat: quod etiam Carthaginenſes, & Ætolos obſeruaſſe, atque Auguſtum factitaſſe ſupra commemorauimus. [a] Verum dicimus id, quidquid ſit, totum, atque integrum a conſiliarijs percipiendum eſſe, ſi ſanum, atque perfectum ab eis conſilium eſt expectandum.

[a] *Liu. lib. 30. & 35. Dio Caſſius lib. 52. in princ.*

At ſi replices, nec ſatis hoc tutum putari, vt intima illius negotij quamuis paucis a Principe aperiantur. Tunc quid aliud quàm miſerabilem temporum conditionem deplorare licebit, quæ nec B paucos ſyncera fide, atque prudentia viros Principi ſuo fidos iungere valeat?

Qvando igitur ſic Princeps conſtitutum haberet, generales tantum illas cauſas rei gerendæ, & non alias ad conſilium ſuum deferre: veremur maxime ſi deinde Princeps ſingulorum ſententias velit exquirere, ne ſibi ipſi hæc Principis interrogatio refragetur. Aut enim nouit ipſe ſe plane veras, efficacesq. rei exequendæ cauſas habere, & tunc nihil eſt cur alios conſulat, quando conſultatio ad res dubias pertinere ſolet. Aut vero nec ipſe iudicio ſuo tantum fidit, quominus labi, decipive in re præſertim ardua poſſe vereatur, C & tunc ſicut ægri eſt ſanitatem cupientis omnes vulnerum ſinus & ſymptomata medico detegere: ſic ad ſalutares deliberationes ſuſcipiendas, qui non plene quidquid ad rem pertinet, patefacere conſiliarijs ſtudet, grauioribus ſe proculdubio ſemper periculis exponit.

Conſiliarius vero ſi in ſola Principis auctoritate, qui ſe iuſtas habere cauſas profitetur, acquieſcendum putet, ille ſane non veri Conſiliarij munus implere exiſtimari poterit: ſiquidem aliud eſt certis, peculiaribusq. rationibus, quod Conſiliarij proprium eſt, quidpiam approbare; aliud aliorum placita nullis rationibus præeuntibus D imitari; Sic teſtes, vt Iuriſconſulti aiunt, [b] ex proprio, non alieno ſenſu fidem facere debent, & primum ſapientiæ gradum occupare ille dicitur, [c] cui venit in mentem illud, quod opus eſt, atque conſulit quod in rem ſit, non qui aliorum inuentis bene ſe credere exiſtimantium credulus ipſe adhæret.

[b] *l. teſtiũ. vbi Bald. C. de teſtib.*

[c] *Cicero pro Cluen.*

Atqvi non negamus quidem Principis ſententiæ, qui rem pro comperto ſe habere dicat, plurimum pro eius ſapientia, ac rerum vſu eſſe tribuendum; ſed tamen quod ad Conſiliarium attinet, aliud eſt eum ſola auctoritate proponentis, aliud rationibus a re ipſa ſumptis duci: aliud propria, aliud aliena fide dirigi, & permo-

ueri, cum illius ſit non tam ſpectare quis ante eum loquatur, quàm A quid omnino loquatur.

Qᴠᴀᴘʀᴏᴘᴛᴇʀ, vt aliquid concludamus, videmus ſane a Conſiliario plus requiri non debere, quàm vt ad rem propoſitam pro modo propoſitionis reſpondeat, hoc eſt ad generalia generatim, ad particularia particulatim: Principis enim ſenſus, & ſi quid occultius parat exquirere, illicitum, & anceps dici ſolet: [a] ſed tamen, quia interdum implicitæ ſunt propoſitiones, atque dura nimis ad Principis interrogationem reſponſio videri poſſet, ſi diceret Conſiliarius, ſe nihil habere quod ad rem ſibi non cognitam reſpondeat, ac tacite ægreferre videretur, ſecum non omnia negotij arcana conferri: quod cauendum valde exiſtimamus, cum Principis dignitati B honorificis verbis ſemper ſit ſeruiendum. Propterea cenſeremus, eum, niſi quid melius ei pro negotij conditione tunc occurrat, ſaltem debere generalia illa, quæ ad rem pertinere poſſunt, pro ſua prudentia Principi conſideranda proponere: a ceteris vero, quæ ſibi non liquent, tamquam in re dubia abſtinere quidem, ſed deſiderium tamen, quo tenetur oſtendere, & Principis iuſſui, & muneri ſuo aliàs commodius, ſi tempus patietur, ſatiſfaciendi. Hac enim prudenti moderatione, quæ medium quoddam iter tenet inter præfractam contumaciam, & turpe obſequium, Conſiliarius tuto officium ſuum explere videtur, & ita multos clariſſimos viros ſua conſilia temperaſſe legimus. [b]

a Corn. Tacit. lib. 4.

b Corn. Tacit. lib. 4. & 17.

PARS

Cardinales, qui ſibi perſuaſum haberent, Papam iam in animo ſtatuiſſe quid velit facere, eumq. ſententiam minime mutaturum, & ideo ſe diſſentiendo nihil profecturos, an tacendo eſſent excuſandi.

A INTER multiplices tacendi excuſationes, nulla fere frequentius ſe offerre ſolet nonnullis, hac ipſa, de qua in præſenti agimus: ideo paulo diligentius hoc argumentum non hic tantum tractandum, ſed alibi etiam, prout occaſio feret, alijs, atque alijs rationibus erit repetendum, [a] vt tamquam pernicioſa quædam radix Deo adiuuante euellatur, & perſuaſio huiuſmodi non ſolum inanis, ac contemnenda declaretur, ſed etiam plena detrimenti, quæ omnem vim conſilij auferat, prudentiæ neruos elidat, & conſultationis vtilitatem prorſus abſcindat. Nec vero admodum miramur eos, qui ſibi certo perſuaſerint, ſe nihil verbis ſuis profuturos, libenter ſe a dicendo abſtinere. Sic enim natura comparatum eſt, vt fructus ſpe omnes alantur, inutilesq. labores quiſque refugiat. Verum id ſimul veremur valde, ne decora latentis mali ſpecies multos deceperit, qui quàm magna incommoda ex hoc veluti fonte exoriantur, non ſatis inſpexerint, quæ nos certe patefacere, atque explicare conabimur. QVAEST. XII.

[a] *Agitur in q. 15. & 22.*

Tria igitur hic ſe examinanda offerunt: Primum, Papam iam in animo ſuo ſtatuiſſe quid velit facere. Secundum, eum ſententiam mutare minime ſolere. Tertium, eos diſſentiendo nihil profecturos.

C QVOD igitur ad primum pertinet, concedere volumus, Papam iam in animo ſuo decreuiſſe, quid velit facere: ſed id addimus, quòd cum potuiſſet ipſe pro ſumma ſua ſapientia aliam eius rei perficiendæ rationem inire, maluiſſe eum tamen negotium ad Conſiſtorium de more deferre. Et hic quærenda in primis eſt ratio, cur ita facere voluerit, quæ cum multiplex eſſe poſſit nos ſane ſicut de Deo ſcriptum eſt, Sentite de Domino in bonitate; ſic de illis, qui viuam quandam illius imaginem in terris gerunt, ſentiendum eſſe

putamus. Quoniam tamen aliter, atque aliter humana iudicia ferre ſolent, nos dicimus, quantum ad rem noſtram pertinet, plane apparere, nondum integrum, perfectumq. Papæ conſenſum in rem, quam conſultandam proponit, adeſſe. Homo ſiquidem ſecundum varias animi affectiones, varie interdum eodem tempore mouetur,[a] ſimulq. poteſt in plura mentem intendere, etiam ſibi non inuicem ordinata,[b] quod inde oritur, quia non vna eſt tantum, & perfecta voluntas, quæ ex toto velit: nam tunc ex toto impetaret, & iam plena, & completa eſſet, vt ſanctus Auguſtinus tradit.[c] Verum ſunt quodam modo duæ voluntates, ſiue duo actus eiuſdem voluntatis, alter qui vellet rem prout in eius mente concepta fuit, effectum ſortiri: alter, qui vellet, vt antequam promulgetur, aliorum etiam ſententiæ concurrerent; vnde antequam hoc fiat, non poteſt voluntas dici completa, & abſoluta,[d] ſiquidem duplex eſt actus deliberationis, alter interior in mente, qui eſt reuocabilis: alter exterior in opere, qui eſt irreuocabilis: cumq. interior ille ſit exterioris præparatorius, ideo donec is effectum foris non fuerit ſortitus, nondum abſolutus dicitur, quia nihil perfectum omni ex parte appellatur, cui aliquid addendum ſupereſt:[e] & proinde certum eſt, eum interim a varijs euentibus, ac ſalubriore prouidentia pendere, dicente etiam vetere prouerbio, poſteriora conſilia eſſe meliora. Ex quo ſequitur, cum in themate dicitur, Papam iam in animo ſuo ſtatuiſſe quid velit facere, hoc nullatenus de perfecta, atque irreuocabili voluntate accipi poſſe.

a S. Tho. 1. 2. q. 10. artic. 3. ad 2.

b S. Tho. 1. 2. q. 12. & 13. artic. 3.

c Lib. 8. cōfeſſ. cap. 9.

d S. Tho. 1. 2. q. 17. artic. 5. ad 1.

e l. cum Sillanianum in fin. C. de his quib. vt ind.

Qvod vero ad ſecundum ſpectat, Papam ſententiam iam conceptam mutare minime ſolere; Dicimus facti hanc quæſtionem eſſe, & qui ita aiunt, non videre nos, qua ratione id probare poſſint. Nos enim per annos fere triginta, quibus Conſiſtorio adeſſe cœpimus, ſedentibus octo ſummis Pontificibus: Pio iiii. Pio V. Gregorio xiii. Sixto V. Vrbano vii. Gregorio xiiii. Innocentio ix. ac ſanctiſſimo D. N. Clemente viii. affirmare illud vere poſſumus, numquam factum eſſe, vt Papa deliberationem aliquam ab eo conceptam mutare noluerit, ſi maior Cardinalium pars ab eo diſſentiens id verbis expreſſerit, ſed vidimus quandocumque ille perſtitit in eo quod ſemel propoſuit, in cauſa id fuiſſe, quòd pauci reperti ſint, qui diuerſum ab illo ſenſerint, aut certe palam declarauerint, & multo plures, qui in illius ſententiam ierint.

At dicunt aliqui ſecundum naturam magnorum virorum hoc eſſe

A eſſe vt ſemel ab eis propoſita non deſerant, quod ex illorum dignitate non ſit, ſententiam mutare; Reſpondemus, ſi in melius ſit mutanda, magnum hoc prudentiæ argumentum eſſe,[a] & a ſanctis viris hoc ſæpius factum fuiſſe. Nam Dauid Rex, monente Abigail, deliberationem emendauit.[b] Et Apoſtolus Paulus, quãuis decreuiſſet dare ſe in Theatrum, acquieuit tamen amicorum conſilio aliter ſuadentium.[c] Quinimmo incommutabilis Deus ſæpe legitur in ſacris litteris mutaſſe promiſſa, & pro miſericordia temperaſſe ſententiam,[d] licet tunc non mutet Deus actum interiorem voluntatis ſuæ, vt ſanctus Gregorius, & ſanctus Thomas declararunt.[e] Quod
B & alijs multis exemplis ſancti Patres nobis teſtatum reliquerunt, vt intelligeremus, viri perfecti eſſe nihil abſolute diffinire, quod non vtiliori, ſapientioriq. propoſito poſſit emendare, prudentumq. mores ſalubrioribus cedere cõſilijs,[f] cum id non leuitatis, vt ait Apoſtolus, ſed maioris charitatis, & prouidentiæ ſit argumentum.[g] Ex quibus concludimus, res Conſiſtoriales antequam a Papa fuerint de more in Conſiſtorio ſancitæ, numquam adeo certas haberi poſſe, quin mutationi ſubiaceant, tametſi deliberatæ antea a Papa viderentur, cum res futuræ omnes, circa quas verſari ſolet humanorum negotiorum conſultatio, ſint contingentes; & proinde incerto euentui,
C ac varietati expoſitæ.

TERTIVM eſt, quod dicitur, exiſtimare Cardinales ſe nihil dicendo profecturos; Ad quod reſpondemus: quando etiam concederetur, firmam omnino, immotamq. ſummi Pontificis mentem eſſe, adhuc non ideo Cardinales cum ſententiam rogantur ab ea ſyncere proferenda excuſari. Notum ſiquidem eſt in actionibus humanis, aliud eſſe officium, quod pertinet ad media: aliud eſſe executionem finis, qui in operis conſummatione conſiſtit, quemadmodum & conſilium non eſt de fine, ſed de ijs, quæ ſunt ad finem;[h] Quando igitur aſſumitur quiſpiam ad aliquod officium, ad media tantum
D adhibenda tenetur, quæ ſunt propria illius officij, & ab eo præſtari poſſunt, non ad finem aſſequendum, qui aliunde pendet. Sic medicus ſtipendio conductus, ad aliud non tenetur, quàm canonice mederi, quamuis ſanitas non ſequatur: & magiſter ad apte docendum, licet auditores non proficiant.[i] Sic ergo & Cardinalium officium, cum ſit conſulere, præſertim quando ſunt rogati, ad eos non pertinet vlterius ratiocinari, an id conſilium ſit exequendum, cum hoc diuerſum ſit, & finis hic in illorum non ſit poteſtate. Siquidem miniſtri eſt tantum velle, conari, & laborare; Dei autem eſt perficere. Nam, prout Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem

a Videantur quæ dicta ſunt in q. 43.
b 1. Reg. 25.
c Act. 19.
d c. incommutabilis 22. q. 4.
e S. Greg. lib. 20. moral. c. 23 & S. Tho. in 1. par. q. 19. ar. 7. ad 2.
f Ioã. Caſſ. collat. 17. c. 2. Idem Caſſ. d. collat. 17. cap. 18. 27. & ſeq.
g 2. Cor. 1. vbi S. Ambr.
h S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 2.
i Ariſt. 1. Rhetor. cap. 1. Cic. lib. 1. de Inuẽt. in princ.

[a] *Nicol. ep. 9. ad Michael. Imper. tom. 3. Decretal. nuper Romæ impreſſ.*

ſcribebat, [a] debet Apoſtolica Sedes facere quod ſuum eſt, neque faſtidire laborem: Deo autem, cuius eſt bene cœpta perficere, laboris effectum relinquere. A

Debent itaque Cardinales eniti, quàmmaxime poſſunt, ſuum officium præſtare, & Pontifici maximo fidele conſilium dare: ipſe autem Deus, cuius Eccleſiæ negotia in Conſiſtorio aguntur, & in quem credendum eſt, & Pontificem maximum, & Cardinales omnes ſuas cogitationes transferre, ad Eccleſiam ſuam reſpiciet, mentemq. Pontificis illuſtrabit, & a via, qua progredi debet, non patietur aberrare.

Qvae omnia, vt eo clariora legentium animis relinquantur, ſupereſt nunc vt ab ijs obiectionibus eximantur, quæ initio quæſtionis in contrarium adducebantur; quatenus ſcilicet dicebatur, fructus ſpe omnes ali, & vnumquemque inutiles labores refugere. B

Nam ad primum dicimus, duplicem in fructibus colligendis ſpem conſiderari poſſe: alteram, quæ ipſum dominum reſpicit: alteram, quæ ad rationem operis, ſeu medij ſpectat, quo dominus ipſe vtitur, ſiquidem ex ſemine ſpes, ob eius naturalem vim, oritur, debere fructus produci: eſt item ſpes concepta a ſeminante, qui vt fructus colligat, ſeminat. Vbi igitur vtraque ſpes deficit, tota hæc actio eſt ſuperuacanea. At vbi ea, quæ ratione operis, ſeu medij ſumitur, non deficit, quamuis deinde ea, quæ dominum, ſeu agentem reſpicit, deficeret, non erit inutilis, aut ſuperuacanea actio. Sic igitur, quod ad rem noſtram attinet, cum ea ſit natura veri, & fidelis conſilij, vt aptum natum ſit mouere Principem, ideo Cardinalis quamuis forte, quod ad ſe attinet, credat Principem mouendum non eſſe, nihilominus alitur adhuc ſpe fructus ratione medij efficacis, quo ad perſuadendum vtitur. C

Ad id vero, quod addebatur, inutiles labores vnumquemque refugere; Reſpondemus primo, non poſſe dici inutile id, quod redundat in meritum conſulentis, & quod poſſet etiam in vtilitatem Reipublicæ, Deo iuuante, exiſtere, quæ præcipue eſt præ oculis habenda. Dicitur ſecundo, quòd labor, qui ſumitur in vero, & fideli conſilio dando, res eſt vtiliſſima tum ad Principem perſuadendum, quatenus hæc vis ſuadendi eſt in ipſomet conſilio vero, & fideli quaſi naturaliter incluſa, tum etiam quia ad alios Conſiliarios in eandem ſententiam perducendos plurimum valet: quibus ſic vnà coniunctis, non facile Deus permittet, vt Papa illis obſiſtat, & in maioris partis Cardinalium ſententiam non ſe deflectat. D

PARS II. QVAEST. VII.

Si aliqui Cardinales exiſtimarent, Papam exquirere eorum ſententias, ceremoniæ potius, vt dici ſolet, quàm conſilij cauſa, quid tunc agere debent?

A QVAMVIS hæc obiectio parum veriſimilis, proſusq. commentitia videatur, nec ita de eo ſentiendum ſit, qui in altiſſimo loco poſitus eſt, atque in ampliſſimo orbis theatro cum viris præſtantiſſimis loquitur; attamen verum eſſe fatemur huiuſmodi opinionem non nouam, nec modo exortam eſſe, ſed ſuperioribus etiam ætatibus in aliquorum ore verſatam fuiſſe: nec tamen propterea ſapientes illos veteres Cardinales his tamquam vmbris, & vanis timoribus, aut credula ſuſpicione deterritos fuiſſe, ſed memores perſonæ, loci, & officij ſui, fidem Deo, Sedi Apoſtolicæ, & Chriſti Vicario debitam animo, & cogitatione repetentes, ſententiam ſuam modeſte quidem, ſed libere dixiſſe, tametſi a multis crederetur fore, vt eorum conſilia non ſequeretur Princeps. At interdum ſecus accidit, & quod initio minus gratum eſt, poſtea placere poteſt, & libera vox magnas quandoque attulit vtilitates, & Principes ijs non raro gratias egerunt, quos prius non ſtatim ſibi aſſenſum præbuiſſe, ægre tuliſſe viſi erant. Nec certe facile concedendum eſt, immo nouum nimis, & inauditum, atque aduerſus vetera Collegiorum omnium inſtituta, accerſiri ſcilicet Conſiliarios in Senatum, vt nihil conſulant: nec vlla extat ratio cur præſumendum ſit, Papam tantopere ab eorum iudicijs alienum eſſe, quæ tantum conſultiua dicuntur, eiuſmodi ſcilicet vt ipſe poſſit pro ſuo arbitratu ea non ſequi: [a] quinimmo exiſtimandum iure videtur, Patri optimo iucundum eſſe audire, quid de rebus grauibus filij ſentiant, quos ipſemet ſibi Conſiliarios cooptauit, qui tot charitatis vinculis Paſtori, Principi, Domino, Parentiq. adſtricti ſunt, pro quo etiam vitam profundere ſunt parati. QVAEST. XIII.

B (margin letter at "mo, & cogitatione")

C (margin letter at "ratio cur")

[a] Gloſ. c. cum olim. de arbitr.

ET quamuis valde probabile ſit, optare vnumquemque, & eo magis Principes, qui alijs præſunt, vt reliqui ſecum potius ſentiant, quàm diſſen-

diſſentiant, quando tamen conſpicimus res, quas pro ſumma ſua poteſtate poterant aliter diffinire, maluiſſe eos ad conſultationem reuocare,& aliorum iudicia ſcrutari; interrogatio ipſa natura ſua declarat in re nondum diffinita liberam reſponſionem exquiri, nec eos duplici animo eſſe, vt cum aperte dicant ſe velle Cardinalium ſententias audire; ex altera parte nihil minus, quàm de ijs ſeriò auſcultandis cogitent, ſed potius ad eas eludendas hoc inuolucro vtantur; præſertim cum veriſimile non ſit, eos ita placitis ſuis hærere, vt neminẽ prorſus aliter ſentire velint, idq. maxime cùm ratio adeo probabilis diſſentiẽdo proponitur, vt ipſa magis, quàm illius auctor diſcrepare videatur. A

VERVM concedamus nunc, quod tamen non eſt probabile, Principem, qui alijs, atque alijs modis potuiſſet negotium expedire, maluiſſe tamen Senatores in Conſiſtorium vocari, non animo ſequendi eorum conſilia, ſed ceremoniæ potius, vt dici ſolet, gratia, vt quod ab eo decerneretur, de conſilio fratrum factũ videretur, & proinde idem populo acceptius, & plauſibilius prodiret; ſi quis petat, quænam tunc erunt partes eorum, num tacere, aut libere dicere, aut aſſentiri? B

CERTE aliquibus videri poſſet, quòd ſicuti veteribus legibus actus multi ad ſpeciem potius, quàm veritatẽ permittebantur, & quemadmodum multiplices contractus imaginarij in vſu populi erant, ſic hodie non incongruum eſſe, quædam etiam in ferendis ſuffragijs obſeruari, non ſemper ad res ſerio diffiniendas, ſed ad retinendum potius quandam veteris inſtituti imaginem. Nam de Conſulibus ſcribit Dio, [a] Tyberium Cæſarem eos elegiſſe cum tamen a populo Romano nominarentur ad repræſentandam antiquã libertatem. Et Iuriſconſulti multarum rerum meminerunt, quæ fiebant DICIS CAVSA, vt ipſi aiebant, [b] ideſt ad oſtentationem quãdam, vt illud ita factum fuiſſe poſſet dici, non quòd vere ex animo, aut aliqua neceſſaria cauſa id proceſſiſſet. Quæ loquendi prouerbialis formula, & apud veteres alios auctores ſæpe reperitur, [c] atque hoc ipſo, de quo diximus, ſenſu eam accipiendã eſſe, celebres permulti Doctores teſtantur; [d] ſimiliter, de imaginarijs contractibus crebra eſt apud veteres leges mentio, nam & imaginaria venditio, [e] & locatio, [f] & emancipatio, [g] & adoptio, [h] & teſtamentũ, [i] & manumiſſio, [k] tum imaginarius colonus, [l] & imaginarius nuncius, & imaginarium repudium, [m] & imaginaria apocha, [n] & alia huiuſmodi frequenter nominantur; & imaginariæ militiæ genus Claudium Cæſarem inſtituiſſe, Suetonius eſt auctor. [o] C D

QVAE quidem cum ex vetere inſtituto ſic in vſu eſſent, vt interdum id fieri alijs oſtenderetur, quod vere non fiebat, nec mens erat faciendi; propterea videri poſſet etiam in ſacro Conſiſtorio conſul-

tationes

a Dio lib. 57.
b l. 4. ff. commod. l. & qui data. ff. ex qb. cauſ. maior. l. 1. §. excuſantur. ff. ad Syllan.
c Varro lib. 5. de ling. lat. Cic. act. 5. in Verrẽ. & pro L. Murena. Arnob. lib. 4. aduerſus gẽt. in proœm.
d Petr. Victor. lib. 8. var. lect. Ant. Aug. li. 2. emendat. c. 2. Frãc. Duaren. lib. 1. Diſpunc. c. 47. Cuiacius lib. obſer. c. 33. Ioannes Coras. lib. 4. Miſcel. c. 8. Couar. li. 4 var. reſol. c. 8.
e l. imaginari i. ff. de regul. iur.
f l. 46. ff. locati.
g l. fin. C. de emancip.
h l. fin. C. de adopt.
i Inſtit. de teſtam. in princ.
k Inſtit. quib. modis ius patria.
l l. 43. de act. empt.
m l. 3. C. de repud.
n l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Theod.
o Sueton. in Claudio c. 25.

A tationes quaſdam non eſſe prohibendas, quas Princeps proponat ceremoniæ potius gratia, & ad decorũ cum Cardinalibus retinendum, quàm quòd reuera conſilia Cardinalium tunc expoſcat, aut ijs ſe plane indigere arbitretur. Quo caſu exiſtimari etiam poſſet, fas Cardinalibus ipſis pariter eſſe, aut nihil, aut ad Principis ſenſum quoquo modo loqui, cum reſponſio debeat interrogationi congruere, hæcq. relatiua inuicem videantur, petere conſilium, & dare conſilium, ita vt qualis eſt petitio, talis ſit & conſilij prolatio.

Verum quoniam nos contrarium prorſus ſentimus, ideo ad rem dilucidius explicandam, & ne vocabulorum ſimilitudine deci-
B piamur, cum quattuor ſint actus, qui idem prope ſonare videntur, & tamen inter ſe differunt, videlicet fraudulentus, ſimulatus, fictitius, & imaginarius.[a]

Nos dicimus, tres priores ad rem præſentem noſtram minime pertinere: Non fraudulentum, quoniam nihil in fraudem alterius geritur:[b] Non ſimulatum, quoniam nihil diuerſum ab eo concipitur, quod ſimulatur;[c] Non fictitium, quoniam lex nihil hic fingit, aut diſponit:[d] Reſtat igitur quartus actus, qui imaginarius dicitur, cui quæſtio noſtra magis congruere videtur, ſed tamen nec illi omni ex parte plane reſpondet; Quandoquidem cum imaginarium illud di-
C catur, quod ad nudam ſpeciem tantum fit, ita vt rei veræ imaginem retineat, & tamen nullum iuris effectum pariat, atque aliquid eſſe id oſtendat, cum omnino nihil ſit: propterea dicimus, conſultationem, de qua agimus, imaginariam quidem vocari poſſe, quatenus ſpectat ad ipſum Principem, qui conſilia petit, non animo vt illis vtatur, ſed potius, vt dici ſolet, pro forma, & vt ſeruiat conſuetudini Collegij, ſiue ne videatur inconſulto Senatu de negotio tam graui ſolus conſtituiſſe. Verum ex altera parte, imaginariam minime appellandam eſſe affirmamus, cum fiat ex legitima cauſa, & verſetur circa rem veram, & ſolidam, & grauem, & dignam conſilio.
D Quapropter vt ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, quæ ſcilicet ſint partes hoc caſu DD. Cardinalium; Dicimus eos nullatenus a munere ſuo diſcedere debere, quod eſt omni in re fidem, atque officium præſtare, ac quod in reliquis rebus ſolent, ſic & hoc loco quod conſcientia eis dictat, aperte profiteri: idq. duplici præcipue ratione: altera, vt ita dicamus, intrinſeca: altera extrinſeca. Prima eſt, quia cum Cardinalis ex munere ſibi impoſito, teneatur Reipublicæ vtilitati, atque Eccleſiæ commodo conſulere, & locus ipſe Conſiſtorij ad conſulendi munus ſalubriter exercendum fuerit deſtinatus; propterea quandocumque aliquid ibi proponitur, quod detrimentum

a Alciat. li. 3. parerg. c. 11.

b toto tit. ff. quæ in fraud. credit.

c l. 1. C. plus valere quod agitur. l. ex pretio. C. ſi cert. petat.

d §. per acceptilationẽ. Inſt. quib. mod. toll. obligat.

Eccleſiæ poſſit afferre,quocumque modo proponatur, ſeu ſerio, ſeu ioco,ſiue vere,aut ficte; res ipſa,locus,officium, & Eccleſiæ neceſſitas Cardinalem compellunt ad conſilium fidele,ſalubreq. præſtandum. A

ALTERA eſt,ſcandalum,quod in conſilio imaginario dando alijs præberetur. Nam ſicut ſi quis vſuram ficte peteret, & alter ficte illam ſolueret,atque de pecunijs iſtis petitis, & datis inſtrumentum fieret, crimen graue committeretur ob ſcandalum,quod ex huiuſmodi inſtrumento vſurario illis ſaltem præberetur, quibus ea inter contrahentes colluſio, aut ſimulatio nota non eſſet: ſic quamuis Princeps ficte conſilium petat, & Cardinalis ficte illud præbeat, quia tamen actus ille publicus eſt, & in Conſiſtorio ad res graues deliberandas B inſtituto geritur,non poſſunt qui talia agunt a ſcandali culpa excuſari,quandoquidem ſciunt omnes,qui ibi adſunt,Cardinales obſtringi ad vera conſilia danda. Vnde cum videant ſecus fieri,neceſſe eſt eoſdem offenſionem non leuem intus in animis pati, quòd ſic vetera inſtituta, ac diſciplinam videant paruifieri.

NON obſtant ergo ea,quæ ſupra veterum exemplo, & auctoritate afferebantur: nam illa gentiliũ moribus ita recepta fuiſſe conſtat, quibus vera inſtituẽdæ vitæ ratio, ac doctrinæ lumen nondum illuxerat. Vnde multa eorum legibus, tamquam indifferentia admittebantur,alia tamquam ad ſpeciem inania, alia prorſus otioſa permit- C tebantur. At vero Chriſtiana diſciplina, cum nec verbum otioſum effundi patiatur, [a] & calicem etiam aquæ frigidæ non leuem rem eſſe interpretetur; [b] multo magis inanes actiones,vmbratileſq. ſententias in ſacroſancto Patrum Collegio pronunciari, nullo modo poterit ſuſtinere.

a Matt. 12.
b Matt. 10.
S. Aug. lib. 2. de doctr. Chriſtiana c. 18.

ET quod dicebatur,Principe nihil vere ex animo petente,non cogi Conſiliarios vltra id, quod Princeps ab eis exquirit, reſpondere; Replicamus DD. Cardinales Conſiliarios quidem eſſe Principis, ſed pro totius Reipublicæ vtilitate: & ideo curandum eis eſſe,non ſolum quid Princeps velit, ſed etiam quid Reipublicæ vtilitas poſtulet. Vn- D de ſi rerum ſtatus aliquid decerni requirat, quod ita etiam Principi forte,aut non occurreret,aut non videretur, non poteſt id ab eis ſaluo eorum officio ex ijs,quæ alias diximus,prætermitti: & præſertim, cum fieri poſſit, vt Pontifex, qui alio animi propoſito in Conſiſtorium venit,auditis deinde iuſtis Cardinalium rationibus à ſententia remoueatur, & quod, DICTIS CAVSA, ab eo propoſitum fuit, in verum ac ſerium Reipublicæ commodum conuertatur.

PARS

PARS II. QVAEST. VIII.

Quid, ſi vererentur aliqui contradicendo Papam contriſtare, & nollent ei moleſti eſſe?

QVAEST. XIIII.

A QVAERI hoc loco iuſte videtur, an quando veretur Conſiliarius contradicendo Papam contriſtare, debeat potius a dicendo abſtinere. Primum enim illud ſe obijcit, quòd cum dicentis oratio audientem debeat delectare, [a] triſtitia autem delectationi ſit contraria, [b] omnem profectò ſermonis fructum ab eo impediri cenſendum eſt, cuius verba non grata, ſed moleſta contingunt.

[a] S.Tho. 2.2. q.177.artic.1. in corp.
[b] S.Tho.1.2. q.35.art.3.

DEINDE, quia Conſiliarius cum ad eum finem loquatur, vt conſulat, & perſuadeat, vtique præſtare id nequaquam poterit, ſi dicendo diſpliceat illi, quem vult mouere: nam vtens verbis eius ſenſui re-
B pugnantibus, animum eius potius auertet, quàm conuertet.

TERTIO, quia cum moneat Apoſtolus: *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei*, [c] plane qui contriſtat Vicarium Chriſti, videtur & auctorem illius contriſtare, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* [d] Vnde & a Sanctis illud eſt vſurpatum: *Qui contriſtat Epiſcopum, contriſtat Spiritum ſanctum.*

[c] Epheſ.4.
[d] Luc.10.

Ex altera vero parte, quoniam conſtat nec delectationem, nec triſtitiam, ſicut nec ceteras animi affectiones per ſe bonas, aut malas cenſeri, [e] ſed a cauſis pendere, propter quas illæ ſuſcipiuntur, & ab alijs multis circumſtantijs, ex quibus nec ſemper ſectandæ, nec
C ſemper fugiendæ iudicantur; [f] propterea ad æquiuocationem omnem tollendam, & ad clariorem propoſitæ quæſtionis explicationem, illud præmittimus, quòd cum alicuius oratio varijs ex cauſis moleſtiam, ſeu triſtitiam audienti afferre poſſit: ſiue culpa illius, qui loquitur, qui odioſus ſit: ſiue propter rem ipſam, de qua quis loquitur, quæ mala ſit, aut turpis: ſiue ob modum, quo quis loquitur, quia ineptus, aut horridus ſit: nos nullam ex his cauſis in præſenti attingimus, cum ad rem noſtram non pertineant. Loquimur vero de ea triſtitia, quæ oritur a perſona, coram qua quis loquitur, eo quòd cum audiat ſibi proponi ea, quæ aduerſus eius ſenſum ſunt,

[e] S.Tho.1.2. q.24. artic. 2. & 3.
[f] S.Aug.li.9. de Ciuit. Dei c.6. & lib.14. c.10. Lactant. lib.6.c.15.

ac ſibi

ac ſibi diſplicent, turbatur animo, ac tædio, moleſtiaq. afficitur. A

Accedentes igitur ad caſum noſtrum, quærimus, ſi quando accideret quòd Cardinalis refragaturus opinioni Papæ ſuſpicaretur, eius contradictione Papam eſſe perturbandum: an tunc potius debeat ſilere, & ſcopulum hunc præteruadere. Quo loco, vt gradatim progrediamur, multa ſe offerunt ſigillatim conſideranda.

Primvm eſt, quando ita res ſe haberet, quòd hæc ſuſpicio Cardinalis animum vehementer occuparet; & tunc exiſtimaremus ſapientis eſſe omnem conatum adhibere, vt eam a ſeipſo procul ablegaret, ac radicitus euelleret, cogitans ſummum Pontificem non eſſe vulgarem hominem, qui aliorum verbis inepte debeat contriſtari, B cum dicat Scriptura: *Non contriſtabit iuſtum quidquid ei acciderit;*[a] & ſanctus Chryſoſtomus in ſuis homilijs ſæpe doceat, generoſum animum, ac Deum timentem, (prout de eo, qui ſanctæ Eccleſiæ præſidet, omnino ſentiendum eſt) nulla re præterquàm peccato poſſe contriſtari:[b] & eo magis quia ſummus Pontifex pro ſua ſapientia ſatis nouit, ſe illius Vicarium eſſe, qui Crucis ferendæ alijs exempla præbuit, & qui dixit: *Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare:*[c] ſeq. Paſtorem vniuerſalis Eccleſiæ eſſe conſtitutum, cuius munus eſt omnium neceſſitatibus inſeruire. Vnde ſicut medici ægrorum clamoribus, & conuicijs nihil indignantur, ſed commouentur magis C ad eos iuuandos, ſic partes Pontificis ſunt, ſi quando filios ſuos parum ſibi obſequentes, aut non ſemper ad ſuam voluntatem loquentes viderit, non exagitari, aut perturbari, ſed benigne de illorum affectibus ſentire, atque eorum potius imbecillitatis, ſi opus ſit, miſereri.

a *Prou. 12.*
b *S. Chryſoſt. hom. 18. ad Populũ Antioch. & in 2. ad Corint. 6. hom. 15.*
c *Matt. 20.*

Secvndvm eſt, ſi forte hæc ſuſpicio nullatenus ex animo Cardinalis tolli poſſet, quoniam ex familiaribus Papæ ſermonibus, aut aliunde compertum eſſet, voces quaſdam illius interdum erupiſſe, quibus permoleſtum ſibi fore oſtenderet, ſi qui in Senatu ei aduerſarentur; tunc maior ſurgere poteſt dubitatio, quanam ratione hic D a Cardinali progrediendum. Nos hoc caſu diceremus, quando etiam voces illæ præceſſiſſent, cum placidis deinde verbis rem ad Conſiſtorium omnibus audientibus Papa detulerit, intelligi illum a priore propoſito diſceſſiſſe, ſicuti proteſtatio facto contrario reuocata cenſetur,[d] multa enim impetu quodam nobis vix ſentientibus effluunt, quæ ſubinde in ordinem rediguntur, & cum a ſancto Iacobo moneatur omnis homo, vt ſit velox ad audiendum,[e] credendum eſt, Principem, qui alijs ſapientia præſtat, etiam in audiendi facilitate, ac benignitate excellere debere; ita vt ſi quid etiam

d *l. nõ ſolum. § morte, ff. de oper. nou. nũc.*
e *Iacob. 1.*

parum

A parum ad rem, aut prudenter dictum auſcultauerit, religioſiſſimos Impetatores imitari velit, qui reſcripſerunt: *Si id ex leuitate proceſſit, contemnendum: ſi ex inſania, miſerendum: ſi ab iniuria, remittendum.* [a]

Tertivm eſt, quando nec hac ratione poſſet hæc ſuſpicio a mente Cardinalis amoueri, quinimmo in ea trepidatione ſummopere perſiſteret, fore, vt ea, quæ ab ipſo dicenda eſſent, non poſſent non ſummo Pontifici moleſta & grauia accidere; Dicimus, ſi aliqua ratione res ipſa verborum lenitate, & dicendi modo temperari poſſit, integra tamen, & illæſa veritate, monere nos maxime, vt id omni conatu procuretur: ſiquidem ſatis conſtat, eandem rem B ſalua iuſtitia mollius, aut durius, gratius, aut moleſtius pro loquentis ingenio, & dexteritate proponi poſſe. Vt enim in communi ſocietate, mutuisq. congreſſibus, humaniter, iucundeq. cum alijs quatenus decet, verſari, virtutis opus eſt, quæ affabilitas vocatur, [b] quæ tamen ſic moderanda eſt, vt ſi quis in omnibus ſtudeat ad delectationem loqui, hic modum in delectando tranſgrediens, peccet per exceſſum, & in turpe adulationis vitium prolabatur, [c] viciſſimq. qui aliorum opinionibus ſine neceſſitate conatur contradicere, hic ſe moleſtum, ac quodam modo litigioſum reddit quod virtuti repugnate ſolet: [d] ſic in publicis conſultationibus, ſapientis erit, in- C columi ſemper, inuiolataq. veritate curare, vt cetera deinde maiore, qua fieri poterit, reuerentia, ac ſermonis lenitate exprimantur.

Quando autem nulla ſermonis dexteritate, aut dicendi humilitate poſſet hic ſcopulus ſuperari, & quæ a Cardinali dicenda ſunt, futura putarentur ſummo Pontifici iniucunda, & odioſa, publicæ autem rei maxime ſalutaria: tunc plane non videmus nos, quomodo poſſit, aut debeat Cardinalis a dicenda libere ſententia ſuperſedere, atque illud prætermittere, quod ſibi conſcientia dictat, & veritati cenſet eſſe conſenraneum, cum, vt dici ſolet, ſcandalum potius ſit permittendum, quàm veritas deſerenda. [e]

D Et ſi quis replicaret, durum admodum, & penè incredibile videri aliquid ſummo Ponrifici, quod verum, & ſalutare ſir, proponi, quod illi inuiſum, ac moleſtum eſſe debeat, cum naruræ hominis, quæ ratione prædita eſt, nihil magis ſir accommodatum, vt ait Cicero, [f] quàm quod verum, ſyncerumq. eſt, & in veritare ipſa tanta ſir vtilitas, tanta dignitas, & auctoriras, vt Dominus Saluator noſter ſe ipſum Veritatem nuncupauerit, & ſe ad hoc natum, & in hunc mundum veniſſe teſtatus fuerit, vt teſtimonium perhiberet veritati; [g] Reſpondemus, ſi abſolute loquamur, rem plane ſic ſe habere, cum veritas non tantum ſit virtus, ſed virtus etiã ſpecialis, [h] & obie-

H

a l. 1. C. ſi quis Imper. maled.

b S. Tho. 2. 2. q. 114. artic. 1. & 2. ad 1. S. Antonin. in ſum. 2. par. tit. 10. c. 2. Ariſt. 2. Ethic. c. 7. & lib. 4. cap. 6.

c S. Tho. 2. 2. q. 115. artic. 1. & 2.

d S. Tho. 2. 2. q. 116. artic. 1. & 2.

e c. qui ſcandalizauerit. de reg. iur.

f Cic. lib. 1. de offic.

g Ioan. 14.

h S. Tho. 2. 2. q. 109. artic. 1. & 2.

& obiectum, ac perfectio humanæ rationis. Verum, quia ea eſt mentis humanæ infirmitas, & cæcitas, vt ſæpe in ſingularibus rebus aberret, ac decipiatur, hincq. hominum iudicia tam varia, diuerſaq. reperiantur; propterea mirum non eſt, ſi ſummus quoque Pontifex quatenus carnis fragilitate circumſeptus, interdum, Deo permittente, non tamen in ijs, quæ ad dogmata ſpectant, humani aliquid patiatur. Vnde ſicuti ægrotus vbi guſtandi ſenſus morbo infectus eſt, dulce iudicat amarum, & amarum dulce, ſic præeunte immodico aliquo affectu, patitur Diuina prouidentia, Principes etiam ſummos non tantum in dignoſcenda aliqua veritate caligare, & hallucinari, ſed etiam veritatem ipſam quodam modo abhorrere, quemadmodum, *Palato non ſano pœna eſt panis, qui ſano ſuauis eſt: & oculis ægris odioſa lux, quæ puris eſt amabilis*, [a] vt S. Auguſtinus, vel potius ipſa experientia docet. A B

a S. Aug. li. 7. confeſſ. c. 16.

QVANDO igitur accideret (quod Deus auertat) vt ſummus Pontifex adeo in aliquam opinionem ad actiones morales pertinentem eſſet demerſus, vt quidquid ei contrarium afferretur, quamuis verum eſſet, non ſolum ei non probaretur, ſed etiam maxime diſpliceret, ac moleſtum eſſet: nos nihilominus minime Conſiliario ceſſandum eſſe exiſtimaremus, quominus ea proferret, quæ communi bono cōducere arbitraretur, cum illud priuatis quibuſcumque commodis ſit anteferendum: cuius rei extant exempla quàmplurima Prophetarum, & Sanctorum. Nam notum eſt, ſanctum Ioannem Baptiſtam, quamuis videret Herodem Regem ſuis verbis offenſum iri, non tamen officium ſuum deſerere voluiſſe: quod Saluatori noſtro mirifice placuiſſe ſcimus, Herodē autem impium, quia Herodiadis filiam, vt S. Marcus ait, [b] noluit contriſtare, perpetuis flammarum incendijs apud inferos torqueri: ſic Samuel, [c] cum Rex Saul multa indigna perpetraret, non dubitauit verba ea proferre, quæ ſciebat Sauli moleſtiam maximam allatura. Idem & de Natan Propheta legimus, qui Regem Dauidem admonere non deſtitit, & admiſſi operis grauitatem eidem ante oculos ponere, nē officio ſuo deeſſet, quamuis ingentem animi dolorem Regi ea ex re illatū iri non ignoraret. [d] Sic & alij multi Sancti fecerunt, quos nimis longum eſſet recenſere: illos enim propoſita ſibi maxima pericula perſpiciētes huiuſmodi timor ab officio minime retardauit: quandoquidē videbant nihil fere eſſe, quod publicis rebus tantum afferat detrimenti, quantum ſuſpicio hæc, ne Principis animus perturbatione aliqua, aut moleſtia commoueatur. Vnde huic trepidationi fortiter obſiſtendum eſſe exemplo ſuo docuerunt: certum enim eſt, ſicut magnes vi occulta ferrum pertrahit, ſic Principis voluntas allicere ad ſe interdum multorum C D

b Marc. 6.
c 1. Reg. 15.
d 2. Reg. 12.

animos

A animos Senatorum,& tamquam ſigillum in cera,imprimere in ipſis quidquid vult,& quidquid ad rem ſuam exiſtimat pertinere. Quod quàm abſurdum ſit, ac Senatorio viro indignum, nemo non videt, cum ſapientis officium ſit,fidem,publicamq. cauſam,ſupremam ſibi legem conſtituere,quales permultos huius ſententiæ Præſules ſemper in ſacro Conſiſtorio extitiſſe nouimus.

Non obſtat igitur quod primò obijciebatur de delectatione: nam finis præcipuus Conſiliarij non eſt delectare, ſed iuuare tum Principem, tum Rempub. Ratio autem iuuandi, non neceſſario,nec ſemper requirit antecedentem,aut præſentem delectationem, ſed fu-
B turam, & comitantem rei effectum reſpicit: ſicuti ſapiens Medicus ægroto amarum,& momentaneum propinat pharmacũ, vt ei optatiſſimam,& iucundiſſimam poſtea ſalutem afferat. Hincq. Conſiliarius fidele præbens conſilium,ſperare debet,Principem ipſum,recogitata ſecum Conſiliarij fide, Chriſtianaq. in loquendo libertate, plurimum officio illo ſaluberrimo, quod prius moleſtum ei extiterat, delectatum iri, atque in illum maiori, quàm antea, beneuolentia inflammandum.

Non obſtat ſecundum; quia mediũ, quo ad perſuadendum vtitur Conſiliarius,non eſt ſemper delectare, nec ſemper contriſtare, cũ
C non omnis delectatio ſit bona,[a] ſicut nec omnis triſtitia eſt mala:[b] ſed modo hac, modo illa vtitur via,quæ aptior ſit fini, & publico bono conſequẽdo magis accommodata. Verum eſt tamen, quòd abuſiue,& ex quodam vulgari loquendi modo, bonum dici ſolet, quod placet ſenſui: & malum,quod diſplicet,licet iuxta rationem ſecus dicendum eſſet.[c] Vnde Achab Rex loquens cum Ioſaphat de Michæa dicebat: *Numquid non dixi tibi,quia non prophetat mihi bonũ,ſed ſemper malum?*[d]

[a] S.Tho.1.2. q.34.art.2.
[b] Idẽ S.Tho. q.35.art.3.& ſequ.& q.39. art.1.
[c] S.Tho.1.2. q.31.art.5.& ſequ.
[d] 3.Reg.vlt.

Non obſtat tertium,quo dicitur,Principem non eſſe contriſtandum; Nam reſpondetur,duplicem eſſe contriſtationem:[e] alteram ſecundum ſenſum,quæ leuis eſt,& momentanea,atque aures tantum
D nonnihil perſtringit,nec generoſo viro eſt metuenda: alteram ſecũdum rationem,quæ grauior eſt,& diuturnior,quippe quæ rebus perperam conſultis magna poſſet afferre incommoda,ſi omitteretur; & priore modo diſſentire, & contriſtare etiam alios quando oportet, non eſt vitium, ſed charitatis officium, & debitum amicitiæ,dicente Apoſtolo: *Quoniam etſi contriſtaui vos in Epiſtola, non me pœnitet: & ſi pœniteret; videns quòd Epiſtola illa (etſi ad horam) vos contriſtauit, nunc gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam.*[f] De poſteriore vero triſtitiæ genere, monet Apoſtolus, vt non contriſtemus Spiritum ſanctum Dei.[g]

[e] Greg. Nyſſen.ſiue Nemeſius lib.4.Philoſ.c.10.& 12. S.Thom.1.2. q.30.art.3.& q.31.art.3.
[f] 2.Cor.7.
[g] Epheſ.4.

PARS II. QVAEST. IX.

Si qui ſuſpicarentur, Papam, ipſis diſſentientibus, magis obfirmandum, aut potius irritandum; an ſententiam ſuam debeant comprimere.

QVAEST. XV.

QVAD vero, ſi præter dubitationem moleſtiæ, & triſtitiæ Papæ inferendæ, de qua modo egimus, amplioris periculi ſuſpicio Cardinalium mentes inuaderet, fore, vt, ijs diſſentientibus, animus Papæ magis a re, de qua agitur, alienaretur, & obdureſceret? Quæritur an hoc caſu frænum orationi ſit inijciendum, atque ad læuam ſilentij curſus dirigendus: nouimus enim, hanc trepidationem multorum animo ſic quandoque ſolere defigi, vt non ſolum exiſtiment ſe valde ſapienter facere, ſi ab eo pronunciando, quod ſentiunt, aduerſus ſenſum Principis ſe abſtineant, ſed alios etiam, qui ſecus faciunt, in magno errore verſari ſibi perſuadeant. Quapropter, vt eo diligentius res excutiatur, duo erunt iuxta thema propoſitum ſeparatim tractanda. Primum, quid, ſi mens Papæ, diſſentientibus Cardinalibus, ſit tenacius obduranda. Secundum, quid, ſi non tantum arctius obfirmanda, ſed amplius etiam irritanda, & acerbius in damnum aliorum exacuenda. A B

DE primo dicunt aliqui, quòd quemadmodum Medicus, ſi ægrotum pharmaco læſum iri arbitraretur, crudelis nimium, nedum imprudens id miniſtrando haberetur: ſic, qui alijs quidpiam dicendo perſuadere cupiunt, ſi videant contrariũ ſibi potius inde euenturum, inepti valde iudicandi erunt, ſi dicendi rationem mutare nolint. C

DEINDE, quia ſicuti correctionem fraternam tunc intermittendam Doctores aiunt, quando timetur ne ob illam frater fiat deterior,[a] eodem modo ſi ſuſpicetur Conſiliarius ſuum conſilium potius obfuturum, quàm profuturum, prudenter facere iudicabitur, ſi conſilium illud aut intermittat, aut in tempus opportunius differat, cum ſcriptum ſit: *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.*[b]

a S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 6. Silueſtr. verb. correctio. nu. 4.

b Prou. 9.

AMPLIVS etiam, quia cum obligatio, qua adſtringuntur Cardinales ad dandum conſilium ſit propter actum virtutis exercendum,

A virtus autem requirat media debito fini congruentia: ideo quando conſilium, quod dandum eſt, finem impediret, veluti cum Princeps ex eo conſilio potius eſſet ab eo, quod optatur auertendus, quàm perſuadendus, videtur tunc ceſſare ea obligatio.[a]

[a] S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6. ad 2. & 3.

VERVM nos ſecus plane exiſtimamus, nec rationem vllam efficacem afferri videmus, cur Cardinales, qui & officij ſuſcepti munere, & iuramenti vinculo obſtricti ſunt fidele conſilium quando ab eis petitur, miniſtrare, nunc propter hanc conceptam ſuſpicionem aliter ſibi faciendum putent.

NAM, vt hinc incipiamus, inueſtiganda in primis videtur ratio, B cur Papa exiſtimetur tantopere eorum ſententias auerſari, quæ illius iudicio repugnant. Nobis certe nulla vere digna, aut etiam ſatis veriſimilis occurrit. Cur enim in Senatu cauſæ proponuntur, niſi vt plurimorum iudicia audiantur? quanam alia de cauſa ſigillatim exquiruntur ſententiæ, quàm vt vniuſcuiuſque ſenſus ab alijs diſtinguatur? cur ſuffragia ineuntur ſingulorum, niſi vt quiſque quod ſentit, patefaciat? quid culpæ illi adſcribi poteſt, qui rogatus reſpondet id, quod in mente gerit? quòd ſi nulla eſt culpa, quæ iuſta poterit eſſe pœna? Hoc ſane adeo rationi conſentaneum videtur, vt quando etiam Princeps ſubito quopiam perturbationis impetu in verba aliqua acerbiora proſiluiſſet, cenſendum tamen ſit ſedato indignationis C calore, quod proxima etiam quæſtione attigimus, eum ingenua illa ſententiarum libertate mox delectatum iri.

PRAETEREA cum in facultate ſit Papæ, Cardinalium conſilia ſequi, aut nõ ſequi; quid prohibet, aut nocet illi ea ſcrutari? cum hinc melius ſecum cogitare poſſit, an ab eis quid proferatur, quod ad rem ſuam accommodet, aut tamquam inutile reijciat.

ACCEDIT, quòd qui dicunt Papam, auditis contrarijs rationibus, eo magis obfirmandum eſſe, certe (ſi verum amamus) nihil aliud faciunt, quàm illum nimis propoſiti, ac propriæ ſententiæ tenacem, D ac veluti inexorabilem condemnare, quem, exiſtimandũ erat, ſi quid a Cardinalibus prudenter, pie, vtiliterq. dictum audierit, nullatenus eſſe reiecturum, etiam ſi diuerſum aliquid ſecum antea ſtatuiſſet: nam illa ipſa conſilij petitio ſatis indicat, eum deliberationi adhuc locum reliquiſſe. Vnde non debet Cardinalis id boni, quod eius fortaſſe oratio parere poſſet, ſuo ſilentio prætermittere.

HIS ita poſitis, non obſtat quod primùm obijciebatur, Medicos h[illegible]rmaca tantum ſalutaria ægrotis miniſtrare, ab illis vero, quæ mor[illegible] augere poſſunt, ſe abſtinere. Nam, vt omittamus hanc ſuſpicio[illegible] [illegible]n caſu noſtro ab omni ratione, ac veriſimili etiam coniectura

alienam eſſe, adhuc dicimus, diſparem eſſe valde rationem Medici, & A Conſiliarij, ſiquidem medici officium ab amicitia, aut pietate erga infirmum poteſt proficiſci: at Cardinalis in Conſiſtorio munus, a iuſtitia regulariter deſcendit. Item medicus, qui mercede conductus medetur, ad ſolam infirmi ſalutem reſpicit; at Cardinalis in conſilio dando tum Principis, tum communis boni cauſam intuetur, immo cum prodeſſe cupit Principi, id facit ad publicam vtilitatem: & ideo quamuis inutilis, aut etiam noxia ipſi Principi opera eius eſſet euaſura, ſi tamen adiuuari inde Reſpublica poſſet, veluti cum ex eius conſilio ceteri Senatores, qui apud Principem ſunt gratioſi, eſſent perſuadendi, tunc non eſt ab eius officio deſerenda. B

AMPLIVS non admodum laborat Medicus, an pharmacū æger abhorreat, dummodo illi id ſit profuturum, vt patet in furioſis: & ideo ſatis Medico eſt, ſi medicamenta ea præbeat, quæ ex arte medica ſint appoſita ad ſanitatem. Quòd ſi dicas in præſenti quæſtione poni, ex hoc conſilio quamuis aliàs ſalutari, Principem tamquam ægrotum potius læſum iri, ideoq. ab hoc pharmaco eſſe abſtinendum; Reſpondetur, Medicum, ſi videat pharmacum, quod huic morbo mederi ſolet, infirmo, quem curandum ſuſcepit, nocere poſſe; non ideo mortiferum, aut noxium pharmacum ei miniſtraturum, ſed potius illud, quod alioquin ſalubre eſſe ſolet, aliqua ratione temperaturum. Sic Conſiliarius, qui in conſilio a ſe petito C nihil aliud præſtare poteſt, quàm conſenſum, aut diſſenſum, & agnoſcit conſenſum manifeſte Principi obfuturum, cum inde eius ægritudo ſit magis confirmanda, diſſenſum autem nocere quidem tunc aliquo modo poſſe, ſed non omnino: quid faciet prudenter? certe diſſenſum tamquam indubitatum ſalutis pharmacum nullo modo derelinquet, ſed illud dulcedine miſcere, ac qua maiore poterit verborum ſuauitate condire conabitur, vt, poſtquam infirmo capiti merum nimis graue futurum eſſe videt, dilutum ei vinum magno pietatis affectu, ſynceræq. humilitatis ſignis propinare quærat. D

NON obſtat ſecundum, quod dictum eſt de correctione: nam duplex illa eſt, altera proueniens ex charitate, quæ fraterna appellatur, & hæc tunc exercenda eſt, cum profutura ſperatur, de qua in præſenti non agimus, non quia hæc quoque ad Cardinales non pertineat, vt alibi diſſeruimus, ſed quia illius non eſt hic locus.

Altera eſt, quæ ex actu iuſtitiæ proficiſcitur, quæ cum publici boni ratione exerceatur, non eſt omittenda etiam ſi nulla futuræ emendationis ſpes proponeretur: ſunt enim alia bona, quæ ex tali

A ctione ſequuntur: [a] Vnde cum in caſu noſtro conſilium hoc, quod a Cardinali præbetur, ad actum potius iuſtitiæ pertineat, non videtur prætermittendum eſſe, licet etiam nullus emendationis fructus eſſet expectandus. — a S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6.

Et ſi quis replicaret, correctionem illam, quæ iuſtitiæ dicitur, & auctoritate Magiſtratus fit ad iudicanda ſcelera, & ideo coactiua appellatur, diuerſam eſſe ab hac noſtra, quam etſi iuſtitiæ appellamus, tamen inuitum non poteſt, nec debet Principem compellere; Reſpondemus, ſatis nos diuerſitatem horum actuum agnoſcere, ſed dicimus inde argumentari licere, quòd ſicut in correctione illa vin-

B dicatiua tanta eſt vis iuſtitiæ exercendæ, vt, quamuis peccator nullatenus ſit emendandus, attamen propter commune bonum, quod inde ſequi poteſt, nullo pacto ſit talis correctio deſerenda: ſic in caſu noſtro, cum non tantum de Principe, ſed de bono publico adiuuando tractetur, non eſt tanta ratio habenda perſonæ Principis, an ex conſilio illi dando ſit mutandus, quanta boni publici, quod non eſt vllatenus derelinquendum, ſed potius quocumque modo, aut ratione fieri poteſt, illi vtilitas procuranda.

Sed amplius quod omnem videtur tollere dubitationem, dicimus, caſum noſtrum non proprie ad illam, quam Doctores tra-

C ctant, correctionis materiam pertinere: nam correctio fraterna illa dicitur, quæ ab eo exercetur, qui non obligatur lege iuſtitiæ. At nos de Conſiliario loquimur, qui lege iuſtitiæ cogitur accedere ad Principem, cum ab eo accerſitur in Conſiſtorium, & eadem lege reſpondere, cum rogatur eius ſententiam, ſiue cum ab eo petitur, vt loco ſuo dicat, quid ſibi videtur. Quo caſu Conſiliarij vox non eſt propriè correctio, ſed reſponſio ad interrogata, & actus obedientiæ, atque perſolutio debiti facta Principi, qui hoc iure ſuo petijt a Conſiliario, vnde non potuit Conſiliarius pro fide ſua illud ei vlla ratione denegare.

D Non obſtat tertium, quoniam in Conſiliario aliud eſt officium, aliud eſt finis. Ad officium tenetur Conſiliarius, quod in eius eſt poteſtate: idq. eſt fidele conſilium dare: ad finem autem non adſtringitur, qui eſt illum perſuadere, quia ab eo hoc non pendet, vt aliàs concluſum fuit, [b] præterquàm quòd Conſiliarij Cardinalis finis eſt quidem prodeſſe Papæ, ſed ad boni publici vtilitatem, & Sedis Apoſtolicæ dignitatem. Et ideo quamdiu interpellet hæc ratio communis boni iuuandi, non debet ille a munere ſuo ceſſare, neque hunc tamquam præcipuum finem vllo pacto deſerere. — b In queſt. 11.

Secvndvm nunc ſequitur, quod ſupra propoſitum fuit, quando

ſcilicet

ſcilicet ſuſpicio vehemens admodum eſſet, Papam contrarijs ſenten- A
tijs Cardinalium eo magis ad damnum aliquod inferendum eſſe ac-
cendendum, quod quidem dupliciter conſiderari poteſt, ſiue quia
aduerſus ipſoſmet Cardinales diſſentientes acerbior ſit reddendus,
ſiue infenſior futurus aduerſus bonum publicum.

De ipſis Conſiliarijs aliàs diximus non debere eos, quamuis etiam
diſcrimina illis imminerent, officium ſuum interuertere, cum pur-
puram ſuſcipientes hoc ſe fidei, ac iuramenti vinculo obſtrinxerint,
vt pro veritate, iuſtitia, publicaq. vtilitate tuenda, nec ſanguinis effu-
ſionem veteantur. Nam vt ait S. Thomas, Quamuis homo natura-
liter effugiat corporis proprij detrimentum, & damna rerum tempo- B
ralium, non tamen proptet iſta debet recedere a iuſtitia: aliàs timor
inordinatus dicitur: qui damnandus eſt.[a] Et S. Auguſtinus inquit:
*Quiſquis metu cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia
magis timet hominem, quàm Deum.*[b] Et ſane certum illud apud omnes ſa-
pientes eſt, virtutẽ circa arduum, & difficile verſari, proindeq. ſi quid
præclare homini in hac vita gerendum eſt, opus illi eſſe generali for-
titudinis inſtrumento,[c] quo impedimenta alacriter ſuperentur, &
extrema etiam pericula, cum oportet, non formidentur. Vnde S. Ber-
nardus: *Non eſt vir fortis, cui non creſcit animus in ipſa rerum difficultate.*[d]

Hinc tam frequenter ſacras litteras legimus illud populis incul- C
cantes: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.*[e] *Non turbetur cor veſtrum, neque
formidet.*[f] *Viriliter agite.*[g] *Confortamini, & nolite timere.*[h] *Confortare, & eſto
robuſtus.*[i] Vnde & Dauid dicebat: *In Deo meo tranſgrediar murum.*[k] Hæc
eſt illa fortitudo, quam veteres etiam partem eſſe vniuerſæ virtutis
affirmarunt.[l] Cuius præclara exempla etiam a Gentilibus propo-
ſita habemus,[m] qui ne a conſilij ſalubritate recederent, maximis ſe
periculis expoſuerunt, ſicuti de Q. Metello legitur, qui maluit in
exilium ire, quàm in legem committere, ne ſententia ſua pelleretur:
& de Q. Scæuola, qui reſpondit, licet mortem miniteris, non ta-
men efficies, vt a quo Vrbs, & Italia conſeruata eſt, hoſtem iudi- D
cem: & de C. Mæuio, qui dicebat, iugulari me iube, quia nec mor-
tis ſupplicio adduci poſſum, vt Cæſaris miles eſſe deſinam, & tuus
eſſe incipiam. Quibus, & multa alia inuictæ fortitudinis documen-
ta, ſi opus eſſet, addi poſſent.[n] Verum tam frequentia, & tam inſi-
gnia eorum exempla in ſacris hiſtorijs nobis occurrunt, qui ne men-
tirentur, ne fallerent, ne virtutem deſererent, certiſſimo exitio ſe
obiecerunt, cum tamen alia nulla quàm Chriſtiana lege tenerentur:
vt hinc argumentari liceat Cardinales, qui ſe peculiari muneris vin-
culo, ac proprio, quod profitentur, ordinis inſtituto, tum denique

ſacro-

[a] S. Tho. 2.2. q. 19. artic. 3. ad 3. & q. 126. art. 1. & ſeq.

[b] Epiſt. ad Caſul. 86. & habetur in c. quiſquis 11. q. 3. & late idẽ S. Auguſt. de verb. Apoſt ſer. 18.

[c] S. Tho. 2.2. q. 123. artic. 2.

[d] S. Bernard. epiſt. 256. ad Eugenium.

[e] Matt. 10.

[f] Ioan. 14.

[g] Pſalm. 26. 1. Mach. 2. 1. Cor. 16.

[h] Iſa. 35.

[i] Dan. 19.

[k] Pſal. 17.

[l] Plat. in Lachet. circa fin.

[m] Val. Max. lib. 3. cap. 8. de Conſtantia.

[n] Val. Max. lib. 3. cap. 2. de Fortitudine.

A ſacroſancto iuramento ſe in id obſtrinxerunt, multo magis compelli ad veritatis, fideiq. publicæ conſtantiam tutandam. Propterea igitur hanc animi vim, & robur S. Auguſtinus columnæ marmoreæ comparabat, [a] quæ domum illam Philiſthinorum ſuſtinebat: nam ſicut, fracta columna, domum ruere neceſſe eſt: ſic euerſa hac fortitudine, omnem bonorum operum ſtructuram certum eſt diſſolui.

[a] S. Auguſt. ſer. 13. ad Fratres in erem. tom. 10.

ET ſane eò frequentioribus votis hic ſpiritus fortitudinis a Deo implorandus eſt, quo magis illum in Eccleſia Dei neceſſarium eſſe hodie cognoſcimus. Multos ſiquidem conſtat varijs in Regio-
B nibus, & Senatibus, ac Societatibus inueniri, quibus non deficit prudentia, non deeſt bonitas, non religio, non doctrina, non ſpiritus pietatis, non zelus diuini honoris, ac ſtudium vehemens reformationis Eccleſiæ: ſed non raro vacillat in illis animi robur, generoſa mens, ac Chriſtiana illa in actu ipſo fortitudo, quæ, quando tempus poſtulat, ſtrenuè ſe exerere debebat, ac publice, & priuatim tum verbis, tum factis oſtendere, nihil ſibi antiquius eſſe, quàm commune bonum, ac ſancta Dei inſtituta intrepide tueri, ac propugnare.

QVANTVM vero ad bonum publicũ ſpectat, quòd videlicet ma-
C gis lædi, ac grauiori detrimento ſubijci debeat, nihil fere dicendum videtur, cum numquam ſciamus id accidiſſe, nec veriſimile ſit accidere poſſe. Nam cum Papa caput ſit, & adminiſtrator totius Eccleſiæ, cur credamus euenturum, vt ille debeat irritari in earum rerum perniciem, quæ ad illius commodum, dignitatem, ac patrocinium pertinent? Hoc certe, quod nec de barbaro, aut ſæuiſſimo homine ſuſpicandum eſſet, abſit vt de eo, qui Pater, & Paſtor eſt, concipere velimus, vbi præſertim naturalis ratio, ac ſui ipſius amoris affectus repugnare vehementer ſolet.

SED demus, nunc Conſiliarium ex coniecturis non obſcuris, om-
D nino ſuſpicari, ſe renitente, bonum publicum ob Principis indignationem eò magis perturbatum iri, quid hic reſpondendum? Dicimus, ſuſpicionem hanc ab omni prorſus ratione alienam eſſe, & deponendam potius, quàm retinendam: ſi tamen caſus talis, quem Deus auertat, accideret, ſunt qui exiſtiment Conſiliarium culpæ non arguendum, qui ne publicum bonum in maiorem ruinam labatur, ſilentium amplectatur, quando omnes aliæ loquendi rationes ad iuuandum intercluſæ viderentur. Nam cum ex officio ſibi iniuncto teneatur, ſi maiorem nequeat Reipublicæ vtilitatem

promo-

promouere, ſaltem grauiora damna auertere, ſatis munus ſuum A præſtare ille videtur, qui ſiue tacendo, ſiue loquendo, prout magis expedire iudicauerit, id aſſequatur.

VERVM quoniam magna hinc deſerendi officij occaſio ſuboriri poſſet, ſæpeq. inanes ſunt hæ ſuſpiciones; ac potius humanæ imbecillitatis commenta: ideo cenſeremus nos, niſi perſpicua admodum, & fere indubitata hæc futura ſe pernicies oſtenderet (quod vix vmquam euenire poſſe credendum eſt) bonum Conſiliarium a recta muneris ſui ratione, tamquam a regia iuſtitiæ via numquam diſcedere debere. Et quamuis quædam ab Ethnicis Auctoribus com- B memorentur, quorum exempla ad excuſationem facere videntur, dum aiunt: *Vidimus curiam trepidam, & elinguem, in qua dicere quod velles, periculoſum: quod nolles, miſerum eſſet.* [a] Nos tamen, qui nihil niſi culpam, & peccatum horremus, longe aliam vitæ rationem profitemur: & quidquid accidat, præ honeſtatis ſtudio, ac iuſto ſuſcepti officij munere contemnere parati eſſe debemus.

a *Plin. iun. lib. epiſt. 8. ad Ariſtonem.*

PARS

PARS II. QVAEST. X.

An Principis ſcientia & patientia, Cardinales animo diſſentientes, ſed ſilentio, & capitis demiſsione ſe aſſentiri oſtendentes, excuſare cenſeantur.

A POSSET fortaſſe Thema propoſitum legentibus admirationem mouere, quòd dubitare videamur accidere poſſe, vt Princeps prudens, & ſciens, patiatur Senatores ſuos coram ſe in throno maieſtatis ſuæ ſedente, aliud intrinſecus ſentire, aliud extrinſecus præſeferre, & tamquam in ſcæna delectetur ſibi ab illis Conſiliarij perſonam induentibus, veluti histrionibus illudi, qui nihil minus, quàm vera conſilia profetant. Eſt ita ſane, nosq. idem confitemur. Sed quoniam progredientibus temporibus, poſſent nonnulli fortaſſe interdum exiſtere, qui ſuſpicarentur in magno Senatorum numero non deeſſe, qui tuta conſcientia ſilentium amplecterentur, eo quòd Principem hæc omnia diſſimulare ſibi perſuaderent; idcirco huic cuicumque opinioni obuiam eundum eſſe exiſtimauimus, vt ſi credulitatem hanc licet inanem nolint eo etiam tempore deponere, ſaltem intelligant eam Cardinalibus nequaquam ad excuſationem apud æterna tribunalia profuturam eſſe. — QVAEST. XVI.

B

QVAMVIS enim dici ſoleat, quòd Princeps indignum aliquem ſcienter promouens, cenſetur illum legibus ſoluere, ac vitium, quod ei inerat, purgare: [a] & præterea notum ſit legis obligationem a Principis voluntate oriri, qui ſuo conſenſu, ac permiſſione eam modo interpretatur, modo limitat, aut etiam reuocat: & amplius conſtet, vniuerſum populum, qui contrariam legi conſuetudinem amplectitur, ab omni prorſus noxa, ac pœna eximi, eo quòd cum ea tacitus concurrat Principis aſſenſus: & denique, cum ea ſit Principis auctoritas, vt quod ei placitum fuerit, inſtar ſit legis, ſolaq. eius voluntate, tum nobilitatis decus, tum dignitatum gradus conferatur, natales reſtituantur, infamiæ macula aboleatur, hominumq. ſtatus immutetur: poſſentq. hæc & alia huiuſmodi aliquibus forte ſuadere,

C

[a] l. quidā conſulebant, de re iud. Fel. c. cum inter. de exceptio. num. 3.

Conſi-

Conſiliarios quoque, ſi ea ſe probare ſimularent, quæ vere non probant, omni culpa vacare, quòd ſcilicet hæc Principis tacite annuentis voluntas, eos, eorumq. facta a quacumque noxa debeat vindicare. A Attamen in quæſtione noſtra ſecus omnino reſpondendum arbitramur, cum hic diuinæ, & naturalis legis ratio repugnet, quæ nos mentiri, ac fidem violare prohibet, ideoq. nulla humana auctoritate ſolui poteſt: etenim, vt ait ſanctus Auguſtinus, *Nemo mentiens in eo quòd mentitur, ſeruat fidem: nam hoc vtique vult, vt cui mentitur, fidem ſibi habeat, quam tamen ei mentiendo non ſeruat: omnis autem fidei violator iniquus eſt.* [a] Hinc ſequitur, Cardinalem, qui Conſiliarij officium cum iuramento ſuſcepit, vt ſyncere, & fideliter quod ſentit, denunciet; ſi ſecus faciat, B tum officium, & conſcientiam violare, tum Deo ipſi, cui ſe iuramento obſtrinxit, criminis reum ſe conſtituere: immo neque accedente etiam vlla conſuetudine id ei licere: quoniam cum a diuino pendeat præcepto, vt nemo alteri mentiatur, non poteſt id per conſuetudinem, quæ a voluntate hominis proficiſcitur, abrogari, dicente Iſidoro: *Vſus auctoritati cedat: prauum vſum lex, & ratio vincat.* [b]

[a] *S. Aug. li. 1. de doctr. Chriſtiana. c. 36.*

[b] *In Synonimis. & S. Tho. 1. 2. q. 97. artic. 3. ad 1.*

Amplivs etiam, cum ad id munus conſulendi Cardinalis delectus fuerit, vt non ſolum Principis Conſiliarius foret, ſed præterea vt vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ, ac Sedis Apoſtolicæ perpetuus adminiſter eſſet: C certe quamuis hic Conſiliarius forte argui non poſſet reus iniuriæ factæ Principi ſcienti, & volenti: illam tamen inferret Eccleſiæ Dei, cuius cauſam deſereret: inferret ceteris Conſiliarijs, quibus tacendo, & annuendo perſuaderet, quantum in ſe eſſet, vt idem quoque ipſi facerent, & probarent, quod omnino reprobandum eſſe animo iudicarent: inferret denique, quod caput eſt, Deo ipſi æterno Iudici, qui ad Cardinalatus officium illum vocauit, vt veritatem, & fidem in conſulendo præſtaret, quiq. adeo odit homines mentientes, vt Propheta dixerit: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* [c] D

[c] *Pſal. 5.*

Nec ad rem pertinet quòd Principis ſcientia, vt Doctores aiunt, videatur omnem labem abolere: nam recipit ea regula multiplicem ab eiſdem explicationem. Primum, vt res ea ſit eiuſmodi, quæ diſpenſationem patiatur. [d] Secundum, vt dicat Princeps verbis expreſſis ſe diſpenſare. [e] Tertium, vt actus Principis conſiſtat, ſicut ipſi aiunt, in agendo, non in patiendo. [f] Quartum, quòd vitium ſit iuris poſitiui, non diuini: quod Principis poteſtati non ſubijcitur. Verum nullum ex his quæſtioni noſtræ plane conuenit, quandoquidem nec res, de qua agitur, diſpenſationem admittit: [g] nec Princeps

[d] *Fel. c. ſi quãdo. de reſcript. in 6.*

[e] *Ioan. Andr. Butr. Gemin. c. ſignificauit. de offi. ord.*

[f] *Butr. & Gemin. c. nenens. de fil. Presbyt.*

[g] *Auguſt. de Ancon. de poteſt. Eccl. q. 49. art. 1.*

ceps

A ceps ipſe clare dicit ſe diſpenſare. Nec actus vllus eius poſitiuus in hoc negotio deprehenditur: & denique materia hæc eſt, quæ ad ius diuinum, & iuramentum pertinet. Ideo dicimus, Cardinalem minime ſe hoc clypeo Principis tueri poſſe.

Et ſi quis diceret, hoc vere non eſſe mendacium, cum is Principi non mentiatur, cuius mens ab illo deprehenditur, præſertim cum non taceat, decipiendi Principem, ſed potius eidem placendi animo; Reſpondetur, Conſiliarium hunc nullo pacto a mendacij culpa immunem eſſe, cum mentem gerat ab exterioribus ſignis, & actibus diuerſam, ſiquidem nihil aliud eſt mendacium ex Theologorum
B ſententia, quàm inordinata verborum, ſignorum, aut factorum ſignificatio.[a] Quod quidem ei virtuti ſemper eſt contrarium, quæ appellatur veritas: hac enim homines diriguntur, vt dicta, & facta cum eo, quod verum eſt, conforment, ac fidem ſeruent: neque enim fallendi animus eſt ſemper neceſſarius ad vim, atque naturam mendacij, ſed ad maiorem illius grauitatem.[b]

Et rurſus ſi obijceretur, Conſiliarios deligi a Principe, idcirco eius voluntatem ſequi debere: & cum ſcienti & volenti nulla fiat iniuria: propterea cum Princeps ſciat, & patiatur, Cardinalem intus in animo diſſentire, quamuis contraria foris innuere videatur, ideo nul-
C lam hoc caſu ab ipſo Cardinali iniuſtitiam admitti, & proinde nullam contrahi ab eodem culpam; Reſpondetur, quod etſi, Conſiliarium eſſe, pendeat ab electione Principis, veritas tamen, & fidelitas in officio gerendo eſt iuſſa, & præcepta a Deo: & ideo potuit quidem Princeps non eligere talem Conſiliarium, ſed vbi illum ſibi ad hoc munus adſciuit, nō poteſt Conſiliarius aduerſus diuinæ legis præceptum mendacia conſilijs miſcere. Quemadmodum enim mulier nupta, ſi viro ſuadente, vel etiam cogente, nedum ſciente, cum alio rem habeat, effugere non poteſt, quin criminis adulterij rea ſit. Diuini ſiquidem iuris præcepto inſitum eſt matrimonio, vt
D vna vnius ſit viri, illoq. viuente, ad alium ſine adulterij culpa accedere non poſſit: cuius præcepti vim, neque tacitus vllus, neque expreſſus mariti conſenſus valet tollere, aut imminuere. Eodem prorſus pacto arctiſſimum vinculum, quo ex legis diuinæ præſcriptione conſtringitur Senator ad fidele conſilium dandum, ſeq. abſtinendum ab omni ſimulatione, & mendacio; nulla Principis ſcientia, aut patientia, aut etiam diſertis verbis patefacta voluntas ſoluere, aut labefactare poteſt. Sic etiam iudici iniuſtum ferre iudicium minime licet ob Principis iuſſum: nam in facultate quidem Principis eſt, illum ad iudicandi munus non aſſumere, aut aſſumptum

a S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. ad 2. & art. 3. ad 5.

b Nauarr. in Manual. c. 18. num. 2.

ſuo arbitratu ab eo amouere. At non eſt, eundem ad iniuſte iudicandum compellere, in quo lex diuina, quæ non ſubijcitur Principis poteſtati, aperte violatur. Hinc non excuſatur a pœna canonis, qui in Clericum etiam volentem manus inijcit violentas,[a] nec actus valet coram Iudice ſæculari aduerſus Clericum, quantumuis ille renunciet priuilegio fori.[b] Quo fit, vt concludendum ſit, tum demum aliquem a crimine immunem eſſe, accedente alterius expreſſo, vel tacito conſenſu, cum de illius ſolius, qui conſentit, re agitur, & nullum fas, aut ius læditur. A

a c. contingit. de ſent. excom.

b c. ſi diligẽti, & c. ſignificaſti. de for. compet. l. pen. C. de pact.

CETERA, quæ antea obiecta fuerunt, quòd ſcilicet legis obligatio a Principis voluntate oriatur, & conſuetudo legi contraria, interueniente Principis conſenſu, excuſet a culpa, & quòd denique ipſa Principis voluntas inſtar legis habeatur, & alia huiuſmodi, poſſunt quidem in legibus humanis valere, non tamen in diuinis: de quarum numero eſt, non mentiri: ſatis enim ſuperq. dictum iam eſt, obligari Cardinales ad veritatem in conſilijs tuendam, tum iure Pontificio, tum diuino: contra quod nec conſuetudo, nec Principis ſcientia, aut taciturnitas quidquam operatur. B

FINIS SECVNDAE PARTIS.

De Sacri Consistorii Consvltationibvs

Pars III. Qvæst. I.

An Cardinales creati a Papa, ſeu ab illo, muneribus, atque honoribus decorati: ſiue etiam conſanguinei, vel nepotes, a dicenda in Conſiſtorio ſententia excuſentur.

A POst excuſationes illas, quæ Papæ perſonam attingunt, proxime ſeſe nobis offerunt aliæ, quæ a Cardinalibus oriuntur, illaq. in primis, quæ a munere illorum proficiſcitur: quod multipliciter conſiderari poteſt. Qvaest. xvii.

Qvattvor igitur in præſenti Themate res proponuntur, quæ quamuis non abſimiles inter ſe videantur, habent tamen ſuas ſingulæ proprietates: ideo ad clariorem earum diffinitionem, vnamquamque ſigillatim examinandam eſſe duximus.

Prima eſt, an illi, qui a Papa in Collegium Cardinalium cooptati fuerunt, & qui vulgo Creaturæ Papæ vocari ſolent, excuſandi
B ſint a dicenda in Conſiſtorio ſententia. Nam, cum maximam eſſe accepti beneficij vim nemo ignoret, adeoq. acres ad referendam gratiam ſtimulos ex adepto munere excitari notum ſit, vt liberalis animus officij compenſandi ſtudio non poſſit conquieſcere; propterea mirum eſſe non debet, ſi Cardinales aliqui hoc ampliſſimo honoris gradu a Papa exornati, cupientesq. non affectu tantum, ſed re ipſa etiam nullam gratiſſimi animi ſignificationem prætermittere, verentur interdum, ne ſi quid ab illius voluntate alienum ab eis enuncietur, parum memores collati in eos beneficij videantur: quod generoſus animus nequaquam ferre poteſt.

Praeterea cum Cardinales triplici nomine ſummo Pontifici obſtricti eſſe cenſeantur, Primò religionis cauſa, quatenus cōmunem

eum omnium paſtorem agnoſcunt;[a] Secundo, quatenus ſpectat ad A
omnes, qui bene inſtituti ſunt, perſonas dignitate præcellentes, a quibus communia procedunt beneficia, colere:[b] Tertio, prout ſinguli illum benefactorem ſuum priuatim reuereri debent.[c] Ideo, cum omnis effectus naturaliter ad ſuam cauſam conuertatur, vt ait S. Dionyſius,[d] naturalisq. ordo requirat, vt, qui ſuſcipit beneficium, animum reuocet, atque reflectat in benefactorem tamquam auctorem ſuum, & a quo principij ſui capit originem;[e] ſequitur, illos Cardinales, qui plus alijs Papæ debent, gratiores quoque ſe alijs oſtendere debere, cum nullum officium, vt ille ait,[f] referenda gratia magis
ſit neceſſarium. Quare excuſandi videntur, ſi ſaltem ſilentio, cum ali- B
ter nequeant, ſuum obſequendi ſtudium declarent.

a Extrauag. vnã ſanctam.
b S. Tho. 2.2. q.102. artic.1. & ſequ.
c S. Tho. 2.2. q.106. artic.1.
d Dion. lib. de diu. nom. c.3.
e S. Tho. 2.2. q.106. artic.3. Ariſt. 9. Ethi. cap.7.
f Cic. lib.1. de offic.

VERVM, ſi ratio muneris ſibi impoſiti diligenter ab ijs expendatur, facile hac ſuſpicione liberabuntur. Cogitare ſiquidem eos frequenter oportet, hunc dignitatis gradum in Eccleſia Dei ad communem vtilitatem inſtitutum fuiſſe; eosq. non ſolum Cardinales, ſed etiam Conſiliarios ſimul creatos eſſe, vt eorum præſidio, & ſuffragio ſummi Pontificis, ſanctæq. Sedis Apoſtolicæ cura, & ſolicitudo ſubleuaretur; immo quia Cardinales ſunt, ideo Conſiliarios eſſe: id enim conſulendi officium Cardinalis dignitati ita inſitum, atque intimum
eſt, vt ab ea ſeparari non poſſit. Nam, quamuis ipſa Cardinalis electio C
ſit libera, & gratuita, conſilij tamen dandi veritas, & fides in electo eſt iuſſa, & neceſſaria. Vnde repugnat, aliquem deligi Conſiliarium, & non conſulere: quin ſilentio ſuo videtur efficere, quantũ in ſe eſt, ne quodam modo ſit Conſiliarius, cum tamen occupet locũ Conſiliarij.

ACCEDIT, quòd cum inter eos, qui ab eodemmet Papa ſuperſtite in ordinem Cardinalium cooptati fuerunt, multi inueniantur doctrina, prudentia, rerumq. vſu præſtantes, profecto graue conſequeretur detrimentum publicis rebus, & ipſiuſmet Pontificis commodo, & dignitati, ſi illis ſilendum eſſet, præſertim cum Cardinales ex
eodem numero non paucos, ſuperioribus etiam tẽporibus (ne quid D
de præſentibus dicamus) floruiſſe ſciamus, qui ſententias rogati multa prudenter, multa pie, atque vtiliter dixerunt. Quod cum illis ſumma eorum cum laude, ac Reipublicæ commodo ſucceſſerit, facile ex eo apparere poteſt, quid in hac materia ſequi oporteat, atque eorum exemplo quàm facile deponenda ſit illa inanis ingrati animi ſuſpicio, cum potius verendum ſit, ne quis vere ingratus habeatur, ſi dignitatis ſuæ auctori ſalutaria conſilia non præbeat.

QVID vero, quod interdum contingit, vt iſti permulti ſint, ſeniores vero Cardinales a prædeceſſoribus Pontificibus facti, nõ adeo

multi

A multi, aut abſentes ſint? num ergo in rebus grauiſſimis, in quibus ſaluberrimum eſt, multorum conſilia, & ſententias audire, magna Senatus pars ſilebit? Atqui cum Cardinalitia dignitas, vt aliàs diximus, ad Chriſtianæ Reipublicæ commodum fuerit inuenta, non videtur eos, ſaluo munere ſuo, quando vniuerſalis Eccleſiæ poſcit vtilitas, poſſe tamquam mutos auſcultatores in aliorum dicentium cœtu conſidere, cum illis a ſummo Pontifice os olim apertum fuerit, vt loquantur, non vt ſileant, ne alioquin tam ob modeſtiam, quàm ob imperitiam, aut aſſentationem tacere videantur.

Sed & amplius, cum ab eo, qui aliquid perſuadere conatur, tria B potiſſimum requiri ſoleant:[a] prudentia, vt intelligat quid expediat: bonitas, vt loquatur fideliter quod ſentit: beneuolentia, vt prodeſſe cupiat. Duo illa priora, poſſunt alijs Cardinalibus communia eſſe: at tertiũ, quod fiduciam Principis maxime prouocare ſolet, dubium non eſt, ad hos, quos tamquam filios Papa parturijt, præcipue pertinere. Et ideo cum ad proficiendum ipſi aptiores videantur, eo minus alijs interdũ ſilere debent. Denique hi fructibus Eccleſiaſticis æque ac alij Cardinales ſuſtentantur, Eccleſias in ſacro Conſiſtorio proponunt, Legati de latere a Sede Apoſtolica mittuntur, Congregationibus Cardinalium interſunt, ſententias publice, & priuatim alijs C quibuſcumque de rebus loco ſuo dicunt, muniaq. omnia pariter, ac reliqui Cardinales obeunt. Cur ergo in hoc vno, quando de rebus difficilibus deliberandum eſt, ſoli ipſi communibus Conſiſtorij legibus ſoluti eſſe iudicentur?

a Ariſtot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

Non obſtat igitur quod primùm de fugiendo ingrati animi vitio obijciebatur: nam vt aliàs dictum fuit, negotiũ hoc, de quo agitur, tale eſſe concipitur, vt Conſiliarius exiſtimet detrimentum publicæ rei afferre poſſe niſi ei occurratur: & tunc grati animi debitũ non exigit ſilentium, aut patientiam, ſed ſubſidium: alioquin non eſſet tunc remuneratio beneficij, ſed magis illatio nocumenti.[b] Quin po- D tius vereri debet ingrati animi vitium dum tacet, & benefactoris ſui dignitati non inſeruit, ac quæ ſalutaria eſſe putat, non manifeſtat.

b S. Tho. 2. 2. q 107. artic. 1. ad 1.

Non obſtat etiam ſecundũ, quoniam præter ſupradicta dicimus quòd cum maiorum beneficijs æqualia reddi nequeant, fideli conſilio, aſſidua conſuetudine, & ſermone ſine adulatione iucundo compenſari debent:[c] Ex quibus concludimus, hos Cardinales, qui minus congruo vocabulo Creaturæ Papæ vocari ſolent, ſi ſtrenue, & fideliter, vt credendum eſt, officium ſuum in conſulendo præſtiterint, eoſdem, vetere homine, & nomine depoſito, nouam præ alijs in Chriſto creaturam eſſe efficiendos.

c S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 5. ad 5. colligitur ex Senec. lib. 5. de benefi. c. 15.

Secvnda eſt dubitatio de ijs Cardinalibus, qui Papæ miniſtri A
eſſent, aut ab eo honores, ſeu emolumenta eſſent conſecuti, an illis ſilere liceat. Qua ex re duplex elici poteſt ambigendi ratio: altera propter grati animi officium, de quo ſupra dictum fuit: altera propter fidem, & ſecretum, quod ab eo tamquam Papæ miniſtro multis in rebus exigi ſolet.

Vervm ne rationes modo allatas repetamus, hoc ſolum dicimus, quod ad primum attinet, videri nobis, quo ampliora fiduciæ, aut beneficentiæ ſigna hi fuerunt conſequuti, eo ad fidele conſilium Papæ dandum, atque actiones benefactoris ſui, exiſtimationemq. quātum in ſe eſt, tuendam, & adiuuandā obligatos magis cenſeri. Quæ enim B
peruerſitas eſſet ex eo aliquem ſegniorem fieri ad benemerendū de aliquo, quòd ab eo multis honoribus, & priuilegijs ſit cohoneſtatus?

Qvòd ſi in priuato beneficio id abſurdum eſſet, quanto magis in publico? Cardinalem fieri, publicum beneficium eſt, a Principe, vt publica perſona eſt, ad publicam vtilitatem tributum. Quare publicum ſyncerae fidei, & obſeruantiæ teſtimonium, & Principi, & Reipublicæ perpetuò perſoluendum eſſe, optimus, & ſapientiſſimus quiſque iudicabit: immo, ſi rem verius, atque exactius expendamus, hoc Cardinalis munus Deo ipſi in primis acceptum ferendum eſt, cuius beneficentia fuit ad Chriſtianæ Reipublicæ vtilitatem inſtitutum. C
Vnde cum non liceat pro humana quacumque gratia, ſiue auctoritate, diuinam legem tranſgredi, certe nec propter accepta ſumma etiam a Principe beneficia, qui Dei miniſter eſt, fidele conſilium diuinitus præceptum, deſerere fas erit.[a]

[a] S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 1. & art. 3. ad 5.

Vnde non obſtant duæ rationes in contrarium allatæ: ad priorem enim iam ſatis ſupra reſponſum putamus. Ad ſecundam vero infra in quarta dubitatione magis congruo loco reſpondendum erit.

Seqvitvr tertia dubitatio, quando ſcilicet Cardinalis reſponſurus, eſſet conſanguineus ſummi Pontificis, an tunc ei liceat ſilere. Dubitari enim ex eo maxime poſſe videtur, quòd cum conſilia a plu- D
ribus exquirantur, vt veritas facilius inueniatur,[b] cognationis autem vinculum multos tamquam in vnū copulare videatur, eò quòd omnes ab eodem fonte proficiſcuntur. Vnde & in præcepto Decalogi, quo parentes honorare iubemur, etiam cōſanguineorum cultus continetur, quia ab eiſdem parentibus proceſſerunt:[c] Propterea hi, qui cognatione coniuncti ſunt, conſilijs ferendis apti non videntur, eo quòd veriſimile ſit, vnam eorum omnium futuram ſententiam. Huc accedit, quòd cum ob hanc carnis neceſſitudinē, ſumma vigeat inter eos affectio, & ſtudium ſibi inuicem obſequendi, ſuſpecta haberi poſ-

[b] c. de quibus. 20. diſt.

[c] S. Tho. 2. 2. q. 101. artic. 1.

ſunt

A ſunt eorum iudicia, cum vſu receptum videamus, & Iudices, & Magiſtratus ob id recuſari, [a] & in Senatibus, & Collegijs, vbi de propinquorum cauſa agitur, eos, qui hoc vinculo iuncti ſunt, a ſuffragijs ferendis arceri.

a c. poſtremo de appell. c. accedens 2. vt lit. non cont.

VERVM ex altera parte conſiderandum proponitur, Cardinales, qui ſe Chriſto Domino in ſuſceptione gradus conſecrarunt, ac ſolemni iuramento etiam ad effundendum ſanguinem pro illius gloria, ac Chriſtianæ Reipublicæ ſalute deuinxerunt; ad perfectionis ſtatum iam tranſlatos, [b] atque veluti alteros effectos cenſeri: ideoq. in Conſiſtorio tamquam Chriſti miniſtros, ſummi Pontificis coa-

b Auguſt. de Ancon. q. 102. art. 1. & ſeq.

B diutores, publicæ rei protectores, iuſtitiæ cuſtodes, & veritatis propugnatores conſidere. Immo, vt ſapientes quidam olim dicebant, ſicuti fluminibus accidere videmus, vt quamuis ex diuerſis regionibus, atque orbis partibus deriuentur, atque inter ſe tum nomine, tum amplitudine, ac mira àquarum, piſcium, alueorumq. varietate diſtinguantur, cum tamen mare ingrediuntur, ita cum eo commiſcentur, eiusq. magnitudine abſorbentur, vt priſtinas proprietates omnes, & nomen etiam ipſum amittant; ſic Cardinales ex diuerſis nationibus, & familijs a Papa in ſacrum eius Collegium tamquam Eccleſiaſticum mare cooptati, ita cum eo veluti in vnum corpus coniungi

C cenſentur, vt quemadmodũ in Chriſto Domino non eſt Iudæus, aut Gentilis, liber, aut ſeruus, Græcus, aut Scytha, [c] immo nec maſculus, aut femina; [d] ſic apud Chriſti Vicarium, Cardinales, qui illi in adiutorium dati ſunt, adeo ſpiritu, & publicæ vtilitatis ſtudio cum eo copulari, æquum eſt, vt priſtinæ conſanguinitatis, aut nationis, aut domeſticarum rerum obliti, ſi id ratio poſtulet, dicant patribus, & coniunctis ſuis: Non nouimus vos; ſed toti ad res publicas tuendas, & fouendas ferantur.

c Coloſſ. 3.
d Galat. 4.

PRAETEREA cum in quæſtione noſtra de eo agi ponamus, quod, ſi ſuccederet, iudicat Conſiliarius publico bono, ſanctisq. de-

D cretis a Deo ordinatis repugnare, dicendum eſt, cum hoc caſu publicam vtilitatem conſanguinitati præferre debere, ac coniunctos in hac parte, quatenus illum ab officio, & virtute auertere poſſent, repellendos omnino eſſe. Quod quidem ex ſacris Euangelij verbis notiſſimum eſt: quibus Saluator ſæpe ſuos docuit, quemadmodum eos ambulare oporteret cum ſanguine ſibi coniunctis. Inquit enim: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, matrem, vxorem, fratres, ſorores,* [e] & cet. Et rurſus: *Qui amat patrem, & matrem plusquàm me, non eſt me dignus.* [f] Et amplius, nunciantibus diſcipulis matrem, & fratres ſuos illum foris expectare, reſpondit: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe*

e Luc. 14.
f Matt. 10.

frater

frater meus, & ſoror mea, & mater mea eſt.[a] Quæ quidem illius verba ſancti Doctores communi conſenſu ſic interpretati ſunt, vt in ijs rebus, quæ poſſunt impedimento eſſe, ne voluntas diuina impleatur, ſiue vt iuſtitia, ac veritas lædatur, carnis cognationem nullo pacto ſpectandam eſſe ſciamus. A

Ad id igitur, quod antea obijciebatur, conſanguineorum affectum ita inter ſe iunctum cenſeri, vt ſeparati non poſſe exiſtimetur, eo quòd ſit ſecundum naturalem originem, a quá diſcedere non poſſunt: quia ſecundum eam ſunt id, quod ſunt;[b] Reſpondetur, quòd cum affectus rationi ſit ſubijciendus, atque in dilectione ordinem ſeruari oporteat,[c] & ſecundum diuerſas cauſas alicui plus, B alicui minus debeatur: dubium non eſt, Deum in primis non ſolum vt bonorum omnium auctorem, & veræ beatitudinis cauſam, eſſe diligendum,[d] ſed etiam quia cum eo magis, quàm cum progenitoribus coniungimur, *in quo viuimus, mouemur, & ſumus:*[e] & ideò horum voluntati eatenus eſt obſequendum, quatenus diuinis mandatis non aduerſatur, prout in caſu propoſito ponitur: ſiquidem Deo principaliter quidquid a nobis proficiſci poteſt, debetur.[f]

Ad ſecundum vero, quo dicebatur, propinquorum ſuffragia iure communi ſuſpecta haberi; Reſpondemus, quòd vbi de rebus priuatis, ſiue in quibus conſanguineorum vtilitas, aut commodum verſari poteſt, agitur, id non negatur. At vbi Eccleſiæ dignitas, publicæ rei cauſa in diſquiſitionem vertitur, nihil eſt, quod Cardinales hoc caſu tamquam præcipuos Sedis Apoſtolicæ, ac communis vtilitatis curatores, & defenſores debeat repellere. C

Svperest vltima dubitatio, quando idem Cardinalis etiam nepos ſit, cui ſummus Pontifex arcana ſua, atque grauiora omnia negotia committere ſoleat, num ille eorum conſcius, quæ alijs occulta ſunt, debebit ſententiam ſuam palam aperire? Non negamus maiorem hic dubitationẽ ſubeſſe, maximaq. circumſpectione opus eſſe, ne quod ſibi ſecreto a ſummo Pontifice mandatum fuit, ille aduerſus fidem, atque officium detexiſſe videatur, cum & procurator, atque aduocatus ad ſecreta cauſæ ſeruanda obſtringatur, aliàs dicatur præuaricator.[g] D

Sed quoniam ex altera parte, quando nepos hic pro animi ſui conſcientia ſentiret ſe in contrariam ſententiam ob publicæ rei vtilitatem aduerſus patruum trahi, non poſſumus ei non ſuadere, ne vllo pacto ſenſum ſuum in aliorum perniciem diſſimulare audeat: nam cũ hoc ſit ſecretum non ſacramentale, ſed iuris naturalis, vt vocant, non eſt tanti faciendũ, vt publico bono, quãdo res poſtulat, ſit anteferendũ.[h]

a Matt. 12.

b S. Tho. 2.2. q.26.art.7.

c S. Tho. 2.2. q.26.art.1.

d S. Tho. ead. q. art.2.

e Act. 17.

f S. Tho. 2.2. q.101.artic.3. & q.106.ar.1.

g l. athletas. §. calũniator de his, qui notan. infam. l. 1. C. de aduoc. diu. iud. Sum. Syl-ueſtr. verb. aduocatus.

h. Summ. Syl-ueſtr. verb. ſecretũ, & verb. cõfeſſio. 3. §. 20.

A SVBDIMVS tamen in re tam graui, aliquid abſolute diffinire, periculoſum eſſe propter multiplices, quæ in re propoſita poſſent circũſtantiæ ſe offerre. Vnde nos potius in præſenti hæc pauca attingenda ad innuendum, quo mens noſtra propendeat, duximus, quàm vt omnia, quæ neceſſaria eſſent, nobis complecti poſſe perſuadeamus. Quòd ſi occaſio ita ferret, vt abſque violatione ſecreti, nepoti liceret conſilium ſuum explicare, videretur poſſe ille ſimpliciter id, quod propoſitum eſſet, pro ſua conſcientia probare, aut improbare, nullis adiectis rationibus: alioquin ſi non liceret, tunc maturiori conſilio rem totam examinandam eſſe, poſſet reſpondere, aut ſilendi veniam B a ſummo Pontifice poſtulare.

NON negamus quidem in ſuperioribus omnibus caſibus, maiorem ſemper ab his Cardinalibus, de quibus egimus, quàm ab alijs verborum ſobrietatem, ac reuerentiam exigi iure poſſe, modo ne officij fines deſerantur, & cum filiorum humilitate, atque modeſtia, Cardinalitia ſimul integritas, conſiliariaq. veracitas retineatur. Fixum enim in animis illud eſſe debet, Deo in primis ſeruiendum, propriam conſcientiam numquam fallendam, & munus cuique aſſignatum fideliter eſſe exequendum.

C

PARS III. QVAEST. II.

Qui anteacto tempore officium ſuum conſulendo bene præſtitiſſet, ſi aliquando deinde rogatus in Conſiſtorio ſileret, an eſſet excuſandus.

D VT propoſitæ difficultatis ſolutio clarius poſſit ſe omnibus patefacere, illud in primis conſiderandum erit, non de eo nos Conſiliario in præſenti agere, qui ſenio, aut curis confectus, ſeu alio corporis incommodo laborans, eligat magis ſe domi continere, quàm in Conſiſtorium prodire. Nam cum aduerſa valetudo, iuſtam cuique præbeat excuſationẽ; cumq. de alijs naturæ imbecillitatibus, quæ impedimentum aliquod in dicenda ſententia afferre poſſunt, aliàs proprio loco tractatum fuerit, cenſemus nos incommoda huiuſmodi non priuilegij, ſed moleſtiæ potius loco habenda eſſe. QVAEST. XVIII.

Verum

Verum de his eſt dubitatio, qui cum publicas res dicendo diutiſſime tutati fuerint, atque operam ſuam Reipublicæ quocumque loco & tempore egregie nauauerint, ita vt de eorum fide nihil omnino dubitandum reliquerint; ſi deinde aliquando acciderit, vt ipſimet ſe a dicenda palam ſententia in Conſiſtorio abſtinuerint, debeat ne hoc eorum meritis condonati, atque hæc culpa, præ aliarum, quibus fulgent, virtutum magnitudine, facile diſſimulari. A

NAM huic parti id fauere videtur, quòd quemadmodum veteranis militibus, de Principe, atque Republica benemeritis, illuſtria ſolent honorum, atque immunitatum priuilegia concedi ob ſuſceptos, exantlatosq. labores, ob perpeſſa pericula, atque alia ſtrenue ab eis geſta: ſic dubitari poſſit, ſi quando Conſiliarius poſt diuturna fidei, prudentiæ, virtutisq. ſuæ documenta tradita, cupiat in Conſiſtorio aliquando ſilere, atque alios potius loquentes audire: ſiue etiam quando negotia quædam proponantur, in quibus optet iudicium ſuum nullatenus interponere, num ille dignus hoc ſilentij priuilegio ob præterita illius merita ſit cenſendus, nec minore idcirco in pretio habendus. B

VERVM nos reſpondemus, Cardinalitiam dignitatem, cum ſit ſtatus quidam Eccleſiaſticæ perfectionis, in ampliſſimo honoris gradu collocatus, quippe qui eſt ſummo Pontificatui ceteris omnibus propinquior, & coniunctior, quo maiorem virtutis exercendæ, amplioremq. proficiendi campum nacta fuerit, eò præclarius munus ſuum præſtare, atque felicius abſoluere. Vnde cum de eo Senatore loquamur, qui vſu peritus, prudentia, & rerum cognitione præſtat; tantum abeſt, vt hoc ei priuilegium ſit tribuendum, vt eo arctiore vinculo loquendi obſtrictus eſſe intelligatur. Nam quemadmodum miles veteranus, quantumuis militari gloria clarus, ſi non tenet in prœlio locum, quem Imperator ipſi conſtituit, maiorem ſibi notam inurit, quàm Tyro, qui nuper in militiæ diſciplinam adſcitus eſt; eodem modo, in maiore culpa videtur Conſiliarius, qui plurimum valet auctoritate, & prudentia, quæ canos ſequi ſolet, ſi non profert aperte ſententiam ſuam, quàm alij, qui minus inſtructi, atque eruditi ſunt. C D

Quare ſi iſte vno tantum in loco ſe excuſare velit, quòd ſcilicet in Congregationibus, & coram ſummo Pontifice, atque alijs omnibus in locis, & publice, & priuatim libere quod debet, pronunciare non deſinat, ſed in Conſiſtorio tantum hoc ſibi permittendum eſſe contendat; Dicimus, nullum eſſe omnino locum, qui iure ſuo vrgere magis debeat Cardinales ad debitam officij fidem,

quàm

A quàm ipſum ſacri Conſiſtorij locum ad conſultanda negotia præcipue inſtitutum, & vbi ſummi Pontificis præſentia, & maieſtas, vna cum toto ampliſſimorum Patrum Senatu, grauiſſimas, ſanctiſſimasq. ſententias ab omnibus expectat.

Et ſi replicetur, hoc in quibuſdam tantum negotijs, ſeu cauſis, ab eo poſtulari, in quibus concedi ſibi ſilentium admodum cuperet; Dicitur, nullam prorſus exceptionem videri admittendam, quominus Conſiliarius, & eo magis qui prudentia, atque vſu excellit, quoties ſibi perſuaſum habeat, rem communem, niſi ei obuiam eatur, periclitari, debeat ad dicendum exurgere. Nam quis
B vel ſcintilla charitatis attactus, quis præſtitæ a ſe fidei memor, quis ſibi muneris ſui conſcius, quis vel ipſo purpuræ, quam geſtat, colore admonitus, ſi periculum ſentiat, poterit conticeſcere, & otioſus conſertis manibus ſacra illa ſubſellia occupare, & non potius ad dicendum, & ſæpius idem, ſi opus ſit, repetendum, totus exardeſcere?

Quod vero ad tempus attinet, ſi iudicarent aliqui propter præterita eorum merita, ſæpiusq. probatam fidem, poſteriores aliquos lapſus, ſi qui interdum ſubſequerentur, facile condonari debere. Satiſfieri his poſſet, ſi in memoriam reuocaretur, ſcriptum eſſe: *Eſto fidelis* a Apoc. 2.
C *vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*[a] Nam vt ait S. Hieronymus, b Epiſt. 10. ad Furiam.
Chriſtianorum non principia, ſed fines quæruntur,[b] cum virtus ipſa non in medio curſu defatigetur, ſed amplius ſemper progrediens, meritum non in eo tantum defigat, quod bene inchoauerit, ſed quod ad finem vſque recte agendo peruenerit, ideoq. perſeuerantem animi firmitatem vſque adeo poſtulat, vt non ſufficiat, hominem frequenter bonitatem ſuam probaſſe, niſi ea perpetuo, conſtantiſſimeq. retineatur; cum ea ſit peccati prauitas, vt quemadmodum venenum ſana & valentia corporis membra inficit, ſic illud prætetita bona opera corrumpat,[c] quamuis etiam ſemel admiſſum c S. Tho. in 3. par. q. 89. ar. 4.
D fuerit:[d] quod & legibus ciuilibus, iudiciarioq. foro obſeruari videmus, quæ grauem vnius tantum criminis noxam, ab eo etiam, qui d S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 3.
antea ſemper innocens fuit, admiſſam, perpetua pœna damnari iubent.[e] Quod multo magis in Chriſtiana religione ob ſummam illius perfectionem, & virtutum connexionem receptum eſt, e l. 1. C. de rapto. virg. l. 2. C. de falſ. monet. cum ſimil.
iuxta facta Iacobi Apoſtoli verba: *Qui peccauerit in vno, factus eſt omnium reus.*[f] Itaque prudentis eſt, ſibi nihil anteactæ vitæ fiducia blandiri, ſed quo plura gratiarum dona a Deo fuit aſſecutus, f Iac. 2.
eo ſe gratiorem illi oſtendere, & cautius in poſterum offenſiones quaſcumque vitare, ne præteriti laboris fructum tamquam patrimonium

monium diuturno tempore, magnisq. laboribus comparatum, horæ momento imprudenter amittat. A

Quòd ſi delictum in caſu propoſito etiam aliquando veniale eſſet, adhuc dicendum videtur, præcedentium meritorum viribus nequaquam deleri, ſed inordinationem, quam vocant ex eo, contractam, [a] ſuis eſſe remedijs ſubinde reparandam.

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 1.

Ex quibus omnibus colligimus, id, quod initio quæſtionis de milite veterano obijciebatur, nihil ad rem noſtram pertinere: nam miles ob ingraueſcentem ætatem, roborisq. imbecillitatem, a caſtrenſibus laboribus ſolet liberari: at Cardinalis, donec viribus & ingenij, & corporis valet, ita vt poſſit in ſacro Conſiſtorio cum alijs conſiſtere, atque officio Cardinalis fungi, non debet pro dignitate ſua ea recuſare, quæ illius ætati, aut grauitati non ſolum imparia non ſunt, ſed immo quàmmaxime conſentanea, vt ſcilicet quoties a Principe illius conſilium pro Reipublicæ ſalute exquiritur, illud a matura illius ſapientia, & grauitate fideliter præbeatur. Eget enim ars militaris, vt inquit ille, viribus, ac celeritate corporum: vtitur eminus haſtis, cominus gladijs, quæ ad iuuenes pertinent maxime: at Senatoria dignitas nititur conſilio, auctoritate, ratione, ſententia, quæ in ſene potiſſimum reperiuntur. Quocirca, quæ ætas a militia immunes facit, ea ad Senatoria perfungenda munera aptiores, atque obſtrictiores reddit. B

b Cic. de ſenect.

PARS

PARS III. QVAEST. III.

Qui cum Pontifice iam ſe priuatim egiſſe, idq. fruſtra, aut ſe commodius poſtea acturos dicerent, an eis liceret in Conſiſtorio a dicendo abſtinere.

A DVPLEX hic excuſatio proponitur, altera, quæ præteriti temporis experimento: altera, quæ futuri expectatione nititur. Ac prior quidem, eo fulcitur fundamento, quòd cum negotium iam tractatum ſine fructu fuerit, fruſtra nunc de eo repetendo agi videatur: quod inutile eſſe, vſus ipſe oſtendit. Poſterior autem, eo argumento roborarur, quod cum finis perendi, & dandi conſilij ad communem tum Principis, rum Reipublicæ vtilitatem dirigarur, viderur medium illud ramquam aptius deligendum eſſe, & B cereris anteferendum, quò facilius huiuſmodi vtiliras poſſit comparari. Quapropter ſi fructuoſum magis fururum eſſe exiſtimerur, rractare poſtea ſeorſum eum ſummo Pontifiee, quàm in Conſiſtorio coram alijs loqui, videtur hoc Cardinali tuta admodum conſcientia permittendum eſſe, vt ſcilicet inrerim in Conſiſtorio ſilear, & alibi poſtea opportunius loquendo, finem propoſitum tutius aſſequi contendat. QVAEST. XIX.

VERVM nos neurram rationem rei noſtræ ſufficere plane exiſtimamus: nam, quod ad priorem attinet, id ſatis conſtat, quòd & Principis, & aliorum Cardinalium inrereſt, ſententias in Conſiſto-C rio elara voce ab omnibus pronunciari. Principis quidem, pro eximia eius dignitate, ac loci maieſtate, vbi publica negotia geruntur, palamq. omnibus audienribus deeerni ſolent. Nam quamuis idem Princeps, priuatim etiam anrea, ſiue in cubiculo, ſiue in congregationibus quid Cardinalis ſentiat, audierit, alia ramen priuati, alia publiei loci eſt ratio: & priuatæ illæ collocutiones ad præparationem potius, quàm ad rei ipſius determinationem pertinere videntur, eum proprius conſultationis locus ex anriquo inſtituto ſacrum Conſiſtorium eſſe eenſeatur, tamquam Congregatio congregatio-

nium, vbi non aliquorum tantum, ſed omnium ſententiæ exqui- A
runtur; prætetquam quòd mutantur quandoque ſententiæ, dubi-
tareq. poteſt Princeps, an Senator in eadem, quam priuatim dixe-
rat, perſeueret: & denique quia ſumma Principis auctoritas iure
ſuo a Conſiliariorum munere hoc expoſcit, vt non ſolum ſemel,
ſed iterum, ac ſæpius, & quoties illi placeat, & quocumque loco,
ſeu ſcripto, ſeu coram, ſiue publice, ſiue priuatim, quod ſentiunt fi-
deliter expromant, vt aliàs dictum fuit.

Ad Cardinales etiam, quando in Conſiſtorio ſunt, pertinet, ſin-
gulorum conſilia cognoſcere, non ſolum quòd multi ſunt ſæpe,
præſertim ex recentioribus Conſiliarijs, quibus veteri more alijs B
præeuntibus ad dicendum, ac tutius reſpondendum, viam aperiri
æquum eſt; verum etiam quoniam ob id multorum ſimul colle-
ctorum vota exquiruntur, Senatorumq. ſententiæ palam profe-
runtur, vt ſcilicet, qui adſiſtunt, aliorum poſſint rationibus plenius
inſtrui,[a] & hanc, vel illam ſententiam ſalubrius ſequentes, Princi-
pis indemnitati caueant, cui, illis tacentibus, & alijs perperam con-
ſulentibus, minime cautum eſſet.

[a] Arg. l. ſi in tres. de arbitr.

Qvare is, qui primùm priuatim cum Pontifice, ſeu in Con-
gregationibus de tota re egit, facilius multo, quàm ceteri Conſi-
ſtorium iuuare, atque aliorum deſiderio poterit ſatisfacere, cum il- C
le inſtructior, & paratior eò accedat, ac proinde multa opportu-
nius, quàm alij, in medium afferre poſſit. Alioquin ſi quis videat
in auguſtiſſimo illo conſeſſu, cum negotium graue proponitur,
Cardinalem aliquem magnæ opinionis, & auctoritatis obmuteſce-
re, vix poterit non offendi, neſciens quid ille alibi egerit, aut certe
illius exemplo induci facile poterit ipſe quoque ad ſilentium tenen-
dum, vnde Principi aut noxiæ, aut minus rectæ deliberationis oc-
caſio poterit ſuboriri.

Praeterea priuata illa collocutio videtur potius a charitate
proficiſci, cum ſoleant Principes ex eorum humanitate prius fami- D
liariter cum aliquibus res excutere. Sed qui fidele, & verum conſi-
lium in Conſiſtorio profert, quod ſibi Princeps tamquam debitum
dari exigit, opus implet, ad quod iuſtitiæ lege tenetur, ratione Car-
dinalitij muneris ab eo ſuſcepti: & ideo non excuſatur a culpa qui
iuſtitiæ præceptum charitatis ſtudio tranſgreditur: immo aduerſus
charitatem agit, qui vt ei in futurum ſeruiat, præſentem iuſtitiæ ad-
implendæ obligationem deſerit, veluti qui furtum committeret, vt
eleemoſynam largiretur.

Hinc pariter dicitur, eos non congrue excuſari, qui poſtea ſe
oppor-

A opportunius ea de re priuatim acturos profitentur: non enim tunc ampliſſimi illius congreſſus dignitati, neque Eccleſiaſticæ Reipublicæ, cuius etiam cura perſonæ Cardinalis impoſita eſt, neceſſitati conſuli intelligitur: hæc namque præſentem opem expectat, non a futura, atque incerta ſpe pendere debet, cum præſertim ſæpe occaſionem præteruolare, atque vbi ſemel aliquid decretum eſt, fruſtra amplius deliberari videamus. Vnde admonet ſanctus Baſilius, vafrum hunc ſæpe dæmonis aſtum eſſe, qui futura meliora pollicetur, vt præſentem bene gerendæ rei facultatem prætereamus, atque hac arte nos de die in diem trahens, ſibi ille hodiernum tempus aſtute B præcipiat, aliosq. inani ſpe craſtini deludat, & ſic certa pro incertis, firmaq. pro inanibus a nobis relinquatur.[a] Et propterea S. etiam Auguſtinus hanc vocem coruinam appellat, quæ ſonat, *Cras, cras:* cum nemo ſibi diem craſtinum poſſit promittere.[b]

ADDIMVS, eum, qui in cubiculo ſolus cum Principe agit, facile poſſe qualibet illius recuſatione, aut nutu, a dicendo retardari, ne integre illud abſoluat, quod mente conceperat. At in Conſiſtorio, cum nullius ſententia ſoleat interrumpi, probabile eſt, eum multo liberius animi ſui ſenſum aperire debere, & veritatem, quam concepit, clare profiteri.

a Baſil. in exhortat. ad baptiſm.

b S. Auguſt. ſer. 16. de verbis Domini in Monte.

C Exiſtimare etiam licet vnumquemque ad dicendum ex aliorum Cardinalium idem ſentientium præſentia, & verbis alacrius adiuuandum: quemadmodum enim in lyra, aut cithara, vnicæ tantum chordæ tactus non ſufficit ad harmoniam: at vero cum multæ ſimul a muſico ſcitè pulſantur, redditur elegans concentus, ex grauibus, & acutis ſonis temperatus, qui in animos influit, illosq. mouet, & delectat. Eodem modo vnicus tantum Senator, aut multi etiam Senatores, ſi Principem ſigillatim adeant, illum fortaſſe non mouebunt: at vero cum omnes ſimul conueniunt, alijq. prudentia, alij acumine ingenij, alij eruditione, alij eloquentia, alij vitæ D integritate excellunt, certe ex hoc maximarum rerum concurſu, quaſi ex acutis, & grauibus concentus quidam mirificus efficitur: cuius tanta eſt vis, vt rationes, & argumenta, quæ afferuntur, cum maxima ipſorum auctoritate coniuncta, Principem ad ſe alliciant: & qui antea forte alienior ab ea ſententia erat, modo ipſorum nunc oratione commotus, alios ſenſus induat, & illis adhæreat: notum enim illud eſt, melius omnibus quàm ſingulis credi, & quod nemo omnes, neminem vmquam omnes fefellerunt. Vnde ſicuti videmus, collectis carbonibus, magis quàm diſperſis loca illuminari, & calefieri, ſic exiſtimandum eſt, conſilijs Cardinalium in Conſiſto-

tio, quaſi in vnum redactis, Principis mentem ad veritatis cognitionem magis illuſtrandum, atque ad recte operandum, ardentiorem reddendam, præſertim quòd domeſtica conſilia potius ex hominis priuati ſtudio proficiſci, at quæ in Senatu dicuntur ex officij publici neceſſitate, ac dignitate prodire videntur. A

Ex quibus tametſi ſatis eá ſublata eſſe putamus, quæ initio quæſtionis obiecta fuerunt; ad clariorem tamen rei probationem, & eorum, qui ſibi aliter licere putarent, cautionem, prætermittendum minime putamus, non facile ſolere has excuſationes, cum tempus inſtat publice loquendi, in eam partem ab alijs accipi, quòd ſcilicet commune bonum magis poſſit ab ijs ſeorſum adiuuari; quin potius ſuſpicandi occaſionem præberi, id imbecillitatis, aut timiditatis, ne dicam aſſentationis vitio contingere: ſiquidem quando res legibus conſtitutas, ſecus quàm eorum natura poſtulat exerceri homines vident, facile ſubeſſe aliquid minus boni interpretantur: præſertim cum ſcriptum etiam a ſapientibus ſit, meliora eſſe iudicia, quæ cum multis communicantur, quàm ea, quæ ſecreto fiunt.[a] Denique, quando tam aliena cogitatio alicuius mentem inuadit, cuperemus illum ſic ſecum ratiocinari. Quid ſi, quod ego facere conor, idem & alij facere aggrederentur? & rogante Principe ſingulorum ſententias, ſinguli labia ſua comprimerent: quanta vniuerſo Collegio ignominia inureretur? quàm iuſtam indignationis cauſam Princeps poſſet aduerſus Senatores concipere, qui ad dicendum acceſſiti, tamquam elingues hiſtriones in ſcena turpiter mallent obmuteſcere? Quapropter tuta illa Cardinalitij muneris ratio ſemper poterit exiſtimari, ſi is, qui ad ſacrum Conſiſtorium vocatus, atque ad dicendam ſententiam interpellatus erit, eam ſine exceptione, ſine cunctatione, aut trepidatione, libere, fideliterq. pronunciabit, cum non ideo rurſus etiam, ac ſeorſum quod bonus ei ſpiritus ſuggeſſerit, & tempus, ac res poſtulauerit, explicare minime prohibeatur. B C

[a] *Ariſt. in 3. Polit. c. 7.*

PARS

PARS III. QVAEST. IIII.

An propter adoleſcentiam, aut verecundiam, ſeu memoriæ imbecillitatem, aliave huiuſmodi impedimenta liceat Cardinali in ſacro Conſiſtorio a dicendo ceſſare.

A ANTEQVAM ad primam propoſiti Thematis partem reſpondeamus, id præfari oportet, nos hic adoleſcentiam non certo annorum ſpatio præfinite, ſed cum multipliciter id nomen tum proprie, tum per translationem accipi ſoleat, nos, quod ad rem noſtram pertinet, lato quodam modo adoleſcentiam, ſeu iuuentutem pro ætate illa accipere, quæ, cum nondum ad maturitatem virilis ætatis peruenerit, recens prope videri poteſt, ſi cum aliorum ſenio comparetur, quales permulti in ſacro Collegio eſſe ſolent, longo B annorum curſu hos antecedentes, ac canitie ipſa, vultu, ac toto corporis habitu grauitatem quandam præſeferentes. QVAEST. XX.

QVAERIMVS igitur, an, rebus arduis in Conſiſtorio propoſitis, deceat hos, qui præ illis adoleſcentes videri poſſunt, æque ac alios ætate prouectos, ſententias proferre.

ATQVI dubium id facere maxime videtur, quòd cum ad ſacrum Conſiſtorium res non niſi graues, & difficiles, vt plurimum deferantur, quæ magnam in deliberando maturitatem, rerumq. vſum expoſcunt, quarum adoleſcentia expers eſſe ſolet; propterea C congruum maxime videtur, vt, cum in frequenti Senatorum ordine non deſint, qui ad res propoſitas ſapienter norint reſpondere, ceteri, qui nondum ætate conſiſtunt, alijs audiendo concedant, & ad ea, quibus ipſi aptiores erunt, applicentur.

QVOD quidem, non ſolum ex ſacris litteris cognoſcimus, dum exemplo Roboam edocemur, quàm male rebus publicis, priuatisq. prouideant, qui monitis ſeniorum poſthabitis, iuniorum conſilijs adhærent: [a] & dum Salomon monet adoleſcentes, ne vix, etiam cum neceſſe fuerit, ad loquendum proſiliant: [b] & Dominus modo iubet

a 3. Reg. 12.
b Eccli. 32.

iubet Moyſi, vt congreget ſeniores, quibus apparitiones patefaciat, A modo, vt cum ſelectis ſeptuaginta ſenioribus, ipſum Dominum allocuturus, montem conſcendat.[a] Verum etiam antiquiſſimo Philoſophorum præcepto cautum fuiſſe nouimus, vt præſentibus ſenioribus in publicis conſeſſibus iuniores ſilerent,[b] quòd ita debitus tribueretur honos ſenectuti, quæ ſemper venerabilis habita fuit,[c] & modeſtiæ, ac pudoris decus, quod maximum eſt adoleſcentiæ ornamentum in iunioribus effulgeret. Quod quidem præceptum antiquitus Romæ obſeruatum teſtatur Plinius, dum refert, iuniores prius conſilij publici ſpectatores, quàm conſortes extitiſſe.[d] Vnde, & Senatum a ſenioribus dictum accepimus, & apud Lacedæ- B monios, qui ſummum gerebant magiſtratum, ſenes appellatos eſſe legimus.[e] Quin & apud Athenienſes, cum erat aliquid de rebus publicis deliberandum, morem fuiſſe ſcribitur, vt Præco clara voce eos conuocaret, qui non minores quinquaginta annis eſſent, quòd ſcilicet conſilia ſenum, haſtas vero iuuenum eſſe iudicarent.[f]

Nos tamen dicimus, quòd cum de Cardinalibus agamus, quorum Collegium ad conſilia ſummo Pontifici miniſtranda præcipue fuit inſtitutum, indeq. pro vario eorum ordine, qualis cuiuſque gradus ætas requiratur, pridem ſacris conſtitutionibus, & Tridentino Concilio fuit declaratum; nefas videtur in dubium vocare, an ille C publicis conſultationibus ſit idoneus, quem ſummi Pontificis auctoritas iam dignum eſſe eo munere iudicauit.[g] Sicuti enim videmus iure communi in voto, matrimonio, religionis profeſſione, iuramento, teſtamenti factione, & ſimilibus nihil inter ſenem, iuuenemve, cum ad legitimam ætatem peruenerit, intereſſe, neque annorum differentiam peccati ſpeciem immutare,[h] quamuis culpam aliquando poſſit imminuere: ſic propter eximia, quæ in Cardinalibus concurrere ſolent merita, vix ſolet inter eorum ætates diſcrimen conſtitui, cum eorum ſuffragia in rebus deliberandis ex vetere inſtituto æque numerentur, & nemo ſit eorum, qui & Magiſtrati- D bus fungi, & Legationes obire, & cetera publica munia non præclare ſuſtinere poſſe cenſeatur.

Et eo magis, quia cum ad ſuffragia ferenda in electione ſummi Pontificis, idonei fuerint declarati, vtique ſi in eo negotio, quo nihil maius inuenitur, aptus quiſque eorum habetur, cur non magis ad res communes conſultandas ſufficere poſſe erit exiſtimandus? fieri enim poteſt, vt qui iunior eſt annis, moribus tamen, & diſciplina ſit conſpicuus. Sic de Tobia legitur, quòd cum eſſet iunior, nihil tamen puerile geſſit in opere.[i] Et apud ſanctum Ioannem:

a Exod. 3. & 24.

b Plato lib. 4. de legib.

c l. ſemper. de iur. immunit.

d Plin. iun. li. 8. in epiſt. ad Ariſtonem.

e Cic. de ſenectut.

f Plutar. in li. an ſeni ſit gerenda Reſpub.

g l. 2. C. de crimin. ſacril. & glo. in cap. eam te. de ætat. & qualit.

h Caiet. in 1. 2. q. 7. Nauar. in Manual. c. 7. nu. 13. & in cap. cõſideres. nu. 50. cũ ſeq. de pœnit. diſt. 5 ſumitur ex S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 10. & 11. & q. 73. ar. 10.

i Tob. 1.

Scribo

A *Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes eſtis.*[a] Et Apoſtolus de Timotheo ſcribebat: *Nemo contemnat adoleſcentiam tuam.*[b] Et B. Ambroſius ait, ſanctum Ioannem, quamuis adoleſcens eſſet, non tamen fuiſſe vlli ſeniorum ſecundum, cum in eo eſſet ſenectus venerabilis morum.[c] Et Theodoretus adnotauit, quòd Deus locutus eſt cum puero Samuele, omiſſo Heli octuagenario, vt doceret quantum iuuentus polleat ornata virtute.[d] Qua de re & alij ſancti Doctores multa tradiderunt.[e] Quibus accedit, quòd ſicut in propenſione ad peccandum, malitia in aliquibus adoleſcentulis supplet ætatem: quod inter alios Doctores ſancti, Hieronymus ſcilicet & Gregorius mirabilibus exē- B plis nobis teſtatum reliquerunt;[f] ſic ad recte deliberandum, prudentia in aliquibus præuenit iuuentutis annos: & quod alij non niſi longo vſu, & experientia aſſequuntur, hi ſumma indolis præſtantia, iudicijq. validitate breui tempore compararunt: quales eos eſſe, qui Cardinalium Collegio aggregantur, ſatis eſt veriſimile.

QVOD igitur dicebatur, adoleſcentiam ſenectuti cedere debere, nihil hic repugnat: nam id non omnibus in rebus, ſed in ijs tantum, quorum adoleſcentia expers eſſe videtur, locum habere ſolet: quod ſupra matrimonij, & voti exemplo demonſtrauimus. Præterea id ad adoleſcentiam, communiter loquendo, pertinere po- C teſt, non autem ad huius, vel illius adoleſcentiam, quæ in caſu ſingulari poteſt ob magnam ingenij vim quaſi multorum annorum ſenectus iudicari.

ET ſi replicetur, aliquos interdum Cardinales a ſummis Pontificibus creari longe ætate illa inferiores, quàm ſacræ Conſtitutiones præſcripſerunt, & qui quamuis ingenio alijs in rebus valere poſſint, in ijs tamen vbi prudentia neceſſaria eſt, minime ſufficere cenſendi ſint:[g] item alios recens in ſacrum Collegium cooptatos interdum inueniri, qui quo tempore res deliberandæ proponuntur, nullum prorſus vſum ſacri Conſiſtorij habent; Reſpondetur, de huiuſ- D modi iunioribus id perraro admodum accidere: quod ideo legibus non eſt ſubijciendum,[h] præſertim cum id nonniſi extra ordinem, & grauiſſima ex cauſa a ſummis Pontificibus probata fieri debeat: quod alibi, dum de creatione Cardinalium ageremus, fuimus perſequuti.[i]

Deinde dicitur, quòd cum Papa iam ex veteri inſtituto Libri ſacrarum ceremoniarum, eiſdem Cardinalibus in Conſiſtorio os aperuerit, vt vnà cum alijs de rebus propoſitis loqui poſſint, nihil aliud amplius quærendum reſtat. Nam etſi Princeps vim naturæ immutare, aut curſum ætatis, iuuenumq. annos anteuertere nequeat, po-

teſt

a 1. Ioan. 2.

b Timot. 1.

c lib. 2. offic. cap. 20.

d Theodoret. lib. 1. Reg. q. 12

e S. Hierony. ep 13. ad Paulin. S. Chryſoſt. homil. de fide Annæ. 10. 1. & S. Baſil. homil. 12. in princip. Prouerbiorum non longe a fi.

f S. Hierony. epiſt. 132. ad Vitalē. S. Gregor. lib. Dial. 4. cap. 18.

g Ariſt. lib. 1. Ethic. c. 3. & lib. 6. cap. 8. & 11.

h l. nā ad ea. de legib.

i Diximus in q. 26.

teſt tamen illorum indolem, prudentiæq. ſemina agnoſcere, atque A ea Cardinalitio gradu digna cenſere. Quo iudicio ſic a ſummo Pontifice facto, exiſtimandum eſt, quod communiter alijs ætatis imbecillitas denegare ſolet, in ſingulari hoc caſu, ingenij præſtantia fuiſſe ſuppletum.

Haec tamen non a nobis idcirco dicuntur, vt aduerſus communes regulas adoleſcentiam grauiori ætati æquare, & multominus anteferre velimus, tametſi aliquando cæleſti Spiritus ſancti priuilegio, florem iuuentutis afflante, ſecus accidiſſe videmus. Verum, quod ad quæſtionem noſtram ſpectat, dicimus, in ijs rebus, quæ natura eorum officio annexæ dicuntur, de quibus proprie nos B agimus, videlicet, vt reſpondeant ingenue, & loquantur fideliter quod ſentiunt, nullam in his cadere excuſationem, ſicuti etiam vt numquam mentiantur, numquam fraudent conſcientiam, aut leges violent ſibi impoſitas. Verum, ſi aliæ ſint in rebus propoſitis accidentia, in quibus rei nouitas, experientia, diuturnaq. diſciplina plurimum pollere ſolet, non negamus a Cardinali adoleſcentiore in reſpondendo, non ea omnia exigenda eſſe, quæ ab vſu peritioribus, atque exercitatioribus expectari ſolent: immo, ſi breuiter, parceq. in his ſe geſſerit, magnum eum modeſtiæ, & iudicij argumentum præbiturum, in eoq. ſenioribus, vt par eſt, eſſe delaturum, quod & hodie in ſacto Collegio ſapienter obſeruari videmus. Id etiam non C omittentes, quòd ſi opportunitas ferret, vt id, quod reſpondendum eſſet, exemplo aliquo, ſiue auctoritate ſumpta a ſacris Concilijs, aut ſanctorum Patrum doctrina, concinne muniri poſſet, ſarciretur optime quod deeſſet ætati, ſermone non ab adoleſcentis pectore, ſed a priſcis vſque decretis manante: hincq. maior etiam in audientium animis reuerentia, ac fides excitaretur.

Qvid vero de ijs, qui verecundia loqui prohibentur? Videtur de his dubitari poſſe, quòd ſcimus nonnullos eſſe, qui naturali quodam pudore, præſertim ſermonis initio in corona magnorum viro- D rum tanta ſubito timoris vi obruuntur, vt nec ore, nec lingua conſiſtant, loquendiq. exordium vix inueniant. Hoc ſane cum multis grauiſſimis, tum Iuriſconſultis, tum Oratoribus, alijsq. clariſſimis viris in dicendo etiam exercitatis, nullo eorum animi, ſed naturæ potius vitio interdum accidiſſe legamus, mirandum minime eſſet, ſi etiam in ampliſſimo Cardinalium Senatu, nonnulli aliquando inuenirentur, quibus non ita facilis loquendi curſus, mentiſq. ſuæ explicatio eſſet in promptu: ideoq. iuſte ijs indulgendum videretur, ſi interdum conticeſcerent. Nam & Moyſes cum Deo acceptiſſimus

eſſet,

A eſſet, ſe tamen impeditioris, & tardioris linguæ fatebatur,[a] qui nihilominus rebus gerendis ſtrenuus, & præſtantiſſimus erat, cum ſatius ſit rebus excellere, quàm verbis: quandoquidem *Regnum Dei*, vt ait Apoſtolus, *non eſt in ſermone, ſed in virtute*.[b]

a Exo.4.

b 1.Cor.4.

VERVMTAMEN quoniam hic pudor multiplici ex cauſa oriri poteſt, nos in præſenti de eo præcipue loquimur, quo detineri ij ſolent, qui alijs in rebus & bene, & prompte, & ingenue etiam dicere ſolent, ſed vno tantum in negotiorum genere, quando alicui rei contradicendum eſt, aut alteri repugnandum, ſiue ab alijs diſſentiendum, tunc linguam vix ſoluere poſſe videntur, nec dicendi initium vllum inueniunt. B Quod quidem impedimentum, cum non tantum a natura nimis remiſſa deriuetur, ſed propriæ etiam voluntatis radicibus ſit implicitum, ne ſcilicet cuiquam diſplicean, & ſe omnibus amabiles reddant, idcirco crimine non caret.

Hæc eſt enim illa animi affectio, quæ verecundia appellatur, quæ quamuis ex ſpecie ſua laudabilis ſit paſſio,[c] vbi tamen ex cauſa minus æqua ſuſcipitur, in vitium degenerat;[d] quo argumento ſcripſit Plutarchus egregiũ Libellum de vitioſa verecundia, varijs exemplis oſtendens, quòd pudor, qui homines nihil renuere, nihil dicendo refellere ſinit, atque conſulentium ora occludit, decorum diſciplinæ C peruertit, ac multa mala inuehit. Vnde olim a quodã dicebatur, omnes Aſiæ incolas, vni ſeruire homini,[e] propterea quòd vnicam dictionem, NON, pronunciare non auderent: ſicq. vt dum iſti diſplicere aliquibus verentur, in apertum reliquorum dedecus incurrant: &, quod veteres dicebant, dum fumum fugiunt, in ignem cadant.

c S.Tho.1.2. q.24.art.4.

d S.Tho.2.2. q.144.artic.2. & ſequ.

e Plutarc. de vitioſ. pudor.

QVAPROPTER cum Conſiliarij munus modeſtam quidem, ſed liberam, & fidelem vocem efflagitet, non poteſt illud prætextu inanis huius pudoris prætermitti, cum Chriſtiana diſciplina erubeſcentiam omnem, aut verecundiam damnet, quæ bonum opus impedit, aut malum aliquod admittit, ita vt ſi inter verecundiam, & conD ſcientiam certamen oriatur, dubium nihil ſit conſcientiæ cauſam potiorem ſemper habendam eſſe: alioquin poſſet id Conſiliarijs obijci, quod de aliquibus Iudæorum Principibus ſcribitur, qui propter Phariſæos Chriſto non confitebantur, vt a ſynagoga non eijcerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.[f] Ex quibus patet, nihil obſtare, quæ ſupra clariſſimorũ Oratorum exemplo commemorata fuerunt, cum ea potius naturæ vi ſic accidere legamus, quam illi ſuperare non potuerunt; hoc autẽ voluntatis vitio, & affectato quodam alijs non diſplicendi ſtudio prouenire ſciamus.

f Ioan.12.

QVID vero de memoriæ imbecillitate, qua multi deterriti, malunt

lunt potius nulla orationi vela date; quàm deſtituturo mox eos ſermonis flatu, turpiter in curſu ipſo deficere? Reſpondemus, quòd cum vnicuique liceat, vt alibi diximus, ex ſcripto ſententiam ſuam proferre, facile ei erit, memoriæ inopiam breui ſchedula penſare. Sed prætereà, cùm Conſiliarij officium, quod eſt, animi ſui ſenſum fideliter explicare, paucis abſolui poſſit, ſiue probando meliorum ſententias, ſiue dicendo, NON PLACET: aut, NON LIQVET: aut MATVRIVS DELIBERANDVM: aut, EGO DVBITO, vel quid ſimile, quod ſuæ conſcientiæ reſpondeat, non videmus quomodo hic memoriæ fragilitate ſe poſſit tueri, quominus reſpondeat. Nam etſi non totum illud extenſo ſermone depromeret, quod illius & deſiderium, & forte officium poſceret, licebit ei tamen eundem ſenſum paucis ita comprehendere, vt, quod vere ſentit, aperiat, & nullatenus contraria pars, quæ ei diſplicet, ab illo vnquam aut nutu, aut capitis demiſſione approbata fuiſſe cenſeri poſſit. A B

DEMVM quid de alijs, quæ aliquando ſe obijciunt corporis impedimentis, ſentiendum ſit, ex ſuperioribus facile conſtare poteſt: non enim ij ſumus; qui vniuerſos æque ad ſententiam clara voce; conceptisq. verbis pronunciandam, vrgendos ſemper putemus, nulla virium, aut valetudinis, aut imbecillitatis ratione habita: & quod neceſſitas quandoque, aut iuſta alia ratio prohibet, id nimis dure a ſingulis exigere, atque extorquere velimus. C

ETENIM ſi aliàs propter varias, probatasq. cauſas, & licere Conſiliario, & decere eum diximus, preſſius interdum, parciusq. loqui, quanto magis naturæ imbecillitati, quæ dicendo laboraret, idem erit indulgendum? Hæc tamen moderate omnia, vt ſapientes ſolent, accipienda eſſe cenſeremus, non quidem, vt ij omnimodum ſibi ſilentium cenſendum inter alios putent, ſed vt a longiore ſermone excuſentur, modo mentis ſuæ vim clare pronuncient, vbi ſcilicet cauſæ grauitas, periculum, tempus, atque aliorum exemplum id poſtularet.

Summa enim hæc eſt, vt, poſtquam Cardinales diuina ordinatione conſilium fidele Principi petenti miniſtrare debent, id quacumque commodiore ratione, bona ſemper fide, & ſyncere implere contendant.

PARS

PARS III. QVAEST. V.

Qui metu reuerentiali ſe a dicendo abſtinerent, aut aliter quàm oporteret loquerentur, an digni excuſatione eſſent.

A ALIVD ſe nunc offert impedimentum, quod ex metu illo oritur, qui reuerentialis dicitur: nam ſicut a legibus excuſatione digni habentur filij, vxores, ſerui, & alij huiuſmodi, qui ſola reuerentia, atque obſequendi ſtudio adducti, aduerſus propriam volunratem, atque vtilitatem illis, quibus ſubiecti ſunt, aſſentiuntur: [a] ſic Conſiliarij Principis ſi interdum eodem reuerentiæ freno detenti, ſilere magis eligant, quàm ab eo diſſentire, non ſolum venia digni, verum etiam ſummopere comdandi videntur. QVAEST. XXI.

a L.1.§ onerãdæ, quarũ rerũ actio Abb. Fel. c. cauſam matrimonij. de offic. deleg. nu. 3. & 4.

B HAEC dubitatio tametſi ex ipſo diſputationis Themate a nobis initio ſuſceptæ multipliciter tolli poſſet, quandoquidem de eo nos Principe loquimur, qui nondum deliberauit, ſed rem adhuc informem alijs proponit, vt quid illi ſentiant cognoſcere poſſit, & rectius decernere: Item de illis Conſiliarijs agimus, qui non opponunt ſe Principi, eo quòd illius auctoritatem minoris æſtiment, aut illi quidquam detractum velint: ſed qui ſtudio potius illum adiuuandi, ac, vt dignitatem eius conſpicuam magis ac venerandam omnibus reddant, ea in medium afferunt, quæ ipſis ſalubriora videntur: ex quibus ſane omnis metuendi excuſatio protſus ceſſare videtur: ſiquidem cum illis non agit hoc caſu Princeps, ſolum tamquam pater, ſeu dominus cum filijs, aut ſeruis, expoſcens ab illis, vt conſentiant, vnde iuſtum concipere metum inrerdum poſſunt; ſed magis cum illis agit tamquam Conſiliarijs vt conſulant, & ſyncere reſpondeant: & ideo reuerentiæ metus a veritare dicenda cohibere illos non debet, cum eos non interroget Princeps veluti imperans, ſed vt dubitans: non vt cogens, ſed vt deliberans: non vt conſenſum extorquens, ſed vt conſilium petens.

C

VERVMTAMEN vt quæſtionem ad eum caſum redigamus, qui alijs difficilior cenſeri poteſt, ſi quando ſcilicet accideret, vt Princeps

ceps cum illis non vt vere Conſiliarijs ageret, ſed tamquam Magiſtratus auctoritate vtens, oſtenderet oprare ſe ab ijs placita ſua ſine exceptione approbari; Quærimus hoc caſu an Conſiliarij, ſi res propoſita ſibi minus honeſta, aut certe communi bono minus expediens videatur, poſſint ſe hoc reuerentiæ metu tueri, ſi taceant, & ei non refragentur. Et dicimus, eos nullo loco, aut tempore, aut negotio fidelis Conſiliarij perſonam poſſe deponere: & ideo nullum huic excuſationi locũ eſſe. Duo enim in caſu propoſito concurrunt, quæ aliàs latius enarrauimus: [a] quorum alterum ad actũ negatiuum pertinet, dum tacent nolentes dicere id, quod dicendum eſſet: alterum ad actum affirmatiuum, dum capite annuendo illud probare ſe oſtendunt, quod vere intus in animo reprobant. Vnde ſequitur, quòd, cum taciturnitas hoc loco habeatur pro conſenſu ex rationibus ibidem deductis, & capitis demiſſio ſit exterius affirmationis ſignum, atque ita duplex actus concurrat, & vterque mendax ſit, [b] dicendum eſt, Conſiliarium a manifeſta culpa non abeſſe. Nam cum mendacium intrinſecus malum ſit, nec timore cuiuſcumque damni euitandi ſit committendum, non enim pro temporali vita alicuius licet mentiri, [c] multominus propter reuerentialem metum erit excuſandum. Regula ſiquidem eſt, metum illum, qui etiam cadere poteſt in conſtantem virum, quamuis rationem peccati minuere interdum ſoleat, [d] numquam tamen mendacij crimen, quod per ſe malum eſt, vndequaque tollere poteſt, [e] cum, vt ait S. Auguſtinus, omnia mala deberet potius pati homo, quàm peccato conſentire: [f] quod multo magis in Conſiliarijs Principum affirmandum videtur, quorum tanta deber eſſe conſtantia, cum ad id delecti, & iurati, & præmijs ornati fuerint, vt (quod recte monuit ſanctus Ambroſius) prius eis profundenda vita, quàm fides ſit deſerenda. [g] Quare quoties illi id præſtare recuſant, quod facultati eorum, atque officio, vt ait ſanctus Thomas, commenſuratum eſt, non hoc reuerentiæ obſequio, ſed puſillanimitatis potius vitio adſcribendum eſt: [h] aut certe non leue ſumendum eſt argumentum, illos immoderata terrenarum rerum ſpe nimis alligatos metuere magis ne caducis bonis excidant, quàm vt officium ſuum deſerant [i]. Hoc vero non excludit iuſtum erga Principes obſequium, & reuerentiam: ratio enim officij poſtulat, vt omnes, & ante ceteros ipſi Conſiliarij Principem reuereantur: tantum autem abeſt, vt hic timor reuerentialis afferat ipſis impedimentum, vt immo exornet totum Senatum, eximiumq; illi afferat ſplendorem, & dignitatem. Cum enim Conſiliarij ex animo Principem reuerentur, tunc in primis

A B C D

a In quaeſt. 35.

b c. quiſquis. c. noliте timere. 11. q. 3.

c c. omne genus, cum ſequ. 22. quaeſt. 2. Vaguer. in ſuis Inſtit. cap. 3. §. 4. verſ. 2.

d c. ſacris, de his, quae vi vel metu.

e S. Tho. 2. 2. q. 125. artic. 4. Couar. epiſ. in 4. lib. decretal. 2. par. c. 3. §. 4. num. 3.

f c. ita ne. 32. q. 5. c. ne quis. 22. q. 2.

g c. conuenior. 23. q. 8. c. ſcimus. 43. diſt.

h S. Tho. 2. 2. q. 133. artic. 1.

i S. Tho. 1. 2. q. 41. & 43. & 2. 2. q. 19. ar. 4. & q. 125. art. 3. & ſequ.

mis

A mis conantur ſatisfacere officio ſuo, tunc perpendunt res, quæ a Prin-
cipe proponuntur; conſiderant diligenter rationes, quæ ex vtraque
parte occurrunt; animaduertunt quid alij ſentiant: exquirunt accu-
rate quid certum, quid probabile ſit, quidq. magis aut Principi, aut
Reipublicæ conducat. Et non ſolum in his rebus grauioribus ſe pru-
denter, & cum dignitate gerunt, verumetiam in leuioribus nihil ad-
mittere audent, quod ſuo munere ſit indignũ: immo dant operam,
vt neque voce, neque vultu, neque oculorum coniectu, neque vllo
corporis motu modeſtiæ fines tranſilire videantur. Itaque quemad-
modum vaſa aurea, & argentea magnifice, & pretioſe cælata, cum ra-
B dijs ſolis attinguntur, magis ſplendent, maioremq. habent pulchri-
tudinem: eo modo cum ad Senatorum prudentiam, & auctorita-
tem hic timor reuerentialis a diuina poteſtate, quæ in Principe eſt,
excitatus accedit, tunc Senatus magis elucet, & ipſamet conſilia ma-
iorem obtinent dignitatem.

Id autem clarius apparet, ſi oculos conuertimus ad eas Reſpu-
blicas, in quibus nõ adhibetur reuerentia ijs, qui præſunt: in his enim
plerumque videre licet, Conſiliarios inter ſe colloqui, aliosq. in dicen-
do alijs obſtrepere, vociferari, concertare, & neque quid alij ſenſerint
animaduertere, neque quid magis expediat, magnopere conſiderare.
C Eſt itaque hic timor reuerentialis velut quædam moles, quæ obijcitur
fluctibus, qui in conſilijs publicis eſſe ſolent, aditumq. tempeſtati-
bus, quibus Reſpublicæ ſæpe vexantur, penitus intercludit. Non ſo-
lum igitur eſt vtilis huiuſmodi timor, verumetiam maxime neceſſa-
rius. Neque vero prohibet, quod nonnulli falſo arbitrantur, quo mi-
nus Conſiliarius ſuo muneri ſatisfaciat, immo conſtat multos ho-
mines omni laude cumulatos, cum hoc timore afficerentur, fortiter,
& ſtrenue ſe in ſuo munere geſſiſſe. Et vt alios omittam, qui cum Re-
gum, & Principum virorum conſilijs intereſſent, eosq. ſumma ob-
ſeruantia colerent, numquam huius timoris cauſa ab officio diſceſ-
D ſerunt. Libet modo rem altius repetere, & præter ceteros in medium
adducere, Moyſem illum, quem Deus tam charum habuit, vt teſte-
tur Scriptura, eum ore ad os cum illo locutum fuiſſe.[a] Huic igitur *a Exo. 33.*
Moyſi, quamuis ageret, non cum aliquo homine caduco, & mortali, *Num. 12.*
ſed cũ ipſo Deo ſempiterno, & immortali, quem & ita reuerebatur,
vt neque in eum reſpicere, neque loqui auderet; nõ tamen eiuſmodi
timor obſtitit, quo minus populum, quem Deus ipſi cõmendauerat,
ex animo tueretur, & ipſimet Deo de Hebræis ſuppliciũ ſumere vo-
lenti ſe totis viribus opponeret. Itaque cum tantus eſſet Moyſis ti-
mor, vt Scriptura diuina dicat: *Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim*

a Exo. 3. *audebat aſpicere contra Deum*: a cumq; idem Moyſes eandem ob cauſam A
vix vocem emittere poſſet; nihilominus cum Deus ipſe Hebræis in-
dignatus illos delere vellet, tantum abfuit, vt hic timor Moyſem
impediret, quominus pro populo preces adhiberet, vt etiam diuinæ
iuſtitiæ ſe ipſum tamquam murum obijceret: *Aut dimitte*, inquit,
b Exo. 32. *eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*. b Et deni-
que, vt alia omittam, ille ipſe, qui præ timore vix loqui poterat, tan-
tam diligentiam in tuendo populo adhibuit, vt fuerit velut clypeus
aduerſus diuinæ iuſtitiæ gladium, populum illum duræ ceruicis tru-
cidare minantem: Quod & teſtatur Dauid cum inquit: *Et dixit, vt di-
ſperderet eos; ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius, vt* B
c Pſal. 105. *auerteret iram eius, ne diſperderet eos*. c

PRÆTEREA, quoniam loquimur de timore reuerentiali, qui, ſi
lege diuina, ac rectæ rationis norma temperetur, atque ab amore,
d S. Tho. 2.2. q. 19. artic. 5. 8. & 11. Deiq. ſubiectione proficiſcatur, cum filiali conuenire videtur, d perſpicuum eſt, beatos, qui in cælis Deo fruuntur ſempiterno, habere
hunc timorem, vt conſtat ex varijs diuinarum litterarum teſtimo-
nijs, & in primis ex illis verbis Iob: *Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent*
e Iob 26. *ad nutum eius*. e Quem locum explicans B. Gregorius ita ait: *Ipſæ vir-
tutes cæleſtium, quæ hunc ſine ceſſatione conſpiciunt, in ipſa contemplatione contremi-*
f Lib. 17. Moral. c. 17. Vide S. Thom. 2.2. q. 19. artic. 11. in corp. *ſcunt: ſed idem tremor, ne eis pœnalis ſit, non timoris eſt, ſed admirationis*. f Itaque licet ſumma illa, & immenſa maieſtas beatis afferat timorem,
tamen metus ille neque eos conturbat, neque prohibet, quo minus
preces pro nobis adhibere poſſint.

PATET igitur ex his, quæ dicta ſunt, hunc metum ſua natura
non ſolum non nocere, verumetiã valde Conſiliarijs prodeſſe: con-
ſentaneum enim eſt, eos, qui præ ceteris ad dandum conſilium deli-
guntur, præ ceteris item Principi venerationem adhibere, ipſumq;
reuereri, & ſuſpicere debere: alioquin, ſi huius timoris quaſi cancellis,
fides, dicendi libertas, atque conſtantia non coërceantur, facile fiet,
vt Conſiliariorum ſententiæ in eam licentiæ ſpeciem erumpant, quæ D
Principibus ſolet eſſe permoleſta, atque omnem conſilij vim ple-
rumque euertit.

ITA autem laudamus hunc metum, vt moderatus ille ſit, &, vt
g Sophocl. in Aiac. verbis Græci g illius vtamur, honeſtus, decens, ac rationi congruus;
ac demum non aduerſetur muneri, quod mandatum eſt ipſi Con-
ſiliario: ſi enim hic metus tantus eſt, vt neque Conſiliarium loqui,
neque id, quod ſentit, explicare patiatur, certe laudabilis non erit.
Quemadmodum enim calor tam neceſſarius eſt humanæ vitæ, vt
ſine illo nulla ratione conſeruari poſſit; at vero cum nimius eſt, ean-
dem

A dem vitam extinguit, quam moderatus tuetur. Et quemadmodum lux tam neceſſaria eſt ad videndum, vt ſine illa oculi ſuo munere fungi nullo modo valeant: at vero, cum eadem maxima eſt, non ſolum nocet oculis, verumetiam affert aliquando penitus cæcitatem[a]: eodem modo hic timor reuerentialis, dummodo ſit moderatus, eſt ſane maxime fructuoſus, efficitq. vt Senatores ſuſtineant partes, quæ ſibi impoſitæ ſunt, ſicut viros graues, & prudẽtes decet: at vero cum tanta eſt vis huius timoris, vt Senatores ipſos a dicenda ſententia deterreat, tunc profecto omnem officij rationem euertit, maximumq. importat ipſis negotijs, & aliquando vniuerſæ Reipublicæ detrimentum.

a Ariſt. 2. de anim. tex. 123. & 143. idem permultis exẽplis comprobat Tiraq. de Nobilit. cap. 31. num. 568.

B DVPLICITER itaque hic reuerentialis metus conſiderari poteſt: Alter moderatus, qui bonus, & ſanctus eſt, hóminesq. cum Deo magis coniungit, efficitq. vt ijdem Maiores ſuos, aut alios homines, in quibus eſt aliquid diuinum, veluti donum gratiæ, aut virtutis, vel ſaltem naturalis Dei imaginis reuereantur:[b] Alter immoderatus & malus, qui homines a Deo auertit, facitq. vt bonos, & iuſtós plus quàm ſatis eſt, timeant: ſceleratosq. & impios ita metuant ob eorum potentiam, & auctoritatem, vt a lege Dei diſcedant, aut quod oporteret eos facere, prætermittant, de quibus in Euangelio legitur:

C *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.*[c]

b S. Tho. 2. 2. q. 19. art. 3. ad 1. Et S. Antonin. par. 4. tit. 14. c. 14.

c Matt. 10. S. Tho. d. q. 19. art. 3. in corp.

RVRSVS in non reuerendo etiam virtus, & vitium cadere poteſt: nam non revereri Maiores, aut alios, quos diximus, virtutibus inſignitos, malum eſt, & in Euangelio reprehenditur, cum de illo dicitur, *Qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur.*[d] Viciſſim autem homines non revereri, quando Deo aduerſantur, bonum cenſendum eſt, & in ſacris litteris laudatur, cum de Helia legatur, quòd grauiter reprehendit Regem Ochoziam:[e] & de Heliſeo, quòd in diebus ſuis non pertimuit Principem.[f] Quo argumento poſſemus hic exempla non pauca Prophetarum, aliorumq. Sanctorum

D recenſere, qui a Regibus conſulti cupientibus eorum auctoritate, & aſſenſu, populorum ſibi gratiam in rebus minus æquis conciliare, eorum tamen cupiditatibus ſancta Dei conſilia ſemper prætulerunt, quamuis ex illa vocis libertate ſumma ſibi etiam pericula imminere intelligerent. Sic de Michæa legimus aduerſus Regem Achab:[g] ſic de Hanani Propheta aduerſus Regem Aſa.[h] ſic de Azaria Sacerdote, qui ſe oppoſuit Regi Oziæ.[i] Sic & ab alijs multis virtutis tuendæ ſtudio factum fuiſſe nouimus, cum ſcirent in ſacris litteris ſæpius repetitum, *Viriliter agite, & confortamini.*[k] Et: *Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.*[l]

d Luc. 18.

e 4. Reg. 1.

f 4. Reg. 3. Eccleſ. 48. S. Thom. d. q. art. 3. ad 1.

g 3. Reg. vlt.

h 2. Paral. 16

i Ibid. 26.

k 1. Cor. 16.

l Ioan. 14.

Non obſtat quod initio de filijs, vxoribus, aut alijs huiuſmodi A
obijciebatur, quibus leges culpam condonare ſolent, quæ ex reuerentia, & obſequendi ſtudio in proprium damnum contracta fuit. Quoniam longe diuerſa eorum eſt cauſa a Conſiliarijs, de quibus loquimur, cum hi ob id potiſſimum ſint ad hoc munus adlecti, vt fideliter conſulant, quamuis cum Principibus ſibi agendum eſſe ſcirent. Præterea licet quidem homini iuri ſuo cedere, quod priuatum eſt, non autem quando de bono publico, & communi vtilitate agitur, qualem in quæſtione noſtra ponimus, & præſertim cum ad eam tuendam ipſi ſponte ſe obligauerint.

B

PARS III. QVAEST. VI.

Quid, ſi, tacentibus alijs, vereretur aliquis aduerſando ſingularis haberi, an tunc alios ſequendo eſſet excuſandus.

C

Qvaest. xxi.

a Prou. 3.

Cvm in ſacris litteris ſcriptum ſæpenumero inueniamus: *Noli ſapiens eſſe apud teipſum, & ne innitaris prudentiæ tuæ*,[a] & alia huiuſmodi, quæ admonent nos, vt affectus proprios caueamus, ac ſuſpectos nos ipſos habeamus. Idcirco videtur ille potius laude dignus eſſe, ac ſapientiæ lumen præferre, qui ſe aliorum ſententijs in conſeſſu magnorum virorum adiungit, quàm qui ſenſum proprium ſequi eligit, quamuis ſibi recta dictare videatur, cum probabilius ſit, eum, qui vnus tantum eſt, facilius multo, quàm tot alios ſimul collectos, qui pluribus oculis, pluribus auribus, multipliciq. ingenio, D
atque vſu præditi ſint, labi poſſe. Huc accedit, quòd hoc ipſum, quærere ſcilicet ab alijs omnibus diſtingui, ſolumq. veluti a cõmuni ſenſu diſcrepare, iactantiæ, ac vanitatis ſuſpicione non caret, cũ ſingularitas a ſancto Gregorio,[b] & S. Bernardo[c] inter arrogantiæ ſpecies referatur. Vnde Phariſæus ille apud S. Lucam dicebat: *Non ſum ſicut ceteri hominum*,[d] quod S. Auguſtinus exponens: *Quid eſt*, inquit, *ceteri homines, niſi omnes præter ipſum?*[e] ecce vitium manifeſtum ſingularitatis. Sed præterea qui ſolus eſt, ſatis perſpicere poteſt, ſe nihil ſuffragio ſuo profuturum, cum in ſacro Conſiſtorio vetus ſit inſtitutum,

b S. Greg. lib. Moral. 23. c. 4.

c Bernard. in tractat. de 12. grad. humil.

d Luc. 18.

e S. Aug. de verb. Domini ſerm. 36.

A vt plurium ſententiæ paucioribus præferantur, ideo imprudentis videri poteſt huic ſe leuitaris diſcrimini exponere, vbi fructum nullum probabiliter poſſit expectare.

VERVM, ſi quis rem paulo ſubtilius, diligentiusq. examinet, animaduertet ni plane fallimur, longe aliter eſſe reſpondendum. Nos enim hic de eo non agimus, qui aliorum ſententijs auditis, tamquam fluctibus agitatus, animo hæreat, & iudicio ſit ſuſpenſus; ſed de eo, qui repugnantibus omnibus, rebusq. cunctis bene expenſis, adhuc ipſe contrariã ſententiam, tamquam veriorem, & certiorem pro animi ſui conſcientia amplectendam eſſe ſibi perſuadeat. Et hic dici-
B mus, quòd cum quiſque Conſiliarius in Senatum conuocetur, vt quod ſentit fideliter explicet, non poteſt ille, ſalua fide, officioq. ſuo, diuerſum aliquid a ſeipſo pronunciare: nam, cum nemini liceat vmquam fraudare conſcientiam ſuam, quamuis etiam erronea eſſet, antequam tamen eam erroneam eſſe dignoſcat, vt aliàs diximus, nõ poteſt hic, aut pudoris, aut verecundiæ nomine, ſiue humilis officij, aut debiti erga maiores obſequij, aut amoliẽdæ a ſe ſuſpicionis arrogantiæ ſpecie, aut ex quacumque alia aduentitia cauſa, muneris ſui normam interiorem deſerere, memor diuinæ illius ſententiæ, qua ſcriptum eſt: *Attende tibi.*[a] Accedit, quòd cum Conſiliarius illius vti- [a] *Vide S. Baſil. hom. 3.*
C litatem reſpicere debeat, cui conſilium datur, vnde officium illius ſub communi iuſtitiæ nomine continetur, quatenus ad alterum eſt, vt aliàs diximus. Ideo ille, qui agnoſcit, poſſe publico bono tale conſilium prodeſſe, ſi iacturam propriæ exiſtimationis pertimeſcens, nomen, famamq. ſingularis euitans ſibi tacendum eligit, hic certe rem ſuam iuſtitiæ anteponit, euertitq. fidem, quod eſt præcipuum iuſtitiæ fundamentum. Immo Conſiliarius, qui timet Deum, atque in officij ſui obligationem oculos dirigit, ſentiet eo magis tunc vrgeri ſe ad dicendum, cum viderit ceteros aſſentiri, nam tunc tempus ipſum declarat, extremam veluti neceſſitatem imminere aliter con-
D ſulendi, eo quòd bonum publicum tunc in maiori periculo verſatur. Et quemadmodũ fraternæ charitatis obligatio, quæ præcipue ad ſuperiores ſpectat,[b] ſi ab eis prætermittitur, non ideo inferiores immunes reddit, ſed magis eos impellit, quia maior eſt neceſſitas: vtq. Arcis Præfectus tunc iure, ac merito ſibi acerrime pugnandum eſſe ſtatuet, cum defenſorum fuga, nudata conſpiciet mœnia: ſic annuentibus alijs Conſiliarijs, dubium non eſt, eos, qui neceſſitatem hanc agnoſcunt, multo acrius ad officium ſuum excitandos eſſe. [b] *S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 3. in fi. & art. 4.*

ATQVI, ſi de præmio terreno dando ageretur, nemo ſane vereretur ſingularis haberi, immo appeteret alios anteire, vt palmam

obtineret: quanro ergo magis, cũ de mendacio fugiendo, illæſaq. officij fide præſtanda hic agatur, quibus æterna bona comparantur, nõ idem impleri curandum erit, cum delicta ſuos teneant auctores, illosq. & non alios condemnent? Nam legitur: *Os, quod mentitur, occidit animam.*[a] A

a Sap. 1.

Sed quando etiam temere alij de eo aliquid vellent iudicare, ille ſibi integritatis ſuæ, ac veritatis conſcius, facile inanes aliorum voces, ac ſi de eo in Inſulis, aut extremis regionibus loquerentur, contemnet, quippe qui agnoſcet ſe Dei cauſam, cui rationem redditurus eſt, agere, & ſe non ideo a ceteris diſcedere, quaſi proprium iudicium velit alijs anteponere, ſed quia ipſa re ſecum diligenter examinata, ita omnino pronunciandum eſſe cenſeat, ampliusq. videat, B ſe non in eum Senatus locum vocatum fuiſſe, vt alios tantum imitetur, ſed vt quid ipſe pro conſcientia ſua probet, ſyncere, & libere patefaciat.

His ita poſitis, nunc oſtendendum eſt, ea, quæ conrra obijciebantur, a re noſtra valde diuerſa eſſe. Nam quod dicebatur, prudentis, humilisq. eſſe, aliorum potius ſentenriæ, quàm ſuo ipſius iudicio tribuere; Reſpondemus, aliud eſſe, cum quis rem propriam eſt acturus, quæ ab eius pendet facultate, in qua cum ſit dubius, & vereatur ſe decipi poſſe, recte ad maiorum, & peritiorum conſilia recurrit: quod quidem humilitati, & prudentiæ congruit.[b] Aliud eſt, cum ille in conſilium ab alijs adhibetur, & veritatem rei propoſitæ ſibi moraliter certam eſſe putat, tunc enim re diligenter examinata, debet in eo prudentiam, & conſcientiam ſuam ſequi, non ita quidem vt contrarias aliorum ſententias aſpernetur, ſed ne humilitatis ſpecie id velit foris probare conſulendo, quod intus ſentiendo non admittit. C

b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

Ad id etiã, quod dicebatur, eum, qui ſic loquitur, poſſe videri ſingularis nomen affectare; Reſpondetur, hoc vocabulum non male ſemper ſonare, ſed ab ijs rebus pendere, quibus adiungitur. Nam ſingularem eſſe charitate, fortitudine, pudicitia, patientia, alijsq. huiuſmodi virtutibus excellere, nõ eſt damnandum: ſiquidem virtus definitur eſſe qualitas bona, qua nemo male vtitur.[c] Nec enim timendũ eſt, nequis efficiatur nimis bonus, aut nimis iuſtus, cum ſcriprum ſit: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc*,[d] quandoquidẽ quoad comparãdas virtutes, in fine non datur menſura præfixa, vltra quam non pateat acceſſus: & modus diligendi Deum, vt ait S. Bernardus, eſt ſine modo diligere.[e] Verum reprehenſibile eſt, aliquem in propriæ exiſtimationis receſſu, ſe ſingularẽ eſſe, ſibi perſuadere, aut D

c S. Tho. 1. 2. q. 55. art. 4.
d Apoc. vlt.
e S. Bernar. in lib. de diligendo Deo. Et S. Thom. 2. 2. q. 27. art. 6. & in 1. 2. q. 64. ar. 1. ad 1. Et Ariſt. 1. Ethic. c. 6.

hanc

A hanc ſibi excellentiam velle adſcribere, quam certò ſcire nequit ſe obtinere.

QVAPROPTER ille, qui fideliter Deo, & conſcientiæ ſuæ, quam rectæ rationi conformem putat, ſeruire cupit, non eum animum gerit, vt ſingularis appareat, ſed vt alijs veritatem patefaciat, quam reliqui ſequantur. Vnde ſi ſolus in ea ſententia permaneat, aliorum vitio id euenit, qui bona ſibi oſtenſa non conſectantur. Tunc vero *ſingularis*, in malam partem diceretur, quando a recta prudentum ſemita, proprio obcæcatus ſenſu diuerteret, qualem S. Gregorius deſcribit, cum ait: *Qui ſemper aliena opera deſpicit, ſemper miratur quæ ipſe fa-*
B *cit, quia & quidquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit: atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, ſibimetipſi fauet per cogitationem: & cum ſe in cunctis tranſcendere ceteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat.* [a]

a S. Greg. lib. Moral. 34. c. 18. & 23. c. 4.

NON refragatur etiam quod dicebatur, huiuſmodi ſuffragium tamquam vnius tantum Conſiliarij vocem nihil, ceteris repugnantibus, profuturum: nam, vt omittamus, hoc numquam certò conſtare poſſe, cum vnius ſententia præter omnem cogitationem poſſit alios ſecum pertrahere, [b] & ſermonis gratiam diuina bonitas talem quandoque largiri ſoleat, quæ aliorum corda moueat, [c] & flectat: vt
C omittamus etiam alia multa a nobis hoc argumẽto in alijs quæſtionibus pertractata; [d] concludimus quòd ſi quis vere ſe Dei miniſtrum agnoſcat, ſecumq. diligenter, quid impoſitum ſibi munus poſtulet, expendat, eum non admodum laboraturum, quid ceteri de eô ſint locuturi, cum non illis, ſed Deo in primis vt placeat, ſtudere debeat, dicente Apoſtolo, ſeruos Dei non eſſe, qui hominibus placent: cum enim pluris hominum, quàm Dei gratiam faciant, non eſt cur doleant, ſi ab illo confundantur, atque omnino contemnantur. [e] Immo ſi aſſueſcat ille, non aliquando ſolum, ſed quandocumque ſibi ſententia dicenda erit, ſemper ad ſolam publicæ vtili-
D tatis cauſam oculos conuertere, ac quid ſentiat, aperte, candide, veraciterq. proferre, animaduertet facile ex hoc proprio illius, ac perenni dicendi inſtituto, omnes non dubie agnituros eſſe, eum hanc libertatis, fidelitatiſq. dicendi poſſeſſionem, adeo arcte apprehendiſſe, vt nec eo etiam tempore, quando alij omnes in contraria trahuntur, velit eam deſerere.

b l. ſi in tres. de arb.
c S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1.
d In quæſt. 12. & 22.
e Gal. 5. Coloſſ. 3. Pſal. 52.

PARS

PARS III. QVAEST. VII.

Num illud a veteribus ſcriptum, quòd fruſtra niti, neque aliud quàm odium quærere, extremæ dementiæ eſt, deberet eos Cardinales excuſare; qui putarent ſe dicendo nihil effecturos.

QVAEST. XXIII.

a Salluſt. in Procem. Bell. Iugurt. S. Hieron. epiſt. 109.

QVAMVIS multa alias a nobis hoc eodem fere argumento tractata fuerint, quoniam tamen dictum iſtud a veteribus vſurpatum,[a] atque a S. Hieronymo repetitum, quod in ore multorum frequens eſſe ſolet, videlicet, *Fruſtra niti, neque aliud, ſe fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſſe,* poſſet perperam acceptum totam conſiliariæ functionis rationem peruertere: ideo a nobis paulo diligentius excutiendum eſſe duximus, cum præſertim illud quoque ei adiungi ſoleat, *Ne effundas ſermonem, vbi non eſt auditus.*[b] Cui conſonum eſt illud Senecæ: *Magno viro tentandum non eſt quod ſuccedere non poſſit: diluitur eius auctoritas: ſapientia ars eſt: certum petat: eligat profecturos: ab his, quos deſperauit, recedat.*[c] B

b Eccli. 32.

c Senec. ep. 29.

AT nos, qui conſtanter ſæpius affirmauimus, Cardinales, tamquam Conſiliarios, pro ratione muneris a ſe ſuſcepti, obſtrictos eſſe, quoties a Papa interrogantur, ſine exceptione fideliter reſpondere; Dicimus, verba propoſita ad eas quidem res, ſeu actiones, quas ſponte ſua quis aggreditur poſſe pertinere: nam donec integrum eſt alicui aliquid facere, vel non facere, debet ille diligenter proſpicere, ne ei ſe rei immiſceat, quam ad exitum perducere nequeat, quod & vetere illa ſententia dicitur. C Quæ efficere nequeas, vel nec ordiri decet, & quæ fruſtra ſunt agere, inſignis eſt amentiæ. At vero vbi iam certo iuſtitiæ nexu obſtrinxit ſe operi faciendo, indeq. cœperunt tot emergere difficultates, vt incaſſum niti videatur, non ideo a ſuſcepto opere quantum in ſe eſt, ille ceſſare debebit. Nam ſicut vota emittere, cuique liberum eſt; ſed emiſſa reddere, neceſſarium:[d] & de contractibus, dicere ſolent Iuriſconſulti, eos initio eſſe voluntatis, poſtea neceſſitatis.[e] Vnde cum aliquis operas ſuas plantandæ

d S. Tho. 2-2. q. 88. art. 3.

e l. in commodato. §. ſicut. ff. cōmod. l. ſicut C. de action. & obligat.

vineæ,

A vineæ, aut ſerendo agro locauit, debet abſolute bene plantare, & ſerere, non ſub conditione, ſi terra frugifera fuerit: ſic, qui Conſiliarij munus ſuſcepit, cogitare antea debuit difficultates gradui huic, atque officio annexas, quales ſunt, ſe non ſemper Principi placere poſſe, non ſemper perſuadere, non ſemper iudicio ſuo alios anteuertere, immo querimonias, indignationes, & duriores voces interdum ſe eſſe perpeſſuros. Ideoq. prudentius erat, antequam officium iniret, vires ſuas diligenter expendere, an parem ſuſcepto muneri prudentiam, patientiam, loquendi fiduciam, animi alacritatem, publicæ rei zelum, intrepidamq. fidem afferret; non autem, poſtquam Spartam,
B (vt dici ſolet) iam ſortitus eſt, ab ea tuenda ornandaq. ſero nimis, iniuſteq. deficere.

Addimvs amplius, hoc, quod paſſim vſurpatur, *Nihil fruſtra nitendum*, quamuis ad ea opera poſſit pertinere, quæ ſi fine, ob quem ſuſcepta erant, nō potiantur, quodam modo cenſentur perijſſe: attamen ſi præter finem principaliter propoſitum, alia etiam commoda ſubſequi poſſint, quæ per ſeipſa conſiſtant, tunc quamuis finis, qui præcipuus erat, non ſuccedat, aliarum tamen partium ratione non fruſtra, ſed vtiliter eadem opera patrata dicentur. Exempli cauſa: Orator, qui patrocinium Rei ſuſcepit, non perſuadet Iudici, vt illum
C abſoluat, cuius finis gratia munus illud ſuſceperat, num ergo tota illius concio inutilis, ac ſuperuacanea fuiſſe cenſebitur? minime quidē. Nam quantum ad Oratorem attinet, illud ab eo tentatum fuit, quod illius muneri cōueniebat, quod locus & tempus poſtulabat, quod ciues omnes ab eo expectabant, quod alijs, qui adfuerunt, mirifice placuit, quodq. demum ceteris exemplū pietatis, iudicij, doctrinæ, atque eloquentiæ reliquit: ſic & de Conſiliario dicimus, qui etſi Principem nihil dicendo flectat, non tamen fruſtra linguam ſoluiſſe cenſendus erit, qui ea in re officio ſuo ſatisfecerit, qui ex cōſcientiæ ſuæ lege locutus fuerit, qui alios dicendo ædificauerit, qui recta conſulens Deo pla-
D cuerit, qui denique etſi in illo actu nihil mouiſſe Principē viſus fuerit, alijs tamen in rebus plurimum profeciſſe cenſeri poſſit ad reddēdum illum in poſterum cautiorem, ne hæc vel ſimilia amplius decernat.

Poſtremo: Aliud eſt loqui in re priuata cū priuata perſona, cui ſi tūc nihil profueris, nihil egiſſe videris: Aliud corā multis, qui poterunt & ipſi pariter ad ferendam opē excitari, & de re publica, quæ ſcilicet poſſit non eo ſolū tempore, ſed in poſterū ſæpius accidere. Nam etſi tunc non proſit, poterit tamen deinceps prodeſſe apud eundem, vel alium Principē, vel ſaltem in vitando ſcādalo, ne alij, videntes Conſiliarium tacere, exiſtiment illud ei placere. Vnde eius exēplo & ipſi moueantur

ad

ad æque tacendum, ſiue approbandũ, quod ab eo probatũ viderint. A

SED reſtant adhuc alia, quæ magis rem attingere videntur: nam cum obijcitur, imprudentis eſſe, *Fruſtra niti*, vbi Princeps repugnat, videndum eſt quomodo certũ nobis eſſe poſſit, fruſtra aliquid apud eum tentari: nam vt omittamus quidquid aſſeueretur de fixa, immobiliq. Principis ſententia, numquã illud adeo certum habendum eſſe, quin poſſit ab eodem ante promulgationẽ retractari. Vt omittamus etiam, certum omnino eſſe, Conſiliarium teneri omni iure ad ſententiam dicendam, incertum autem eſſe, nihil illum profecturũ, cum pendeat a futuro euentu;. Dicimus, quòd poſtquam Princeps, qui rem poterat pro ſumma auctoritate ſua ſolus abſoluere, & terminare, hanc maluit viam eligere, vt ſcilicet conſilij ſui & Senatus ſententias audiret, non debet Conſiliarius, quamuis ſibi perſuaſiſſimum haberet, aures Principis ſibi omnino occluſas iri, a dicendo coram alijs ceſſare, vt illos conetur quantum in eo erit in ſententiam ſuam perducere. Aliud enim eſt, quòd Princeps huius, vel illius, & multorum etiam rationibus non adducatur: aliud, quòd totius Conſiſtorij voci, & aſſenſui nihil tribuat. Fingamus enim, aliquem in Senatu exiſtere, cuius tum rationibus, tum auctoritate alij ita permoueantur, vt eos in ſenſum ſuum omnino pertrahat, certũ eſt, fore, vt hæc non vnius tantum, ſed communis omnium vox habeatur. B C

NAM ſicut ſigillum eandem imaginem in multiplici cera imprimit, & magnes ferrum ad ſe varijs ex locis allicit; ſic vnius Senatoris optimis rationibus probata ſententia, omnium Senatorum fieri poteſt ſententia. Vnde ſi Principem ſinguli flectere non potuerunt, vniuerſi fortaſſe flectent: & qui ſingulis obſiſtebat, interdum cedet vniuerſis: quod & veterum exempla reſtantur: nam præter ea, quæ ab auctoribus Ethnicis accepimus de Appij Claudij, & Attilij Reguli orationibus, quibus totius Senatus ſententia commutata fuit, cõſtat ex ſacris litteris, Chuſai Arachiten Regis Dauidis familiarem, cum in Abſalonis Senatum fuiſſet introductus, atque omnes, qui ibi aderant, Achitophelis ſententiam ſequerentur, tantum apud illos ſua oratione valuiſſe, vt, priore relicta, ijdem alteram ab eo propoſitam comprobarint.[a] Quare cum, oblata opportunitate, facile id quoque ijs ſuccedere poſſit, qui ad cauſæ merita dicendi alacritatem, fiduciam, zelumq. adijciant, non videmus, cur hoc, quod antea fruſtra tentari dicebatur, hac ratione non maxime proficere poſſe ſperemus. Sicut enim fluuius, qui antea pedibus traijci facillime poterat, ob aliorum amniũ in ipſum influentium collectã aquarum copiam, ſe pene inſuperabilem reddit;[b] ſic Princeps, qui ſingulorũ ſententia D

a 2. Reg. 17.

b Simile apud S. Baſil. ep. 68.

A non ita permouebatur, ſi aliorum idem ſentientium auctoritatem eam creuiſſe cognouerit, non poterit non tot illuſtrium virorum amplitudini, ac dignitati multum concedere: quod & vſu ipſo compertum eſt, ſiquidem nũquam audiuimus aduerſus totius ſacri Collegij ſuffragia, ea, quæ in Conſiſtorio deliberanda proponuntur, fuiſſe diffinita.

Qvapropter quod fruſtra tentatum ratione vnius tantum Conſiliatij dici poſſe videbatur, nunc alijs quoque accedentibus non fruſtra, ſed valde vtiliter ſuſceptum fuiſſe dicetur: vt interim omittamus, quòd ſicuti Rex ille Niniuitarum ſperabat fore, vt ieiunijs, &
B orationibus Deus mutandus eſſet,[a] ita quoque numquam Cardinali vlli diffidendum erit, quin ſummus Pontifex auditis aliorum iuſtis, honeſtisq. ſententijs, a priſtina ſua iam concepta opinione diſcedere, & nouam ſuſcipere debeat.

a Ionæ 3.

PARS III. QVAEST. VIII.

An Cardinalis ſit excuſatione dignus, qui vt gratiam Principis retineat, atque alijs proinde re-
C bus fructuoſior eſſe poſsit, illud aliquando ſe probare in Conſiſtorio oſtendat, quod vere non probat.

Affirmant vno ore Sapientes, omnia, quæ ad mores ſpectant, ex propoſito fine potiſſimum eſſe ſpectanda. QVAEST. XXIIII.
D Quapropter cum Cardinalis id ſibi interdum probandum eligit quod vere non probat, vt ſcilicet hac ratione maiorem ineat a Principe gratiam, poſſitq. propterea validiorem multo, ac fructuoſiorem in cauſa magis graui Reipublicæ operam nauare: videri aliquibus poteſt non improbandum, ſed commendandum potius huiuſmodi conſilium eſſe. Ob id enim & Iudith in ſacris litteris celebratur, quamuis inuoluto mendacio, quo populum Dei ab obſidione liberauit, Holofernis ſibi gratiam conciliauerit.[b]

b Iudith 11.

Vervm, quia nos ſecus reſpondendum eſſe putamus, ideò vt quæſtio-

quæſtionis propoſitæ veritas dilucidius aperiatur, duo ſigillatim erũt A
excutienda. Primum, an hoc ſit illius generis mendacium, quod officioſum dici ſolet. Secundum, an excuſatione dignum cenſendum ſit ex rationibus modo propoſitis.

Qvod ad primum attinet, cum mendacium illud proprie officioſum ab aliquibus nuncupetur, quod in vtilitatem alicuius dicitur, ſine vllius iniuria, aut detrimento, perſpicue ſequeretur, officioſum hoc nequaquam dici poſſe, quod præſentem publicæ rei vtilitatem lædit iuxta quæſtionis ſtatum aliàs à nobis conſtitutum, quo ponimus, cenſere Cardinalem id, quod tunc proponitur, minime
eſſe ſalutare. Vnde ſi illud ſe probare ſimulet, dubium non eſt pu- B
blicæ cum cauſæ nocere: & propterea officioſum hunc illius actum minime eſſe.

Verum quoniam ſunt alij, qui exiſtimant, illud etiam officioſum mendacium dici, quod principaliter profertur animo iuuandi, licet in conſequentiam alteri detrimentum afferre poſſit, cum agentis propoſitum præcipue ſit inſpiciendum,[a] ab eoq; actio denominari ſoleat, dicente Philoſopho: Eum, qui furatur, vt mœchetur, magis eſſe adulterum, quàm furem:[b] propterea etiam hoc ſenſu nobis agendum eſt, quia ratione hoc officioſum principali-
ter dici poſſit, an quia in gratiam Principis redundet, an quia in C
commune bonum, an quia in priuatum aliquorum emolumentum, an tandem quòd in ſui ipſius, qui illud profert, commodum verti poſſit.

[a] Iaſ. l. ſi quis nec cauſam. ff. cert. pet. nu. 8. & ſequ.

[b] Ariſtot. 5. Ethic. cap. 2. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 6. in corp.

Si Principem reſpiciamus, non videmus, quomodo officioſum dici poſſit, quod illius vtilitatem lædit: ſiquidem eius intereſt, vtile ſibi conſilium proponi, ſecũmq; a Conſiliarijs ſuis ſyncere agi, vt, auditis eorum rationibus, poſſit id, quod commodius videbitur, amplecti.

Si publicam cauſam ſpectemus, iam diximus, hoc Reipubli-
cæ commodo præcipue repugnare: & propterea officioſum mini- D
me dici poſſe.

At priuato aliorum emolumento, vix conſiderari poteſt, quomodo locus pateat: nam, vt in Themate dicitur, ex iſto mendacio non prouenit alicui præſens aliquod lucrum, aut commodum, ſed tantum ſuboritur Cardinali quædam ſpes, fore vt in poſterum, gratia valere debeat apud Principem in ſui ipſius, & aliorum vſum.

Itaqve totum hoc opus, quod officioſum vocatur, reflectitur in ipſum Cardinalem: nec id quidem gignitur ex ipſa illa re, quæ propoſita fuit: nam ex ea nihil nec dignitatis, nec lucri, nec commodi

tunc

A tunc accedit ipſi Cardinali: verum propter approbationem illam ab eo factam, concipitur ab illo ſpes, vt tamquam ex ſemine in terram iacto, poſſit talis fructus aliquo tempore probabiliter expectari, ex quo magnum emolumentum tum bono publico, tum priuatis rebus ſuis, atque amicorum debeat accedere.

Verum ſi res diligenter conſideretur, conſtabit fortaſſe hanc rationem non ſufficere, vt mendacium hoc proprie officioſum dicatur, niſi admodum oblique, & indirecte: nam Cardinalis, qui ſic loquitur, quamuis propria quadam coniectura, qua decipi poteſt, auctoritatem ſuam ſe adiuuare exiſtimet, ita vt alijs in poſterũ magis B prodeſſe poſſit: ex altera tamen parte euidens eſt valde ratio damni, quod tunc ex eius approbatione oritur: quandoquidem ceteri Conſiliarij, qui eum audiunt, perſuaſi forte verbis illius, ac putantes eum ita vere ſentire prout expreſſit, adduci facile poterũt, vt idem prauum conſilium & ſequantur, & amplectantur: quod ſi etiam non ſequantur, data tamen fuit eis occaſio idonea vt id facerent.

Attamen ad tollendam omnem dubitationem, vt concedamus etiam hoc mendacium valde impropric ſane, & populari modo officioſum dici poſſe, adhuc oſtendendum nobis puramus, nec ex morali diſciplina, nec ex Chriſtianis inſtitutis eiuſmodi eſſe, vt men-C tienti iuſtam poſſit excuſationem comparare. Nam ſiue hanc iuuandi ſpem ad proprium ipſius commodum, aut ad priuatum aliorum fructum, aut ad publici etiam boni adiumentum referamus, nullo caſu prudentia admittit, vt rei, quæ minus honeſta cenſetur, aſſenſum præbeamus.

Quod enim ad propriam rem ſpectat, quis non videt turpiſſimum, & indigniſſimum eſſe, fidem, veritatem, atque officium, rei ſuæ cauſa interuertere? Nam ſicuti Medicus, qui quæſtum vt ſibi ex ægroto diuturniorem, atque vberiorem faciat, morbum nutrit mala fide, conquiſitisq. in id cibarijs, ac pharmacis perfidioſe pro-D ducit, non ſolum fidei officium violat, verumetiam reum exitij, ſi inde ſequatur, ſeipſum reddit; ſic Conſiliarius non veritatis incolumitati, ſed blandimento pernicioſæ aſſentationis ſeruiens, culpam omnem in ſe publici damni conuertit, perinde (inquit S. Baſilius [a]) ac ſolent tela iacta a corporibus ſolidis, in eos vnde ea emiſſa fuerũt, reſilire. Vnde merito amittunt hi, qui peruerſe conſulunt, nomen Conſiliarij, & deceptores potius appellantur, ac de conſilio perfido tenentur. [b] Et ſane, ſi depoſiti infamis eſt actio, quod is, cuius fidei res credita eſt, in aliũ vſum transferat; quid de eo dicendum, qui non pallium, aut priuatam tunicam, ſed cõmune bonum, Principisq. vti-

a S. Baſil. in orat. 21. de moribus, & in c. 3. Iſaiæ.

b Abb. c. quãto. de iureiur. in 1. notab.

litatem curæ,atque integritati ſuæ cõmiſſam in propriam rem vertit? A
Certe ſi ab ijs decipimur,quos in conſilium aduocamus,quod nobis erit perfugium, cum ab inimicis conſilium non petatur? Notum eſt illud vetus prouerbium: *Si aqua fauces ſtrangulat, quid amplius bibere eſt opus?*[a] Damnantur fures, damnantur homicidæ: at hic homicida, & fure deterior: non enim trucidat, aut pecuniam aufert, ſed quaſi ſacrilego conſilio rem ſacram, judicium ſcilicet rationis ſub boni ſpecie ſurripit, atque ſubducit. De priuato vero aliorum emolumento, notiſſimum eſt, numquam ſingularem vniuerſali, particularem communi, priuatam publicæ vtilitatem eſſe præferendam.[b]

a Ariſt. lib. 7. Ethic. c. 2.

b cap. ſcias. 7. q. 1. l. 1. §. fin. C. de Caduc. tollen.

Quòd ſi reſpondetur, hic etiam boni communis cauſam agi, eo B
quòd hac ratione ſperetur Cardinalis gratioſior apud Principem in poſterum futurus, indeq. longe vberius, ac frequentius rem communem adiuuaturus. Dicimus, præſens eſſe ac certum detrimentum, quod nunc publicis rebus infertur, incertum autem, & a futuro euentu pendere fructum illum, qui aliquando expectari poſſit: prudentis autem non eſſe (vt aiebat ille) ſpem periculis emere, & incerta certis, futura præſentibus, longinqua proximis, & quæ ab aliena pendent voluntate, iuſtis conſilijs ſuis anteferre. Quibus accedit, quòd cum acuti ſint Principes in hominum ingenijs pernoſcendis, vbi ſemel Conſiliarij ſimulationem odorauerint, vix C
vmquam poſtea fidem illi habebunt, vnde nec in bona cauſa poterunt prodeſſe.

QVOD vero ad Chriſtianam religionem attinet, non opus eſt multis diſſerere. nam cum ponamus in hoc negotio mendacium interponi, licet a beneuolo officio, & iuuandi ſtudio proficiſcatur, ſcimus tamen perpetuò illud tamquam ſuapte natura malum omnino reſpui, dicente S. Auguſtino, nihil aliud eſt dicere, aliqua mendacia eſſe iuſta, quàm dicere, aliqua peccata eſſe iuſta, ac proinde aliqua iuſta eſſe, quæ ſint iniuſta.[c] Vnde nullo colore, aut cuiuſcumque boni prætextu mendacium a Chriſtiano homine admittitur, D
cum numquam facienda ſint mala, vt eueniant bona,[d] ita vt nec pro alterius vita tuenda liceat bono viro mentiri.[e]

c Aug. in Enchirid. c. 22. & lib. de mẽdac. cap. 7. & ſequ. S. Thom. 2. 2. q. 110. artic. 3.

d S. Tho. 2. 2. q. 43. artic. 7. ad 2. [illegible]

e cap. ne quis, cum ſequ. 22. q. 2. c. ſuper eo. de vſur.

HVC accedit, dub hic poſſe concurrere: alterum culpæ, quod eſt mentiri: alterum pœnæ malum, ſeu damnum, quod eſt Principis gratiam, & iuuandi facultatem ſibi fortaſſe adimere. Certum eſt, nullo pacto malum culpæ eſſe admittendum ad pœnam euitandam, cum malum culpæ etiam leuis, grauius ſit quolibet damno pœnæ, quæcumque illa ſit:[f] & quod dici ſolet, ex duobus malis minus eſſe eligendum, nullo modo admittatur in malis culpæ,

f Dom. Bañ. in S. Thom. 1. par. q. 48. ar. 6. & in 2. 2. q. 26 art. 4.

M quorum

A quorum nec minimũ vmquam eligendum eſt, cum peccatum nulla ratione ſit eligibile.[a] Ad quod & illud pertinere poteſt, quod de Ariſtide legimus, qui conſilium Themiſtoclis, quamuis vtile eſſet, quia tamen iuſtum non videbatur, repudiandum eſſe reſpondit: quod a tota Athenienſium concione probatum fuit, quippe qui cenſuerunt, quod æquum non eſſet, nec expedire quidem.[b]

Et quamuis exiſtimarint aliqui exemplo Dauidis, qui ſe inſanum ſimulauit,[c] & eorum, qui ſine reprehenſione, cum inſtat periculum, ſolent veſtes mutare, & alios ſe fingere;[d] ſic licere quoque hoc caſu Conſiliario, alium ſe quàm vere ſit alijs oſtentare. Attamen
B cum aliàs probatum fuerit, hic non tantum verſari actum pure negatiuum, quo veritas celatur, ſed etiam poſitiuum, quo mendacium profertur, aliud mente retinendo, & aliud voce ſignificando: idcirco clare conſtat, ſuperioribus exemplis locum hic non eſſe, cum aliud ſit veritatem occultare, quod quandoque ſane licet, & aliud de induſtria falſum aſſerere, quod numquam permittitur.[e]

Qvare in re noſtra, cum Cardinalis obſtringatur iure officij ſui eo loco, & tempore proferre ſententiam, quam veram ipſe exiſtimat, nullo modo poterit id, quod ex animo ſentit, occultare, quamuis, vt aliàs diximus in caſu propoſito, non ſolum occultat ille
C veritatem, ſed etiam mendacium omnino profert.

Ex his colligimus, nullam eſſe in re noſtra iuſtam mentiendi ex propoſito excuſationem, nec viro bono ab officio ſuo propter ſuſpectam Principis indignationem eſſe diſcedendum, vt aliàs diſſeruimus:[f] immo fidendum eſſe Principis eiuſdem bonitati, & ſapientiæ, qui, agnita Conſiliarij ingenuitate, illi gratiam ſuam, Deo auxiliante, magno cum fœnore amplificabit. Ad quod Auctoris illius pertinet ſententia, qui ad amicum ſcribens, dicebat: *Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offenſas ſubierimus, dumtaxat ad breue tempus: nam fides in præſentia, quibus reſiſtit, offendit: deinde illis ipſis ſuſpici-*
D *tur, laudaturq.*[g]

Non obſtat quod initio quæſtionis obijciebatur, moralia ex fine eſſe perpendenda, & Conſiliarij finem eſſe, prodeſſe Reipublicæ, & ideo medium illud ab eo delectum fuiſſe, quo finis ille comparari facilius poſſet. Nam reſpondetur, non tantum operantis finem eſſe ſpectandum, ſed etiam operis: ſicut enim qui aliena rapit, vt eleemoſynam largiatur, fur eſt: ita qui falſum profert, vt Principis gratiam in Reipublicæ vtilitatem captet, mendax eſt.

Non obſtat etiam quod de Iudith dicebatur: nam, vt ait ſanctus Thomas, illa, quæ in ſacris litteris mendacium indicare videntur,

a Dom. Sot. in 4 diſt. 28. q. 1. art. 1.

b Cic. lib. 3. de offic. Plutar. in vita Ariſtid.

c 1. Reg. 21.

d S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

e S. Tho. 2. 2. q. 69. artic. 1. & 2.

f In quæſt. 23.

g Plin. epiſt. 9. lib. 3.

ad myſticum ſenſum ſunt referenda: [a] & quamuis illud, quod bono A
propoſito geritur, atque animo proficiendi, minuat peccati rationem, non tamen omnino tollit, ſi medium aſſumptum non eſt honeſtum, [b] cum numquam ſint facienda mala, vt eueniant bona: & quod notum eſt apud omnes, bonum ipſum ex integritate cauſæ conſiſtat, [c] ideoq. ad illud conſtituendum neceſſarium ſit, vt non ſolum finis bonus, ſed media pariter bona exiſtant, [d] præterquàm quòd in caſu a nobis propoſito multa concurrunt, quæ conſilium hoc pernicioſum reddere poſſunt, tum ratione damni, quod interim capit Reſpublica, tum ratione ſcandali, tum denique propter alios B
Conſiliarios, qui illius auctoritate permouentur.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 3. ad 3.

[b] Caet. 2. 2. q. 110. art. 2.

[c] Dion. Areo pag. lib. de diu. nom. c. 4.

[d] S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 4. in corp. & ad 3.

PARS III. QVAEST. IX.

An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propoſitas, licet ſibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum ſoliti fuerunt, iuſtam alijs idem faciendi excuſationem præ- C
bere poſsint.

QVAEST. XXV.

MAGNORVM virorum actiones magni faciendas eſſe, eorumq. exemplis multum tribuendum, non ſolum in ijs, quæ manifeſte recta ſunt, ſed in his etiam, quæ primo intuitu dubitationem aliquam afferunt, nemo eſt qui neſciat. Non enim facile credendum eſt, D
viros graues, prudentes, & conſcientiæ, atque exiſtimationis ſuæ retinentes, aliquid temere agere. Quare cum obijciantur exempla ampliſſimorum Cardinalium, tum veterum, tum recentiorum, quos ad ea, quæ a ſummis Pontificibus proponebantur, licet ſibi interius non probarentur, ſolitos fuiſſe ferunt, aut tacere, & capite annuere, aut placide ijs exterius aſſentiri; exiſtimare hic poſſent aliqui, illos, qui itidem facerent, excuſandos eſſe, & præſertim, quia, cum exemplum ſit ſpecies quædam probationis, aut argumenti, quo ſenſus, & affectus magis allici ſolet, quàm ratione, iuxta illud vulgo tritum, quòd exempla magis mouent, quàm verba; [a] Et illud, Homi-

[a] S. Tho. 1. 2. q. 34. artic. 1. in corp.

A nes amplius oculis, quàm auribus credere, ac longum eſſe iter per præcepta, ſed breue, & efficax per exempla.[a] Idcirco, ſiquis aliorum deferens auctoritati, & moribus, idem quoque ipſe inſtitutum ſeruet, videri poteſt minime reprehendendus; nam ſi vnius Doctoris inſignis opinio, excuſare aliquem ſolet a culpa,[b] multo ſane magis multorum præſtantiſſimorum virorum exempla debent ab erroribus alios tueri.

a Senec. ep. 6.

b l 2. §. ſed neq C. de vet. iur. enucl. l amor. in c. calumniã. de pœn. l er. in lauris ignorãtia. nu. 26. C. q. admut. Nauar. in Man. c 3. num. 8 & c. 27. nu. 288.

HAEC ſi quis ita ſibi perſuadeat, eum proculdubio falli exiſtimamus: nam cum aliàs a nobis probatum fuerit, obſtringi efficaciter DD. Cardinales ſuum conſulendi officium pure, fideliter, ſynecreq; B præſtare, nulla poteſt illis exterius approbantibus quod interius reprobant excuſatio ſuffragari, quæ ex aliorum ſuaſionibus, aut argumentis oriretur, nedum ex aliorum actionibus, quarum nobis plerumque ignota eſt ratio, cum illi certas, & æquas facti ſui defenſiones habere potuerint, quæ alijs non ita congruunt. Vnde res plena periculo eſt, a certa officij ſui lege, propter ignotas, aut dubias aliorum rationes diſcedere: neque enim tutum eſt, vbi non omnes circumſtantiæ concurrunt, idem ſentire; & ex ſola imitatione aliquid ſtatuere, præſertim cum regula ſit, non exemplis, ſed rationibus eſſe iudicandum.[c] Hinc Seneca dicebat: *Inter cauſas malorum noſtrorum eſt,* C *quòd viuimus ad exempla, nec ratione componimur, ſed conſuetudine abducimur, & recti apud nos locum tenet error, vbi publicus factus eſt.*[d]

c l. nemo iudex. C de ſent. & interl. omn. iud.

d Senec. epiſt. 123.

ITAQVE non negamus, aliquando exemplis virorum illuſtrium multum eſſe tribuendum: ſed cum obſtat aperte ratio, quæ mentem conuincit, apparet, plus tribuendum eſſe rationi, quàm exemplo: magisq. conſiderandum eſſe, quid ſit officio conſentaneum, quàm quid alij fecerint, præſertim quando conſtat illud non expedire. Cum enim Deus Opt. Max. mentes noſtras clariſſimo illo lumine illuſtrauerit, de quo Dauid ait: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine*[e], cumq. tantus ſit huius naturalis luminis ſplendor, vt, quemadmo- D dum ſanctus Paulus ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt, faciant,*[f] certe fruſtra ad exempla oculos conuertimus, quando rationis lumen, quaſi ſol quidam prælucet, & quid faciendum, quidq. fugiendum ſit, nobis proprie, aperteq. demonſtrat. Sicuti enim, præſente ſole, ipſius radijs ſtellæ ita obſcurantur, vt licet adſint, ſub aſpectum non cadant, neque oculis cerni poſſint: at vero, recedente ſole, ſtatim iterum emicant ſtellæ, ſuoq. ſplendore vniuerſum cæli ambitum pulcherrime exornant: eodem modo, cum rationis lumen occurrit, cuius ſplendore animus ipſe illuſtratus, in hanc, aut in illam partem propendet; cedere debent exempla rationi, ſi-

e Pſal. 4.

f Rom. 2.

curi contra, cum ratio non obſtat, certum eſt exempla virorum virtute præſtantium magni eſſe momenti, magnamq́ habere vim ad animos mortalium commouendos. Non ſolum autem ea, quæ a ratione præſcribuntur, præferenda ſunt cuicumque exemplo, verumetiam ipſamet exempla, vt vim, & pondus habeant, conſentanea debent eſſe rationi. Quemadmodum enim (vt eadem vtamur ſimilitudine) etiam abſente a nobis ſole, ſtellæ, vt nonnulli exiſtimant, non lucent, niſi lumine a ſole accepto, eodem modo exempla nullius momenti apud nos eſſe debent, niſi ratione nitantur. Quare fruſtra nobis quiſpiam afferet exempla hominum, quantumuis illuſtrium, qui cum mente repugnarent, ſignis externis annuebant: licet enim fuerint alijs rebus geſtis clariſſimi, tamen in hac vna (pace illorum dixerimus) neque imitandi ſunt, neque laudandi. A B

Sed demus etiam hæc ipſa exempla, præſertim illorum, qui rerum geſtarum gloria floruerunt, dummodo rationi non repugnent, ad rem noſtram poſſe interdum pertinere; Dicant, quæſo, hi, qui hæc nobis obijciunt, cur non in eos Cardinales potius oculos conijciunt, qui candide ſemper, ac liberaliter ad Principis petitiones reſponderunt, quorum in Conſiſtorio copia deeſſe non ſolet, quàm in hos, qui ſilere aduerſus officij ſui legem maluerunt, qui longiſſimo interuallo pauciores illis ſemper extiterunt? cur non illos potius, quàm hos ſibi imitandos propoſuerunt? cùm & a Doctoribus receptum illud ſit, priuatum aliquorum morem aduerſus reliquorum conſuetudinem, & legem, pauciores non excuſare, ſed potius illorum augere delictum.[a] Certe timendum iſtis eſt, ne id in die nouiſſimo eis accidat quod olim Scribis, & Phariſæis obijciebat Dominus, dicens: *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam.*[b] Nam ſi Conſiliarij tunc imbecillitatem ſuam, & fragilitatem obijcere curabunt, quod non plene officium ſuum impleuerint; ſtatuentur illis ante faciem ampliſſimi alij multi eiuſdem Collegij Cardinales, qui muneris ſui memores, numquam ſilere quando loquendum erat, numquam conſcientiam ſuam fallere voluerunt: & quando etiam nullus (quod numquam Dei benignitate accidiſſe nouimus) eiuſmodi inueniretur, Chriſtiano tamen homini non quid alij faciant, ſed quid eum facere oporteat curandum eſt, cum certiſſimum ſit, ab vnoquoque rationem propriæ villicationis ſine exceptione reddendam eſſe.[c] C D

a 2.q.1.c.multum ſi. Tiraqu. de pan. temp. cauſ.42.nu.14.

b Matt. 12.

c Luc. 16.

QVOD igitur contra obijciebatur, clarum eſt non obſtare, ſi res, de quibus agitur, iuſta ratione metiamur: notum enim eſt, quaſdam eſſe, quæ a ſacris Doctoribus bonæ ſimpliciter, quaſdam quæ

A. mediæ, aliæ quæ vitioſæ dicuntur.[a] Vnde ſi de prioribus loquamur, perſpicuum eſt, eos, qui laudabiles aliorum actiones conſectantur, dignos commendatione eſſe. Si etiam de medijs, aut dubijs ſit ſermo, cum eas in meliorem partem liceat interpretari, nec noſtrum ſit, eas ſubtilius, quàm nobis congruat, examinare, tunc ſi conſcientia in eam partem conformetur, vt ſententia, in quam mens inclinat, ſit honeſta, & Reipublicæ vtilis, poterit eo caſu propter magnorum virorum auctoritatem, atque exempla ſane excuſari.[b] Verum in tertio genere, quod eſt rerum malarum, ac vitiorum, nullum prorſus eſt exemplum, quo nos tegere valeamus, ita B vt etiam ſi illæ vſu quodam multorum receptæ eſſent, non tamen id eos a culpa eximeret, nec a pœna alterius ſæculi liberaret:[c] nam, vt ſupra diximus, cum exemplum nihil aliud ſit, quàm argumentum quoddam probationis, quod ſenſui proponitur, certe non poteſt id plus virium habere, quàm haberet ratio eius exempli, ſi intellectui verbis expreſſa offerretur. Sed cum ratio, quæ ex hoc exemplo deduci poteſt, quatenus ſcilicet inde colligitur, Conſiliarium exteriore ſigno id probaſſe, quod mente reprobat, non tantum non ſuadeat id faciendum eſſe, ſed conuincat potius fugiendum, & damnandum, cum inde Conſiliarij officium, fides, & conſcien- C tia violetur, ac publica vtilitas lædatur; propterea clarum eſt, nos in earum rerum genere verſari, quæ aperte malæ ſunt, prout eſt mentiri: & ideo tamquam pernicioſa exempla ſolent ab Auctoribus improbari, dicente Seneca: *Vitium eſt ad plurium exempla componi, nec quid oporteat, ſed quid ſoleas aſpicere:*[d] cum bono viro omnia ad rationem reuocanda ſint.

Non obſtat etiam quod dicebatur, exemplis homines moueri magis, quàm verbis, & amplius oculis, quàm auribus tribui, atque efficax eſſe iter per exempla, & ideo Cardinales, qui rebus propoſitis non aduerſantur, magnorum virorum auctoritate debe- D re defendi. Nam, vt ſupra diximus, proprium hominis eſt duci ratione, & præſertim eorum, qui ingenij acumine, doctrina, ac rerum vſu præditi ſunt, quales in ſacro Conſiſtorio DD. Cardinales in primis elucere ſolent. Vulgares vero homines, atque idiotas, qui rerum cauſas ratione non attingunt, fatemur facilius interdum exemplis, quæ ſenſui ſe objiciunt, quàm ſcientiarum argumentis capi. Nec tamen propterea eoſdem excuſari dicimus, ſi in ea peccauerint, quæ ratione naturali, ac iure diuino prohibentur, qualia ſunt, non mentiri, non peierare: hæc enim ita doctis, indo-

ctisq.

a S. Tho. 1.2. q. 18. art. 8.

b S. Aug. cōt. Fauſtū lib. 22. c. 75. & c. quid culpatur. 23. quaeſt. 1.

c Glo. in c. denique. diſtin. 4. S. Antonin. in 2. par. cap. 3. §. 15. & in 1. tit. 16. §. 4.

d Senec. epiſt. 99.

ctisq. communia eſſe debent, vt ignorationis ſpecie, nemo crimen, A
aut pœnam effugere poſſit.

Ad id vero, quod dicebatur, quòd ſi opinio inſignis vnius Doctoris poteſt aliquem a culpa excuſare, eo magis præſtare id debebunt multa præſtantiſſimorum virorum exempla; Reſpondetur, in rebus dubijs illud admitti poſſe: nam quando opinio probabilis inſignis alicuius Doctoris affirmat aliquid ſine culpa fieri poſſe, ille, qui non dubius in praxi, & vſu id ſequitur, non dicitur delinquere, licet dubium forte ſpeculatiuum aliquod ſupereſſe poſſit, quod actionem moralem non debet vitiare. Verum vbi lex diuina refragaretur, & conſcientia propria reclamaret, tunc iniuſte nimis quæreret aliquis B exemplis aliorum facta ſua obtegere, quæ veritas ipſa manifeſtiſſima, atque vniuerſa iuſtitiæ ratio condemnaret.

FINIS TERTIAE PARTIS.

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS IIII. QVÆST. I.

An, ſi promouendus in Epiſcopum, aut Cardinalem, dignus ſit, ſufficiat Cardinali Conſiliario illum approbare, an alterum potius digniorem proponere debeat, ac meliora ſemper in alijs etiam negotijs ſuadere.

A QVÆST. XXVI. PERDIFFICILIS eſt quæſtio inter Theologos, ac iuris Pontificij Doctores magna opinionum varietate diſputata,[a] & quam nos etiam in ſacro Concilio Tridentino diutina tractatione agitatam fuiſſe meminimus, an ſcilicet in collationibus, electionibus, præſentationibus, ſeu nominationibus Prælatorum, poſſint citra culpam illi, qui digni ſunt, dignioribus prætermiſſis, promoueri. Hanc tamen in præſenti neque diffinire, neque ſubtilius tractare neceſſe eſt, non ſolum quia eam tot diſtinctionibus ac limitationibus ſubiectam eſſe ſcimus,[b] vt ex illis vix certam, claramq. doctrinam concludi poſſe aliqui affirment[c],
B ſed etiam, quia non ita proprie ad inſtitutum noſtrum pertinet, quo de Cardinalium munere in ferendis conſilijs agimus.

NAM quòd dignus, vel dignior debeat admitti, cum dupliciter conſiderari poſſit, ſiue ratione eligentium, ſiue ratione admittentium electionem, hinc duæ diuerſæ oriuntur quæſtiones, quas tamen Doctores promiſcue tractarunt, vnde maioribus res difficultatibus fuit inuoluta.

Prima igitur eſt quæſtio, an illi, qui habent ius nominandi, ſeu eligendi, aut præſentandi, debeant digniorem proponere, ita vt ſi minus dignum præferant, in culpam incurrant, & hic non ſolum habemus communem Doctorum ſententiam[d] aſſerentium in foro conſcien-

a Hoſt. Ioan. And. c. cũ antẽ. de iur. patr. Abb. Franc. Dec. c. cõſtitutis. 2. de appell. Gemin. Prapoſ. Turrecre. c. licet. 8 q. 1. Sot. de iuſt. & iure lib. 3. q. 6. ar. 2. concluſ. 8. & 9. Sarnen. c. 2. de conſtitut. in 6. nu. 22. Caiet. & Sylu. verb. electio. nu. 18. Tabien. nu. 15.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. vbi Caiet. & q. 185. artic. 3. Koch. de iure patr. verb. honorificũ. q. 15. Conar. reg. peccatũ. par. 2. §. 7. nu. 7. & ſeq.

c Sic ait Lãbert. de iu. pat. li. 2. par. 1. q. 10. art. 3. verſ. ad modo dicendũ. pag. 105.

d Sarnen. d. c. 2. de cõſti. in 6. nu. 22. qui ait communem

conſcientiæ digniorem vtique præferendũ eſſe, & eos, qui aliter fecerint, grauiter delinquere,[a] verumetiam clare hoc hodie Tridentino Concilio cautum eſſe nouimus, dum affirmat mortaliter eos, qui ad promotionem præficiendorum ius a Sede Apoſtolica habent, peccare, niſi quos digniores iudicauerint, Eccleſijs præfici curauerint[b]. Quo quidem in numero recenſeri ſolent Imperatores, Reges, Principes, atque alij, qui a Sede Apoſtolica ius nominandi, aut præſentandi habent, ſiue canonici, & capitula, quæ eodem Apoſtolico iure eligunt, aut denique ipſe etiam ſummus Pontifex, ſi quando accideret, vt minus dignos auctoritate ſua proponeret. Verum hæc ipſa quæſtio nihil ad rem noſtram pertinet, quandoquidem nos de Cardinalibus agimus, ad quos non pertinet iure proprio quemquam in Epiſcopum, aut Cardinalem pronunciare, ſed eorum tantum partes eſſe ſcimus, vt cum ab alijs Epiſcopi proponuntur, & ipſi ſententiam de his rogantur, tunc quid ſentiant, ſyncere reſpondeant: quod ad ſequentem quæſtionem pertinet. A B

a Sot. de iuſt. & iur. lib. 3. q. 6 art. 2. concluſ. 9. Silueſt. verb. electio. 1. nu. 18. Nauar. par. 2. lib. 5. cõſil. 21.

b In ſeſſ. 24. c. 1. de reform. §. omnes vero.

Secunda igitur eſt quæſtio, quando aliquis nominatus, electus, aut præſentatus fuit, qui ſit dignus quidem, ſed non omnino dignior alijs, qui potuiſſent præſentari: an tunc ille, ad quem pertinet, electum, aut præſentatum admittere, poſſit ſalua conſcientia illum approbare, cum ſciat digniorem fuiſſe prætermiſſum. Et huic loco commodè congruere videtur diſputatio noſtra, quæ de munere Cardinalium agit: nam, quamuis ad eorum auctoritatem, & officium non ita proprie pertinere videatur, vt quemquam admittant, vel non admittant, cum ipſi tantum ſint Conſiliarij Papæ, & conſilium ſequi nemo teneatur, vt ſæpe diximus; attamen, quia ex vetere ſacri Conſiſtorij inſtituto receptum eſt, vt cum de promouendis Epiſcopis agitur, Cardinales ſinguli ſententiam a Papa rogentur, vt quid eis de propoſita perſona videtur, fideliter reſpondeant: quorum etiam ſuffragia, ſi plures numero fuerint, Papa libenter ſequi ſolet: propterea iuſte hic quæritur, an ſufficiat illis dignos tantum propoſitos laudare, an etiam digniores teneantur commemorare. C D

Quo loco reſpondemus, multis alijs omiſſis, duos caſus conſiderari poſſe: quorum Primus eſt, quando duo, tres, aut plures ad Conſiſtorium deferrentur: nam tunc dubitandum non videtur, teneri Cardinales in foro conſcientiæ meliorem ex illis, ſiue aptiorem præferre, cum hic eadem Doctorum extet ratio, de qua in præcedenti quæſtione,[c] & ex alio Tridentini Concilij decreto ſatis clare colligatur, dum in ſimili caſu ait,[d] quòd ex idoneis Epiſcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum eſſe iudicauerit: atque illi, & non alteri collatio

c Facit c. licet 8. q. 1. cap. 3. de iur. patr. cap. ſi forte. 63. diſt.

d Seſſ. 24. c. 18.

A latio Eccleſiæ fiat: verum hic caſus perrato ſolet accidere. Secundus eſt caſus, & hic admodum frequens, quando vnus tantum in Conſiſtorio proponitur, ſiue præſentatur, qui debeat inſtitui, aut approbari: & hic, ſi quærimus quæ partes ſint Cardinalium, an ſcilicet ſufficiat illis dignum tantum approbare, aut potius debeant digniorem alium eligendum proponere; Reſpondemus, hoc a vinculo obligationis pendere, quo Cardinales conſilium præbere tenentur. Quod cum duplex ſit, vt aliàs diximus: alterum, quod iuſtitiæ: alterum, quod charitatis appellatur; Dicimus, quatenus ad iuſtitiam ſpectat, eos non vlterius obligari, quàm vt ad eas res, de qui-
B bus a Papa requiruntur, & conſuluntur, fideliter reſpondeant.[a]

a c. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6.

QVAPROPTER cum Papa in Epiſcoporum promotione nihil aliud ab illis petit, niſi vt dicant quid eis de perſona promouenda in Epiſcopum videatur, ſatis eſt ſi ad interrogata reſpondeant, nec amplius iuſtitiæ vinculo obſtringi videntur:[b] quod etiam Tridentino Concilio probari conſtat,[c] dum iniungit quattuor Cardinalibus, vt inquiſitiones, informationes, teſtimonia, ac probationes de qualitatibus promouendi in publicum inſtrumentum redactas propria ſubſcriptione corroborent, non vrget illos, vt meliores denuncient, aut commemorent, ſed tantum vt dicant certo ſe exiſtimare ſub pe-
C riculo ſalutis æternæ, illos, de quibus in documentis agitur, idoneos eſſe, qui Eccleſijs præficiantur. Ex quibus verbis dubium non eſt, & reliquos Cardinales tutam reſpondendi, ferendiq. ſuffragij ſui rationem colligere poſſe.

b Glo. c. monaſterium. 16. q. 1. & in c. conſtitutus. 2. de appellat.

c Seſſ. 24. c. 1. §. omnes vero. de reform.

ET ſi quis diceret, quòd quando prætermiſſo digniore, aliquis dignus tantum in Conſiſtorio proponeretur, Cardinales ſcientes digniorem prætermiſſum, & conſentientes huiuſmodi electioni, peccarent ex eo ſaltem quòd noſcentes hanc electionem vitio non caruiſſe, tamquam in minus dignum collatam, nihilominus illam in Conſiſtorio approbaſſent; Reſpondetur, præſupponi a nobis,
D eum, qui propoſitus fuit, non eſſe ſane inhabilem, aut ineptum; ſiquidem indignus non eſt certo modo eligibilis, & electio non eſt niſi bonorum; ſed cum varij ſint gradus bonitatis, ponimus hunc inter bonos quidem cenſeri, & dicimus hoc ſatis Cardinalibus eſſe, nec pertinere ad eos inueſtigare, aut iudicare, an alius eò dignior inueniatur, ſed hoc ad eos ſpectare, qui habent ius eligendi, ſeu nominandi, prout clarum eſt ex verbis Concilij, dum loquens de ijs ait, *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis vtiles ipſi iudicauerint, præfici diligenter curauerint.*[d] Vnde vtens his verbis, *Ipſi iudicauerint*, ſatis oſtendit ſufficere, quòd iudicio nominan-

d Seſſ. 24. c. 1. §. omnes vero.

tium illi ſint digniores, quamuis non Cardinalium iudicio tales videantur: immo etſi Cardinales omnino exiſtimarent plures inueniri poſſe, qui ſint multo digniores eo, qui electus fuit, non tamen illius reijci poteſt a Cardinalibus electio, dummodo ille nominatus ſit dignus: quandoquidem & in ijs, qui proponuntur a Papa, ſatis eſt, Papam cenſuiſſe illum, quem proponit, eſſe digniorem, licet vere non ſit, cum Concilium præter alias qualitates non amplius exigat, quàm vt illi, qui proponunt, eos digniores eſſe iudicauerint. Vnde hæc maior dignitas non eſt attẽdenda regulariter quo ad iudicium Cardinalium, ſed quo ad iudicium ipſius Papæ, qui ita cenſuit, cui potius Cardinales & deferre, & acquieſcere debent, quamuis ipſi alium digniorem æſtimare potuiſſent: loquendo tamen ſecundum iuſtitiæ vinculum, non ex charitatis officio, de quo infra agemus. A B

VERVM ad rem adhuc magis explicandam, & ſcrupulos euellendos, quædam omnino animaduertenda eſſe dicimus, quæ rei propoſitæ multum conducunt, præter ea, quæ de Epiſcoporum creatione Pontificijs conſtitutionibus, & præſertim a GREGORIO XIIII. nouiſſime ſancita fuerant.[a]

a A Gregorio xiiij. nouiſſime ſancita fuerãt.

Primum eſt: ad digniores proponendos, eosq. alijs præferendos, non neceſſe eſſe omnes Prouincias obire, aut angulos quoſque locorum ſcrutari,[b] vt quis alijs præſtantior ſit, in lucem veniat: quod nimis operoſum, & fere ineptum eſſet. Verum eos digniores nominandos eſſe, Doctores prudenter cenſere ſolent, qui in promptu ſint, commodeq. dignoſci, & obtineri poſſint.[c] C

b Lambert. artic. 10. nu. 17.

c Caiet. 2. 2. q. 63. artic. 2. in fi.

Secundo ſciendum eſt, quòd ſi intellectu tantum ſpeculemur, quo pacto hæc perſonarum dignitas, & merita inter ſe comparẽtur, haud valde difficile negotium videri poteſt: at vero ſi res ad praxim redigatur, illud adeo laborioſum, implicitumq. euadet, vt nulla fere certa, perpetuaq. regula poſſit comprehendi. Nam quamuis inter doctum & indoctum, continentem & incontinentem, exercitatum atque inexercitatum, facile ſit diſcernere, attamen quando plures ſunt vere docti, modeſti, atque exercitati, quis eorum ſit modeſtior, doctior, aut vſu peritior, niſi ſit maximum diſcrimen in gradibus virtutum, difficillimum eſt iudicare:[d] & præſertim quia ſæpe accidit, vt vnus ſit doctior, alter exercitatior: vnus modeſtior, alter vigilantior: vnus ingenio præcellat, alter iudicio: alter zelo, alter facultate prædicandi, alter dexteritate in rebus gerendis. Itaque hæc omnia inter ſe conferre, & de ijs certum, ac probatum ferre iudicium, ita vt abſolute vnus illi muneri aptior, & vtilior ſit iudicandus, res eſt, quæ maxima eget ſapientia, vſu, ac diuino prope conſilio, D

d Sotus d. q. 6. artic. 2. in concluſ. 9.

indeq.

A indeq. receptum videtur a Doctoribus, vt propter inextricabiles haſce difficultates, ſatis ſit in foro contentioſo ſi dignus eligatur [a]. Hincq. ſubdimus numquam memoria noſtra accidiſſe, nec facile euenire poſſe, vt quando aliquis idoneus propoſitus fuit, is prætextu alterius melioris reijciatur, quia ſemper difficillimum viſum fuit, hanc meritorum imparitatem æqua lance, irrefragabiliq. iudicio diffinire, tum quia nihil aliud hoc eſſet, quàm exiſtimationem Præſulis illius, qui iam nominatus fuit, & ius quodam modo ad rem habere videtur, ſine fructu in diſcrimen adducere, tum etiam quia auctoritas Principum, & eorum, quibus facultas nominandi, aut præſentandi B competit, hac ratione irrita redderetur: quod vix ſine magna perturbatione eueniret.

[a *Gloſ. c. cum inter. de elect. & in cap.licet. 8. q. 1.*]

Tertio illud animaduertendum, non eos digniores habendos eſſe, qui meliores abſolute fuerint, ſed eos, qui (alioquin boni) reſpectu Eccleſiæ, de qua agitur, [b] meliores cenſeantur, cum aliquando minus ſanctus, minus bonus, & minus doctus ſit tamquam Eccleſiæ illi vtilior ceteris præferendus; quæ ratio inſpecta temporum conditione, pariter erit obſeruanda, cum propter bella, diſſidia, publicasq. perturbationes, vnum altero aptiorem eſſe ſciamus, qui alioquin multis eſſet poſtponendus: idem & quo ad alias multas cir- C cumſtantias cõſiderari poſſet, veluti in locis ditioni Principum ſubiectis, ſi quis gratia, & auctoritate apud eos reliquis præſtaret, quamuis aliqua ex parte, doctrina alijs concederet, & veluti ſiquis ex eodem loco oriundus eſſet, & ciuibus magis acceptus: quod & ad multa alia huiuſmodi exempla congrue pertinere poteſt.

[b *S.Tho.2.2. q.63.artic.2. & ibi Caiet.*]

Quarto illud valde DD. Cardinalibus cogitandum erit, quòd quamuis magno hoc onere nominandi digniores ſint ſubleuati, non parum tamen negotij, ac ponderis eis relinquitur, ſi idoneos tantum debeant approbare, cum præter prudentiam, probitatem, doctrinam, & alia, quæ multis muneribus obeundis ſunt communia, D peculiaria quædam in eo, qui ad Epiſcopatum prouehendus eſt, a naſcentis Eccleſiæ primordijs ſemper fuerint requiſita. Nam præter ea, quæ ab Apoſtolo, ſacriſq. Concilijs, ac ſanctis Patribus frequenter ſunt tradita, [c] illud accedit, quòd Imperatores Leo, & Anthemius ſcriptum reliquerunt, his verbis: *Caſtus, & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus, vt quocumque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet: non pretio, nec precibus ordinetur Antiſtes. Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profecto enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus.* [d] Quod & a S. Gregorio in eundem ſenſum fuit repetitum, qui

[c *1.Timot.3. Tit. 1. Synod. 8. c. 5. S. Hierony. in ep. ad Ocean. 83. S. Greg. in paſtoral. S. Gregor. Nazianz. in apologet. 1. Ant. Aug. epit. iur. lib. 4. tit. 3. 5. 6. & ſeq.*]

[d *l. ſi quēquã. C. de epiſc. & cler.*]

ſcripſit: *Sicut is, qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admonendus: ſic qui vltro ambit, vel importune ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus. Nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit niſi vt creſcendo decreſcat; & aſcendendo exterius, interius ad profunda deſcendat? itaque fratres chariſſimi in ſacerdotibus ordinandis ſynceritas vigeat, ſit ſimplex ſine venalitate conſenſus, pura præferatur electio, vt ad ſumma ſacerdotij, non ſuffragio venditorum prouectus, ſed Dei credatur eſſe iudicio.*[a] Quam ſententiam a ſanctis Patribus ſæpe proditam fuiſſe legimus, vt ſanctæ Eccleſiæ Præſules, non dignitatem præripientes, non vltro ſe offerentes, non volentes demum neque currentes, ſed ſibi ipſis diffidentes, & inuiti potius in Epiſcopalem ordinem aſciſcantur.[b] A B

a S.Greg. li. 7. epiſt. 110.

b S.Cypr. li. 4. epiſt. 2. S. Leo ep. 84. S.Chryſoſt. lib. 4. de ſacerd. S. Bern. lib. 3. de cõſid. ad Eugen.

Quinto illud animaduertendũ eſt, quòd ſicuti medendi officium non alteri quàm medicæ artis perito, nec nauigium, niſi rei nauticæ experto, atque in periculis probato committitur, ſic & multò magis Paſtoralis animarum cura, quæ ars artium dicitur, illis tantum deferenda videtur, qui in Eccleſiaſtica diſciplina, ſpiritualiſq. vitæ exercitijs diu verſati fuerunt. Quod apud S. Leonem extat, cum ait: *Sanctorum Patrum venerabiles ſanctiones eos demum ſacris adminiſtrationibus idoneos cenſuere: quorum omnis ætas a puerilibus exordijs vſque ad perfectiores annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet.*[c]

c c. miramur. 61. diſt.

Sexto ſunt præterea alia multa priſcis vſque temporibus commemorata,[d] quæ nos obiter tantum hic innuenda duximus, non quia nõ videamus exquiſitam illam antiquorum temporum diſciplinam, non ita ſæculi noſtri infirmitati congruere, cum præſertim alia tunc eligendi Epiſcopos ratio obſeruaretur: verum vt hinc ſaltem admoneantur hi, qui conſilium de idoneis Prælatis ad Paſtoralem curam daturi ſunt, quantam in ea re ſolicitudinem veteres adhibuerint, Epiſcopalis muneris pondus librantes, atque eximiam vtilitatem cogitantes, quæ ex bonorum Epiſcoporum electione in Chriſtianam Rempublicam eſſet prouentura: & propterea Cardinales quoque hodie meminerint, cum de Epiſcoporum creatione agitur, ſe grauiſſimum præ manibus negotium habere, ac ſumma admodum maturitate, & vigili circumſpectione deliberandum. Hæc de iuſtitiæ vinculo, quo concludimus Cardinales regulariter non amplius teneri, quàm vt dignos, & idoneos probent, ſi tales in Conſiſtorio, qui vere apti ſint, proponantur, ſiue nomine Principum, ſiue ab ipſomet Papa, nec a Cardinalibus quidquam de dignioribus exploretur; ſed tantum prout moris eſt, rogentur, quid illis de Præſule propoſito videatur. C D

d 1. Tim. 3. & Tit. 1. quas epiſtolas multis Concil. & Patrum interpretationib. exornat Gratian. a 20. vſq; ad 100. diſt. S. Greg. Nazã. in apolog. 1. & in epiſt. 22. ad Cæſarien. S. Chryſ. in libris de Sacerdotio, & in 1. Tim. 3. hom. 10. & alibi ſæpe. S. Gregor. in Paſtor. Auth. quomodo oport. Epiſcopos. §. 1. & de ſanctiſſ. Epiſcop. cum ſim.

Nam ſi de altero illo vinculo loquimur, quod ex charitate oritur,

cuius

A cuius officio, etiam non requiſiti debent ſummum Pontificem in rebus adminiſtrandis omni opera, auxilioq. iuuare, modo tamen ſe profecturos eſſe probabiliter ſperent, vt aliàs diximus; Reſpondemus, ſi meliorem, & vtiliorem in promptu habeant, commendatione dignos maxime fore, ſi re integra curarint qua poterunt diligentia, vt de eo ſummum Pontificem commonefaciant, veluti Hiſpani de Hiſpanis, Galli de Gallis, Germani de Germanis, Poloni de Polonis, & alij de alijs, qui promouendos notiores habent: non enim ſine cauſa ſacro Concilio cautum fuit, vt in vno Conſiſtorio relatione facta, in aliud Conſiſtorium iudicium differatur, vt ſcilicet interim maturius de re tota, quod opus fuerit, deliberari poſſit.

B NVNC DE CARDINALIVM CREATIONE agendum eſt, quæ multa habet Epiſcopis ipſis communia: nonnulla etiam pro gradus huius præſtantia, & ſublimitate, quæ illius ſunt propria, & peculiaria. Commune illud eſt, vt omnia, & ſingula, quæ de Epiſcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatibus ſacro Concilio Tridentino conſtituta ſunt, eadem in creatione S. R. E. Cardinalium, etiamſi Diaconi ſint, adhibeantur. [a] Peculiare verò, vt ad eas qualitates non ſolum quædam aliæ accedant, quibus eos inſignitos eſſe oportet, ſed & omnia deſint illis impedimenta, quæ in litteris SIXTI Papæ QVINTI ſanctæ mem. recenſentur. Peculiare & illud eſt, vt quamuis Epiſcopi quibuſcumque anni diebus, & temporibus creari poſſint, Cardinalium tamen promotio ſtatis tantum menſis Decembris ferijs celebretur. [b] Peculiare & illud, vt cum nouas quotidie Eccleſias erigi, atque Epiſcopos nouos creari ad propagandam religionem ſit neceſſe, Cardinalium tamen Collegium certo numero regulariter concludi ſolet. Illud etiam peculiare, quòd Epiſcopus vnuſquiſque Eccleſiæ ſuæ tamquam ſponſæ adſcribitur, a qua, quæ ſibi ad ſuſtinendam dignitatem, pauperemq. gregem ſuum alendum ſunt neceſſaria, tamquam coniugalem dotem ſuſcipit,

D cum Cardinales ad vniuerſalem Eccleſiam, [c] Paſtoremq. illius adiuuandum, inſtituti, nullo certo loco ſolicitudinem ſuam circumſcriptam habeant, ſed Papæ ipſi adſiſtant, aut quò ille iuſſerit, ſe transferant, atque ab ipſius tamquam Eccleſiæ capitis benigniſſima manu, vnuſquiſque ſubſidia neceſſaria conſequi debeat. Inter cetera vero, ne ſingula perſequamur, peculiare illud præcipue haberi ſolet, quòd in Cardinalium creatione numquam ius aliquod Regibus, Principibus, aut Capitulis Canonicorum competit, quamuis Epiſcoporum nominatio, aut præſentatio, vt aliàs diximus, quandoque ſoleat ad eos pertinere. Verùm auctoritas hæc

DE CARDINALIVM CREATIONE.

[a] Seſſ. 24. c. 1. §. ea vero.

[b] In d. conſtit. Sixti V. §. antequam vero.

[c] Caiet. 2. 2. q. 185. art. 5.

N 2 in Car-

in Cardinalium creatione ita ſolius Romani Pontificis propria, & A
præcipua exiſtit, vt nulli prorſus quocumque ille gradu aut dignitate fulgeat, tribuatur. Vnde mirum non eſt, ſi Tridentinum Concilium verbis adeò pijs, ac vehementibus ſummum Pontificem cohortatum fuit, vt *quam ſolicitudinem vniuerſæ Eccleſiæ ex muneris ſui officio debet, eam hic potiſſimum* (vt verbis eius vtamur) *impendat, vt lectiſſimos tantum ſibi Cardinales adſiſcat:* [a] monens his verbis, non dignos tantum, ſed digniſſimos: non probatos tantum, ſed probatiſſimos: non lectos tantũ, ſed lectiſſimos in hunc gradum adſciſcendos eſſe. Nam cum hi Chriſtianæ Reipublicæ cardines, & clariſſima Eccleſiæ lumina ſint habendi, oportuit eos omnibus virtutum meritis ita fulgere, vt nihil B
prorſus ad cumulatam tantæ dignitatis perfectionem in ijs poſſit deſiderari: ſicuti enim in gẽma, quo pretioſior eſt, & elegantiore annulo inſerta, eò diligentius minima quæque ſigna, aut maculæ inueſtigantur: ſic Cardinales, quo excelſiore in gradu ſunt poſiti, inſignioreq. tum munere, tum habitu, ac titulo decorati, eo longius ab omnibus prorſus vitiorũ decuit ſuſpicionibus abeſſe, ita vt virtutũ ſuarum ſplendore vniuerſorum in ſe oculos, atque admirationem cõuertant.

Quam ob cauſam, vt res tanta, qua decet, trutina, & conſilij maturitate expenderetur, in ſacrarum ceremoniarum libro legimus, [b] illud ſeruari ſolitum fuiſſe, vt cum ſummus Pontifex nouos Cardi- C
nales creare vellet, in primo Conſiſtorio cauſas narraret, quæ illum mouerent ad nouam creationem, & ſigillatim à Cardinalibus exquireret, an videretur illis expedire, nouos Cardinales creari, ipſiq. libere ſententias ſuas exponerent, ita vt ab omnibus intelligerentur. Et ſi maior pars Collegij in ſententiam Pontificis veniret, ageretur deinde de numero promouendorum, interimq. Pontifex Cardinales moneret, vt de perſonis eligendis cogitarent, & poſtea aliud Conſiſtorium haberetur, in quibus nomina promouendorum ſignificarentur: & ſi infirmitate aliqui detenti eſſent, mitterentur ad eos duo alij Cardinales, qui vota eorum ſcrutarentur, tum in primo, tum in D
ſecundo die, quo Conſiſtoria haberentur, nec ſummus Pontifex niſi de conſenſu maioris partis ſacri Collegij Cardinales nouos crearet. Hæc in ſumma ſunt, quæ ex ceremoniarum Libro colliguntur.

VERVM hæc ad ſummum Pontificẽ ſpectant: nos autem quoniã quærimus quæ partes ſacri Collegij eſſe debeant, quando proponente eodem ſummo Pontifice in Conſiſtorio nouos Cardinales creandos, ipſi ſententiã ſunt dicturi; Ideò reſpondemus, duplex illud officiũ repetendum eſſe, quod ſupra commemorauimus, Cardinalibus vti Conſiliarijs incumbere: alterũ videlicet iuſtitiæ, alterum charitatis.

a Seſſ. 24. de refor. c. 1. in fi.

b In lib. 1 cerim. ſect. 8. c. 1. 2. 3. & 4.

QVOD

A QVOD ad iuſtitiam attinet, variæ offerre ſe poſſunt occaſiones illius munia exercendi in noua Cardinaliũ creatione,& præcipue in ijs rebus,quæ ad eorum ſpectant,aut qualitates,aut ætaté, aut numerum,aut tempus promotionis. Quantũ ad qualitates pertinet,modo diximus ea omnia,& ſingula in illis fulgere debere, non ſolũ quæ in Epiſcoporum creatione obſeruanda ſunt, ſed & alia etiam,quæ receti SIXTI Papæ QVINTI Conſtitutione requiruntur. Vnde dubium non eſt,quoties Cardinalis in ſacro Conſiſtorio audit de Cardinalibus nouis creandis agi, in quibus ſingulæ illæ qualitates non concurrant, aut aliqua impedimenta prohibita adſint,eum teneri iuſti-
B tiæ lege commemorare quid Concilium, quid Conſtitutiones, quid Leges ſanciant, aut quid ratio poſtulet, ſeruata tamen, quo ad eius fieri poterit, perſonæ, de qua agitur, fama & exiſtimatione.

Quibus & aliud accedit, quòd in Cardinalium creatione cum de illis agatur, qui aut ſummi Pontifices euaſuri, aut in eo deligendo ſuffragium ſint habituri: interteaq. Adminiſtri, Conſiliarij, atque opitulatores ſint futuri illius, qui clauum vniuerſæ Dei Eccleſiæ gubernandæ, ſocijs illi adnitentibus fortiter tenere debet: propterea certum eſt,poſt ſummum Pontificem, Conſiliarios teneri diligentiſſime cauere, vt promouendi tales omnino exiſtant, qui huic mune-
C ri integre poſſint reſpondere: ob id enim ſacrum Concilium Tridẽtinum admonuit,vt ex omnibus Chriſtiani orbis nationibus,quantum commode fieri poterit, & prout idoneos repererit,ſanctiſſimus Romanus Pontifex eos aſſumat,[a] non ſolum vt per eos ſedes Apoſtolica de omnium gentium moribus, & negotijs certam pro rerum emergentium opportunitate notitiam habere poſſit, ſed etiam vt declararet optimos quoſque, & lectiſſimos vndequaque eſſe in hunc Cardinalium ordinem adſcribendos,ea omnino exceptione remota, qua ſe Collegia fere omnia & Senatus tueri ſolent, dum aſſerunt in ſuas ſocietates, non alios quàm ciues, aut inde oriundos, ſolere reci-
D pi: ideoq. minus dignos, aut idoneos quãdoque ab ijs admitti,quod non ſemper pro loci anguſtia, aut ciuium copia, tales inueniri poſſint,qui maxime apti ſint futuri. Nam ſactum Concilium, tametſi optime nouerat Prælatum Eccleſiæ, quo nomine etiam Papa continetur,[b] non eſſe rerum ſpiritualium dominum, ita vt poſſit ea arbitratu ſuo,quibus maluerit, dare, ſed teneri ad eas diſpenſandas,habita ratione communis boni,alioquin eum peccare in acceptione perſonarum:[c] attamen volens eo cautius ſanctæ Eccleſiæ adminiſtrationi conſulere, & ne vllo tempore minus digni, minuſve vtiles priuato aliquo prætextu natalis ſoli, aut prouinciæ, ſeu clientelæ, vel

N 3 conſan-

[a] Seſſ.24. c.1. §. ea vero omnia.

[b] Caiet. 2.2. q.63. artic. 2. verſ. nota tertio.

[c] S. Tho. 2.2. q. 63. artic. 2. Aug. de Ancon. q.47. art. 1. & 2.

conſanguinitatis, aut familiaritatis, meliorum, atque aptiorum locum in publica re, ſupremoq. Eccleſiæ cardine, occuparent: ſed vt perpetuo præſtantiſſimi quique, & ad commune bonum optimi ceteris præponerentur, ſtatuit, vt Cardinalium Collegium nullis finibus circumſcribatur, ſed in omnes gentes, & nationes extendatur, ita vt Romanus Pōtifex ſicuti Paſtor eſt vniuerſalis, ſic omni humano carnis affectu erga ſibi adiunctos depoſito,[a] vniuerſi orbis agrum ante oculos gerens, poſſet lectiſſimos quoſque flores in hac, vel illa regione nitentes, ſuo tēpore excerpere, atque ex ijs ſplendidiſſimam ſibi Conſiliariorum, & aſſeſſorum coronam, vniuerſo orbi & gratam, & ſalutarem contexere. A B

a d. Seſſ. 25. c. 1. §. omnia.

Qvod ad aetatem ſpectat, ſcimus eodem Tridentino Concilio ætatem, quæ in Epiſcopis eſt neceſſaria, triginta videlicet annorum qui exacti fuerint,[b] in Cardinalibus quoque etiamſi Diaconi ſint, omnino requiri,[c] quamuis quod de Diaconis dicitur, eos ſaltem in vigeſimo ſecundo ſuæ ætatis anno conſtitutos eſſe, Sixtvs Qvintvs ſanctæ mem. poſtea ſanxerit, ita vt omnino intra annum ad ſacrum Diaconatus ordinem promoueantur.[d] Propterea hac quoque in parte Cardinalis erit iuſtitiam colentis officium, ſi quando de minoribus hoc annorum ſpatio promouendis ageretur, quid Synodi, quid Patrum Decreta, quid vſque veteres tum Græcorum, tum Romanorum mores in ſuis Senatibus religioſe obſeruarent,[e] commemorare, non quia in ſacro Conſiſtorio non aliquos interdum hoc annorum curriculo inferiores, adlectos fuiſſe ignoremus, qui moribus atque ingenio ætatem antecedentes, magnum Collegio noſtro ornamentum attulerunt, de quibus etiam alibi egimus:[f] ſed vt in poſterum quanta fieri poterit cautione curetur, ne fruſtra Canones, Concilia, & Pontificiæ Conſtitutiones hanc ætatem præſcripſiſſe videantur, atque omnino ea auctoritas, & exiſtimatio, quæ Collegijs ex annorum maturitate acquiri ſolet, in hoc noſtro potiſſimum conſeruetur, & amplificetur. C D

b c. cū in cunctis. de elect.
c Seſſ. 24. c. 1. §. ea vero. de reform.
d d. conſtit. §. neque poſthac.
e Tiraquel. in præfat. de iur. primigen. nu. 79. cum multis ſeq.
f In quæſt. 20.

De nvmero vero Cardinaliū, certum illud eſt, maiores noſtros in eo parcos maxime extitiſſe, & paucis admodum contentos fuiſſe, cum tamen Eccleſia Dei optime ijs temporibus adminiſtraretur; cuius rei tanta videtur ab illis ratio habita fuiſſe, vt vſque ad patrum, aut certe auorum noſtrorum ætatem, Cardinalium ordinem vix trigeſimum regulariter attigiſſe videamus: poſtea vero, cum numerum hunc paulatim excreſcere, progrediente tempore, ſummi Pontifices agnoſcerent, moderationem aliquam adhibendam eſſe cenſuerunt; donec Sixtvs Qvintvs ſanctæ mem. de S. R. E. Cardinalium

A lium numero, ordine, & ætate, Conſtitutionem edidit, in qua vniuerſum Cardinalium ordinem ad ſeptuaginta redegit, vt veteris ſynagogæ figuram imitaretur de congregandis ſeptuaginta ſenioribus Iſrael, qui vna cum Moyſe onus populi ſuſtentarent, & non ipſe ſolus grauaretur.[a] Quam tamen Conſtitutionem verbis negantibus, vbi de numero agit, ſapienter admodum idem Pontifex concepit,[b] vt ſcilicet oſtenderet non ſolum numerum ſeptuagenarium non eſſe tranſiliendum, ſed nec etiam ſemper æquandum, vbi pauciores poſſunt ad omnia munera ſufficere, cū, vt aiunt Iuriſconſulti[c], non quidquid iudicis committitur poteſtati, illud etiam ſubijcitur B neceſſitati.

a Num. 11.

b Conſtit. 50. Sixti V. §. de prædictorum.

c l. non quidquid. de iudic.

Cvm igitur non valde multos ad Sedem Apoſtolicam adiuuandam, ſanctamq. Eccleſiam regendam, Cardinales neceſſarios eſſe ex Maiorum noſtrorum traditione, atque vſu ipſo perſpiciamus; propterea quotiens de nouis Cardinalibus adiungendis agitur, id in primis ei, qui ſuffragium ſuum daturus eſſet, conſiderandum putaremus, an Sedes Apoſtolica illis eo tempore indigeat, memorans illud ſecum, atque in animo bene conſtitutum habens, dignitates Eccleſiaſticas inſtitutas fuiſſe principaliter, vt conſuleretur loco, aut muneri, aut Eccleſiæ indigenti, non vt inde homines, aut familiæ ſplēC dore gradus illuſtrarentur.[d] Quamobrem, ſicut numquam agitur de præficiendo Epiſcopo alicui Eccleſiæ, niſi certa vrgeat illius neceſſitas, eo quòd ſponſo, & paſtore ſuo orbata inueniatur; ſic in vniuerſali Eccleſia, niſi perſpicua ſe oſtendat neceſſitas, quæ Sedem Apoſtolicam pluribus adiutoribus, & Conſiliarijs indigere declaret, præpoſterum eſſet de eligendis nouis Cardinalibus conſilium iudicandum: ſicuti enim vehiculo, cui quatruor rotæ ſufficiunt ad onera ferenda, ſi quis quintam adderet, illius turbaret potius, atque impediret curſum, quàm adiuuaret: ſic in Collegium Cardinalium bene conſtitutum plures ingerere quàm oporteat, nihil aliud eſt, quàm D corpus nō neceſſarijs cibis onerare, ac lædere potius, quàm ſubleuare.

d S. Tho. 2.2. q.63. art.2 in corp. & ad 1. vbi Caiet. & art. 3.

Non negamus tamen pro vario Eccleſiæ ſtatu, temporumq. ratione interdum accidere poſſe, vt affluente etiam ſacro Cardinalium Collegio plurimis, & præſtantiſſimis in omni virtutum genere Præſulibus, adhuc tamen alij ſint adlegendi, ſic publica rerum vtilitate poſtulante. Nam cum hi dignitatum gradus inſtituti fuerint, vt eſſent officia in Eccleſiæ vtilitatem exercenda, hæc vtilitas dupliciter conſiderari ſolet, tum ſimpliciter, &, vt dicitur, per ſe: quæ vtilitas intrinſeca appellatur, oriens immediate ex perſona ipſa promouenda, quæ proprijs virtutibus, & meritis commune bonum ſit adiuuatura,

matura, tum etiam per accidens, quando occaſione eiuſdem perſonæ A promouendæ, magna præterea vtilitas Eccleſiæ rebus aliunde ſit acceſſura, quæ vtilitas extrinſeca vocari ſolet. Qua quidem ratione maiores noſtros, maximorum Principum patrocinium aduerſus hæreticos, ac Chriſtianæ fidei hoſtes eximio Sedis Apoſtolicæ adiumẽto ſibi ſæpe comparaſſe nouimus, dum his efflagitantibus aliquos ex eorum conſanguineis etiam ætate minoribus, optimæ tamen indolis, & ſpei, ad ſuum ordinem aggregare non recuſarunt.

Possent & aliæ iuſtiſſimæ rationes interdum exurgere, quibus de vno, aut altero cooptando extra ordinem ſapienter decernere liceret, ſi id communis boni cauſa euidenter expoſceret, ita vt vix aliter B imminentibus periculis proſpici poſſe non videretur, modo tamen ne ſeptuagenarius numerus, niſi ex vrgentiſſima, atque ineuitabili cauſa, Sixti Qvinti Conſtitutione præſcriptus excederetur. Quam quidem extraordinariam promotionem feliciter aliquando ſucceſſuram eſſe non eſt dubitandum, dum tamen non gratiæ, non amicitiæ, non propinquitatis, non cupiditatis, ſed ſacroſanctæ Sedis futura ſit electio.

Qvod vero ad tempus promotionis ſpectat, poteſt & hic ſuus iuſtitiæ locus eſſe, ne ſcilicet alio tempore quàm ferijs Decembribus, ipſisq. ieiuniorum diebus, nouiſſima Sixti Qvinti Conſtitu- C tione præfinitis, promotiones Cardinalium celebrentur, quod priſcis Clementis, Anacleti, Evaristi, Alexandri, & aliorum ſanctorum Pontificum temporibus per ſexcentos, & amplius annos continuata ſerie obſeruatum fuiſſe, idem Sixtvs V. meminit.[a] Quo loco & illud obſeruandum eſſe nemo ignorat, quod ſacro Tridentino Concilio continetur, vt ſcilicet in vno Conſiſtorio ad Cardinales de promotione facienda referatur, in altero poſtea deliberetur: quandoquidem in re omnium grauiſſima, niſi matura præcedat conſultatio, ſumma pericula ac diſcrimina adiri poſſent. Quod quidem, vt eo feliciorem fructum afferat, vidi- D mus noſipſi, & obſeruauimus eximiam multorum ſummorum Pontificum vigilantiam, ac ſolicitudinem, qui præter ea, quæ in ſacro Conſiſtorio ex vetere ritu denunciauerant, priuatim etiam vnumquemque moneri curabant, vt ſi quid illis ante diem promotionis ſignificandum occurreret, illud eis, ſi libuiſſet, intra domeſticos parietes omni fiducia, & familiaritate deferrent: ſic enim accenduntur magis Conſiliariorum animi ad ea cogitanda, diligenterq. meditanda, quæ vtilius in Dei gloriam, Sedisq. Apoſtolicæ dignitatem ſint euaſura. Et hæc quo ad iuſtitiam. Quæ omnia

a In d. conſtit. §. antiquum vero.

A loco ſuo in memoriam vniuerſalis Paſtoris redigere, ſi quando res diuerſo ab eo, quod ſupradictum eſt, curſu dirigi dignoſceretur, erit officium fidelis, & ſapientis Conſiliarij.

Svperest poſtremo charitatis officium, cuius exercendæ, quandocumque de Cardinalium creatione agetur, largum, atque vberem campum Conſiliarijs illis offerendum eſſe non dubitamus, qui zelo Dei accenſi, ſanctæ Eccleſiæ prodeſſe exoptabunt. Occurrent enim multorum merita nihil ambientium, ſed virtutibus probitatē ſuam prædicantium, quos ſummo Pontifici priuatim, & publice commemorari publica vtilitas expoſcit. Occurrent inſignium aliquorum

B virorum pro Sede Apoſtolica ſuſcepti vtiliter labores, atque omnium commendatione celebrati, ita vt eos ſacro Collegio vſui, ac ornamento futuros eſſe non ſit ambigendum. Occurret interdum concepta forte de ijs ſuſpicio, qui ſanguinis vinculo cum Principe coniuncti, cooptandi eſſe dicentur, vt quamuis æque digni meritis, ac alij habeantur, & propterea ſine perſonarum acceptione alijs præferri poſſent; tamen propter ſcandalum ſatius eſſet ab ijs ſuperſedere, ſi ex hoc aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem bona Eccleſiæ conſanguineis dandi, vt ait ſanctus Thomas.[a] Occurrent clariſſimæ multorum, tum Principum, tum aliorum, fami-

C liæ, quorum Maiores, cum in ſacro Collegio virtutem, ſingularemq. prudentiam ſuam probarint, æquum eſt tam præclara ſemina, ſi qua fructui ferendo idonea ſuperſint, a Sede Apoſtolica recipi, & foueri. Occurrent nōnullorum etiam Cardinalium optime meritorum domeſticæ neceſſitates, imparesq. gradui cenſus, quibus vt antea conſulatur, quàm de Collegio nouis Cardinalibus amplificando, aut de augendis ijſdem bonorum Eccleſiaſticorum redditibus agatur, fraterna dilectio, & pietas poſtulabit. Offerent ſe & multa alia pro loci, & temporis opportunitate commemoranda, quæ Dei ſpiritus vnicuique eum imploranti facile ſuppeditabit.

a S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. ad 1. vbi Caiet. & Quodlib. 4. art. 15. Turrecrem. in c. decenter 89. diſt. num. 2. Bald. l. tutor §. qua tutoris. de excuſ. tutor.

D Atqve hæc quidem, quæ a nobis dicta ſunt, ſatis vnumquemque admonere poſſunt quid in alijs negotijs ſentiamus, quæ in Cōſiſtorij conſultationibus verſari ſolent, an ſcilicet ſatis ſit id, quod a ſummo Pontifice proponitur, cum honeſtum ſit, probare: an vero etiam ſi quid melius, atque vtilius occurrat, dicendo amplecti: nam ex his, quæ diſſeruimus, cum liqueat, totam Conſiliarij functionem partim ad iuſtitiæ, partim ad charitatis debitum pertinere; idcirco ſicuti iuſtitiæ officium numquam eſt intermittendum, ſic charitatis munus opportune ſuſceptum magna ſæpe cum laude, tum fructu, atque aliorum ædificatione poterit exerceri.

PARS

PARS IIII. QVAEST. II.

An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ obſtant promouendis in Epiſcopos, aut Cardinales.

QVAEST. XXVII.

PRAESENS quæſtio quoniam propter varietatem criminum, multiplicesq. circumſtantias prolixam nimis requireret diſputationem, nos ad vitandam Lectori moleſtiam, eam ad illa tantum capita redigendam duximus, quæ ex communibus Doctorum regulis rei noſtræ poſſunt ſufficere. A

PRIMVM igitur de Epiſcopis agẽtes, illud præfamur, quòd quamuis non fiant relationes ad ſacrum Conſiſtorium de promouendis Prælatis niſi præcedant informationes, inquiſitiones, & probationes publicis documentis traditæ de vita, ætate, doctrina, moribus, alijsq. eorum qualitatibus neceſſarijs, vt ſuperiori capite dictum fuit: Quoniam tamen accidere poteſt, vt non omnia ſciri, cognoſcive potuerint; proptetea nunc quæritur an Cardinalis ſententiam rogatus a Pontifice in Conſiſtorio quid ſibi de perſona promouenda videatur, debeat ſi qua norit impedimenta alijs forte non ita cognita denunciare. Quod quidem clarioris explicationis gratia in tres partes diſtribuimus. Primum eſt, quid officio, perſonæq. Cardinalis reſponſuri conueniat. Secundum, quæ crimina, aut impedimenta ſint, de quibus dubitari poteſt. Tertium, qua ratione, aut modo hæc ſint tractanda. B

Quod ad primum attinet, meminiſſe debet Cardinalis, ſibi duplicẽ perſonam incumbere; alteram tamquam Chriſtiani hominis, quæ fidelibus omnibus communis eſt, ex qua ipſe veluti membrum corporis Eccleſiæ debet commune bonum Chriſtianæ Reipublicæ tueri, & propugnare, etiam cum rerum ſuarum, aut amicitiæ amittendæ, ſi oporteat, aut ſi neceſſitas vrgeat, periculo: alteram, quam velut Coadiutor, & Conſiliarius Papæ refert, duplici adhuc, vt aliàs diximus, vinculo obſtrictam, tum iuſtitiæ, tum charitatis: iuſtitiæ quidem, vt de ijs rebus, de quibus a Pontifice conſulitur, fideliter ſemper reſpondeat: charitatis vero, vt præterea induat perſonam C

A ſummi Pontificis, eaq. omnia illi pro loco, & tempore ſuggerere ſtudeat, quæ Paſtoralis illius auctoritas, communisq. Eccleſiæ vtilitas expoſcere videtur, ſecum ipſe ſtatuens quando opportune id ſe facere poſſe confidit, vt illud ipſum in rebus gerendis conſilium Papæ ſubminiſtret, quod ipſemet, ſi eo loco ſederet, proculdubio eſſet executurus: ſic legimus ſtrenuum Chuſi erga Regem Dauidem obſeruaſſe,[a] & Eliſeum erga Ioram Regem Iſrael,[b] & alios multos Dei ſeruos feciſſe. a 2.Reg. 17. b 4.Reg.3.

In secvndo capite animaduertendũ eſt, num ſint crimina, quæ obſtant promouẽdo, an vero alia impedimenta. Et quoniã multiplicia admodum vtraque eſſe poſſunt, ea ſummatim potius, quàm certa regula, ſubtiliq. diſtinctione, quæ longiorem exquireret tractationem, complectemur. Nam ſi crimina ſunt, ea aut tamquam occulta, aut vt publica conſiderantur. Occulta in præſenti dicimus, quæ intra priuatos parietes admittuntur: & hæc aut ipſi tantum promouendo & paucis fortaſſe alijs domeſticis ſolo exemplo nocent: veluti ſi crapulæ, luſibus, aut aleis indulgeat, ſiue concubinam ancillæ ſpecie alat: aut nocent non ipſi tantum, ſed vi ſua apta ſunt etiam Rempublicam totam, vel partẽ eius lædere, vt ſi quis ſit hæreticus, ſchiſmaticus, ac ciuium ſaluti infenſus. Publica appellamus, quæ alijs quoque

C ciuibus nota ſunt, & hæc aut ita propriæ perſonæ annexa ſunt, vt ipſemet promouendus ijs cum diuinæ gratiæ auxilio prouidere poſſit[c]. nec alijs niſi exemplo, vt plurimum, nocere ſolent, qualia ſunt multa ex ijs, quæ Apoſtolus cõmemorat,[d] veluti ſi ſit ſuperbus, iracundus, vinolentus, turpis lucri cupidus, incontinens: aut ea ſunt, quæ alijs quoque damnum afferunt, veluti ſi ſit rixoſus, adulter, maledicus, fœnerator. Rurſus præter crimina, ſunt, vt diximus, alia impedimenta, quæ ad duo capita redigi poſſunt: aut enim proueniunt a iure Pontificio, aut ab ipſa natura. Iure Pontificio prohibentur promoueri excommunicatus, irregularis, per ſaltum ordinatus, & alij. A natura

c S.Tho.2.2. q.185.artic.2. ad 2.
d 1.Tim.3. & Tit.1.

D multi ſunt morbi, qui obſtare vidẽtur, vt ſi quis ſit lymphaticus, energumenus, furioſus, aut corpore enormiter vitiatus. Quæ igitur ſunt a iure Pontificio, licet peccatum non ſint, quod eſt perſpicuũ, habent tamen aliquando peccatum annexum, & ſunt veluti pœna peccatorum, quæ anteceſſerunt, ſiue ipſa peccata vera, ſiue præſumpta ſint, vt patet in excommunicatione, & irregularitate, quæ naſcitur ex delicto. Aliquando vero nullum peccatum habent annexum, vt cernere licet in bigamia, & in alijs irregularitatibus.

Interest autem multum inter impedimenta, quæ ſunt a iure Pontificio, & ea, quæ ſunt a natura: quæ enim ſunt a iure Pontificio

poſſunt

poſſunt auctoritate Pontificis maximi tolli,vt ſi ipſe promouendus, A
ſit excommunicatus,aut irregularis. At vero,quæ ſunt a natura,quædam nequeunt ab ipſo Pontifice tolli,vt de furioſo, muto, & paralytico conſtat: quædam condonari,vt patet ex eo,qui corpore vitiatus eſt: licet enim non poſſit eum Pontifex ſanare, poterit tamen illi facere poteſtatem ſuſcipiendi ordines ſacros, & fungendi munere Epiſcopali, quamuis id magna ex parte non expediat, hincq. merito iure Pontificio prohibeatur.

HIS ita poſitis,ſi quæramus quod tertio loco propoſitum eſt, an hæc peccata,& impedimenta,de quibus diximus,neceſſario ſint ſemper detegenda; Reſpondemus,illud in primis animaduertendum, B
hoc negotium,quod in Conſiſtorio geritur, non pertinere ad fraternam admonitionem, quæ ſecreto facienda eſt ad correctionem proximi.[a] Non etiam ad iudicialem actionem, quia iuris proprij hic non fit perſequutio.[b] Non item ad accuſationem, quia hic non intenditur vindicta legis.[c] Sed ſpectat ad canonicam denúciationem, cum exerceatur ad damnum euitandum, quod ex illius vitioſa promotione ſequi poſſet.[d] Quare cum quæramus, qua ratione debeat ſe Cardinalis prudenter gerere vt muneri ſuo ſatisfaciat; Reſpondemus,illud primum & vniuerſe ſpectādum, vt nulla praua affectione, aut ſimultate ductus, ſed communis tantum vtilitatis ſtudio, C
ſanctoq. zelo permotus in his ſe habeat ea prudentia,& dexteritate, quæ Cardinalis muneri conueniat.

a Matt. 18. S. Thom. 2.2. quæſt. 33.
b l. nihil. ff. de act. & obligat. §. 1. Inſt. de act.
c S. Tho. 2.2. q. 68. artic. 1. Silu. in verb. accuſatio. in princip.
d Abb. in cap. nouit. de iudic. nu. 57. & ſeq. Sotus de ratione tegēdi ſecr. membr. 2. q. 7.

QVAPROPTER vt rem, non quidem præciſe, ſed qua commodiore licet ratione perſequamur, dicimus, ſi ea, quæ obſtant promouēdo, occulta ſint crimina, de quibus ſupra diximus, quæ ſcilicet ipſi tātum, & paucis forte alijs domeſticis ſolo exemplo nocere poſſunt, Reipublicæ autem detrimentum ſua natura non afferunt; tunc charitatis ac iuſtitiæ officium expoſcere videtur, vt non eo in loco coram alijs, ſed priuatim per ſecretam admonitionem cum eo agatur.[e] niſi forte vſque adeo in ijs eſſet implicitus atque inueteratus, vt admonitione D
etiam ſæpius repetita, nulla emendationis ſpes illius eſſet expectanda.

e S. Tho. 2.2. q. 33. art. 6.

VERVMTAMEN illud eſt, quòd cum de eo nobis ſit ſermo, qui iam nominatus fuit in Conſiſtorio, & de quo relatio facta ex more a Cardinali proponente, cumq. poſt præconizationes, & prænunciationes factas inſtet tempus prouidendi Eccleſiæ, & deliberationis ſumendæ, nec res patiatur longiorem moram, aut locum concedat priuatæ admonitioni; propterea ex ſententia Doctorum affirmari poſſe videtur, ſi crimina non modo ſint vera, & quæ probari poſſint, ſed etiam ita grauia vt legitime eum ab Epiſcopalis muneris

ſuſce-

A ſuſceptione debeant arcere, tunc ne alias ille, qui indignus, & inhabilis eſt, in Epiſcopum promoueatur cum Eccleſiæ detrimento, debere Cardinalem in Conſiſtorio ea quamuis alijs occulta denunciare[a], ſi alia via non adſit ad damnum publicum, quod inſtat, vitandum, cum huiuſmodi denunciatio fiat Papæ, qui eo loco non vt iudex, ſed vt Pater, & Paſtor eſt deliberaturus quod melius, & vtilius erit.[b] Quare in aliorum ordinum criminibus idem obſeruandum eſſe, multo magis ſuadere videtur, & præſertim vbi publicum detrimentum inde manare poſſet: quandoquidem eiuſmodi crimina tamquam hoſtes, qui moribus inſidiantur, & diſciplinam labefactare contendunt

B procul arcenda ſunt. Cuius rei exemplum non alienum legimus in Actibus Apoſtolorum,[c] quando filius ſororis Pauli inſidias ſecretas, & coniurationem pluſquàm quadraginta virorum contra Paulum ad Tribunum detulit; qui ſapienter admodum & periculo prouidit, & Paulum ab inſidijs liberauit. Non negamus tamen tam varias, & graues poſſe in huiuſmodi caſibus circumſtantias concurrere, vt vix quidquam abſolute, ac perpetuo diffiniri poſſit.[d] Vnde conſulendum potius cenſemus, vt, quando caſus accideret, omnia mature, & ſapienter circumſpiciantur, & charitate duce, quæ cuncta vtiliter dirigit, & publicæ vtilitati, & proximi famæ, quo ad eius fieri

C poterit, conſulatur.[e]

HAEC de ijs, quæ ad Epiſcoporum creationem pertinent, quæ pari ratione quid in Cardinalium promotione ſentiendum ſit, ſatis declarare poſſunt, eo adiecto, quod ſupra tetigimus, & veteris ſolet eſſe inſtituti, noſq. ætate noſtra vſu receptum vidimus, vt cum ad ſacrum Conſiſtorium de habenda promotione Cardinalium a ſummo Pontifice refertur, inuitentur etiam Patres omnes, qui adſunt, vt ſi quid illis commonefaciendum occurrerit, liber illis aditus in priuatum eiuſdem cubiculum pateat, antequam præſtituta dies nouos Cardinales creandi, & promulgandi adue-

D niat. Quod quidem cum in poſterum obſeruandum eſſe ſit ſperandum, facilius hinc difficultatibus & periculis illis occurri poterit, quæ turbas interdum excitare poſſent, ſi coram alijs eadem eſſent proferenda.

a *Nauarr. in Manual. c. 18. nu. 30. & nu. 56. & cap. 24. num. 14.*

b *S. Th. quodlib. 11. art. 13. S. Antonin. 2. par. tit. 9. c. 6. §. 4. verſ. item quæritur.*

c *Act. 23.*

d *S. Tho. in d. quodlib. Gabr. Biel. in canon. Miſſæ lect. 74.*

e *S. Antonin. vt ſupra.*

Si quis conſilium a viris peritis accepiſſet, licere ſibi certis de cauſis aliter in Conſiſtorio de re propoſita reſpondere, quàm conſcientia dictet, an defendi mereatur.

QVAEST. XXVIII.

QVISQVIS cogitatione ſecum illa repetet, quæ aliàs A a nobis de petendi conſilij neceſſitate, atque vtilitate tractata fuerunt, videatq; totam fere hanc diſputationem noſtram in eo potiſſimum verſari, vt de rebus gerendis recta, ac fidelia conſilia capiantur, non poterit non maxime Cardinales illos commendare, qui in rebus grauibus, & difficilibus antequàm ſententiam ſuam in Conſiſtorio proferant, viros probitate, & ſcientia præſtantes ſibi adiungunt, quorum conſilio iudicium ſuum mature inſtruant, & muniant: ſiquidem Cardinales ipſi, ob ſuſceptum cum iuramento munus, non poſ- B ſunt non aliquo modo erga id, quod agitur, affecti eſſe: vnde cautius eſt, quid alij ſentiant, explorare, cum dici ſoleat, homines plus in alieno negotio videre, quàm in ſuo.[a]

Cum igitur ab homine nihil amplius ad vitandam culpam exigi poſſe videatur, quàm vt veritatis ſtudio præeunte, omnem, quantum in ſe eſt, diligentiam adhibeat, ne labatur: vtique in re dubia, & ancipiti, qui doctos, probatosq; viros conſulit, ſatis muneri ſuo feciſſe exiſtimandus eſt; cum regula ſit, magiſtris artium ac peritis concedendum eſſe,[b] præſertim in foro animæ, in quo bona fides, & mentis C ſynceritas potiſſimum ſpectari ſolet.

VERVM quoniam varie conſilium hoc, de quo agitur, & requiri, & præberi poteſt, ideo diligenter conſiderandum putamus, quid a viro perito conſilij cauſa petatur, & quid ab eo reſpondeatur. Nam ſi id petatur tantum vt conſulat, an Senatori, qui ſententiam in Senatu dicturus eſt, liceat propter aliquas, quæ extrinſecus ſe offerunt, rationes, aliter reſpondere quàm ſibi conſcientia in eo, quod agitur, dictet, veluti quòd vereatur ſe nihil profecturum, aut inde inuidiam ſibi,

a *Senec. epiſt. 109.*

b *Val. Max. lib. 8. cap. 12.*

A aut odium Cardinalium comparatum iri: ſiue Principem id ægre la-
turum, aut aliquid huiuſmodi: Et conſultus ab eo reſpondeat vtique
id ei licere: Nobis quidem videtur magnopere verendum eſſe, ne il-
lud in eos accommodetur, quod Saluator noſter dixit: *Si cæcus duca-
tum cæco præſtet, ambo in foueam cadunt.*[a] Nam cum dicat Apoſtolus, *Omne* a *Matt. 15.*
quod non eſt ex fide, peccatum eſt,[b] ideſt omne, quod contra conſcientiam b *Rom. 14.*
profertur,[c] quamuis etiam ex ipſa rei veritate, ac natura ſua rectæ c *Gloſſ. ibid.*
rationi non repugnaret, peccatum eſſe;[d] hinc ſequitur eum, qui d *S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 5.*
aduerſus conſcientiam loquitur, ſemper peccare, nec excuſari alio-
rum quantumuis peritorum conſilijs, aut argumentis:[e] nam in his, e *S. Th. quodlib. 3. q. 12. artic. 26. & 27.*
B quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, erronea opinio cuiuſuis
etiam præceptoris ſui, nihil prodeſt, quamdiu conſtiterit eam erro-
neam eſſe, & prauam, nec ignorantia vllo pacto excuſat,[f] niſi ſit in- f *S. Th. quodlib. 3. q. 4. artic. 10.*
uincibilis, vt aiunt: qualem difficillimum eſt credere poſſe illam eſſe,
de qua agimus, cum facile omnes intelligant, malum eſſe mentiri, &
contra conſcientiam aliter dictantem agere. Vnde, cum in caſu pro-
poſito Cardinalis ſatis ſciat, ſe pro ratione muneris ſui etiam cum iu-
ramento obſtrictum eſſe fideliter reſpōdere quod ſentit; idcirco nul-
lius contrarij conſilij, aut honeſtæ rationis extrinſecus accedentis
prætextu defendi poteſt, vt ſibi ipſi, & ſummo Pontifici mentiatur.

C Si vero petitur a perito conſilium, an liceat Senatori aliter loqui
in Conſiſtorio, quàm prior ei conſcientia dictabat; exempli cauſa,
quando is, qui rem in Conſiſtorio tractandam ſecum iam examina-
uerat, & quid reſponſurus eſſet pro animi ſui conſcientia delibera-
uerat, nolens tamen plene iudicio ſuo fidere, animi ſui propoſitum
cum probatis viris communicandum putauit, qui illum varijs argu-
mentis in contrariam partem pertraxerunt: ſi hic quæratur, an tuto
ei liceat, priore conſcientia depoſita, hanc nouam induere; Dici-
mus in primis animaduertendum eſſe, quòd ſicut qui medici offi-
cium ſuſcipit, ſi medicinæ diſciplinam ignoret, reum illum cuiuſ-
D cumque detrimenti conſtitui, quod ex illius culpa ſequeretur, nec ob
ignorantiã, illum excuſari, qui munus aggredi non debuit, cui obeun-
do impar erat: ſic Conſiliarios Principum nō propter quamlibet im-
peritiam a culpa vindicari, cum honoris gradus ab illis ſuſceptus, vti
alios ſplendore, & dignitate antecellit, ita ſingularem in ijs tum bo-
nitatem, tum prudentiam, tum ſcientiam, ac rerum cognitionem
profiteri videatur.

QVONIAM tamen ea eſt humanæ prudentiæ infirmitas, & re-
rum, quæ accidũt, tam multiplex varietas, atque obſcuritas; tum ho-
minum, cum quibus agendum eſt, fallacia, & ſimulatio, vt facile ſit

ea, quæ falſa ſunt, veritatis ſpecie adumbrari, hominesq. in his dignoſcendis hallucinari: ideo probatum ſemper fuit a viris, etiam ſanctis, optimum eſſe aliorum opiniones & iudicia inueſtigare, præſertim in rebus grauibus, & difficilibus, quorum rationibus, & ſuaſionibus auditis, ſi quis ſententiam mutet, tantum abeſt, vt hoc ei vllo iure prohibeatur, vt immo dici ſoleat, poſteriora conſilia ſalubriora eſſe, & ſapientis eſſe, ſententiam in melius emendare: quod libri retractationum ſanctorum Patrum docent. Ea ſiquidem humanæ conditionis eſt ratio, vt cognitionem ſuam a ſenſibus hauriat,[a] & cum noua quotidie phantaſmata generentur, varia etiam in nobis de iiſdem rebus conſilia, & deliberationes gignantur, quæ non ideo mendacium, aut fallaciam vllam arguunt in ijs, quibus ea contingunt.[b] A B

[a] Ariſt. 1. Metaph. c. 1. & 1. Poſter. c. 14.

[b] Dec. in l. nemo poteſt mutare. de reg. iur. & Cagnol. numer. 4.

Accedit quòd, cum veræ rerum rationes, & cauſæ plerumque inuolutæ, & abditæ nobis ſint, neceſſe eſt, vt meditatione paulatim progrediamur, & quaſi ex obſcuro loco in lucem emergamus, & quæ antea non animaduerteramus, ipſa peruestigatione, aut inueniamus ipſi, aut ab alijs oblata in notitiam noſtram perueniant.

Qvando igitur Senator ſententiam in Conſiſtorio dicturus, ſibi perſuaſum habet, negotio, quantum vires ſuæ patiuntur, expenſo, id quod tunc ſentit, publicæ vtilitati, & Sedis Apoſtolicæ dignitati conuenire, nihil eſt quòd prioris conſcientiæ, quam vt errantem depoſuit, ſcrupulis agitetur, dummodo quod tunc dicturus eſt bona fide, ſyncera mente, fideliq. conſilio pronunciet. Sicut enim viator, qui videt ſe ab itinere certo aberrare, ſi incidit in homines regionis illius peritos, libenter illos conſulit, receditq. a via, quam imprudens ingreſſus fuerat, & paret eis, qui viam rectam demonſtrant; eſſetq. ſane ineptus, ſi non pateretur, ſe ab illis commonefieri, velletq. de induſtria in errore permanere: eodem modo Senator, qui in dando conſilio, a rectæ rationis tramite declinat, ſimulatque alicuius rationibus, & argumentis in viam certam reducitur, non ſolum poteſt a priore ſententia diſcedere, ſed erit profecto in culpa, ſi in ea amplius audet perſiſtere: tantumq. abeſt, vt ea de cauſa ſcrupulis pungi debeat, vt quemadmodum, qui venenum mortiferum ſumit, quod ſalutare medicamentum eſſe putabat, vbi primum rem nouit, non ſolum venenum a ſe reijcit, verumetiam grauiter peccaret, ſi potionem ipſam bibere vellet: ita qui conſilium aliquod Reipublicæ vtile exiſtimabat, ſi videt poſtea perniciosum eſſe, non ſolum ſine ſcrupulo poteſt ipſum reijcere, verumetiam violabit ſine dubio officium, & fidem, eritq. ſupplicio dignisſimus C D

A gniſſimus ſi in eadem ſententia perſeuerat: immo qui mordicus illam teneret, vt conſuleret honori ſuo, non ſatis conſuleret ſaluti animæ ſuæ: quæ, cum ſupremum bonorum humanorum gradum obtineat, longe honori ipſi, qui bonis externis annumeratur, eſt anteferenda. [a] Vt enim ſi quiſpiam vendens ſtannum, illud imprudens tamquam argentum venderet; ſtatim, ſi vir bonus eſſet, emptorem conuenire, illiq. rem patefacere, & pretium reſtituere deberet: ita Senator, qui conſilium temerarium, aut periculoſum dedit per imprudentiam, cum optimum, & ſalutare dare vellet, non ſolum tenetur illud abijcere, ſed etiam detrimentum, quod intulit, reſarcire,
B aut quod inde ſequi poteſt, ſi res adhuc eſt integra, & officio optimi viri fungi vult, quo ad poteſt, debet emendare.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 73. artic. 3.

Sed nolumus iam de re tam perſpicua plura verba facere: ſi enim quilibet homo priuatus, iure naturæ, cum conſilium dat, tenetur illud fidele dare; quanto magis Senator præſtare id debebit, ad quem ex officio pertinet ſententiam dicere, cuius prudentiæ Princeps Rempublicam committit: cuius denique auctoritate, non vnius tantum, aut alterius hominis ſalus, ſed totius Reipublicæ ſplendor, & dignitas plerumque continetur? Itaque conſtat iam, Conſiliarium, qui penitus re cognita, & perſpecta, videt ſe deceptum fuiſſe, non ſolum
C poſſe, ſed etiam debere a ſententia diſcedere. Quod quidem multo magis affirmandum eſſet, quando propter negotij difficultatem, numquam antea Senator in certam, & deliberatam ea de re ſententiam deſcendiſſet: ſed perplexum ſe ſentiens, animi ſui conſilium ſuſpenſum ſemper retinuiſſet, & demum re cum alijs ſapientibus communicata, præſentem deliberationem tamquam tutiorem, & ſanctæ Eccleſiæ ſalubriorem ſuſcepiſſet.

Ex quibus patere poteſt, ea, quæ initio contra afferebantur, nihil rei noſtræ refragari, cum duplex ſit conſultandi ratio homini tributa: altera intrinſece, qua intimos animi ſui ſenſus expendit, ac ra-
D tione dictante, intelligit fidem fallendam non eſſe, officium præſtandum, neminem lædendum, numquam peierandum, & alia his ſimilia: altera extrinſece, cum ab amicis, a peritis, & a Conſiliarijs exquiritur quidnam facto opus ſit. In quibus igitur rebus, primum illud conſilium præcedit, cum ſit tutum, & indubitatum, tamquam diuina prouidentia omnibus patefactum, regulariter non eſt opus alterum iſtud extrinſecus ſcrutari.

Sed ſi petatur, & diuerſum a priore illo inueniatur, & nihilominus præcedens illud adhuc firmum, & conſtans in priore propoſito rem ita vere, & recte ſe habere perſiſtat, tunc non eſt dubium

hoc poſterius nihili faciendum eſſe, & priori illi tamquam veriori, A
ac fideliori, & cæleſti lumine mentibus noſtris inſerto, poſtponendum eſſe.

Qvare in caſu propoſito, cum ſibi conſcientia conſulat, quid ſit faciendum; ea ſic permanente, quodcumque aliud extrinſecum conſilium ſecus nos operari ſuadeat, tamquam iniuſtum, & fallax reijciendum erit. Poterit tamen, immo debebit (vt dictum eſt) Conſiliarius mutare ſententiam, cum occurrunt rationes, quæ mentem conuincunt, & oſtendunt id, quod antea improbabat, aut verius, aut ſaltem probabilius eſſe. Itaque quemadmodum qui ſedet, quamdiu ſedet, non poteſt deambulare; at vero poteſt qui an- B
tea ſedebat, modo ſurgere, & deambulare: eodem modo Conſiliarius ipſe, quamdiu probat ſententiam aliquam, non poteſt contra illam verba facere: valet tamen ſententiam mutare, & tunc poterit, immo debebit, mutata ſententia, aliter ac antea ſentiebat, conſilium dare.

Non obſtat quod dicebatur, Peritis in arte credẽdum eſſe: quoniam id intelligi ſolet, quando ipſi ſecundum regulas artis loquuntur, quam profitentur: non autem vbi ſecundum proprium ſenſum reſpondent,[a] at nullus peritus legis diuinæ, aut ſacrorum Canonum, dicet a Theologis permitti, vt quando alicuius iudicium re- C
quiritur, liceat ei aliter loqui, quàm ſentiat: hoc enim mentiri eſſet, & fallere. Aut etiam admitti ea regula non ſolet, quando peritiores alij oppoſitum reſpondent: nam vbi plures in aliam opinionem concurrunt, illis potius eſt deferendum, prout in caſu noſtro eſt manifeſtum.[b]

[a] *Abb. Felin. Dec. cap. propoſuiſti. de probat.*

[b] *Socin. reg. 362. in verb. peritus. Nauarr. in Manual. cap. 27. nu. 288. Spec. tit. de probat. §. fin. col. pen.*

PARS

PARS IIII. QVAEST. IIII.

Quando res propoſita, Cardinali dubia videtur, quæ partes illius eſſe debeant.

A CVm dubitationes, quæ in rebus deliberandis verſari QVAEST.
ſolent, dupliciter conſiderari poſſint; Primo, prout XXIX.
comprehendunt multos ſimul, inter quos propter
iudiciorum varietatem, diſſimilitudinemq. opinio-
num, non facile de eo conuenit quod proponitur.
Veluti an aliquid ſit faciendum, aut non faciendum: ſiue an hoc,
vel illo modo ſit peragendum. Secundo, prout pertinere poſſunt
ad ſingulos eorum, qui reſponſuri ſunt, quatenus eorum mens in eo,
quod quæritur, perplexa, & ſuſpenſa deprehenditur: nobis in præ-
ſenti de hac ſecunda parte, quæ varias difficultates continet, plenius
diſſerere propoſitum eſt: nam de prima ſuperuacaneum videtur di-
B ſputationem vllam attexere, cum iuris communis regula ſatis ſit no-
ta, atque vſu etiam in ſacro Conſiſtorio recepta, vt, quod a maiori
Collegij parte probatum fuerit, id ratum habeatur,[a] quibuſdam
exceptis caſibus a Doctoribus relatis, qui ad rem noſtram non
pertinent.[b]

DE ſecunda igitur parte locuturi, illud primum animaduer-
tendum putamus, quid proprie dubium dicatur. Ad quod genera-
tim loquēdo, reſponderi a quibuſdam ſolet; quidquid certum & ex-
ploratum non eſt, id dubium haberi poſſe, licet illius aliqui ſint gra-
dus, prout inferius dicemus. Qui etiam addunt dubitationis cam-
pum latiſſime patere, & in omnes fere materias vi ſua protendi, non
C ratione rerum ipſarum, ſed humanæ imbecillitatis infirmitate;
quæ eas, vt oporteret, intelligentia conſequi non valet. Illud quoque
admonentes, tria eſſe nomina, quæ idem ſonare videntur, & ideo
confunduntur a multis, cum tamen diuerſa ſint, quod eſt obſcu-
rum, difficile, & dubium: quæ ſi idem eſſent, cur diuerſis nomini-
bus, vt ait Iuſtinianus, appellarentur?[c] nam & ex contrarijs illorum
vocabulis, diuerſa ea inter ſe eſſe conſtare dicunt, cum obſcuro op-
ponatur clarum, & difficili facile, & dubio certum.

AIVNT igitur obſcurum verſari in verbis, iuxta illud tritum: *Bre-
uis eſſe laboro, obſcurus fio:* difficile in ſenſu rei, cum Ariſtoteles difficilia

a l. quod maior. ad munic. l. aliud. §. refertur. de regul. iur. c. 1. de his, quæ fiunt a maiori par.

b Fel. c. cum omnes. de conſtit. nu. 15. vſque ad 19.

c l. ſi idem. C. de codicil.

ea vocet, quæ ſunt a ſenſibus remota :[a] & S. Petrus in Epiſtolis Pauli quædam eſſe intellectu difficilia affirmet.[b] At dubium oriri ex ratione rei, quæ cum nobis ignota ſit, parit ambiguitatem. Verum nos cum videamus hanc differentiam ad ea potius pertinere, quæ ſcripto, & litterarum contextu continentur, & interpretatione indigent, de quibus raro accidit in Conſiſtorio diſputari : noſtras autem quæſtiones ad humanas potius actiones, & negotia gerenda pertinere, de quibus deliberandum eſt : eandemq. modo traditam differentiam, non ita ſemper etiam in Legum, aut Conſtitutionum, ſiue contractuum interpretationibus obſeruari, ſed promiſcue alterum pro altero ſæpe accipi ; propterea his omiſſis ad rem noſtram deſcendentes dicimus, cum Senatus, & Collegia ob id conuocentur, vt ea, quæ propter varias multorum rationes, quæ in materia probabili facile exiſtunt, dubia videri poterant, multis in vnum collectis, ac rationibus vtrimque excuſſis, & examinatis, id quod vtilius futurum ſit, deliberetur. Idcirco hoc primum Cardinali ad dicendam ſententiam in Conſiſtorium accerſito curandum videtur, vt negotio quantum ei licet bene cognito, certum, deliberatumq. de eo ſuffragium ferat, nec dubitationes dubitationibus addat, ſed conetur potius, re ſecum diligenter examinata, cum alijs etiam, ſi opus fuerit, communicata, auditisq. deinde aliorum, qui eum præcedunt, ſententijs, non dubitanter, quo ad eius fieri poterit, ſed aſſeueranter quid de re propoſita ſentiat, pronunciare.

Sed quoniam plerumque varias ob cauſas animus in contrarias partes diſtrahitur, & non poteſt alteri parti firmiter inhærere, antequàm longius progrediamur, operæpretium erit, nunc nonnulla, quæ huic diſceptationi congruunt, obſeruare.

Primvm, ſicut in rebus ſpeculatiuis eſt ſcientia,[c] quæ indicat, intellectum alicui rei per certas, & probatas cauſas, firmiſſime adhærere,[d] cuius contrariũ eſt inſcitia, ſeu prauæ, quam vocant, diſpoſitionis ignorantia, quæ non quidem priuationem omnem cognitionis, ſed errorem infert ;[e] & ſicut eſt medium quoddam inter hæc duo extrema, quod latiſſime patet, & varijs nominibus appellatur, prout mens magis in vnum extremum, quàm in alterum inclinat, ſic in practicis actionibus, de quibus deliberandum eſt, ſunt ſententiæ hominum, tamquam extremæ, eædemq. firmæ, & ſtabiles, veluti aliquid omnino faciendum, vel nequaquam faciendum eſſe. Et eſt quidam ſtatus medius, qui item varius eſt, & multiplex, & varia etiam obtinet nomina, prout intellectus practicus varijs modis refertur ad ipſa extrema.

a Ariſt. 2. Metaphyſ. in prin.
b 2. Pet. 3.
c S. Th. 1. par. q. 1. artic. 4. & in 1. 2. q. 54. art. 2.
d S. Tho. 2. 2. quæſt. 1. ar. 4. Ariſt. 1. Poſt. c. 12. & Ethic. lib. 6. c. 3.
e S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2.

A Aliquando enim non veniunt in mentem rationes, ſed occurrunt teſtimonia hominū: & hæc eſt fides humana, cuius licet nonnumquam tanta ſit vis, vt nulli fere dubitationi locum relinquat; attamen ſunt huiuſmodi teſtimonia magna ex parte incerta, & quibus poteſt ſubeſſe falſum, immo ex ſui natura ſunt velut rationes probabiles, quibus alij plus, alij minus tribuunt: ex quo illud ſequitur, vt alij credant rem eſſe veram, alij dubitent, alij omnino diſſentiant.

Aliquando mens ipſa acriter tendit in alteram partem, ſed quia rationes, quibus commouetur, non ſunt ita firmæ, vt omnino conuincatur, timet ne pars contraria ſit vera:[a] & hæc eſt opinio.

B Aliquando ipſa mens cōmota, vt fieri ſolet, aliqua coniectura, vel ratione non admodū firma, nonnihil in alteram partē propendet, & tunc eſt ſuſpicio, cuius etiam aliqui ſunt gradus pro rerum varietate[b].

Aliquando licet rationes, & argumenta ex altera parte extent, occurrit tamen ex altera, ratio aliqua leuis, quam diſſoluere intellectus nequit, teneturq. mens ipſa velut laqueis quibuſdam irretita: quibus nullo modo ſe poteſt explicare. & hic eſt ſcrupulus.

Et tandem aliquando rationes æquales vtrimque ſe offerunt, ita vt animus non magis in vnam, quàm in alteram inclinet partem, & tunc oritur proprie dubitatio, ad cuius tamen ſubſtantiam, ſicuti C non id ſemper neceſſario requiritur, vt æquales omnino tamquam in ſtatera hinc inde vrgeant rationes (nam poterit eſſe maxima, & maior, & minor dubitatio) ſic nec cuiuſlibet contradicentis ſententia rem ſemper dubiam reddit: nam alia multa expendenda ſunt, vt dubia res dicatur: immo vbi communis extat Doctorum opinio, res amplius dubia dici non ſolet.[c]

Quando igitur ab illa pugnantium inter ſe rationum æqualitate diſceditur, quoniam tunc ad eos gradus modo narratos res redigi videtur, qui ſuis inter ſe vocabulis ſunt diſtincti: ideo nunc dubitationem appellare viſum fuit eam, quæ ad ſummum quaſi apicem ambi- D guitatis peruenit, cum frequenter contingere ſoleat, vt Conſiliarij adeo hac perplexitate implicati inueniantur, vt quò ſe vertant non habeant. Quare vt quæſtiones in Themate propoſito diſſoluamus, oportet prius inquirere cauſas huius ambiguitatis, & ſi fieri poteſt, remedia ad illam depellendam adhibere. Deinde ſi tanta fuerit dubitationis vis, vt nullo modo depelli queat, operæpretium item erit, partes eo tempore ipſius Conſiliarij ita dubitantis explicare.

Hæc igitur dubitatio, de qua modo agimus, ex varijs cauſis manare poteſt. Ac primum quidem oritur nonnumquam ex earum rerum ignoratione, de quibus deliberandum eſt: quod caput cum-

a S. Tho. 2. 2. q. 2. artic. 1.

b S. Tho. 2. 2. q. 60. artic. 3. S. Antonin. 1. par. tit. 3. c. 10.

c Puteus deciſ. 233. nu. 3. in 3. par.

late pateat, & quædam ſint, quæ omnino ſcire ad Conſiliarij officium pertineat, quædam etiam ignorare iuſta ſit excuſatio; & rurſus quædam ſint, quæ Conſiliarius antea ſecum meditari, quædam demum, quæ cum alijs viris prudentibus, multarumq. rerum vſu peritis communicare debeat, antequàm ipſe in Senatu ſenſum ſuum pronunciet, & alia huiuſmodi multa, quæ ad articulum hunc cognitionis rerum, de quibus tractandum eſt, ſpectant, cum ea proprio loco a nobis comprehenſa fuerint, hic repetenda non duximus, ſed Lectorem eò reijcimus. [a] A

[a] Quæſt. 31. & in concluſ. oper.

Potest & hæc dubitatio ex ipſiſmet rationibus oriri, quæ vtrimque probabiles occurrunt: perſæpe enim contingit, vt parem vim habere videantur: diſtrahiturq. tunc animus Conſiliarij in deliberando, vtrum hanc, an illam partem amplecti debeat. B

Affert item cauſam nonnumquam huic dubitationi attentiſſima, & acerrima cogitatio rerum, de quibus eſt futura deliberatio. Nam licet vtiliſſimum ſit rem attente meditari, tamen hoc ipſum ſi nimium ſit, tantum abeſt vt proſit, vt ſæpe noceat, & dubitationem, quam depellere debebat, augere ſoleat. Quemadmodum enim cibus moderatus neceſſarius eſt ad vitam tuẽdam, idem vero ſi multus eſt, affert graues morbos, & ſæpe mortem ipſam; eodem modo commentatio, licet magnum pondus habeat ad dubitationis tenebras depellendas, & veritatis lumen patefaciendum, tamen eadem ſine dubio & tenebras affert, & lumen extinguit, ſi nimia eſt, & non ſtatuitur modus ipſi indagationi veritatis. C

Plervmqve etiam hæc ambiguitas ex varijs perturbationibus dimanat, quæ mentis aciem obtundunt. Cum enim Cõſiliarius ira, aut cupiditate incitatur, non bene poteſt, quid magis expediat, perſpicere: ex quo illud ſequitur, vt dubitet, iamq. hoc, iamq. illud probet: aut, quod deterius eſt, aliquid animo concipiat quod e re ſua ſit, atque nonnumquam Reipublicæ commodis anteponendum putet. D

Svnt præterea aliqui tales natura ipſa ſemper dubij; quin & acuti viri hoc incommodo ſæpe laborant: vident enim vndique varias difficultates, quare in deliberatione conflictantur: in nonnullis etiam ſunt quædam animorum imbecillitates, quæ huc, & illuc leui cogitationum vento agitantur: vnde hi quaſi rerum incerti, ac ſuſpenſi, ſemper pendent, ab omnibusq. facile in vtramuis partem deflectuntur & perſuadentur.

Svnt & aliquando hæ dæmonum vexationes, qui hominis ſpiritum perturbari, atque æſtu mentis perpetuo fluctuare cupiunt.

Qva-

A QVAPROPTER ad has perplexitates eximendas, varia fuerunt quandoque a ſapientibus remedia propoſita: [a] ſed ſicut periti medici ſolent pro morborum varietate peculiaria pharmaca adhibere; ſic exiſtimaremus nos optimum eſſe ſingulas dubitationes accurate introſpicere, vt certioribus poſſint præſidijs curari.

[a] *Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 285. & ſeq.*

NAM ſi Conſiliarius, eas inde profluere ſentiat, quòd ſcilicet in vtramque partem pares ſe offerant rationes, poterit tunc rationes ipſas inter ſe conferre, & tamquam in libræ lances impoſitas, vtra lanx alteram deprimat, conſiderare, & ſingulas circumſtantias accurate ſecum recenſere, atque ex pluribus ſiue honeſtis, ſiue vtilibus, B ſeu fini accommodatis, eam partem deligere, in qua aut maior honeſtas, ſiue vtilitas, ſiue rerum conuenientia iudicaretur.

SI autem ex repetita nimis cogitatione hæc dubitatio pendeat, cautio erit, ad euitandam affectatæ ſapientiæ ſuſpicionem, vt conſideret res, de quibus Princeps ad Senatum defert, tales non eſſe, in quibus opus ſit demonſtrationibus mathematicis, [b] ſed ſatis eſſe, ſi in huiuſmodi genere negotiorum, ea, quæ probabilia ſint, adducantur, & quibus meditandis, quantum ſatis eſt temporis impertitum ſit, ne alioquin quod alijs negotijs ſpatium debetur, in hoc vno iniuſte occupetur.

[b] *Ariſtot. 1. Ethic. c. 3.*

C RVRSVS, ſi ex mentis perturbatione dubitatio oriatur, illud erit maxime neceſſarium, vt Conſiliarius compoſito, & tranquillo animo ad dicendam ſententiam accedat, cùm abſurdùm ſit, eum, qui difficultates propoſitas, ac controuerſiarum fluctus ſedare debet, eo ipſo tempore maxime anxium, ac curatum æſtibus laborantem deprehendi.

SIN vero hæc ſit potius naturalis animi imbecillitas, & inconſtantia, difficile putamus huic ægritudini remedium adhiberi poſſe, ſed cum hoc morbo vix credendum ſit, laborare eum, qui in ſummum magiſtratum a ſupremo, ac ſapientiſſimo Principe D eſt cooptatus, non eſt cur in conquirendis remedijs multum operæ impendamus, ſat erit (ſi quid aliquando eiuſmodi acciderit) vt ille viros prudentes, maturos, ac fide præſtantes ſibi adiungat, quorum iudicio, atque conſilio animum ex his dubitationum nodis euoluat.

DE his vero, qui dæmonis inſidijs agerentur, quid aliud dicemus, quàm vt orationibus ad eum frequenter confugiant, per quem fracta ſunt tartara, & qui poteſtates aëreas diſiecit?

RESTAT nunc inueſtigare, quid, ſi his ipſis, aut etiam validio-

ribus remedijs adhibitis, adhuc Conſiliarij animus pendeat, nec A
rationem vllam, qua ſibi in ſententia certa proferenda ſatisfaciat, prorſus inueniat.

Certe tunc primum inſpiciendum cenſeremus, num re vera dubitet: non enim ſemper qui non omnino aſſentitur, vere & proprie dubitat, vt patet ex ijs, quæ a principio diximus. Quare tunc, vt aptius reſpondeat, videtur ſuus cuique gradui locus dandus eſſe: ita vt, qui eum audiunt, & poſt illum dicturi ſunt, videant plane illum aut dubitare, aut opinari, ſiue etiam ſcrupulo aliquo tangi, vnde & ipſi ſententiam ſuam certius confirmare queant.

Si autem re vera dubitat, tunc illud tamquam ſubſidiarium auxilium non abnegamus, quo veteres vſos eſſe ſcimus, vt, *Sibi non liquere*, Cardinalis reſpondeat, adiectis tamen nonnullis obſeruationibus proprio loco a nobis explicatis.[a] B

Sed præterea hoc vnum addimus, vt quando ſcilicet animum ſuum perplexum eſſe, ac ſecum pugnare intelligit, tunc Cardinalis mentem ſuam in Patrem luminum reflectens, cogitet quem calculum in re deliberanda eſſet poſiturus, ſi ſecretum ei eſſet ſuffragium ferendum, & tunc idem clara voce pronunciare, ac profiteri non vereatur, quod clanculum eſſet probaturus. Illud tamen aduertens, vt dubitationem, qua antea detinebatur, quærat ab animo ſuo expellere priuſquam ſententiam ferat, ſimulq. ſtudeat ſibi in mentem inducere, aut certe opinari, eam partem, ſecundum quam ſuffragium ferre ſtatuit, veram eſſe, alioquin conſcientiæ dubiæ contraueniens, peccato ſe inuolueret, vt Doctores affirmarunt.[b] C

a *In quæſt.* 37. & 41.

b *Nauarr. in Manual. c.* 27. *nu.* 288.

PARS

PARS IIII. QVAEST. V.

Quando res graues ex improuiſo proponuntur, quid Cardinali ſit agendum.

A CVM ad ſuſcipiendas de negotijs grauibus, ac difficilibus deliberationes, multa opus ſit animaduerſione, diligentiq. examinatione, tum veteribus rebus repetendis, tum præſentibus inquirendis, tum etiam futuris proſpiciendis, & reliquis, vt oportet, circumſpiciendis: quæ omnia moram aliquam, & cunctationem expoſcunt: vnde ab antiquis dictum eſt, *Conſiliari tarde oportere*; [a] propterea duplex a ſapientiſſimis viris excogitata aliquando fuit ratio, ſacro Cardinalium Collegio accommodata, vt qua decet maturitate, cuncta, quæ grauiora eſſent, decernerentur. QVAEST. XXX.

a Ariſt. 6. Ethic. c. 9. Plato in Protagora poſt princ.

ALTERA erat, vt quod ſacrum Concilium Tridentinum de pro-
B motionibus Epiſcoporum ſapienter conſtituit; [b] itemq. de creatione Cardinalium a priſcis vſque temporibus obſeruatum comperimus, [c] relationes ſcilicet in vno Conſiſtorio fieri, in altero de illis iudicium ferri, idem & in alijs difficilioribus negotijs obſeruaretur. Quandoquidem id non ſolum ijs, qui reſponſuri ſunt, maxime poſſet conferre ad maturiora conſilia proferenda, verumetiam ex illorum, qui res deliberandas proponunt, commodo futurum eſſet, vt deferueſcente illorũ erga inuenta ſua amore, in ijs tuendis non adeo eſſent defixi, ſicut auctores patiuntur a ſe ſcripta refrigeſcere, vt melius ea iudicent: & amplius, vt ex conſilijs ab alijs prolatis, diligentiusq. inde a Principe expenſis, poſſet is tamquam ex materia aptio-
C re, maturiusq. præparata, rectiorem, ac ſalubriorem deliberationem inire: quæ etiam Cardinalis Papienſis ſententia fuit, cum ſcripſit: *Quod in vno Conſiſtorio introducitur, vtile eſt in altero decernendum relinquere: ad grauitatem ordinis hoc pertinet; & ad verius cognoſcendum præſtat materiam: dies vna, aut altera interpoſita diligentius perquirendi ſpatium dabit; ac veluti in ſtomacho demiſſis cibis, ſic tempore ipſo coquetur conſilium.* [d] Quibus ex cauſis a ſapientibus viris in conſtituenda Republica cautum fuiſſe ſcimus, ne eodem die diſputaretur de eo, quod propoſitum fuiſſet. [e]

b Seſſ. 24. de reform. cap. 1. verſic. (omnes vero.)

c In lib. 1. Cerimon. ſect. 8. c. 2. & ſeq.

d Card. Papien. epiſt. ad F. Gonzag. Card. Mãtuan.

e Tho. Mor. in Repub. Angl. lib. 2. in de Magiſtr.

ALTERA erat, vt non ſtatim a principio Cardinalium ſententiæ tamquam firmæ, & certæ exquirerentur, ſed primo loco omnium

rationes, & argumenta in medium tamquam in vnum aceruum cõgererentur, indeq. ſicut apes ex varijs floribus mel exugunt, ita ſinguli Senatores poſtea ex omnium rationibus, quid eſſet vtilius perciperent, & quaſi ex ærario communi id ſumerent, quod ad confirmãdam, vel refellendam rem propoſitam magis pertineret, atque ita, dum vnuſquiſque ſibi ante oculos ponit non tantum quod ipſe cogitauit, ſed etiam quod alij meditati ſunt, alter alteri eſſet auxilio: hincq. cumulatius omnes officio ſuo ſatisfacerent, & Princeps vberiorem fructum ex illorum conſilijs conſequeretur. A

Haec igitur, aut alia eiuſmodi, ſi in morem noſtrum inducerentur, dubitandum non eſt, quin id, quod tractandum foret, & Conſiliarijs commodius ad meditandum, & aptius ad explicandum, & publicis rebus conſultius ad deliberandum eſſet proceſſurum. B

Verum quoniam alia in præſentia eſt, nec improbanda conſuetudo, atque interdum etiam ea emergunt negotia, quæ vllam vix patiuntur moram, atque de illis ſtatim conſtitui neceſſe eſt; in dubitationem nunc venit, ſi aliquid eiuſmodi occurrerit, quid Cõſiliarium facere oporreat; ex altera enim parte, vrget iuſſio Principis, rei neceſſitas, temporisq. periculum, quæ celeritatem expoſcunt: ex altera, conari id parere, quod vix conceperis, abortum minatur; immaturiq. fructus, & inſuaues ſunt, & facile marceſcunt, videmusq. ſapientibus viris maturam in deliberando inquiſitionem ſemper placuiſſe, cum & de Catone legatur,[a] quòd res diu, multumq. cogitatas in Senatum afferebat, & Thucyd. dicat duo eſſe contraria conſilio, feſtinationem, & iram, deliberandumq. eſſe diu quidquid ſtatuendum eſt ſemel.[b] Vnde & ab Imperatore Valentiniano ſancitum fuit in hæc verba: *Hac lege perpetuò credimus ordinandum; vt iudices, quos cognoſcendi, & pronunciandi neceßitas tenet, non ſubitas; ſed deliberatione habita, poſt negotium ſententias ponderatas ſibi ante forment.*[c] Vnde illud: *In nocte conſilium.* & quod S. Hieronymus ex Catone refert; *Sat cito, ſi ſat bene.*[d] C

a Cic. de ſenect.

b Thucyd. li. 3.

c l. hac lege. C. de ſenten. ex breuic.

d S. Hieron. in epiſt. ad Pãmachium.

Itaqve duas magnorum virorum ſententias hac in re proditas nouimus. Quarum prior eſt, quæ ſuadet, Conſiliarium, quando res vere grauis ex improuiſo proponitur, non ſtatim ad illud inconſulto affirmandum proſilire debere, quod nondum aut nouit, aut cogitatione digeſſit, inſtar illius, qui crudo adhuc ſtomacho cibos ſuperiniectos concoquere nequit. Et quamuis res celeritatẽ videatur expoſcere, ſatius tamen cenſendum eſt, illud alijs, qui rem melius norint, diffiniendum relinquere, quàm fortuita oratione, quod non ſatis perceperit, decernere.[e] Omnia enim, vt ille ait, non properanti clara, D

e S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 3.

clara,

A clara, certaq. ſunt, feſtinatio improuida, & cæca. [a] Nam ſi quando res difficilis ad conſilium defertur, quæ ſæpius diſputationibus exagitata, adhuc in aliquorum animis dubitationem, ac perplexitatem relinquit, licet reſpondere Senatori, *Sibi nondum liquere*; cur quando negotium arduum ſubito proponitur, quod mentem prorſus imparatam, incertamq. offendit, indecorum eſſe exiſtimetur fateri, ſe ampliore ad ſtatuendum ſpatio indigere? alioquin ſicut dici ſolet, ſententiam, non viſis actis, aut tam breui ſpatio, vt ea integre, & quantum ſatis eſt, animaduerti non potuerint, pronunciatam, nullam eſſe; [b] ſic qui negotij totius ſtatum, conditiones, aliaſq. adiacen-
B tes circumſtantias perſpectas habere, ſecumq. conferre non potuit, aiunt huius prioris ſententiæ Auctores, non videre ſe, quomodo integrum, ſanumq. de ijs iudicium ferre poſſit.

a Liu. lib. 22.

b Bart. l. prolatã. C. de ſent. & interl. in fi. Fel. c. Eccleſia. de cõſt. nu. 14.

Præterea, quemadmodum ſecundum corporis motum id dicitur præcipitari, quod ex ſuperiore loco in imum peruenit, non gradatim deſcendendo, ſed impetu quodam proprij motus, aut alterius rei impellentis præter debitum ordinem; ſic metaphorice, præcipitatio dicitur in homine, [c] qui actiones non congruenti ordine exercet: ſiquidem ſummum animæ eſt ipſa ratio, imum autem ipſa operatio, quæ corpore peragitur: gradus autem medij, per quos oportet homi-
C nem ordinatim deſcendere, ſunt, memoria præteritorum, intelligẽtia præſentium, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens alterum alteri, & docilitas, qua acquieſcit aliquis ſententijs Maiorum. Cum igitur hi ſint tamquam gradus, per quos tranſeundum eſt ad conſilia prudenter capienda, propterea ſi quis hunc ordinem tranſiliens, minimeq. gradibus his ſeruatis, ad agendum præpropere feratur, in vitium præcipitationis labitur, quo nihil eſt magni diſcriminis conſilijs magis inimicum. [d]

c S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3.

d Liu. lib. 31.

Poſterior ſententia eſt, quæ durum nimis, abſurdumq. cenſet, vniuerſum Senatum, qui vitis grauibus, ac rerũ vſu peritis conſtare ſolet,
D licet res ſubita, & improuiſa proponatur, ſic conticeſcere, vt nihil ex eorũ vocibus, quod ad rem faciat, poſſit Princeps elicere, qui vt plurimum rem non omnino nudã, atque rudem, ſed rationibus aliquibus tectam, atque munitã ſolet proponere, ex quo dicendi campus poteſt ſe Conſiliarijs vtcumque offerre; vt aliquid apte pro eorũ acumine, & ſolertia poſſint pronunciare, ne alioquin, ſi negotium ſilentio tranſigatur, parum id Principis maieſtati, & Senatus ipſius dignitati reſpõdiſſe videatur. Et præſertim quoniam in conſilijs capiendis vitium contingere poteſt, non ſolum ex præpropera feſtinatione, ſed etiam ex nimia cunctatione, & tarditate, ita vt prætereat rei agendæ oppor-

 tunitas,

tunitas, vt in Ethicis dicitur.[a] Quando ergo negotium inſtat, & tẽpus vrget, non videtur differendum eſſe conſilium, præſertim cum Saluator noſter dicat: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.*[b] A

a Ariſtot. 6. Ethic. c. 9.
b Matt. 10.

Nos inter has ſententias, extrema quædam fugienda eſſe exiſtimaremus: nam ſicuti multi inueniri poſſunt, prout varia ſunt hominum ingenia, ætas, doctrina, conſuetudo, rerumq. vſus, qui ſubita oratione prudenter de rebus propoſitis poterunt reſpondere, & ingenij celeritate, ac diuturno rerum vſu, petenti Principi ſatisfacere: ſic multi etiam erunt, qui ad res dubias, ac difficiles, ex improuiſo diffiniendas, non æque idonei erunt. Quapropter arbitraremur in primis vnicuique conſcientiam ſuam in omni negotiorũ varietate, & obſcuritate ducem præferendam, & quod ſibi ſatis commode perſpectum eſſe ſenſerit, id ſyncere ſecundum Deum pronunciandum. Quod vero nondum ſibi cõpertum, aut non ſatis examinatum intellexerit, in eo ſtatum rei, temporisq. conditionẽ attente perpendere oportet, &, ſi negotiũ eiuſmodi ſit, vt amplius differri non ſuſtineat, ſed ſubitam deliberationem expoſcat, tunc ſicuti in acutis, & repẽtinis morbis, ea, quæ ſtatim in promptu ſunt, remedia, quamuis non ita certa, adhiberi ſolent, ſic in re propoſita, partes Conſiliarij videntur, quod ſibi ratio tunc dictabit, præfatione aliqua præcedente ſibi non plene quæ neceſſaria eſſent, perſpecta eſſe, ſyncere proferre: ſic enim alter poſt alterum qui ſubinde dicturus erit, addendo, differendo, indagando, atque in medium adducendo, facile efficere poterit, vt quod initio obſcurum videbatur, paulatim apertius, planiusq. reddatur. B C

Quòd ſi res moram non incommode patiatur, reiq. grauitas maturam deliberationem exigat, minime fugiendum illud prudenti viro exiſtimaremus, quod veteribus etiam in vſu fuiſſe ſcimus, vt, *Sibi non liquere*. Et: *Se maiore ad deliberandum ſpatio indigere*, reſponderent. Homines enim quantumuis ingenij acumine valeant, non ſtatim, & in temporis momento ea omnia, quæ ad rem pertinent, percipere poſſunt. Cum enim duplex modus intelligendi in creaturis reperiatur: Alter Angelorum proprius, qui protinus ſine vlla mora, & ſine vllo labore res ipſas percipiunt per ſpecies adeo ipſorum intellectui initio infuſas, vt ex ijs, quæ naturaliter primo cognoſcunt, ſubito ea omnia quæ ſubſtantialiter, aut accidentaliter (vt aiunt) rem conſequuntur, eodem momento comprehendunt:[c] Alter eſt hominis, qui vt res comprehendat, neceſſe eſt vt phantaſmata ſpeculetur, & aſſidua meditatione paulatim ea, quæ in rebus inſunt, per ſpecies a rebus ſenſibilibus abſtractas inueſtiget.[d] D

c S. Dion. c. 7. de diu. nomin. S. Thom. in 1. par. q. 56. ar. 6. S. Bonau. in 2. ſentent. diſt. 3. art. 2. q. 1.
d S. Tho. in 1. par. q. 84. ar. 3. & 6. Franciſc. Tolet. in 3. de anim. q. 9. Ariſtot. 3. de ani. tex. 14. & 31. 1. Metaph. c. 1. & 2. Poſt. t. 27.

Et ſicut agricola, vt fructus vberiores colligat, iterũ atque iterum

agrum

A agrum aratro ſubigit, ita oportet homines ipſos, vt apertius rem intelligant, tota mentis acie illam ſæpiſſime, & diligentiſſime conſiderare. Itaque proprium hominis eſt, ex rebus alijs alias colligere, & prius ad has, deinde ad illas mentem appellere.

Et vt omnia breui complectar, quemadmodum viator, qui ad vrbem aliquã ſe confert, ſi vult ad eam peruenire, neceſſe eſt iter facere, tantumq. ſpatium percurrere, quantum abeſt locus ille, ex quo diſcedit, ab eo, ad quem proficiſcitur: eodẽ fere modo vbi res dubitationem habet, neceſſe eſt, mentem humanam pedetentim progredi, & primùm aliqua, deinde alia, atque alia cõplecti, iterum atque iterum B cogitationẽ percurrere, vt tandem rem, quam noſſe deſiderat, ipſa ratione perfecte comprehendat. Immo aliquando ea eſt noſtræ mẽtis imbecillitas, vt, licet omnem in eo operam ponat, rem tamen ipſam intelligentia complecti nequeat, aut (quod grauius eſt) putet ſe intelligere quod re vera non intelligit. Sæpe enim nobis illud accidere ſolet, quod Iſaac Patriarcha, quo tempore voluit Eſau filium maiorem natu benedicere; caligauerant (vt ait diuina Scriptura) ſenis oculi, & non poterat filium videre: ex altera parte audiebat vocem Iacob, ex altera parte contrectabat manus pellibus opertas, quas putabat eſſe Eſau, tandemq. manibus deceptus, maluit illis, quàm voci fidem habere, C benedixitq. filium minorem, cum putaret ſe maiori benedictionem impertiri: ſic etiam mens noſtra ſæpe errorum caligine offunditur, exiſtimatq. ſe perſpicere, quæ non perſpicit, & cum rationes ex vtraque parte occurrunt, conuincitur plerumque infirmioribus, & imbecillioribus, easq. certiſſimas, & firmiſſimas eſſe cenſet. *Gen. 27.*

Itaque abſurdum eſt, quempiã ſuſpicari ideo ſe tardioris ingenij, aut modicæ peritiæ habendũ eſſe, ſi cum res magni ponderis de improuiſo occurrit, inducias ſibi ad reſpondendum dari poſtulet. Nam cum in rebus grauibus circũſtantias omnes accurate expendi oporteat, quæ ſæpe cognitu difficiles ſunt, prudentiæ potius in eo docu- D mentum dabit, ſi nonniſi præmeditate ſibi reſpondendum eſſe iudicet, cum alioquin ij, qui parum vident, plana omnia plerumque eſſe putantes, facile atque inconſulto ſoleant reſpondere: vnde ſicuti incauti viatores dum aquarum voraginem in itinere obiectam nihil verentes, ac recto eam curſu tranſilire audentes demerguntur, cautiores vero oculis omnia colluſtrant, circumeunt ſemitas, & paulum a via deflectunt, aut cunctantur donec ſecuriorem curſum, aut itineris ducem aſſequantur; ſic vbi errandi periculum in dando cõſilio imminere poteſt, tutius, & ſapientius erit, ſi temporis anguſtiæ non prohibeant, maturius rem totam examinare.

A Qvod vero putant aliqui licere hoc caſu bona fide ſenſum ſuum Principis ſententiæ ſubijcere, qui rei ſtatum optime tenet; nos quãdo negotium nondum Conſiliario, à quo conſilium petitur, bene cognitum, & perſpectum eſt, potius abſtinendum, atque, vt in re dubia, pronũciandum eſſe ſuaderemus: [a] ſiquidem ad aliquam videtur conſilij rationem pertinere, rem dubiam, & difficilem eſſe indicare, atque oſtendere. Hinc Calixtvs Papa dicebat: *Nos tempore indigemus, vt aliquid mature agamus, non præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neque eorum ordinem corrumpamus.* [b] Vnde dici ſolet, gladiatorum eſſe, non Senatorum, capere in arena conſilium.

a Diximus in quæſt. 41.

b c. ponderet. 50. diſt.

B Ex his non modo conciliari poſſunt diuerſæ illæ Doctorum ſententiæ, ſed etiam rerum argumenta facile diſſolui. Et ad prioris quidem ſententiæ rationes, quibus ſuadebatur, Conſiliarium in re graui, quamuis ex improuiſo propoſita, non debere ſtatim ad quidpiam affirmandum, aut negandum proſilire; Reſpondemus, illud verum, ſi negotium dilationem patiatur, ſecus autem ſi moram non concedat, & executionis neceſſitas vrgeat: tunc enim ſat eſt Conſiliario id ſyncere promere quod ſibi ratio dictabit. Nam illæ rerum circumſtantiæ, quas forte perſpectas ipſe non habet, aliorum dicentium indagatione, & tractatione manifeſtabuntur.

C Ad aliud Reſpondetur, non incurrere eum in præcipitationis vitium, qui conſideratis negotij circumſtantijs, quantum neceſſitas, & rei abſoluendæ mora patitur, id, quod iudicat vtile, vel noxium, ſyncere profert, atque vbi gradus illi medij inter rei conſiderationem, & operationem, quos modo diximus, poſſunt breui temporis ſpatio ab homine ingenij perſpicacia, & diuturno rerum vſu prædito concipi, & excurſione quadam ſuperari: illa enim dicuntur fieri temere, & præcipitanter, quæ ratione non reguntur, ſed ſolo voluntatis, & affectionis impetu ducuntur. [c]

D Secvndae ſententiæ argumentis eodẽ fere modo ſatisfit: Nam ad primum concedimus, abſurdum eſſe vniuerſum Conſiliariorum Senatum conticeſcere, quando res ſubita, & improuiſa proponitur, non tantum vt conſultanda, ſed etiam quæ abſque cunctatione, & mora concludi, atque ad effectum perduci poſtulat. Sicut enim oportet velociter tunc operari, quæ conſultantur, [d] ita in ijs deliberandis hoc temporis articulo, ſolicitudo, & celeritas ad virtutis prudentiam ſpectant. [e] Vnde illud tantòpere celebratum, *Feſtina lente*, quod tempeſtiuam celeritatem cum prudenti tarditate complectitur, quam Maturitatem veteres appellarunt. [f]

c S. Tho. 2.2. q. 53. artic. 3. in reſp. ad 2.

d Ethic. lib. 6. cap. 9.

e S. Tho. 2.2. q. 47. artic. 9.

f Aul. Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 7. cap. 8.

Ad aliud dicimus, quòd cum in inquiſitione conſilij multa par-

ticularia

A ticularia ſint conſideranda, vnde illud frequens eſt: *oportet conſiliari tarde*, ideo præcipitatio magis opponitur rectitudini conſilij, quàm nimia tarditas, quæ habet imaginem quandam recti conſilij. Non enim, vt in Prouerbio dicitur: *Idem finis eſt, curſus, & conſilij*, cum in curſu vincat celeritas, in conſultando tutior ſit cunctatio, niſi negotium admodum inſtet, & tempus vrgeat: nam tunc non eſt conſilium in longius protrahendum, ſed cito, & opportune proferẽdum, iuxta id, quod recta ratio, perpenſis ijs, quas tunc licebit, circumſtantijs, dictabit faciendum: Saluator autem noſter non prohibet conſiderare ea, quæ ſunt agenda, vel dicenda, quando homo habet op- *Matt. 10.*
B portunitatem, ſed munit fiducia diſcipulos, vt, deficiente ſibi opportunitate, vel propter imperitiam, vel quia ſubito præoccupantur, in diuino confidant conſilio: quia, *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad Deum*.ª

ª 2. Par. 20. S. Thom. 2. 2. q. 53. art. 4. in reſp. ad 1. & art. 3. in reſp. ad 3. Et S. Auguſt. ſer. 68. de tempore.

PARS IIII. QVAEST. VI.

Si Cardinalis earum rerum, quæ proponuntur, idoneam notitiam, aut experientiam non habeat, quid ei ſit agendum.

C

QVod modo quærimus, mirum fortaſſe, aut ſupetuacaneum ijs videri poterit, qui ſciunt in ampliſſimum Cardinalium ordinem ſapientiſſimos, præſtantiſſimosq. viros recipi ſolere, qui & ſummo Pontifici conſulere, & de rebus, quæ ad Senatum referuntur, iudi- QVAEST. XXXI.
D cium ferre apprime valeant, ideoq. vix accidere poſſe arbitrentur eiuſmodi res in conſultationem venire, quarum ipſi congruentem cognitionem & vſum non habeant.

VERVM ſi quis viciſſim ſecum meditetur, quanta ſit rerũ obſcuritas, & quàm multiplex negotiorum, quæ ad Sedem Apoſtolicam deferuntur, varietas, facile animaduertet multa non raro emergere, quæ aliquando Principis etiã ipſius, qui ceteros intelligentia antecellere debet, nedum aliorum cognitionẽ effugiant. Nam, cum, vt aliàs diſſeruimus, non omnia ab omnibus perſpici, ac ſciri poſſint, propterea Senatus, Conſiliaq. inſtituta fuere, vt, quæ aliquibus abſcondita

dita ſunt, aliorum iudicio detegantur, vt enim ſcribebat Apoſtolus, *Sicut in vno corpore non omnia membra eundem actum habent*,[a] ſic in ſancta Eccleſia diſtributa ſunt munia, quibus quiſque fungatur, & gratia ſapientiæ, ſcientiæ, virtutis, & ſermonis, alijs atque alijs varie communicata, *Numquid enim*, vt idem aiebat, *omnes Apoſtoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes linguis loquuntur?* A

Qvoniam igitur quædam ſunt, quæ neſcire, iuſta eſt excuſatio: quædam, quæ ignorare ſine vitio non licet:[b] idcirco, vt clarius, quid in re propoſita ſentiendum ſit, explicetur, Dicimus, tripliciter circa cognitionem rerum, quæ proponuntur, aliquem verſari poſſe. Vno quidem modo ſpeculatiue, vt cognoſcat eam ſecundum ſuam naturam, & cauſas. Alio modo practice, prout confert, aut obeſt ad rem ipſam efficiendam. Tertio modo, vt nullam penitus notitiam rei habeat: quod quidem exemplis clarius aperietur. B

Egit, vt omnes nouimus, Gregorivs xiii. Pontif. Max. de anni emendatione. Certe in eo negotio tria hominum genera poterant in conſilium adhiberi. Alij periti Aſtrologiæ, qui videbant tempus anni non reſpõdere æqualiter curſui ſolis, cum tamen ſit illud huius menſura; & hac de cauſa periculum eſſe, ne Paſcha aliquando alieno tẽpore celebraretur. Alij Conſiliatij poterant adeſſe, qui nullam haberent Aſtrologiæ cognitionem, intelligerẽt autem ex hominibus peritis hunc in ſupputatione anni admiſſum errorem: quo perſpecto & cognito, animaduerterent maxime rationibus Eccleſiæ cõducere, vt hic error depelleretur, cum antiqui Patres, præcipue Latini, magnopere elaborauerint, vt Paſcha tẽpore conſtituto celebraretur, idq. tum multis Concilijs antiquis, quæ Romæ, & in alijs prouincijs fuerunt habita; tum in Concilio Nicæno, ſedata iam omni controuerſia, a Partibus fuerit definitum.[c] Alij tandem poterant illi conſultationi intereſſe non ſolum imperiti Aſtrologiæ, verumetiam parum verſati in rebus Eccleſiæ, qui neque perciperent anni errorẽ, neque intelligerent hanc emendationem vtilem Eccleſiæ futuram eſſe. C D

Idem in alijs exemplis poteſt declarari, veluti ſi de arce aduerſus piratas in ora maritima extruenda, aut de claſſe aduerſus Turcas cõparanda, aut de expeditione in Terram ſanctã ſuſcipienda, eſſet agendum. Aliqui enim in Senatorio ordine inueniri poterunt, qui rei bellicæ, & nauigationis periti, ea, quæ ad arces erigendas, aut claſſes inſtruendas pertinerent, plene comperrum habeant. Erunt alij, qui maris pericula numquam ſint experti, nec quæ ad arces, aut claſſes muniendas ſint neceſſaria omnino norint: an tamen expediat, aut non expediat hoc tempore, hoc ſtatu Eccleſiæ, hoc Principe, tantam rem

aggredi,

[a] 1. Cor. 12.

[b] S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2. in corp.

[c] Euſeb. lib. 5. c. 23. Niceph. lib. 4. c. 38. & lib. 8. c. 24. & 25. Baronius Anno Chriſti 159. to. 2. Annal. & Anno 325. to. 3.

A aggredi, facile iudicium ferre poſſint. Erunt & alij, qui cum in ſacra ſolitudine aut litterarum ſtudijs, ſeu contemplatione vitam tranſegerint, iſta commoda aut incommoda, quantum oporteret, non ſatis aſſequantur.

His ita conſtitutis, Reſpondemus, quatenus attinet ad primum illud diſtinctionis noſtræ caput, nō exigi a Cardinale, vt ſcientias, aut artes illas calleat, quæ Cardinalis perſonæ & officio non ſunt neceſſariæ: ſi tamen eas habeat, non reſpuendas, ſed maioris tantum ornamenti loco illi adiunctas cenſeri debere. Præterea addimus in conſilijs maioribus hæc, quæ ad ſcientias, aut artes huiuſmodi pertinent, B non ſolere tractari, ſed tantum in priuatis Congregationibus inter eos, qui ſe illarum rerum peritos profitentur: quorum deliberationes ad Conſilium maius poſtea, ſi res poſtulet, deferuntur. Itaque hæc ignorare, nulla eſt Cardinalis nota, cum ad eius munus proprie non pertineant: &, ſi hæc aperte ſe neſcire fateatur, non erit hoc humilitati, ſed veritati, & ſano iudicio tribuendum.[a]

[a] S. Chryſoſt. homil. 38. ad Popul. Antiochen.

Quantum ſpectat ad ſecundum, Dicimus, quamuis ipſius rei, quæ cadit in controuerſiam, ſint imperiti, poſſe tamen ſatis muneri ſuo facere, ſi commoda, aut incommoda inde prouentura valeāt iudicio ſuo comprehendere: veluti in ſuperiori exemplo de anni emen- C datione: nam ſi inter peritos conuenerit anni dimenſionē cum ſolis curſu non congruere; tunc Conſilij maioris ſuccedet determinatio, an hæc emēdatio vtilis Eccleſiæ Dei ſit futura, an a Principibus Chriſtianis ſit recipienda: an tranquillitatem, aut diſſidia potius in Chriſtiano orbe ſit excitatura. Cum igitur duobus modis res cognoſci poſſit, altero, vt quis rei ſcientiam teneat, eiusq. naturam & cauſas mente comprehendat; altero vero vt hæc omnia ignoret, ſciat tamen rem eſſe vtilem, honeſtam, & omnino neceſſariam: certe quamuis prior illa cognoſcendi ratio deſit, hæc tamen poſterior exiſtimāda eſt ſatis eſſe ad tuendum Conſiliarij munus, & ad explicandam D cum dignitate ſententiam. Cum enim in dando conſilio in primis perpendatur decus, & vtilitas Reipublicæ, immo cum conſilium ſit, proprie de his, quæ ſunt vtilia ad finem cōſequendum;[a] vtique cum hic Conſiliarius, rem ipſam, de qua agitur, ad Reipublicæ dignitatem, aut vtilitatem pertinere videat, nihil prohibebit, illius cauſam certa demonſtratione non eſſe aſſecutum, quo minus poſſit perſonam Conſiliarij, quæ ſibi eſt impoſita, ſuſtinere: immo prior illa cognitio ſine hac poſteriore nullius fere eſt in conſultationibus momenti, ſi illi, qui rei ſcientiam habent, tam parum experti ſint in Republica, vt non percipiant, num res ſit vtilis, an inutilis: & ſine dubio

[a] S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 4. in corp. & q. 51. artic. 1. in ſolut. 3.

hi erunt

hi erunt anteponendi, qui licet rem omni ex parte, mentis acie non A
comprehendant, agnoſcunt tamen vſu & experientia illius commoda, & detrimenta.

Restat poſtrema illa diuiſionis noſtræ particula de eo, qui
neque rem ipſam nouit, neque illius incommoda, aut emolumenta
ſatis animo complectitur, & certe vix exiſtimamus accidere poſſe,
vt in Cardinalium ordine aliquis eiuſmodi inueniatur, qui ſaltem ex
aliorũ narrationibus non poſſit in vniuerſum congrue aliquid, quod
ad rem pertineat, pronunciare. Si tamen quiſpiam iuſto errandi metu
nollet in rebus ſibi non plene cognitis ſententiam ſuam cæco labẽdi
periculo committere, dubitari non abſurde poteſt, an culpa, aut venia B
dignus ſit habendus. Nam cum quiſque ea pernoſcere teneatur, quæ
ad officij ſui munus pertinẽt, [a] multo magis qui ſe Conſiliarium profitetur,
eorum gnarus eſſe debet, quæ in conſultationem cadere poſſunt,
ſicuti medicus in culpa eſſet, qui morbos cognoſcendi, & curandi
peritia careret.

a S.Tho. 1. 2. q. 76. artic. 2.

Attamen ſi res attentius expendatur, ſecus fortaſſe ſtatuendum
erit. Ponimus enim negotium, de quo agitur, non vulgare, aut conſuetum,
ſed ex eo rerum genere eſſe, quæ raro accidunt, & ad eas
dijudicandas peculiarem quandam exercitationem exigunt: [b] non
enim Conſiliarius res omnes, quæ in vſum venire poſſent, neceſſario C
notas, menteq. comprehenſas habere compellitur, ſed ſatis ei erit perſonam
Cardinalis pro ratione muneris ſui ſuſtinere: ſic videmus viros
graues, & prudentes, ſi de re bellica agatur ad iudicium Imperatorum,
aut Præfectorũ militiæ; de epidimia aut phlebotomia ad medicos:
de dogmatibus ad Theologos: de litibus ad Iuriſconſultos ſe
conferre. Et Q. Mutius Scæuola [c] Iuriſconſultiſſimus, & qui Vrbis
oraculum habebatur, quoties de iure prædiatorio conſulebatur, ad
Furium, & Caſellium huius artis peritos conſultores reijciebat: quod
non ſolum eius auctoritatẽ non minuebat, verumetiam viri prudentiam
maxime cõmendabat, cum quiſque artẽ, quam profitetur, ceteris D
melius noſſe cenſeatur, & dici ſoleat, peritis in arte credendum eſſe. [d]

b S. Antonin. par. 2. tit. 5. cap. 9.

c Cicero pro Balb.

d Val. Max. lib. 8. c. 12.

Itaque ſi Cardinalis eius rei ſententiam rogatus, quam propter
ætatem, aut vitæ inſtitutum, aut loci conditionem, aut ſtudiorum
diſciplinam, aliamve ſimilem cauſam notã minime habeat, [e] ideoq.
ad peritorũ iudicia ſe referat, tantũ abeſſe exiſtimaremus, vt is culpæ
damnandus ſit, vt eum potius laudandum arbitremur, qui vires ſuas
metiatur, nec ſcientiam, quam non tenet, velit alijs vendirare: immo
prudentis Conſiliarij officium præſtet, qui Principem dirigat, ac viam
illi oſtendat, quo de re propoſita, recte, vtiliterq. poſſit deliberare.

e S. Antonin. par. 1. tit. 6. c. 1. §. 1.

A Nec obſtat id,quod adducebatur,teneri Conſiliarium noſſe omnia,quæ in conſultationem cadere poſſunt: Nam reſpondemus,verum id eſſe quantum ad ea,quæ frequenter, & communiter ad conſultationem referri ſolent, non autem quo ad ea, quæ pertaro contingere, & in diſceptationem venire conſueuerunt.

Illvd autem antequam quæſtionem abſoluamus, obſeruandum eſt,aliquãdo euenire poſſe, quòd etiam qui rem non ita intelligunt, vt conſilium aperte dare valeant, nonnulla commoda, aut detrimenta percipiunt, quæ rem ipſam, de qua agitur, conſequuntur: fieri enim poteſt (ſi in iiſdem exemplis,quæ ſupra propoſita ſunt, B verſemur) vt quiſpiam ignoret,num Eccleſiæ conducat inferre bellum Turcis, & tamen ſciat milites omnes fortiſſimos, qui in exercitu Turcarum Principis pugnare ſolebant, fuiſſe interfectos: aut ducem aliquem rei militaris peritiſſimũ a Turcis defeciſſe, aut deficere velle. Fieri item poteſt, vt aliquis ignoret, num oporteat claſſem inſtrui, & tamen ſciat magnam vim armorum, & pulueris ſulphurei, aut tormentorum bellicorum facili negotio apparari poſſe. Cum igitur Conſiliarius non habet tantam rei cognitionem, quantam poſtulat negotium illud, de quo eſt controuerſia, & ideo animi pendet, & neſcit quò ſe vertat: neceſſe eſt, vt, ſi nequit omni ex parte, nempe C conſilio ſuo Rempublicam iuuare, ſaltem eo modo, quo poteſt, illi auxilium ferre conetur, illudq. in medium proponat, quod valeat alijs Conſiliarijs fortaſſe lucem afferre. Quemadmodum enim qui Quadrageſimæ tempore adeo eſt imbecillis, vt ieiunium ſeruare nequeat, ſaltem, ſi poteſt, debet carnibus abſtinere: & quemadmodum qui habitat in aliqua regione, in qua nullus eſt ſacerdos, non tenetur diebus feſtis ſacro intereſſe, cùm nullus ſit, qui illud faciat: at vero tenetur ab opere ſeruili ceſſare, & ex ea parte diem feſtum colere, qua illum colere poteſt: eodem modo Conſiliarius, ſi non ita rem nouit, vt de illa iudicium facere queat, ſaltem non dubium eſt D ea parte, & eo modo, quo poteſt, negotio ipſi, de quo agitur, proſpicere debere; & ſi ipſe non audet ſententiam dicere, ſaltem alijs Conſiliarijs opem præſtare. Itaque licet aliquando propter inſcitiam, aut propter alias cauſas non teneatur conſilium dare, tenebitur tamen ratione ſui muneris Principi, & Reipublicæ conſulere, &, ſi non poteſt omnino, ſaltem quantum poteſt, officio ſuo ſatisfacere, & partes Conſiliarij ſuſtinere.

PARS

PARS IIII. QVAEST. VII.

Quando aliàs eadem cauſa fuiſſet in Conſiſtorio propoſita: an dicenti ſufficeret ſuffragium ſuum reijcere ad id, quod prius ipſemet dixiſſet, aut ab alio Cardinali dictum probaret.

QVAEST. XXXII.

VT aptius propoſitæ quæſtioni reſpondeatur, cauſa in primis conſideranda videtur, cur iterum res eadem ad conſilium deferatur: quod varijs ex rationibus poteſt contingere, ſiue propter rei difficultatem, ſiue ob Principis ſolicitudinem, ſeu ob Senatorum concertationem, aut etiam ex alijs, quæ extrinſecus poſſunt emergere, occaſionibus. A

a S. Tho. 1. 2. q. 47. artic. 9.

PRIMVM igitur rei ipſius grauitas ſuo quodam modo iure expoſcere videtur, vt de ea ſæpius tractetur: non enim in rebus arduis, & difficilibus probanda eſt ſubita deliberatio.[a] Quid enim ſi agatur de Concilio generali conuocando? quid ſi de Chriſtianorum Principum fœdere contra Turcas ineundo? quid ſi de Rege aliquo, aut magno Principe loco ſuo amouendo, atque a fidelium communione ejciendo? quid ſi de ſtatu Chriſtianæ Reipublicæ conſtituendo, de moribus conformandis, de hoſtibus Chriſtiani nominis profligandis, atque exterminandis? an ſatis erit hæc vnius horæ ſpatio decernere? Iuriſconſulti quantumuis ſcientia, & prudentia excellant, cũ ciuibus priuatis conſilium dant, ſumunt tempus ad cogitandum, ponuntq. nonnumquam multos dies in cauſis perſpiciendis, ne quid temere, ne quid fortaſſe, quod conſulentibus noceat, reſpondeat: multo magis ſane Principum ſapientiæ congruit in rebus maximis, ex quibus pendet Reipublicæ dignitas, & ciuium vtilitas, eadem negotia ſæpe ad Senatum ſuum deferre. B C

CERTE, vt ad hunc primum caſum reſpondeamus, cum rebus arduis latebræ multæ, atque pericula ſoleant ſubeſſe, & ideo in Senatu iterum, atque iterum proponantur: propterea partes Conſiliarij videntur eſſe, eas ita in omnem partem verſare, vt cum denuo in con-

ſultatio-

A ſultationem veniunt, nouam quoque in ijs excutiendis induſtriam cum adiunxiſſe perſpicue omnes intelligant. Quare non ſatis hoc caſu videbitur, Senatorem ſe ad aliàs dicta referre, cum rei magnitudo iterum propoſitæ iteratam poſtulet animaduerſionem, quæ licet forte priuatim fuerit adhibita, niſi tamen eadem publice vniuerſo Ordini pateat, vix ſatis muneri ſuo Senator feciſſe videbitur, & præſertim quod interiectum temporis ſpatium, ſententiæ aliàs a ſe dictæ obliuionem potuit alijs inferre. Vnde tutius videtur, breuibus ſaltem priora, ſi adhuc probentur, repetere, & validioribus, ſi ſuppetant, argumentis munire, niſi aliud temporis ratio poſtulauerit: quod di-
B centis prudentiæ ſtatuendum relinquitur.

Secvndo fieri poteſt, vt Principi non placeat Senatorum ſententia, nec eorum rationibus conuincatur: vnde vult, vt de re iterum inter eos diſſeratur, & eam diligentius conſiderent, & aut ſententiam mutent, aut, ſi placet, non ſolum eandem confirment, verumetiam, ſi quæ obſtant argumenta, refellant: quod certe ratione non caret. Nam cum Principis ſit præcipere, qui actus proprius eſt, & præcipuus prudentiæ,[a] non ſatis eſt conſultare, ſed neceſſe eſt, vt iudicet ipſe, conſilium illud eſſe ſalutare. Quare licet Conſiliarij omnes conſentiant, ſi tamen rationes illorum non vſque adeo
C firmæ illi videntur, mirum non eſt, ſi aſſenſum tunc cohibeat, nolitq. illorum conſilia ſua auctoritate repente confirmare: itaque quamdiu illis non commouetur, merito cunctatur, vultq. vt iterum, atque iterum inter eos de re accuratius agatur. Quapropter ſi Conſiliarius tantum dicat ſe idem ſentire quod antea ſenſerat, verendum eſt ne parum officio ſuo erga Principem ſeruiat: ſiquidem dubitatio, ac ſolicitudo Principis vrgere maxime illum debet, vt rem ipſam attentius conſideret, & quidquid nocere, aut prodeſſe poteſt, animo percurrat, & denique vt reconditas aliquas rationes excogitet, aut ſaltem eas, quas antea protulerat, ita explicet,
D vt omnem, ſi fieri poteſt, Principis ambiguitatem ex illius animo depellat.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 8.

Tertio, aliquando etiam re a Principe initio propoſita, Conſiliarij ipſi in tam varias diſceſſerunt ſententias, vt quid maxime expediat, ac Reipublicæ conducat, conſtare ſatis non poſſit.

Hic ergo, cũ controuerſæ fuerint Senatorũ ſententiæ, certum eſt, ſi idcirco negotium iterũ proponatur, vt dubitationes rollantur, difficultates ſedentur, & diſceptationes componantur, maiora Conſiliarium ingenij, & prudentiæ documenta daturum, qui non ſolum ſua, ſi ei videbitur, confirmet, ſed oppoſita etiam argumenta conuellat, ac

Q tamquam

tamquam nauigium inter medios ſcopulos tuto itinere in portum veritatis perducere conetur. A

Illvd autem magnopere cauendum eſt, ne Conſiliarij ſententiam, quam a principio defendunt, mordicus tenere velint. In negotijs enim magni momenti, cum Conſiliarij diſtrahuntur in contrarias ſententias, ſolent aliquando, qui earum ſunt auctores, & principes, maiore conatu eas defendere, quàm poſtulat illorum officium, & expedit Reipublicæ ſaluti, & dignitati. Immo (quod ſane dolendum eſt) quo magis aliqui auctoritate, & ingenio valēt, eo difficilius ad credendum alijs adducuntur: exiſtimant enim ſe, qui præter ceteros acumine, & rerum maximarum cognitione præſtant, nō debere alijs, qui fortaſſe, aut nuper fuerunt in Senatum cooptati, aut adoleſcentiores ſunt, aut nobilitate, aut eloquentia, aut doctrina ſunt inferiores, facili negotio dare manus, ſibiq. indecorum eſſe ſine grauiſſima cauſa, a ſententia priore diſcedere. Ex quo illud ſequitur, vt qui lucem Principi afferre debebant, tenebras plerumque offundant; & quos oportebat Reipublicæ cōmodis in primis proſpicere, hi præter ceteros Rempublicā in diſcrimen adducant, & ſint veluti milites illi, qui cum ſe ſubſidio venire ciuitati glorientur, ipſos ciues ſpoliant, maioraq. illis nonnumquam important detrimenta, quàm hoſtes. B

Nullus autem miretur, nos de hac re tot verba proferre: cum enim certum ſit, eos vt plurimum deligi ſolere Conſiliarios, qui mentis acie, & rerum vſu in primis excellunt, perſæpe vſu venire ſolet, vt in his præcipuis animi ornamentis pertinacia innaſcatur: homines enim ſummo ingenio, & eloquentia, magna ex parte præſtare omnibus concupiſcunt, tamq. turpe putant, ſe in Senatu diſceptatione ab alijs Conſiliarijs vinci, quàm duces in prælio armis ab hoſtibus ſuperari. [a] Patet id exemplo Achitophel, [b] qui cum Conſiliarius eſſet Abſalonis, plurimumq. apud ipſum, ipſiusq. Conſiliarios auctoritate valeret, adeo ægre tulit conſilio ſuo reliquos Senatores non aſſenſiſſe, ſibiq. alium prælatum fuiſſe, vt ſtatim relicto Abſalone, ſe in patriam contulerit, ſibiq. ipſi turpiter mortem conſciuerit. Patet item exemplo illius ducis Lacedæmoniorum, qui cum moneretur a multis, ne claſſe pugnaret cum hoſtibus, qui viribus ſuperiores erant, maluit prælium committere ſine vlla ſpe victoriæ, quàm fugere, & claſſem ſeruare; Lacedæmonijs enim facile eſſe dicebat aliam claſſem inſtruere ſi illam amitterent; ſibi autē non eſſe facile honorem tueri, ſi fugeret, & ſine prælio hoſtibus cederet. C D

a Ariſt. 7. Ethic. c. 9. S. Th. 2. 2. quaeſt. 138. art. 2. S. Anton. 2 par. tit. 4. cap. 6.

b 2. Reg. 17.

Itaque vix quiſpiam verbis explicare poteſt, quantum noceat hæc eorum contentio, qui, vt plus ceteris ſapere videantur, omnia ſyllo-

giſmis

A giſmis & rationibus aſtruunt, aut potius labefactant; quamq. neceſſarium ſit, huic fœdæ animi perturbationi reſiſtere: [a] eſt enim velut flamma quædam, quæ niſi ſtatim a principio extinguatur, omnes fructus ſine dubio conſumit, quos ex Senatorum conſilijs Princeps, & Reſpublica colligere ſolent. [b] Sed de his hactenus, nunc iam ad rem redeamus.

Qvarto, rurſus accidere poteſt, vt licet res, quæ denuò conſultanda proponitur, ſit eadem, aliquid tamen de nouo occurrat, & ideo Princeps dubitet, Senatumq. iterum conuenire iubeat. Vt, ſi Princeps egit de imponendo aliquo vectigali, & Conſiliarij obſti-
B terunt, ne populus grauiter ferret: poſtea autem Turcæ, aut Hæretici bellum inferunt, & excurſiones faciunt, non habet Princeps exercitum, quo ſuos fines tueri poſſit, non habet pecuniam, quæ neruus belli exiſtimatur, non habet commeatus, neſcit quo ſe vertat, agit iterum de imponendo eodem vectigali, Senatumq. de ea re conſulit. Certe licet hæc quæſtio de vectigali iam ſit in Senatu agitara, tamen modo ſi diligenter perpendatur, non eſt eadem, quæ tūc erat: quare oportebit Conſiliarium rem ipſam non tamquam iam in Senatu propoſitam, ſed tamquam nouam magnopere conſiderare. Nam negotia Reipublicæ, aliqua re addita, aut ſublata, ita mu-
C tantur, vt eadem iam non ſint: ſunt enim velut numeri, in quibus ſi quidquam etiam minimum, nimirum ſi vnitatem addas, aut detrahas, iam non eſt idem numerus; [c] & quemadmodum in muſicorum cantibus, ſi vox paululum intendatur, aut remittatur, iam non eſt idem concentus; eodem modo in negotijs Reipublicæ, vnica aliquando circumſtantia totam rem immutat, efficitq. vt quod antea erat vtile, modo afferat detrimentum. Igitur hoc caſu, cum res eadem omnino non ſit, conſtat nouum quoque conſilium, ſententiamq. requiri.

Qvae cum vniuerſe ad Senatores omnes pertinere exiſtimemus,
D non negamus tamen hoc præcipue illis congruere, qui primo loco dicunt, ac ætate, auctoritateq. alijs præſtant: non enim ſuppetit omnibus interdum tempus ad dicendum, & cum primi magna ex parte validiores rationes attingere ſoleant, vix alijs quidquam, quod præclarum ſit, dicendum relinquitur. Vnde ſatis eſt, ſi ipſi, quæ ab alijs dicta ſunt, ſequantur ea ratione & modo, prout alias a nobis tractatum fuit. [d]

[a] 1. Cor. 11. vbi Oecumen. & Theophyl. Clemens Alexād. lib. 2. Pædagogi c. 7.

[b] Plutarch. in in lib. Reipubl. gerendæ præcepta in fi.

[c] Ariſt. lib. 8. Metaphy. tex. 10.

[d] In quæſt. 41. & 42.

PARS IIII. QVAEST. VIII.

An de rebus, quæ ius diuinum reſpiciunt, Conſiliarium loqui; de ijs vero, quæ ad ius poſitiuum ſpectant, eundem ſilere deceat.

QVAEST. XXXIII.

INTER varias rationes, quæ afferri ſolent ad excuſandos Conſiliarios, vt eis liceat nonnumquam a ſententia proferenda ceſſare, ea a nonnullis aſſeritur, quando ſcilicet res, de qua agitur, ad ius poſitiuum pertinere dicitur: cuius auctor cum ſit ipſe Princeps, nihil aliud, quàm illius voluntas, & auctoritas attendenda videtur. Quod quidem cum non leui veritatis ſpecie niti videatur, propterea eò diligentius examinandum arbitramur, ne quis, re parum conſiderata, inani hoc commento decipiatur. A

CVM igitur iuris, quo reguntur homines, tres ſint ſpecies, aliud diuinum, aliud naturale, aliud humanum;[a] certe quod ad ius diuinum, & naturale, præſertim vero ad ſacra fidei dogmata pertinet, ſatis conſtat ex antiquiſſimo ſacri Conſiſtorij inſtituto, nullam de hiſce rebus inter Patres ſolere verſari diſceptationem. Quòd ſi quid vmquam huiuſmodi conſultandum accideret, certiſſimum & illud eſt, neminem in ſacro Collegio vmquam defuturum, qui catholicæ veritatis decreta intrepide tueri, & ſi opus ſit, prò illius tutela ſe Chriſto Domino in holocauſtum offerre non ſit paratiſſimus. B

[a] S. Tho. 1. 2. quæſt. 91.

SVNT tertij generis res, quæ mere iuris poſitiui habentur: & hæ ſunt illæ præcipuæ, de quibus cenſent aliqui, nihil eas cum Conſiliarijs habere commune, ſed in his ſilentium potius, quàm certam ſententiam ab illis expectandam eſſe. Quorum ſententia tum ex eo videtur approbari, quia res iuris poſitiui a Principis pendent arbitrio, & auctoritate, eiusq. voluntas pro lege, ac iure cenſeri ſolet: tum quia, præſtat Rempublicam ab optimo Principe, quàm optimis legibus, vt notum eſt, adminiſtrari.[b] Ideo ſicut poſt conditas leges nullus conſultationi locus reliquus eſt; ſic & multo magis vbi de Principis voluntate conſtat, nefas videtur, ab alijs amplius eam in controuerſiam vocari. C

[b] Ariſt. 3. Polit. c. 11. & 12.

AT nos contrarium vtique probandum eſſe affirmamus, non

A ſolum ex ratione illa generali ſæpe a nobis repetita, quòd cum Cardinales ſint Conſiliarij Papæ, non videmus, ſi Papæ viſum fuerit, eos de lege etiam poſitiua ferenda interrogare, cur nõ debeant id, quod ſentiunt, reſpondere eorum ſiquidem obligatio, & iuramentum præſtitum de fideli conſilio dando, nullam habet præfinitionem aut rei, aut loci, aut temporis, quominus, quandocumque ſententiam ex officio rogantur, non debeant ſyncere eam proferre.

Qvin addimus magis videri quodam modo neceſſarium conſilium Senatoris in huiuſmodi rebus, quæ iuris poſitiui dicũtur, quàm in alijs, quæ ſunt minus dubia, atque incommutabilia, qualia illa B ſunt, quæ iuri diuino tribuuntur. Nam cum ad legem humanam conſtituendã multa ſint neceſſaria, tum vt ab æterna lege procedat [a], tum vt cum iure naturali conueniat, [b] tum etiã vt alias multas conditiones legi neceſſarias complectatur. [c] Hinc ſequitur quòd cum hoc ius poſitiuum, de quo agimus, conſentaneum præcipue debeat eſſe rationi, quandoquidem lex eſt aliquid rationis, & regula, ac menſura humanorum actuum, [d] propterea non ſtatim, ac Princeps illud proponit, debet Senator manus dare, idq. ſequi quod credit Principẽ velle, ſed eius eſt diligenter conſiderare: num iuri diuino, naturali, ac rationi congruat; hoc eſt: num honeſtatem præferat: num commu-C ne bonum reſpiciat: num econtrario detrimentum tunc importet, aut poſtea poſſit importare. Quid enim ſi iure poſitiuo, paruo alicui delicto ſummum ſupplicium, aut contra, crimini graui pœna leuiſſima conſtituatur? ſi furtum vnius denarij, pœna capitis, & homicidium, aut adulterium exigua pecuniæ ſumma mulctetur?

a S. Tho. 1. 2. q. 93. artic. 3.
b S. Tho. 1. 2. q. 95. artic. 2.
c c. erit autem lex. 4. diſtinct. S. Thom. 1. 2. q. 90. per tot. q. 91. art. 3. & 95 art. item 3.
d S. Tho. 1. 2. q. 90. art. 1.

Sed dicet quiſpiã, iuris naturalis eſſe ſontes punire: fateor lege naturali præmia viris bonis, & ſupplicia improbis deberi; at vero num hoc, aut illud ſupplicij genus hoc loco, & hoc tempore, huic culpæ præſcribi debeat, id omne pertinet ad ius poſitiuum. [e] Itaque in rebus eius generis non eſt ſola Principis voluntas cõſideranda: eſt enim ha-D benda ratio loci, temporis, perſonarum, & aliarum huiuſmodi rerum, quarum conſideratio propria eſt Senatorum, eximiamq. prudentiã, magnumq. negotiorum vſum, & cognitionem videtur poſtulare.

e S. Tho. 1. 2. q. 95. artic. 2.

At vero fingamus nunc cogitatione, velle Principẽ facere poteſtatem aliquibus exportandi frumentum extra prouinciam, dummodo ipſi aliqua pecuniæ ſumma præbeatur. An ſi hoc negotium deferatur ad Conſiliarios, ſtatim dabunt manus, & aſſentientur? nonne prius diligenter perpendent, an Regio illa abundet frumento? an ex finitimis Prouincijs facile aduehi poſſit? an ſit magna ſpes meſſis futuræ? an longe abſit tempus metendi ſegetes? Quid autem ſi contra vult

ferre legem de non exportandis rebus eſculentis extra prouinciam, A
quantumuis magna ſit illarum copia; nonne oportebit Conſiliarios
magnopere conſiderare rerum illarum naturam, vim, emolumenta,
& detrimenta, quæ poſſunt ad ciues peruenire? num vtilius ſit eas
conſeruari? num expediat, ſi non ſunt neceſſariæ, eas importare in
alias regiones, & colligere pecuniam, qua Reſpublica locupletetur?
Idem dico de tributis, de portorijs, & de vectigalibus, quæ ſub iure
poſitiuo magna ex parte continentur. Conſtat enim inter omnes
valde hæc prudentum iudicio eſſe expendenda, & examinanda; &
non ſolum debere Conſiliarios animaduertere: num velit Princeps
illa imponere, verumetiam: num iuſte poſſit: num ſint accommo- B
data tempori, & ciuium facultatibus: num ſeruetur æqualitas: num
denique (vt omnia vnico verbo complectar) ſint conſentanea ratio-
ni. Ipſa namque ratio eſt velut animus, & vita iuris poſitiui;[a] eſt
velut ſal, quem in omni ſacrificio Deus aſpergi voluit;[b] quemad-
modum enim ſal in ſacrificio, ita ratio ſemper in omni lege debet
ineſſe. Fatemur enim legem iam ſancitam, licet non pateat ratio, ta-
men eſſe ſeruandam, dummodo diuinis præceptis, aut naturæ aper-
te non ſit contraria. Nec vero poteſtatem, quam in condenda, &
promulganda lege habet Princeps, aliqua ex parte minuimus, aut la-
befactamus: ſed hoc tantum affirmamus in lege cõſtituenda Conſi- C
liarios, qui ſententiã rogantur, non tam debere ad voluntatem Prin-
cipis, quàm ad rationem reſpicere: immo ſi voluntas Principis pu-
gnat cum ratione, nefas eſſe, quantumuis ad ius poſitiuum attineat,
Principi conſentire. Nam ait ſanctus Auguſtinus: *In temporali lege nihil
eſt iuſtum, ac legitimum, quod non ex lege æterna deſcendit;*[c] & ideo vbi a ra-
tione recedit, dicitur lex iniqua, & non habet rationem legis, ſed
magis violentiæ.[d]

QVAPROPTER tantum abeſt, vt Conſiliarij ſe poſſint excuſa-
tione iuris poſitiui defendere, vt in primis, cum agitur de iure poſi-
tiuo, officium illorum exigatur; tunc enim res proprie pendere vide- D
tur ex auctoritate Principis, proprieq. cadit in conſultationem, cum
vtraque pars in Principis eſt poteſtate, qui in hac, vel illa eligenda,
& executioni mandanda grauiter decipi poteſt: immo ſi rem acu-
tius introſpiciamus, dignitas, & ſplendor Reipublicæ magna ex par-
te iure poſitiuo nititur. Cum enim ius naturale apud omnes Reſ-
publicas, & apud omnes homines, qui vtuntur ratione, idem ſit,[e]
ratio præcipua, cur hæc Reſpublica melius, quàm illa adminiſtretur,
pendet ex legibus poſitiuis. Quare in ijs potiſſimum, quæ huius iu-
ris humani ſunt, debent Senatores elaborare: & cum aliqua res
huiuſ-

a *Bald. in l. ſi quis ſeruo. nu. 7. C. de furt. Iaſ. in l. qui quadraginta. nu. 2. ff. ad Trebell.*
b *Leuit. 13.*
c *S. Aug. li. 1. de liber. arbit. c. 5. & 6.*
d *S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4.*
e *Orig. in epiſ. ad Rom. lib. 2. c. 2. in illa verba (quicũque ſine lege peccauerũt) S. Chryſoſt. in hom. in Pſalm. 107. & S. Th. 1. 2. q. 94.*

A huiuſmodi grauis occurrit, illam attente perſpicere, vtriuſque partis rationes diligenter perpendere, omnia emolumenta, & detrimenta cogitatione percurrere, tum propter cauſas, quæ hactenus explicatæ ſunt, tum etiam, quia certum eſt, omnes contentiones, quæ inter Principem, & populum eſſe ſolent, aut ſemper, aut plerumque ex hoc iure profluere. Nam, vt omittamus Tyrannũ, qui naturæ leges contemnit, certe Princeps bonus, qui illas, vt par eſt, ſeruare, neminiq. iniuriam inferre vult, nihil habet præter hoc ipſum, de quo loquimur, ius poſitiuum humanum, quo ciues, qui in ſua ditione ſunt, offendere poſſit. Quare vt pax perpetua conſeruetur, illud maxi-
B me neceſſarium eſt, vt ſumma ſemper ratio huius iuris habeatur, ſemperq. pars illa præferatur, quæ iuri naturali ac diuino magis conſentanea videtur.

Haec autem, quam modo firmauimus, concluſio, non ſolum locum ſibi vendicat in ijs, quæ ad ius humanum ſimpliciter pertinent, verumetiam comprehendit alia, quæ cum iure diuino aliquo pacto ſunt coniuncta: exempli cauſa, agitur de canonizatione Sanctorum: in quo negotio, cum per humana media veluti teſtes, inſtrumenta, aliaſq. probationes progredi oporteat,[a] in quibus iudiciorum varietates deprehenduntur; propterea neceſſe eſt ſingulo-
C rum ſententias exquirere, quas, dubitandum nihil eſt, ſyncere, & fideliter ab omnibus pronunciari debere. Sed agitur præterea ſæpe de infidelibus ad Eccleſiam conuertendis, de prædicatione fidei in noui Orbis regionibus diſſeminanda: de ſacris alicui prouinciæ interdicendis: de nouis diebus feſtis decernendis: de diſciplina Eccleſiaſtica, morumq. reformatione in varijs locis inſtituenda, atque de alijs huiuſmodi cauſis, in quibus tum iuris diuini mandata verſantur, tum iuris etiam humani determinationem propter illa in morem inducenda, ac propter multas emergentes circumſtantias requirunt.

Haec igitur, cum ſummus Pontifex ad ſacrum Conſilium deferre
D re ſoleat, & in his non omnes diuerſis adducti rationibus ſemper cõueniant, & quia etiam, vt aiebat Apoſtolus, *Omnia licent, ſed non omnia expediunt:*[b] propterea verendum hic quoque nihil eſt, ne, vnuſquiſque quod ſentit, plane pronunciare teneatur, & non ſolum Religionis incrementum, fidei propagationem ardenti pectore procurare, ſed etiam Eccleſiaſticam libertatem, clericorum immunitatem, ac populorum incolumitatem, quotieſcumque opus ſit, magna animi conſtantia adiuuare.

Non obſtat igitur quod ſupra attigimus, in ijs, quæ iuris poſitiui ſunt, voluntatem Principis tamquam legem habendam: nam

fatemur

a S.Th.quodlib.9. artic.16. S. Antonin.3. par.tit.12.c.8. §.2.

b 1.Cor.6.

fatemur huiuſmodi voluntatem obſeruandam eſſe, cum certa, deliberataq. oſtenditur, ita vt alteri parti omnino adhæreat, eamq. præcipiat, & contrariam repudiet: propterea cum in caſu propoſito ea tamquam dubia, ancepsq. proponatur, quippe quæ ad Cardinalium conſilium delata fuerit (quod ſolet in rebus dubijs adhiberi) certe exiſtimamus, eos etiam in hac parte libere quod ſentiunt debere profiteri, ex varijs rationibus aliàs in medium adductis. A

Ex quo etiam ſequitur reſponſio ad alia in contrarium adducta. Nam nos non dicimus quamlibet Principis voluntatem habere rationem legis, ſed eam, quæ rationi cum ſit conſentanea, manifeſtatur, & promulgatur alijs, vt ei obtemperetur. Et ideo non negamus, B Principis voluntati, ſi de ea liquido conſtet, quòd ſcilicet non modo velit, ſed imperet, & præcipiat, eſſe parendum: ſed affirmamus re in Senatu a Principe addubitante, vel interrogante propoſita, Conſiliarium prætermittere non debere, quin aperte proferat quod publice ſenſerit expedire, cum hac ratione & Principis interrogantis voluntati obtemperare cenſeatur.

PARS IIII. QVAEST. IX. C

An hoc dandi conſilij officium ad affirmatiua præcepta ſit referendum, ita vt non ſemper, ſed opportune ſit ſuppeditandum.

QVAEST. XXXIIII.

ILLA etiam difficultas nullatenus eſt prætermittenda, qua tueri ſe multi ſolent, ne ſententiam rogati, eam tunc proferant, quod obligationem hanc explicandi conſilij a præcepto affirmatiuo oriri dicāt, D quæ non ſemper, ſed pro tempore tantum, & loco ſit implenda: Aiunt enim ex Theologorum, & iuris Pontificij Doctorum ſententia, duo eſſe præceptorum genera, alterum quod affirmatiuum, alterum quod negatiuum vocari ſolet: [a] atque illud prius, quod verbis affirmantibus concipitur, veluti orare Deum, & honorare parentes, obligare homines perpetuo quidem, ſed opportune tantum, & non ad omnia temporis momenta: & quod Theologi aiunt, obligare ſemper, ſed non ad ſemper: quæ vero a præceptis negan-

[a] *S.Tho. 2.2. q.33. artic. 2. Silueſt. & alij in verb. (præceptū. Archid. c. ſi peccauerit 2. q. 1. Abb. & alij in c. nouit. de iudic.*

A negantibus deſcendunt, vt non furari, non mœchari, hæc quocumque loco, & tempore prohibitionem ſuam extendere.[a] *a S. Tho. d.q. 33. art. 2.*

NON pauci igitur in ea ſunt ſententia, præbendi conſilij præceptum ex affirmatiuis eſſe, & ex eorum regulis metiendum. Quare in hunc modum argumentantur, quòd ſicuti non tenetur quiſque ſingulis horis orare Deum, ſeu parentes colere, & quemadmodum Epiſcopus, cuius munus eſt prædicare, viſitare, eleemoſynas facere, & alia huiuſmodi, non tamen perpetuo ea exercere tenetur, ſed tantum, cum res, & occaſiò poſtulat: quoniam illorũ obligatio a præceptis affirmantibus deſcendit, quorum ea eſt ſuauitas, & conditio,
B vt ſatis ſit illa implere, quando commode, & opportune licet;[b] ſic & *b S. Th. quodlib. 1. art. 11.* de Conſiliarijs aiunt, quibus cum officium conſulendi verbis affirmatiuis iniunctum fuerit, non debent cenſeri hoc iugo perpetuo adſtricti, vt ſemper reſpondere, & palam ſententiam ſuam proferre cogantur: ſed tunc tantum, cum id tempeſtiuum eſſe ex animi ſui ſententia iudicabunt. Quare quoties illi probabiliter ſentient, inanem conſilij ſui operam certis temporibus, aut locis eua ſuram, abſurdum videri debet in has anguſtias eos compellere, vt ſine vlla Reipublicæ vtilitate, ac potius cum aliqua eius iactura, atque officij ſui dedecore, temere verba effundant, atque ſtolidorum agricolarum more,
C cum tempus non eſt ſementis, triticum diſpergant in ſolo nondum ſubacto, neque ita emollito, vt iacto ſemine vberem concipere ſegetem poſſit.

ADDVNT etiam, quòd ſicuti omnis promiſſio, etiam cum iuramento facta, tacitam habere conditionem intelligitur, niſi iuſta aliqua cauſa obſiſtens ſuperuenerit,[c] vnde & ieiunandi, ac Miſſam audiendi obligatio propter ſuccedentia impedimenta remittitur: ſic *c c. quemadmodum. de iureiuran.* Conſiliarios æquum eſſe ſolui vinculo ſuo promiſſionis, eo ſaltem tempore, quo ſententiam ſuam libere pronunciando, indignationem Principis incurrerent, aut damnum aliquod patriæ, conſan-
D guineiſve ſuis afferrent, aut aliquod aliud impedimentum ſeſe illis offerret.

PROPTER has dubitationes ſunt qui reſpondeant, præceptum hoc dandi conſilij licet affirmatiuum videatur; tamen in eo latere præceptum negatiuum. Nam quemadmodum in præcepto de reſtituendo, continetur præceptum de alieno non retinendo, qua de cauſa ille, qui debitor eſt, ſtatim ſine vlla mora, ſi poteſt, reſtituere tenetur;[d] ita in hoc præcepto de dando conſilio fideli, ineſt præceptum de non mentiendo, & de non ſimulando, neque enim aliàs conſilium fidele dari poteſt. *d S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 8. Nauar. in Manual. cap. 17. num. 54.*

VERVM

VERVM hæc reſponſio, non omnino quæſtioni noſtræ ſatisfacit: A Nam duobus modis poteſt Conſiliarius deeſſe muneri ſuo in ſuffragio ferendo: primus eſt cum rogatus ſententiam, abſtinet ſe ab ea explicanda & tacet. Secundus eſt, cum reſpondet, at non ſyncere, & fideliter, ſed potius ſimulat, & mentitur. Præceptum igitur dandi conſilij prout affirmatiuum eſt, quamuis implicet ſecũdum hunc caſum tacite, vt non liceat Conſiliario vlla in re mentiri, quemadmodum & præceptum reſtituendi illud continet, vt non liceat rem alienam vllatenus retinere, non tamen implicat primum caſum, vt non poſſit aliquando pro tempore & loco a reſpondendo ſe abſtinere, ſecundum naturam præcepti affirmatiui. B

QVARE alia ratione in hac materia incedẽdum videtur: ſed antequam ad ipſam quæſtionem propius accedamus, illud admonemus, eas a nobis cauſas omnes, ſiue excuſationes excludi, quas varijs in locis in hoc tractatu fuimus perſecuti. Nam cum videremus poſſe multos varijs prætextibus ſe a dicenda libere in Conſiſtorio ſententia ſubducere, nunc ob ſummam Papæ auctoritatem, ſiue ad fugiendam eius indignationem: nunc obedientiæ ſpecie: nunc quia ſe nihil profecturos putent: quandoque quia ſe creaturas, vt vocãt, Papæ, aut eius officiales eſſe agnoſcant: interdum quia ſibi id alio loco, aut tempore melius ſucceſſurum ſperent, ſiue alijs huiuſmodi coloribus, dedimus operam, quantum in nobis fuit, vt clarè omnibus pateret, cuncta hæc inania eſſe commenta, ideoq. in præſenti non amplius repetenda duximus, ſed illis poſitis, tamquam minime Conſiliario patrocinantibus, nunc quærimus, an hæc excuſatio, quæ hac tantum generali ratione præcepti affirmatiui nititur, cuius natura & vis eſt, facultatem largiri, vt certis temporibus iniuncta ceſſet obligatio, in Conſiſtorio quoque locum habeat, vt ſcilicet quando Conſiliarius ſententiam rogatur, poſſit ſe ab ea pronuncianda abſtinere: quod ita tunc ipſe expedire iudicet. C

HVIC autem dubitationi, vt congruentius reſpondeamus, quærenda in primis videtur eſſe ratio differentiæ inter affirmatiua, & negatiua præcepta: quam a ſacris Doctoribus egregie explicatam accepimus,[a] qui tradiderunt, præceptis negatiuis, prohiberi actus peccatorum, qui cum ſuapte natura ſint mali, & nullo modo, nec aliquo tempore, aut loco benefieri poſſint, quia finem prauum reſpiciunt, ideo talia præcepta negatiua aiunt obligare ſemper, & ad ſemper: at ex præceptis affirmatiuis homines induci ad actus virtutum, qui exiſtere non quolibet modo poſſunt, ſed adhibitis tantum ijs circumſtantijs, quæ neceſſariæ ſunt ad bonum virtutis conſtituẽdũ, nempe D

[a] S.Tho.2.2. q.33.art.2.in reſp. S. Antonin.in 2.par. tit.9.cap.6.

vt id

A vt id fiat, vbi debet, & quando debet, & ſecundum quòd debet: ſic enim a ſapientibus traditum eſt,[a] bonum exiſtere ex integra cauſa, hoc eſt ex multarum rerum recte inter ſe conſpirantium concurſu.

a S. Dion. Areopag. c. 4. de diuin. nom.

Cvm itaque hæc affirmatiua præcepta multiplices circumſtātias, & præſertim temporis, quo illa obeunda ſunt, requirant, ideò vt vltra tempus neceſſitatis, de quo conſtat inter omnes, certior aliqua regula, quantum fieri poteſt, in ijs exercendis ſtatueretur, ob eam cauſam hæc ipſa præcepta affirmatiua, quòd ad temporis rationem pertinet, in tria quodam modo genera ſunt diſtributa.

Primvm eſt, cum ea abſolute cōſiderantur. Nam quamuis nul-

B la humana ſit actio, quam, ſi exercenda eſt, non in aliquo tempore exerceri oporteat, & ideo tempus ſemper annexum tamquam propriam menſuram habere dicatur, illud videlicet, quòd rei gerendæ protractio poſtulat, cum nihil extrinſecus ab homine ſine tempore fieri poſſit: quoniam tamen in hoc ipſo rerum genere, quod tempore aliquo faciendum eſſe dicimus, ſunt præterea, vt id bene fiat, maxime obſeruandæ circumſtantiæ rei, loci, perſonarum, & alia huiuſmodi, quæ variari ſæpe ſolent; ideo virtutum actiones, cuiuſmodi ſunt, orare, prædicare, viſitare, & id genus aliæ, nobis iniunctæ ad præcepta affirmatiua pertinere a Doctoribus dicuntur, quia non eſt

C illis extrinſecus ſemper certum, & immutabile tempus præſcriptum, quo ſint obeunda, ſed pendent a rei natura, ab agentis circumſpectione, & denique ab alijs permultis circumſtantijs.

Secvndvm genus eſt eorum, quæ habent tempus certum, quod præſcribitur aliqua lege, veluti præceptum de percipienda Euchariſtia, habet præſcriptum ex lege Eccleſiæ tempus Paſchatis,[b] & præceptum confitendi peccata haber certum tempus, ſaltem ſemel in anno;[c] & præceptum de audiendo Miſſæ ſacro, haber item tempus certum, videlicet, in diebus feſtis.[d] Itaque cum tempus ſit certum, tunc ſine dubio id, quod præcepto continetur, eo tempore efficien-

D dum eſt, nam dies ipſe interpellat.

b c. omnis vtriuſque. de pœnit. & remiſſ.

c d c. omnis.

d c. Miſſas, & c. omnes fideles. de conſecr. diſtin. 1.

Tertivm eſt genus eorum, quæ directe nullum habent tempus præfinitum, vt ſcilicet potius hac hora, hoc die, quàm alio debeant exerceri, pendent tamen a certo aliquo actu, qui extrinſecus determinatus eſt, & ideo tempus certum obliquo modo habere dicuntur, quemadmodum milites pugnare, cum claſſicū ſonat, & Canonicos ad chorum, aut in Capitulum conuenire, cum tintinnabulo inuitantur, & alia huiuſmodi: & ad hoc genus videtur præceptum dandi conſilij ex officio, de quo agimus, referri poſſe, non quidem, vt eſt præceptum charitatis, quod non niſi opportune exercēdum eſſe aliàs

diximus,

diximus, ſed prout præceptum iuſtitiæ conſideratur, quod ſuapte A natura non habet in iure præſcriptum tempus, quo ſit præbendum, pendet tamen ab actu certo, & determinato, videlicet vt tunc miniſtretur, quando ſummus Pontifex conſilium quæret.[a]

a cap. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6.

Vnde licet affirmatiuum hoc quoque ſit præceptum, adiunctum tamen habet certum actum exteriorem, vnde temporis momentum elicitur, quo illud ſit agendum. Quemadmodum enim communi Theologorum ſententia receptum eſt, præcepti affirmatiui obligationem tẽpore neceſſitatis maxime declarari, veluti confiteri peccata in periculo mortis: facere eleemoſynam, cum proximus fame vrgetur: orare, quando quis in ſummis anguſtijs poſitus eſt: condonatas in- B iurias etiam exterioribus amoris ſignis declarare, quãdo inimicus veniam ex animo petit; ſic, quando Princeps conſilium requirit, declarat ipſa petitio, tum Principem, qui ſolus potuiſſet de re ſtatuere, indiguiſſe conſilio, tum rem ipſam ad Reipublicæ vtilitatem pertinere, quoniam alioquin ad conſultationem non fuiſſet delata: & ideo maxime debet Cõſiliarius animi ſui ſenſum ingenue ei aperire tum, cum ridiculum ſit, indagare an locus, vel tempus illud congruum exiſtat ad conſulendum quando interrogatur. Cum enim ad Papam conſilio iuuandum Cardinales fuerint inſtituti, & propter eum, ac Reipublicæ bonum, conſilia miniſtrentur, nulla aptior declara- C tio opportunitatis huius excogitari poteſt, quàm quæ ab ipſomet Papa fit, cum ſingulorum vota exquirit, ita vt conſtanter admodum ſibi Conſiliarij perſuadere debeant, tunc verum eſſe tempus, & locum conſulendi, quando Papa illud poſtulat, immo nullũ aliud tempus regulariter quàm illud, quo Conſiſtorium habetur, aptius, aut commodius ad id inueniri poſſe. Quare cum hoc ſit præceptum affirmatiuum, tunc maxime implendum eſt.

b S.Tho.2.2. q.83. artic. 8. Nauar.in Manual. cap. 14. nu.9.& 25.

His igitur non obſtant quæ ſupra obiecta fuerunt. Non primũ, quòd ſcilicet in præceptis affirmatiuis perpetua functio quocumque loco, & tẽpore non exigatur; Nam reſpondetur, hoc dandi conſilij D officium ex tertio illo genere eſſe, quod habet actum extrinſecus adiunctum, qui cum interpellat, neceſſario ſemper implendum eſt, alioquin, & milites, cum præliari oportet, in certamen deſcendere, & Monachi Præfectis parere nollent, & Clerici Epiſcopis obſiſterent, & denique omnis obedientiæ diſciplina ſubuerteretur, ſi Maiorum præcepta ſine iuſta, & graui admodum cauſa a ſubditis eſſent in controuerſiã adducenda: immo neque Regna, neque Reſpublicæ, neque priuata domus, manente hac licentia, vlla ratione conſtare poſſent. Sic enim Deus mundũ, eiusq. partes voluit adminiſtrari, vt alij præſint,

A ſint,& præcipiant: alij autem imperio,& poteſtati ſuperiorum ſubijciantur,& obtemperent illis: & quemadmodum virtus ſuperioris eſt bene præcipere, ita virtus inferioris eſt, diligenter obtemperare.

Cvm ergo, quo tempore Princeps ſententiam rogat, eo ipſo neceſſitatem quandam declarare videatur, in qua ipſe, & Reſpublica verſantur,cum auxilio tunc indigeant; propterea eadem interrogatio obligationem pariter Conſiliario imponere cenſetur, vt impleat tunc præceptum,quo dare conſilium omnino tenetur.

Ad ſecundum, quo dicebatur,poſſe aliquas iuſtas, & graues occurrere cauſas, quæ Cardinalem excuſent; Reſpondetur, nos iam
B in ſuperioribus quæſtionibus,illas potiſſimum reijcere conatos fuiſſe, quæ ceteris validiores viſæ fuerunt. Quòd ſi illæ non afferunt excuſationem, arbitramur neque alias afferre poſſe; cum minoris ſint momenti. Non tamen negamus duas reperiri cauſas, quibus Conſiliarij ſe defendere poſſunt: altera eſt cum abſunt ipſi ex legitima cauſa: altera vero quando interrogatio Principis non ad omnes, ſed ad aliquos tantum, veluti ſeniores, pertineret,quorum conſilio Reipublicæ vtilitas ſatis iuuaretur, ita vt aliorum opera non eſſet neceſſaria, iuxta ea, quæ in alia quæſtione explicata inueniuntur. [a] Ceterum cum Cardinalis præſens eſt, & a Principe ſenten-
C tiam rogatur, aut abſens, ſed nec ægritudine, nec alio neceſſario impedimento prohibetur, non videmus quomodo poſſit ſaluo munere ſuo, atque integra conſcientia a dando conſilio ſuperſedere, cum illud præceptum tunc non implendo,& ſilendo,rem iniuſtam faciat, non prohibens, vt debet, damnum, quod Principi, & Reipublicæ infertur. Nam ſi dicet, non eſſe id tempus opportunum dandi conſilij, certe, præterquàm quod interrogatio Principis, cui parere debet, id expoſcit, nullum aliud reſtat tempus dicendæ ſententiæ, cum res tunc ſit ex maiore ſuffragantium parte
D concludenda, atque a Papa, prout cõcluditur decernenda. Quare in manifeſta eſt culpa, ſi illius patrocinium hoc tempore imminente deſtituat.

a Diximus in quæſt. 44.

PARS IIII. QVAEST. X.

Quando res eſt talis, quòd Cardinalis eam non probans, eligit tacere, aſſurgens cum capitis inclinatione; an muneri ſuo ſatisfaciat.

Qvaest. xxxv.

PRAESENS quæſtio poſſet forte ſuperuacanea ijs videri, qui memores eſſent, antea iam in alia quæſtione a nobis concluſum fuiſſe, Conſiliarium, qui ſileat, quando ſententiam rogatur, nullatenus excuſari, etiã ſi aſſurgat, & caput inclinet, ac Principis ſcientia, & patientia illi accedat.[a] Nam ſi tunc muneri ſuo minime ſatisfacit, quo magis erit id nunc affirmandum, vbi nulla Principis fit mẽtio? Verum animaduertendum eſt, hæc diuerſis admodum rationibus conſideratis pertractari: tunc enim de ijs excuſationibus agebatur, quæ a perſona Principis deducebantur: nunc circa eas difficultates vertitur quæſtio, quæ ex rei propoſitæ natura oriuntur; ideoq. alijs, atque alijs argumẽtis tota hæc diſputatio progreditur, & terminatur. A B

QVOD igitur ad Thema modo propoſitum pertinet, dubium facit nota iuris regula, quæ ait: Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent.[b] Vnde, cum ſupra firmatum ſit, non licere Cardinali aduerſus propriam conſcientiam, ſententiam dicere; videbitur fortaſſe hoc eos non complecti, qui verbis nihil exprimunt, ſed tacent, & aſſurgunt tantum, ſeu caput demittunt. Nam & dici ſolet, eum, qui tacet, in rebus, quæ noxiæ eſſe poſſunt, non haberi pro conſentiente.[c] Quare hi, qui rem propoſitam vere non probant, quòd eam publicæ cauſæ cenſent pernicioſam, cum interrogati ſilent, exiſtimari forte C poterunt potius diſſentire, & proinde ab omni culpa abeſſe. Præterea videtur nequaquam capitis inclinatione, aut alijs ſignis eius generis mendacium proferri, ſed tantum veritatem occultari: quod ſæpe non ſolum licet, verumetiam eſt maxime neceſſarium. Verba enim, cum proprie inſtituta ſint ad ſignificandum, certe ſimul ac Conſiliarius profert ſententiam ſuam, & loquitur aliter, atque ſentit, nulla excuſatione ſe poteſt defendere, quominus reus ſit mendacij: at vero facta, licet aliquando ſignificent, non tamen tam[d] proprie,

a *Sup. q. 16.*

b *l. expreſſa. de reg. iu. l. nõnumquam. de condit. & demonſtrat.*

c *l. filius fam. § inuictum. de procurat. l. aſſ. qua dotis ſol. matr. nu. 104.*

d *Caiet. 2. 2. q. 111. art. 1.*

quàm

A quàm verba, habent enim alios vſus: vtimur autem his præcipue ſine vllo mendacio, & ſine vllo peccato plerumque ad occultandam veritatem. Itaque videmus, Clericos, & Monachos, cum iter faciunt per regiones, quas incolunt hæretici, ſine vllo culpæ ſcrupulo, ſi periculum imminet, ſpoliare ſe veſtibus proprijs, & induere veſtimenta laicorum, ne, ſi Clerici, aut Monachi agnoſcantur, in manifeſtum vitæ diſcrimen adducãtur.[a] Chriſtiani item, qui ad Saracenos mittuntur, vt eorum indagent, atque explorent conſilia, & qui forte apud illos degunt, ſæpe eorundem amictus aſſumunt, ne, ſi Chriſtiani agnoſcantur, in varia incidant pericula: quam tamen ob cauſam
B nemo illos damnat, aut reprehendit. Præterea, cum vita, & ſalus verſatur in maximo diſcrimine, poteſt ſine dubio vir vti veſte mulieris, & mulier veſte viri.[b] Poſtremo ſcimus, homines nonnullos virtute, & ſanctitate præſtantes, vſos fuiſſe fictionibus quibuſdam[c], quos tamen nullus hanc ob cauſam audet condemnare, vt conſtat de Dauid apud Regem Geth, & ex alijs multis, quos longum eſſet percenſere.

a Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2.
b S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.
c S. Chryſ. in lib. 1. de Sacer. prope fin.

Cvm igitur hæc omnia ita ſe habeant, conſtetq. aperte, homines interdũ ſine peccato occultare veritatem, & fingere multa, quæ non videntur conſentanea veritati; cur non poterunt etiã Conſiliarij ce-
C lare id, quod ſentiunt, cum aliqua graui cauſa adducũtur, vt ita iudicent expedire? Cur (inquam) non poterunt aſſurgere, & caput inclinare, & alia facere huiuſmodi, quæ videntur oſtendere conſenſum, licet re vera non conſentiant? Clericus non cenſetur eſſe in culpa, cũ periculum inſtat, quamuis ipſo amictu, & reliquo corporis ornatu fingat ſe laicum eſſe: cur igitur peccabit Conſiliarius, cum cauſa aliqua grauis occurrit, ſi oſtendit his ſignis externis ſe probare quod non probat?

Vervm ſi quis ad proprium Cardinalis officium, tum ad ſacri Conſiſtorij inſtitutum, & ſimul ad rei propoſitæ grauitatem reſpe-
D xerit, exiſtimamus eum longe aliter reſponſurum. Primum vero id præfamur, interiorem hominis mentem, cum ſit occulta, non licere nobis niſi per exteriora ſigna deprehendere, quæ ſunt verba, aut facta, & ideo ſigna data vocari ſolent.[d] Quotieſcumque igitur id, quod per verba, aut alia ſigna exteriora indicatur, cum mente congruit interiore, veritatis virtus effulget:[e] at vbi repugnat, tunc in vitium illud incurritur, quod mendacium, ſeu ſimulatio appellatur.[f] Quoniam autem hominum, qui corporis tegumento circumſepti ſunt, arcana animi introſpici nequeunt, facileq. alij in his pernoſcendis eludi, aut decipi poſſent, Deus ipſe,

d S. Aug. de doctr. Chriſt. lib. 1. cap. 2. & lib. 2. c. 2. cum ſeq.
e S. Tho. 2. 2. q. 109. artic. 1. & 2.
f S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. & 2.

qui ſcrutator eſt cordium, vultq. exteriora noſtra, tam verba, quàm facta congruenter ordinari ad aliquid ſicut ſignum ad ſignatum, quod perficit homo per virtutem veritatis; voluit ſimul huiuſmodi ſigna exteriora ſignatis conferri, [a] & ſic ab hominibus repræſentari, prout ex communi hominum, quibus cum agitur, ſenſu accipi, & intelligi ſolent, [b] & iuxta hanc interpretationem hæc nobis aut veritatis, aut mendacij loco adſcribuntur. [c]

a Caiet. 2. 2. q. 110. artic. 1. verſ. ad huius euidentiam.

b c. quis peierare: §. ex his 22. q. 5.

c Nauarr. in Manual. c. 12. num. 7. & ſeq.

d S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. in ſol. 2. & q. 111. artic. 1. in corp.

A

Et licet fateamur, verba præcipuum locum inter ſigna obtinere, perſpicuum tamen eſt, etiam res, [d] & facta plerumque vim ſignificandi habere. Quemadmodum enim inter nummos, quibus vti ſolemus in rerum emptione, & venditione, principem locum tenent nummi aurei, ſed non ideo contemnuntur, aut reijciuntur argentei, aut æræi: eodem modo in explicandis interioribus animorum ſenſibus, certùm eſt præcipua ſigna eſſe verba: ſed extant etiam multa alia, quæ vim habent ad eoſdem explicandos.

B

Illud autem animaduertendum eſt, ſigna, quæ rebus, aut factis nituntur, duplicia eſſe: alia enim ita ſunt inſtituta, & impoſita ad ſignificandum, vt fere nullum alium habeant vſum, cuiuſmodi ſunt vexilla, & alia ſigna militaria, vt item tubarum, & buccinarum ſonitus, quo iubet dux in prælio cani bellicum, aut cani receptui, & hæc ſunt ſimillima verbis, vixq. diſcrimen, ſi res diligenter perpendatur, inter hæc, & illa reperitur. Aliæ vero ſunt res, ſiue facta, quæ non ſunt primo inſtituta ad ſignificandum, ſed habent alios vſus præcipuos, & hæc non ſunt ſemper ſigna: ceſſat enim in illis nonnumquam ratio ſignificandi, de quibus ſtatim agemus.

C

His poſitis, dicimus clarum eſſe in capitis demiſſione, & in alijs nutibus, quando Conſiliarius intus diſſentit, mendacium eſſe. Nam cum hæc ſigna ſint ſimillima verbis, vt ſupra diximus, ſintq. dūtaxat impoſita ad ſignificandum, ex communiq. omnium hominū conſenſu, & ex quotidiana conſuetudine tantùm ſignificent aſſenſum; ſequitur, vt illi, qui vtuntur his ſignis, ſine dubio aſſentiri cenſeantur, nullumq. ſit diſcrimen inter eos, qui verbo, & illos, qui huiuſmodi ſignis hanc, aut illam ſententiam amplectuntur. Quare, qui in medium profert hæc ſigna, quo tempore diſſentit, cum ipſa, ſua natura ſignificent aſſenſum, nullamq. aliam ſignificationem habere videantur, ſine dubio mentitur; vtitur enim ſignis, quibus ſimulat ſe probare quod animo reprobat, & reijcit. Actus enim ille aſſurgendi, & caput detegendi adeo conſenſum interiorē ſolet demonſtrare, vt quando numerantur ſuffragia Conſiſtorij, illi, qui caput demittunt, recenſeri ſoleant inter conſentientes. Quare in caſu propoſito (vt di-

D

ctum

A ctum eſt) ſi quis capite annuat, & mente diſcrepet, quia inordinate, vt aiunt Theologi,[a] conſert ſignum ad ſignatum, oſtendens capitis inclinatione ſe id approbare, quod mente reprobat, aperte mendacium committit.

a *Caiet. d. artic.1.*

Dicimvs etiam, quatenus ad Cardinalis munus ſpectat, quod in conſulendo poſitum eſt, eos, qui ita annuunt, vnico actu duplicem deformitatem includere;[b] Alteram omiſſionis dum tacent, quando loquendi tempus eſt, & debitum bonum prætermittunt,[c] iuxta illud: *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi.*[d] Alteram commiſſionis, quatenus per actum exteriorem aſſurgendi, & caput inclinandi,
B id affirmare cenſentur, quod verum non eſt, vnde S. Auguſtinus ait: *Vterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.*[e] Et S. Chryſoſtomus: *Non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere conuenit.*[f] Quæ ramen omnia non ad omnem veritatis occultationem æque ſicut mendacium extendimus, cum mendacium ſemper ſit malum, & nullo tempore probari poſſit: Occultatio autem veritatis, licet tunc mala ſit, cum quis tenetur verum fateri, prout in caſu noſtro, non-
C numquam tamen promiſcua, atque indifferens eſſe poteſt, aut etiam bona.

b *S. Tho. 1.2. q. 72. artic. 6.*
c *S. Tho. 2.2. q. 79. artic. 3.*
d *Iacob. 4.*
e *c. quiſquis. 11. q. 3.*
f *c. nolite timere. 11. q. 3.*

Qvod vero ad Conſiſtorij inſtitutum ſpectat, notum eſt temporibus conſtitutis, Cardinales iuſſu ſummi Pontificis eò accerſiri, conſultationis cauſa, vt de rebus propoſitis quiſque ſuffragium ferat, eas vel approbando, vel improbando: Generale autē id eſſe ſcimus[g] in omni Collegio, vel Vniuerſitate, vt quicumque eò conuocantur, vt conſentiant, vel contradicant, ſi præſentes ſint, & taceant, habeantur pro expreſſe conſentientibus, etiam in rebus male geſtis, & ideo inuoluantur peccato, & pœna,[h] eo quòd ex debito officij ita tenen-
D tur, quando ſunt accerſiti conſulere, & votum ſuum exprimere;[i] vt, ſi id omiſerint, muneri ſuo minime ſatisfaciant.[k]

De rei etiam propoſitæ grauitate dicimus, illam ſuapte natura expoſcere, non vt taceatur, ſed vt clara voce, apertoq. ore id, quod publice prodeſſe poteſt, enuncietur, validisq. rationibus, & argumentis muniatur. Cum enim res, quæ proponi ſolent, vtilitatem publicam reſpiciant, & ideo magni ponderis, ac momenti habeantur, cogit rei ipſius conditio, & publica neceſſitas Conſiliatium, ne reus fiat detrimenti, quod ex tam pernicioſo ſilentio Reipublicæ importari poteſt, vt mentem ſuam apertiſſime declaret.

g *Fel. c. nonne. de præſumptio. num. 18.*
h *Innocen. & Abb. c. 1. nu. 13. de his, quæ fiũt a ma. par. Iaſ. l. quæ dotis ſol. mat. nu. 89.*
i *Abb. c. 2. de his, quæ fiunt. num. 9.*
k *Gondiſ. de Card. q. 5. nu. 15. & ſeq.*

Denique ad ſupradicta omnia, accedit & graue ſcandali peri- A
culum. Nam quotiens Cardinales, præſertim antiquiores, & rerum
vſu peritiores tacendo, aſſurgendo, & caput demittendo, illud ſe pro-
bare oſtenderint, quod ex animo non probant, aut ſimulare aliquid
in tam graui re comperti fuerint; periculum eſt, ne alij eorum au-
ctoritate commoti idem ſequantur, aut ſibi etiam eorum exemplo
pariter ſimulandi fas eſſe putent: quod quàm cauendum ſit, Eleazari
exemplum docet, qui maluit ſupplicium ſubire, quàm breuiſſimam
ſimulationem, quam alij perſuadere ei conabantur, admittere, cum
diceret: *Non enim ætati noſtræ dignum eſt, fingere, ne adoleſcentes multi pro-
pter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur,* B
a 2.Mach.6. *& per hoc maculam, atque execrationem ſenectuti meæ conquiram.* [a]

Itaque cum hinc duo magna poſſint exurgere detrimenta;
Primum ne cauſæ ſacri Collegij ab ijs, qui patroni eſſe debent, facile
deſerantur. Secundum, ne recentiores occaſionem hinc accipiant
errandi: propterea animaduertendum maxime putamus, quando-
cumque iſte tacendi, & annuendi mos cum ſimulatione eſſet con-
iunctus, eum tamquam Senatorio ordine indignum, & cauſis pu-
blicis perniciosum, a ſacro Conſiſtorio procul eſſe repellendum.

Quod vero obijciebatur, ea, quæ non ſunt expreſſa, non noce-
b d.l.expreſſa. re,[b] taciturnitatemq. vbi detrimentum ſequi poteſt, non obeſſe; C
Reſpondemus in Senatibus, & Collegijs ad res deliberandas conuo-
c Innoc. Abb. c.veſtra. de locat.in fin. Fel. c.nõne.de præſumpt.nu.18. catis ſecus eſſe;[c] & propterea non ſolum hic taciturnitatẽ ſubeſſe, ſed
alia ſigna extrinſecus accedere, quæ inſtar verborum ſunt, ac mentis
ſenſum perſpicue (imperatiue & directiue, vt aiunt) exprimunt.[d]

d Caiet. 2. 2. q.110. art.1. Et ſi adhuc vrgeatur, hæc ſigna exteriora eſſe æquiuoca, quæ
non neceſſario arguunt, talem eſſe interiorem mentem; Reſpon-
demus, omnibus exterioribus ſignis quemadmodum & verbis eum
ſenſum attribui, quem ex condicto quodam communiter omnes
e l. labeo. de ſupell, leg. l. librorũ. §.quod tamen Caſſius ff. de leg. 3. Ariſt. 1. Periher. admiſerunt, ideoq. illi ſtandum eſſe.[e]

Et tandem ſi quis pertinaciter obſiſtat, quidquid homines con- D
ijciant, vel interpretentur, certum tamen eſſe, illum numquam om-
nino conſenſiſſe, & veritatem opinioni eſſe præferendam; Re-
ſpondemus, hoc ſimile dicto illi eſſe: *Lingua iuraui, mentem iniuratam*
f Cic. 3. off. *gero:*[f] quod nihil aliud eſt, quàm euidenter confiteri, ſe mentitum
eſſe, cum mendacium dicatur falſa vocis ſignificatio, quæ nutu etiam
g S.Tho.2.2. q.110.artic.1. ad 2. oſtenditur.[g] Peccatum igitur in eo conſiſtit, quod cum animo
diſſentiat, ille annuendo ſignificare oſtendit ſe non diſſentire, ſed
conſentire.

Ad ſecundum, quo dicebatur, demiſſionem capitis eſſe occul-
tationem

A tationem dumtaxat veritatis, quæ ſæpe eſt licita; Reſpondetur, nos non negare, aliquando licere obtegere veritatem, ſed negamus id licere Conſiliario, cuius conſenſus exteriori taciturnitatis ſigno enunciatur: deinde, etſi liceret, non tamen liceret per capitis deflexionem, & alia ſigna eius generis id facere, quoniam illis non occultatur veritas, ſed profertur ſine dubio mendacium, vt ſupra diximus.

Tertium argumentum, quod a Clericis, & Monachis ſumebatur, non obſtat: nam veſtimenta non ſunt primo inſtituta ad ſignificandum, & ad diſtinguendum Clericos a laicis, ſed ad operiendum corpus: [a] quare veſtimenta laicorum communia ſunt (cum neceſſitas inſtat) Monachis, & Clericis. Ex quo ſequitur, ibi nullum eſſe mendacium, cum re vera amictus, ſiue veſtitus tempore neceſſitatis cõmunis ſit, & non ſignificet proprie eos laicos eſſe. Et ſi ipſi ob veſtium formã putantur laici, non propterea ſunt in culpa, quia hoc non prohibet, quominus poſſint vti iure ſuo. Idem dico de veſtitu muliebri, aut virili: cum enim neceſſitas extrema impendet, non eſt ita proprius ac peculiaris alterutrius illorum, vt non liceat [b], aut viro vti veſtitu mulieris, aut mulieri veſtitu viri. Rurſus, quod dictum eſt de Chriſtianis, qui degunt apud Turcas, & Afros, fatemur verum eſſe, iureq. illos aſſumere poſſe Turcarum, & Afrorum indumenta, cum ſint própria illarum nationum, non quatenus ſequuntur ſectam Mahometanam, ſed quatenus incolunt illas prouincias, quia tunc nullum eſt mendacium, cum veſtimenta periculi cauſa, in quo verſantur, communia ſint omnibus: at vero cum veſtes propriæ ſunt ipſius ſectæ, quam amplectuntur Saraceni, & illis ſignificant ſe eam ſectam colere, tunc certum eſt Chriſtianum, qui vteretur huiuſmodi veſtibus, grauiter peccare: oſtenderet enim illo ſigno, ſe Saracenum eſſe: quod ſine dubio mendacium eſſet perniciosum. Quare, vt ſummatim dicamus, certe in omnibus exemplis, de quibus egimus, veſtes illæ non ſunt ſigna falſa. Ipſius autem Dauid factum de induſtria prætereo, [d] conſtat enim ex Doctoribus illam vultus immutationem, de qua ibi eſt mentio, non poſſe appellari ſimulationem, ſed potius myſticam quandam fictionem [e]. Apparet itaque in factis omnibus, quæ propoſita ſunt, non contineri mendacium.

[a] Clem. Alex. lib. 2. Pedag. c. 10. S. Baſil. c. 22. Reg. fuſius diſput. S. Hierony. in Ezech. c. 44.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

[c] Caiet. 2. 2. q. 3. art. 3. vbi Rannes dub. 2. concl. 1. & 3.

[d] 1. Reg. 21.

[e] S. Tho. 2. 2. q. 111. art. 1. in ſol. 2. argum. S. Antonin. 2. par. tit. 10. c. 1. §. 1. Silueſt. in uerb. ſimulatio quaſt. 2.

PARS

PARS IIII. QVAEST. XI.

An tacere Cardinalem in Conſiſtorio, quando ſententiam rogatur, ſit culpa, & qualis.

QVAEST. XXXVI. SILENTIVM Cardinalium, quatenus ad rem noſtram pertinet, varijs modis conſiderari poteſt: ſed nos maioris tum breuitatis, tum facilitatis cauſa, ad duo præcipue capita redigimus: aut enim is, qui tacet, vtitur ſignis, quibus ſignificet ſententiam ſuam: aut nullo vtitur ſigno, ſed intra fines ſilentij ſe continet omnino. A

Si loquimur de priore illo, qui ſignis profert ſententiam ſuam, ſane aut ſigna illa non conſentiunt cum mente ipſius Conſiliarij, vt quia ſignificat ſibi placere quod diſplicet; aut diſplicere quod placet; aut dubitat, & tamen ſignis oſtendit, ſe alterutri parti firme B
& conſtanter aſſentiri: & de hoc genere ſilentij iam ſupra copioſe diſputatum eſt, aperteq. probatum, hoc ſilentium iniuſtum eſſe, & cum mendacio & ſimulatione coniunctum.[a] Vel contra, ſigna, quæ profert Conſiliarius, conſentiunt cum ipſius animo, vt ſi res, de qua eſt controuerſia, ipſi probatur, & re vera ſignis oſtendit, ſe illam approbare, aut eam improbat, & ſignificat ſe eandem improbare: & & de hoc erit nunc in hac quæſtione diſputatio. At ſi loquimur de eo, qui nullum profert ſignum, ſed omni ex parte tacet: & certe ſiue ipſe rem probet, ſiue improbet, ſiue dubitet, ſi ſuo ſilentio dat cauſam, vt ij, qui interſunt, exiſtiment ipſum aſſentiri (vt ſæpe fieri ſolet) cum non aſſentitur: aut contra, diſſentire, cum rem probat, aut dubitat; diſcedit ſane ab officio, quia in cauſa eſt, vt alij decipiantur: quod pertinet ad ea, quæ ſupra dicta ſunt. Si vero ita tacet, vt non ſolum nullo vtatur ſigno, ſed nihil omnino, qui adſunt, ex illius ſilentio colligere poſſint, de hoc maior eſt controuerſia, & de hoc item erit in hac quæſtione diſputatio. C

[a] In quæſt. 16. & 35.

ACCEDAMVS igitur ad priorem illam ſilentij ſpecië, quæ huiuſmodi eſt, vt Conſiliarius, licet taceat, ſignis tamen oſtendat ſe id ſentire quod re vera ſentit: & fortaſſe aliqui exiſtimabunt, nullam in huiuſmodi ſilentio culpam eſſe.

Primo,

A Primo, quia regula iuris recepta eſſe ſolet, taciti & expreſſi idē eſſe iudicium,[a] vnde ex legibus id eſſe appellatur, tam quod verbis, quàm quod ex earum mēte colligitur.[b] Quamobrem cum Cardinalis ſententiam rogatus, eam ſignis illis exprimit, quæ ab alijs intelliguntur, & in communi hominum vſu ſunt, non videtur reprehendi poſſe, cum id reſpondeat, ac ſignificet, quod omnino gerit in animo, ſiue verbis, ſiue nutibus id faciat.

Secundò, quia cùm ſint varij caſus iure præfiniti, quibus conſenſus expreſſus requiritur, nec ſufficit tacitus, prout in ſtipulatione[c], & alijs a Doctoribus relatis,[d] inter quos noſter hic (videlicet vt ſuf-
B fragia ſacri Conſiſtorij rata non habeantur, niſi voce, & verbis fuerint prodita) annumeratus minime inuenitur; vtique ſtandum eſſe videtur iuris communis regulæ: vt, quemadmodum nutu hereditatis adiri, matrimonium contrahi, profeſſio celebrari, donatio fieri, & alij cōtractus geri poſſunt;[e] ſic & liceat Senatori quacumque ratione, ſeu voce, ſeu alijs voluntatis ſuæ indicijs, dummodo clare pateant, munus ſuum explere.

Tertio, quia ſic vſu etiam receptum videtur, cum vſque olim apud Romanos multi in Senatu tacita ſuffragia ferrent, nihil voce exprimendo, ſed alijs atque alijs modis ſententiam ſuam declarando, de
C quibus proprio loco egimus:[f] & hodie quoque tacentium Senatorum ſuffragia pro conſentientibus numerantur, optimaq. dicitur legum interpres conſuetudo: immo certiores illæ ſententiæ quādoque apud aliquos habentur, quæ calculis, & fabarum ſuffragijs feruntur, quàm quæ verbis interdum fallacibus pronunciantur: prærerquàm quòd magnum eſſet incommodum, vbi negotiorum vrget multitudo, à ſingulis Senatoribus, etiam qui imis ſedibus locati ſunt, ſermones longos & ſuperuacaneos de rebus expectare, quas annuendo tantum celeriter & apte poſſent expedire.

Ex altera parte illud ſe obijcit conſiderandum, quòd cum ad
D ſacrum Conſiſtorium res vt plurimū graues, ac dubitationis plenæ referantur, ob idq. etiam in conſilijs Senatores fuerint inſtituti, vt diligenti, maturaq. eorum tractatione, deliberationes capiantur; abſurdum videtur licere illis, ſolo, momentaneoq. nutu res perſtringere, ita vt Conſiſtorium ipſum, tamquam mutorum contubernium videri poſſit.

Huc accedit, quòd cum conſenſus ſermone expreſſus, dicatur a Doctoribus clarus, apertus, & manifeſtus, quippe qui verbis depromitur, tacitus autem vocetur quodam modo occultus, tectus, & præſumptus tantum, vt qui aliquando fallax eſt, cum a coniecturis

ſolum

---

a l. cum quid. ſi certum pet.
b l. nominis. §. 1. de verbor. ſignif.
c l. 1. in princ. de verb. oblig.
d Tiraqu. de leg. cōnub. glo. 7. num. 7. 11. & ſeq.
e l. vbi nō voce, & ibi Dec. & Cagnol. de reg. iur. cap. 1. §. vero. de regular. in 6. Iaſ. l. ſi res obligata. num. 33. de legat. 1. Alex. & Ripa in l. 1. nu. 35. & ſeq. de verb. oblig.
f In quæſt. 40.

ſolum proficiſcatur, in quibus ſæpe decipimur: [a] propterea dubium non eſt, expreſſum haberi longe potentiorem, & efficaciorem, quàm tacitum, [b] ſicuti & ſubſtitutio expreſſa multo plus operatur, quàm tacita. [c] Vnde ſequitur in propoſito quoque caſu, Cardinales, vt apertius id, quod ſentiunt, exterius declarent, cum ſententiam a ſummo Pontifice rogantur, debere eam non nutu tantum, ſed voce, ac conceptis pro rei qualitate verbis, explicare. A

Nos vero ſic ſolui poſſe putamus has difficultates, quòd ſicuti in iuris ſcientia eſt frequentiſſimum, & in alijs etiam ſtudiorum diſciplinis obſeruari ſolet, vt pro rerum, de quibus agitur, varietate, aliter atque aliter reſpondeatur, & ad commodiorem earundem tractationem, ac cognitionem, regulæ cum ſuis exceptionibus conſtituantur; ſic in præſenti materia id, quod crebrius vſu venire ſolet, conſiderando, regulam verbis affirmatiuis ſtatuamus, Cardinales ſcilicet in Conſiſtorio, cum ſententiam rogantur a Principe, debere eam voce, tamquam conceptum rei partum edere, ac verbis congruentibus enunciare, non ſolum quia Principis maieſtas, loci, & conſeſſus illius amplitudo, ſed etiam rei ipſius, de qua agitur, neceſſitas quãdoque ita exigere videtur. Quid enim ſi negotiũ eiuſmodi ſit (quod ſæpe contingere ſolet) vt de eo quid ſentiat Princeps, nulla appareat coniectura, nec rei natura vllatenus id demonſtret, ſed totum poſitum ſit in genere, vt aiunt, deliberatiuo? veluti an bellum ſit aduerſus Turcas hoc tempore ſuſcipiendum: an decernenda Legatio in Britanniam: an Ciuitates ditionis Eccleſiaſticæ ſint vectigalibus, & quibus ſubleuãdæ: quæ ratio ineunda ad ærarium prope exhauſtum inſtaurandum: quod conſilium ſuſcipiendum ad ſumptus in litterarum Apoſtolicarum expeditione minuendos: ad Eccleſiaſticã diſciplinam reſtituendã, quæ ſint in primis procuranda: nonne certũ eſt in his, & alijs huiuſmodi, non ſignis, aut nutibus, ſed efficacibus rationibus, validiſq. argumentis, & probationibus tantum locum eſſe? B C

5 Fatemvr tamen, ſi de alijs rebus agatur in Conſiſtorio vſu frequentibus, vel ſæpius examinatis, & diffinitis, non opus tunc eſſe (niſi noua aliqua, & euidens ſubueniat ratio) rem actam pluribus agere, & ſermonibus minus neceſſarijs, grauiorum rerum ſpatia occupari, ab ijs præſertim, qui inferiora ſubſellia tenent. D

Itaqve vt articulum hunc concludamus, ſicuti ſententias verbis appoſitis à Conſiliarijs prolatas commendamus, ſic non omnem taciturnitatem, extrinſecis ſignis pro loci conſuetudine declaratam, ac cum veritate conſentientem, quando alia non eſt oratio neceſſaria, condemnamus. [d]

a Glo. c. ſtatutum. §. in nullo verb. expreſſus de reſcrip. in 6. Tiraqu. l. ſi unquam. C. de reuoc. donat. in verb. libertis. nu. 22. & ſeq. Cagnol. in l. expreſſa. nu. 3. de regul. iur.

b l. ſi. ff. de leg. 2. iuncto text. in l. ſi quis in princ. teſtamẽti. ff. de leg. 3. Iaſ. in l. ſeruũ filij. §. ſi idem ſeruus. nu. 12. ff. de leg. 1.

c Bart. l. cum ex filio. §. filio. de vulg. & pupill. Tiraqu. de leg. connub. in glo. 7. num. 60.

d Diximus in quaeſt. ſequent.

Acce-

A ACCEDIMVS iam ad aliam ſilentij formam, nimirum cum Conſiliarius non ſolum tacet, ſed neque vlla ſigna profert, quibus indicet ſententiam ſuam, vt ſi Cardinali aliquando non placent quæ propoſita ſunt, ille tamen iuſta ſe excuſatione, aut difficultate detineri iudicat, quo minus loquatur, & ideo pure tacet, nec ſignum vllum extrinſecus profert voluntatis ſuæ. Quod quidem etſi non admodũ frequens ſit, quoniam illi, qui quodam modo non audent, aut erubeſcunt loqui, aliquod fere ſemper ſignum edunt, ſe in aſſenſum propendere. Attamen, quod attinet ad excogitatas ab illis excuſationes, aut impedimenta, ſatis a nobis in decurſu huius noſtræ tractatio-

B nis probatum eſſe exiſtimamus, eas prorſus inanes, & iniuſtas eſſe. Quapropter ſi hi non ſolũ tacent, ſed etiam addunt ſignum aliquod interiori voluntati ſuæ repugnãs, pertinet hoc ad primum præſentis Thematis articulum fuſe a nobis in præcedenti quæſtione diſputatum. Sin vero illi ſimpliciter tacent, vt nunc ponimus, nec ſigno aliquo extrinſecus ſuam ſententiam explicant, cum tamen eis diſplicеant propoſita, tunc dubium non eſt, eos non defendi a culpa, tum quia non loquuntur prout muneris ſui erat, tum quia tacendo cenſentur affirmare id, quod ex animo non probant, tum demũ ex alijs rationibus ſæpius ante deductis: ideo qualis, quantaue huius ſilen-

C tij culpa ſit cenſenda, modo ſupererit declarandum.

IDEM fere eſt, quãdo quod propoſitum fuit, placet, & tamen nec verbis, nec ſignis vllis id ſe approbare Cõſiliarius declarat: quod quidem a ſuperioribus ijs pendet articulis, quibus oſtendimus ſilentium hoc tametſi nullo aperto mendacio eſt inquinatum, non tamen ab omni culpa immune eſſe, cum veri Conſiliarij prudentiam, ſynceritatemq. haud impleat, quæ loquendi libertatem poſtulat; quin potius ſuſpicionẽ alijs præbere poſſit, tacendo ſe illud improbare, quod vere, & ex animo probat: aut ſe ad tacendum artificioſe ſeductum fuiſſe, vnde vetus prouerbium: *Bos in lingua:* aut potius de induſtria

D tunc tacere, vt oblata occaſione poſtea nocere poſſit, iuxta Græcum illud: *Crocodillus, caput ſine lingua, ſed dentibus armatum.*

ILLVD autem negotium faceſſit, & proprium eſt huius quæſtionis, cum Conſiliarius ſententiam rogatus, non ſolum verbis nihil exprimit, nec nutu quidquam ſignificat, verumetiam animi pendet, & non magis ad hanc, quàm ad illam partem inclinat: & quamuis hoc raro accidere ſoleat, cum Cardinales, qui nihil loquuntur, conſueuerint fere ſemper interioris opinionis ſuæ ſignificationem dare, aliquo ſaltem geſtu, aut corporis motu; attamen, quoniam & hoc ipſum poteſt accidere, & non deſunt qui mediam hanc, & quaſi

& quaſi neutram viam tutiorem eſſe exiſtimāt, ideo & hunc quoque A
articulum non prætermittendum duximus, ex quo Thema propo-
ſitum diluetur, videlicet, an tacere in Conſiſtorio abſolute conſi-
deratum, ſit culpa, & qualis.

Poterit igitur aliquis exiſtimare, cum S. Iacobus acerbe in lin-
Epiſt. cath. cap. 3. guam inuehatur, illamq. appellet vniuerſitatem totius iniquitatis, af-
firmetq. omnia a natura humana domari poſſe præter linguam, &
hanc eſſe malum inquietum, plenamq. veneno mortifero, & deni-
que illum virum perfectum eſſe, qui non offendit in lingua. Cum
igitur hæc S. Iacobus proferat, poterit, inquam, aliquis ex his colli-
gere, ſilentium tamquam tutum a varijs periculis portum, proban- B
dum eſſe.

a Iſa. 6. Contra vero, cum Prophetas legamus dicentes: *Væ mihi, quia*
b Iſa. 58. *tacui.* [a] Et alibi: *Clama ne ceſſes, exalta vocem tuam:* [b] animaduertimus, nō
ſemper ſilentium amplectendum, ſed & ſermonem quandoque ad-
hibendum eſſe.

Pro articuli huius definitione animaduertendum eſt, ſilentium
abſolute, & ſecundum naturam ſuam ſumptum, ex earum rerum ge-
nere eſſe, quæ indifferentes vocantur, quippe quo aliquando bene,
aliquando male vti poſſumus: & ideo Sapiens dixit, *Tempus eſſe lo-*
c Eccleſ. 3. *quendi, & tempus eſſe tacendi.* [c] Et in Pſalmo legitur: *Pone Domine cuſtodiam* C
d Pſal. 140. *ori meo, & oſtium circumſtantiæ labijs meis:* [d] Oſtium enim modo claudi-
tur, modo aperitur, hincq. Saluatorem Dominum noſtrum aliquā-
e Matt. 26. do tacuiſſe legimus, [e] & alijs mandaſſe, vt nemini dicerent quod vi-
f Luc. 5. & Matt. 17. derant, [f] aliquando etiam dixiſſe Apoſtolis: *Docete omnes gentes, prædi-*
g Marc. 16. *cate Euangelium omni creaturæ.* [g] Et: *Quæ audiſtis in cubiculis, prædicate ſuper*
h Matt. 10. *tecta.* [h]

Advertendvm deinde, quòd cum articuli huius determina-
tio, non a natura ſilentij abſolute ſumpto, ſed ab vſu illius depen-
deat, & is, qui opportune loquitur, ſit commendandus, & qui tem-
peſtiue nouit ſilere, ſua laude ſit dignus; cumq. hominum natura D
propenſior ſit ad malum, idq. plerumque grauius ſit in commit-
tendo, quàm in omittendo, propterea a ſapientibus traditum eſt,
vt, quando medium illud virtutis, & tempeſtiuam illam horam ta-
cendi, vel loquendi exacte obſeruare difficile eſt, in hoc diſcrimine ad
dexteram potius ſilentij, quàm ad læuam ſermonis curſus dirigatur.
i Epiſt. cath. cap. 1. Sic enim S. Iacobus inquit: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus au-*
k Prou. 10. *tem ad loquendum.* [i] Et in Prouerbijs legitur: *In multiloquio nō deerit pecca-*
l Thren. 3. *tum;* [k]. Et in Threnis: *Sedebit ſolitarius, & tacebit.* [l] Hincq. videmus eos,
qui vitæ perfectiori ſtudent, intra clauſtra ſilentium maxime profi-
teri.

A teri. Vnde Iuſtinianus Imperator de Monachis loquens, eos Græco
vocabulo *ἡσυχαστάς*, quaſi ſilentiarios vocauit,[a] quod argumentum
varijs exemplis, ac rationibus, ſacri Doctores perſequi ſolent.[b]

Hoc tamen, vt diximus, tamquam conſilium in dubio ample-
ctendum a Doctoribus proponi ſolet; ceterum cum aliquis, aut di-
uino præcepto, aut ex vocationis ſuæ inſtituto, ſiue ex ſuſcepti offi-
cij neceſſitate, aut obedientiæ munere, ſeu alio quopiam legitimo
vinculo obſtringitur; vt certis temporibus dicat, vt reſpondeat, ac
loquatur, non eſt dubitandum ceſſare tunc prius illud conſilium
a Doctoribus traditum, & ſermonem, prompte & cum fiducia arri-
B piendum eſſe: nam & Scriptura ſacra ait: *Ne retineas verbum in tempore*
ſalutis: Et rurſus: *Pro anima tua ne confundaris dicere verum*.[c] Quæ omnia
cum ſuis diſtinctionibus copioſe a Doctoribus,[d] & erudite tractata
fuerunt, ad quos Lectorem reijcimus.

Ex his, quod ad rem noſtram pertinet, ſatis conſtare putamus,
quid in præſenti articulo ſit dicendum, Cardinalem ſcilicet in Con-
ſiſtorio, ſilendo dum interrogatur, non eſſe a culpa immunem, tum
quia Cardinalium officium in eo potiſſimum verſatur, vt adiutores,
& Conſiliarij ſint ſummi Pontificis: quod munus non ceſſatione, &
ſilentio, ſed opere, & ſermone implendum eſt, eo præſertim tempore,
C cum eorum ſententia a Papa exquiritur, & Reipublicæ vtilitas vrget:
Tum quia homines, cum ea, quæ mente complectuntur, nō ſola in-
teriori locutione Angelorum more exprimere valeant,[e] ſed externis
ſignis ad ea explicanda indigeant, dicente S. Gregorio: *Alienis oculis*
intra ſecretum mentis, quaſi poſt parietem corporis ſtamus, ſed cum manifeſtare nos
ipſos cupimus, quaſi per linguæ ianuam egredimur, vt quales ſimus, extrinſecus oſten-
damus:[f] Cumq. ob id potiſſimum Conſiliarij munus ſit inſtitu-
tum, vt loquatur, vt admoneat, vt, quod intus ſentit, libere, & fide-
liter proferat, dubitandum nihil relinquitur, quoties ille ſententiam
rogatus nihil reſpondet, nec verbis, aut ſaltem capitis inclinatione,
D ſeu nutu aliquo (in ijs tamen ſolum caſibus, quibus id permitti poſ-
ſe modo demonſtrauimus) aſſentitur, eum officio ſuo minime ſa-
tisfacere, neque excuſationis, aut impedimenti alicuius prætextu ab
hac culpa liberari: quod ſupra varijs quæſtionibus a nobis fuit oſtē-
ſum. Itaque nunc cum de ſolo ſilentij huius vſu agamus, eum omni-
no in culpa eſſe affirmamus: nam cum ex obligationis vinculo cum
iuramento ſuſcepto fideles eſſe atque obedire Papæ Cardinales teneā-
tur, hoc vero ſilentium ſuſceptæ illi obligationi prorſus aduerſetur,
non poteſt dici carere culpa, qui quod ſibi faciendum incumbit,
ſine ratione prætermittit.

a Authen de Monachis. §. cogitandum.

b S. Ambroſ. lib. 1. off. c. 2. S. Greg. Paſt. par. 2. cap. 4. S. Anton. par. 3. tit. 16. cap. 8. §. fin.

c Eccleſ. 4.

d Alexan. de Ales par. 2. q. 121. per tres artic.

e S. Thom. 1. par. q. 107. artic. 1. ad 1.

f Lib. 2. Moral. c. 4.

A AD hoc autem pertinet illud, quod S. Thomas nos Sanctorum exemplo admonuit. Nam declarans verba illa Iſaiæ: *Propter Syon non tacebo*, [a] ait quattuor de cauſis Sanctos non tacere. Primo, propter accenſum eorum deſiderium, de quo Hieremias Propheta inquit: *Et factum eſt in corde meo verbum Domini, quaſi ignis exaſtuans.* [b] Secundo, propter euidens verum, quod tacere eos non ſinit, vt dicitur in Actibus Apoſtolorum: *Non poſſumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.* [c] Tertio, propter iniunctum eis officium, vt Apoſtolus ſcribit: *Neceſſitas mihi incumbit, væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero.* [d] Quarto, propter expectatum præmium, de quo idem Apoſtolus: *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes.* [e] Quod & S. Ambroſius in Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem affirmat, dum inter cetera ait: B *Nihil in Sacerdote tàm periculoſum apud Deum, turpe apud homines, quàm quod ſentiunt, non libere denunciare.* [f] Cum igitur ex his, & alijs ſæpius a nobis allatis conſtet ex opportuno, & ingenuo Conſiliarij ſermone bona multa, ex iniuſto vero ſilentio damna multa prouenire, ideo firmandam eſſe ſupra traditam regulam eſſe dicimus, videlicet in themate a nobis propoſito ſilentium Conſiliarij regulariter culpa non carere.

a *Iſa. 62.*
b *Hierc. 20.*
c *Act. 4.*
d *1. Cor. 9.*
e *Galat. vlt.*
f *S. Ambroſ. epiſt. 29. ad Theod. Imper.*

NEC obſtat quod initio obijciebatur, taciti & expreſſi idem eſſe iudicium: nam illud intelligi ſolet in ijs, quæ veniunt ex natura contractus; [g] at hic repugnat potius natura rei, de qua agitur, non ſolum quia in plurimis caſibus mens interior reſtagatur exteriori ſilentio, ſed etiam quia Conſiliarij officium propria natura exigit, vt loquatur, vt moneat, vt ſuadeat, non vt obmuteſcat. C

g *l. hereditatē de donat. Iaſ. l. cū quid. ſi cer. petat. in 2. lect. nu. 16. Dec. & Cagnol. in d. l. expreſſa. de regul. iur.*

EODEM etiam modo reſpondetur ad ſecundum, nam pauciſſimis admodum exceptis caſibus, in quibus quod ad Conſiſtorium attinet, voluntas præſumi ſolet, licet non expreſſa verbis; in reliquis regula ſine dubio prorſus aduerſatur.

HINCQ. etiam ceſſat tertium, quoniam alij erant mores illi populorum, de quibus etiam alibi egimus, [h] valde diuerſi a ſacri Conſiſtorij inſtituto, quo ſuffragia voce tantum feruntur, eademq. ſolum numerantur, niſi in illis caſibus, quos ſupra attigimus. D

h *In quaeſt. 40.*

SVPEREST igitur nunc illud, ad quod tota hæc ſilentij materia potiſſimum dirigitur, videlicet in quo culpæ gradu hoc ſilentium ſit conſtituendum: nam cum concluſum a nobis fuerit, culpam eſſe ſilere, paucis illis exceptis caſibus, in quibus iuſta ratione ſilentium in rebus ſatis notis ſuſcipi a Cardinali poteſt, dummodo ſignis aliquibus cum veritate conſentientibus iuxta loci conſuetudinem id patefaciat quod ſentit; nunc ſequitur vt in alijs caſibus, in quibus culpa

A ſubeſſe ſolet, qualis, quantave hæc culpa cenſenda ſit, examinemus,[a] quod quidem pro multiplici rerum contingentium varietate, difficile admodum eſt determinare. Nam ex vna parte non deſunt rationes aliquæ eorũ, qui culpam hanc leuem eſſe opinantur.[b] Cum enim interdum res, de qua in Conſiſtorio agitur, non magni a Conſiliario habeatur momenti, aut non veniat tunc ipſi in mentem quid debeat reſpõdere, aut alijs de cauſis ita mente perturbatus fortaſſe ſit, vt quid ei agendum incumbat, non ſatis perſpiciat, & rei ipſius difficultate potius, quàm voluntatis ſtudio deficiat; idcirco non videtur hæc loquendi omiſſio grauiori culpæ adſcribenda eſſe, præſertim cum ſcia-
B mus peccatum, quod ſua natura veniale eſt, non effici mortale,[a] niſi tranſeat in aliam ſpeciem, ratione alicuius rei adiunctæ, aut ſcandali, ſeu cum delinquitur in officio, aut alijs huiuſmodi caſibus, quæ hic ſemper non concurrũt.[b] Præterea, quæ conſilijs Euangelicis aduerſantur, dicunt aliqui, ex genere ſuo, venialia tantum delicta appellari: contra vero ea, quæ diuinis præceptis repugnant, lethalia vocari:[c] ſed ſilentium nullo diuino præcepto prohibetur: & loqui, quando tempus id requirit, eſt Euangelicum documentum. Quare non videtur huiuſmodi ſilentium inter culpas graues numerandum.

VERVMTAMEN ex altera parte, multa quoque conſideranda ſe
C offerunt, quæ ſuadent culpam huiuſmodi grauem admodum eſſe. Primum enim, cum partes Cõſiliarij ſint, fidele dare conſilium; qui illud abſcondit, is abſque dubio nocet Reipublicæ, quam conſilio ſuo tueri debet: deinde exemplo ſuo alijs etiam Senatoribus nocet, quos ad conſulendum Reipublicæ ſegniores reddit: ad hæc violat legem iuſtitiæ, cum munus a ſe promiſſum non præſtet: iniuſtitia vero eſt peccatum mortale,[d] quia aduerſatur charitati: frangit quoque fidem dum tacet, qui promiſit ſe conſilium fidele daturum, quæ perfidia pernicioſa haberi ſolet, & ex ſuo genere mortalem culpam videtur continere.[e]

D POSTREMO, cum circumſtantia perſonæ peccatum augere ſoleat propter dignitatem,[f] ideo quæ a Cardinalibus culpæ committuntur,[g] grauiores efficiuntur, quia ipſi in præclariſſimo poſt ſummum Pontificem honorum gradu poſiti,[h] ſtatum perfectorum nõ perficiendorum referũt,[i] & quo plus aliquis a Deo recepit, eo maiorem ingrati animi ſignificationem dat, ſi eo bene non vtatur,[k] ſicuti de Lucifero dicitur:[l] Et quod S. Auguſtinus de Adamo ait: *Qui quanto erat Deo proximior, tanto grauius peccauit:*[m] Sic Cardinalium (qui pars corporis Papæ cenſentur[n]) eo grauior culpa haberi ſolet.

HIS igitur in vtramque partem adductis, non videtur certa re-

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. & 5.
b S. Tho. 1. 2. q. 73. art. 3. & ſeq. & 2. 2. q. 110. ar. 4. ad 5.
c Sco. 2. Sent. diſtin. 21. q. 1. Silueſ. in verb. peccatũ. nu. 3.
d S. Tho. 2. 2. q. 59. art. 4.
e Caiet. in Sũma verb. perfidia.
f S. Tho. 1. 2. q. 73. art. vlt. Nauar. in Manual. c. 6. num. 13.
g Arg. l. Presbyteri. C. de epiſc. & cleric. & gloſ. in c. 2. per ſacerdotale. de off. deleg. in 6.
h Bull. Eugenij IIII. apud Iacobac. de cõcil. lib. 1. art. 1. num. 252.
i Io. Turrecr. in ſum. de Eccleſ. lib. 1. c. 80. & ſeq. Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. & 2. S. Anto. 3. par. ſum. tit. 21. c. 1. circa fin. & c. 2. col. 1. & 2. Ioã. Vigner. in ſuis Inſtit. c. 17. §. 1. verſic. 11. (notandum tamen.)
k Tiraquel. de pœn. tẽp. cauſ. 31. nu. 18. & cauſ. 38. nu. 3. & 9.
l c. principiũ. de pœn. diſt. 2.
m c. cõſideret. de pœn. diſt. 5.
n l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſtat.

gula in hac materia præſcribi poſſe. Nos tamen commodioris doctrinæ cauſa duo veluti capita conſideranda proponimus, quæ omnem ſilendi modum complectuntur. Primum eſt, cum de ſilentio loquimur non puro, ſed quod ſigna ſecum extrinſecus adiuncta habet, quæ veritati & officio aduerſantur: quod quidem mendacium potius, ſeu ſimulationem appellaueris, & hoc nemo non videt ſuapte natura graue admodum vitium eſſe, niſi ob materiæ exiguitatem, aut ex alijs fortaſſe circumſtantijs leuius iudicari poſſit, ſicut viciſſim ob rei pondus, de qua agitur, & magnitudinem, grauiſſimum cenſeri poſſet. A

Secundum caput eſt, quando de puro ſilentio agitur, vbi taciturnitas ſola, quæ omiſſionis eſt, ſine vlla mendacij ſignificatione ſpectatur. Et hæc duplici maxime cauſa peccatum graue haberi poteſt. Primo, propter rem, de qua agitur. Secundo, ob cauſam, propter quã ſilentium ſuſcipitur. Nam quod ad rem attinet, dicimus ea, quæ ad conſultationem in Conſiſtorio deferuntur, vt plurimum grauia eſſe ſolere, tum propter ſummi Pontificis maieſtatem, ac ſacri Senatus amplitudinem, lociq. dignitatem, tum ob negotiorũ ipſorum pondera, quæ ad Chriſtianæ Reipublicæ adminiſtrationem pertinere ſolent: idcirco non facile euenire poſſe, vt taciturnitas Cardinalis in conſilio dando culpa ſit leuis, ſed eam fere ſemper grauem eſſe cenſendam. Propter cauſam vero, quando nullo quidem extrinſecus motu ad id adduceretur, prout initio quæſtionis diximus, ſed tantum propter ipſius ſilentij ſtudium, quod tamen varijs etiam ex cauſis oriri poteſt, modo grauioribus, modo leuioribus: poteſt enim fieri vt Conſiliarius non aliunde, quàm ex pertinacia ſiue ſuperbia quadam obmuteſcat: aut quia nolit ſententiam ſuam quoquo modo alijs innoteſcere: aut quia tacendo, ſe alijs ſapientiorem habitum iri putet: ſeu quòd periculum aliquod in ſermonis pronunciatione veretur, ſiue etiam quòd nihil ſibi dicendum occurrit, aut aliqua huiuſmodi. B C D

Illud præterea addimus, quædam eſſe negotia, in quibus non ſolum culpa committitur, verumetiam inde ſatisfaciendi obligatio oritur, ſi in alterius damnum redundat: nam qui ex officio obligatur ad aliquid agendum, ſi ex ſua negligentia damnum ſequatur, ad illud reſarciendum tenetur.[a] Quare, quemadmodum iuſtitiæ Miniſter, ſi videat furem domum ingredi, nec ei obſtet, ad reficiendum damnum aſtringitur; eodem modo Conſiliarius, qui veritatem tacendo, detrimentum intulit, non ſatis erit de culpa commiſſa dolere, niſi & damnum ex ſilentio ſuo tãquam proxima cauſa ſecutum,

a S. Tho. 2.2. q. 62. artic. 7.

plene

A plene reſtituat. Item fieri poterit, vt teneatur conſulens malum conſilium, aut conſenſum retractare, quando res eſt integra, de quibus nos Lectorẽ ad ea, quæ a Doctoribus extant declarata, reijcimus.[a] QVIBVS ſic explicatis, ſequitur, argumenta ſupra allata, quæ culpam non ſemper grauem eſſe oſtendebant, ad ſilentium abſolute, & ſecundum naturam ſuam ſumptum, vel ad materiæ exiguitatem, vel conſiderationis defectum pertinere, ex quibus culpa venialis reddi poteſt: quæ vero culpam grauem eſſe arguebant, ea loqui de ſilentio, quod in Conſiſtorio adhibetur, cuius inſtitutum eſt, vt res graues in eo tractentur, & Conſiliarius, quemadmodum eius officium
B poſtulat, aperte ſententiam proferat. Cum autem ad hoc ſe iuramento obſtrinxerit, certe, ſi in eo peccat, licet fieri poſſit, vt aliquando culpa tantum ſit venialis; tamen perſpicuum eſt, vt plurimum, grauem eſſe exiſtimandam.

a Abb. c. ſicut. de homic. nu. 15. vbi Fel. nu. 13. Felin. c. 1. de off. deleg. num. 8. & ſeq. Sum. Angel. verb. conſilium circa fin.

PARS IIII. QVAEST. XII.

Inter varios reſpondendi modos ad id, quod
C propoſitum eſt in Conſiſtorio, quiſnam congruentior eſſe videatur.

POSTQVAM ad res propoſitas teneri Cardinalem aliquid reſpondere ſupra oſtendimus, nec eum officio ſuo ſatisfacere, ſi taciturnitate rem præterire conetur, cum rogatus aliquid in medium afferre debeat,
D quod animi ſui interiorem ſenſum ita manifeſtum reddat, vt ab alijs palam audiatur. Nunc inter varios reſpondendi modos, quæritur quiſnã congruentior ceteris ſit habendus. Quo loco præfari nos primũ oporter, res, quæ ad Conſiſtorium deferri poſſunt, adeo varias, ac multiplices, & fere infinitas eſſe, vt qua ratione ſit ad ſingula reſpondendum, nulla certa, diſtinctaq. regula, aut vllis verborum formulis, poſſit cõprehendi, cum, vt dici ſolet, longe plura ſint negotia, quàm vocabula.[b] Addimus deinde præſtantiſſimorum Cardinaliũ prudentiam eiuſmodi eſſe, quæ minime cenſeatur indigere, vt adeo ſubtilibus, diſtinctiſq. adminiculis fulciatur. Quapropter

QVAEST. XXXVII.

b l. 4. de praeſcript. verb.

propter nos potius ea attingenda duximus, in quibus (cum varie a A
multis obſeruari ſoleant) viſum eſt non inutiliter operam noſtram exerceri poſſe, vt quid præ ceteris eligendum ſit, opportune examinemus, cum ad tres potiſſimum modos, generaliter loquẽdo, omnis reſpondendi ratio redigi poſſe videatur. Aut enim id, quod a ſummo Pontifice in Conſiſtorio propoſitum eſt, Cardinalis ſibi approbandum, tamquam Reipublicæ vtile aſſumit: aut tamquam inutile improbandum: aut tamquam dubium diſtinctione aliqua ſeu alia ratione explicandum. Quoniam autem ſinguli hi caſus varias verborum rationes, ſeu loquendi modos admittere poſſunt; propterea nos inter diuerſa in ſingulis his capitibus reſponſionum genera, quid B
potius amplecti debeat Cardinalis, vt muneri ſuo ſatisfaciat, nunc (quantum rei natura patitur) perſequendum duximus.

Qvod igitur ad primam illam generalẽ reſpondendi rationem, modo a nobis propoſitam pertinet, quando res tamquam vtilis eſt approbanda; certum eſt multis hoc poſſe modis ſignificari.

Vnvs eſt, cum Cardinalis ſumma reuerentia, ac capitis inclinatione, ſeu ſolo verbo, Placet, rebus propoſitis aſſentitur: & hic dicimus, quòd quamuis huiuſmodi reſponſio aliquando admitti poſſit, vt infra ſubijciemus, tamen cũ prudentia perhibeatur eſſe recta rerum agendarum ratio, manifeſtum eſt, prudentiorem illum in C
dandis conſilijs cenſendũ eſſe, qui congruentius, atque opportunius nouerit tempori, loco, & rebus, de quibus agitur, reſponſionem accommodare. Quamobrem cum Princeps aliquid deliberandum in medium affert, ſingulorumq. ſententias exquirit, certum eſt, illud non annuendi, nec rem attingendi tantum, ſed apte loquendi tempus eſſe: nam præter Principis iuſſionem, locus Conſiſtorij, qui conſultationis dicitur, Cardinalium conuocatio, tum negotij examinatio, & ipſa demum Collegij in vnum congregandi ratio, quæ eſt, vt collatis plurium ſententijs, quod ſatius eſt, deligatur, non obſcure admonent, tunc oportere quid quiſque ſentiat, patefacere. Proin- D
deq. cum *Sapiens dicatur, qui tacet vſque ad tempus, & imprudens, qui non obſeruat loquendi tempus*, [a] idcirco, ſi quis ex vocatorũ numero tunc innuat tantum quod ſentit, non cenſetur prudentiæ legem omni ex parte explere. Nam etſi dici ſolet, inclinationem capitis haberi pro expreſſione conſenſus, & voluntatem, factis etiam ac nutu ſignificari; Reſpondemus tamen, id a nobis non negari; cum tamen prudentia ſuos gradus habeat, & a nobis quæratur inter varios conſilij dandi, ſeu reſpondendi modos, quis alijs excellat. Hac in re nemo, opinor, negabit, eum, qui tacet, & ſi capite annuat, ac etiam ſolo verbo,

a *Eccleſ. 20.*

Pla-

A PLACET, vtatur, vix vlla laude dignum eſſe, nedum inter alios palmam poſſit obtinere; Nam cum Conſiliarij in Senatum ſoleant accerſiri, vt eorum conſilio, & prouidentia Princeps adiuuetur, is vtique, qui tunc fere obmuteſcit, cum vnico ſolo verbo vtatur, parum abeſt, quin perinde habeatur, ac ſi non adfuiſſet. Et ſicut olim Senatores illos ceteris inferiores, & vltimo plane loco habitos ſcimus, qui nulla ratione allata, cur ita ſentirent, pedibus, & quodam modo gregatim in aliorum ſententiam ibant:[a] ſic hi, qui annuunt tantum, nec claram ſententiam pronunciant, non videntur inter primarios eſſe numerandi, quamuis aliquando excuſari poſſint, vt in-

B fra ſubijciemus.

ALIVS modus aſſenſum declarandi eſt, cum Cardinalis rem propoſitam verbis commendat, & probat, ſed nullis rationibus, aut exemplis eandem munit: & hic dicimus, non videre nos, quomodo ille, qui nude tantum rem probat, nec vllis eam corroborat argumentis, primas in reſpondendo ferre poſſit, cum nihil fere conſilij ſui ope, induſtriave conferat. Nam cum prudentiæ laus inquirendo, ratiocinando, circumſpiciendo, eligendo, & alia huiuſmodi, quæ rationis ſunt, exercendo effloreſcat,[b] iſte, qui tamquam ſterilis nihil noui parturit, nihil ex penore ſuo depromit, & nihil alijs proficit,

C aduerſus prudentiam potius committere videtur: ſiue exercendi officij ſui negligentia id accidat,[c] ſiue quacumque alia ratione id ſequatur,[d] niſi forte rei ipſius ſtatus, aut aliæ circumſtantiæ aliud requirant, vt inferius explicabitur.

TERTIVS approbandi modus eſt, cum Cardinalis ſe ad beneplacitum Papæ, aut ad maiorem Collegij partem refert; & certe neutra hac reſpondendi ratione, eum muneri ſuo ſatisfacere exiſtimamus, cum nihil de re propoſita iudicet, qui aliorum ſententiæ ſe ſubijcit, & minus apte reſpondeat, qui de ſuo nihil affert: labentemq. Rumpublicam parum adiuuet, qui non proprio, ſed alieno

D conſilio eam ſubleuandam relinquit, vt in peculiaribus ea de re quæſtionibus diffuſius oſtendemus.[e]

QVARTVS aſſentiendi modus eſt, cum res propoſita proprijs rationibus adiuuatur, & Principis ſententia exẽplis, alijſve argumentis, ſi opus ſit, prudenter fulcitur, & commendatur: quodq. dicendum eſt, verbis congruentibus cum dignitate, & breuitate explicatur.

HANC igitur pronunciandi rationẽ, ſi in vniuerſum loquamur, præ ceteris commendandam eſſe reſpondemus. Nam cum triplex ſit perſuadendi, ſeu dandi conſilij modus, vnus, qui ratione: alter, qui auctoritate, & tertius, qui exemplo nititur,[f] dubium non eſt in humanis

[a] Cic. in orat. poſt red. & Gell. lib. 3. c. 18. Buda. in l. vlti. de Senator.

[b] S. Tho. 1. 2. q. 14. artic. 1. & 5 & 2. 2. q. 49. artic. 2. & ſequ.

[c] S. Tho. 2. 2. q. 54. artic. 2. in corp. & in reſp. ad 3.

[d] S. Tho. 2. 2. q. 53.

[e] In quæſt. 41. & 42.

[f] Ariſt. 1. Rhetor. c. 2. & 2. cap. 1. 20. & ſequ.

manis actionibus tria hæc ſimul iuncta maximã vim habere. Quòd ſi diſiuncta ſint, videmus, prout varia eſt hominũ natura, alios vno magis quàm altero moueri. Verum eſt tamen, inter hæc, argumentum, quod a ratione ſumitur, ceteris plane præſtare. Quoniam tamen ſcriptum eſt; *Penes Regem noli velle videri ſapiens*,[a] ideo qui iuſtam Principis ſententiam ſequi, & rationibus comprobare volunt, magna dicendi circumſpectione eos vti æquum eſt, ne altera ex parte rationes validas, ex quibus eam probandam putent, omittant; ex altera in ſuſpicionem aliquam oſtentationis incurrant, quaſi indicare velint, Principem non eaſdem rationes tam acute penetraſſe. A

a *Eccleſ. 7.*

SVBDIMVS tamen, eum, qui rationes modeſte affert, cum rem fulciat, & corroboret, magis etiam tum Principis ſapientiam patefacere, qui negotium rectis prudentiæ regulis conſentaneum propoſuerit: tum ceteris Collegis aditum latiorem præbet ad id introſpiciendũ, atque accurate examinandum. Multum enim intereſt quemadmodum aliquid ſciamus, an communi quodam modo, an per ipſas cauſas, quas ſi quis ſuo veluti pondere examinare aſſueuerit, prudentior vtique, ac ad conſilia præbenda inſtructior in dies efficietur. B

ATQVE hæc quidem, ſi abſolute loquamur, ita ſe habere ſolent. Ceterum non negamus, ex varijs circumſtantijs cauſæ, loci, tẽporis, perſonarum, & id genus aliorum, interdum fieri poſſe, vt qui ſimpliciter annuit, ſapienter egiſſe, qui rationes haud neceſſarias affert, minus iudicio valuiſſe ſit cenſendus. Quid enim, ſi res admodũ clara, euidensq. ſit? Quid ſi anterioribus Patrum ſuffragijs late examinata, atque probata, vt nihil, quod momenti ſit, addendum relinquatur? Quid ſi aliquorum forte prolixitas, negotiorum reliquorum neceſſitas, mora iam longa peracta, Principis, aut aliorum valetudo, celeritatem in re minus neceſſaria poſtulent? Hæc, & ſimilia, homines iudicio præditos ſatis admonere poſſunt, quæ moderatio in his ſit adhibenda. Nam, vt de primis dicamus, ceteris prætermiſſis, quæ eandem excuſationem habent: pro vario rerum, quæ tractãtur, temporumq. ſtatu, poterit aſſenſus quãuis non expreſſus aut ſolo verbo, PLACET, præſertim in cauſis notioribus, & aliàs diffinitis, atque ab illis Conſiliarijs, maxime, qui imis ſedent ſubſellijs, vtiliter aliquando probari. Idem & de ijs affirmari poteſt, qui rem propoſitam nude tantum commendant, & probant. Nam quando nihil nouum occurrit, & ſatis de negotio iam dictum fuit, & inſtat tempus diſcedendi, videtur Conſiliarij prudentis eſſe, nõn repetere ea, quæ iam in medium adducta fuere, aut noua oratione rem actam probare, ſiue intempeſtiuis digreſſionibus audientium aures plus æquo onerare;[b] ſermonis C D

b *Plutarc. de Garrulitate, prope fin.*

A nis quippe ſaturitas non minus auribus inimica eſt, quàm immodicus cibus corpori.[a] ſed ſufficiet verbo aliquo, aut capitis inclinatione, ſi hæc conſuetudo ſeruatur, ſuam ſententiam ſignificare. Verum eſt tamen illud, quòd quando occurrunt negotia, quæ conſtanr mulris capitibus, & indigenr varijs diſtinctionibus, non videmus quomodo fieri poſſit, vt omni ex parte ſententia, quæ ab alijs profertur, ira placeat, vr nihil occurrar aut addendum, aut minuendum, ſiue mutandũ, ſed omnia capita vndique probentur. Quare ſi tunc Cardinalis vtatur verbo, PLACET, aut commendet quæ dicta ſunr, cum non placent omnia, aut cũ aliquid occurrit, quod ei vrilius B videtur, ſine dubio non leuiter peccat, quia negligit officium ſuum.

a S.Greg. Nazianz. orat. in sãctũ Paſcha.

QVOD vero ſpectat ad generalem illam alteram ſecundam reſpondendi rationem, quando ſcilicet res propoſita minime probanda Conſiliario videtur, quin plane reijcienda: & hic, vt omittamus eos, quorum ſubtilia, & ignea ingenia, vt dicebat ille,[b] in aſſiduo motu verſantur, & nouandis, quàm gerendis rebus ſunt aptiora, habentq. vt dici ſoler, ſpiritum contradictionis, quo, ſi quid auctoritatis in ipſis eſt, plerumque deſtruunt:[c] hos enim a Senarorio ordine, quo pax Eccleſiæ quæritur, abeſſe exiſtimandum eſt, de ijs dumtaxat loquemur, qui pro eo, quem habenr rerum, vſu, maturaq. præeunte de C rebus propoſitis cogitatione, non poſſunt non diuerſam interdum ab omnibus, aut a maiori parte ſententiam amplecti. Qua in re duo in primis, illis maxime obſeruanda eſſe arbitramur. Primum eſt, vt quod dicturi ſunt, cum ab aliorum opinione diſcrepant, id ſibi validis, firmiſq. rationibus, ac verborum compendio probandum eſſe ſcianr. Secundum eſt, vt quoniam aliorum dicta erunt diluenda, & pauci ſunt, qui placide, ac moderare ferre ſoleant ſenrenriam ſuam ab alijs improbari; idcirco memoria illud reneanr, quod Cardinalis Papienſis in Epiſtolis ſuis prudenrer ſcriptum reliquit,[d] nempe his maxime ſtudendum eſſe, vr omni verborum, ac vocis honore, cum D alijs agant, & quàm mitiſſimo orationis genere cauſas proponanr, cur hoc, quod ipſi aſſerunr, cereris vtilius eſſe arbitrentur, ſimulq. fidem aduerſantium ſic laudare conrendanr, vt ſi illi ſe erraſſe iudicio cognouerinr, probari tamen officium gaudeant. Inrer cetera vero fugianr contentioſas omnes voces, atque eos loquendi modos, quibus ſe plus cereris vidiſſe ſignificare poſſint, neque tãquam certum, & exploratum idipſum, de quo agitur, velint affirmare, cum ea, quæ conſulrantur, ſint contingentia, vnde nulla eſt neceſſitas, vt hoc potius quàm illud adeo conſtanter, nedum pertinaciter, ab vllo aſſeueretur, ſatiſq. vnicuique eſſe debeat ſe muneri & conſcientiæ ſuæ ſatiſfeciſſe,

b Quin. Curt. lib. 4. Thucid. lib. 3.

c Tacit. lib. 1. & 14. Annal.

d Card. Papiẽ. in epiſt. ad Fr. Card. Gonzag. Mant.

feciſſe, cum Cardinali non ad pompam, ſed ad rem dicendum ſit; reliqua vero ſummo Pontifici, qui ea definiat, ſint relinquenda. A

SVPEREST tertia generalis reſpondendi ratio eorum, qui nihil explicite affirmant, aut negant: quod multipliciter cõtingere poteſt. Nam præter ea, quæ ex diuerſis quæſtionibus ſupra tractatis colligi poſſunt; non deſunt, qui propter magnam rei grauitatem, ſibi non liquere dicunt: cumq. aſſenſum ob ſummam iudiciorum diuerſitatem ſuſtineant, negotium ampliandum,[a] ac, vt olim dicebant, comperendinandum[b] ſentiunt, vt de eo maturius deliberetur.

a Cic. pro Cecin.

b Cic. de clar. orat. & in Ver. Act. 2. & 6. Aul. Gell. lib. 14. c. 2.

Sunt alij, qui rem propoſitam in plura capita diſtinguunt, ac pro rerum varietate, quæ conſiderari poſſunt, aliter, atque aliter reſpondent, veteriq. more[c] plurium ſententias diuidunt, ac diuerſis inſpectis caſibus, eas conciliare nituntur: quod magni ſæpe ingenij, ac prudentiæ eſt argumentum. B

c Epiſt. Fam. lib. 1. epiſt. 9. Plin. lib. Epiſt. 8. Ariſtoni. Aſcon. Ped. in orat. pro Milon.

Sunt item alij, qui totam adminiſtrandi rationem ab ea prudentiæ ſpecie, quam politicam vocant, pendere putantes, ad eam deliberationes omnes referunt, ſimiles illis, vt ait Ariſtoteles, qui dicebant, facultatẽ ciuilem dijs debere dominari: quam etiã dijs Ethnici tribuebant,[d] quoniam illa legem imponit omnibus rebus, quæ ad conſtituendam, tegendamq. ciuitatẽ ſunt neceſſariæ. quod ille valde abſurdũ affirmat: inde enim ſequeretur, vt diuina ſubeſſẽt humanis. C

d Ariſt. 6. Ethic. cap. vlt.

Rurſus alij ſunt, qui nihil explicite pronunciant, ſed tectis, compoſitisq. verbis ita reſponſionem concipiunt, vt ad vtramque partem poſſit accommodari more carminum Sybillinorum, quæ adeo artificioſe contexta fuiſſe perhibentur, vt quidquid accidiſſet, ab ipſa Sybilla, vt ſcribit Cicero, prædictum fuiſſe videretur.[e]

e Cic. lib. 2. de diuinat.

Alij de induſtria adeo obſcure loquuntur, vt quod de Rhetore quodam ſcribit Quintilianus,[f] qui nihil aliud diſcipulos ſuos docebat, quàm vt ſermonem dicendo obſcurarent, vtens Græca voce *σκότισον*, ſic ipſi omnia ſermonum tenebris inuoluunt, vt ſe non vulgaria quædam, ſed admirabilia, ac paucis cognita enunciaſſe demonſtrent. D Aut affectata quadam prudentiæ ſpecie ſic omnia ſua abdunt, vt nihil difficilius ſit, quàm quid in animo gerant, in quam partem declinent, quid denique cupiant, ex eorum ore vel machinis admotis extorquere.

f Quintil. li. 2. cap. 2.

Sunt & alij, qui in texendis longis ſermonibus, atque in digreſſionibus ſuis tuendis libenter ſpatiantur, qui ad tollendas dubitationes adhibiti, maiores perplexitate, ac prolixitate ſua implicant, & inuoluunt, de quibus Salomon ait: *Comedent fructus vineæ ſuæ, ſuisq. conſilijs ſaturabuntur:*[g] quod S. Gregorius inde oriri ait, quia plus de ſeipſis,

g Prou. 1.

A ſis, quàm ſunt, ſentiunt: & dum rectis aliorum ſuaſionibus foris ſuperati refugiunt, intus a ſuperbia in captiuitatem rediguntur.[a]

a S.Greg.lib. Paſtor. 3.par. cap.19.

HAS quidem reſpondendi varietates, de quibus modo diximus, quamuis conſtet Collegij noſtri Cardinalibus pro ſumma eorum prudentia non conuenire, quia tamen quædam huiuſmodi futuris poſſent temporibus emergere, duximus eas obiter hic attingendas, vt hinc quàm maiore ſint laude digni illi, qui huiuſmodi vitijs carent, apertius cunctis patere poſſit.

RELIQVVM eſt nunc, vt quod initio propoſitum fuit, ex omnibus ijs reſpondendi generalibus rationibus, quænã potior cenſenda B ſit, aperire ſtudeamus. Qua in re occurrit nobis quod Seneca ſæpius admonuit, dicens quodam in loco: *Quid fieri oporteat in vniuerſum, aut quemadmodum ex longinquo, nemo ſuadebit: cum rebus ipſis deliberandum eſt, vigilantis eſt, captare properantem occaſionem.*[b] Alio in loco ſcribit: *Magna pars conſilij eſt in tempore; conſilia enim rebus aptantur, res ipſæ feruntur, immo voluuntur, ergo conſilium ſub die naſci debet, & hoc quoque tardum eſt nimis, ſub manu, quod aiunt, naſcatur oportet.*[c] Et rurſus: *In arduo eſt veri exploratio, ſatis eſt nos eò ire, quo ducit ſimilitudo: omne hac via procedit officium: ſequimur, quo ratio, non quo veritas trahit: fallaces enim ſunt rerum ſpecies, quibus credimus: His veritas mibi veſtigijs ſequenda eſt, certiora non habeo.*[d]

b Senec.ep.22.

c Senec.ep.71. in princ.

d Senec.lib.4. de benefi.c.33. & 34.

C QVAMVIS igitur ad tria reſpondendi genera initio quæſtionis propoſita, ſuffragia omnia in vniuerſum redigi poſſe dixerimus; attamen inter hæc tria quid præſtet, & quid ex his magis deligendum, ſuperuacaneum eſt inquirere. Quis enim affirmare auſit, eum prudentius facturum, qui rem in conſilio propoſitam probet, quàm qui improbet? aut aptius eum reſponſurum, qui negotium varie pattiatur, quàm qui pure id explicet? Certe qui plene ſtatum omnem rei perſpectum non habet, non poteſt ex his difficultatibus emergere. Cum vero ſapere, vt dicebat Comicus, ſit non modo quod ante pedes eſt videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt proſpice- D re, pendet hoc a rei ipſius natura, proprijs circumſtantijs ſociata, quæ ſuum habet, certumq. portum, quò dirigi cuperet, dummodo nauigij vector eam illuc producere noſſet. Quare cum ad quamlibet rem recte perficiendam, tria requiri ſoleant, poſſe, ſcire, & velle[e], non dubitamus nunc de eo, quod ad poteſtatem pertinet, quandoquidem Cardinales tenentur ſummum Pontificem in gubernando, conſilio atque opera ſua adiuuare, & Reipublicæ Chriſtianæ, quatenus poſſunt ſubuenire. De voluntate etiam non ambigimus, cum eoſdem Cardinales iuuandæ publicæ rei maxime cupidos, & ſtudioſos eſſe fateamur. In tertio ergo tota verſatur difficultas, vt

e Clem. Quia contingit §. vt autem. de relig. Dom.

norit

norit Senator, quam potiſſimum ratione ferendi ſapienter ſuffragij ſui inire debeat: quam cognitionem a Deo eum in primis & petere, & expectare par eſt: ad quem ſi ex animo confugiet, ſpiritu intelligentiæ replebit illum, & tamquam imbres mittet eloquia ſapientiæ ſuæ, [a] vt aliàs diximus. Quoniam tamen idem, qui rerum omnium Conditor, & Auctor eſt, inferiorum etiam cauſarum miniſterio vtitur, dicimus Conſiliarium etiam in audiendis, meditandis, inueſtigandis, communicandisq. rebus neceſſarijs, diligentiam, ac vigilantiam omnem ponere debere, atque illud tamquam certum, perpetuumq. animo ſuo defixum gerere, vt mature omnibus conſideratis, nihil in ſuffragio ſuo ferendo amplectatur vmquam, quod cōſcientiæ ſuæ refragetur, eam vt ducem optimam ſibi perpetuo proponens, quam ſequatur. Quando igitur ea monente, & extimulante, ille ex tribus ſuperioribus reſpondendi modis, vnum ſibi, tamquam ceteris iuſtiorem probandum eſſe delegerit, tunc in ſingulis illis, quoniam varietates etiam multæ obſeruari poſſunt, vt ſupra diximus, exiſtimaremus nos, ſi iudicij noſtri tenuitas aliquam hac in re opem ferre poteſt, quando primi ordinis reſponſio eſſet amplectenda, atque res approbanda, tunc, ſicuti Iuriſconſulti dicere ſolent, turpe eſſe ſine lege loqui, ſic aptiorem fore eam conſilij formulam, quæ rem non nude, ſed rationibus, ſeu exemplis cum dignitate corroboraret, ijs tamen obſeruatis, quæ ſupra attigimus. A B C

a Eccli. 39.

In ſecundo ordine, quando res eſſet repudianda, ea cenſeremus diligenter obſeruanda, quæ ex Cardinali Papienſi ſupra retulimus, vt ſcilicet rationibus efficaciter, verbis reuerenter, ac breuiter aduerſus alios agatur.

In tertio autem, quoniam diſtinctiones non quidem nimium ſubtiles, ſed ſolidæ, & a rei natura ductæ, plurimum cauſas illuſtrare, ſententias diuerſorum conciliare, & negotijs terminandis plurimum prodeſſe ſolent, ſi negotium eiuſmodi fuerit, quod diſtinctionem non incommode patiatur, atque aliorum dubitationibus ſatiſfacere poſſit, tunc illud præ ceteris amplectendum eſſe arbitraremur, cum ab eruditis receptum ſit, eum, qui nouit apte diſtinguere, alijs præſtare, [b] eo tamen adiecto, vt magna dicendi dexteritate hæc vbique proponantur, ne plus alijs ſapere velle videamur. D

b l nanis. §. fi. ff. ad l. Rod. de iact. Salyc. in l. filia cuius pater. C famil. herciſcunde. Glo. & idē Salyc. in l. apud antiquos. C. de furt. Bald. in Proœm. Digeſtorū, in princ. Quintil. lib. 12. cap. 2.

FINIS QVARTAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS V. QVÆST. I.

An Cardinali ſit neceſſaria in Conſiſtorio libertas loquendi; an potius, ſi aliquando ea non vtatur, ſit excuſandus.

A QVONIAM tractatio noſtra eo maxime ſpectat, vt intelligant Conſiliarij, hoc proprium eorum munus eſſe, vt ſyncere, & libere quod ſentiunt, loquantur; ideo paulo diligentius præſentis Thematis occaſione, de hac libertate loquendi diſſerendum putauimus. Nam cum late hoc nomen pateat, nollemus, quemquam huius vocis acceptione decipi, ignorataq. propria illius vi, in alios, atque alios errores labi. QVAEST. XXXVIII.

LIBERTATEM Iuriſconſulti vocare ſolent, naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, niſi vi, aut iure prohibeatur [a]. Quam libertatem, quamuis ipſi perſonis attribuerint, eos a ſeruis diſtinguentes, cum dicatur liber is, qui ſeruitutem non ſeruit: attamen hoc ipſum nomen ad alia etiam multa per tranſlationem referri ſolet, ita vt dicatur animus liber, qui omni perturbatione vacuus eſt: & campus liber, a quo nullus prohibetur; & liberæ ædes, quibus quis ſine impedimento vti poteſt; & liberum arbitrium pro facultate bene, aut male operandi: & liberum mandatum, quo plena poteſtas rei faciendæ datur; & libera ciuitas, quæ nemini ſubijcitur, & alia huiuſmodi. Hincq. & libertas loquendi dicitur, quando quis veritate, atque vtilitate publica, vel priuata ſuadente, ingenue, & aperte quod ſentit loquitur, nullius reſpectu, gratia, vel potentia commotus, quam Græci vno vocabulo vocant, παῤῥησίαν.

B (margin, at "tem eius")

a l. libertas. ff. de ſtat. hom.

QVAERITVR ergo, an hæc libertas ſit neceſſaria Cardinali in Cōſiſtorio, an potius ſi aliquando ea non vtatur, ſit excuſandus: multa enim ſe offerunt, ex quibus venia dignus eſſe cenſeri poteſt.

PRIMVM, quia huiuſmodi libertas videtur donum Dei eſſe, quod A non omnibus tribuitur, cum Apoſtolus dicat: *Diuiſiones gratiarum ſunt, alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum: hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.*[a] Quare cum vnus Deus ſit auctor gratiarum, atque illas diſtribuat arbitratu ſuo, neque omnibus æque largiatur, dicente eodem Apoſtolo: *Numquid omnes linguis loquuntur?* & hæc libertas, & gratia ſermonis, ſeu linguarum, vna ſit inter gratias gratis datas; ſi interdum accidat, vt aliqui in Conſiſtorio libere non loquantur, non ideo videntur arguendi eſſe, cum ſine crimine ſuo hoc libertatis dono loquendi careant, & poſſint ſua opera, & B diligentia alijs in rebus hunc defectum compenſare: quemadmodum legimus, Apoſtolos antea trepidaſſe, & vix loqui auſos fuiſſe, vbi vero Spiritus ſancti gratia in eos effuſa eſt, cum fiducia annunciaſſe verbum Dei.

a 1. Cor. 12.

SECVNDO, quia cum libertas videatur ſignificare poteſtatem viuendi vt velis,[b] ex Chriſtiana libertate hoc amplius tribui exiſtimāt aliqui, vt liceat vnicuique & operari, & loqui, prout ei libet, cum nulla ſit differentia quo ad Deum, inter liberum, & ſeruum: nam, *Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas:*[c] Et; *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit.*[d] Vnde colligunt illi: Si hæc libertas loquēdi, de qua agimus, tot regulis, & circumſtantijs ſubiecta eſſe debet, C quas aliqui requirere ſolent, vtique hæc non erit libertas, ſed magna ſeruitus, varijs nodis adſtricta. Et ideo vnumquemque propriæ facultati, arbitrijq. ſui conſcientiæ relinquendum aiunt, vt loquatur, vel non loquatur: & quemadmodum ei libet, id faciat, ſiue libere, & audacter, ſiue tacite, & remiſſe, prout ei viſum fuerit: ſic enim Chriſtiana hac, plenaq. libertate perfruerur.

b Cic. in parad.
c 2. Cor. 3.
d Galat. 4.

TERTIO, quia cum hæc loquendi libertas vix ſine offenſione alicuius, & quandoque Principis poſſit exerceri: *Veritas enim* (vt dici ſolet) *odium parit:* durum videtur, Cardinales, qui ob ampliſſimum D honoris gradum immunes ſunt a multis alijs oneribus, ſubiectos deinde eſſe huic moleſto, & graui iugo damnandi, ſeu reprehendendi aliorum præſtantiſſimorum virorum opiniones, & quaſi cenſores morum conſtitui, nec liceat illis ea facultate vti, quam quiuis e populo habere ſolet, iuxta illud: *Nonne licet mihi quod volo facere?*[e]

e Mat. 20. et Caiet. 2. 2. q. 63. art. 2.

QVARTO, dubium faciunt varia, quæ interdum exurgunt, impedimenta, aut ratione rei, de qua agitur, aut ratione temporis, aut perſonarum, aut ex alijs multis cauſis, propter quas opportunum dicenti non videbitur, quin potius noxium eſſe, talem tunc liberta-

tem

A tem exercere, propterea, ſi ita is vere iudicet eo tempore non expedire, videtur plane excuſandus eſſe, ſi hac libertate tunc non vtatur: cum opportune omnia ſint facienda, & iuſtum videatur, vt Cardinalibus pro ſumma eorum gradus præſtantia, ſummum etiam arbitrium in iudicandis, & diſcernendis ijs, quæ ad eos pertinent, relinquatur.

VERVM, quia nos contrariam ſententiam tamquam omnino veriorem ſequimur, & hanc totius huius ſtructuræ, & tractationis noſtræ præcipuam baſim eſſe cenſemus, quam etiam ab Ethnicis auctoribus ſummis laudibus celebratam eſſe nouimus,[a] & a ſanctis
B Patribus eo amplius exornatam, quo ipſi maiore in dignoſcendis virtutibus lumine fuerunt a Deo illuſtrati: ideo paulo latius hoc argumentum perſequendum eſſe duximus, quod ceteris quæſtionibus magnam poſſit lucem, & robur afferre.

IN primis ergo ad libertatis huius neceſſitatẽ oſtendendam, illud in memoriam redigimus, quod etiam attigimus alibi, Cardinaliũ ſcilicet gradum ad bonum Eccleſiæ tuendum, ac promouendũ inſtitutum fuiſſe: a quo quidem fine adipiſcẽdo, cum metus, amor, æmulatio, ſpes, atque aliæ priuatæ cauſæ ſoleant homines retardare, atque ad loquendum quod oportet, languidiores reddere; ideo ad
C vitioſas huiuſmodi affectiones veluti boni publici hoſtes ſuperandas, certum eſt libertatem hanc loquendi, de qua agimus, tamquam neceſſarium Cardinalitij muneris exercendi inſtrumentum omnino requiri. Hincq. meminimus nos olim a Tridentinis Patribus frequenter eam vocem in Synodo, ac publicis, priuatisq. Congregationibus inculcari ſolitam fuiſſe, LIBERE LOQVENDVM, LIBERE LOQVENDVM, quod dicerent libertatem dicendi eſſe propriam & naturalem formam Synodorum; qua dempta, imago potius, quàm veritas Senatuum, & Collegiorum ſupereſſet. Quod & a ſapientibus probatum fuiſſe videmus, qui tradiderunt, quòd ſicuti miles in
D prælio, licet corporis robore, viribusq. præcellat, licetq. firmiſſimis armis tectus ſit, nihilominus ſine manibus tamquam præcipuis ad pugnandum inſtrumentis, militis officio fungi non poteſt; eodem modo Conſiliarius, quamuis mentis acumine plurimum valeat, ſi tamen hac dicendi libertate deſtituatur, inermis plane erit, neque ex ceteris naturæ, & prudentiæ præſidijs vtilitatem vllam reportabit, nec poterit muneris ſibi commiſſi nauigium tamquam remis, & vento ſpoliatum in portum perducere, ſiue id metu, ſiue pudore, ſiue affectata nimis reuerentia, ſiue proprij amoris inuolucris, ſeu quacumque alia ſpecie id accidat; cum libertas dicendi ſit veluti nerui, ſpiritus,

[a] Plutarch. in lib. de diſcrim. Adulat. & Amic. & in lib. de Apophteg. Laconic. vbi de Lyſandro. Val. Max. li. 6. c. 2. Plin. lib. 3. epiſt. 9.

ritus, & vita conſilij. Quid enim prodeſt acute, & prudenter proſpicere, quid conſulendum ſit, ſi id eloqui libere non audeas? inutile, languidum, emortuum ſit neceſſe eſt, quidquid libere non enunciatur. Neque hæc libertas ad audaciam, ad immodeſtiam, aut contentionis ſtudium pertinet, ſed potius ad charitatem, ad ingenuitatem, ad bene de alijs merendi propenſam voluntatem: nam qui libere dicit, nihil ad ſuum commodum refert, ſed publicæ vtilitati ſeruit. Quare & liberum, & modeſtum eſſe licet, immo modeſtia cum libertate coniuncta proprium eſt, & magnum Conſiliarij ornamentum. A

NEQVE vero exiſtimet quiſquam, arduam nimis hanc eſſe virtutem, quæ non facile a ſingulis Conſiliarijs in amplo Senatu poſſit obtineri. Nam cum de Cardinalibus loquamur, qui Spiritu ſancto duce ad gubernationem Eccleſiæ adiuuandam adhibentur, nouimus eos, qui legitime ad aliquod munus in Eccleſia vocati fuerunt, facultatem etiam a Deo ſuſcipere ſolere illius exercẽdi, modo velint; & laborem non recuſent. Nam ſi omnibus animantibus diuina prouidentia eas dotes largita fuit, quæ ſingulorum conditioni ſunt neceſſariæ, dubitandum nihil eſt homini ad Dei imaginem, & ſimilitudinem facto, dum ad dignitatem aliquam, vel officium in Eccleſia Chriſti ſpecialiter adſciſcitur, ea omnia ſuppeditari, quæ ad legitimam illius functionem requiruntur. Vnde quo grauiore, & excelſiore loco Cardinales ſunt poſiti, maioribusq. ad eum tuendum indigent præſidijs, eò copioſiorem in eos gratiam ad officium ſuum præſtandum a Deo effundi exiſtimandum eſt, quod etiam Hieremiæ Prophetæ oſtendit exemplum, cui cum Dominus dixiſſet: *Prophetam in gentibus dedi te:* Et ille reſpondiſſet: *A, a, a, Domine Deus neſcio loqui, quia puer ego ſum:* Dixit Dominus: *Noli dicere: Puer ſum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis, & ad vniuerſa, quæ mandauero tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia tecum ego ſum.* Et deinde: *Ecce dedi verba mea in ore tuo: Ecce conſtitui te hodie*, [a] & cet. B C D

QVIBVS rationibus, & praxim ipſam quodam modo adiungimus, cum multorum exempla non deſint, qui quamuis Senatorio munere non eſſent adſtricti, hanc tamen libertatem, cum oporteret, ſtrenue exercuerunt. Nam & Dauidem cum Saule, [b] Nathan cum Dauide, [c] Eliam cum Achab, & Ochozia, [d] Danielem cum Nabuchodonoſor, [e] Moyſem cum Pharaone, [f] Iſaiam, [g] & Zachariã cum Principibus Iſrael, [h] & denique Paulum coram Felice, Feſto, & Agrippa, [i] eam adhibuiſſe nouimus, de qua etiam legitur in Pſalmo: *Et loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.* [k]

a *Hiere. 1.*
b *Reg. 24.*
c *2. Reg. 12.*
d *3. Reg. 21. & 4. Reg. 1.*
e *Dan. 4.*
f *Exo. 10.*
g *Iſa. 1.*
h *Zach. 1.*
i *Act. 24. 25. & 26.*
k *Pſal. 118.*

A His adiungere poſſumus inuictiſſimos martyres, Stephanum, Laurentium, Sebaſtianum, Vincentium, Cyprianum, & huiuſmodi alios innumeros, qui veritatis vnius zelo accenſi, hanc ipſam loquendi libertatem profuſi ſanguinis, glorioſæq. mortis ſigillo conſecrarunt.

Prae ceteris vero non licet nobis cæleſtem illum præconem, ac præcurſorem Domini ſanctum Ioannem Baptiſtam præterire, cuius magnanimitas, atque dicendi libertas, tanta fuit, vt Chriſti Domini teſtimonium prouocauerit, cum ad populum dixit: *Quid exiſtis in deſertũ videre? arundinem vento agitatam?*[a] non enim ille per parabolas (a *Matt. 11.*)
B ambulans, vt olim Nathan Propheta, ſed apertis verbis regem Herodem arguebat, nec ad fulgorem purpuræ obſtupeſcebat, neque ſceptrum, Regiamve dignitatem verebatur, quominus veritatis eum admoneret, aliaq. Iſraelitico Populo, cum ſumma conſtantia denunciaret, quæ in Euangelio, atque a ſacris Theologis commemorata ſunt.[b] (b *Gran. in cõcio. 3. in Natiuit. S. Ioan. Bapt.*)

Et ne quis forte ſuſpicetur hac laude prophetas tantũ, aut Apoſtolos, ſiue Sanctos olim inſignitos fuiſſe, poſſemus alios multos etiam Ethnicos varijs ætatibus inſignes viros memorare, quorum exempla litterarum monumentis conſignata leguntur. Sed ad longiorem
C ſermonẽ vitandum vnum Catonem commemorabimus, de quo relatum legimus,[c] cum eius ſententia a Cæſare Conſule rogata fuiſſet, & Cato quod conſulebatur, quoniam non è Republica videbatur, perfici nollet, longaq. oratione vtens, eximeret, dicendo, diem, Cæſar conſul prehendi loquentẽ, & in carcerem duci iuſſit. Senatus cõſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem: hac inuidia facta, Cæſar deſtitit, & mitti Catonem iuſſit. Nolumus itẽ aliquot ordinis noſtri Cardinales præſtantiſſimos ſilere, nõ longe etiam a memoria noſtra repetitos, vt quod ab ipſis factũ fuiſſe nouimus, id ceteri quoque hodie ſibi facile licere intelligant. Nam Calixtum III. (c *Plutarch. in Catone Vticẽſi. Aul. Gell. lib. 4. cap. 10.*)
D qui Patrum noſtrorum, aut ſuperiori ætate vixit, legimus, cum Cardinalis eſſet, eam in dicendis ſententijs libertatẽ cum grauitate coniunctam ſemper retinuiſſe, vt ſine vlla aſſentatione, ſeu timiditate, ſed magna modeſtia, & libertate, quod conducere putabat, loqueretur. Marcellum item Ceruinum, quem plerique noſtrum agnouimus, & ad ſummum Pontificatum euectum, Marcellum II. appellatum ſcimus, certum eſt, tum alijs in rebus, tum præcipue quo tempore de alienandis Eccleſiæ Romanæ bonis, aliquando ageretur, non ſolum vehementer illi conſilio obſtitiſſe, verumetiam alijs Cardinalibus ne aſſentirent, nulla prorſus maximorum Principum, ſiue

aliorum, qui repugnabant, ratione habita, perſuaſiſſe. PAVLVM A vero IIII. qui paucis abhinc annis e vita deceſſit, notum eſt, tum cum Cardinalis eſſet, ad eam, qua pollebat, facundiam, inſignem etiam in dicenda publice ſententia, & omni ſermone libertatem addidiſſe. Poſſemus & alios multos æterna dignos memoria Cardinales recenſere, qui hac dicendi libertate cum ſumma grauitate, prudentiaq. coniuncta mirifice floruerunt: ſed ad prolixitatem vitandam, ex quàmplurimis paucos hos modo memoratos ſufficere poſſe cenſuimus: etenim, cum hi S. R. E. gubernacula tenuerint, facile inde vnuſquiſque poterit perſpicere, tantum abeſſe, vt hæc loquendi fiducia cuiquam ex ijs obfuerit, vt immo hac potiſſimum ſynceræ B virtutis ſignificatione Deo illis aſpirante, ad ſummum Pontificatus gradum fuerint euecti, mortuiq. adhuc apud homines hoc nomine celebrentur, & in cælo, hac inter alias cauſa, æterna perfrui gloria cenſeantur.

QVONIAM vero libertas hæc inter virtutem, vitiumq. poſita, ſi ſalubri modo temperetur, laudem; ſi quo non debuit, ſe profuderit, reprehenſionem meretur, vt ille ſcripſit,[a] ad hanc moderationem tenendam, magna opus eſt cautione, vigiliq. circumſpectione. Nam quemadmodum ſæpe in alijs rebus contingit, vt quædam ſint veræ, aliæ non veræ, ſed quæ verarum imaginem referentes, nos ſpecie ipſa C decipiant: ſicuti ſunt veræ gemmæ, & gemmæ adulterinæ: verũ aurum, & aurum fictum: vera, & falſa iuſtitia: vera, & falſa pœnitentia; ſic in hac, de qua loquimur, libertate, euenit, vt alia vera, alia falſa exiſtat. Idcirco ne in vtraque dignoſcenda, atque exercenda, Conſiliarius aberret, proprias quaſdam notas in præſentia ſubijciendas cenſuimus, non omnino plene exacteq., ſed quæ ſatis argumẽto noſtro ſufficere poſſint, ne pro vera, ac ſolida dicendi fiducia, alteram illam, quæ potius audacia eſt, eius vultu deceptus, quis amplectatur.

PRIMVM igitur ponimus ad veræ libertatis rationem, tria requiri ſolere: Primum, vt qui locuturus eſt, veritatem ſibi ante oculos D proponat, ita vt verum id eſſe ſibi perſuadeat, de quo ei dicendum eſt. Secundum, vt illud bono publico profuturum eſſe iudicet. Tertium, vt hæc ipſa actio cum difficultate, ſeu periculo aliquo ſit coniuncta, vbi enim nulla eſt ſuſpicio alicuius offenſæ, non eſt cur magis dicatur libertas loquendi, quàm ſimplex quædam, atque conſueta omnibus in Senatu dicendi, ſiue reſpondendi ratio. Vnde libertas hæc a ſancto Chryſoſtomo bonum opus appellatur, & diuerſis rationibus ad diuerſas virtutes refertur:[b] nam prout numquam a vero dicendo aberrat, actus eſt virtutis, quæ fidelitas, ſeu veracitas

[a] Val. Max. lib. 6. c. 2.

[b] In c. 7. Act. Apoſt. hom. 17.

A vocari ſolet: [a] quatenus autem nullo humanatum rerum timore, aut periculo commouetur, ad fortitudinem pertinet; [b] ſcribẽte ſancto Cypriano quadam in Epiſtola: *Vidit admirans præſentium multitudo cæleſte certamen, certamen Dei, certamen ſpirituale, prælium Chriſti, ſtetiſſe ſeruos eius, voce libera, mente incorrupta, virtute diuina.* [c] Hæc autem fortitudo quia moderatur audacias, & timores, ideo proficit ad ea remouenda, quæ prohibere ſolent, ne quis libere loquatur. [d] Hincq. petebat Apoſtolus, [e] dari ſibi cum fiducia notum facere miniſterium Euangelij, quo loco Græce dicitur παῤῥησία, & ſic S. Chryſoſtomus, Theodoretus, Primaſius, Oecumenius, & Theophilactus, ibi interB pretantur, [f] & in Actibus Apoſtolorum legitur, quòd Iudæi videntes Petri conſtantiam, & Ioannis, quæ etiam Græce dicitur παῤῥησία, denunciauerunt eis ne loquerentur: at illi reſponderunt: *Non poſſumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.* [g] Et ſanctus Gregorius ait: *Vile eſt conſilium, cui robur fortitudinis deeſt: quia quod tractando inuenit, carens viribus vſque ad perfectionem operis non perducit.* [h]

Ad hanc vero libertatem exercendam, exigi multa ſolent, quorum nonnulla & in aliarum virtutum vſu requiruntur. Primum eſt, vt rei, loci, temporis, ac perſonarum, quibus cum agitur, ratio habeatur. Nam cum opportunitas omnibus in rebus potiſſimum C prodeſſe ſoleat, tum vero ad libertatis huius fructum cõſequendum occaſio in primis animaduertenda eſt, quæ niſi ſuo loco acceſſerit, huius libertatis vtilitas facile perire ſolet. Modus prætetea, ſi qua in re adhibendus eſt, in hac præcipue, de qua loquimur, libertate retinendus erit, vt pro rerum varietate, quæ tractantur, libertatis etiam veluti gradus quidam obſeruentur, cum modo vehementiorem, modo placidiorem, ſiue remiſſiorem eam adhiberi oporteat. Quod diſcrimen etiam in perſonis Conſiliariorum ipſorum, qui hac libertate vſuti ſunt, ſeruandum eſſe cenſemus, cum non eadem libertatis alacritas, iuuenem, ac ſenem, nec diu in Senatu verſatum, ac recens D in eum admiſſum, & vix dum Reipublicæ gubernacula attingentem, decere videatur.

Porro id cunctis commune eſſe debebit, vt quacumque de re coram Principe agatur, omnis a verbis aſperitas, a voce contentio, & clamor a vultu, atque a cetero corporis habitu, iræ, vel alterius perturbationis ſuſpicio prorſus amoueatur: & nihil arroganter, nihil proterue, nihilq. ad oſtentationem proferatur. [i] Et quoniam loquendi fiduciam conſcientia ipſa, atque innocentia maxime excitare ſolet, proderit multum, vt illa eo magis apud alios valeat, ſi is, qui dicturus eſt, veterem virtutis exiſtimationem ſibi antea compa-

rauerit,

a *S. Tho. 2. 2. q. 109. artic. 1. & ſeq*
b *S. Tho. 2. 2. q. 124. artic. 2.*
c *Cypr. lib. 2. epiſt. 6. S. Baſil. in Moral. reg. 70. c. 13.*
d *S. Tho. 2. 2. q. 123. artic. 3.*
e *Epheſ. vlt.*
f *S. Chryſoſt. hom. 24. in epiſtol. ad Epheſ.*
g *Act. 4.*
h *S. Greg. li. 1. Moral. c. 16.*
i *Quintil. lib. 11. cap. 1.*

rauerit; nec eo tantum tempore, aut loco, qui ſe tunc offert, ſed A quandocumque res poſtulat, libere loqui aſſueuerit, ita vt eam ſibi apud alios opinionem vitæ ſuæ probitate conquiſiuerit, ſe ad publicæ rei commodum, & dignitatem actiones ſuas præcipue referre. Quod & Quintilianus, quamuis Ethnicus, ſenſit, cum ſcripſit, [a] libertatem loquendi ab eo aptius exercendam, cuius mens vitijs omnibus erit libera, eundemq. facilius perſuaſurum, quia dicet ſæpius vera, & honeſta. Sed & illud obſeruandum, vt ſi ſuſpicio ſit, eam dicendi libertatem Principi moleſtam eſſe poſſe, curet Conſiliarius ſic dicendo illá temperare, non quidem vt obſcuriore, aut ſubmiſſiore voce vtatur; (nam, vt inquit Seneca, qui dicere niſi clam non B vult, pene non dicit: [b]) ſed vt ſicut medici amara pharmaca melle ſolent oblinire, ſic orationis acrimonia, quam dicendi libertas parit, verborum dexteritate, ac ſuauitate erga Principem leniatur, exẽploq. Euangelico, oleum vino miſceatur, ac virgæ emendationis dulcedo mannæ adiungatur. [c]

a Quintil. lib. 12. cap. 1.

b Senec. lib. 2. de ira. c. 29.

c S. Greg. 20. moral. c. 8. & in c. diſciplina. 45. diſtin.

Deniqve quod ſummum eſt, ſic orationis curſum prudenter dirigere perpetuo oportebit, ne lingua tamquam in lubrico ſolo periclitari interdum facilis, a veritatis, modeſtiæ, & charitatis ſemita vel minimum aberret. Vnde Periclem, traditum eſt, optare ſolitum, ne quod ſibi verbum in mentem veniret, quo populus offenderetur. C Nam quæ fortia dum dicuntur, videbantur, ſtulta cum læſerunt, vocantur: [d] & hæc quod ad veram libertatem ſpectat.

d Quintil. lib. 12. cap. 9.

Altera eſt autem quædam falſa libertas, quæ facile poſſet imagine ſua nobis imponere, niſi diligens cautio adhibeatur: eſtq. hæc multiplex, ac multiformis. Primum enim cũ virtutes in medio poſitæ, ſua habeant extrema fugienda, huiusq. libertatis alterũ extremum ſit, vitioſa taciturnitas, quæ ex ignauia, aut timiditate oritur, nunc nõ vetemur, ne hæc nos libertatis ſpecie decipiat, nam tota in ſilentio poſita eſt, & de ea alibi latius egimus. Verum alterum extremum eſt, quod a vera, & ſancta libertate tranſit in temeritatem, & audaciam, D ſpecie veritatis, & vtilitatis, quando ſcilicet is, qui loquitur, plus æquo ſibi tribuit, ac maiorem quàm conuenit arrogans auctoritatem, loco abutitur, atque in ſuo obſtinatus propoſito, alios patuifaciens non veretur verborum etiam aculeis eos mordere, crimina detegere, maledictisq. illorum famam proſcindere, quæ effrænis potius eſt linguæ licentia, atque impudens petulantia, ſeu ſcurrilitas aduerſus grauitatem, modeſtiam, & prudentiam: & ideo Conſiliario viro valde eſt indigna, ac ciuilibus etiam legibus condemnata, de qua hic longius non agimus, quòd eam a ſacri Conſiſtorij moribus,

A ribus, alienam eſſe nouimus, eamq. obiter hic tantum, id ita materia poſtulante, attingendam eſſe putauimus.

Est & alia falſa libertatis imago, quæ cum aſſentatione coniuncta eſt: cuius inſigne exemplum Plutarchus memorat Tyberij tempore in Senatu accidiſſe, vbi cum quidam exclamaſſet, eſſe libere loquendum; nec reticenda, quæ ad Rempublicam pertinerent, erectis ad hanc vocem omnibus, ipſo autem Tyberio attento: *Audi*, inquit *Caſar; in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palam facere, impendis te ipſum nobis, corpus tuum diurnis, nocturnisq. laboribus, & curis, pro Republica conficis:*[a] Alia multa addens ſub libertatis prætextu turpiter adulans. *a Plutarc. de diſcrim. adulat. & amic.*

B De hoc callidæ aſſentationis genere, licet admodum cauendum ſit, quippe quod non facile agnoſcitur, cũ, vt inquit ille, *Aduerſando quis ſæpe aſſentiatur, & litigare ſe ſimulans, blandiatur, atque ad extremum det manus, vinciq. ſe patiatur, vt is, qui illuſus ſit, plus viciſſe videatur:*[b] tamen plura hoc loco addenda non videntur, quandoquidem falſæ huius libertatis ſuſpicio in primarios Eccleſiaſtici ordinis Præſules vix cadere poſſe videatur. Quid enim commune eſſe poteſt præclaræ, generoſæq. Cardinalium menti, cum ſeruili, atque abiecto gratiã cauponandi genere? Quoniam tamen procliuis eſt ſatis hominum natura vt his blãditijs deliniatur, immo eam vim adulatio habere perhibea- *b Cic. de amic. ſub fine.*

C tur, vt quo audacior fuerit, quo impudentior, quo magis perfrictæ frontis, vt inquit Seneca,[c] eo vehemẽtius expugnet; propterea pauca hæc non ab re attingenda viſa fuerunt, vt meminerint qui locuturi ſunt, non facile dignitatis decorum ab ijs retineri poſſe, qui virtutes licet veras, & merita eorum; qui præſentes ſunt, niſi maxima neceſſitas poſcat, coram alijs ſibi commemoranda putent. *c In præfatio. lib. 4. quæſt. natural.*

His ſic poſitis, & declaratis, non obſtant quæ in contrarium propoſita fuerunt. Nam ad primum de gratia gratis data; Reſpondetur, non quæri a nobis, an Conſiliarius teneatur perpetuo quod optimum eſt, & perfectiſſimum cum omni libertate reſpon-

D dere, quod paucis datur, ſed id tantum ab eo exigi, ne dicendo ſimulet, ne mentiatur, ne fucum faciat, ſed quod ſibi conſcientia dictat, aperte, candideq. profiteatur. Ad quod præſtandum non eſt neceſſarium donum illud peculiare gratiæ gratis datæ, quæ paucis tantum ad certas functiones in Eccleſia Dei ſolet communicari[d], ſed ſufficit auxilium illud generale, quod vnicuique Deus in ſua vocatione ſubminiſtrat. *d S. Tho. 1. 2. q. 111. artic. 1. & art. 4. ad 1.*

Addimvs amplius, hunc ipſum licet ſedulo conantem, qui adhuc non poſſet tantã dicendi libertatem aſſequi, quanta fortaſſe alijs concederetur, non tamen in alteram vitioſæ taciturnitatis; & repre-

henſibilis ſilentij partem declinare debere, ſed ea facultate conten- A
tum eſſe, quam vires ſuæ patiuntur, ſicuti illis, qui non plene præce-
pta quædam Eccleſiæ ſeruare poſſunt, canones multum indulgere
ſolent,[a] non tamen illos ab integra præcepti obſeruatione liberant;
& ſicuti ille, qui ieiunare non poteſt, ſi cum illo diſpenſetur, vt cœ-
net, non ideo ſolutus eſſe intelligitur, vt carnes comedat;[b] & qui
aliena integre nequit reſtituere, non idcirco partem, quam poteſt,
reddere non compellitur;[c] Sic Conſiliarius non excuſatur a vera, fi-
deliq. ſententia aperte proferenda, quamuis illi dicendi vbertas, & fa-
cundia deſit; Viciſſim autem cum in libere loquendo præſtat id,
quod poteſt, excuſandus videtur, nemo enim etiam in reddendo de- B
bito quod iuſtitiæ eſt, ſupra id tenetur, quod vires ſuæ non patiun-
tur,[d] cum affectus magis, & voluntas apud Deum, quàm effectus ſit
conſiderandus.[e] Vnde tritum illud, voluntatem pro facto repu-
tari, & qui non poteſt facere quod cupit, faciat quod poteſt.[f]

Non obſtat ſecundum, quod de Chriſtiana libertate obijcie-
batur, quæ ſub nullius alterius legis iugo eſſe debet; Nam reſpon-
detur, catholicam Eccleſiam docere, eam eſſe veram loquendi liber-
tatem, quæ procul a nimio affectu, aut immoderato timore abeſt:
nam qui cupit bona huius ſæculi præter ordinem a legibus præſcri-
ptum acquirere, vel timet amittere, quæ acquiſiuit, non poteſt eſſe C
liber in ijs loquendis, quæ aut iuſtitia imperat, aut charitas ſuadet.
Vnde beatus Paulus vinculis licet conſtrictus, multiſq. ærumnis ve-
xatus propter Euangelium, non tamen ceſſabat in ipſo carcere præ-
dicare dicens: *Laboro vſque ad vincula, quaſi male operans; ſed verbum Dei non
eſt alligatum.*[g] Et de eadem libertate ad Philippenſes dicebat, per ſua
vincula factum eſſe, vt multi e fratribus auderent ſine timore loqui
verbũ Dei:[h] Et in Act. Apoſt. legitur, Apoſtolos in magnis perſe-
cutionibus numquam verbũ Dei dereliquiſſe.[i] Itaque non eſt li-
bertas latiſſimo eo ſenſu, quem aiunt hæretici pro effrænata viuen-
di, & operandi licentia accipienda: ſi enim eo modo ſumeretur, D
actum eſſet de omni iuſtitia, ac de omnibus virtutibus, ſiquidem, ſi
vnicuique arbitratu ſuo viuendi, ac loquendi facultas ſit permitten-
da; quid opus eſt legibus? quid magiſtratibus? quid vindice gladio,
dio, quem Apoſtolus neceſſarium eſſe ait?[k] *Quando*, vt idem inquit,
vos in libertatem vocati eſtis, tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis.[l]
De hac ſane libertate loquens ſanctus Chryſoſtomus ſcripſit: *Beata li-
bertas; quæ ſeruit legi, obtemperat iudici, paret auctori: quæ humilis Deo eſt, ſub-
iecta Chriſto: quæ imperata tenet; iuſſa complet, præcepta conſeruat, contendit vt
placeat; vt promereatur, inſtat: timet offendere, veretur delinquere: amat diuina*

a c. cum dilect. de dolo, & contum.
b Silu. in verbo ieiuniũ. q. 5. verſ. quartũ, & Nauarr. in Manual. præcepto de ieiunio nu. 22.
c Silu. in verbo reſtitutio. 6. q. 5. Caiet. in verb. reſtitutio cap. 8.
d S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 3. ad 5.
e S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 6. ad 1.
f c. 1. de cõceſ. preb. in 6.
g 2. Tim. 2.
h Philip. 1.
i Act. 20.
k Rom. 13.
l Gal. 5.

A *monita frequentare, vt enim obſequia legis obtinent libertatem, ſic contemptus generat ſeruitutem.* [a]

Quod & Ethnici etiam, quibus vera lux nondum patebat, ſcriptum reliquerunt, dicente Ariſtotele: *In populari ſtatu viuit vnuſquiſque vt vult, ſed hoc parum eſt, non enim putandum eſt eſſe ſeruitutem, viuere ad formam Reipublicæ, ſed ſalutem.* [b] Et Tacitus: *Falluntur, quibus luxuria ſpecie libertatis imponit.* [c] Et Quintilianus loquens de moribus, & virtutum ornamentis, quibus oratorem inſtructum eſſe oportet, inquit: *Hinc mihi ille iuſtitiæ hauſtus bibat, hinc ſumptam libertatem in cauſis, atque conſilijs præſtet: neque erit perfectus orator, niſi qui honeſte dicere & ſciet, & audebit* [d].
B Nam ſæpe ſpecies libertatis deducere ad temeritatem ſolet, non cauſis modo, ſed ipſis quoque, qui dixerunt, periculoſam. [e]

20 Et quoniam hanc libertatem catholica Eccleſia ſemper hoc ſenſu approbauit, & aliam, quam hæretici intrudere conátur, tum ſummi Pontifices, [f] tum etiam veteres Imperatores improbarunt, [g] multaq. hodie copioſe, & erudite in hanc ſententiam conſcripta leguntur, [h] ideo ab alijs rationibus, & argumentis ad illam confutandam ſuperſedendum eſſe duximus.

21 Non obſtat tertium: nam libertatem cum modeſtia coniunctam ponimus, quæ publicam vtilitatem tamquam finem habet
C præſtitutum, vt eam tueatur, non vt in aliorum mores inuehatur: immo, ſi quandoque aliquorum opiniones contingat redarguere, eorum tamen affectus, & ſtudia potius laudet, & protegat: hoc autem graue onus Senatori videri non debet, quia ſicut in vno corpore, vt ait Apoſtolus, *Diuerſa ſunt membra, nec omnia eundem actum habent* [i]: aliud enim eſt oculus, aliud pes, aliud manus, aliud auris, diuerſæq. ſunt ſingulorum operationes: [k] ſic in vitæ humanæ ſocietate, alia, atque alia ſunt hominum munia a Deo iniuncta, vt vnuſquiſque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit. [l] Cum ergo Cardinalis officium libertatem dicendi in conſilio omnino requirat,
D non poteſt ille ſe aliorum priuatorum hominum exemplo tueri, qui id non faciunt, cum ad hoc illi non fuerint vocati. Præterea congruit valde quod ſcripſit Seneca ad Polybium, conquerentem multa ſibi non licere, quæ humilibus, & in angulo iacentibus licent: *Magna* (inquit ille) *ſeruitus eſt, magna fortuna; non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere: audienda ſunt tot hominum millia: magnam tibi perſonam, hominum conſenſus impoſuit, hæc tibi tuenda eſt, huc te ſtudia tua deduxerunt, nihil te plebeium decet, nihil humile:* [m] ſic Cardinales cum ob gradus amplitudinē Regibus æquiparentur, decet eos etiam Regiam quandam auctoritatem in loquendi libertate retinere. Hincq. ſicuti Senatoribus olim apud

a S. Chryſoſt. homil. in illud Iſaiæ, ſi volueritis.
b Ariſt. lib. 5. polit. c. 9.
c Corn. Tacit. lib. 17. Annal.
d Quintil. lib. 12. cap. 2.
e Quintil. lib. 12. cap. 9.
f S. Leo ep. 7. S. Greg. lib. 9. epiſt. 60.
g l. cunctos populos. l. nemo. C. de ſum. Trinit. et fid. cath.
h Bellarm. lib. controuerſ. tit. Rom. Pont. lib. 4. c. 17. ad 5. arg. & titu. de laicis. lib. 3. c. 18. & 19.
i Rom. 12.
k 1. Cor. 12.
l Epheſ. 4.
m Sene. de cōſol. ad Polyb. c. 25. & ſeq.

Roma-

Romanos poteſtas erat tributa, vt cum ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, quæcumque vellent expromerent, ac de bello, & pace, de vectigalibus, & legibus, ceterisq. omnibus, quibus res Romana continebatur, ſuadere, & diſſuadere eis liceret: [a] ſic ſummi Pontifices animaduertentes ex hac dicendi libertate, publicæ rei vtilitatem potiſſimum pendere, curarunt eorum conſtitutionibus, decretis, & reformationibus poſteritati traditis, vt omnia a Cardinalibus impedimenta auferrentur, quibus libera eorum ſuffragia poſſent retardari.[b] Et in libro Ceremoniali continetur, quòd vbi Papa os aperit nouo Cardinali, id expreſſim ei mandat, vt in conſilijs, ſeu votis explicandis, ſolum Deum præ oculis habeat.[c] A B

a Tacit. lib. 3. & lib. 13.

b In decret. & reform. Martini V. & Sixti IIII. Alexand. VI. Iul. III. & aliorũ.

c In lib. 1. cerim. cap. 10.

Non obſtat quartum, nam dupliciter ea impedimenta conſiderari poſſunt, aut in Conſiſtorio, aut extra Conſiſtorium. Nos de Conſiſtorio loquimur, quod cum ſit proprius locus conſultationis, ad eumq. ſtatis temporibus conuocentur Cardinales ad ſententiam dicendam, tenentur peculiari iuſtitiæ vinculo, propriaq. ſuſcepti muneris obligatione, quando ſententiam rogantur, clara, liberaq. voce reſpondere quod ſentiunt, ideoq. ceſſant tunc externa hæc omnia impedimenta, quæ a nobis in alijs quæſtionibus ſigillatim examinata, & confutata fuerunt. At extra Conſiſtorium, ſi quando Cardinales ſponte ad dandum Papæ conſilium ſe accingant, non negamus quando id non iuſtitiæ, ſed charitatis potius vinculo fecerint, multa ab ijs circumſpici debere, & impedimenta, quæ ſupra obiecta fuerunt, diligenter ab ijs expendi poſſe, vt quamuis quod dicturi ſunt, numquam a fide, & veritate ſeiunctum eſſe debeat, quod tamen ad rationem, ſeu modum explicandæ ſententiæ ſuæ pertinet, non credimus eos ad ſummam illam libertatem retinendam cogendos eſſe, ſed prout eis opportunum viſum fuerit, bono eos ſpiritu ducente, ſermonis ſui vim, ac curſum prudenter moderari poſſe, & debere, ita tamen, vt cum Reipublicæ neceſſitas vrget, nec publicè, nec priuatim officio ſuo deſint. C D

PARS V. QVAEST. II.

An aliquo verborum ornatu, aut quo potius dicendi genere Cardinalem vti conueniat in Conſiſtorio.

A DVo ſunt, quæ in Conſiliarijs præcipue requiri ſolent. Primum, vt de re propoſita recte, prudenterq. ſentiant. Secundum, vt aperte, atque accommodate quæ ſentiunt, explicent. Pertinet igitur in primis ad Cardinales, qui a conſilijs ſunt ſummi Pontificis, in vtroque præcellere: nam cum in ſublimi, & excelſo dignitatis gradu ſint collocati, decet nihil ab eis niſi perquàm inſigne, atque perfectum proficiſci. QVAEST. XXXIX.

Poſtquam igitur de rebus, & de his, quæ ad primum caput pertinent, alibi ſæpius egimus, nunc de pronunciandæ ſententiæ ratione, & quibus hoc verbis fieri debeat, tractandum duximus, præſertim cum varie hac de re multos ſentire audiamus.

B

IN primis enim non defuerunt quandoque nonnulli, male contra diſciplinas, & dicendi ſtudia animati, qui comminiſcerentur, cum olim dictum fuerit: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini:* [a] propterea Chriſtianis nihil laborandum, quibus verbis, aut quo dicendi genere vtantur, ſed potius nullo humano apparatu præcedente, totos ſe Spiritus ſancti afflatui, gubernationiq. committere debere. *a Matt. 10.*

ALII ſunt, qui dicant, ſicuti aliud eſt res ipſa, quæ dicitur, & aliud
C modus, quo ea dicitur; ſic veritatem quidem, & fidem in re ipſa explicanda ad Cardinalem pertinere, eo quòd iſtæ ſint conditiones ſua vi, & natura illius officio annexæ: qualiter autem id dicatur, quibus verbis, quove ordine (quæ ad modum rei ſpectant) tamquam accidentia quædam, eiuſdem Cardinalis muneri adiungi: & ideo cenſent hi, quando ea, quæ vocant ſubſtantialia, non prætermittuntur, parum deinde referre, quis modus in accidentalibus obſeruetur.

RVRSVS ſunt alij, qui cum legerint, ſacram Scripturam, ideo difficiliore & obſcuriore ſermone traditã fuiſſe, ne auctoritas illius vileſceret, [b] & non defuiſſe olim veteres dicendi magiſtros, qui diſcipulos *b S. Aug. de doctr. Chriſt. lib 2. cap. 6. & lib. 4. cap. 6.*

V iuberent

a Quintil lib. 8. cap. 3. iuberent obſcurare ea, quæ dicerent. [a] Sic Cardinales putant pro A
ſumma eorum grauitate non adeo communibus verbis, ſed tantum abditis, atque intellectu difficilibus, tum ſubmiſſiore etiam voce vti debere, vt ſicuti gradus ſublimitate ab alijs differunt, ſic exquiſita dicendi formam, diuerſos ab alijs ſe præbeant.

DENIQVE ſunt alij, qui ſimplicem potius quendam ſermonem ab omni prorſus ornatu, atque artificio remotum, a Cardinalibus requiri dicunt, ne dicendi illud officium, quod publicæ vtilitati ſeruire debet, in verborum flores & ſermonis nitorem euaneſcat, ſicuti olim in Areopago, nec præfationes, nec perorationes permittebantur, vt tota dicentis induſtria in rei ipſius ſubſtantia defigeretur. [b] Et Apoſtolus, ſe non in ſublimitate ſermonis, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis ad Gentes acceſſiſſe, profitebatur, [c] cum regnum Dei non ſit in ſermone, ſed in virtute. [d] Ad quod & Græcum illud pertinet: *Loquere apertius, licet indoctius*. Hæc illi. B

b Ariſt. 3. Rhetor. c. 14. & 16. Quintil. lib. 4. cap. 1.

c 1. Cor. 2.

d 1. Cor. 4.

NOS autem quoniam a ſingulis his opinionibus longe abſumus, ideo vt clarius mentis noſtræ ſenſum patefaciamus, illud primum animaduertendum cenſemus, veterem eſſe ſapientum regulam, non ſemper eandem omnibus in rebus loquendi rationem tenendam, ſed pro vario rerum genere, de quibus agendum eſt, varietatem quoque orationis adhibendam eſſe, cum ſicut vmbra corpus ſequitur, ſic & oratio ad rerum conditionem debeat ſe flectere, & accommodare. C

NOTANDVM præterea eſt, diuerſas eſſe cauſas illas, quæ materiã multiplicem Cardinalibus offerunt loquendi in Conſiſtorio. Nam exempli cauſa, Cardinalis, qui perfunctus eſt legatione ſibi a ſummo Pontifice commiſſa, cum in Vrbem reuerſus eſt, ſolet ea, quæ ſibi in Legatione mandata fuerunt, quæ impleta, quæ neceſſitate ſuadente omiſſa, tum varietates, accidentia, pericula, difficultates, & huiuſmodi alia multa, quæ ſe frequenter interiecerunt, ordine recenſere. Quod quidem proprium quoddam orationis genus cum dignitate coniunctum, requirere ſolet. D

FIT etiam ſæpe, vt certo Cardinalium cœtui, ac Congregationi grauiora quædam negotia cognoſcenda, atque examinanda Summus Pontifex committat, quæ deinde in ſacro Conſiſtorio referantur: quod munus ſolet ad eum, qui ſenior eſt, & caput illius Congregationis habetur, pertinere. Vnde id quoque non niſi longa, & continuata oratione abſolui poteſt, veluti ſi de Canonizatione alicuius Sancti; de expeditione aduerſus infideles ſuſcipienda; de vetere

Ciuita-

A Ciuitatum, aut Caſtrorum infeudatione, de generali Eccleſiæ reformatione inſtituenda, aut de alijs huiuſmodi maximis negotijs, ſit referendum.

Svnt, & alia, quæ frequenter tractáda ſe offerunt, magni & ipſa ponderis; de quibus in Senatu ſtatuendum eſt; & hæc cũ varijs capitibus ſint diſtinguenda, longiorem etiam orationem deſiderant, ab ijs præſertim, qui priore loco ſedent, atque alios ordine antecedunt; ſicuti & alia multa emergunt ſæpe in genere deliberatiuo, ſiue præmeditate, ſiue ex tempore examinanda, quæ, pro rerum, & temporis conditione, dicendi campum nunc latiorem expoſcunt,
B nunc breuiore ſpatio contenta ſunt.

Svnt alia denique quotidiana magis atque vſu frequentia, in quibus nihil immorari oportet, & paucis comprehendi poſſunt: & inter hæc omnia, quædam etiam ſunt, quæ ex ſcripto potius recitare, quàm ore memoriter referre Cardinalis eligit: quod quidem vnicuique arbitratu ſuo licet, vt aliàs dictum fuit.

Et quamuis aliquibus videri poſſit, breuitatem, aut prolixitatem non multum pertinere ad modum, aut ornatum dicendi, cum dilucide ſemper omnia ſint explicanda; attamen certum eſt, vbi latius diffunditur oratio, ibi magis illius tum ordinem, tum per-
C ſpicuitatem apparere, cum alioquin in breui reſponſione, concinnus, & aptus ſermo vix ab impolito, & rudi dignoſcatur. Vt enim in prægrandibus vel exculptis, vel depictis imaginibus, & ſimulacris, errata artificis facilius deprehenduntur, quàm in paruis: illa ſiquidem ſe tota membrorum diſtinctione intuentium oculis magis produnt; ſic procliuius eſt in longa, quàm in breui oratione dicentis notare imperitiam.

Tria igitur ſunt illa, quæ hoc argumento quæri poſſe videntur. Primum ad res ipſas pertinet, quæ dicendæ ſunt. Secundum ad modum, quo hæc ſunt explicanda. Tertium ad verba, quibus Conſi-
D liarium vti decet, quamuis hæc ipſa diſtinctio non ita accurate, aut ad viuum ſit reſecanda. Quod ad primum attinet, nos hic ea omittimus, quæ ad res inueniendas, probandas, & amplificandas, ſiue ad totam dicendi artem pertinent; non quòd dubitemus, quin hæc regendis conſilijs maxime vtilis, ac bono viro digna ſit cenſenda [a], cum ex intimis ſapientiæ fontibus eam fluere, atque optimos in dicente mores exigere auctores teſtentur; [b] non etiam quia illam Eccleſiaſticis viris indignam eſſe arbitremur, ſcientes S. Auguſtinum ſcripſiſſe, facultatem eloquendi in medio poſitam eſſe ad perſuadenda vera, vel falſa; qua cum improbi ad praua docenda vtantur,

[a] Quintil. lib. 2. c. 16. Ariſt. 1. Rhet. c. 2.

[b] Cic. lib. 2. de orat. et de clar. orat. Quintil. l. 12. c. 1. & 2.

multo magis decere bonos eandem ad veritatis, & iuſtitiæ vſum A
adhibere;[a] & præterea videamus magna eruditorum omnium cō-
mendatione, eorum ſcripta hodie celebrari, qui cum Chriſtianis vir-
tutibus valde eſſent inſignes, atque de ſancta Eccleſia optime me-
riti, præclaros etiam de Eccleſiaſtica Rhetorica commentarios po-
ſteris reliquerunt;[b] Verum cum de Cardinali, qui in ſacro Conſi-
ſtorio dicturus eſt, agamus, non videmus eum huic neceſſitati di-
ſerte, atque ornate loquendi ſubijciendum eſſe, ſed potius, quod olim
de Philoſophis dictum fuit, non eſſe ſcilicet cultum dicendi ab eis
anxie requirendum, ſed, ſi adſit, non repudiandum, idem ad Con-
ſiliarios quoque, de quibus agimus, traducendum putamus, non vt B
ornatum hunc oratorum, aut concionatorum more exerceant, ſed
tantum vt illius venuſtatem ad vſum ſuum, quantum eis licebit,
accommodent.

a S. Aug. de doctr. Chriſt. lib. 4. c. 2.

b Lib. de Rhetor. Eccleſ. illuſtr. CARD. VERON. & Lud. Granat. Dominic.

HIS igitur prætermiſſis, ad quæ Conſiliarium nullatenus adi-
gimus; venimus nunc ad illud, quod in rebus, de quibus agi-
mus, tractandis neceſſarium eſſe omnino ducimus. Id vero in pri-
mis eſt, vt quod ſibi dicendum proponet, cum dignitate explicare
contendat, quod decorum appellari ſolet, de quo ſcripſit Cicero:
*Vt in vita, ſic in oratione nihil difficilius, quàm quid deceat videre: πρέπον ap-
pellant hoc Græci, nos dicamus ſane decorum: huius ignoratione, non modo in vi-* C
ta, ſed ſæpiſſime in pöematis, & in oratione peccatur.[c] Et rurſus alibi ait:
*Qui quod aut poſtulet tempus non videt, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eo-
rum, cum quibus eſt, dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in
aliquo genere inconcinnus, aut multus eſt, is ineptus dicitur.*[d] Ideoq. nec ſtu-
dium illud in motu corporis, ac pronunciatione ſibi impendendum
putet, quod Rhetorum potius ex ſuperiore loco pro concione lo-
quentium eſſe ſolet,[e] ſed eam tum moderationem, tum grauitatem
ſemper tueatur, quæ Principis maieſtati, lociq. auctoritati debetur.
Deinde quod mente concepit, ſic ſibi proferendum eſſe ſciat, vt il-
lud in animum auditoris tranſmittat, atque intellectum Principis, D
ad quem præcipue oratio dirigenda eſt, plane inſtruat. Vnde vete-
res dixerunt, docere eſſe neceſſitatis: nam quamdiu non intelligit is,
qui audit, poteſt exiſtimare qui dicit, ſe adhuc non dixiſſe, vt ait
S. Auguſtinus.[f] Ex quo ſequitur (quamuis hoc ipſum etiam ad mo-
dum pertinere poſſit) Conſiliarium quemcumque in primis eniti
debere, vt quod ipſe ſentit, & animo comprehendit, audientibus
quoque planum & apertum faciat.[g]

c Cic. in Brut.

d Cicer. de orat. 2.

e Val. Max. lib. 10. cap. 10. Quintil. li. 11. cap. 3.

f S. Aug. li. 4. de doct. Chriſt. Cicer. lib. 2. de orat. & Quintil. lib. 3. cap. 5.

g Ariſt. 3. Rhetor. c. 2.

NEQVE vero ſatis eſſe putet ſententiam ſuam de re propoſita vt-
cumque explicare, ſi enim cumulate officio ſuo ſatisfacere vult, illud

curare

A curare debet vt rationibus firmis, ſi occurrunt, illam confirmet, & argumenta etiam contraria cum res id poſtulat, diluere conetur. In primis autem, vt eo ordine cuncta diſpenſet, quo facile tum Princeps, tum alij Conſiliarij ea, quæ dicit, percipere poſſint. quod quidem facile conſequetur, ſi non temere, neque caſu, ea, quæ in mentem veniunt, proferat, ſed quid primo, quid ſecundo, quid vltimo loco dici oporteat, attente, & diligenter conſideret. Mirum enim eſt, quantum lumen rebus afferat ordo, quantumq. valeat non ſolum ad res memoria retinendas, verum etiam ad eaſdem plane, & dilucide apud ipſos Conſiliarios explicandas. [a] Quemadmodum

B enim palatium magnifice extructum, non tam exornat ſupellex elegans, & pretioſa, quàm illius diſtributio non confuſe, & perturbate, ſed congruis locis collocata; [b] eodem modo in explicanda ſententia, non ſolum ea, quæ occurrunt, commemoranda ſunt, verum in primis danda eſt opera, vt oratio neque confuſa ſit, neque perturbata, ſed quidquid profertur, ſuum locum, & ſuum gradum tenere videatur. Vnde veteres dixere, ſapientis eſſe bene ordinare, quæ tractanda ſunt. [c]

Sequitur nunc modus, quo res ipſa dicenda eſt, qui eò non pertinet, quo linguæ genere vtendum cenſeamus, non enim de hoc

C dubitamus; cum Latini ſermonis dignitatem in ſacro Conſiſtorio perpetuo obſeruatam fuiſſe, ac tam in conſultationibus, quàm reſponſis dandis, decretis ſanciendis, Oratoribus Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijsq. fere omnibus rebus gerendis inuiolabilem ſemper extitiſſe ſciamus: [d] quod & antiquitus Romano populo maxime cordi fuiſſe, auctorum monumenta teſtantur, affirmantium, magna cum perſeuerantia cuſtoditum ab eis fuiſſe, ne Græcis vmquam niſi Latine reſponſa darent, nec in Vrbe tantum, ſed etiam in Græcia, & Aſia per interpretem eos loqui cogerent, vt Latinæ vocis honor per omnes Gentes vene-

D rabilior diffunderetur. [e] Non etiam hic quærimus de modo pronũciandi, an voce tantum, an etiam per codicillum, aut calculos liceat ſuffragium ferre, de quo alibi egimus, [f] ſed hic tantum de ratione ipſa dicendi diſſerimus, qua Conſiliarij ſententia erit explicanda, quæ quidem duo præcipue reſpicere videtur, nempe vt dicens, auditores delectet, tum etiam vt eos moueat, & flectat. [g] Hæc autem non quidem ſic neceſſaria eſſe affirmamus, quemadmodum illud, quod de docendo diximus, ita vt ſi Conſiliarius loquendo non delectet, aut non flectat, munus ſuum non bene præſtitiſſe iudicetur. Verum id tantum ſignificamus, quod cum conſilia, & Senatus fue-

a Clem. Rom. lib. 1. Recognit. Quintil. li. 11. cap. 2.

b S. Greg. Nazianz. in orat. de moderat. in diſput. adhibenda.

c Ariſt. lib. 1. & 3. Rhetor.

d Nicolaus I. ad Michaelem Imper. epiſt. 8.

e Val. Max. lib. 2. c. 2.

f In quæſt. 40.

g S. Aug li. 4. de doct. Chriſt. cap. 12.

riút inſtituta non ſolum vt Princeps ipſe ex ſingulorum ſententijs, A
quid magis Reipublicæ conducat, ſapientius decernere poſſit, ſed
etiam vt omnes ſimul in Senatu collecti tamquam plurima lumina
ſibi cohærentia ſe mutuo illuſtrent, atque inflamment, auditisq. al-
terutrum rationibus, rectius, atque vtilius conſilium ex omnibus cõ-
fletur. Idcirco hinc ſequi illud dicimus, quo commodius, atque ef-
ficacius quiſque hoc præſtare poterit,[a] ita vt conſilio ſuo alios do-
ceat, & delectet, & flectat, illius iudicium præ ceteris commendan-
dum eſſe cum tria hæc in ſermone Eccleſiaſticorum etiam virorum
ſi ex dignitate concurrant, magnos fructus pòpulo Dei afferre ſo-
leant.[b] Quod & ſacri Theologi peculiari Spiritus ſancti munere di- B
uerſis fidelibus ad vtilitatem ſanctæ Eccleſiæ interdum communi-
cari tradiderunt.[c]

a S. Aug. de catbech. rud. cap. 10. & ſeq. tom. 4.

b S. Aug. li. 4. c. 12. de doctr. Chriſtia. Aug. de Ancon. q. 107. art. 2.

c S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1.

Et ſi quis diceret, Conſiliarij munus eſſe, explicare tantum Papæ
ſententiam ſuam, non autem delectare, aut perſuadere, quod alte-
rius operæ eſt; Reſpondemus Conſiliarium dupliciter conſiderari
poſſe, ſiue tamquam priuatim conſilium præbentem, aut tamquam
in publico loco. Nam cum priuatim agit, poteſt vtcumque ſenten-
tiam ſuam proferre; at cum publice, tenetur in primis id agere, vt
ab omnibus audiatur. Quemadmodum enim ſacerdos, qui ad ho-
ras canonicas recitandas adſtringitur; ſi eas ſolus, & in cubiculo ſuo C
perſoluat, non peccat dum ſubmiſſe, & quodam modo ſibi ipſi tan-
tùm eás recitat: at, ſi in choro, hoc eodem officio fungitur, eas more
chori, & clara voce ita proferre debet, vt ab alijs intelligatur: quæ
Theologorum ſententia eſt;[d] Sic & Cardinalis quando in Conſi-
ſtorio, de quo nos loquimur, tamquam in choro ſententiam dice-
re debet, certum eſt, eam in primis ſic ab ipſo pronunciandam eſſe,
vt alij omnes intelligant, eiusq. rationibus inſtruantur. Quòd ſi ille
tunc ſuffragij ſui proferendi rationem ſic accommodare nouerit, vt
eoſdem etiam, qui audiunt, delectet, & flectat; dubium non eſt, quá-
uis hæc ei neceſſitas non incumbat, longe tamen præſtantius par- D
tes ſuas præſtiturum eſſe, dum tamen id ab eo minime affectatum
appareat,[e] nec modum vmquam in dicendo excedat: nam breui-
tas, vt ait Cicero, non modo Senatoris, ſed etiam Oratoris magna
laus eſt in ſententia.[f]

d S. Tho. 2. 2. q. 83. artic. 12. Caiet. in ſum. verb. hora canonica. in fine. Nauar. tit. de orat. & hor. canonic. cap. 17. num. 38.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f Cicer. lib. 3. de leg.

Tertivm nunc caput ſupereſt, quod ad verba pertinet, quibus
Cardinalem in Conſiſtorio vti deceat, cuius rei, cum campus admo-
dum patens, amplusq. ſe aperiat, nos breuitatis cauſa, duo tantum
attingemus, quæ tamquam extrema fugienda eſſe cenſemus. Alte-
rum, vt omnis oſtentationis ſuſpicio vitetur, ideoq. non ſolum a flo-

ſculis

A ſculis verborum, atque ab affectato omni ſermonis nitore abſtineat, ſed etiam caueat ne adeo exacte, ac exquiſite, quæ dicenda ſunt, contexere ſtudeat, vt quod ille dixit [a] ad perpendiculum oratio compoſita, nimiumq. lucernam olere videatur. Alterum ne vulgaria nimis, rudiaq. verba, quæ potius ex imperitorum hominum ore prodire ſolent, in ſacro illo, dignitatisq. pleno loco proferantur; ſed purus quidam, ac ſimplex, Eccleſiaſticusq. ſermo adhibeatur, [b] quòd is Eccleſiaſtico homini, coram Eccleſiæ Senatoribus, de rei Eccleſiaſticæ tractatione mire aptus eſſe videatur; & quod potiſſimum eſt, ex eo tamquam ſancti Spiritus inſtrumento, facilius rapi debeat au-
B dientium affectus, quàm ex alia quauis bene culta, atque artificioſa oratione.

a Plutarch. in Polit.
b Clem. Rom. lib. 1. recognit. Clem. Alexā. lib. 1. ſtromat. S. Cypr. lib. 2. epiſt. 2. S. Hieron. in ep. 125. ad Damaſ. q. 2. in fi. S. Greg. Nyſſen. in vita S. Greg. Thaumaturgi poſt princip.

ILLVD quoque non prætermittimus, quòd ſicuti quædã eſt eloquentia, quæ ætatem iuuenilẽ decet; quædam, quæ ſenilem (nec enim dicenda eſt eloquentia, ſi perſonæ non congruat eloquentis, vt præclare S. Auguſtinus ſcripſit) ſic certum eſt, non omnia verborum ornamenta, quæ alios decere poſſunt, Cardinaliũ dignitati congruere [c]: Sicut enim monilibus, & margaritis, ac veſte longa, quæ ſunt ornamenta feminarum, deformantur viri, & veſtes purpura, coccoq. fulgẽtes, non ſunt ſenibus aptæ; ſic non omni cauſæ, nec auditori, nec
C perſonæ, nec tempori congruit, vt ait Cicero, [d] orationis vnum genus, & ornatus ille, qui orationem aliquam illuſtrabit, alteram deſtruet, & vim rerum in contrarium vertet, niſi fuerit loco, & perſonis accommodatus. [e] Immo nec inter eoſdem Cardinales, ætate grauioribus, ſeu auctoritate eminentioribus in dicendo ea conuenient, quæ in ceteris ætate recentioribus, vtcumque ferri poſſent, cum nec idem calceus vtcumque elegans, & pulcher, omnium pedibus, vt Græcus ille dixit, conueniat.

c S. Aug. li. 4. de doct. Chriſt. c. 6. Plutarch. in lib. Polit.
d Cic. lib. 3. de orat.
e Quintil. lib. 11. cap. 1.

NON obſtant igitur quæ antea ex varijs multorum ſententijs tamquam contraria afferebantur; non primum, quòd a Chriſtiano
D homine nulla ſit præparatio in dicendo adhibenda: nam notum eſt prudentiæ eſſe proſpicere finem, & comparare ſe ad ea, quæ fini illi aſſequendo poſſunt prodeſſe, [f] & ideo Saluator noſter eo in loco non prohibet, ne conſiderentur ea, quæ agenda, vel dicenda ſunt. non enim diuina inſpiratio humanam excludit induſtriam, alioquin Apoſtolus ſe ipſum redargueret, qui, cum Doctores operatione Spiritus ſancti fieri affirmet, Timotheo tamen, ac Tito, quæ eos docere oporteat, accurate demonſtrat, vt ait ſanctus Auguſtinus [g]: immo ſi prætermittat homo facere quod poteſt, ſolum diuinum auxilium expectans, videretur tentare Deum. [h] Quod igitur apud

f S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 1. & 7.
g S. Aug. de doctr. Chriſt. lib. 4. c. 15.
h S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 4. ad 1.

ſanctum

a *Matt. 10.* ſanctum Matthæum legitur: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini;* [a] A non ad ſtatum tranquillitatis pertinet, quo nos comparare ad dicendum poſſumus, & debemus, ſed in ipſo perſecutionis æſtu, in ipſiſq. extremorum periculorum fluctibus accipiendum eſt, ne ſcilicet tunc animo deijciamur, ſed in Domino cõfidamus: quod ſanctus Gregorius tradidit. [b] Idemq. & Theophilactus pariter declarauit dicens: Si res agitur ſedato animo inter fideles, dignum eſt, vt dicenda præmeditemur, paratiq. ſimus ad defenſionem iuxta monitum ſancti Petri: at ſi inter imminentia tyrannorum tormenta verſemur, noſtrum eſt confiteri; ſapienter autem reſpondere, Dei. [c] Quod, præter alia a nobis ſupra hoc argumento tradita, [d] in præſentia dictum eſſe voluimus. B

b *S. Gregor. in regiſtr. lib. 2. cap. 37.*

c *Theophil. in Matt. c. 10.*

d *In quaeſt. 30. in fin.*

Non obſtat ſecundum, quòd in Conſiliario fides, & veritas potiſſimum inſpiciatur. Nam cum conſilium petatur in Senatu, non ſolum vt Principi, ſed & alijs quoque Conſiliarijs ſuffragetur, qui auditis rationibus inſtruantur, & moueantur: propterea plurimum refert, quo modo, quibus verbis, quo geſtu, & motu corporis, id, quod mente conceptum eſt, in animos audientium tranſmittatur. Vnde Conſiliarius ſi hæc prætermittat, quamuis mala fide id non agat, non tamen implet omnem officij ſui partem, quia non ſubuenit ijs, quibus ſubueniendum eſſet ea ratione, & modo, quo oporteret. C

Non obſtat tertium: nam qui conſilia ſua ex induſtria obſcurare nituntur, aut verborum inuolucro, ſeu ſubmiſſa nimis voce dant operam, ne ab alijs intelligantur, perſpicuum eſt, eos muneri ſuo minime ſatisfacere, ſiquidem, vt ait ſanctus Auguſtinus, [e] loquendi omnino nulla eſt cauſa, ſi, quod loquimur, homines non intelligunt. Et ſanctus Hieronymus Iouiniani inuolucra damnans, dicebat: *Ad te non pertinet, ſi alius non intelligat quid velis dicere, quia non ad omnes, ſed ad tuos loqueris:* [f] præſertim, quia qui ſic perplexe, & inuolute loquuntur, plerumque id faciunt, ne videantur diſſentire a Principe, cum tamen eos conſcientia in contrarium extimulet, & ideo nullo pacto euadunt culpam hoc artificioſo dicendi genere, immo maiorem illam ſibi eo ipſo adiungunt: nam cum a voluntate culpa gignatur, quo magis illa mente præparata fuerit, atque auctori ipſi placuerit, eo grauior haberi ſolet: & propterea qui arte, & induſtria huiuſmodi ſermones nectunt, aut ea vocis tenuitate vtuntur, vt conſilium a ſe datum nec a Principe, nec ab alijs percipi facile poſſit, dubium non eſt maiori ſe crimine inuoluere. D

e *Aug. lib. 4. de doct. Chriſt. cap. 10.*

f *Hiero. lib. 1. contra Iouin. & epiſtola 51. ad Domnionẽ.*

Non obſtat quartum: nam immo inter eximias virtutum laudes,

A des, quas ſacræ Litteræ de Domino Saluatore prædicant, eloquentia quoque eius enumeratur, non illa quidem fucata & varijs pigmentis expolita, ſed diuina quadam vi ad animos permouendos, & illuminandos accommodata, vt verbis Ludouici Granatæ Dominicani vtamur, qui varijs auctoritatibus, atque argumentis hoc comprobauit.[a] Vnde & ornatus verborum congruus, & lingua eucharis a Salomone commendatur,[b] ad quam tamen adhibendam nos Conſiliarium non neceſſario adigendum eſſe dicimus; ſed ſicuti etiam vaſis fictilibus gratum conuiuium apparatur, & clauis ferrea ad claudendum vſui eſſe poteſt,[c] licet argentea, aut aurea inſtru-

B menta longe magis exornent, atque homines detineant; ſic de prudentia dicimus, quæ ſola poteſt etiam ad res grauiſſimas deliberandas valere, ſed tamen cum ornatu coniuncta multo plenius, ac validius id efficiet. Vnde quando Apoſtolus ſe imperitum ſermone profeſſus eſt, & Regnum Dei dixit non eſſe in ſermone, ſed in virtute: non ſentit ideo humanam eloquentiam prorſus ablegandam eſſe,[d] verum in ea non eſſe homini innitendum, ſed virtuti Spiritus ſancti.[e] Siue etiam illud accipiendum eſt, Regnum Dei non nudis verbis, ſed virtute operum ſpiritualium commendari.[f] Siue quod ad Regnum Dei comparandum, non ſufficit verbis illud

C prædicare, niſi virtutes dignæ Regno Dei adiungantur.[g] Æque etiam nec præfationes quaſcumque Conſiliario ſemper interdicendas eſſe dicimus, ſed tantum inutiles, atque ad inanem apparatum elaboratas. Nam alioquin tempus, locus, & eorum, ad quos loquendum eſt, dignitas, vix quandoque patitur, vt ſubito, atque illotis, quod aiunt, manibus, loqui incipiamus. Quare breui aditu, & omni artificio ſemoto, Sanctorum Patrum exemplo ſibi ad cetera dicenda viam præparate non ſolum

D moleſtiæ, ſed etiam prudentiæ documentum poterit præbere.

[a] Granat. to. 4 conc. 2. in Dominica 3. poſt Penteceſt.

[b] Eccleſ. 6. & Prou. 15.

[c] S. Aug. li. 4. de doct. Chriſt. cap. 11.

[d] Aug. de Ancon. q. 107. artic. 3.

[e] S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1. ad 2.

[f] S. Ambroſ. in 1. Corint. 4.

[g] S. Chryſoſt. ibidem.

PARS

PARS V. QVAEST. III.

Ad dicendum in Conſiſtorio ſententiam, quis modus aptior ſit iudicandus: an clara voce, an ſecretis ſuffragijs, an ex ſcripto, ſiue qualibet alia commodiore ratione.

QVAEST. XL.

AD EVADENDAS difficultates illas, quæ Conſiliarios a proferenda libere ſententia retardare ſolent, de quibus in ſuperioribus quæſtionibus a nobis fuit diſputatum, ſunt qui exiſtiment nullum aptius, aut facilius remedium adhiberi poſſe, quàm ſi dicendæ ſententiæ ratio immutetur. Nam ſi non compellantur Senatores voce, apertisq. verbis conſilia ſua proferre, dubium nihil relinqui aiunt, quin ſtatim impedimenta illa omnia concidant, quibus in conſilio pronunciando plerique detineri ſolent. Quapropter, cum olim in rerum publicarum adminiſtratione, tum apud Romanos, tum apud Græcos, aliasq. Nationes, varia ſuffragiorum genera in vſu fuerint, iudicarent ipſi ex illis aliqua ſecernenda eſſe, quæ Cardinales ipſos ab omni culpæ periculo, atque inuidia libetarent. Ea autē multiplicia admodum fuiſſe, ex his cognoſcimus, quæ varijs in locis ab auctoribus memorata reperiuntur, quamuis ex his quædam inter ſe nō abſimilia: alia etiam popularia magis, aut militaria quàm Senatoria videantur. Primū enim illud legimus, quod vſu frequens erat, videlicet clara voce ſententiam dicere.[a] Secundum, ex ſcripto eam recitare.[b] Tertium, pedibus, ſeu per diſceſſionem aſſentiri.[c] Quartum, ſublatis manibus, quæ χειροτονία vocabatur, rem probare.[d] Quintum, calculis albis, aut nigris, aſſenſum, aut diſſenſum indicare.[e] Sextum, per fabas (quod tantundem fere eſt) mentem monſtrare.[f] Septimum, folijs, & frondibus nominibus Senatorum inſcriptis, quod Græce ἐκφυλλοφορία dicitur, rem declarare.[g] Octauum, per tabellam, aut ſchedulam, ſiue puncta annuere, aut renuere.[h] Nonum, rem ſorte dirimere.[i] Decimum, ſigno externo veluti ſurgendo, aut capite aperiendo propoſitum ſuum declarare.[k] Vndecimum, framęas, & tela concutere.[l] Duodecimum, clamoribus obſtrepere.[m] Decimumtertium, ſententiam diuidere.

A B C

a Gell. lib. 4. c. 10. Bud. in l. ſ. ff. de Senat. & apud Hiſtoricos ſæpe.
b Cicer. lib. 10. Plin. ad Plāc. epiſt. 13. & in 2. de clar. orat. Sueton. in Auguſt. cap. 84.
c Aul. Gell. lib. 3. c. 18. Suet. in Tyberio c. 34.
d Xenoph. li. 3. expedit. Cyri minor. Flau. Vopiſc. in vita Aurel. Imper.
e Elias Cretē. in orat. S. Greg. Naziā. in laud. Heronis. Paul. Manut. ex Halicarnaſſæo in lib. de Comit. Romanorum.
f Plutar. in li. de liber. educ.
g Bud. in cōmēt. ling. Græc. Sigon. de Republ. Athen. lib. 2.
h Cic. in Verr. 1. & 3. & lib. 3. de leg.
i Heſt. 3. & Act. 1.
k Dictum fuit in q. 35. & 36.
l Tacit. de morib. German.
m Q. Curt. lib. 10. & Thucid. lib. 1. belli Peloponn.

A uidere.[a] Et denique alijs multis modis, qui ab auctoribus enarrantur. Ex quibus omnibus putant hi, certum aliquod ſuffragij genus excerpi poſſe, quod rei noſtræ plurimum conduceret, & difficultates fere omnes eximeret.

Nos autem quoniam hoc vnum, quo hodie vtimur, dum conſilia clara voce pronunciantur, ceteris omnibus longe præſtare arbitramur; ideo, vt hoc certius demonſtretur, aliquot ex ſuperioribus illis ſuffragiorum generibus, quæ aptiora videntur, atque ad rem noſtram magis accommodata, paulo diligentius examinanda eſſe duximus, vt hinc quid magis probandum, ac conſectandum ſit, B clarius conſtare poſſit.

Verum ſi quis attente conſideret; ad duo fere capita, ea omnia, quæ ſuperius relata ſunt, rediguntur: aut enim aperta ſunt, aut ſecreta ſuffragia. Aperta vocamus, quæ clara voce, aut externis alijs ſignis, omnibus audientibus, ſeu videntibus, & intelligentibus proferuntur. Secreta, ſeu tacita, quæ in vrnam, aut pyxidem nemine ea diſcernente clam conijciuntur. Atque hæc quidem tacita a nobis hac ratione appellantur, quòd ſunt alijs abſcondita. Ex quo ſequitur, hæc ab illis diuerſa eſſe, de quibus ſupra egimus, cum de ſilentio diſſereremus.[b] Nam illa quamuis verbis tacita ſint, externis C tamen ſignis explicantur, vnde proprie non ſunt illa ſecreta ſuffragia, ſed potius aperta, licet ſignis tantum expreſſa. At vero hæc, de quibus nunc loquimur, ita ſunt occulta, vt nulli alteri præterquàm ipſimet, qui ea fert, ſint perſpecta. Sunt item diuerſa hæc tacita ab illis, quæ olim tacita S. C. vocabantur, ea enim ob id tacita dicebantur, non quia clam prolata eſſent, ſed quoniam ijs decernendis, neque ſcribæ, nec ſerui publici intererant, & in ſanctiore Senatu habita, alto ſilentio obtegebantur, nec extra Senatum vllis alijs enunciare licebat, ſed inter eos quaſi in receſſu ſeruabantur.[c] Quod etiam apud Carthaginenſes, Athenienſes, atque alios quandoque D obſeruatum fuiſſe legimus.

Qvapropter nunc de duobus illis ſuffragiorum modis ſupra relatis, videlicet ſecretis, & apertis agendum decreuimus, vt eiſdem vtrinque ſimul collatis, videamus, an expediret in ſacro Conſiſtorio vrna potius, quàm voce Cardinalium placita diſcerni: quandoquidem non deſunt rationes, quibus occulta ſuffragia apertis videntur anteponenda.

Idq. primum ex eo, quod per ſecreta certius multo, ac tutius negotijs ipſis conſuli videtur, ſiquidem Senatores, cum ſciant ſua ſuffragia non manifeſtanda, liberius agunt, nec precibus mouentur,

nec

[a] Cicer. lib. 1 epiſt. 2. ad Lentul. in princip. Plin. li. 8. epiſt. ad Ariſtonem.

[b] In quæſt. 35. & 36.

[c] Capitol. in vit. Gordianorũ. Alex. dier. genial. lib. 4. cap. 11.

nec minis terrentur: non odium, non ſimultatem cuiuſquam expaueſcunt: ſic inimicitijs, ne oriantur, occurritur: non enim vindicta aduerſus illum excogitatur, quem non conſtat aduerſatum fuiſſe. Sic aditus ad ambitus, & largitiones occluditur, atque in ſumma cũ veluti remotis arbitris iſta agantur, altercationes quoque multas, quæ ex ſuffragijs voce prolatis ſubſequi ſolent, omnino præciduntur. Quam ob cauſam licet olim Romana Reſpublica per multos annos ſuffragijs apertis in Comitijs fuerit vſa, tamen poſtea leges tabellariæ fuerunt latæ, quibus ſuffragia occultabantur, vt liberius quiſque animi ſui ſenſum depromeret, vnde tabellæ hæ indices tacitæ libertatis,[a] ſeu vindices libertatis appellatæ ſunt.[b] Et Cicero ait: *Si populo grata eſt tabella, quæ frontes aperit hominum, mentes tegit, datq. eam libertatem, vt, quod velint, faciant, promittant autem quod rogentur, curtu*, & cet.[c] A B

a Cic. in orat. 2. de lege agr.
b Cic. lib. 3. de leg.
c Cic. in orat. pro Gneo Plac.

SECVNDO hunc ipſum morem ſuffragia ferendi non voce populi, ſed tacita alia ratione, veluti ſorte, etiam antiquiſſimis temporibus obſeruatum fuiſſe ex ſacris Litteris deprehendimus, cum Samuel diuina admonitione applicuit omnes tribus Iſrael, & cecidit ſors ſuper tribũ Beniamin, & ita primus Rex Saul Iſraelitico populo cõſtitutus fuit.[d] & Matthias in Apoſtolorum Chorum ſorte pariter cooptatus.[e] Quod & apud varias Nationes obſeruatum ſcimus, qui ſuffragia occulta e Republica magis eſſe cenſuerunt: ſed in primis apud Romanos Veſpaſiani Imperatoris tempore hoc idem declaratum legimus. Nam cum hæc altercatio de ratione ferendi ſuffragij occaſione cuiuſdam Legationis in Senatu accidiſſet, obtinuit Marcelli ſententia, vt ſecundum vetera exempla, quæ ſortem Legationibus poſuerant, eo quoque tempore idem retineretur, & res non nominatim, ſed vrna diſcerneretur, ne ambitioni, aut inimicitijs locus relinqueretur.[f] C

d 1. Reg. 10.
e Act. 1.
f Corn. Tacit. lib. 20. Annal.

TERTIO hoc hodie ſcimus ſacroſancto Tridentino Concilio diffinitum, vt in electione Abbatum, Generalium, Præpoſitorum, & aliorum quorumcumque vtriuſque ſexus, per vota ſecreta fiat electio,[g] ita vt ſingulorum eligentium nomina numquam publicentur. Immo generalis hodie videtur eſſe totius Eccleſiæ conſuetudo, vt non ſolũ apud Regulares, & Capitula Eccleſiarum, ſed etiam apud alios Senatus, ſiue Collegia, non niſi ſecretis ſuffragijs id, quod proponitur, diffiniatur: quod quidem ſapienter admodum receptum fuiſſe nobis perſuadere debemus. Vnde multo magis in ſacro Cardinalium Conſiſtorio, quod vniuerſorum Senatuum exemplar habendum eſt, omnia ſecretis ſuffragijs tractari deberent. D

g Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 6.

VERVM

A Vervm nos, quoniam hunc ipſum, quo hodie in ſacro Conſiſtorio vtimur, dicendæ palam ſententiæ morem, non ſolum perpetuo vſu inuiolabiliter obſeruatum, ſed magna etiam, atque euidenti ratione ſubnixum eſſe nouimus; ideo nihil ab eo diſcedendum eſſe, omnino cenſemus: in quam ſententiam magni & prudentes viri, quorum iudicium exquiſiuimus, nobiſcum conueniunt.

Notvm ſiquidem eſt, Cardinalium Collegium vſque initio inſtitutum fuiſſe, vt eſſent Summi Pontificis adiutores, & adminiſtri, eumq. conſilio ſuo in primis adiuuarent. Conſtat item, ſacrũ Conſiſtorium ob id etiam inuentum fuiſſe, vt eò Summus Pontifex vna B cum Cardinalibus conueniret, ad eorumq. conſultationem res difficiles, ambiguasq. deferens, auditis eorum rationibus, atque argumentis, certius de rebus poſſet deliberare. Ex quo ſequitur, eorum munus in Conſiſtorio id præcipuum eſſe, vt rogati non ſolum pronuncient quid ſibi videatur, ſed rationes etiam addant, cur ita expedire iudicent, quibus tum Papæ idem ſuadere, tum etiam alios collegas in ſententiam ſuam trahere queant,[a] hincq. ſimul iuncti, eò efficacius cauſæ publicæ valeant ſuffragari: quæ quidem ab his minime præſtari poſſunt, qui ſuffragijs ſecretis res decernunt.

[a] arg. l. ſi in tres. § fi. de arbit. c. prudentiam. de offic. deleg.

Accedit, quòd magna rerum pars, quæ ad Conſiſtorium deC feruntur, eiuſmodi eſt, vt non ſatis ſit, affirmare, aut negare, ſed multiplici indigeat inueſtigatione antequam quid agendum ſit, determinetur, veluti ſi de Eccleſiæ reformatione: de Regularium diſciplina: de fœdere cum aliquibus Nationibus ineundo: de expeditione aduerſus infideles paranda: de gymnaſijs ſtudiorum inſtaurandis: & de alijs huiuſmodi, quibus occulta vota nequaquam ſufficiunt: ſicut nec rerum illarum tractationibus, quæ varijs conſtant capitibus, magnaq. egent diſtinctione, in quibus diuidi rationes oportet, quod frequenter accidere ſolet, in rebus præſertim grauioribus. Qua de cauſa, cum & aliàs diſputaremus, an ſilere in ConſiD ſtorio culpa regulariter haberetur; Reſpondimus, culpam in eo non ſolum verſari, quia, rogante Principe clara voce ſententiam alterius, debet is quoque palam quod ſentit, & quare ita ſentiat, profiteri; verumetiam quia pleraque ſunt, & præſertim grauiora, quibus tantum abeſt, vt nudo ſilentio poſſit ſatisfieri, vt potius pluribus verbis ac diſtinctionibus neceſſario ſint explicanda.

Confirmatvr idem ſententia, & auctoritate Ciceronis, qui de hac quæſtione pluribus in locis agens, vtrum publicæ rei magis conducat, ſuffragia clam, aut palam ferri, ſic in libro de legib. ait: *Ego in iſta ſum ſententia, qua te fuiſſe ſemper ſcio, nihil vt ſit in ſuffragijs voce*

melius. Et paulo poſt: *Sic a me lex eſt recitata de ſuffragijs* OPTIMATIBVS NOTA, PLEBI LIBERA SVNTO, *quæ lex hanc ſententiam continet, vt leges omnes tollat, quæ tegunt omni ratione ſuffragium*.[a] Huius autem rei ea videtur fuiſſe ratio, quam idem Cicero ſæpe attingit, quòd ſcilicet facile erat, corrumpi viros improbos in ſecretis ſuffragijs, vt illis, quamuis nequiſſimis, adhærerent, pro quibus rogati fuerant: propterea quòd ſcirent ſuffragia eorum eſſe occultáda: at vero cum verbis ea palam erant pronuncianda, tum verecundia, & pudore deterriti non audebant publice facere quod ſecreto auſi fuiſſent: immo, quando bonorum ſententiæ palam manifeſtabantur, iſti exemplo eorum prouocati id ſæpe prætermittebant, quod perperam facere decreuerant. Itaque idem Cicero in eodem libro de legibus ſubdit: *Vt omittam largitione corrupta ſuffragia, non vides ſi quando ambitus ſileat, quæri in ſuffragijs quid optimi viri ſentiant?*[b] Et rurſus: *Suffragandi nimia libido in non bonis cauſis eripienda fuit potentibus, non latebra danda populo, in qua bonis ignorantibus quid quiſque ſentiret, tabella vitioſum occultaret ſuffragium*.[c] Et alibi: *Videtis in tabella iam ante quanta ſit facta labes. Primo Gabinia lege, biennio autem poſt Caſſia, videre iam videor Populum Rom. a Senatu diſiunctum, multitudinisq. arbitrio res maximas agi*.[d] Et rurſus: *Tabella eſt, quæ dat facultatem, occultat ea libidinem*.[e] Et idem ad Atticum ſcribens, ait: *Operæ Clodianæ pontes occuparant, tabellæ miniſtrabantur, ita vt nulli daretur, Vti rogas;*[f] quæ verba ſic eruditi viri interpretantur, Clodianos videlicet maxime contendiſſe, vt Iudices ſuffragium tabella ferrent, nec vllis concederetur voce illud proferre: nam cum multi eſſent corrupti, cupiebant occulte ab illis ſuffragia ferri, ne poſſent notati: ex quibus apparet, iſta occulta ſuffragia non caruiſſe magna ſuſpicione, vt inde noceretur Reipublicæ, ac bonis, cum ita quiſque poſſet occulte, & impune improbis ſuffragari. Vnde & Plato in ſuis legibus ſtatuit, vt ſuffragia manifeſte ferrentur.[g] Quinimmo & Hebræi adeo ſtudioſi huius libertatis, ac perſpicuitatis ſuffragiorum fuiſſe dicuntur, vt in ijs ferendis iuberent iuniores præire, inde ſeniores ſubſequi, quo adoleſcentes nullius, qui ante eos dixiſſet, auctoritate deterriti, aut ſententia permoti, maiori cum fiducia ſenſum depromerent, quod & in Pariſienſi Senatu obſeruari ſolitum eſſe accepimus,[h] & hodie etiam in Camera Apoſtolica retineri videmus. Quæ quidem ita a nobis paulo longius relata fuerunt, vt hinc perſpiciatur, verum non eſſe abſolute tacita ſuffragia vtiliora, ac tutiora apertis eſſe.

A B C D

SED demus etiam ex ijs, quæ voce proferuntur, aliquid damni, aut periculi, ſiue offenſionis ab aliquibus contrahi poſſe, certe, ſicut miles cum claſſicum ſonat, atque in certamen deſcenditur, ſi ad cauenda

a Cic. lib. 3. de legib. verſ. proximum eſt de ſuffragijs.

b Cic. eod. lib. 3. de legib.

c Cic. ibidem.

d Cic. de amicit.

e Cic. pro Rabir.

f Cic. ad Att. lib. 1. epiſt. 12.

g Plato de legib. Dial. 9.

h Lyran. in Exod. cap. 23. verb. nec in iudicio. Hadria. Quodlib. 2. verſic. ideo pro reſponſione.

A uenda pericula abditum angulum quæreret, quo tela non peruenirent, eſſet irridendus: ſic Conſiliarius, qui publicæ vtilitati, proprioq; muneri ſuum quærit commodum præferre, indignus loco prorſus, quem tenet, videri poteſt. Vnde ſupra ſæpius a nobis dictum fuit, timorem, qui hac de cauſa ſuſcipitur, ne alijs diſpliceat, quando publica res in periculo eſt, valde iniuſtum eſſe, ac Senatorio viro indignum: hincq; beatus Petrus Apoſtolus dicebat: *Quis eſt, qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam beati: timorem autem eorum ne timueritis, vt non conturbemini*.[a] Et S. Hieronymus: *Si verum gratia dicere impeditur, & magis offendere animos hominum*
B *timemus, quàm non ex animo loqui, de multorum vita ſumus*.[b]

a 1. Pet. 3.

b S. Hierony. in epiſt. ad Celan. 14.

Non obſtat ergo, quod primo obijciebatur, occultis ſuffragijs libertatem, ac fidem conſiliorum magis retineri. Nam reſpondemus, id vniuerſe verum non eſſe, immo conſultationi, quæ plurium ratiocinationem exigit, repugnare ſuffragij latebrā: quomodo enim ex conſilijs datis materiam ſumet Princeps recte deliberandi, ſi rationes, & argumenta ad rem ſtatuendam, ac diffiniendam illi ſint ignota? aut quomodo Conſiliarius perſuadebit Principi id, quod ſibi honeſtum, atque vtile videtur, ſi æquitatis, & iuſtitiæ cauſas ſilentio inuoluet? aut quomodo alios Conſiliarios in ſuam pertrahet ſen-
C tentiam, quam illis non aperit? aut quomodo ipſi id bene, ac ſatis ad rem fuiſſe dictum probabunt, quod prorſus ignorant? Quare ipſa conſulendi ratio præſertim in publico Senatu intima vi poſtulat, vt clara voce conſilium Principi, & Senatoribus explicetur.

Non obſtat ſecundum: nam duo ſunt eorum genera, quatenus ad rem noſtram ſpectat, qui ius dicendæ ſententiæ in Senatibus, & Collegijs habere ſolent: vnum eorum, qui auctoritatem habent definiendi: alterum eorum, quibus ius tantum conſulendi datur: illi vulgo dicuntur habere votum deciſiuum: iſti conſultiuum: illi, cum ſimul conueniunt, neminem habent, cui ea in re ſubijciantur, ideo
D eorum voluntas eſt obſeruanda, & dicuntur præſtare conſenſum, non conſilium: iſti habent, qui eis præſidet, & ideo præbent non conſenſum, ſed conſilium: quod conſilium ſequi Præfectus, vt aliàs diximus, non tenetur: vnde priores poſſunt ſententiam ſuam ſolo verbo, PLACET, aut qualibet alia ratione, ſiue palam, ſiue clam, prout inter eos conuenerit, explicare: iſtorum, niſi verbis, & rationibus, atque argumentis, quod ſentiunt corroborent, & communiant, inanis vt plurimum, aut parum vtilis opera redditur, paucis nonnullis caſibus exceptis, quibus illa reſponſio poſſet ſufficere, de quibus alibi diximus.[c]

c In quæſt. 37.

Existimamus ergo, quæ ſupra allata ſunt eorum, qui res ſecretis ſuffragijs, aut fabis, aut calculis, ſeu punctis, aut ſorte concludebant, ad eos vt plurimum pertinent, qui auctoritatem ſtatuendi habebãt, nec ab alterius pendebant arbitrio. Quæ tamen non adeo in vniuerſum affirmamus, quin aliter etiã quandoque ſe habere potuerint, cum & apud Pop. Rom. poſt leges tabellarias latas, quidam mallent voce magiſtratus declarare, quo magis apertum eſſet ſuum ſuffragium, atque ſimul cum tabella vocem addebant: quod Cicero in Piſonem oſtendit, cum ait: *Me vniuerſa Ciuitas non prius tabella, quàm voce priorem Conſulem declarauit*.[a] Quod & alijs in locis innuit.[b] Quocirca deprehendimus, non ſolum multam in ijs ſuffragijs varietatem, ſed etiam in hæc ſecreta multiplices fraudes irrepſiſſe, cum ſcribat idem Cicero, *Ceratam vnicuique tabellam dari cera legitima, non illa infami, ac nefaria*.[c] Et rurſus: *Quid de cupiditate honorum loquar? quæ flamma eſt, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis ſingulis colligebant?*[d] Et Plutarchus in Cicerone: *Iudices nonnulli cum ſententias ferrent, confuſis characteribus litterarum, tabellas protulere.*[e] Sed hæc nos breuiter tantum attingere voluimus, quod ita propoſitæ quæſtionis argumentum efflagitaret; cum reliqua, quæ ad huiuſmodi ſuffragiorum mores pertinẽt, a Græcis, & Latinis ſcriptoribus tradita,[f] ex recentiorum etiam commentarijs abunde peti poſſint.[g] Hinc ergo patet differentia inter alios Senatus, ſeu Collegia, & inter ſacrum Conſiſtorium: nam Senatus, aut Reſpublica, quæ ius Principis, atque auctoritatem habet ſtatuendi, poteſt per vrnam, aut fabas, aut quacumque malint ratione, res ſuas diffinire. At cum de Conſiſtorio agimus, cuius caput eſt Summus Pontifex, & penes quem eſt ſumma diffiniendi poteſtas, certum eſt, nullum ſecretis ſuffragijs locum dari, nec nos vnquam ætate noſtra aut vidimus, aut ab alijs accepimus aliter obſeruatum fuiſſe.

A B C

[a] Cicer. in Piſon.
[b] Cic. orat. 2. de lege agrar. & lib. 2. de orat.
[c] Cic. lib. 1. accuſ. in Verr.
[d] Cicer. lib. 2. Tuſcul.
[e] Plutarch. in Cicer.
[f] Polib. lib. 6. Dionyſ. Halicarn. Dio, Liuius, Cornel. Tacit.
[g] Paul. Manut. Sigon. Pãnin. Gruchius & alij.

Et ſi quis diceret, generalem Congregationem Cardinalium quãdoque haberi, in quibus certa negotia occultis ſuffragijs terminantur; Reſpondemus, id ſemoto Principe accidere, quãdo ille ex hac luce migrauit: quo caſu Pontificijs cõſtitutionibus permiſſa eſt Cardinalibus peculiaris facultas, quæ illis ius quoddam Principis tribuit: proptereaq. eum morem ſeruant, vt antecedente prius matura inter eos conſultatione, rem deinde fabis concludant, quæ optima rerum adminiſtrandarũ ratio videtur: & quandoque etiam ſcimus id Cardinalibus, ſuperſtite adhuc Pontifice, in rebus quibuſdam leuioribus, & quæ ad eorum Collegium ſpectant, concedi. Verum hæc ab illis, ſemoto eodem Principe, geruntur, ita vt non proprie id Conſi- D

A ſtorium vocetur, in quo non effulget præſentia, & maieſtas Principis.[a] Nos autem de ſententijs dicendis in ſacro Conſiſtorio loquimur, vt quod Reipublicæ vtilius ſit, Principi ſignificetur, indeq; ipſe materiam iuſte, atque honeſte ſtatuendi deſumat: quod longe diuerſum eſt. Quinimmo videmus, Summi Pontificis electionem, quæ omnium rerum deliberandarum eſt maxima, non ſolum per obſignatos codicillos, ſed etiam per aperta ſuffragia, veluti per acceſſus, compromiſſum, inſpirationem, & quaſi inſpirationem perfici; aut quacumque alia ratione placeat Cardinalibus votum ſuum exprimere.

B Non obſtat tertium: nam illud ad religioſos ſolum pertinet, qui in electionibus faciendis vocum habent diffinitiuum, quod diuerſum eſt a conſultiuo, de quo agimus, vt modo dictum fuit. Præterea iuſtis rationibus Tridentinum Concilium de Regularibus ſpecialiter conſtituit, vt per occulta ſuffragia electiones ſuas decernerent: etenim cum illi in eodem Collegio, ſeu contubernio viuant, ſimul quotidie verſentur, & quiſque alterius perſonam, mores, atque ingenium notum habeat, non fuit opus in electione eorum, qui illis præficiendi eſſent, aliam diſquiſitionem, aut conſultationem adhibere, ſed ſatis fuit ſtatim ad ipſam electionem per occulta ſuffragia

C deſcendere. Quæ ratio non æque in alijs negotijs, aut Collegijs, ſeu Sodalitijs, aut Vniuerſitatibus locum habet, quarum homines ſeiunctim viuunt, ideo idem electionis modus ijs minime præſcriptus eſſe intelligitur: nam immo iure communi tradita fuit forma ab INNOCENTIO III. in Concilio generali ſancita,[c] quæ exigit quidem, vt ſcrutatores tres conſtituantur, qui ſecreto, & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptum redigant, ſed non eoſdem adſtringit, vt ſecreta prorſus ſuffragia ferant, cum immo electiones clandeſtinas reprobet,[d] & Doctores ibidem affirment, ſuffragia debere eſſe expreſſa voce, non per fabas, aut lupinos,[e] cuius

D rei etiam rationem explicant.[f] Et tandem non eſt nobis in præſenti diſputatio de electionis forma, quæ varie ſe habere ſolet,[g] ſed de aliarum rerum conſultationibus, in quibus concludimus melius agi publico ſuffragio, quàm ſecreto.

Hoc igitur fundamento ſic poſito, videlicet, non ſolum ſatius eſſe in ſacro Conſiſtorio ſententiam clara voce, quàm occultis ſuffragijs dicere, ſed etiam nulla fere congruenti ratione aliter in mores induci poſſe.

SVPEREST nunc, vt eo maiore cum fructu hic ſuffragij aperti modus poſſit exerceri, nonnulla explicare, quæ dubitationem afferre

a Bal. & Fulgoſ. in l. vniuerſa. C. de diuerſ. reſcrip. Rebuff. in Concordat. titu. de Regia ad Prælatur. nom. in verb. Cõſiſtorialiter. Boer. in addit. ad tractat. de auct. mag. Conſil. num. 25. S. Ambr. epiſt. 27. ad Valentinian.

b Inno. & alij in c. licet. in pr. de elect. & Siluest. verb. electio. 2. q. 20. & 27.

c c. quia propter. de elect.

d à cap. quia propter. §. fin.

e Abb. c. Eccleſia. 2. de electio. nu. 7. Butr. & Anchar. in d. c. quia propter. & Sum. Silueſtr. verb. electio. 2. in 3. q. num. 6. & q. 10. num. 12. in requiſit. 16.

f Sum. Silueſtr. verb. electio. 2. num. 6. & ſeq. & nu. 12.

g cap. licet. de elect. Sum. Tabien. verb electio. num. 19. q. 18. & ſeq.

ferre poſſent. Cum enim ex his, quæ hactenus dicta ſunt, conſtet, A
oportere Senatorum ſententias aperte proferri, quæri non immerito poteſt, An Cardinali conueniat ſententiam de ſcripto potius, an memoriter tantum pronunciare. Offerunt enim ſe vtrinque rationes ſatis probabiles.

Ac primum quidem quanta ſit viuæ vocis vis, & efficacitas, nemo ignorat: pleni ſunt enim Rhetorũ libri de pronunciatione, de voce, de actione, & totius corporis motu, quibus in rebus tantũ momenti poſitum eſſe videtur, vt ſine illis artem dicendi vix poſſe conſiſtere arbitrentur. Quidquid igitur de ſcripto recitatur, langueſcit, & tamquam ſpiritu, & vita caret. Deinde Principis ipſius Maieſtati de- B
trahi videtur, qui cum omnes & ſingulos alloquatur, & ſententiam roget, ſingillatim vnumquemque ſibi reſpondentem attendit: at mutui colloquij vis illa, quæ ex interrogatione Principis, & Senatoris reſponſione perficitur, aut in ſententia legenda omnino tollitur, aut certe frangitur, & debilitatur.

Accedit quòd ſuperiorum Senatorum ſententijs auditis, in illo ipſo conſulendi momento multa de nouo occurrere, a nonnullis diſcedere, quorundam ſaltem ordinem, & diſpoſitionem immutare neceſſe eſt; Denique prudentis Conſiliarij videtur, orationem non ita domo meditatam afferre, vt ad ſubitas, & ſi quando accidat, ad C
eas etiam, quas ſecundas vocant cogitationes, quæ prudentiores interdum ſolent eſſe, ſe ipſum accommodare nequeat. Atqui ſcripta oratio certis quoque limitibus eſt circumſcripta, magnumq. omnino incommodum allatura eſt, ſi quis ei penitus hæreat, quaſi vinculis quibuſdam conſtrictus. Quæ ſententia ſancti quoque Bernardi teſtimonio adſtruitur, qui ſcripſit: *Solet acceptior eſſe ſermo viuus, quàm ſcriptus, & efficacior lingua, quàm littera, nec tam affectum exprimit ſcribens digitus, quàm vultus: non tam enim quid dicas, aut quibus verbis dicas, quàm quo vultu, & actione dicas attendere homines ſolent.*[a] Plinius quoque inquit: *Neque enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetum omnem, caloremq. ac prope nomen ſuum perdere, & præcipua pronunciationis adiumenta, oculos, manusq. præpediri.*[b] Et alibi affirmat, *Difficile eſſe, vt oratio, dum recitatur, ſatisfaciat:*[c] & multa alia addit in hanc ſententiam. D

a *S. Bernard. epiſt. 66.*

b *Plin. lib. 2. epiſt. 19. Cerea li. incip. Hortaris.*

c *Plin. lib. 7. epiſt. 17. Celeri. incip. Sua cuique,*

Postremo non immerito ſuſpicari quis poſſit, Senatoriæ grauitati parum conſentaneum eſſe, vbi Princeps, vniuerſusq. Senatus magno ſilentio expectat eum, qui dicturus eſt præclarum aliquid ex tempore, eius ingenij acumine inuentum, in conſeſſum depromere debere, tum illum e ſinu pagellam domo aduectam quaſi aliunde mutuatam proferre, affixosq. oculos perpetuo tenere, lumen inter-

A interdum ad eius vſum quærere, & aliquando fortaſſe ita in legendo hærere, vt valde verendum ſit, ne audientibus faſtidium pariat. hæc atque alia huiuſmodi afferre ſolent, qui graues homines a ſententia de ſcripto dicenda deterrere volunt.

VERVM & altera controuerſiæ pars ſuis rationibus minime videtur carere, quæ partim æquitatem quandam, partim etiam vtilitatem reſpiciunt. Nam ſi quis ætate exactâ iam ſit, & memoria nō ita præſtet, nūquid non excuſatione dignus eſt, aut cōmendatione potius, ſi partes ſuas quacumque ratione ei licet, cumulate explet, & boni Senatoris officium non deſerit? Quid? numquid viri prudentis magno B rerum vſu prædit, optimo conſilio carendū eſt, quia quæ animo, & cogitatione comprehendit, memoria ſatis complecti nequit? at hoc iniquum eſt, alienæ calamitatis non miſereri, & cōmunia naturæ incommoda non humaniter excuſare: illud vero abſurdum, propter neſcio quam breuem aurium voluptatem, quæ ex viua voce & actione percipitur, potiora alia, quæ maxime requiruntur, & vnde graues deliberationes pendent, negligere, & optimæ ſententiæ vtilitate ſponte velle carere; quaſi hiſtorias, aut eruditos libros non legamus, ex quibus, licet quodam modo muti ſint magiſtri, vtiliſſima præcepta haurimus. Non igitur magnum incommodum eſt, ſi Senato- C rem ſententiam Reipublicæ ſalutarem de ſcripto recitantem audiamus. Iuuenes memoria, ſenes conſilio excellunt: vt in iuuene cōſilium non flagites, ita in ſene memoriam non magnopere requiras. Iam vero vbi multiplices rationes afferendæ ſunt, præſtat omnes ſcripto concludere, quàm aliquas, vacillante memoria, prætermittere: Quid? quòd in re valde graui, etiam ſi memoriæ ſubſidium non deſit, expedit, aut etiam quandoque neceſſarium eſt, certum eſſe totidem verbis ſententiam eſſe dictam, quot meditata fuit antea, & conſcripta, nihil additum, nihil imminutum, cum vincat profecto diligens ſcriptura, quæ ſine accurata conſideratione, & D meditatione conſtare non poteſt, ſubitam, ſponteq. fluentem orationem, quæ facilius aberrare, atque huc & illuc vagari poteſt.

NAM quod dicitur, parum decorum eſſe de ſcripto ſententiam dicere, id facile refelli poteſt: nihil enim in re ipſa indecori exiſtere, nec quidquā quod dicentis auctoritati, & grauitati repugnet ineſſe, certe ſatis declarant exempla magnorum virorum, qui a rebus indecoris agendis, & a perſonæ grauitate alienis longiſſime aberant. Nam & ſummos Pontifices, & Imperatores, & inſignes alios permultos viros, quos poſtea ſubijciemus, ſolitos fuiſſe de ſcripto cogitationes ſuas referre nouimus, ita vt nimis ſeueri hominis videri

poſſit

poſſit, hanc dicendi rationem omnino condemnare. A

His itaque vtrimque prolatis, antequam ſenſum noſtrum qualemcumque aperiamus, illud præfari oportere duximus, olim in Senatibus (quod nemo ignorat) multa accidiſſe, ad quæ ex tempore, & ſubita oratione erat reſpondendum, ſeu quia res antea Senatoribus non fuerat ſignificata, aut forte quòd ex improuiſo exorta, dilationem nullam pateretur. Tales videri poſſunt conciones multæ, apud Liuium, Saluſtium, & alios: quæ cum de rebus repente emergentibus habitæ fuerint, non potuerunt antea Senatoribus ſignificari: quamuis nec illud diffiteri liceat, eas non omnino, quales hodie leguntur, a Senatoribus recitatas, ſed Scriptorum induſtria, B
& facundia in eam, quam videmus formam, redactas fuiſſe. Credi igitur poteſt, Senatores illos ingenij acumine, ac memoriæ præſidio munitos, illarum vim ex tempore expreſſiſſe. Sed viciſſim etiam veriſimile eſt, multarum rerum argumenta, quæ in Senatu tractanda erant, multis antea patuiſſe, eosq. non ſolum quæ dicenda erant accurate præmeditatos fuiſſe, ſed etiam illa memoriæ tradidiſſe: quòd
a *Cic. lib. 2. de orat.*
quidem a magnis viris probatum conſtat, [a] immo aliquos extitiſſe, qui ſingula verba ordine pronuncianda ediſcerent: nam vt Quintilianus ait, *Si memoria ſuffragetur, & tempus non deſit, nulla velim me ſyllaba ef-*
b *Quintil. lib. 11. cap. 2.*
fugiat: [b] ſic etiam & Hortenſium, & Portium latronem feciſſe legi- C
mus, quamuis alij liberius agentes, ipſam tantum rerum vim, atque ordinem memoria amplectebantur, prout de Demoſthene refert
c *Plutarch. in vita Demoſth.*
Plutarchus, [c] qui dicere ſolebat, ſe non omnino ſequi ſcriptionem ad dicendum, neque dicere tamen ſine ſcriptione.

Ex his illud poſtea ſequutum fuit genus dicendi, de quo nunc agimus, vt ſcriptionem ipſam domi præparatam in concionem deferrent, atque ante oculos poſitam palam ex ipſo libello, ſeu ſcripto recitarent. Sic Cicero de ſeipſo teſtatur, cum ſcribens ad Plancũ ait: *Id ex ipſo S. C. poteris cognoſcere: ita eſt enim perſcriptum, vt a me de ſcripto dicta*
d *Lib. 10. Epiſtol. 13. Famil.*
ſententia eſt; [d] & alibi loquens de oratione, quam habuit poſt reditum D
ab exilio in Senatu, hæc verba profert: *Recitetur oratio, quæ propter eius*
e *Cicer. pro Gneo Planc.*
magnitudinem dicta de ſcripto eſt. [e] Ex quo loco colligitur, non ſolum hanc, de qua ibi loquitur, ſed alias multas fuiſſe a Cicerone de ſcripto dictas, cum orationes aliæ ſint multo longiores. Sic Fuſium Calenum feciſſe idem Cicero auctor eſt, dum inquit: *Hoc vero Q. Fuſi ſine offenſione noſtræ amicitiæ ſic tecum, vt a te diſſentiens Senator quæro: ita enim*
f *Cicer. in 10. Philipp.*
dixiſti, & quidem de ſcripto, litteras Bruti recte, atque ordine ſcriptas videri. [f]
g *Cic. ad Att. lib. 4. epiſt. 3.*
Et loquens de Marcellino ait: *Propoſita Marcellini ſententia, quam ille de ſcripto ita dixerat, vt totam cauſam complecteretur.* [g] Sic Liuius etiam ſcribit,

Fabium

A *Fabium Pictorem reſponſum Delphicum ex ſcripto recitaſſe in Senatu.* [a] Et Plinius ad Valerianum inquit: *Nigrinus Tribunus Plebis recitauit libellum diſertum, & graue, quo queſtus eſt, venire aduocationes.* Et paulo poſt: *Recitauit capita legum* [b]. Et Suetonius de Auguſto illud memoriæ prodidit, quòd, *neque in Senatu, neque ad Populum, neque apud milites loquutus eſt vnquam, niſi meditata, & compoſita oratione, quamuis non deficeret ad ſubita extemporali facultate. Ac ne periculum memoria adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare omnia. Sermones quoque cum ſingulis, atque etiam cum Liuia ſua grauiores, nonniſi ſcriptis, & e libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore.* [c] Et idem in Nerone ait: *Quoties ad conſultandum ſederet, neque in commune quidquam, neque propalam* B *deliberabat; ſed & conſcriptas ab vnoquoque ſententias tacitus, ac ſecreto legens, quod ipſi libuiſſet, perinde atque pluribus idem videretur, pronunciabat.* [d] Idem & alios multos obſeruaſſe, ex varijs auctoribus comperimus, [e] ita vt non deſint qui affirment, morem tum fuiſſe, Cæſarem quamquam præſentem, ſcripto a ciuibus adiri. [f]

QVARE vt ad rem propoſitam reuertamur, quis modus ad dicendam in Conſiſtorio ſententiam aptior ſit iudicandus: nos, ſi abſolute loqueremur, non poſſemus id non probare, & ceteris anteferre: quod Quintilianus ſcriptum reliquit dicens, *Maximum ſtudiorum fructum eſſe, & veluti præmium quoddam ampliſſimum longi laboris, ex tempore* C *dicendi facultatem nactum eſſe.* [g] Quam quidem Cicero non ſine admiratione in Philippo laudare ſolebat: qui cum ad dicendum ſurgeret, quod primum verbum habiturus eſſet, prorſus neſciret. [h]

Verum quoniam de eo nunc non agitur, nec id omnibus datur, aut neceſſarium cenſetur: ideo vt ad Thema propoſitum reſpondeamus, quo quæritur, an deceat magis Conſiliarium ſine libello, aut de ſcripto ſententiam pronunciare, dicimus arbitrari nos, nihil in vniuerſum definiri poſſe, ſed omnia hæc tum ex dicentis ingenio, exercitatione, memoria, loquendiq. facultate, tum ex negotij, temporis, loci, & rerum reliquarum, quæ ſe offerre poſſunt, conditione, D æſtimanda eſſe. Quid enim, ſi res paucis verbis explicari poſſit, & debeat? qualia frequenter ea ſunt, de quibus in ſacro Senatu ſententiæ rogantur? & præſertim ſi in ſubſellijs inferioribus dicturi, nihil aliud, quàm maiorum dicta velint approbare? Quid hic neceſſe eſt libellum de ſinu proferre: quod momento, ſi ſapis, complecti poſſis? Contra vero: Quid, ſi geſta a Cardinale in magna Legatione ſint referenda? Quid, ſi acta Canonizationis Sanctorum ſint recenſenda, vt de ijs Collegium ferat iudicium, & a Summo Pontifice approbetur? Quid, ſi alia ſint, quæ longam orationem poſtulent, nec fidelis memoria ſuffragetur, eiusq. res momenti cenſeatur, vt in ijs aliquid

a *Liu. lib. 3. Decad. 3.*
b *Plin. lib. 5. epiſt. 14.*
c *Sueton. in Aug. c. 84.*
d *Suet. in Neron. c. 15.*
e *Liu. lib. 40. Tacit. lib. 13. Cicer. de clar. orat.*
f *Corn. Tacit. lib. 4. Annal. vbi de Seiano.*
g *Quintil. lib. 10. cap. 7.*
h *Cicer. lib. 2. de orat.*

aliquid prætermiſiſſe graue ſit? Certe, ſicuti negari ex vna parte non A
poteſt, quin via ad expedienda negotia, & breuior, & promptior,
atque vſu ipſo gratior, & quodam modo ſyncerior illa ſit futura, quæ
verbis tamquam ſponte manantibus, nec artificioſe compoſitis con-
ſtet; ſic ex altera parte certum eſt, ijs, qui de ſcripto dicunt, multa
demi impedimenta, quæ alioquin valde obeſſe poſſent.

a S. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 4. ad 2.

ITAQVE omnibus vndique conſideratis, cùm expedire id dica-
tur, quod aptum eſt ad finem conſequendum ſine impedimento;[a]
Dicimus, quemadmodum prudentis erit Conſiliarij vires ſuas, di-
cendi facultatem, memoriam, rem ipſam, locum, tempus, ſubſel-
lijq. ſui gradum metiri, atque ex his ad eam partem, quam aptius tra- B
ctare poſſit, opportune ſe accommodare: ſic eorum, qui audituri
ſunt, modeſtiæ, ſapientiæq. partes futuras eſſe, quodlibet ſiue ex tem-
pore loquendi, ſiue memoriter pronunciandi, ſeu ex ſcripto recitan-
di genus, quod ab eo delectum, ſuſceptumq. fuerit, benigne inter-
pretari, atque æquis animis auſcultare. Et præſertim cum de ſacro
Conſiſtorio nos agamus, cuius vſus pridem obtinuit, vt, quoniam
ex improuiſo multa frequenter proponuntur, ſubita etiam oratione
a reſpondentibus excipiantur. Attamen ſi alia ſint, quæ domo af-
ferri poſſint longiorem ſermonem requirentia, ea etiam aut in pa-
pyro digerere, aut breui ſchedula illorum ſaltem capita adnotare, C
vnicuique Senatori ſua cum dignitate, atque auctoritate maxime li-
cere ſcimus, nec id cuiquam aut mirum, aut nouum pro veteri Col-
legij more accidere ſolere.

Ex his conſtat, ea, quæ ſupra dubitationis cauſa vtrinque allata
fuerunt, nec prorſus admittenda, nec prorſus reijcienda, ſed pro va-
rio rerum, quæ accidere poſſunt, vſu, modo huic, modo illi
parti deferendum eſſe. Nam & ſanctum Gregorium
quandoque Homilias coram populo protuliſſe, in-
terdum eas ex ſcripto recitaſſe, modo eaſ-
dem alijs legendas tradidiſſe, modo a D
notarijs eo pronunciante exce-
ptas fuiſſe, varie multi ex
eiuſdem Auctoris ſcri-
ptis colligere
ſolent.[b]

b S. Gregor. in præfat. in Ezechiel. et in præfat. homil. in Euang. & in Euang. homil. 21. & Io. Diac. lib. 2. c. 18. & lib. 4. c. 74.

PARS V. QVAEST. IIII.

Cardinales rogati ſententias, ſi ad beneplacitum Papæ ſe referant, aut ſententiam ſuam Papæ iudicio ſubmittant, an muneri ſuo ſatisfaciant.

A QVONIAM valde frequens ſolet eſſe hoc reſponſionis genus in ſacro Conſiſtorio, ideo paulo diligentius de eo nobis agendum eſſe duximus, præſertim quòd id primo aſpectu, magnam tum prudentiam, tum animi moderationem redolere videtur, immo omnia fere ea complecti, quibus ſcita, & circumſpecta reſponſio cum breuitate laudem prometetur. Nam ſiue eam ratione ipſius rei, de qua agitur, conſideremus, ſiue, quatenus reſpicit perſonam Papæ, aut ipſummet Cardinalem reſpondentem, aut etiam alios, qui ibi B adſunt, Cardinales, perpendamus, plurimum ſpecie ipſa eadem excellere videtur. QVAEST. XLI.

Ac primum, quod ad rem ipſam attinet, quemadmodum illi, qui diuinam voluntatem tamquam primam, ac potiſſimam rerum omnium regulam ſequuntur, ſapientes haberi ſolent; ſic dici poteſt, Cardinalem, qui ſummi Pontificis iudicio, quod proxima eſt humanarum actionum regula, ſibi in conſilijs dandis adhærendum eſſe proponit, videri potiſſimam muneris ſui exercendi rationem amplecti, & ſe ab omni erroris periculo eximere, ac ſimul rei ipſi C quàm optime, ac ſaluberrime conſulere.

Quod vero ad Papam ſpectat, quamuis ille pro ſumma eius auctoritate, & perfectione humanis non indigeat laudibus, certum eſt tamen, eos, qui ſupremam illam, quam Omnipotens Deus ipſi in terris detulit poteſtatem, & agnoſcunt, & fatentur, atque omnibus in rebus decernendis, ſe illi ſubijciunt, maxima dignos laude eſſe, qui diuinæ conſentanea voluntati, & verbis, & factis præſtare contendunt.

De ipſomet vero Cardinali reſpondente, quatenus Conſiliarius eſt Principis, quid opus eſt multa proferre, cum paucis verbis quid-

quid

quid præſtantius dici potuit, ad arbitratum Principis ſe referendo, A
fuerit complexus, indeq. & Cardinales reliqui illius exemplo optimam, ac tutiſſimam reſpondendi normam haurire potuerint?

Vervmtamen ſi hæc reſpondendi ratio attentius conſideretur, licet aliquam prudentiæ, & modeſtiæ ſpeciem præſeferre videatur, nihilominus culpa prorſus non caret, aut ſaltem Conſiliario parum digna videtur. Ad quod probandum liceret nobis multa huc ex ijs deducere, quæ aliàs in ſecunda parte huius diſputationis fuimus perſequuti,[a] dum oſtendimus eos, qui tacendi excuſationes ex perſona Papæ arripere conabantur, nitentes eius auctoritate, ſeu ſapientia, ac perfectione, nihil agere; cum Cardinales in Conſiſtorium B
vocentur, non vt audientes tantum cum veneratione adſiſtant Papæ, ſed vt de rebus propoſitis quid ſentiant, libere loquantur, illumq. conſilio ſuo fideliter adiuuent.

[a] *In queſt. 7. & ſequ.*

Illis tamen omiſſis, quod ad caput propoſitum pertinet, quoniam pro multiplici rerum varietate, de quibus dubitare contingit, poteſt Cardinalis varijs etiam ex cauſis adduci, vt ſic reſpondeat, ſeq. Papæ arbitrio ſubijciat; ideo, vt clarius quid ſtatuendum ſit, dignoſci poſſit, multiplices erunt caſus conſiderandi.

Primus eſt, quando res propoſita minime a Conſiliario probaretur, illeq. videns animum Pontificis ad eam amplectendam pro- C
cliuem, ſe ad beneplacitum Papæ referret; tunc dubium non eſt, nec vlla indiget diſputatione, eum grauiſſime peccare, qui ſummo Pontifici, & ſibi ipſi mentiretur, ſimulans ſe ea in re Papæ aſſentiri, a quo maxime diſſentiret.

Secundus eſt, quando res propoſita Conſiliario ſimpliciter probaretur, ipſe tamen in reſponſione ſua nihil aliud diceret, quàm ſe ad Papæ beneplacitum referre, & tunc illum quidem non damnamus mendacij, ſed tamen ab officio aliqua ex parte diſcedere putamus, quandoquidem cum aliàs egimus,[b] qua reſpondendi ratione ille vti debeat, qui rem propoſitam vult approbare; eam potio- D
rem ſemper habendam eſſe diximus, quæ nuda non eſt, ſed rationes aliquas reſponſioni ſuæ adiectas habet, modo id res, & tempus patiantur.

[b] *In queſt. 37.*

Svbdimvs præterea, ſupradictam reſponſionem non clare indicare alijs rem Conſiliario probari, ſed potius illum dubitare, & ſuſpenſo animo eſſe, cum ſenſum ſuum ad Papæ beneplacitum reijciat: conſilium autem in publico Senatu petitum, & datum, requirit, vt Princeps, & alij intelligant quid Conſiliarius de re propoſita ſentiat: Principi ad bene decernendum: alijs, ad recte conſulendum.

Addi-

A ADDIMVS, poſſe aliquos interdum reperiri, qui occaſionem celebrandæ Principis vigilantiæ, & ſapientiæ hinc libenter arripiant; quos non arguimus, ſi parce, ſi grauiter, & citra omnem aſſentationis ſpeciem id fiat, multoq. magis, ſi res, de qua agitur, id vere poſtulet, & quod dicenti auctoritatem affert, ſi idem res alias, quando probandæ non ſunt, ſuo tempore improbare non prætermittat. Nam qui in extollendis quandoque rebus non neceſſarijs, magna dicendi copia ſe effundunt, in reprobando autem quod maxime oportet, ſteriles prorſus, ac fere muti deprehenduntur, non poſſunt non aliquam conſilij parum liberi ſuſpicionem hominibus dare.

B Tertius eſt, quando res, de qua conſultatur, ita concepta eſſet, vt vtraque pars Conſiliario probabilis, & neutra condemnanda videatur. Verum hic reſponſio, de qua loquimur, licet non mendax, ſaltem imperfecta videri poteſt, niſi ratio adiungatur, ex qua clare colligatur, vtramque partem ſibi probabilem videri, adiectis argumentis, quibus vtrumque poſſe vtiliter fieri, putet, cum alioquin exiſtimare alij poſſint, illum vſitato quodam more, & modeſtiæ ſpecie in gratiam Principis ita reſpondiſſe, non quia rationes vtrimque probabiles ei ſuppetant.

Quartus eſt, quando id, quod proponitur, probaretur quidem C Conſiliario, ſed non omnino, vt quia aliquid addendum, vel minuendum putaret, quod tamen ceteris non aperiret, & ideo honorificentius ſe agere arbitraretur, quod ad Papæ iudicium omnia referret. Ceterum minime tutum eſt hoc perfugium, quando ſententiam rogatus, eam integre ſicut mente conceptam habet, extrinſecus non profert, prout officij ſui ratio poſtulat; immo detrimentum affert negotio, quando id, quod addi, aut imminui vellet, ſi fuiſſet prolatum ab eo, potuiſſet non modo animum Principis ad rectius deliberandum, & ſtatuendum mouere, ſed etiam alios ad melius conſulendum, & ratiocinandum excitare, cum in moralibus D ſingulæ circumſtantiæ plurimum momenti habeant.[a]

[a] Ariſtot. 3. Ethic. c. 1.

Quintus eſt, quando id, quod proponitur, clarum ei videretur, nec alia diſquiſitione indigere: Verum nec in hoc caſu reſponſio illa ſatisfacit: nam cum res dubiæ, & non claræ ſoleant in Conſiſtorio proponi, ſi Conſiliarius eam tamquam euidenter claram cenſuit, non debuit ſimpliciter ſe ad Principis ſententiam referre, qui eam vt dubiam propoſuit: ſed de ea, vt ſibi ipſi clara, aperte pronunciare.

Sextus eſt, quando res Conſiliario obſcura potius viſa fuit, nec illius, quam oportuit notitiam nactus eſt, vnde facile beneplacitum

Principis ſequutus fuit, quod eum ſciret optime noſſe præ alijs quid expediret: Verum & hic reſpondendi modus non probatur, eo quiá ſi rem obſcuram, & ſibi minus notam eſſe cenſebat, debuerat ille alia longe diuerſa ratione reſpondere, quam aliàs perſequuti ſumus, cum de rebus obſcuris, & ignotis ageremus,[a] aut ſaltem referendo ſe ad beneplacitum Principis, adiungere oportuerat etiam cauſam, cur id faceret, nimirum quia eam rem non ſatis perciperet propter hanc, vel illam rationem. A

a In queſt. 29.

SVMMA hæc eſt, facile dubitari poſſe, ne qui ita reſpondent, ab eo, quod muneris eorum proprium eſt, aliqua ex parte diſcedant. Non eſt enim Conſiliariorum munus approbare id, quod Princeps vult, ſed diligenter perpendere, num expediat. Quare Senator, cui cordi eſt optimi Conſiliarij perſonam ſuſtinere, tantum abeſt, vt ſequi in omnibus debeat Principis beneplacitum, vt etiam cum ipſi placet Principis ſententia, non illam ſequi ſolum debeat, quia Principis eſt, ſed quia Reipublicæ conducit. Quemadmodum enim medicus, ſi aliquando medicamentum iucundum, & ſuaue præbet ægroto, non illud præbet, vt delectet, ſed vt proſit, & morbum depellat; licet caſu idem medicamentum, quod affert ſanitatem, afferat etiam ægroto delectationem: eodem modo Conſiliarius, ſi probat ſententiam Principis, non illam probare debet, quia eſt ſententia Principis, ſed quia negotio, de quo agitur, eam vtilem eſſe putat. Immo ſi rem attente conſideramus, licet exiſtiment ipſi Conſiliarij ſe reuereri, & colere Principem, cum in omnibus amplectuntur illius beneplacitum, tamen non modo non reuerentur, verumetiam illi deſunt, cum munus reſpondendi, & conſulendi, quod eidem debent, & ab eo petitum eſt, non exoluunt. Illud enim certum eſt, Principem duabus quaſi indutum eſſe perſonis, quarum vna eſt cõmunis, eo quòd omnes participes ſumus rationis: altera Principis propria,[b] cuius eſt, ita in Republica adminiſtranda ſe gerere, tantamq. curam, & diligentiam adhibere, vt licet ipſe plurimum ingenij acumine, rerumq. vſu, & prudentia valeat, alios tamen viros induſtrios, atque experientia inſtructos adhibeat, qui res graues circumſpiciant, & quid vtilius ſit, diligenter explorent. Quare cum negotium aliquod magni momenti occurrit, quod Princeps putat, ad ipſos Senatores deferendum; certe quamuis ipſe, vt gerit perſonam illam communem, de qua modo diximus, nimirum vt eſt homo rationis compos, ad hanc, aut ad illam partem fortaſſe ſtatim inclinet: attamen vt Princeps adhuc ſanè dubitat, & aſſenſum ſuſtinet, donec Conſiliarios audiat, & quid ipſi ſentiant, & quibus B C D

b Cicer. lib. 1. offic.

A rationibus nitantur, plane cognoſcat. Quare non ego video, quod beneplacitum hi ſequantur: ſi enim id ſequuntur, quod Principi vt communi homini putant placere, certe parum honorifice cum eo agunt, quem habent, tamquam vnum de multis; immo oſtendunt, ſe non eam habere rationem loci, & dignitatis, quam debent, cum ille ibi ſedeat, interroget, ac conſilium petat vt Princeps, depoſita prorſus omni tum perſona, tum cogitatione priuata. Si autem ſequuntur beneplacitum Principis, vt Princeps eſt, vtique ſicut in lyra nullus eſt concentus, niſi prius nerui intendantur, & pulſati reſonēt: ſic nondū poteſt dici illa eſſe ſententia Principis, niſi Senatores prius
B audierit, quorū conſilio magna ex parte niti ſolet. Huc accedit quòd aut Conſiliarij referunt ſe ad præſens beneplacitum Principis, & tunc nullum adhuc eſt eius beneplacitum, quia vſque in eam horam nihil deliberauit; aut ſentiunt de beneplacito futuro: & tunc, cum reſponſio prorſus incerta ſit, nihil omnino complectitur, dum ad id fertur, quod nondum natum eſt, & quale futurum ſit, ignoratur.

Praeterea dubitare nonnulli ſolent, illos, qui hæc beneplacita facile amplectuntur, in ſuſpicionem ſæpe aſſentationis potius, quàm veræ aſſenſionis incurrere: nam fideles viri non ſemper amicis placere, ſed magis prodeſſe cupiunt, cum alij, qui ex animo non
C diligunt, placentia vtcumque loqui feſtinent.[a]

Quibus addimus, quòd cum recta ad cuiuſlibet rei conſultationē reſpondendi ratio ea eſſe ſoleat, quæ vel affirmando, vel negando, vel id ſibi non liquere fatendo, ad id, quod quæritur, aperte reſpondet; iſte qui beneplacito conſulentis ſe ſubijcit, nihil ex ijs facit, ſed repetit idem quod fuit propoſitum; aut potius retorquet totum negotij pondus in Principem, ſe ipſum ab eo onere modeſtis verbis ſubducens: quorum, ſi bene perpendantur, hæc eſt ſignificatio: Conſilium, quod a me petis, tute tibi facile poteris præbere. Vnde ſicuti accuſandus eſſet medicus, qui ægroto opem ab ipſo ad de-
D pellendum morbum imploranti, reſponderet: Ipſe curabis bene te ipſum; Aut ſi paterfamilias conſilium ab architecto extruendæ domus efflagitaret, ille diceret: Potes tu domum arbitrio tuo facere; Sic Princeps, qui conſulit alios, petens vt quiſque dicat quid ſibi videatur, ſi ei ab aliquo reſpondeatur: Refero me ad beneplacitum veſtrum; dubitare poteſt ne ei voluerit illudere: nam ſatis ille nouit ſenſum ſuum, ſed cupit amplius, vt conſultius deliberet, aliorum etiam ſententiam audire.

Itaqve in hac reſponſione, ſi bene expendatur, plura ſæpe vitia concurrunt: deficit enim iuſtitia, quia Conſiliarius in negotio

[a] S. Hierony. lib. 1. aduerſ. Pelagian. poſt med. S. Baſil. epiſtola 83. ad Leontium. Plutarc. de diſcrim. adulat. & amic.

a In quæſt. 4. Reipublicæ vtili, aut noxio, non præſtat verbis quod debet [a]; A deeſt ſæpe veritas, quia ex animo non loquitur: læditur obedientia, quia non paretur Principi, aperte conſilium petenti: claudicat prudentia, quæ recte agendi rationem non ſeruat: charitas non colitur, quia proximus in neceſſitate conſilij poſitus non iuuatur; & conſcientia forte contemnitur, quæ illi aliquid longe melius, ac ſalubrius reſpondendum dictat. Et amplius etiam Principes ipſi hac reſponſione potius offenduntur, qui petentes ab alijs conſilia, cupiunt intelligere illorum ſententiam, cum ſatis ſuam norint. Vnde qui referunt ſe ad eorum beneplacitum, parum illis ſolent ſatisfacere: quod nos aliquando a SIXTO QVINTO ſanctæ mem. tum B in Conſiſtorio, tum priuatim in cubiculo audiuimus, dum reſponſiones huiuſmodi a Senatoribus, præſertim illis, qui præter ceteros prudentia excellere videbantur, prolatas non leuiter improbabat.

QVID vero, vt ad alteram Thematis partem reſpondeamus, ſi Conſiliarius diceret, ſe ſuam ſententiam Principis iudicio ſubmittere, eritne ab eo recte reſponſum? Dicimus diſtinguendum eſſe. Nam ſi Conſiliarius ſenſum ſuum de re propoſita verbis non aperit, ſed tantum dicit, ſe illum ſubijcere iudicio Principis, perinde eſt, ac ſi ad eius beneplacitum ſe referret, & ita nihil agit, vt modo diſputauimus. Aut loco ſuo ſententiam dicit, & in eius calce ſub- C iungit eiuſmodi verba, vrbanitatis, ſeu humilitatis cuiuſdam cauſa: & tunc ſi ille quod opus erat, non plene reſponſione ſua complexus fuit, non eſt quòd exiſtimet eo humilitatis additamento ſe b In quæſt. 8. obligationi propriæ ſatisfeciſſe: ſiquidem aliàs declarauimus, [b] non eſſe humilitatis ſpecie id prætermittendum, quod proprij officij eſt; neque hanc eſſe vere humilitatem, quæ munus ſibi aſſignatum deſerit. Quòd ſi reſponſio pro viribus iudicij ſui congruens rei propoſitæ ſibi viſa fuit, tunc poterit extrema illa verborum acceſſio æquius ſuſtineri, non quia aut neceſſaria, aut valde commendanda videatur, cum clarum ſatis ſit omnibus, ea, quæ a Conſiliarijs D proferuntur, ſubiecta prorſus eſſe voluntati Principis; immo eorum ſententiam proponi Principi, tamquam materiam, quam aut reijciat, aut ex qua eliciat, ſi quid ei e re eſſe videbitur. Et propterea, cum hæc verba fere ſint ſuperuacanea, cautius multis videri ſolet, ſi omittantur, non ſolum quia otioſa ſunt, ſed etiam quia ſuſpicionem præbere poſſunt, eos, qui ſic loquuntur, exiſtimare Principem iniuriam quodam modo Senatori facere, ſi eius ſententiæ non adhæreat, & ideo Senatorem voluiſſe his verbis Principem præuenire. Nos tamen ad tam exactam normam hæc reuocanda minime putamus,

A tamus, ſed potius interpretandum, ea ad omnem temeritatis ſuſpicionem auertendam prolata eſſe, ne cum coram tot Senatoribus ſuffragium ſuum clara voce tulerit, exiſtimet aliquis ſuum ſe alijs iudicium anteferre, & ideo cupiat non ſolum Principem ipſum, ſed tacite quodam modo alios etiam collegas ſuos illius iudices, atque æſtimatores eſſe.

Neqve obſtant quæ initio adducebantur: nam ad primum, quo dicebatur, ſapientis eſſe, voluntati, ac ſententiæ Principis tamquam proximæ humanarum actionum regulæ adhærere; Reſpondemus, id verum eſſe, ſi certa, & deliberata, & rationi conformis ea B proponatur; at hic vt dubia refertur, & quæ conſultatione indigeat. Et ſi quis replicaret, quòd, cum dubia ſit cauſa, eo magis iudicio Principis, vt omnium ſapientiori, ſit adhærendum, & præſertim cum dubitationes omnes ad ſedem Apoſtolicam deferri ſoleant, vt Papæ ſolius iudicio definiantur; Reſpondetur, hoc iudicium Principis adhuc incertum eſſe, &, cum conſilium in præſenti petat, neceſſitatem dandi conſilij ſibi tamquam Conſiliario tunc imminere. Ex quo ceſſant & reliqua in contrarium ſupra obiecta.

Qvòd ſi fortaſſe idem Conſiliarius de re propoſita ipſe ſecum dubitaret, tunc quid ei agendum ſit, ſuo loco diſſeruimus.[a] *a In queſt. 29.*

C Deniqve, vt concludamus, ſi Conſiliarius beneplacitum, ac iudicium Principis ſequi ſine errore cupit, & publicæ rei ſaluberrime conſulere, Prophetam Dauidem imitetur, qui ad ſupremum omnium Principem conuerſus dicebat: *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, & iudicia tua doce me.*[b] Si enim ipſe libere id, quod ſentit, & fideliter loqui velit, fluet tamquam imber eloquium eius, & dabit ei Dominus, vt notam faciat omnibus voluntatem ipſius.[c]

b Pſal. 118.

c Deut. 32.

PARS V. QVAEST. V.

Quid de ijs ſentiendum ſit, qui ſe maiori parti Collegij ſubmittunt.

QVAEST. XLII. QVONIAM varijs rationibus in ſuperiore quæſtione A firmare contendimus, Conſiliarios non præſtare integre munus ſuum, quando malunt ſe ad Summi Pontificis arbitrium reijcere, quàm propriam ſententiam pronunciare; poſſet fortaſſe quiſpiam ſuperuacaneam alteram hanc quæſtionem ſuſpicari, quam nunc proponimus: quia ſi ſequi Principis ſententiam, ad eiusq. beneplacitum ſe referre, non liberat Conſiliarium a debito reſpondendi munere, cum tamen in Principe non modo ſumma poteſtas, ſed eximia prudentia emineat; multo minus hoc ei proficiet, qui ſe ad aliorum quorumcumque arbitrium referre voluerit. B

Dvo igitur ſunt in præſenti a nobis explicanda: alterum eſt Conſiliarium hunc, de quo nunc agimus, longe probabiliorem priore illo cauſam tueri: alterum, nec hunc ipſum reſpondendi modum huic Conſiliario ad munus ſuum implendum ſufficere.

Qvare, vt a priore initium ſumamus, certum illud eſt, Conſiliarium, qui ſuffragium ſuum totum poteſtati Papæ ſubijcit, nihil de ſuo addere, perindeq. eſſe, ac ſi in Conſiſtorium non acceſſiſſet: nam cum Papa res tantum dubias proponat, ille, qui eius opinioni ſe adhærere fatetur, illum in eadem dubitatione confirmat, & potius eam auget, quàm illam eximat: At vero qui ſe cum maiori C Collegij parte coniungit, eorundem rationes probat, calculoq. ſuo corroborat, illisq. adhæret, qui dubitationem propoſitam ſoluere, & publicæ rei prodeſſe contendunt. Hincq. ceſſat obiecta illa ratio; Quòd ſi Papæ arbitrio non licet hærere, multo minus ceterorum quorumcumque: nam tunc poſſet hoc admitti, ſi certa eſſet Papæ ſententia, isq. auctoritate ſua rem propoſitam decerneret. At cum eum dubitantem ponamus, & ita dubitantem, vt aliorum velit iudicia explorare, ſequitur, eos, qui animi ſui ſenſum quoquo modo ad boni communis vtilitatem explicauerint, & muneri ſuo ſatisfeciſſe,

A ciſſe, & Papæ voluntati obtemperaſſe, & cauſæ publicæ, quæ in periculo verſabatur, quantum in eis fuerit, ſubueniſſe.

Nvnc de ſecunda dubitatione agendũ eſt, quæ magis ambigua videtur, an ſcilicet Cardinalis ſic reſpondens, munus ſuum impleuiſſe cenſeatur. Cui quidem dubitationi, vt plenius ſatisfaciamus, nonnullis difficultatibus prius occurrendum duximus, quæ aliquorum mentibus poſſent ſe offerre. Nam cum de maiori parte Collegij fiat mentio, explicandum illud videtur, quomodo hæc maior pars ſit accipienda: Ac primum, an Conſiſtorium certo Cardinalium numero conſtet, ita vt ex illius Catalogo, quæ maior ſit pars, ſtatim
B colligere liceat: Secundo an ad numerum tantum, an potius ad merita, ætatem, prudentiamq. ſit reſpiciendum: Denique ad diſcernendam hanc maiorem partem, an præſentes tantum in Conſiſtorio ſint æſtimandi, an vero totius Collegij in vniuerſum ratio ſit habenda.

Sed antequam ad primum caput accedamus, operæpretium erit, antiquorum morem in medium adducere, & in primis Romanorum, qui præter cęteros auctoritate, & rerum geſtarum gloria floruerunt. Perſpicuum itaque eſt ad S. C. faciendum, adeo certum Senatorum numerum fuiſſe requiſitum, vt cum aliquis ex Se-
C natoribus impedire cuperet, quo minus S. C. fieret, diceret Conſuli: Nvmera Senatvm, vt ſcilicet, ſi tot non eſſent Senatores, quot requirebantur, expectaretur alius dies.[a] Qualis quantus vero hic numerus eſſet, non facile eſt diſcernere, ſiquidem Senatores primũ a Romulo centum, deinde a Bruto Conſule ducentos creatos fuiſſe conſtat.[b] Verum eundem numerum ſæpius poſtea variatum fuiſſe comperimus, & vſque ad trecentos;[c] deinde vſque ad quadringentos decem perueniſſe,[d] & Cæſaris ætate, & poſt cædem Cæſaris amplius mille fuiſſe, Auguſtumq. ad modum priſtinum, & ſplendorem eos redegiſſe,[e] & cogitaſſe etiam trecentos dumtaxat
D ex antiquo more conſtituere; ſed offenſionis vitandæ cauſa ſunt qui litteris tradant ſexcentos reliquiſſe.[f]

a Feſt. Pomp. lib. 12.
b Liu. lib. 1. Tacit. lib. 11. poſt orat. Claudij Cęſar.
c Dio lib. 54.
d Cicer. in 2. orat poſt redit.
e Suet. in Auguſt. c. 35.
f Dio lib. 54.

Qvapropter ex hac Senatorij numeri varietate illud quoque dubium nobis relictum eſt, quornam ex ijs ad legitimum Senatum conſtituendum neceſſarij fuerint, ita vt quæ in eo decernerentur, rata haberentur: nam traditum eſt, lege Cornelia cautum fuiſſe, ne quis in Senatu ſolueretur legibus, niſi ducenti adſtitiſſent.[g] Alij ſcribunt, Auguſtum, cum videret Senatum non ſemper frequentem conuenire, decreuiſſe, ne eius Conſulta a paucioribus, quàm quadringẽtis fierent.[h] Et Liuius vbi de Bacchanalibus loquitur,[i] videtur fateri

g Aſcon. Ped. in orat. pro Corn.
h Dio lib. 54. in fin.
i Liu. lib. 39.

fateri ea ætate, quæ ſuperior Auguſto fuit, multo pauciores centum A
videlicet ſatis fuiſſe. Et Prudentius expreſſe affirmat, rrecentos neceſſarios extitiſſe, cum ait:

Hic conſulta Patrum ſubſiſtere conſcriptorum
Non aliter licitum priſcô ſub tempore; quàm ſi
Tercentum ſenſiſſe ſenes legerentur in vnum.

Quod & ex Libro Machabæorum confirmatur; in quo de Romanis legirur: Curiam fecerunt ſibi, & quotidie conſulebant trecentos
a 1.Mach.8. viginti, conſilium agentes ſemper, de multitudine.[a]

Alii etiam diſtinguunt inter cauſas maiores, & minores, ita vt pro rerum pondere, plurium etiam ſententiæ requirerentur: Alij ad- B
dunt, ea, quæ a paucioribus, quàm opus erat, Senatoribus tractarē-
b Dio lib. 55. tur, non vt decreta, ſed teſtimonij cuiuſdam loco, habita fuiſſe:[b] Alij affirmant, Senatores ſolitos fuiſſe, quando inter ſe non conuenirent, diuidere ſententias, vel differre conſultationem, vel alias, atque alias rationes inueſtigare. Quæ quidē nos obiter tātum hic perſtrinximus, tum quòd non ſatis explorata hæc reperiantur, varieq. ſint ab
c Liu. lib. 39. Auctoribus tradita:[c] tū quòd non ita propria huius loci videri poſ-
Aſcon. in orat. pro Cornel. ſent, niſi ea nos ratio adduxiſſet, vt intelligeremus etiam veterum
Plin. li. 2. epiſt. more certum S. C. habendis Senatorū numerum præſtitutum fuiſſe,
14. Gell. lib. 3. c. 18. & lib. 14. hodieq. etiam in pleriſque Senatibus, & Collegijs obſeruari, vt ſal- C
cap. 7. Bud. in annot. in l fin. tem tertia, aut quarta pars ad decreta ſancienda conuenire debeat.
ff. de Senat. Qvocirca, vt ad rem noſtram veniamus, quamuis olim varie
Alex. dier. genial. lib. 4. c. 11. ſe rem habuiſſe aliqui tradant,[d] notū eſt tamen hodie Cardinalium
d Card. in Clemēt. ne Romani. de elect. Capic. deciſ. 120. ordinē ad ſeptuaginta ex conſtitutione Sixti V. redactū fuiſſe,[e] nemo autem exiſtimet certum illorū numerum Conſiſtorijs habendis, rebuſq. ibidem deliberandis præſtitutum eſſe, non ea tantum ra-
e SIXTVS V. in cōſtit. 50. tione, quam aliàs ſæpius protulimus, quòd Cardinalium vota non diffinitiua, ſed tantum conſultiua habētur: ideoq. licet ſummo Pontifici, & quos velit, & quot velit in Senatum conuocare, & modo ab omnibus, modo ab aliquibus tantum ſententiam rogare; verumetiā D
quia abſoluta, & ampliſſima ſummi Pontificis poteſtas nullis humanis legibus eſt ſubiecta, quominus, cum res poſcit, liceat ei arbitratu ſuo, quod e Republica cenſuerit, & rationi magis fuerit congruum,
f In quaeſt. 3. conſtituere, vt aliàs diſſeruimus.[f] Extat tamen, inueterata atque immemorabilis annorum curſu confirmata conſuetudo, Cardinales omnes, cum de rebus grauibus deliberandum eſt, æque ad Conſiſtorium conuocari, æque ad ſuffragium ferendum inuitari, & in quam maior illorum pars ſententiam inclinauerit, eam a ſummo Pontifice æque ſolere approbari.

138

A Ad secvndvm igitur articulum accedentes, quomodo maior Cardinalium pars ſit diſcernenda, an ſcilicet ſingulæ perſonæ ſint recenſendæ, an potius illorũ merita ſint æſtimanda, ita vt eorum ſuffragia non numeranda, ſed potius põderãda ſint, cum nihil ſit tam inæquale, vt inquit ille, quàm æqualitas ipſa, dum ſcilicet par eſt omnium ius, vbi eorundem impar eſt prudentia;[a] Reſpondemus, nihil in hoc eſſe laborandum, nam tametſi iure communi receptum eſt, vt pro cauſarum varietate, in quibuſdam ad numerum tantum, in alijs præter numerum, etiam ad virtutum merita ſit reſpiciendum[b]; attamen in Collegio Cardinalium, cum illi, qui in ampliſſimũ hunc

B gradum adſciti ſunt, a communibus quibuſdam aliorum erroribus immunes eſſe cenſeantur, non ſolet inter eos diſcrimen vllum in recenſendis ſuffragijs conſiderari,[c] licet non impediat hoc quominus, ſi ſummo Pontifici videbitur, non poſſit ille pro ſingulari ſua prudentia eorum conſiliorum, quæ in Conſiſtorio feruntur, delectum habere, & quæ ſibi pro loco, & tempore honeſtiora, & opportuniora videbuntur, quamuis pauciora ſint, alijs anteferre.[d]

Graviorem illud difficultatem habere poſſet, quod tertio loco quæſitum fuit, an ad diſcernendam maiorem partem, præſentium tantum in Conſiſtorio, an vero totius Collegij ratio ſit ha-

C benda; ſi hoc ex Doctorum regulis, vbi de Collegiorũ, ac Senatuum decretis agunt, eſſet diffiniendum: ſiquidem multiplices ea in re diſtinctiones adhibere ſolent.[e] Verum in articulo, de quo nos agimus, minor eſt difficultas, cum, vt ſupra diximus, Conſiſtorium Cardinalium non ſit eius ordinis Collegiorũ, quæ ius definiendi habent, aut quæ præſcriptum numerum, ſeu certam formam ad decernendum aliquid requirunt: nam a ſummi Pontificis auctoritate, ac voluntate æquitati cõſentanea quidquid gerendum eſt pendet, niſi paucis quibuſdam caſibus, quæ Canonicis conſtitutionibus continentur.[f] Quapropter præſentium tantum Cardinalium & rogatorum cõſilia

D ſpectari, ac recenſeri ſolent, niſi quandoque permittente Principe, abſentium quoque iuſta ex cauſa rationẽ haberi æquitas ſuadeat, quod loco ſuo, cum de abſentibus agetur, attingere non prætermittemus[g].

Nvnc igitur poſtquam ſatis, quantũ materia poſtulare viſa fuit, declaratum a nobis eſt, quomodo maior pars Cardinalium ſit accipienda, ſupereſt iam, vt ad id, quod præcipue in Themate quæſtionis propoſitum fuit, explicandum reuertamur, quid ſcilicet de ijs Cardinalibus ſentiendum ſit, qui ſe ad maiorem partem Collegij reijciunt, an hi munus ſuum implere cenſeantur. Quod quidem prima facie affirmandum videri poſſet: nam ſi quis graues viros interroget, an

prudenter

a Plin. lib. 2. epiſt. 12.

b Abb. in c. Eccleſia. il 2. nu. 11. & 13. de elect. Felin. c. cum omnes. de conſtit. nu. 17. & 19.

c Bald. c. cum omnes. de conſtit. num. 12. Abb. in c. licet de vitanda. de elect. nu. 8. in 6. Speciali.

d Card. Papien. in epiſt. ad Cardinalẽ Mant. fol. 157.

e Ioan. Andr. c. 3. de iur. patro. & Ant. de Butr. & Cardin. ibidem in 7. q. Fel. c. 1. de maior. et obed. Lãbert. de iur. patr. in 3. parte 2. lib. 4. q. prĩc. art. 2.

f cap. licet. de elect. c. vbi periculũ. de elec. in 6. & Bulla PII IIII. de elect. Summi Pontif.

g In quæſt. 47.

prudenter ille faciat, qui ſe alieno multorum præſertim hominum sapientum, quàm proprio iudicio regendum cõmittit; Reſpondebunt ſane, illum non modo non errare, ſed laude etiam magna dignum eſſe, quippe qui id ſibi ſequendum proponat, quod plures ſentiunt, veluti inter diuerſas opiniones ſolet ille commendari, qui cõmuni ſententiæ tamquam tutiori parti adhæret, ſic videmus in iudicijs obſeruari, ſic in Senatibus, ſic in Collegijs, ſic in ſacro Rotæ Auditorio, ſic vbique apud omnes receptũ eſſe Doctores atteſtantur.[a] Cum igitur quod a maiori parte probatur, ab omnibus probatum cenſeatur,[b] propterea in præſenti quæſtione, Cardinalis, qui in ſua reſponſione ſe ad maiorem Collegij partem reiecit, videtur ſane officio ſuo non ſolum recte perfunctus, ſed etiam magnum moderati, ac ſapientis animi argumentum præbuiſſe. A

B

a c. nouimus. de verb. ſignif. l. penult. C. de pœn. iud. qui mal. iud. laſ. in auth. nouiſſima. num. 22. C. de inoffic. teſta. Neuizan. in Sylua lib. 5. late.

b l. aliud. §. refertur. de reg. iur: & l. quod maior. ad municip.

Attamen contrarium potius verũ eſſe arbitrabuntur, qui rem plenius introſpexerint, ac ſtatum ipſum quæſtionis ſibi ante oculos poſuerint. Agimus ſiquidem de eo Conſiliario, qui rem a Principe propoſitam minime probat; cumq. aliàs oſtenderimus, quoties ille agnoſcit conſcientiam ſuam rebus, de quibus agitur, repugnare, eum ſilentio minime excuſari; ſic idem & in propoſito, quãdo ille maiori ſe Collegij parti ſubijceret, affirmandũ eſſe cenſeremus. Quamuis enim hic paulo æquior, atque honeſtior reſpondendi modus videatur, non tamen re vera officio Conſiliarij ille ſatisfacit, qui ſic loquitur; cum eius fuerit electa induſtria, vt eam ibi exerceret, non vt abſcondetet; vt ipſemet loqueretur, non vt alios tantum ſpectaret loquentes: vt humerum ponderi ſupponeret, non vt totum onus in alios transferret: & præſertim ſi conſcientiam ſentiret reclamantem, oporteret illud, quod ea interpellat palam profiteri, nec ſufficeret, tacendo tergiuerſari. Itaque vix alias fortaſſe licebit Conſiliario, ſe ad maioris partis Collegij ſententiam referre, præterquàm cum negotium licet ſibi vere dubium, & difficile videatur, rei natura diligenter conſiderata, de quo aliàs egimus;[c] tamen ipſe iudicat tunc ſane opinionem aliorum re ipſa eſſe probabilem, aut adeo plene rem ab alijs iam eſſe examinatam, vt ſuperuacaneum ſit eadem iterare. C

D

c In quæſt. 19.

Qua tamen in re illud animaduertendum videtur, etiam in rebus dubijs hoc reſpondendi genus, quo ſe Conſiliarius ad alios reijcit, non æque omnibus conuenire. Nam qui priorem in dicendo locum tenent, atque ætate, & rerum vſu alios antecellunt, tametſi quæſtio illis valde anceps, & difficilis proponeretur, vix tamen eos deceret, vt nondum cognito Collegij ſenſu, ipſi nihil loquentes, ſe ad maiorem eorum partem, qui nondum dixerunt, referre vellent, quin potius

A tius eorum auctoritatis eſſe videretur, rem tamquam ambiguam alijs denunciare, & quæ vtrinque eſſent dubitationes illis aperire, potioresq. ſimul rationes ſummatim perſtringere, vt tum eorum maturitas in referendo, tum prudentia in dubitando, aſſenſuq. cohibendo, tum ambiguitas in re ad alios reijciendo, clarius dignoſceretur.

ILLIS vero, qui ſubinde dicturi rem plane controuerſam agnoſcerent, ac quorum conſcientia, auditis etiam multorum ſententijs, ob aliquem adhuc hærentem ſcrupulum non ſatis in alterutra parte conquieſceret, exiſtimaremus licere pariter cum maiori aliorum parte conuenire, ac ſequi virorum proborum, ac ſapientum probabilem
B ſententiam: immo ſi rationes a Cardinalibus vtrinque adductas viderent ex æquo eſſe admitti poſſe, tunc in quam maluerint partem licere eis inclinare, dubitandũ non eſt. Et quamuis inter plures ſententias magis, & minus probabiles, probabiliori adhærendum ſit, illos tamen, qui probabiliore relicta, aliquando minus probabilem, honeſtam tamen, & Reipublicæ vtilem amplecterentur, tametſi ex humano aliquo affectu in eam ducerentur, non deſunt grauiſſimi Doctores, qui a culpa liberos eſſe putent.[a]

QVOD ſi cognitis iam magna ex parte ſuffragijs, illi, qui inferiore loco dicunt, animaduerterint, quidquid ipſi ſecus ab alijs pro-
C nunciaturi eſſent, nihil omnino profecturum: propterea quòd ea ſit ſacri Conſiſtorij conſuetudo, vt quod a maiori Cardinalium parte probatum fuerit, ratum habeatur; Dicimus tunc etiam ſi eorum conſcientiam non obſtantibus aliorum rationibus, atque argumentis, contrariæ adhuc parti hærere ſenſerint, minime tutum illis futurum eſſe, ſi ſeſe ad maiorem partem retulerint,[b] cum ſcriptum ſit: *Ne in iudicio plurimorum ſententiæ acquieſcas, vt a vero deuies:*[c] quod paraphraſis Chaldaica ad internum mentis iudicium, & alij Doctores referunt;[d] Vnde & ſanctus Auguſtinus ait: Non minus ardebunt, qui cum multis ardebunt;[e] & Ariſtoteles inquit, loquendum eſſe vt
D plures, ſentiendum vt pauci;[f] quod eo magis a Senatoribus præſtandum eſt, qui norunt opinionum diſcrepantiam non ſoluere veram amicitiam.[g] Sic legitur Michæas propheta feciſſe.[h] Nam cum quadringenti prophetæ conſilium darent Regi Achab, vt in bellum deſcenderet, victoriam ei prædicentes, dictumq. eſſet Micheæ: *Ecce ſermones Prophetarum ore vno Regi bona prædicunt, ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona.* Nihilominus ſolus Michæas contra omnes alios, & contra Regis voluntatem, verum, quod ſibi videbatur, conſilium dedit: non enim voluit inter puſillanimes cenſeri, qui quærentes pacem ſuam nolũt opponere ſe murũ pro domo Dei,[i] quod eo magis

hic

a Medin. 1. 2. q. 19. art. 6. concluſ. 3. Sot. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 5. Nauar. in Manual. c. 26. num. 4. & c. 27. nu. 281. & in c. ſi quis autẽ nu. 34. & 78. de pœnitẽ. diſt. 7.

b Inno. c. 1. de his quæ fiunt a maiori parte. Caiet. verb. reſtitutio. cap. 1. verſ. attende.

c Exo. 23.

d Oleaſt. Luſit. Pepin. in d. c. 23. art. 6.

e S. Aug. homil. 50.

f Ariſt. Topic. lib. 2. c. 2.

g S. Tho. 2. 2. q. 37. artic. 1.

h 3. Reg. 22.

i Ezech. 13.

hic affirmandum eſt, cum res nondum ſit plene deliberata, interimq. per incerta Collegij ſuffragia decurrat, integrumq. adhuc ita negotium permaneat, vt vnius ſententia alios ad ſe poſſit pertrahere: quod aliàs diximus. A

ITAQVE tum maxime conuenit, Conſiliarium etiam in extremis ſubſellijs dicentem, id clare quod ſentit, aut etiam quod dubitat, cauſa dubitationis adiecta, proferre,[a] quia poſſet illius ſententia etiam Principem ipſum flectere: aut exemplo ſuo alios ad libere dicendum quod ſentiunt permouere; aut certe munus fideli Conſiliario dignum explendo, ſimul ſe ab omni ſimulationis, & mendacij ſuſpicione quàm longiſſime ſubducere. B

[a] Nauarr. in Manual. Confeſſ. prael. 9. numero 9.

QVOD ſi idem, qua decet, modeſtia oſtenderet, ſe quidem in aliam ſententiam potius propendere, adiectis rationibus, quibus hanc probet, & contrariam improbet, ſed auditis aliorum ſententijs, qui maiori ex parte in vnum conueniunt, cognoſcere etiam quantum illorum auctoritati, & prudentiæ ſit tribuendum, ideoq. rem alijs iudicandam relinquere: hic ſane longe ſapientius reſpondiſſe fortaſſe exiſtimari poterit. Siquidem prudentiam cum humilitate coniunctam oſtendet, dum id, quod ſentit, fideliter dicere non prætermittet, non ita tamen vt propriæ opinioni velit pertinaciter adhærere, ſed meliori potius, ſi quæ fuerit, ſententiæ ſe ſubmittere. C

Ex quibus patet nihil id obſtare, quod initio obijciebatur, prudentis eſſe alieno potius multorum, quàm proprio iudicio regi. Nam munus Conſiliarij id potiſſimum eſt, quod ipſe ſentiat explicare, tum in re ancipiti, depoſita mentis ambiguitate, potiora ab alijs peritioribus dicta probare. Nec exempla etiam ſacri Rotæ Auditorij, aut Senatuum refragantur; nam verum eſt, poſt examinatum a toto Collegio negotium, ac veritatem, quantum oportuit, perquiſitam, minorem partem a maiore trahi, & quod a pluribus poſt collatas omnium rationes fuerit concluſum, pauciores ſequi debere: Attamen in ipſa veritatis, & cauſæ indagatione, tenetur quiſque quod ſibi conſcientia ſua dictat, libere profiteri, vt ſæpius ſupra dictum fuit. D

PARS

PARS V. QVAEST. VI.

Qui loco ſuo dixit, an auditis ſubſequentium melioribus ſententijs, poſsit, & debeat conſilium ab ſe datum emendare.

A QVEMADMODVM iudex, lata ſententia, dicitur functus officio ſuo, & quod ſemel diffiniuit, amplius non recognoſcit;[a] item cui competit ius eligendi, facta ab eo electione, diſcedere ab illa ei amplius non licet;[b] & generale eſt in omnibus iuris actionibus, vt facultas aliquid faciendi alicui conceſſa, primo actu conſumetur;[c] Sic exiſtimare aliquis poſſet, non licere Conſiliarijs, cum ſemel ſua vota protulerint, amplius illa aut mutare, aut corrigere, ſicuti cum per ſuffragia ſecreta res diffinienda eſt: illis enim ſemel in pyxide poſitis, integrum non eſt amplius ea retexere, cum, vt dici

B ſolet, quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poſſit.[d]

QVAEST. XLIII.

a l. Paulus. l. cum quaerebatur. ff. de re iudic.

b c. nulli licere. de elec. in 6.

c l. ſicut. C. de actio. & oblig. l. bonem. § hoc ſermone. ff. de verb. ſignif.

d c. quod ſemel. de reg. iuris. in 6.

VERVMTAMEN cum rerum conſultandarum ratio longe ſit ab alijs, ſiue legibus, ſiue iudicijs, ſiue cõtractibus, aut ceteris huiuſmodi cauſis diuerſa, mirum non eſt, hac quoque in parte harum vſum ab ijs diſſimilẽ obſeruari debere: Siquidem conſilia, de quibus egimus, tum exquiri, tum in mediũ proponi ſolent, vt quod iuſtius, quodq. vtilius ſit, à Principe eliciatur; propterea quòd veritas ipſa tamquam in profundo demerſa, ſic plerumque oculorum aciem fugit, vt ad eam detegendam, aut dignoſcendam magno acumine, diligenti indagatione, multorumq. repetita ſolicitudine ſit opus. Quare mul-

C tos ſimul congredi, atque in vnum conuenire expediens viſum fuit, ex quibus Synodi, Collegia, Senatus, variæq. Congregationes prodierunt, vt, ſicuti lapidum conflictu, atque tritu ignem elici videmus, eodem modo plurimorum diſquiſitione, ac perueſtigatione veritas magis eluceret,[e] & alter alterius induſtria, ac rationibus excitaretur, reſq. inter eos diligenter, matureq. exagitata, tandem abſolutam formam, perfectionemq. ſuam Principis imperio, & lege conſequeretur.

e cap. grauis. 35. q. 9.

SED quoniam aliquando contingere poſſet, vt aliqui in dicendo longiores, aut nimij eſſent, ne in infinitum diſputationibus res traherentur, atque in incerto ſemper verſarentur, propterea ſapienter

fuerunt diſtributa tempora; alia, quæ conſultationi, & deliberationi ſeruirent: alia, quibus negotia tantum diffinirentur, ac terminarentur. A

Dicimvs ergo, cum ſpatium illud temporis, quod Principis decretum, ac concluſionem præcedit, totum aſſignatum fuerit Conſiliarijs ad tractandum, examinandum, ac deliberandum id, de quo eſt controuerſia: propterea, quamuis Conſiliarius ſemel quod ſibi rectum videbatur, declarauerit, ſi tamen auditis melioribus rationibus ſibi prior ſua ſententia diſplicere cœperit, non videmus cur ei non ſolũ non liceat ab ea diſcedere, ſed etiam quare non debeat, cum primum opportune poſſit, eam immutare, aut rettactare, cũ res adhuc integra ſit, ſpatiumq. ad deliberandum nondum effluxerit; immo ob id etiam multos ſimul congredi, atque vnà conuenire ſit inſtitutum, tum vt melius Principi conſulant, tum vt vnius ratio poſſit alium permouere, atque in ſententiam ſuam trahere. Vnde ſequitur, ſi nunc conſcientia ſtimulet, rem eſſe noxiam, quam tamquam vtilem Principi antea Conſiliarius perſuaſit, recte eum facere, ſi modo mutata conſcientia, mutet quoque conſilium, aliàs mendacij crimine non careret, ſi oſtenderet adhuc ſe exteriore ſuffragio in eo permanere, quod mente iam improbaret. B

Nec obijciat aliquis, illum iam munus ſuum præſtitiſſe, & proinde nihil ſibi aliud faciendum ſupereſſe; Nam reſpondetur, Conſiliarij partes eſſe fidele conſilium dare. Vnde quamdiu ei conſulendi ſpatium relinquitur, ſemper interpellatur officij ſui munere; & licet initio id, quod ſibi conſcientia tunc præſcribebat, reſponderit, quoniam tamen rectius poſtea rem aliter ſe habere animaduertit, proculdubio officio ſuo deeſſet, ſi priorem ſententiam ſe retinere oſtenderet, quam modo minime ſalutarem eſſe agnoſcit.[a] C

Deciperet præterea Principem, & fortaſſe alios, qui illius auctoritate commouentur: & ſi detrimentum Reſpublica capit ea ex parte, qua illam læſit, teneretur damnum reſarcire.[b] Quemadmodum enim Medicus, qui medicamentum, quod ægroto dari iuſſit, poſtea, re diligenter perſpecta, intelligit mortem allaturum, debet ſtatim illum commonefacere: & quemadmodum Aduocatus, qui rem credebat à principio probabilem, & poſtea videt aperte improbabilem eſſe, tenetur eum, cuius negotium agitur, certiorem facere:[c] eodem modo Conſiliarius, cuius munus eſt conſiliũ fidele dare, ſi intelligit pernicioſum, aut inutile eſſe quod dedit, de priore ſententia deſiſtere debet, ne qui publicæ vtilitatis cauſa adhibitus fuit in conſilium, ipſi Reipublicæ damnum attuliſſe videatur. D

a Alberic. l. humanum. C. de legib. nu. 5.

b S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 4.

c S. Tho. 2. 2. queſt. 71. artic. 3. ad 1. Sylueſt. in verbo Aduocatus, verſ. (decimo) num. 5.

A Sed dicet aliquis non eſſe huius grauiſſimi Senatus conſuetudinem vt quiſpiam ſententiæ, quam ſemel protulit, aliquid addat, vel detrahat, aut ab ea prorſus diſcedat. Certe quamuis hoc non admodum frequenter accidere ſoleat, non tamen interdictũ eſſe cuiquam ſcimus, ne ex cauſa id facere poſſit, immo & nonnullos interdũ laudabiliter feciſſe nouimus, & alios ſuam non abnuentes, aliorũ etiam ſentẽtiam probaſſe. Nam ſi in electione ſummi Pontificis licet Cardinali poſt ſuffragium a ſe latum, quo vnũ nominauit, accedere deinde in alterius etiam votũ, quo alius nominatur, cur non magis in rerum tractatione, vbi non diffinitiuum, ſed conſultiuum ſuffragium
B ſolum fertur, & nemini ius quæſitum eſt, liceat alicui ad ſententiam ſuam modo aliam accumulare, modo meliorem ſequi? Sed quando etiã talis eſſet conſuetudo, ſi tamen Senator ſententiam ſemel a ſe latam minus congruam eſſe cognoſceret, fruſtra ille ſe conſuetudine defendere conaretur, aut ea ratione, quod nihil tunc falſum proferat, nec antea proferre cogitauerit. Nam in rebus huiuſmodi conſuetudinem non prodeſſe aliàs oſtendimus, & nunc cum inutile, & noxium id eſſe detegatur, quod antea expedire dixerat, certe ſi non emendet, videtur ratum habere. Quis enim ferre valeat ſpeculatorem, qui cum ea, quæ vidit, vere nunciauerit, tamen ſi poſtea aduer-
C tit, inſidias ab hoſtibus paratas, illas ſilentio prætermittit, ne parum a principio vidiſſe videatur?

Sed obijciet præterea aliquis, non eſſe hominis grauis mutare ſententiã, ne ab alijs contemnatur. Sane licet ſapientis proprium ſit, nihil, quod eum pœnitere poſſit, facere, nec quidquam tam deceat, quàm in re omni gerenda, capiendoq; conſilio ſeruare conſtantiam, vt ait Cicero,[a] nemo tamen doctus, vt idem ait, vmquam mutationem conſilij inconſtantiam dixit eſſe,[b] cum hic optimus pœnitenti portus habeatur, nec mutare conſilium in melius, temeritati, ſed prudentiæ adſcribatur, cum ſapientis ſit reuocare, quod minus ſa-
D pienter factum eſt.[c] Nam ſicut in nauigando, vt idem affirmat[d], tempeſtati obſequi artis eſt, & mutata velificatione, portum aſſequi ſapientiæ eſt: ſic non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debet Conſiliarius, quod eſt Principis dignitati, ac publicæ vtilitati conſtanter ſeruire. Nam & Prætor varietatem non repellit, & conſilium mutantis non aſpernatur,[e] & ius pontificium non prohibet patronis laicis, quominus in præſentandis clericis poſſint variare.[f] Et Cicero ait: *Numquam præſtantibus in Republica gubernanda viris, laudata eſt in vna ſententia perpetua permanſio:*[g] In quam ſententiam multa præclare a Seneca ſcripta legimus, dum ait: *Superbum*

a *Cicer. lib. 1. offic.*
b *Cic. ad Att. lib. 16. epiſt. 4.*
c *In quaſt. 12.*
d *Cic. epiſt. penult. ad Lentulum lib. 1.*
e *l. nonnũquã. de collat. bon.*
f *c. quod autẽ cum glo. & c. cum autem. de iure patr.*
g *Cicer. lib. 1. epiſt. penult.*

illud eſt numquam ſapientem facti ſui pœnitere, nec vmquam emendare quod fecerit, nec mutare conſilium. Non mutat ſapiens conſilium, omnibus his manentibus, quæ erant tum ſumeret, ceterum ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, quod impediat. Scit quàm incerta ſint humana, quàm multa conſilijs obſtent, tunc inconſtantia crimen audiet, ſi omnia eadem ſint, quæ initio fuerunt, cum promitteret: Malo (inquit) ſemel excuſare, quare negauerim, quàm ſemper quare dederim. demens eſt, qui perſtat in errore: non eſt turpe cum re mutare conſilium. [a] Quoties Imperatores, quoties Reges, quoties, quod maius eſt, Pontifices maximi, quoties, quia de Senatoribus loquimur, Senatores etiam magni, audita aliorum oratione, [b] ipſiq. Senatus integri de ſententia, quam probauerant aliorum rationibus, deceſſerunt? Quoties homines prudentiſſimi, & eruditiſſimi, ea, quæ antea affirmauerant, aut mutarunt, aut correxerunt? Poſſem S. Auguſtinum hæc multis probantem, [c] poſſem alios in medium adducere, ſed cum res ſit adeo perſpicua, vt neque exemplis alijs indigeat, neque argumentis, ideo illorum commemoratione ſuperſedendum duximus.

A

B

ITAQVE certum eſt, hanc ob cauſam nulla affici Senatorem leuitatis nota, vel ignominia: immo oſtendit ſe Reipublicæ ſalutem, & dignitatem in primis charam habere, Senatorisq. partes non temere, ſed, vt optimum Senatorem decet, conſtanter & diligenter tueri; nihilq. ſibi antiquius eſſe, quàm ſuo officio fideliter ſatisfacere. Ex hoc autem dubium non eſt, honorem magnum in Senatorem redundare. Si enim iudex ſummis laudibus effertur, cum ea, quæ ſunt ſui muneris, vt par eſt, exequitur, ſemperq. iuris æquabilem rationem tenet, & neque amore, neque odio, neque precibus, neque minis commouetur: ſi ij item, qui alijs muneribus maximis, & ampliſſimis præſunt, ſibi glorioſum putant, ita ſe gerere, vt nullã officij ſui partem prætermittant: cur ipſi Senatori non erit maxime honorificum, perſonã, quæ ſibi impoſita eſt, ita tueri, vt nullo modo patiatur, vel minimum detrimentum ſuo conſilio ad Rempublicam peruenire? Immo licet concederemus huic mutationi ſententiæ aliquam inconſtantiæ ſuſpicionem ſubeſſe poſſe, certe eam ob cauſam maiore eſſet dignus gloria, & laude, cum ſuo honori Reipublicæ ſalutem anteferret; & ipſamet nota eſſet velut honorifica cicatrix, quæ remanet ex vulnere, quod vir aliquis primarius in prælio pro ſuis ciuibus accepit: licet enim ipſa cicatrix, præſertim in facie, maculam inurere videatur, tamen eadem ob cauſam adeo præclaram ſuſcepta ſummum re vera affert ſplendorem, & dignitatem, eſtq. præclarum quoddam, eiusq. virtuti debitum teſtimonium. Hoc plane ſignificabat mulier illa Romana, cuius filius cum grauiter claudicaret ex

C

D

a Senec. lib. 4. de benefi. c. 34. 35. & 36.

b Saluſt. in Catil. vbi de Iun. Silan.

c S. Aug. in proœm. lib. de retract. S. Baſil. in Reg. breuior. interrog. 60. S. Cyprian. lib. 4. epiſt. 2.

vulnere

A vulnere ob Rempublicam accepto, & ob eam cauſam erubeſceret in publicum prodire, monebat illum mater, vt exiret, & quoties gradum faceret, toties ſuarum virtutum recordaretur.[a] Itaque licet fateremur aliquod dedecus ex ea mutatione ſequi, tamen nullo modo prohibere hoc deberet, quo minus Conſiliarius relicta priore ſententia, alteram, quæ potior videtur, ſtatim amplecteretur. At vero neque fatemur, neque verum eſt, Senatorem hanc ob cauſam vlla ignominia notari poſſe. Nam præter iuſta impedimenta, quæ extrinſecus vnicuique aliquando contingunt, ne ſtatim ea omnia videre poſſit quæ erant rei agendæ neceſſaria; ſunt item cauſæ aliæ
B occultiores, quæ quaſi nubes quædam lumen ingenij interdum obſcurant, prohibentq. quominus illius ſplendore (licet ille maximus ſit) poſſint in ipſo rerum vſu debitæ omnes circumſtantiæ, earumq. vtiles rationes ſatis perſpici, & comprehendi.

a Cic. lib. 2. de orat.

Et præterea conſtat aperte in hominibus etiam acutiſſimis magnam eſſe ingeniorum varietatem, & non minores eſſe in animis, quàm in corporibus diſſimilitudines,[b] ita vt etiam in dandis cōſilijs, cum omnes aptiſſimi iudicentur, vnus tamen vna, alter altera magis laude florere conſpiciatur. Hincq. contingit, quod negare nō poſſumus, vt in eodem Senatu aliqui celerius excogitent, & inueniant argu
C menta, quibus aliquid confirment: alij vero plus iudicio valeant, & poſitis rationibus ex vtraque parte apertius cognoſcant, vtra pars ſit alteri præferenda.[c] Item nonnumquã illi, qui maiorem habent ingenij celeritatem, maiusq. ad indagandum acumen, ſtatim defatigantur: alij vero tardiores, quamuis maiore ſpatio indigeant ad cogitandum, aliquando tamen magis in res penetrant, multoq. firmiora, & grauiora excogitant argumenta: & quemadmodum gladij quidam, cum acutiſſimam habeant aciem, citius hebeſcunt: alij autem, qui aciem habent obtuſiorem, firmiores ſunt, & nullo ictu quantumuis maximo retunduntur; eodem modo illi, de quibus ſu-
D pra diximus, illico labore, & cogitatione aſſidua franguntur, & debilitantur: hi vero ſine vlla moleſtia perſeuerant, diuq. in ipſarum rerum meditatione verſantur.

b Cic. 1. offic. verſ. intelligendum.

c S. Tho. 2. 2. q. 41. artic. 3.

Accedunt præterea ad naturæ dona alia præſidia, quæ ipſi Conſiliarij ſibi labore, & exercitatione compararunt; alius enim excellit rerum maximarum cognitione; alius optimarum artium ſciētia; alius ætate, & experientia; alius grauitate morum, vitæq. innocentia, & integritate; alius alijs rebus eius generis, ex quibus multæ aliæ oriuntur diſſimilitudines, quas longum eſſet percenſere.

Non ſolum autem in diuerſis hominibus huiuſmodi varietates

reperiuntur, ſed quod maius eſt, plerumque vnus, & idem ſibi diſſimilis eſt, experimurq. quotidie vnum, & eundem hominem nunc maiore, nunc minore vti ingenij celeritate, aliquandoq. ipſi multa, & præclara, aliquando vero nihil fere in mentem venire; &, quod mirum eſt, plerumque nullam huius varietatis rationem certam reddere poſſumus. Cum igitur tum ex rei, de qua agitur, difficultate, tum ex hominis ipſius naturali quadam conditione, & ingenio efficiatur, vt varie ille rem apprehendat, nemini debet dedecus videri, ſi, mutata rei cognitione, ipſe quoque propoſitum, & conſilium de ea inuertat. Immo hanc ob cauſam, vt alias omittam, magnus Senatorum numerus deligitur: ſi enim duobus tantum, aut tribus hominibus ſingulari ingenij acumine præditis, ſubito omnia occurrerent, quæ pertinent ad res, de quibus eſt diſceptatio, ſuperuacaneum eſſet multorum conſilium exquirere: ſatis enim eſſet illos deligere, qui reliquos omnes prudentia, mentis acie, rerumq. vſu, & cognitione ſuperarent. Itaque, vt concludamus, tantum abeſt, vt Senatori turpe ſit, cum Reipublicæ expedit ſententiam mutare, vt vel ob hanc cauſam ipſi ſine dubio laus maxima debeatur. Eſt enim hæc ſententiæ mutatio, non inconſtantiæ, ſed prudentiæ ſingularis argumentum. Idq. ad extremum probare poſſumus exemplo legiſlatorum, quos non pudet ſuas leges corrigere,[a] & iudicum, qui cum conſtituti ſint, vt errata aliorum emendent, non erubeſcunt, quando opus eſt, errorem proprium corrigere.[b]

a Authen. vt fratrũ filij. in prin. & Auth. de nupt.
b c. qualiter. 1. de accuſat.

Qvod igitur in principio quæſtionis, tamquam huic ſententiæ repugnans, proponebatur, tametſi ex his, quæ dicta fuerunt, ſublatum eſſe exiſtimamus; adhuc tamen dicimus exempla ea omnia ad illa pertinere, quæ iam perfecta, & abſoluta fuerunt, non ad ea, quæ adhuc quaſi voluente rota elaborantur, & nondum integram formam ſunt adepta, quales ſunt res ſacri Conſiſtorij, quamdiu conſultationi ſubijciuntur, antequam extrema veluti manus a ſummo Pontifice illis imponatur, atque eius auctoritate, ſingulariq. iudicio diffiniantur.

PARS

PARS V. QVAEST. VII.

Si Pontifex, non exquiſitis prius Cardinalium ſententijs, aliquid ſponte ſtatuat: aut ſi exquirat, & dum hi reſpondent, ille aliquid interloquatur, vel eis contradicat: ſiue ſi ſilentium indicat in rebus, quæ ab ipſis non probantur; quæ ſint partes Cardinalium.

A QVOD in prima huius quæſtionis parte proponitur, ſuperuacaneũ fortaſſe aliquibus videri poterit: Nam cum in ea quæratur, quæ partes ſint Cardinalium, quando Papa ijs inconſultis aliquid in Conſiſtorio decernit, exiſtimabit fortaſſe quiſpiam hoc nimis nouum, & tamquam a priſco ſummorum Pontificum inſtituto prorſus alienum, neutiquam accidere poſſe. Aliàs enim initio huius noſtræ diſputationis, cum de neceſſitate capiendi conſilij ageremus, eamq. tum priuatis, tum publicis perſonis communem eſſe QVAEST. XLIIII.
B oſtenderemus, hoc ipſum præcipue ſummo Pontifici, qui Senatum habet ſingulari ſapientia, & auctoritate præditum, congruere, idq. ex iuris diuini auctoritate quodam modo proficiſci, probauimus. Vnde dubitandum nihil videtur, Sedem Apoſtolicam, quæ alijs omnibus bene adminiſtrandi exemplum præferre debet, numquam permiſſuram, vt res graues aliter quàm antecedente matura Cardinalium conſultatione, decernantur.

SED præterea videmus, veteres Senatores a primis vſque naſcentis Reipublicæ Romanæ initijs, Romuli, Numæ, & aliorum Regum
C tempore, eam auctoritatem obtinuiſſe, vt nihil, quod paulo maioris eſſet momenti, illis inconſultis gereretur; adeo vt, cum Tarquinius præter Senatus auctoritatem quædam decernere inſtituiſſet, tum demum amiſſo regio nomine Tyrannus appellaretur.[a] Poſtea conſtante Republica, quanta eiuſdem ordinis eſſet dignitas, & ſplendor, notum eſt, tum ex ijs, quæ a Græcis, & Latinis auctoribus, & præſertim a Cicerone frequenter cõmemorantur,[b] tum ex eo quòd Cynæas Pyrrhi Regis Legatus ad Pyrrhum ex Legatione reuerſus

a Feneſtel. lib. de Magiſtrat. Rom.

b Cic. pro Aulo Cluetio, & in Verr. de prouinc. conſular. & in Catil. & in Philip. & alibi.

plenus adhuc admiratione ei dixit, non ſe Romæ ſicut in ceteris Ci- A
uitatibus Senatum vidiſſe, ſed conſilium quoddam, & conſeſſum
magnificentiſſimorum Regum.[a] Amplius vero mutato Reipublicæ
ſtatu, atque ad Cæſares translato, legimus tamen Senatorum ordi-
nem in ea exiſtimatione permanſiſſe, vt nullus ſine Senatorum con-
ſilio in Senatum vmquam admitteretur,[b] nullus ciuis niſi ijs appro-
bantibus pœna graui afficeretur,[c] omniaq. ad eorum ſententiam
deferrentur, quos & Auguſtus ſedentes nominatim ſalutabat,[d] &
Tyberius ſe venerari, atque illis omnia debere profitebatur,[e] ita vt
a primis illis temporibus cum Regio dominatu Roma teneretur, &
deinceps ſub Conſulibus, Dictatoribus, atque Imperatoribus ſingu- B
laria præ alijs priuilegia, immunitates, auctoritatemq. retinuerint,[f]
tantumq. apud eoſdem Imperatores valuerint auctoritate, vt Ar-
chadius, atque Honorius, quemlibet Senatorem corporis ſui partem
eſſe cenſuerint.[g] Et alius Imper. ſe cum ceteris eiuſdem Senatorij
ordinis numerandum eſſe edixerit.[h] Immo ob id Vrbs Roma adeo
ſemper floruiſſe exiſtimatur, quòd qui ei præfuerunt, non ſua, ſed, vt
Dionyſius ſcribit,[i] Senatus conſilia ſequerentur. Qua ratione Do-
ctores tradunt ea, quæ a Principe pronunciantur, ideo certa, ac iuſta
maxime cenſeri, quòd non de illius vnius tantum ſententia, ſed de
aliorum etiam ſapientum conſilio prolata exiſtimentur.[k] C

Si etiam ad Chriſtianorum aliorum Regum, qui ſapientia præ-
ſtiterunt, leges, ac gubernationis rationem nos conuertamus, ani-
maduertemus hoc maxime Conſiliariorũ præſidio eorum regna, ac
dominatus ſtetiſſe. Nam olim florente GALLORVM REGNO, ac
potentia, Chriſtianiſſimos illos REGES, qui ſpiritu Dei ducebantur,
nihil ſine magni conſilij ſui auctoritate feciſſe, Scriptores teſtantur.[l]
Vnde & eorum Conſiliarios eo ipſo nobilitatis priuilegio inſignitos
eſſe ſanxerunt.[m] ALPHONSVM etiam Aragonum Regem, cuius
virtus, & ſapientia admirationem non Italiæ ſolum, ſed etiam vni-
uerſæ Europæ excitauit, pariter accepimus,[n] tametſi opibus, inge- D
nio, ac prudentia mirifice excelleret, Senatorum tamen etiam ſuo-
rum conſilia in rebus gerendis ſibi adiunxiſſe. Quid etiam de cla-
riſſima VENETORVM REPVBLICA dicemus, quæ multa iam per
ſæcula, aſſidua præſtantiſſimorum Senatorum conſultatione, ac
multiplici variorum ordinum congreſſu, res perpetua dignas me-
moria, celebriq. laude cumulatas, domi, foriſq. geſſit, atque ad-
huc gerit?

Sed minime opus eſt ex Scriptorum monumentis huiuſmodi exẽ-
pla repetere, cum viua nobis, ac florentiſſima ante oculos exempla
verſentur,

a Plutarch. in Pyrrho. Liuius lib. 9.

b Lamprid. in Alex.

c Dion. in Nerua, & Spart. in Hadrian.

d Suet. in Auguſt. c. 53.

e Suet. in Tyberio c. 29.

f l. Senatorũ. l. nemo. C. de dignit. lib. 12.

g L. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt.

h l. ius Senatorum. C. de dignit.

i Dionyſ. Halicarn. lib. 2.

k Andreas de Iſern. c. 1. qui ſucceſſor. teneã tur. nu. 16. & Martin. Lauden. in tract. de Conſiliarijs quæſt. 21.

l Boer. in addit. 2. ad tract. de auctoritate magni Conſilij num. 178.

m Tiraquel. de nobil. cap. 6. num. 21.

n Ex Põtano, Bartholomæo Facio, & alijs.

A verſentur, vnde hæc liquido hauriri poſſunt. Ac, vt ceteros, ne longiores ſimus, omittamus, vnum inter reliquos, qui aliorum omnium inſtar erit, iure optimo nominandum ducimus, PHILIPPVM HISPANIARVM REGEM Catholicum, nobis tamquam alterum Dauidem hoc ſæculo diuinitus datum. Hic igitur heroicis virtutibus inſtructus, ac propagandæ religionis ardore in primis incenſus, in ſumma Imperij potentia, ac Regnorum amplitudine, ſic omnia per varias Senatuum, & Conſiliorum claſſes, ordine diſtributa habet, vt nihil ſit graue, quod non prius cum ſelectiſſimis ordinum illorum viris, pro rerum conditione communicandum putet.

B QVOD ſi hæc vniuerſe ab omnibus, qui ſapientia, rerum geſtarum gloria, ac publica quadam bene adminiſtrandi exiſtimatione excellunt, videmus obſeruari, quid a ſummi Pontificis noſtri prudentia, circumſpectione, ac vigilantia erit expectandum? Cui cum Collegium præſtantiſſimorum virorum diuina prouidentia tributum fuerit, quos ſecum adiutores, adminiſtros, atque Conſiliarios perpetuo habeat, quid magis eius Paſtorali officio, ac ſolertiæ congruit, quàm emergentibus difficultatibus, eos ſibi ſtatim adſciſcere, qui præter ſtatus perfectionem, ſancto etiam charactere inſigniti, ac ſacro purpuræ habitu longe humano auguſtiore effulgentes, cæ-
C leſtem a Patre luminum in ijs, quæ ad vtilitatem totius Eccleſiæ ſpectant, conſulendis, ſpiritum haurire cenſentur?

EST ita ſane: & ſi rationem ducem ſequamur, perpetuum hoc, & conſtantiſſimum Sedi Apoſtolicæ erit futurum, numquam mediocres etiam cauſas aggredi, aut quidpiam quod non prorſus leue ſit, conari, niſi prius aditu patefacto, atque expurgata a Senatu ſuo ſemita, qua iter ſit dirigendum. Præſertim vero, cum videamus hunc morem a priſca patrum conſuetudine, ad hæc vſque noſtra tempora perpetuo deductum, vt ſcilicet Conſiſtorium ob difficultates exorientes ſemel ſingulis ſaltem hebdomadis, omnibus Cardi-
D nalibus indicatur. Ibidem tractanda cunctis proponantur: ſententiæ omnium exquirantur: Cardinales ſinguli ordine reſpondeant: Demum Papæ iudicium, ac determinatio ſubſequatur.[a] Quod mirificum inſtitutum faxit Deus æternus, vt ſicut hactenus ſanctiſſime obſeruatum ſummam Eccleſiæ attulit vtilitatem, etiam in poſterum conſeruetur, neque vllo vmquam tempore intermittatur.

[a] *Lib. cerem. lib. 1. ſect. 9. c. 3. in fine.*

SI igitur ſolet, ac debet Romanus Pontifex ad res graues prout ſe quotidie offerunt, Conſiſtorium Cardinalium conuocare, atque cum ijs, quæ oportet, communicare, quanto magis id ſeruandum erit, quando iam (prout in quæſtione præſenti agitur) Conſiſtoriū

ſimul

ſimul coactum inueniretur? cur enim Cardinales accerſiti fuerunt, A
niſi vt ſuam ſententiam dicerent? quid attinebat eos ab illorum domicilijs
euocare, ſi tamquam muti conſidere debebant, & non eo
officio fungi, quod proprium Cardinalium eſſe ſolet? Ac tameiſi
nos quidem non exiſtimemus vllo unquam tempore morem hūc
adeo veteribus inſtitutis repugnantem, inchoandum eſſe: attamen
quoniam adeo multiplices ſunt rerum humanarum varietates, vt
nihil nobis certum, ac firmum poſſimus polliceri; propterea iuſta
admodum (ni fallimur) cauſa nos vrgeri ſenſimus, hanc ceteris quæſtionibus
a nobis diſputatis attexere. Quærimus igitur, quænam
partes debeant eſſe Cardinalium, ſi quando forte accideret, vt Car- B
dinalibus in Conſiſtorio de more coactis, Papa ipſe, nulla præcedente
interrogatione, ſponte ſua aliquid graue declararet, aut decerneret,
quod magnum aliquod publicæ rei detrimentum inferre videretur.
Quamuis enim credendum ſit ſummi Pontificis CHRISTI
Vicarij mentem, & voluntatem ad ea, quæ honeſta, & ſalutaria putat,
plane dirigi; quia tamen inter huius ſæculi turbines, atque æſtus,
multi ſæpe latent difficultatum ſcopuli, quibus cauendis multorum
eſt ſolertia, & vigilantia neceſſaria: ſane fieri poteſt, vt ipſe Pontifex
aliquando, non requiſitis Cardinalium ſententijs, ad aliquid in Conſiſtorio
ſponte ſtatuendum adducatur, ex quo ipſe, quamuis alio- C
quin prudentiſſimus, ſpecie recti decipi poſſit.

Si igitur hic caſus accideret, quærimus quod ſit munus Cardinalium.
Nam ex vna parte excuſandi videntur, ſi taceant, eo quòd nihil
ab eis petitur, & conſiliū non ſolet, niſi efflagitetur, miniſtrari. Tum
præterea, quia ſi ex improuiſo decretū hoc a Papa prodit, periculoſum
eſt, Cardinales non præmeditatos, ſed ex tempore de rebus grauibus,
atque ſibi ignotis ferre iudicium. Tum demū, quia conſilia petuntur,
& dantur, vt ex illis ſumat Princeps materiam rectius quod oportet,
definiendi, & legē ſtatuendi. Vnde, decreto ab eo facto, ceſſat ſtatim
omnis conſultandi ratio, quemadmodū ceſſant medici, cum ægrotus D
ſanitatē, qui finis erat, eſt aſſecutus. Quare ſi Papa ſpōte aliquid definiat,
& ſtatuat in Conſiſtorio, fruſtra tunc conſilia præberi videntur.

Ex altera parte durum videtur coram Collegio Cardinalium, vbi
ſunt viri grauiſſimi, atque ſcientiſſimi, ea decerni, & ſtatui, quæ bono
publico repugnant, & eos ita ſilere, quaſi aut ipſi publicam perſonam
non gerant, aut curæ illis non ſit, quid commodi, aut detrimenti
Reſpublica capiat. Nam ſi quando agitur de re Collegij,
peccat, qui tacet, ſi de eius damno tractetur,[a] quanto magis ſi
commune Reipublicæ bonum lædatur?

[a] Innoc. Abb. c. 1. de ijs, quæ fiunt a maior. par. Fel. c. cum omnes. nu. 12. de conſtitut.

Nos

A Nos in præſenti difficultate veriorem illam opinionem eſſe exiſtimamus, quæ ſilentium in hoc etiam caſu damnat, quandoquidem Cardinales non ſolum ſunt Conſiliarij Papæ, ſed ſimul etiam ſunt publici boni ſuffragatores, & defenſores. Ex quo ſequitur, vt, quoties vident detrimentum aliquod publicæ rei poſſe irrogari, non egeant alia interpellatione, ſed debeant ſtatim iure ſuo illam tueri. Nam ſi quilibet boni communis gerere curam debet,[a] multo magis hoc Cardinalibus incumbit, qui peculiari munere ad id ſunt vocati, maxime quòd imminens illo temporis momento hæc neceſſitas videtur, ſiquidem, ſi tunc eiuſmodi decreto iuſtis ſuadētibus
B rationibus obuiā non eunt, tranſiret in vim approbatæ legis, ex quo ipſi nihil contradixerunt, nec locus eſſet amplius repugnandi.

Praeterea, cum Conſiſtorium ſit locus rebus conſultandis deſtinatus, quo nec Cardinales conuocari, nec ibidem conſidere ſolent; niſi tamquam Conſiliarij, ac publici boni defenſores, ac propugnatores: idcirco quidquid in eo loco a Principe pronunciatur, id totum conſultationi intelligitur eſſe ſubiectum, ita vt ſi quidquam a Papa in Conſiſtorio tamquam initio diffinitum, & concluſum proponatur, tunc ſi Cardinales taceant, nec contradicant, ſilentium illud loco ſuffragij approbantis habeatur, indeq. tacente
C toto Senatu, obtinet illa Papæ propoſitio vim Conſiſtorialis decreti, ex ſuffragio Cardinalium tacite ſubſequuto. Quapropter licet modus proponendi, quo vtitur Papa, videatur a conſilio petendo alienus, locus tamen Conſiſtorij, in quo id proponitur, illud iure ſuo poſtulat, vt quando expreſſe a Cardinalibus non datur conſiliū, tacite tamen, & ex interpretatione datum intelligatur.

Vnde non obſtant, quæ tamquam repugnantia ſupra afferebantur. Non primum, quòd ſcilicet nullum ab eis conſilium fuerit petitum: nam, vt diximus, cum eorum munus ad publicam cauſam iuuandam, atque tuendam fuerit inſtitutum, vbicumque eam
D in periculum, & diſcrimen vocari vident, non eſt, quòd externam aliam vocem vlterius expectent: nam eſt Reſpublica ipſa, quæ interpellat, cuius cauſam nemo a ſe alienam exiſtimare debet, cum vniuerſos attingat, & eos præcipue, quibus ex iniuncto munere publici boni cura, & defenſio eſt nominatim commiſſa, ſicut in publici criminis reum cuiuſuis eſt actio.[b]

Non ſecundum, quia ponimus ſatis illis conſtare, decretum illud publice noxiū eſſe, aut ſaltem eos ſic ſibi certo perſuadere. Tunc enim vrgente illos conſcientiæ, quamuis etiā erroneæ, ſtimulo, non debent prætermittere quin id, quod eis occurrit, aperte, & fideliter pronūciēt.

Non

[a] Summ. Silueſtr. verb. conſenſus. in 3. q. circa fin.

[b] §. 1. Inſtit. de publi. iudic. glo. in rub. ff. de public iudic. et Bartol. in l. 1. num. 7. eod. tit.

Non tertium; quia ſicut lex non eſt, quæ iuſta non eſt: ſic ſtatutum, ſiue decretum, quod bono humano, aut diuino aduerſatur, non dicitur habere ratione ſtatuti: ac propterea, ſi tale quid in Conſiſtorio Cardinalibus proponatur, amittit rationem legis, & decreti quod a Principis voluntate obtinuerat, & ſubijcitur conſultationi Cardinalium, vt iuſtitiæ, & æquitatis materiam adipiſcatur. A

Seqvitvr ſecunda pars Thematis, quando ſcilicet in ipſo ſententiarum curſu, quæ a Cardinalibus ordine pronũciantur, Papa aliquid interloqueretur, aut etiam dicenti cõtradiceret, quod interdum accidere poteſt. Quæritur hoc caſu, quæ ſint partes Conſiliarij, an tacere, ſeu aliquid replicare. Siquidem poſſent aliqui exiſtimare, B. tunc Conſiliario omnino tacendum eſſe. Primum, quia quemadmodum dici ſolet, vbi in cognitione alicuius cauſæ Papa manum appoſuit, ceſſat aliorum facultas, & iuriſdictio:[a] ſic vbi Papa ſermone ſuo negotium, de quo agitur, complexus eſt, debent aliorum iudicia, & ſuffragia conquieſcere, propter ſummam Principis maieſtatem, & auctoritatem. Secundo, quia a temeritatis crimine ille abeſſe non videtur, qui, contradicente Principe, adhuc nititur propriam ſequi ſententiam, vel ei pertinaciter adhærere.[b]

Nos tamen, quoniam alijs, atque alijs ex cauſis fieri poteſt, vt Princeps aliquid interloquatur, idq. vario animi propoſito, ideo ex diuerſis interloquendi rationibus ac modis, aliter, atque aliter ad propoſitum Thema reſponderi poſſe iudicamus. C

Primvm igitur illud animaduertendum ducimus, quod ab eruditis etiam, & rerum vſu peritis viris traditum eſt,[c] boni, & ſapientis Principis eſſe, cum aliquid in conſilium adducturus eſt, id pure adeo proponere, & ſingulis verbis inueniendi veri deſiderium monſtrare, vt ſuſpicari quiſpiam nequeat, quid ille magis cupiat; interdum etiã valde expedire, quid in vtramque partem faciat, ipſum tamquam in ancipiti libra poſitum, in medium afferre, ac quaſi deſignatos oſtendere locos, vnde infirmiora ingenia quærendi conſilij materiam poſſint elicere; cum interim ipſe plane declaret ſe non hoc malle, quàm illud, ſed id maxime, quod publicæ ſeruiat vtilitati. Poſtea cum reſpondere Conſiliarij cœperint, magnam illis ad dicendũ alacritatem ab eodem Principe afferri debere, vt ſcilicet ipſis diligenter audiendis ſe benignum, atque attentum præbeat, neque id ſolum erga eos ſeruandum, qui præ ceteris dicendi facultate, & rerum vſu præſtare cenſentur, verumetiam erga alios quoſcumque, qui loco ſuo dicturi ſunt; immo quo ſunt nonnulli aliquando imbecilliores, aut in cõſeſſu inferiores, eo magis decere videtur, vt Principis placabilitate D

erigantur,

[a] c. vt noſtrũ. de appellat.

[b] S. Thò. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 2.

[c] Ex epiſtola Card. Papien. ad Card. Gonzag. Mant.

A erigantur, atque illis ad dicendum animus addatur: hoc enim
mine laudatur maxime Traianus, quòd, eo rogante ſententias
bere cuique dicere liceret, vinceretq. ſententia non prima, ſed n
lior. Contra autem ſolet libertas conſulentium impediri, vt a
Plutarchus, dum libere ipſis loquentibus Princeps iraſcitur, & liben-
tius audit, quæ placent, quàm quæ proſunt.[a] Vnde cum vel vultu
ipſo, aut iracundiam, aut ſeueritatem quandam acerbam Princeps
oſtendit, certum eſt, Conſiliariorum animos magna ex parte debi-
litari, & frangi, & perpaucos eſſe, qui, cum Princeps ægre eos vide-
tur audire, libenter loquantur. Cum enim ea ſit hominum natu-
B ra, vt quiſquis cogitationibus ſuis aliquid plus æquo tribuat, & ſe
paruifieri, aut oſcitanter audiri, indigne ferat, prudentiæ erit Prin-
cipis, ac debitæ patientiæ ſimul, neminem in curſu dicendæ ſen-
tentiæ interrumpere; memor, ius olim Senatori apud Romanos
fuiſſe, quamdiu vellet orationem trahere,[b] licet id ſpatium aliquá-
do ad præſcriptas horas, ſeu cleplydras, fuerit redactum.[c] Verum
illud tamen eſt, Conſiliarium aliquando a Principe interpellari, non
quòd illum contemnat, ſed quia non ſatis percipit ea, quæ Conſi-
liarius profert, vel quia videt illum non bene ſtatum rei tenere, vel
etiam prolixe nimis digredi, & aliorum tempus occupare. Quare
C cum ita Princeps interloquitur, vt non improbet dicta, ſed magis
vt illum in viam dirigat, & vtiliorem eius orationem reddat, certe
Conſiliarij partes erunt benigne hæc accipere, & qua decet mode-
ſtia, ac reuerentia, ſuam accommodatius proferre ſententiam, at-
que eandem, ſi res ita poſtulet, firmioribus argumentis confirma-
re. Nam ſi canon permittit, vt quando reſcriptum Papæ videtur
repugnare legibus, expectetur ſecunda iuſſio,[d] & magiſtratus poſ-
ſunt, ſi ita res poſtulet, replicare Principi,[e] quo magis hoc permiſ-
ſum eſſe debebit in publico conſilio, quando negotium publicæ
vtilitati manifeſte aduerſatur? Immo ſi Princeps iterum, atque ite-
D rum vrgeat non animo illum improbandi, ſed veritatem facilius
inueniendi, non videmus cur non poſſit Conſiliarius, præſertim ſi
ex ſenioribus ſit, auctoritateq. valeat, iterum, atque iterum reſpon-
dere, & rationes, quæ obſtant, modeſte refutare, cum hoc non ſit
ad contentionem obdureſcere, ſed veritatem ſtudioſius indagare.
Quemadmodum enim, qui auri, aut argenti venas inquirunt, ad
illas cum reconditæ ſint, ſine ferramentis, & ſine vectibus perue-
nire non poſſunt; eodem modo, quia veritas aliquando in profun-
do abſtruſa eſt, ſine argumentis, & ſine diſputatione difficulter
comprehendi poteſt: hæc namque ſunt inſtrumenta, quibus hic

Aa theſaurus

a Plutar. diſcrim. adulat. & amic.
b Gell. lib. 4. cap. 10.
c Plin. lib. 1. epiſt. 23. lib. 2. epiſt. 11. & li. 4. epiſt. 9. Aſcon. Pæd. in orat. pro Milone.
d c. ſi quando, de reſcript.
e Authen. de mand. Princip. §. deinde cum glo. verb. nunciãs. & l. ſi vindicari. C. de pæn.

A vt membro, & parti, quin potius obtemperat illi, vt Principi, qui mandauit, vt fidele conſilium daret, quamuis in ſententia ei repugnet, quam ille, vt pars Senatus, protulit.

Adde etiam, quòd cum totum illud tempus deſtinatum ſit conſultationi, nihil prohibet, quominus ſuo iure Conſiliarius vtatur, & ſententiam, quam vtilem eſſe putat, firmioribus argumentis corroboret. Cum enim quilibet Conſiliarius ſit pars Senatus, conſentaneum eſt, vt pars totius vtilitati proſpiciat, & qui grauitate, & doctrinâ ſplendet, lumen alijs ad perſpiciendam veritatem præferat, & ponat lucernam non ſub modio, ſed ſuper candelabrum,
B vt luceat omnibus, qui in Senatu ſunt, vt videant ipſi quid ſequi debeant, & habeant argumenta, quibus illud, ſi neceſſe eſt, confirmare poſſint. At ſi res eſt leuis, durum ſane videtur, cum ſuam iam ſententiam protulerit, ſuaſq. egerit fideliter partes, in has anguſtias illum adducere, vt Principi cogatur ſemper repugnare. Quæ quidem omnia a nobis dicta, ſatis alios, qui poſt eum reſponſuri ſunt, admonere poſſunt, quomodo pro muneris ſui ratione gerere ſe debeant.

Non obſtat igitur quod primum dicebatur ex ſermone Principis, ſic negotium affici, vt alijs ſilentium impoſitum eſſe cenſea-
C tur; Nam dicitur: Aliud eſſe, cum Princeps ſermone ſuo aliquid iuſte definit, & tamquam rationi conſentaneum concludit; tunc enim ceſſat aliorum facultas, reſq; ipſa iuſſu Principis finem dicitur eſſe conſequuta. Aliud eſt, cum requiruntur conſilia, & Princeps ipſe interim aliquid loquitur, ac rationes etiam adducit, vt aliorum ingenia excitetur, atque vtilius de re deliberetur; tunc enim integra adhuc res manet, licetq. Conſiliario quid ſentit explicare, & ſi oportet, etiam repetere.

Nec obſtat quod de ſuſpicione temeritatis obijciebatur, quando Principi quis audet obſiſtere; Nam dicimus quædam Conſilia-
D rijs, prout Conſiliarij ſunt, licere, quæ in alijs ferenda non eſſent, dummodo ea moderatione vtantur, quæ a loquendi libertate modeſtiam, & reuerentiam numquam ſeiungat. Illud enim certum eſt, non ſemper temeritati, vel obſtinatæ menti eſſe adſcribendum, ſi quis alicui opinioni adhærens, varia in medium argumenta publici boni cauſa proponat, vt re plenius exagitata, veritas facilius eluceſcat, dummodo nimius non ſit, neve ſuo is, qui dicit iudicio, magis quàm ceterorum, tribuendum putet.

Svperest nunc tertia Thematis propoſiti pars, quando forte accideret, vt Princeps ſilentium in Conſiſtorio indiceret, ijs in rebus,

quæ a Cardinalibus non probarentur; quærimus enim, quæ partes A
tunc eſſe debeant Cardinalium. Ad quod reſpondentes, dicimus
diſtinguendum omnino videri; an hoc ſilentium vni tantum, aut
paucis, & nominatim fuerit iniunctum, quod certis de cauſis fieri
potuit, & tunc obtemperandum omnino eſſe;[a] quod & aliàs ſupra
attigimus;[b] Aut vero toti Collegio indicitur, ſiue maiori parti eius,
quæ totum Collegium referre cenſetur; & tunc quia ponimus hoc
ipſum, quod a Papa decernitur, eiuſmodi eſſe, vt judicent Cardinales
ex eo publicæ rei detrimentum afferri: tum etiã, quia ad hæc ita Pa-
pam accedere, eſt aduerſus maiorum morem: tum denique quia in
rebus grauibus Conſiſtorialibus antecedere debet conſilium Cardi- B
nalium, vt aliàs diſſeruimus;[c] propterea in alia valde huic proxi-
ma quæſtione a nobis examinata, varijs rationibus concluſimus;[d]
non eſſe Cardinalium ſilentio id, quod publicæ rei detrimentum
irrogare ſentiunt, tacite approbandum, cum publici boni patroci-
nium etiam iureiurando ſuſceperint; quapropter eſſent tunc partes
ſeniorum Collegij, aut his ſilentibus, aliorum, ſupplicare Papæ, ne
rem nimis nouam, & inſolitam velit attentare, vtq. patiatur beni-
gne Cardinales de more loqui, ſubijciendo ſimul communis boni
incommoda inde ſequutura. Quibus ſi Papa, quod non eſt creden-
dum, non acquieſceret, illi tamen non reprehenſione, ſed C
commendatione digni erunt cenſendi,[e] qui ne publi-
ca cauſa deſerta relinqueretur, ea commemorare
voluerunt, quæ forte Papæ memoriam ef-
fugiebant, quod aliquando accidit:[f]
& ideo eadem reuerentibus ver-
bis palam exponere,[g] &
rem enixe commen-
dare, dignum
officio ſuo
du- D
xerunt.

a c. in memoriam. 19. diſt.
b In quaeſt. 10. circa fin.
c Diximus ſupra in q. 3.
d In quaeſt. 36.
e c. qui reſiſtit 11. q. 3.
f c. præterea. 23. diſt. cũ glo.
g Ioan. Andr. c. cum a nobis. de teſtib. nu. 10. Fel. c. ſi quando. de reſcript. nu. 1. & 3.

PARS

An Cardinali non accedere in Conſiſtorium, quando a Papa indictum eſt, culpa ſit: & maxime ſi cauſam proponendam ſciat, cui nullo pacto pro cõſcientia ſibi aſſentiendum putet.

A DVas præſens quæſtio cum partes complectatur, ſigillatim vtramque ad clariorem eius explicationem perſequendam eſſe duximus. A priore igitur incipientes, poſſent non pauci forſan exiſtimare, non compelli Cardinalem, quotieſcumque conuocatur Conſiſtorium, illi adſiſtere. Primum, quia cum frequens ſatis ſit Cardinalium numerus, qui in Vrbe Roma aſſidui ſunt, & Conſiſtorio non deſunt, parum intereſſe videtur, an vnus vel alter abſit, & præſertim ex ijs, quibus negotia alia ſummo Pontifici referenda non incumbunt. QVAEST. XLV.

B DEINDE, quia quemadmodum Canonicis, ſi vno vel altero die diuinis non interſint officijs, nulla culpa aſcribitur, niſi quòd ex quarundam Eccleſiarum conſtitutionibus, quotidianas diſtributiones, vt reliqui præſentes non percipiunt; ſic Cardinalem, ſi, quando ita opportunum iudicarit, Conſiſtorio non adfuerit, ſed alijs quandoque rebus ſeſe applicarit, videri poteſt, minime damnandum eſſe.

PRAETEREA, cum varia ſe impedimenta quotidie homini obijciant, ne poſſit corporis muneribus æque perfungi, & multa eiuſmodi ſint, quæ iure illum etiam in publicis cauſis excuſent, durum

C videtur, ſi Cardinalis ſentiens ſe non ita commode poſſe aliquibus diebus Conſiſtorio intereſſe, in culpa cenſeatur, niſi iuſtas abſentiæ ſuæ cauſas ſemper proferat, & probet.

VERVM re diligentius perpenſa, nos longe aliter reſpondendum exiſtimamus, immunem ſcilicet ab omni culpa non eſſe Cardinalem, ſi a Conſiſtorio arbitratu ſuo abeſſe velit, quod vt clarius explicetur, tria ſigillatim perſequenda eſſe duximus. In primo capite agemus de obligatione, qua tenetur Cardinalis in Conſiſtorium, quando indictum eſt, accedere. In ſecundo, an Cardinalis ad Conſiſtorium non accedens teneatur excuſationes vllas proferre, ac pro-

bare. In tertio, de culpa agetur, in quam Cardinalis incurrit, ſi ſine A
cauſa non accedit.

Qvod ad primum pertinet, poſſemus multa rerum publicarum, atque Senatuum optime conſtitutorum varijs in regnis exempla afferre, ex quibus manifeſte apparet, ſumma ab illis diligentia curatum ſemper fuiſſe, vt eorum Senatores aſſidui in publicorum munerum ſolicitudine continerentur, de quibus & Ariſtoteles quædam in Politicis tradidit.[a] At nos, his omnibus omiſſis, non poſſumus illa, quæ in Romanæ Reipublicæ, tamquam aliarum magiſtræ ſanctionibus continentur, ac propoſito noſtro magis congruunt, prætermittere. Siquidem Cicero in libris de legibus, cum de Senatoris officio loquẽs B dixiſſet: Is ordo vitio vacato: ceteris specimen esto;[b] ſubdit deinde: Senatori, qvi nec aderit, avt cavsa, avt cvlpa esto. Et longe poſt de eiuſdem Senatoris munere verba faciens inquit: Hvic ivssa tria svnt: vt adsit, nam gravitatem res habet, cvm freqvens ordo est: vt loco dicat, idest rogatvs: vt modo, ne sit infinitvs.

Deinde notum eſt, non tantum ex ſuperioribus legibus, ſed etiam auctorum multorum teſtimonio, Senatores illos valde commendatos fuiſſe, qui diebus conſtitutis, ſiue legitimi eſſent,[c] ſiue extra ordinem indicti, vt quidam volunt,[d] in Senatum conuenirent: C nam & ideo Cicero ait,[e] Senatoris eſt boni ſemper in Senatum venire. Et Hadrianum legimus,[f] Senatui legitimo cum in Vrbe, vel iuxta Vrbem eſſet, ſemper interfuiſſe: & Catonem, accepimus,[g] in Senatum quoties haberetur, ſemper veniſſe, veritum, ne quid per gratiam fieret. Qua de cauſa varia etiam decreta edita fuerunt,[h] ne quis ab Vrbe abeſſet, & aliquando, ne quis vltra mille paſſuum a Roma ſe proriperet.[i] Quandoque etiam cautum, ne quis Senator longius ab Vrbe Roma abiret, quàm, vt vno die redire poſſet, neve vno tempore quinque Senatores ab Vrbe Roma abeſſent,[k] & poſt Cannenſem cladem propter ſolitudinem Curiæ, paucitatemq. con- D uenientium ad publicum Conſilium ſeueriore edicto opus fuiſſe aiunt.[l] Vnde Roſcium quendam Capitonem, vt eo frequentiores Senatores conuenirent, certam pecuniæ vim teſtamento reliquiſſe ijs diſtribuendam, qui certis temporibus Senatui ſe ſiſterent, ſcriptum inuenimus.

Ex quibus, & alijs, quæ longum eſſet adducere, licet argumentari, ſi boni Senatoris officium, apud illos, qui ratione tantum quadam naturali ducebantur, exiſtimatum ſemper fuit, Senatui adſiſtere, multo id magis in Collegio hoc noſtro eſſe affirmandum, quod

a Ariſt. 4. Politic. c. 9.
b Cic. lib. 3. de legib.
c Gell. lib. 14. c. 7. & Sueton. in Aug. c. 35.
d Capitol. in Gordiano. Bud. in l. fin. ff. de Senat.
e Cic. in orat. pro domo.
f Spart. in vita Hadrian.
g Plutarch. in Caton.
h Liu. lib. 36.
i Liu. lib. 43.
k Liu. lib. 36.
l Ex Liu. decad. 3. lib. 3.

A omnium orbis terrarum ſanctiſſimum, & auguſtiſſimum eſt, & ſemper habitum fuit.

Et præſertim, quia tria hic concurrunt, quæ maxime hanc Cardinalium præſentiam, quoties Conſiſtorium indicitur, adhibendam eſſe ſuadent. Primo, auctoritas Papæ. Secundo, munus Cardinalium. Tertio, rei, de qua agitur, grauitas. De Papa, quo nullus in terris eſt poteſtate, aut honore dignior, aut maior, quid attinet dicere, cum Cardinales ſimul, atque eius nutu, ne dicam iuſſu, conuocantur, ſtatim omnes exurgere, ſtatim excitari, omnibusq. alijs poſthabitis rebus, hora conſtituta vniuerſos ſe illius conſpectui ſiſtere, æquitas, &
B ratio ipſa poſtulare videatur?

At quod ad Cardinales pertinet, neminem, exiſtimandum eſt, cum ſacram illam, qua indutus eſt, purpuram intuetur, adeo ſui ipſius oblitum eſſe, vt non agnoſcat hoc proprium ac peculiare illius munus eſſe, ſummo Pontifici in Conſiſtoriali maxime Senatu adſiſtere: immo præter iuſſum Principis, ac ſuſcepti muneris obligationem, quiſque illorum ſecum putare debet, quo frequentior ſibi facultas datur, ſe illum in locum transferendi, in quo Cardinaliũ opem, & conſilium Pontifex ipſe præcipue ſolet expoſcere, eo ſe maiore honore, ac dignitate augeri, ideoq. occaſiones huiuſmodi iuuandi ſum-
C mum Pontificem, & Eccleſiam, non modo non omittendas, aut paruifaciendas, verum ſummopere ab eiſdem expetendas eſſe.

De grauitate vero, & neceſſitate ipſius rei, non opus eſt multa loqui, cum perſpicuum ſit, veterem Conſiſtorij inſtitutionem, ad publicas res, atque arduas tractandas, ac deliberandas inuentam fuiſſe, ita vt, cum ad illud Cardinales conuocari audiuntur, ſtatim vnuſquiſque ſibi perſuadere debeat, res non leues, ſed magni ponderis, ac publicæ rei vtiles, ac plerumque neceſſarias agendas eſſe, atque idcirco numquam niſi ex legitimo admodum impedimento Conſiſtorium deſerendum eſſe.

D Transeamus nunc ad ſecundum illud, quod ad cauſam pertinet, ideſt ad excuſationem, quæ olim erat Senatori neceſſaria, quando in Senatum non veniebat, vt, quatenus etiam hæc hodie Cardinali conuenire poſſit, videamus.

Ac veteribus quidem multiplex erat excuſatio: primum ſenectus præſertim ſumma excuſationem afferebat; nam Seneca quodam in loco ait: *Senator poſt ſexageſimumquintum annum in Curiam venire non cogitur, nec vetatur.* [a] Et alibi inquit: *Lex a quinquageſimo anno militem non cogit; a ſexageſimo Senatorem non citat.* [b] Alia erat cauſa, cum morbo quis impediretur, [c] probabileq. eſt etiam, funus familiare, aliasq. eiuſmodi

a Senec. lib. 1. controuerſ. 8.
b Senec. lib. de breuitate vitæ cap. vlt.
c Cic. Philip. 1

cauſas

cauſas, quæ in titulo de in ius vocando referuntur, a Senatu adeundo legitimam quoque excuſationem præſtitiſſe. In nonnullis etiam caſibus non erat opus excuſatione, ſed nec pignoribus cogebantur, veluti cũ de triumpho alicui concedendo, vel denegando tractaretur; aut cum ſupplicatio decernenda erat; nam tunc nulla pœna cõſtituta, cogebantur pene Senatores ab illis ipſis, de quorum re agebatur, aut ab eorum amicis, vt intereſſent, quod Cicero innuit his verbis: *De ſupplicationibus referebatur, quo in genere Senatores deeſſe non ſolent, coguntur enim non pignoribus, ſed eorum, de quorum honore agitur, gratia: quod idem ſit, cum de triumpho refertur.*[a] Et deinde: *Ita ſine cura Conſules ſunt, vt pene liberum ſit Senatori non adeſſe.* Hæ tamen, quas modo retulimus, cauſæ erant in Senatorum arbitrio poſitæ, an ijs vellent vti, cum conſtet, Catonem maiorem, licet admodum ſenem, tamen in Senatum aſſidue venire ſolitum fuiſſe;[b] ſiquidem, vt Valerius ſcripſit; *Ambiguæ laudis ciuis exiſtimabatur, qui debitis Reipublicæ officijs non ſua ſponte, ſed iuſſus fungeretur: quia quidquid imperio cogitur, exigenti magis quàm præſtanti acceptum refertur.*[c] Illa etiam maxime honeſta cauſa habita fuit, cum de alicuius re agendum eſſet, quem præſentem ibi inueniri, modeſtiæ ratio non pateretur.[d] B

a Cicer. in 1. Philip.

b Plutarch. in Catone.

c Valer. Max. lib. 2. c. 2.

d Liu. lib. 26. Plut. in Marcel. & Valer. Max. li. 4. c. 7.

POTERANT fortaſſe & aliæ legitimæ cauſæ ſubeſſe, quas nos nunc non perſequimur, cum ad rem noſtram minus neceſſarias eſſe exiſtimemus; ſiquidem ea, quæ in hoc ſecundo articulo de Senatorum Romanorum impedimentis, ſiue excuſationibus conſimemorauimus, eo tantum pertinent, ne antiquitatis mores, ac inſtituta penitus negligi viderentur, non quia Senatoribus noſtris S. R. E. Cardinalibus hodie congruant, ſiquidem in foro exteriori, de quo nunc agimus, ea de Cardinalium probitate, ac virtute eſt concepta publice opinio, vt illi ad huiuſmodi cauſas, aut alias, quæ illis poſſunt contingere, proferendas, ac probandas priſcorum Senatorum more, minime adſtringantur, ſed cum aliquando a Conſiſtorio abſunt, eo ipſo iuſtum illis impedimentum occurriſſe præſumatur, nec occaſiones vllas illis obortas, immo etiam ſponte aliquando ſuſceptas, aliquibus probationibus in foro exteriori docere vrgeantur, ſed totum iudicium Deo reſeruatur, prout modo oſtendemus. C D

ILLVD interim non prætermittimus, ſolere ab ijs pro vetere eorum inſtituto, ſingularíq. modeſtia obſeruari, vt, cum de re quapiam, quæ illorum quemquam priuatim attingit, agendum ſit, is aut abſtineat ſe interim, ne eo accedat, aut, ſi præſens ſit, & de alijs etiam rebus ſit agendum, inde tantiſper ſe ſubducat, donec reuocetur.[e]

e In lib. cere mon. 1. ſect. 8. cap. 1.

TERTIVM

A TERTIVM ſupereſt, quod pertinet ad culpam. Nam olim apud Senatores Romanos ſi iuſta non præceſſiſſet cauſa, mulcta abſenti indicebatur, quæ culpam indicabat, eo quòd non veniſſet in Senatum, & antequam exolueretur, pignora capiebantur, & non ſolum ſi abfuiſſet Senator, verumetiam ſi tardius in Senatum veniſſet[a]. Hincq. idem Cicero conqueritur, quòd aduerſus ſeipſum nimis grauiter hac in parte fuiſſet animaduerſum, cum ait: *Quid erat cauſæ, cur in Senatum heſterno die tam acerbe cogerer? ſolus ne aberam? an non ſæpe minus frequentes fuiſtis? an ea res agebatur, vt etiam ægrotos deferri oporteret?*[b] Et quia Antonius interminatus erat, ſe Ciceronis domum, qui in

B Senatum non venerat, publicis operis diſturbaturum, ait: *Quis autem vnquam tanto damno Senatorem coegit? aut quid eſt vltra pignus, & mulctam?* Eſt item mentio iterum apud eundem Ciceronem de huiuſmodi pignoribus: affert enim verba L. Craſſi ciuis clariſſimi, & eloquentiſſimi, qui cum in Philippum Conſulem inueheretur, hæc verba profert: *An tu, cum omnem auctoritatem vniuerſi ordinis, eamq. in conſpectu Populi Romani concideres, me iis pignoribus exiſtimas poſſe terreri?*[c] Cuius moris meminit Gellius, dum affirmat, M. Varronem de pignore accipiendo diſſeruiſſe.[d]

a Dio lib. 54. vbi de Aug.

b Cicer. in 1. Philip.

c Cic. in præfatio. lib. 3. de orat.

d Gell. lib. 14. cap. 7.

VT vero ab hac culpa iniuſtæ abſentiæ minus Senatores excu-

C ſarentur, cum præſertim aliquid incidiſſet, de quo ſine mora patres conſulendi eſſent, præconis etiam aliquando vox adhibebatur, quod Liuius oſtendit, dicens: *Poſtquàm audita vox eſt in foro præconis, patres in Curiam vocantis, velut noua res mirabundam plebem conuertit.*[e] Cuius conſuetudinis etiam Cicero, & Appianus mentionem fecerunt.[f] Tradit vero Dio, Auguſtũ has mulctas, quæ abſentibus ſine legitima cauſa Senatoribus, captis pignoribus indicebantur, ampliaſſe; & cum abſentium numerus nimis creſceret, coactum fuiſſe mandare, vt ſorte ex ſingulis quinque abſentibus deligeretur vnus, qui mulctaretur[g].

e Liu. lib. 3.

f Cicer. lib. 11. Famil. epiſt. 6. Appian. lib. 1.

g Dio lib. 55.

HIS, quæ ad veteres Senatores attinent, ſic explicatis, videndum

D nunc eſt, an hæc mulctæ ratio ad Cardinales, & quomodo ſoleat pertinere. Qua in re, cum duplex, vt ſupra diximus, iuxta ſacros canones forum tradi ſoleat: alterum quod Fori, alterũ quod Poli appellatur; in priore illo certum eſt nullam omnino notam, Cardinalibus ob eorum abſentiam vmquam impingi, nedum mulctam vere adſcribi, vt ſupra oſtendimus. At ſi de foro Poli loquamur, in quo culpæ accuratiſſime examinantur, & pro modo commiſſionis, aut omiſſionis ſingulæ expenduntur; proculdubio affirmandum eſt, Cardinalem abſentiæ ſuæ, quamuis etiam vnius diei rationem Deo redditurum eſſe, ac pœnam, ni cauſa aliqua iuſta, ac legiti-

ma detentus fuerit, ab illo omnino ſubeundam eſſe: ſiquidem A cum hæc illius ſit vocatio, hoc munus, hæc obligatio, vt Papam vocantem ſequatur, vt illi adſiſtat, ac publicas res tueatur, non eſt quòd exiſtimet licere ſibi negotiū hoc arbitraru ſuo tractare. Confirmatur, quia prout aliàs etiam diximus, ſicut in corpore humano miro ordine membra omnia fuerunt diſtributa, & ſua cuique functio aſſignata, oculis, vt videant; manibus, vt palpent; pedibus, vt gradiantur; & vnumquodque eorum cum ſuo miniſterio fungitur, alijs etiam membris ſeruit, ne detrimentum patiantur,[a] alioquin ſi proprium officium ſuum intermittat, aut naturalem locum tranſgrediatur, vitium contrahit, & totum corpus læditur: ſic in corpore B myſtico Eccleſiæ, vbi munia peruertuntur, aut locus in acie deſeritur:[b] tunc culpa incurritur, & damnum bono publico infertur; Vnde ſæpius id repetitum ſcimus, vt vnuſquiſque impleat vocationem ſuam.[c]

HIS ita explicatis, non obſtat quod primo obijciebatur parum referre, ſi vnus, aut alter abſit a Conſiſtorio. Nam præter rationes ſupra traditas, reſpondetur, cogitandum eſſe, ſi alij idem dicerent, quis Papæ, aut conſuleret, aut miniſtraret? cur dictum illud olim fuit: *Attende tibi?* nonne vt quiſque rem ſuam præcipue agat, & officio ſuſcepto fungatur, perinde ac ſi ſolus eſſet, cum ſui ipſius non C aliorum ratio ſibi ſit reddenda?

NON obſtat ſecundum: nam Canonici, cum pœnam certam in eorum Conſtitutionibus ſtatutā habeant, videntur interim, ſi breui ſaltem tempore abſint, a culpa excuſari.[d] At Cardinalibus cum propter publica negotia ad Conſiſtoriū accerſuntur, ſunt alia omnino poſtponenda, niſi graue admodum, aut neceſſariū ſe impedimentum interponat: ob id enim his honorum inſignibus præ alijs fulgent: ob id à ſummo Pontifice hac auctoritate decorantur: ob id ſtipendia ab eo Eccleſiaſtica conſequuntur, vt eidem præ ceteris adſiſtant, pro eo laborent, atque alijs exemplum indefeſſæ ſo- D licitudinis publicæ rei cauſa præbeant.

HINC ad tertium reſpondetur, ea legitima impedimenta non excludi, quæ conſcientia cum Dei timore coniuncta, rectæ rationi conſentanea eſſe iudicauerit, vt ſupra diximus.

QVIBVS ita conſtitutis: quæritur nunc quod in ſecunda parte Thematis propoſitum fuit, ſi Cardinalis ſciat de negotio agendum, quod ipſe probandū eſſe pro conſcientia ſua non putat, an ſatius ſit ſe ab illo congreſſu abſtinere, quàm eò accedere. Videtur autē primo aſpectu tutius eſſe illi ad Conſiſtoriū non accedere: quia cum vereri poſſit,

[a] Auct. oper. imperfec. hom. 35. in cap. 20. S. Matth.

[b] S. Chryſoſt. in epiſt. ad Epheſ. c. 4. homil. 11.

[c] Rom. 12. et 1. Cor. 12.

[d] Nauarr. in Manual. confeſſ. cap. 23. tit. quæ lex humana §. 3. quod non obligant, nu. 49. & nu. 55. §. 6. quod quouſque. Angel. in verb. inobedientia. in fi. Alphōſ. de Caſtr. de poteſt. leg. pœnal. lib. 1. cap. 9.

A poſſit, ne in aliam ſententiam pertrahatur, & ſcriptum ſit: *Qui amat periculum peribit in illo.*[a] Ideo longe tutius, & ſapientius eſſe putare poteſt, interim ſecedere, nec ſe huic diſcrimini cōmittere: quandoquidem cum ab abſentibus ſuffragium nullum feratur, nulla etiam culpa ab ijs contrahetur, in quā approbando ſiue improbando incurri poteſt. Deinde, quia in ſimili quæſtione de ijs, qui ad Synodum Epiſcopalem accerſiti intereſſe ei nolunt, fuit olim ab aliquibus Doctoribus reſponſum,[b] eos iuſte excuſari poſſe, ſi præſenſerint cauſam omnino iniuſtam pertractandam eſſe, cui aſſentiendum non putarint. Nos tamen, qui ſæpius antea oſtendimus, Cardinales, B quos ſibi Papa & Conſiliarios, & adiutores delegit, obſtrictos eſſe, non ſolum vt fidele conſilium ei præbeant, ſed etiam vt publicam rem, quoties opus eſt, pro viribus adiuuent, & tueantur, nullo pacto cenſemus impedimentum, quod in Themate proponitur, afferre legitimam excuſationem Cardinali, immo hinc magis vrgeri, vt ceteris rebus omiſſis in Conſiſtorium ſe conferat, quo certius illi videtur periculum, ne publica cauſa detrimentum patiatur.

a Eccli. 3.

b Innoc. Fel. in c. quod ſuper. de maior. & obedien. in princ.

Scripſit S. Gregorius,[c] Paſtorem, & mercenarium tranquillitatis tempore perſimiles videri, vbi vero periculum, & certamen aduenerit, ſtatim diſcerni: ille enim apud gregem in eius cuſtodia maC net, hic fugam arripit: ſic in rebus Conſiſtorij, cum omnes affectu æquales eſſe debeant, occaſio rerum grauiorū diſtinguit veros Conſiliarios ab alijs: illi enim, quo periculoſiora inſtant negotia, eo acrius ſe ad illa adiuuanda accingunt: hi vrgentibus difficultatibus libenter ab eiſdem ſe ſubducunt.

c S. Greg. homil. 14. in Euāgel.

Qvod ſi miles, qui, iubente Imperatore, vt in certamen deſcenderet, ipſe periculi vitandi cauſa aliò diuerteret, militis nomine indignus eſſet; quid de Senatore dicemus, qui quo tempore Senatus ad res difficiles, periculoſasq. deliberandas accerſitur, propter priuatas ſuas ſuſpiciones, ne dicamus ad vitandas moleſtias, ſe in ſolitudiD nem reciperet?

Solent conſultationes à Principibus indici, vt periculis occurratur, ac publicæ vtilitati proſpiciatur, ſicuti Imperator ingruentibus hoſtibus milites vocat, exercitumq. cogit, cuius auxilio hoſtes repellantur. Papa itidem cum Cardinales in Conſiſtorium accerſiri iubet, eo ipſo indicat ſe Cardinalium opera, & conſilio indigere, vt publicis periculis obuiam eatur, atque vnà de populorum incolumitate, rerumq. Eccleſiaſticarum commodo decernatur. Quæ igitur iuſta poterit eſſe Cardinalis tunc excuſatio, qui collegarum ſuorum declinans congreſſum, tamquam ad ſe publica res non pertineret,

tineret, ſibi potius, quàm rebus communibus laborantibus duxerit eſſe conſulendum? A

Et quidem terrere omnes debēt voces illæ Patrisfamilias ad operarios, *Ite in vineam, &c.* [a] præſertim cum ijdem Cardinales non poſſint reſpondere, quia nemo nos conduxit; Sunt enim a Patrefamilias delecti, atque in amplam vineam vocati, quibus præter denarium, quem illis, ſicut & alijs, ſi munus ſuum præſtant, in extremā diei partem reſeruat, addidit etiam in hoc vitæ curriculo honeſtiſſima præmia, quando illos in ampliſſimo dignitatis gradu locauit, ſummumq. ipſis honorem ab omnibus haberi voluit. Si igitur, cum tempus laboris inſtat, illi abijcientes onus, alio ſe conuertunt, audiant quid Propheta exclamet: *Non aſcendiſtis ex aduerſo, nec oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael.* [b] Nam ſi filium patri, ſeruum domino, nautam gubernatori, cum neceſſitas poſtulat, deeſſe non oportet, ſed præſto illis eſſe, atque opem ferre, cur Cardinalis, quando de communibus Eccleſiæ difficultatibus tractandum eſt, Conſiſtorij clauſtra de induſtria deſeret, & ſummo Pontifici tunc maxime, quando opus eſt, non adſiſtet? B

a Matt. 20.

b Ezech. 12.

Notum ſatis eſt, illius munus eſſe, ſe Paſtorum Principi adiutorem præbere, vigilias agere, gregi Dominico cauere, hunc tueri, & cuſtodire. Itaque cum dicatur poſitus eſſe tamquam Conſiliarius in ea ſtatione, vt conſulat, non debet, cum aduerſi aliquid occurrit, locum, & miniſterium ſuum relinquere. Nam, vt de Epiſcopo ait ſanctus Hieronymus, non ſolum honoris, ſed laboris hæc nomina dicuntur. [c] C

c In epiſt. ad Timot. cap. 3. in Ezech. 34. & Sophon. 3.

Praeterea ſi Conſiliarius ſuſpicari ſe dicat, tractandam eſſe cauſam, quæ multos habitura ſit ſuffragatores, quorum ſententiæ tamquam minus ſalutari ipſe nolit accedere; vrgere hoc potius illū deberet ad Senatum adeundum, tum quia minime ipſe compellitur vt illis multis repugnantibus inuitus aſſentiatur: tū quia quo a pluribus Reipublicæ ſalus deſeritur, eo certius, ac firmius fideli Conſiliario onus adiungitur, vt laboranti Eccleſiæ manum præſenti ſuo conſilio porrigat; & damno, quod in ianuis eſt, ſe objiciat, ac labāti Reipublicæ ſubueniat. Quòd ſi forte ab ijs palam diſſentire ægrefērat, tunc ſciat, non Principis, aut Reipublicæ, ſed ſuam potius cauſam agere, quippe qui priuatum commodum bono publico anteponit. D

Sed amplius: Si iuſtitiæ lege tenētur Cardinales Papæ in ijs, quæ ad eorum munus ſpectant, obtemperare; cur à Papa accerſiti accedere renuunt? & ſi ea de cauſa eos vocat, vt ſententiam dicant: cur illi ne dicant, has latebras quærunt? cauendum illis certe eſt, ne

tamquam

A tamquam mercenarij aufugiſſe videantur, cum dicat S. Gregorius: *Fugit non tantum qui mutat locum, ſed qui ſubtrahit ſolatium: fugit, qui ſe ſub ſilentio abſcondit: fugit, qui tacet, cum reſiſtere deberet.* [a]

[a] *S. Greg. in homil. 14. in Euang.*

Fingamus, multos eſſe, qui Principi perſuadeant, vt, Vrbe Roma relicta, ſe Auenionem conferat, rumorq. hic adeo percrebreſcat, vt magnam Senatorij ordinis partem ad ſe trahere videatur: ob idq. Papa Conſiſtorium indicat, vt de Cardinalium ſententia, quid faciendum ſit, deliberet: An ergo Cardinalis, qui multo plures in eam partem, quam Reipublicæ incommodam putat, inclinaturos videt, debebit idcirco ab aliorum congreſſu in Conſiſtorio ſe abſti-
B nere? An quoniam alios in contraria ſententia conſtantiſſimos eſſe audit, propterea debebit ſuam, in Reipublicæ vtilitatem rationibus corroboratam comprimere? Quid vero ſi illius iudicium alios forte permoueret? quid ſi auctoritas argumentorum viribus munita flecteret? quid ſi aliorum corda cæleſtis Spiritus immutaret? partes certe ille ſuas implere debet, cetera Dei prouidentiæ committere. Veniendum eſt, audiendum eſt, loquendum eſt: ne quãdo pœnitentiæ ſtimulis excruciatus cogatur dicere: *Væ mihi, quia tacui.* [b]

[b] *Iſa. 6.*

Nec obſtat quod de abſentibus ſupra dicebatur, qui hac ratione ſe ab omni culpa eximere videntur: nam cum officium ſuum,
C quo tempore magis eſt neceſſarium, deſerunt, eo maiore ſe culpa inuoluunt.

Deinde verum id eſſet, ſi ad ferenda ſuffragia ex officio non tenerentur: at cum ob id Conſiliarij ſint inſtituti, vt cum res poſtulat, loquantur, aptas ad perſuadendum rationes in medium afferant, alijsq. obſiſtant, non poſſunt excuſari, ſi Conſilio coacto, ipſi ſe a Senatu ſubducant, & dum alij laborant, iidem otio, & quiete perfruantur, ex quo damnum Reipublicæ ob eorum negligentiam ſubſequatur.

Rvrsvs non obſtant, quæ de Epiſcopis dicebantur, qui ad Sy-
D nodum Epiſcopalem accedere recuſant: nam, vt omittamus, de illa Doctorum opinione non leuiter dubitari poſſe, quando, vt Innocentius Papa inquit: *Error, cui non reſiſtitur, approbatur: & Veritas, cum minime defenditur, opprimitur.* [c] Dicimus, cum in legitima diœceſana Synodo nihil ſit ſtatuendum, quod canonicis obuiet inſtitutis: [d] idcirco vbi aliquid in ea definiendum eſſe ſcitur, quod Pontificijs legibus repugnet, non dici vere Synodum, & tunc merito excuſari Epiſcopos, & Abbates, qui eò non accedunt: [e] quod diuerſum eſt a Conſiſtorij actionibus, vt notum eſt.

Addimvs, quidquid de Epiſcopis Doctores aliqui ſentiant, di-

[c] *c. error. 83. diſtin.*

[d] *Turrecrem. in Sum. lib. 3. c. 3. verſ. tertia ſpecies. Henr. Bos. de Synod. par. 1. nu. 5.*

[e] *d. cap. ſuper. eod.*

uerſas admodum eſſe inter ſeſe Epiſcoporum, & Cardinalium ratio- A
nes, cum inter varia Epiſcoporum munia, hæc obligatio accedendi ad Synodum, non ſit primaria: nec ſit præcipuum munus, quod ab eis, in eorum adminiſtratione neceſſario exigitur. Nam tenentur illi vel Synodo intereſſe, vel ſi legitimo impedimento detineantur, excuſatores mittere, qui decreta Synodi ab alijs confecta ſuſcipiant.[a] Cardinalis vero munus, cum in eo maxime poſitum cenſeatur, vt a conſilijs ſit Papæ, quæ conſilia potiſſimum peti ſolent in Conſiſtorio, non videmus qua honeſta ratione poſſit ille, quando indicitur ei Conſiſtorium nomine Papæ, ſi legitimum ceſſet impedimentum, eò non accedere;[b] & tanto magis ſi rem pertractandam credit grauiſſimam, & in detrimentum publicum B
concludendam: ſiquidem ſuſcepit hoc officium, quod iure ſuo exigit, vt diebus conſtitutis in Conſiſtorium veniat, & Papæ conſilia petenti, atque Reipublicæ neceſſitates proponenti opem, & auxilium ferat.

Et ſi replicetur, nolle illum iniuſtæ, quam putat, cauſæ aſſenſum coram adhibere; Dicimus, quòd cum Cardinalis officium ſit, dare conſilium, tuncq. in primis neceſſarium ſit conſilium, cum res in graui, & ancipiti loco verſatur; certe is, qui hanc ſumeret occaſionem non accedendi ad Conſiſtorium propter rei difficultatem, exi- C
ſtimare potius deberet, obligationem idcirco eſſe accedendi: cum tunc præcipue conſilio res egeat.

Et qui fortaſſe putat, ſi non accedit, facilius ſe ex periculo committendi peccatum euaſurum, caueat ne hæc recuſatio potius ei peccandi occaſionem afferat: & quod in remedium ille adhibet, illud ipſum tamquam venenum mortiferum in perniciem vertatur. Cum enim officium ſuum deſerat, quo tempore eſt Reipublicæ maxime neceſſarium, ipſe videat quomodo culpa vacare poſſit, & qua ratione vitare queat ne reus ſit damni: quod ex eius abſentia ſecuturum eſt. D

Ad quem congrue pertinere vox illa prophetæ videtur, dum ait: *Omnes beſtiæ agri venite ad deuorandum, vniuerſæ beſtiæ ſaltus.*[c] Et explicans cauſam eius rei ſubdit: *Speculatores eius cæci: canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes ſomnia.* Hæc enim verba forte aliquis ad Conſiliarios poſſet accommodare. Nam dum ait, *Speculatores cæci*, Conſiliarios indicare videtur; quorum officium cum ſit tamquam ex ſpecula publicæ ſaluti proſpicere, & impendentia damna auertere, cæci tamen apparent, & nihil eorum, quæ neceſſaria ſunt, diſcernunt. Et dum ait, *Neſcierunt vniuerſi*, eos arguit, qui non agno-

a Conc. Carthag. iij. c. 21. & Carthag. v. c. 10.

b Gardin. Alban. de Card. quæſt. 10.

c Iſa. 56.

A ſcunt quid eorum munus poſtulet, nec ob quem finem fuerint in ſummum Senatorium ordinem cooptati. Dum ſequitur, *Canes muti, non valentes latrare*, eos notat, qui timore mundano in Senatu ſilent, quando acriter loqui deberent. Dum inquit, *Videntes vana*, eos attingit, qui friuolas afferunt excuſationes, & a ſolida veritate diſcedunt. Dum addit, *dormientes*, eos oſtendit, qui tamquam ſomno ſepulti, vocem Principis non audiunt, vocantis eos in conſilium ad res publicas adiuuandas. Demum dum ait, *Et amantes ſomnia*, eos perſtringit, qui proprias commoditates, ſeu delicias præferunt bono publico, noluntq. palam loqui quod ſentiunt, ne ſomnia ſuarum volu-
B ptatum, aut præcipitem cupiditatum ſuarum curſum interrumpant.

PARS V. QVAEST. IX.

An debeant Cardinales ſubſcribere Bullas ſummorum Pontificum, quamuis in Conſiſtorio ab ijs diſſenſerint, & ſubſcriptionis quoque tempore eas vere & ex animo non probent.

C

QVONIAM de ſubſcribendis Bullis Pontificijs in præſentia nobis ſermo eſt futurus, operæpretium videtur, illud in primis intelligere, veterem hunc in Eccleſia morem fuiſſe, vt decreta Apoſtolica Cardinales ſubſcriberent, [a] ſicuti & Canonici ea, quæ a Prælato fiebant. [b] Verum eſt tamen, a Doctoribus multis affirmari, morem illum obſoleuiſſe iam, nec hodie amplius Cardinales ſubſcri-
D bere. [c] Quòd fortaſſe in priuilegijs Apoſtolicis, de quibus ipſi loquuntur, atque alijs Diplomatibus quibuſdam locum habere poteſt, quæ a Cardinalibus non ſubſcribuntur. Sed quod ad conſtitutiones Apoſtolicas pertinet, quæ vim legis generalis obtinere ſolent, multorum eſt ſententia, vetuſtiſſimum hunc ſubſcribendi morem in Eccleſia Dei fuiſſe, ac perpetuo pene vſu vſque ad tempora noſtra permanaſſe, prout ex ipſiſmet conſtitutionibus, quæ tum in Bibliotheca Vaticana, tum in Archiuijs multarum Eccleſiarum fideliter aſſeruantur, omnibus patere poteſt. Nec id quidē accidit, quia ſummus Pontifex in rebus ſuis decernendis vllius robore, aut ſubſcri-

QVAEST. XLVI.

a c. cum Redēptor 12. q. 9. glo. fin. c. cū a nobis. de teſt. Spec. tit. de reſcript. preſent. §. primo igitur nu. 7. Anch. d. c. a nobis n. 9.

b cap. 1. de his quæ fiūt a Prælat. c. quod quis 35. quaſt. 9.

c Ioā. Andr. in addit. ad Spe. d. §. primo igitur Imol. c. 1. de his quæ fi. a Præla. nu. 6. Caſtren. l. ſacri. nu. 2. C. de diuerſ. reſcr. Ioā. de Graſſ. in tract. de reſcrip. Apoſtolic. n. 13. Abb. Card. Imo. d. c. cum a nobis de teſtib. in fine.

ptione indigeat, ſiue quòd Cardinalium auctoritas tamquam teſtium, aut publicarum perſonarum ad Apoſtolicos actus roborandos, ac muniendos ſit neceſſaria, [a] ſed ita vetere inſtituto receptum videmus, ſiue quia Pontificis prouidentia rem non fortuito, ſed multorum conſilio diffinitam eſſe, omnibus patere voluit: ſiue ex ordinis ipſius amplitudine, ſiue ex quadam membrorum cum capite coniunctione, vt ab eius latere numquam diſcedant, ſiue quacumque alia ratione ſic vſu diuturno probatum nouimus, vt certis caſibus, ijsq. grauioribus, præeunte ſummi Pontificis manu, ipſi quoque nomen ſuum ſubſcribant. A

a Paul. de Castro conſ 414. nu. 6. vol. 1.

QVAERIMVS igitur quando Cardinales, rebus in Conſiſtorio propoſitis, repugnaſſent, & adhuc eas ex animo non probarent, an nomine Pontificis requiſiti, vt Bullæ edendæ ſubſcribant, iure id recuſare, aut quid facere debeant. Dubium non leue inde oritur, quod cum ſupra varijs in quæſtionibus probatum a nobis fuerit, non licere Cardinali aliter reſpondere, quàm ſentiat, nec vnquam conſcientiam ſuam fallere: id multo magis in caſu propoſito ſeruandum eſſe videri poterit, cùm de ſubſcribendis propria manu Bullis agatur: Nam ſi tanta in ijs, quæ voce ſola, & ex tempore plerumque pronunciantur, cautio adhibenda eſt, vt nihil aduerſus animi propoſitum, fideiq. munus proferatur: quid in ijs rebus dicendum erit, ad quas non niſi magna præparatione, ac maturitate accedimus, & quæ manu noſtra ſubſignata, perpetuũ omnibus mentis noſtræ teſtimonium ſunt allatura? Profecto ſi quis eo tempore, quo de ſubſcribendis ijs agitur, conſcientiæ ſuæ fidem ſentiat repugnantem, videri poteſt ſic commendandus, ſi ab ijs abſtineat, prout damnandus ſi manum ſuam apponat, præſertim quòd cum huiuſmodi ſubſcriptio videatur quædam dari a ſe antea conſilij atteſtatio, Cardinalis, qui, quantum potuit, obſtitit ne Bulla ederetur, nedum eam fieri ſuaſit, nunc ſubſcribendo, in mendacium manifeſte incurreret: quod cum diuina lege ſit interdictum, nullius auctoritate cuiquam poteſt imperari. B C D

VERVM ſiquis rem diligentius examinarit, contrarium potius probandum eſſe inueniet: quod vt manifeſtius fiat, quædam antea animaduertere oportet, tum ratione ſummi Pontificis, tum Cardinalium, tum etiam temporis, quo negotium agitur. In Papa triplex conſiderari poteſt voluntas, quædam nondum firma, neque certa, atque, vt aliqui dicere ſolent, ambulatoria: quædam deliberata, ſed non præceptiua: tertia etiam præceptiua. In Cardinalibus, duplex refertur perſona: altera priuata, quæ illis cum reliquis hominibus

commu-

A communis eſt: altera publica, & propria, quam hauriunt ex dignitate Cardinalitia. Quod ad priuatam attinet, cenſentur ſinguli eorum, perinde ac ceteri omnes, eſſe de ouili Chriſti Saluatoris noſtri, qui vnum Paſtorem vniuerſalem Romanum Pontificem Chriſti Vicarium agnoſcunt, eundem vt filij patrem, vt ſubditi dominum, vt fideles Eccleſiæ caput & principem colũt, & venerantur.[a] Quod ad publicã vero ſpectat, cum hæc dignitas eo fuerit inſtituta, vt eſſent in Eccleſia Dei, qui ab illius Vicario pro eius arbitrio delecti, ſedem Apoſtolicam, ac ſummum Pontificem dictis, & factis adiuuarent[b], hinc quoque multiplex illorũ officium vario diſtinctũ nomine pro-B ficiſcitur. Dicuntur enim electores, cum ſede vacãte eligunt Papam: dicuntur Conſiliarij cum illum conſilio, ſuaſionibus, & rationibus iuuant: dicuntur cooperatores, & miniſtri, cum eius res promouẽt, ac iuſſa exequuntur: & vt quidam non inſulſe dicebat, ſicuti potentiæ vegetatiuæ tres ſunt actus, ſiue officia, quæ ſunt generare, nutrire, & augere;[c] ſic Cardinales dicuntur generare quodam modo Papam, cum illum eligunt: nutrire, cum illi dant conſilia; augere, cum opere illi præſto ſunt, eidemq. ſuffragantur.

a Extrauag. vnã ſanctam. de maiorit. & obed.

b c. per venerabilẽ. qui fil. ſint legit. Viguer. in ſum. c. 17. §. 1. verſic. 11.

c S. Th. 1 par. q. 78. artic. 2. Ariſt. 2. de ani. tex. 54. & ſeq.

NVNC, omiſſis alijs muneribus, quæ ad rem noſtram non pertinent, dicimus in præſenti quæſtione, qua agitur de condendis Bul-C lis Apoſtolicis, tria eſſe tempora ſpectanda, quæ triplici illi, de qua diximus, Papæ voluntati reſpondent.

Primum eſt, quando Papa rem proponit in Conſiſtorio, vt de ea conſtitutionem aliquam populo promulgandam decernat: & propterea conſilia petit Cardinalium, vt inquiratur, & deliberetur ex pluribus quid eligendum, quibus medijs vtendum, & quomodo id exequendum. Quo quidem tempore voluntas Papæ nondum eſt firma, & deliberata, ſed habet ſe tamquam ſoluta & vagans per varias cogitationes, indagans vbi debeat conſiſtere: & tunc licet vnicuique Cardinali, immo debet quiſque dicere quod ſentit, aiendo, D ſiue negando, addendo, aut minuendo pro animi ſui conſcientia. Et quamuis, etiam tunc Papa aliquid interloqueretur, & in medijs ipſis Cardinalium ſententijs aliqua enunciaret, ex quibus animi illius ſenſus deprehenderetur; quoniam tamen totum illud temporis ſpatium conſultationi tribuitur, vt diligentius negotium examinetur, res adhuc in eo ſtatu permanet, vt poſſit prout magis p'acuerit conſtitui, quia interea ſemper agitatur fluctu tractationis, nec ſtabilem adhuc ſedem apprehendit, idq. totum actibus (vt aiunt) ſpeculatiui intellectus reſpondet.[d]

Alterum deinde tempus eſt, poſtquam auditis Cardinalium

tentijs Papa ex pluribus ſecernit id, quod ei potius videtur, in eoq. A figit voluntatem ſuam, quæ voluntas deliberata dicitur, ex eoq. dignoſcitur, quòd ipſe Pontificali ſua maieſtate, & poteſtate conceptis ex vetere inſtituto verbis coram toto Senatu ſolet rem diffinire ſuo decreto, dicens: *Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & noſtra, ſtatuimus*, & cet. Et hoc tempus ad rationem practicam ſpectat. [a] nec in eo eſt amplius locus Cardinalium diſputationi, quia res iam terminata eſt: ſicut in iudicijs antequam concluſum ſit in cauſa, licet inſtrumenta, teſtes, aliasq. probationes proferre: lata vero ſententia omnia conticeſcunt. Itaque, quæ priore tempore conſultantur, & excutiuntur, in ipſo curſu ſæpe mutantur, & refelluntur, prout vſu venit; & ideo non decreta, B ſed conſultationes, ſeu actiones Conſiſtorij ab aliquibus vocari ſolent. Quæ vero poſtea a Papa diffiniuntur, illa decreta, & conſtitutiones appellantur, quibus non licet amplius refragari: ſic in Synodis Patrum obſeruatur: nam antea multa in diſputationem veniunt, ac pro ſententiarum varietate mutantur. Quod vero die ſeſſionis poſtea firmatum, & ſancitum fuerit, id vere decretum dicitur, & ab omnibus, accedente ſummi Pontificis approbatione, ſacrum, ſanctumq. integre, inuiolateq. habendum eſt. Hinc dicebat ſanctus Auguſtinus: *De legibus iudicandum eſt, cum inſtituuntur, non* C *cum inſtitutæ fuerint, nec poſtea de ipſis, ſed ſecundum ipſas eſt pronunciandum.* [b] Idq. in Collegijs, atque Vniuerſitatibus obſeruari ſolere Doctores teſtantur. [c]

a S. Tho. 1. 2. q. 47. artic. 4.

b In lib. de vera relig. c. 31. c. in iſtis. 4. diſt.

c Glo. Gemin. Prapoſ. Turrecrem. d. cap. in iſtis.

PERTINET huc quoque illud ipſum, quod a nobis in præſenti quæſtione agitur de Bullis ſubſcribendis: ſiquidem poſt pronunciatum a Papa decretum, ſolet idem ſacra manu ſua illud deinde litteris mandatum, ac diplomate comprehenſum ſubſcribere, ad cuius imitationem, Cardinales quoque propria manu conſueuerunt nomen ſuum ſubijcere, tametſi vſus obtinuit, vt cum eduntur Bullæ, nomen quidem Pontificis characteribus in orbem conceptis, quaſi D Pontificali quodam ſigno emittatur: [d] Cardinalium vero, prout varij ſunt eorum ordines, a dextera Epiſcoporum, & Presbyterorum, a læua Diaconorum nomina rectis lineis apponantur, quamuis neque hoc omnino perpetuum ſit. Sed quomodocumque hæc ſe habeant, conſtat ſane eos, qui antea ſe Conſiliarios Papæ in ea Bulla examinanda, & excutienda geſſerunt, deinde poſtquam Papa auditis eorum conſilijs tamquam ex oblata ſibi materia id elegit, quod publicæ vtilius futurum eſſe iudicauit, idq. ſubſignatione ſua auit, ipſos non amplius, vt Conſiliarios ſe habere, ſed vt mi-

d Spec. de reſcript. præſent. §. primo igitur nu. 2.

A niſtros, & cooperatores eadem probantes & ſubſcribentes, quæ Papa iam firmauit, & concluſit, tamquam per eiuſdem veſtigia gradientes.

Tertium ſupereſt tempus poſt conſtitutionem iam a Papa ſancitam, quando eam vult ſummus Pontifex a populo recipi, atque in mores induci: nam tunc eam præcipit promulgari, atque poſt certum tempus ab omnibus omnino obſeruari:[a] quo loco ſurgit tertia illa voluntas, quæ dicitur præceptiua, cum id, quod ipſe ſecum ſtatuit, & deliberauit, id pariter a reliquis executioni mandari iubet. Et hic tantum abeſt, vt Cardinales poſſint amplius diſſentire, B vt immo quoties Papa eos eiuſmodi lege includi mandat, debeant ipſi tamquam filij, & membra illius ad obediendum primos ſe exhibere, ita vt ſicut inter alios dignitate, atque honorum inſignijs præfulgent: ſic obedientiæ laude, & in litteris Apoſtolicis obſeruandis exemplo, debeant reliquis prælucere. Hanc autem, quam diximus, triplicem voluntatem, non negamus in alijs quoque Principibus, qui legis condendæ facultatem habent, conſiderari poſſe, cum & ex rei natura in omni prudenti deliberatione antecedere debeat conſultatio, ſequi electio, & poſtremo loco executio; ſed tamen quia materia, de qua hic agitur, quædam alia diuerſa ab ijs poC ſtulat, ideo hæc in præſenti attingere viſum eſt.

His igitur ita pro clariori totius quæſtionis intelligentia conſtitutis, præſentem difficultatem diſſoluunt aliqui, dicentes, Cardinalem, quamuis in Conſiſtorio diſſenſerit, teneri tamen Bullam propria manu ſubſcribere, tunc videlicet tantum, quando maior pars Cardinalium Bullam ipſam approbauit: & rationem afferunt, quia tunc non poteſt Cardinalis non id ſequi, quod a pluribus probatũ fuiſſe videt, cum hæc regula iuris ſit,[b] in Collegijs quod a maiori parte receptum fuit, illud omnium ſententia roboratum cenſeri, quamuis aliqui contradixerint.[c] Nam & ille, qui diſſenſit, nunc D priorem ſententiam, tamquam minus probabilem, deponere exiſtimatur, atque intellectum ſuum cum humilitate captiuare, vt frequentiori ſententiæ tamquam prudentiori adhæreat.[d] Sic & de Lacedæmonijs legitur,[e] qui, poſtquam res firmata erat a Conſilio, non amplius diſputabant, immo ijdem, qui antea repugnabant, poſtea decretum defendebant, quod & ab Acheis in Republica receptum fuiſſe legimus:[f] ſed & in annalibus religionis S. Dominici traditum eſt,[g] in Capitulo generali Londini habito anno M.CCLXIII. vbi glorioſus S. Thomas de Aquino tamquam diffinitor Prouinciæ Romanæ adfuit, conſtitutum fuiſſe, vt quando aliquid a maiori parte diffini-

a Authen. vt fact. non. conſt. S. Thom. 1.2. q. 90. art. 4.

b l. quod maior ad municip. c. 1. de his, quæ fi. a maio.

c Abb. cap. ex parte. de cõceſſ. prabẽ. nu. 3. & cap. poſtulaſti. nu. 14. eod. tit.

d Arg. l. ſi in tres. de arbitr.

e Plutarch. in Lycurg.

f Liu. lib. 32.

g In lib. hiſtor. generalis S. Dominici lib. 2. cap. 68.

diffinitorum aduerſus aliquorum ſententiam decretum eſt, is, qui in A contraria ſententia fuiſſet, numquam proprium ſuffragium cuiquam vlla occaſione, aut tempore manifeſtare auderet; & in varijs Regni Caſtellæ tribunalibus obſeruari, vt lata ſententia a maiori parte iudicum, alij quamuis diſſenſerint, eidem ſubſcribere teneantur; quin & hodie apud ſacræ Rotæ iudices eundem eſſe vſum nouimus, vt quando plurium inter ſe ſuffragia conueniunt, tunc ſententiæ de coadiutorum omnium conſilio, & aſſenſu pronuncientur, tametſi aliqui ex ijs repugnauerint.

Haec reſponſio quamuis veritati congruere videatur, quoniam tamen generalis non eſt, ſed ad eum tantum caſum redigitur, quando crebrior Collegij pars inter ſe concors eſt; ideo dubitationem in B alijs caſibus parere poſſet, quando ſcilicet maior pars a decreto Papæ diſcreparet: nam tunc dubitari poteſt, an hi, qui diſſentiunt, ſubſcribere Bullæ teneantur. Et quamuis hunc caſum numquam accidiſſe memoria teneamus, & vix fieri poſſe vt accidat exiſtimemus, tamen quia illius explicatio rebus alijs multis declarandis conducere poteſt, non ab re eſſe duximus, aliorum ſaltem ſententias referre potius quàm vt certi quidquam nos diffinire audeamus. Primum enim non defuerunt, qui ſentirent, iudicem auctoritate ſua poſſe inuitum aliquem compellere,[a] vt alicui actui ſubſcribat, eumq. qui ſubſcri- C bit culpa vacare, quod non ſponte, ſed imperio coactus id faciat. Vnde Cardinalem quoque in caſu noſtro ſubſcribentem, quando id iubente Papa facit, aiunt non ideo conſcientiam ſuam lædere, cum illud faciat inuitus.

Sed hæc reſponſio non congruit: quoniam aliud eſt, cum quis antea tacite, vel expreſſe alicui actui conſenſit: tunc enim poteſt interdum compelli a iudice, conſenſum antea præſtitum ſubſcriptione ſua declarare:[b] quo caſu loquuntur ij, qui contrarium innuere videntur. Aliud eſt, cum nullus conſenſus anteceſſit, prout in caſu noſtro, in quo Cardinalis numquam nec conſilium dedit, nec dare D poterat repugnante conſcientia; ideo nec ad exteriorem aliam ſubſcriptionem ipſe nunc adigi poſſe videtur.

Alii dixerunt, quamuis regula ſit, eum, qui ſubſcribit, cenſeri approbare actum, qui ſcripto illo continetur;[c] id tamen multis in caſibus locum non habere traditis a Doctoribus, inter quos ille præcipue receptus eſt, quando ſubſcriptio fit ab aliquo ratione officij, quod exercet.[d] Vnde cum hoc caſu Cardinalis ſubſcribat Bullæ propter officium, quod exercet, tamquam miniſter Papæ, non deducitur hinc talis eius voluntas eſſe.

Sed

[a] Benedict. de Plumbin. in l. qui agnitis. de except. nu. 1.

[b] l. fin. §. necessitate. C. de bon. quæ liber. vbi Cyn. nu. 1. Alber. num. 4. Bart. num. 2. Caſtren. nu. 3.

[c] l. Caius, vbi glo. & Bart. de pign. act. Imol. cap. ſi quis. de reb. Eccleſ. nu. 14. Iaſ. l. Lità ſtipulatus §. Chrysogon. de verb. oblig. nu 2.

[d] Fel. c. quoniã contra. de probat. nu. 44. 46. & ſequ. Pariſ. conſil. 191. nu. 74. in 1.

A Sed neque hæc reſponſio ſufficit: nam aliorum miniſtrorũ officia ſolent pendere a libera voluntate Principum, aut aliorum ſuperiorum ea mandantium, ideo miniſter ſæpe exequitur quod ſuperior iubet, non quod ipſe vere ſentit. At Cardinalis officium ſuum, quod conſulendi eſt, ita a Papa ſibi datum eſſe agnoſcit, vt tamen ex diuinæ legis regulis ad Reipublicæ vtilitatem exercendum eſſe ſciat. Vnde quidquid agit ſiue conſulendo, ſiue ſubſcribendo, id, oculos in Dei legem, & in publicum bonum dirigendo agit, & propterea ab illius voluntate diſcedere numquam debet.

Alii dixerunt, nihil laborandum eſſe, quacumque ratione, aut B pacto id fiat, cum ſatis ſit antecedere mandatum & iuſſum Papæ, cui omnino obediendum eſt in ijs, quæ non repugnant iuri diuino,[a] alioquin ſi recuſandi, aut tergiuerſandi locus eſſet, omnis diſciplina obediẽtiæ, & debitæ ſubiectionis diſſolueretur. Sed nec iſtud ſoluit dubitationis nodum: quoniam ponimus nos mandatum quidem Papæ præceſſiſſe, ſed dicimus, ſi eo mandato contineatur, vt Cardinalis ſua ſubſcriptione teſtetur, ſe Bullæ illius condendæ Conſiliarium extitiſſe, tunc, cum verum hoc nequaquam fuerit, quoniam Cardinalis id nũquam ſuaſit, præceptum huiuſmodi obligationem non parere, tamquam iuri diuino repugnans, quo mendaciũ omne C prohibetur, vnde ſequitur, diſciplinã obedientiæ huc non pertinere.

a S.Tho. 2.2. q.104. artic.5.

Nos igitur, quoniam hæ reſponſiones non omnino difficultates præcidere, ac clare rem explicare videntur, aliò dubitationem flectendam eſſe cenſeremus, inueſtigantes quorſum, & ad quem finem hæc ſubſcriptio a Cardinalibus ſoleat adhiberi: Aut enim ea teſtari ſolum intelligunt, ſe conſtitutionem illam præcedente Papæ diffinitione probare, atque quod in ea Papa ſentit, idem quoque & eos depoſita priori conſcientia ſentire, & tunc nihil repugnat, quominus id liceat eis facere, cum ponamus iam Papam manu ſua Diploma ſubſignaſſe, cuius exemplum Cardinales ſubſcribendo de- D bent imitari: ſiquidem Papæ auctoritas & decretum in rebus ſanciendis, non pendet a conſilijs datis a Cardinalibus, ſed nititur propria eius vi ac voluntate, qui deligit ex varijs ſententijs ſibi propoſitis, quod ſibi iuſtius, atque vtilius videtur. Vnde, cum nihil hic verſetur, quod iuri diuino refragetur, & illa ſubſcriptio fiat tunc in ſignum miniſterij, & reuerentiæ, ſi tenentur Cardinales conſtitutionem ipſam vſu recipere, & facto exequi, cur non magis debent verbis illam probare? Vera enim fidelis miniſterij laus non in ijs tantum ſita eſt, quæ ad ſenſum noſtrum fluunt, ſed in ijs magis, quæ voluntati noſtræ repugnant, & nos potius contriſtant,[b] immo hoc caſu

b S.Tho. 2.2. q.104. artic.2.

caſu magnopere commendandi videntur, qui poſt rem diu mul- A
tumq. in Conſiſtorio examinatam, atque poſt id, quod ipſi ſenti-
rent, libere explicatum, argumentisq. corroboratum, cum tamen vi-
derint, ſummum Pontificem, qui in ſpecula poſitus multo plus alijs
& proſpicere, & ſapere cenſendus eſt, diuerſum ab ijs ſentire, ipſi eius
iudicio cedendum, atque eximiæ prudentiæ magis, quàm erroneæ
conſcientiæ adhærendum putant.

Et ſi adhuc vrgeret aliquis, ex conſcientia etiam erronea aliquem
obligari, ita vt aduerſus eam committere non debeat, & ideo non
licere illi, qui ſecus in animo ſuo ſentit, etiam iubente Pontifice ſe
ipſum fraudare, & oſtendere ſe id probare, quod vere non probat; B
Reſpondemus, ex conſcientia erronea non obligari aliquem, vt eam
ſequatur, ſed vt eam deponat, [a] cum ignorantia, a qua ille error
procedit, ſit, vt aiunt Doctores, vincibilis, ac voluntaria. Quando
igitur Princeps aliquid iubet, quod minime repugnat iuri diuino, vel
naturali, & maxime in dubijs, qualia ſunt, quæ ad conſultationem
deferuntur, debet Conſiliarius, re iam excuſſa, captiuare intellectum
ſuum, ac Principis voluntati adhærere, quoniam in his conſcientia
Cardinalis habet ſupra ſe, non ſolum Deum, ſed etiam Pontificem,
cuius præcepto eſt humiliter obtemperandum: & quamuis conſcié-
tiæ erroneæ obligatio maior ſit obligatione præcepti Prælati, quia C
eſt, vt aiunt Summiſtæ, intenſior, tamen ex altera parte minor eſt,
quia ſolubilior, ſiquidem deponi poteſt conſcientia erronea, non
autem obedientia ſubditi erga Prælatum. [b] Quòd ſi Bulla ſubſcri-
batur a Cardinalibus, vt declaretur, non ſolum, eos tunc in Papæ ſen-
tentiam concedere, ſed antea etiam illos idem conſilium ei dediſſe
in Conſiſtorio, & proinde illis approbantibus conſtitutionem eam
factam fuiſſe; & tunc quia verum id non eſt, cum ſemper antea diſ-
ſenſerint, dicendum videtur, talem ſubſcriptionem minime eis con-
gruere; cum ius diuinum refragetur, quod neminem vult mentiri,
nec a Papa violari poteſt. [c] D

Et ſi dicas, admiſſum antea a nobis fuiſſe, Cardinales etiam
illos ſubſcribere debere, qui refragati fuerunt Conſtitutioni in
Conſiſtorio, dummodo maior pars poſtea conſenſerit, tametſi
hoc quoque caſu mentiti illi videantur, atteſtantes ſua ſubſcriptio-
ne ſe conſenſiſſe, cum tamen certum ſit, eos tum, cum res fuit pro-
poſita, diſſenſiſſe; Primum ita reſpondemus, quando Cardinalis
initio diſſenſit in Conſiſtorio, & poſtea vidit maiorem partem con-
ſentire, tunc iuris præſumptione, vt modo diximus, exiſtimatur
ſententiam mutaſſe, alijsq. acceſſiſſe antequam decretum a Papa
pronun-

a *Alexan. de Ales par. 2. q. 120. memb. 3. art. 1. S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 6. ad 3. S. Bonau. in 2 ſent. diſt. 39. art. 1. q. 3. Silueſtr. verb. conſcientia q. 2. in fine. verſ. 3. Tabiē. verb. conſcientia q. 2. & 3.*

b *S. Tho. q. de veritate q. 18. artic. 5. Sum. Silueſtr. verb. conſcietia q. 2. in fine.*

c *Aug. de An con. q 55. art. 2. & 3.*

A pronunciaretur. Deinde reſpondemus, ideo Cardinalem tunc ſubſcribendo Bullæ non mentiri, quoniam maior pars minorem trahit: quia etſi voluntate propria in conſilio dando alijs non adhæſit, nunc tamen voluntate communi, tamquam membrum totius Conſiſtorij, ſe cum maiori parte in ſubſcribendo coniungit. At quando maior pars ſemper à Bulla diſcrepauit, & ad ſubſcribendum vrgetur ſolo præcepto Papæ, dicimus, eo accedente, verum eſſe, Cardinales quidem ob reuerentiam Papæ nunc ſubſcribendo eam approbare, ſed non erit verum, eos antequam præceptum hoc ſibi fieret, vmquam talem Bullam voluntate propria, aut communi approbaſ-B ſe: & conſequenter nequaquam poterit huic ſubſcriptioni altera illa interpretatio conuenire, quoniam alias ſubſcribens iuxta hunc ſenſum mentiretur.

Verum vt ſcrupulos omnes eximamus, cum hic clare non appareat, quo ſenſu hæc ſubſcriptio fuerit concepta, exiſtimare potius debemus, illam in eam partem accipiendam eſſe, quæ nec veritati, nec officio noceat.

Et ſiquis replicaret in procœmio Bullæ narrari ſolere eam de cōſilio Cardinalium factam fuiſſe, quæ verba arguunt vſque initio Cardinalium conſilium acceſſiſſe; Reſponderi poteſt, verum eſſe C Conſtitutionem a Papa in conſultationem initio deductam, Cardinaliumq. ſuffragia exquiſita fuiſſe: nam ob hanc ipſam cauſam ſunt Doctores nonnulli, qui teſtantur has ſubſcriptiones olim inſtitutas, vt oſtenderetur, Papam non ſolum, ſed cum fratrum conſilio decretum illud aggredi voluiſſe.[a] An tamen ea ſuffragia, vel omnia ſimul, aut plura, aut pauciora conuenerint, ibidem nec affirmari, nec negari tamquam minus neceſſarium autumant. Cum enim Papa in rebus difficilibus ſic teneatur Cardinalium conſilia petere, vt tamen ad eadem ſequenda non ſemper ſit adſtrictus, prout aliàs diſſeruimus,[b] nec Conſiliarij aliud agant, quàm vt varias conſidera-D tiones Principi proponant, ex quibus eas eligat, quas aptiores eſſe cenſuerit. Ideo procœmium Bullæ ad huiuſmodi conſilia perita quidem, non tamen probata rectè referri debet.

Addimus etiam, quòd ſi ſubſcribens nō referat animi ſui ſenſum ad præcedentia illa verba, *De conſilio fratrum*, ſed ad decretum a ſummo Pontifice nouiſſime factum, cui omnino obediendum putat, tunc Cardinalem hac etiam ratione ſe ab omni mendacij culpa immunem ſatis tueri poſſe, quia licet non conſenſerit rei, nec eam probauerit, quatenus verſabatur in dubio cōſultationis, nunc tamen conſentit, & probat, quatenus definitur lege Principis.

[a] *Imol. c. 1. de his, quæ fiunt a Prælat. num. 6. & Card. Zabar. in c. cum a nobis. de teſtib. in fi.*

[b] *In quæſt. 3.*

Vnde

VNDE nõ obſtat quod initio opponebatur, aliã ſcilicet Cardinalis vocem in Cõſiſtorio loquentis, aliã nunc eiuſdem in Bulla manũ apparere: nam, vt ſupra diximus, diuerſa hæc ſunt tẽpora: alterũ conſultationis, alterũ executionis, proindeq. diuerſos effectus ſortiuntur. A

ET ſi replicetur, immo ſubſcriptionis tempus ad primum illud conſultationis retro trahi, atque vtrũque ſimul coniungi; Reſpondetur, vbi maior pars conſenſit, tunc omnia, & tempora, & quæ deliberata ſunt inter ſe cohærere, quia ſemper, tamquam vnum corpus Cardinalium habitum fuit, atque vna omnium cõmunis voluntas. At vero vbi maior pars diſſenſit, tunc cũ ſinguli per ſe conſiderentur, non poſſunt eorum ſubſcriptiones, tamquam vnius corporis ſenſus, B æque ad eadem Bullæ principia reuocari, & maxime cum illa ſubſcriptio ſit potius ſignificatio conſilij petiti, quàm accepti; cum certum ſit, decreti vim, non a Conſiliariorum ſuffragijs, ſed a ſola Principis voluntate, atque auctoritate, robur obtinere. Verum id tamen eſt, hunc caſum, vt diximus, rariſſimum eſſe ſolere, cum maior Cardinalium pars ſummi Pontificis ſententiam, vt plurimum, ſequi ſoleat.

DENIQVE, vt nihil omittamus, quod in re tam difficili, atque a Doctoribus non ſatis explicata, nobis occurrat, & vt ſaltem reliqui de tota quæſtione certius iudicium ferre poſſint, illud conſiderandum proponimus, adhuc dubitari poſſe, ſi Cardinalis erroneam conſcientiam non deponeret, ſed in ea adhuc perſiſteret, vt qui putaret, eam C non erroneam, ſed veram; an ſequi potius hanc teneatur, quàm præceptum Papæ in ſubſcribendo.

CVI dubitationi breuiter reſpõdentes, dicimus: aliud eſſe, cũ Cardinalis ſponte ſubſcribit Bullæ, repugnante, aut ſaltem perplexa illius conſcientia: aliud eſſe, cum præcipiente ſummo Pontifice, Cardinalis ab eo quodam modo impulſus ſubſcribit. Nam priore caſu id ei non licebit, quod in poſteriore licebit. Nam etſi voluntate propria aduerſus conſcientiam erroneam agere, peccatum eſt, adueniẽte tamen ſuperioris præcepto, vt debita illi præſtetur obedientia, licitum eſſe D quandoque Doctores affirmant.[a] Pro cuius rei clariori explicatione addimus ſequentes cõmunem Doctorum ſententiam,[b] Cardinales ſi talem errorem conceperunt, quia ſibi certo perſuaſerint rem illam, quæ ſubſcribenda præcipitur, aduerſari euidenter diuinæ legi, tunc ſubſcribere, non debere: ſed nos hunc caſum procul a nobis auertimus, nec de eo eſt præſens diſputatio, cum nequaquam præſumẽdum ſit, ſummum Pontificem præcepturũ eſſe Cardinalibus, vt rei, ſua natura, & vi mala, & diuinis mandatis repugnanti, ſubſcribant. Si vero Cardinales dubitant, tunc obtẽperandum eſt magis Papæ præcipiẽti, quàm

[a] Tabië. verb. conſciẽtia q. 3. & tex. in c. nõ ſolum. de reg. iur. lib. 6. Nauarr. in Manual. confeſſ. c. 16. nu. 40. & in c. ſi quis autem. nu. 93. de pœnit. diſt. 7.

[b] Silueſt. verb. cõſcientia q. 4. Tabien. ead. q. 3. Bart. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. Nauar. in Manual. cap. 16. num. 41.

A quàm conſcientiæ dubitanti, quia tunc maius eſt periculũ non obtẽperare Papæ, nec exequi quòd iubet, quàm reſiſtere priuatæ cõſcientiæ ſic dubitãti. Quod ſi Cardinalis nec certo ſcit, nec dubitat, ſed credit, vel opinatur, idq; ex leuibus cauſis, manifeſtum eſt, hoc caſu potius Papæ quàm conſcientiæ obediendũ: ſin autẽ ex cauſis veriſimilibus mouetur, tunc aiunt Doctores adhuc illũ ſubſcribere teneri, quia bonum obedientiæ præſtat malo illi incerto, ſeu detrimento, quòd conſcientia dictat: ſicuti de vxore ab iiſdem aſſeritur, [a] quæ ſi certo ſciat priorem maritũ ſuperſtitem eſſe, non poteſt ab eo petere, nec reddere illi debitũ, etiam ſi ob id excõmunicetur: at ſi id credat leuiter, ac po- *a c. dominus. de ſecũd. nupt. c. inquiſitioni. de ſent. excom.*

B tius temere, tunc reddere, & exigere debitum poterit: ſi autem credit probabiliter, aliqua ſcilicet legitima ratione adducta, non tamen euidenti, petere quidem debitum a coniuge non poterit, at illo petente reddere debitum tenebitur: quandoquidem illud reddit, ne cõtra legem coniugij agat, non tamen exigit, ne conſcientiæ iudicio aduerſetur: [b] ſic & Cardinalis, quando conſcientia ſibi dictat id, quòd ſubſcribendum eſt, in Reipublicæ damnum redundare, ſponte quidem ad eam ſubſcriptionem accedere non debebit: at vero volente, & quaſi tacite præcipiente ſummo Pontifice, videtur excuſandus, ſi, vt ei miniſterij & obedientiæ debitum perſoluat, vna cum alijs Cardi- *b Nauarr. in Manual. c. 16. num. 40.*

C nalibus, depoſita tunc conſcientia, ſubſcriptionem ſuam adiecerit [c]. Sicut enim coniux coniugi ad debitum matrimonij obligatur, ita ſubditus tenetur Prælato ad debitum obedientiæ. *c Summ. Silueſtr. verb. cõſcientia q. 4. circa fin.*

Hincq; non incõmode ad ea reſponderi poſſe videtur, quæ antea, vt valde repugnãtia obijciebantur, videlicet quòd non liceat Cardinali aliter reſpondere, quàm ſentiat, & multo minus id ſubſcribere, quod vere non probat. Nam dicitur, Cardinales quando ſententiam rogantur, cõpelli quidem ad reſpondendum, ſed modũ reſponſionis ab eorum voluntate pendere: vnde nũquam debent fraudare conſcientiã ſuam: quod verũ munus eſt Conſiliarij: at cum ſubſcribere

D præcipiuntur, nõ gerunt ſe proprie vt Conſiliarij, ſed vt miniſtri ſunt, & executores voluntatis Papæ. Et ſi dicas, tunc etiam tamquã Chriſtianos non debere id facere, quod detrimentum putant afferre poſſe Reipublicæ; Reſpondetur, quòd ſi hoc certo ſcirent, vel ſponte facerent, in culpa eſſent: at in ſpecie facti propoſita, dubium, quod ex vna parte Cardinales exſtimulat, eſt, vt aiunt, ſpeculariuũ, aut ad ſummum redigitur ad eum probabilitatis gradũ, qui parit opinionem; ex altera vero vrget ſummi Pontificis iuſſio, vt ſubſcribant. Quocirca, cum hæc maioris ponderis ſit, illi, aut conſcientiam deponere, aut obediẽtiæ debitum perſoluere debent exemplo vxoris, vt dictum eſt.

PARS V. QVAEST. X.

Qui ex iuſto impedimento fuit abſens, cum negotium tractaretur in Conſiſtorio, an teneatur ſubſcribere Bullam, cui maior pars Cardinalium conſenſit.

QVAEST. XLVII. ANTEQVAM hanc quæſtionem aggrediamur, videtur illud in primis declaratione indigere, quod in ea tamquam clarum, ac iure, vel vſu receptum ponitur, Cardinales ſcilicet abſentes æque, ac præſentes ad ſubſcribendum admitti, ex quo indicari videtur, ius eſſe illis, qui abſunt, ſuffragium ferre: quod quomodo ſe habeat, declarandum eſt: antea enim quãuis concluſum fuerit,[a] Cardinales varijs, iuſtisq. de cauſis poſſe excuſari, ne in Conſiſtorium veniant, an tamen tunc poſſint per codicillos, aut ſchedulas, aut aliter ſuffragium ſuum declarare, nondum fuit explicatum. A

QVAPROPTER ne hanc partem omittamus, poteſt hæc materia triplici modo inueſtigari. Primo, quaſi generaliter ex vetere vſu Romani Senatus. Secundo, ſpecialiter, quatenus iure communi ex decretis ſummorum Pontificum a Doctoribus traditum extat. Tertio, quod ad rem noſtram peculiariter ſpectat, ex ſacri ſcilicet Conſiſtorij inſtituto, tam nobis a patribus tradito, quàm quod etiam hodie obſeruari videmus. B

QVANTVM igitur ad primum, fatemur nos nihil ſatis explorati ea de re comperiſſe: Quod tamen coniectura aſſequimur illud eſt, videlicet Senatores abſentes nullum ius ſuffragij habuiſſe, non ſolum quando ſine cauſa aberant, quod notum eſt ex ſupradictis, ſed C etiam quando legitimo impedimento detenti in Senatum non veniſſent, veluti ſi morbo correpti in lecto decumberent, cum ſcribat Cicero: *Quid tandem erat cauſæ, cur in Senatum externo die tam acerbe cogerer? ſolus ne aberam, an non ſæpe minus frequentes fuiſtis? an ea res agebatur vt etiam agrotos deferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur, ad quam cauſam etiam Appium illum, & ſenem, & cæcum delatum eſſe memoria proditum eſt.*[b] Legimus etiam Marcum Claudium, Marcellum

a In quaſt. 45.

b In 1. Philip.

A lum Conſulem cum Seruio Sulpitio Rufo legem tuliſſe, qua cautum fuit, ne in Magiſtratuũ Comitijs abſentium ratio haberetur [a]: & ſcribunt alij, [b] Pompeium magnum idem decreto ſuo cauiſſe, ne abſentes admitterentur, vno Cæſare excepto.

Qvod ſi ſecundum ius commune loquamur: quod erat ſecundum caput noſtræ diſtinctionis; & tunc ſi de electione faciẽda agatur, certa, & indubitata videtur concluſio; ſicut non licet Canonico (quamuis morbo, aut iuſto aliquo impedimento detineatur) votum ſuum per litteras, aut Codicillum, etiam conſentientibus alijs Collegis, ad capitulum mittere, [c] ſic nec etiam Cardinali id permittendum B eſſe: nam vbi conſenſus pro forma requiritur certo & determinatõ tempore, tunc viuã vocem eſſe neceſſariam Doctores aiunt. [d] Verum eſt tamen, tum, cum adeſt legitimum impedimentũ, illud admitti ab aliquibus; abſentem poſſe conſtituere procuratorem ad eligendum, & ſuffragium ferendum in ſcrutinio. [e] In alijs vero negotijs Capitularibus præter electionem, poſſe conſenſum præſtari per litteras, videtur communiter receptum eſſe, vbi iuſtum eſt impedimentum. [f] Quando vero abſentes neceſſario ſint vocandi, in ijs præſertim cauſis, vbi de eorum iure agitur, & vbi damnum illis inferri poſſet, late hoc a Doctoribus cum varijs diſtinctionibus tractatum C reperitur: [g] quæ ad rem noſtram non pertinent.

Accedimvs igitur ad veterem ſacri Conſiſtorij morem, & hic reſpondemus perpetuo vſu receptum videri, ne abſentes vmquam per litteras ſententiam dicant, niſi in creatione nouorum Cardinalium: quod in Libro ceremoniali traditum eſt, [h] & quando etiam de ſummi Pontificis electione tractatur, quo caſu Cardinales, qui in Conclaui præſentes ſunt, ſi forte ægritudinis cauſa egredi e cellula nequeunt, ſolent ſuffragium ſuum obſignatum tribus Cardinalibus ſcrutatoribus ad eos Collegij nomine miſſis cõmittere: quod quidem proprie ad Conſiſtorium non pertinet, de quo loquimur.

D Ceterum aliàs numquam auditum eſt, Cardinales abſentes ſuffragia ſua litteris mandaſſe. Quod ſumma ratione inſtitutum fuiſſe, & Reipublicæ commodis maxime congruere videtur: ſiquidem Collegium, & Senatus, ſi res diligenter perpendatur, eſt velut corpus quoddam, & Senatores ipſi ſunt huius corporis partes; & quemadmodum partes, ſiue membra corporis humani, vt vtilitatem afferant, debent inter ſe cohærere, & eſſe coniuncta; ita etiam Senatores, vt conſilia dent ſalutaria, debent ſimul conuenire, ſimulq. rem ipſam explorare; immo ſi Princeps aliquando non conuocaret Senatum, ſed conſuleret Senatores abſentes, iuberetq. illos de ſcripto

 ſenten-

a Sueton. in Caſar. cap. 27. Dio lib. 40.

b Plutarch. in Pomp.

c c. penult. §. fi. de elect. in 6. vbi glo. Archidiac. & Anch.

d Franc. d. §. fin. num. 3. & Anchar. nu. 6. & Card. in c. quia propter. § illud. de elec. quaeſt. 22.

e Gulel. Mandag. de electio. Prel. c. 10. 11. & 12.

f Glo. c. 1. verb. litteris. 64 diſt. Anch. d. c. penult. §. fi. nu. 6. & Frãc. nu. 3. Tiraqu de leg. con. glo. 6. nu. 29. & 34.

g Iaſ. l. placet. nu. 12. C. de ſacroſan. Felin. c. cum omnes. de conſtit. nu. 22. & ſeq. Summ. Silueſt. verb. electio. 1. nu. 4. & 6. & Tabiẽ. verb. electio. 1. q. 6. num. 7. 10.

h In lib. 1. cerim. sect. 8. c. 4.

ſententiam dicere, non eſſet conſilium illud reuera ipſius Senatus, A
ſed ſingulorum hominũ,[a] neque poſſet vere dicere Princeps ſe conſilium Senatus ſecutum fuiſſe, & de ipſius ſententia quidquam decreuiſſe. Neque vero quiſpiam putet, hoc temere dici: eſt enim magnum diſcrimen inter Senatorum ſententias, ſi in Senatu, aut ſi extra Senatum proferantur. Cum enim Conſiliarij ſimul conueniunt, tunc vnuſquiſque alios audit, intelligit rationes, quibus alij nituntur, conſiderat illarum vim, atque pondus, percipit multa, quæ ſibi non venerant in mentem, aduertit aliquando argumenta, quibus ipſe plurimum tribuebat, minimi eſſe momenti, perſpicit ea, quæ ab alijs afferuntur, eſſe firmiſſima: denique cum antea rem, de qua erat B
controuerſia, ſuis tantum oculis exploraret, cernit illam poſtea exploratam, & perſpectam oculis omnium, qui interſunt: mouetur præterea aliorum Senatorum prudentia, auctoritate, ingenio, doctrina, rerumq. cognitione. Itaque ſæpe vſu venire ſolet, vt mutet Conſiliarius ſententiam, & probet vehementer quod antea penitus improbabat.[b] Quare quemadmodum milites in prælio, ſi pugnãt acie inſtructa, alij alijs ſunt præſidio, multoq. maiores ſunt illorum vires; at vero ſi ſinguli congrediuntur, licet multi ſint, & fortiſſimi, tamen facili negotio funduntur, & hoſtibus ſuccumbunt: eodem modo Senatores, ſi ſimul ſunt coniuncti, ſine dubio alij alijs ſunt C
adiumento, vixq. quidquam illorum animaduerſionem effugere poteſt; at vero ſi ſinguli conſilium dant, perſæpe falluntur, & errant.

Ex his facile eſt, quæſtionem, quam modo propoſuimus, diſſoluere; aut enim abeſt Conſiliarius a Senatu ſine cauſa; & tunc ſane abſurdum eſt, cum Princeps, & ceteri adſint, ipſum mittere ſchedam, & nolle intereſſe. Sed vt hanc rationem omittamus, certe licet Princeps patiatur illum abeſſe, & per ſchedam ſententiam dicere, non ſatisfaciet tamen officio ſuo: nam ſententia illa neque eſt proprie Senatoris, vt conſtat ex ijs, quæ dicta ſunt, cum extra Senatum dicatur, neque videtur numeranda inter aliorum ſententias, cum tãtum nitatur rationibus, quas ipſe inueſtigauit, & faciat iudicium D
de re, non perſpectis, neque cognitis rationibus, quas alij Senatores attulerunt. Verum ſi habet Senator iuſtam excuſationem, vt ſi ægrotat, & non poteſt exire domo; & tunc non negamus vtile futurum eſſe, vt, ſi per morbum liceat, tabellã mittat, & ſuam ſententiam explicet, præſertim ſi res eſt grauis, & ipſe Senator ægrotus magnam habet illius cognitionem: at vero nec tunc eſſet ſententia Senatoris, nec numeranda inter aliorum ſententias, niſi fortaſſe oſtenderentur ipſi ægroto acta Senatus: & poſteaquam ille videret omnium

a Abb. cap. 3. num. 3. & ſeq. de iur. patr.

b l. item ſi in tres. in fi. cum l. ſeq. de arbitr. l. duo ex trib. de re iud. cap. prudẽtiam. de offi. deleg. Inno. c. Raynaldus. de teſta. nu. 1.

A nium ſententias, & argumenta, hanc, aut illam partem amplecteretur, quia tunc ageret vt membrum coniunctum alijs, & proinde vt Senator.

Post dubitationes has explicatas, reliquum eſt nunc, vt ad eam quæſtionem accedamus, quæ in Themate nobis eſt propoſita, quæ fortaſſe aliquibus ſuperuacanea videti poſſet: tum ex ratione nuper tradita, videlicet abſentes ad ius ſuffragij non eſſe admittendos, quæ quidem etiam in ſubſcriptione æque locum habere videtur: tum quia, cum in quæſtione præcedenti concluſum fuerit, quoties maior pars in Conſiſtorio eandem ſententiam fuit amplexa, reliquos
B omnes eidem adhærere compelli, licet contrarium ipſi plane ſentiant; vtique id in illis quoque affirmandum videtur, qui abſentes fuerunt: & eo magis quando re illis ſignificata, adueniente deinde ſubſcribendi tempore, eandem ipſi quoque cum alijs ſententiam plane ſecuti ſunt. Quid enim refert, an tempore tractationis præſentes, aut abſentes alij fuerint, modo pars maior, quæ rotum Collegium repræſentat, idem pronunciauerit? Quid item intereſt, an illi abſentes antea fuerint, ſi quo tempore ſubſcribenda eſt Bulla, id quod ab alijs geſtum fuit, vnanimi conſenſu affirmant?

Verum quoniam diuerſas aliquot Doctorum ſententias hac in
C re reperimus, ideo vt dilucidius omnia explicentur; Videtur tribus modis hæc quæſtio tractari poſſe. Primo, ex iutis communis conſtitutione. Secundo, ex vſu, & ſtylo Rom. Cur. Tertio, ex Sixti V. decreto. Si iure communi agimus, dubitationem illud facere videtur, quod ex Alexandri III. Conſtitutione Doctores colligunr, [a] in ijs ſcilicet rebus, quæ a Collegio, ſeu Vniuerſitate ſtatuunrur, eorum tantum nomina in ſubſcriptione adhibenda eſſe, qui actui illi interfuerunt, ita vt ſi abſentium quoque nomina adſcribantur, falſi crimen contrahatur; vnde ſequi videtur non licere Cardinalibus, quando abſentes fuerunt, vllatenus ſubſcriptionem
D nominis ſui adijcere.

a c.quanto.de his,quæ fiunt a Præla.

Et quamuis Hoſtienſis ſcripſerit, [b] a Romana Curia admitti illa etiam inſtrumenta, quæ aſſerunt Decanum, & Capitulum aliquid feciſſe, quamuis Decanus abeſſet: id tamen eo pertinere multi dicunt, [c] quando non perſona certa, ſed dignitatis nomen veluri Decanus, & Capitulum exprimuntur, quod in Bullis, de quibus nos agimus locum habere non poteſt, cum in ijs proprium, & ſingulare Cardinalis nomen, qui abſens fuit, adſcribatur.

b Hoſtien.d. cap.quanto.

c Hoſt. Ioan. And.& alij in d.c.quanto.

Verumtamen, quia ab eodem Alexandro III. reſcriptum le-

gimus, eos qui actui ab Epiſcopo geſto non interfuerunt, poſſe per A
ratificationem illum approbare.[a] Ideo cenſent alij, licere quoque Cardinalibus, quamuis abſentes fuerint, Bullam ſubſcribere, dummodo quæ in Bulla continentur, ab ipſis probentur, & rata habeantur; reſpondentq. ad alteram Alexandri conſtitutionem,[b] eam accipiendam eſſe, quando aliquorum nomina, tamquam teſtium, qui actui illi præſentes fuerint, deſcribuntur,[c] nam in crimen falſi tunc etiam iure ciuili incurri dixerunt;[d] Secus vero quando ſubſcriptio non teſtimonij loco, ſed ad alium effectum adhibetur.

Ad tollendas has difficultates, non defuerunt qui dicerent in ſu-
perioribus illis Alexandri III. Cōſtitutionibus, agi de Canonicis, qui B
vnum corpus cum Prælato ſuo conficiunt;[e] at Cardinales Papæ aſſiſtere per modum miniſterij: quod longe diuerſum eſt.[f]

Alii diſtinxerunt inter conſiliū, & conſenſum, affirmantes conſilium actum gerendum præcedere omnino debere.[g] At vero conſenſum etiam in ipſo actu, aut poſt actum interponi poſſe.[h]

Alii reſponderunt, ad Cardinales proprie ſuffragium tantum conſultiuum pertinere, & propterea neminem ad illud amplectendum obligari;[i] conſenſum vero, ſeu votum diffinitiuum benignitate tantum Papæ Cardinalibus concedi, cuius vis eſt, vt acceptum
nequeat repudiari.[k] C

Alii dicunt, ſi de conſilio agimus, poſſe illud a Cardinalibus, in quam malint partem, dari, cum libera debeant eſſe conſilia. At conſenſum non niſi a volentibus, & rem, de qua agitur, probantibus, adhiberi debere,[l] & ideo poſſe hunc conſenſum etiam poſt rem geſtam inſtar ratificationis adhiberi.[m]

Verum alij contra, quòd ſcilicet ſumma Papæ auctoritas illi diuinitus tradita, non ſit cuiuſquam conſenſui ſubijcienda,[n] nec etiam in fauorem ſacri Collegij Cardinalium id permittendum.[o] Et ideo ſi aliquando inuenirentur Bullæ, quæ dicerentur factæ fuiſſe de con-
ſenſu Cardinalium, prout nonnullæ, quamuis raro, talibus verbis cō- D
ceptæ leguntur, aiunt id minus proprie dictum fuiſſe, cum verbum conſenſus, actum eum indicet, qui obligationem vtrimque parit, & cui neceſſario ſtandum eſt. Vnde ſi hic concurrere proprie conſenſum Cardinalium diceremus, videretur Papa ad illum obſeruandum quodam modo obſtrictus eſſe. quod abſurdum eſt: eſſent enim duo tamquam capita, vt aiunt Doctores, auctorizantia, alterum Papæ, alterum Cardinalium: quod ferri non debet.[p] At vero verbum conſilij magis proprie rei, de qua agitur, congruere dicunt, tum vt oſtendatur, Papam ei adhærere non eſſe obligatū, tum vt negotium, quod agitur,

a c. cum nos, de his, quæ fi. a Prel.
b d. c. quanto.
c Innocent. & Imol. d. c. quanto. num. 5.
d l. qui velut. C. ad l. Cornel. de falſ. l. iubemus. C. de teſtam.
e c. nouit, de his, quæ fiunt a Prelat.
f Aug. de An con. q. 6. art. 5. ad 2. & diximus ſup. q. 3.
g c. cum in veteri, vbi Abb. nu. 7. de elect.
h Bal. in margar. verb. differunt iſta tria. Iaſ. l. ſi quis. 5. inſtum. nu. 41. de acquir. hered.
i c. cum olim. de arbitr. cum gloſ. & Abb. num. 3.
k Abb. d. c. cū in veteri. de electio. nu. 12.
l Abb. c. 1. & c. nouit, de his, quæ fi. a Prel.
m d. c. cū nos, de his, quæ fi.
n Aug. de An con. q. 6. art. 7. & q. 61. art. 3. Iacob. de conc. lib. 7. art. 5. nu. 137. & ſeq. & num. 189. & 194.
o Barbac. cōſ. 1. lib. 1. Alex. conſ. 224. in 6.
p Iacobac. lib. lib. 7. de conc. nu. 137. & ſeq. & num. 186. 194. & in toto eo art. & Barbac. d. conſ. 1.

A agitur, ab ipſo mature conſideratum, & cum alijs communicatum fuiſſe declaretur: qua de re latius ſupra diſſeruimus, cum de differentia inter conſenſum, & conſilium Cardinalium ageretur, [a] quò lectorem reijcimus. [a] In queſt. 5.

Nos igitur inter tot Doctorum varietates, & diſceptationes, non ſolum neceſſe nihil eſſe arbitramur grauiſſimorum Doctorum ſententias hoc loco condemnare, ſed etiam otioſum prorſus, atque inutile id eſſe exiſtimamus: quandoquidem, quidquid olim iure communi conſtitutum, ac receptum fuerit, ſatis eſt hodie tum Romanæ Curiæ ſtylo, tum expreſſo Apoſtolico decreto rem aliter ſe habere, B & idcirco non quod olim, ſed quod hodie paſſim obſeruatur, attendendum eſſe.

Qvapropter ad alterum caput accedimus, quod vſu quodam, & Curiæ ſtilo inſtitutum videmus, ſiquidem in pleriſque ſummorum Pontificum Conſtitutionibus illud legimus contineri, ſe eas de Venerabilium Fratrum conſilio, & aſſenſu decernere. Item nouimus ſuperioribus temporibus multos ex ampliſſimo Cardinalium ordine, qui, cum Conſiſtorio intereſſe non potuiſſent, domi deinde Bullis iam decretis, nominis ſui ſubſcriptionē addiderunt. Viciſſim etiam animaduertimus, Bullas multas publice extare, quæ de conſi- C lio, non de aſſenſu Fratrum editæ leguntur, nec eas tantum, quæ ad beneficiorum collationes, aut priuilegia, ſeu communia quædam negotia pertinent; verumetiam quæ Officiorum publicorum inſtitutiones, Religionum confirmationes, bonorum alienationes, & alia huiuſmodi, quæ grauiſſima ſunt, continent. Nouimus etiam in ſacro Cardinalium Collegio non defuiſſe diuerſis temporibus Cardinales ſummæ auctoritatis, qui quoties Conſiſtorio non interfuerunt, quamuis quod geſtum ibi fuerat, probarent, ſubſcribere tamen Bullas, niſi expreſſe iubente ſummo Pontifice, recuſarunt.

Amplivs, cum oblatus nobis fuiſſet vetus liber ſcriptus in mē- D branis, qui inſcribitur Quinternus Cancellariæ, & cuſtoditur in Cācellaria Apoſtolica, in quo explicatur modus, quem tenere debent Cardinales, tum Epiſcopi, tum Presbyteri, & Diaconi cum ſubſcribunt: nihil tamen inuenimus hac de re in alterutram partem definitum, quantumuis variæ ibi Conſtitutiones promiſcue contineantur, vſque ad Ioannis XXII. Clementis VI. & aliorum Pontificum recentiorum ætatem. Itaque quod ad ſtylum antiquum pertinet, hoc alijs vſu peritioribus dijudicādum relinquemus, præſertim cum magni non referat quid antiquo vſu Curiæ obſeruatum fuerit, cum hodie ex Sixti V. decreto aliud inueniatur conſtitutum.

Ter-

TERTIVM igitur eſt caput, quod ad nouiſſimum SIXTI V. decretum pertinet,[a] quo cauetur, vt negotio a maiori parte Cardinalium in Conſiſtorio approbato, ceteri licet a Conſiſtorio, & ab Vrbe abſentes fuerint, quando res geſta eſt, ſubſcribere tamen teneantur, dummodo præſentes ſint in Vrbe, tempore, quo Bulla ſubſcribenda erit. Quo loco anxie diſputandum non videtur, quo iure, aut titulo Cardinalibus hæc obligatio potuerit iniungi, cum de Principis auctoritate differere nefas videatur,[b] & præceptum hoc iuſtum cenſeatur, præſertim cum & leges caueant id referendum eſſe ad vniuerſos, quod a pluribus probatur,[c] & æquitas idem ſuadeat, vt in Collegio tranquillitas retineatur. A B

a Die 4. Iulij 1586.

b l. 2. C. de crimin. ſacril.

c Abb. cap. ex parte. nu. 3. de conceſ. præb.

NEC obſtat quod in contrarium obijciebatur, abſentes ſcilicet non eſſe in ſubſcriptione admittendos, ſicuti nec ad ius ſuffragij admittuntur; Nam reſpondetur, diſparem valde eorum eſſe rationem, cum abſens ideo non ferat ſuffragium in Conſiſtorio, quoniam ibi res tractantur examinandæ, & excutiendæ, auditis omnium rationibus, & collatis ſimul, ac perpenſis ſingulorum ſententijs, & fundamentis, ſicut aliàs quadam ſimilitudine de diuino officio a Canonicis in Choro recitando diximus: Sed abſens, ſi ferat ſuffragium, illud feret, vt ſegregatus ab alijs, & modo quodam ſecreto. Idcircoq. abſenti meritò interdicitur ius ſuffragandi in Conſiſtorio, C quia cum ſit abſens, non dat conſilium tamquam membrum Conſiſtorij: At vero ſubſcribēs, quia approbat id, quod ab alijs in Conſiſtorio fuit conſultatum, & receptum, atque hæret maiori parti Cardinalium tamquam pars illius Collegij, agitq. & operatur, eo tempore magis induens voluntatem communem, quàm propriam ſequens, quod ante faciebat: propterea licet alias fuerit abſens, ſi tamen ſubſcriptionis tempore eſt præſens, poteſt, & debet ſubſcribere.

Et ſi quis vrgeret, non videri ſummum Pontificem compellere inuitum aliquem poſſe ad ſubſcribendã Bullam, ſaltem illam, quam ſubſcribens vere non probat, cum omnis voluntas libera ſit, actusq. D vi, aut metu factus tamquam inuoluntarius iure reprobetur;[d] Reſpondetur, quòd cum voluntas Cardinalis in ſubſcribendo habeat ſe ramquam pars totius Conſiſtorij, non dicitur inuoluntarie factum a Cardinali, quando ſubſcribens conformat ſe ad voluntatem maioris partis Collegij, cuius ipſe portio habetur. Quod ſecus eſt in ijs negotijs, quæ nondum deliberata ſunt, quo tempore ſcilicet examinantur, atque in conſultatione verſantur; tunc enim diximus, numquam licere Cardinali, dum res in eo conflictu eſt, aduerſus conſcientiam ſuam reſpondere: nam ibi petitur ſigillatim à

d cap. ad aures. de eo quod met. cauſ.

quolibet

A quolibet Cardinali, vt, ſicut ſentit, ita dicat; at in ſubſcriptione præ-
cipitur omnibus, vt, ſicut a maiori parte probatur, ita probent.
Quapropter voluntarie, ſimpliciter loquendo, ſubſcribunt voluntate
communi, per quam vnus conficitur Senatus, quamuis voluntate
priuata dici poſſint, inuoluntarie ſecundum quid id facere, quoniam
tamquam ſingulares, fuerunt ab alijs diuiſi in ſententia dicenda, ſed
nunc conſiderantur in ſubſcribendo non amplius ſeiuncti, ſed con-
iuncti in vno corpore. Quòd ſi maior pars ab eo, quod in Bulla
proponitur, diſſentire inueniatur, nec propria ipſius Cardinalis poſ-
ſit ſententia obtinere, tunc in ſuperiori quæſtione iam diximus id,
B quod Papa ſtatuit & decernit, Cardinalis ſubſcriptione in ſignum
miniſterij, & ſubmiſſionis roborandum eſſe: non enim præſumi-
mus ſubſcriptionem illius rei peti, quæ euidenter, ac intrinſecus ſit
mala. Cui addimus, quòd cum fugiẽdus ſit perplexitatis ſtatus, ideo
Cardinalis deponere debet conſcientiam in ſubſcribendo vt ſubdi-
tus, quam non potuit deponere in conſulendo, prout Conſiliarius.[a]

[a] *Silueſt verbo conſcientia q.2 & 4.*

PARS V. QVAEST. XI.

C De Congregationibus Cardinalium pro rebus conſultandis: ac de Conſiliarijs minoribus, ceterisq. in ijſdem Congregationibus obſeruandis.

MAGNA fuit olim a maioribus noſtris ratione inſti- QVAEST. XLVIII.
tutum, vt præter Conſiſtoria, ad quæ vniuerſi Car-
D dinales conuenire debent, Congregationes quædam
Cardinalium frequenter haberentur, & pro rerum
grauitate, & varietate, quæ ad Sedem Apoſtolicam
deferuntur, ſummus ipſe Pontifex, qui clauum adminiſtrationis te-
net, certas veluti claſſes Cardinalium conſtitutas haberet, quibus
proprias negotiorum tractationes, cauſarumq. difficultates, ipſius
auctoritate cognoſcendas, & definiendas, ſiue etiam examinandas
tantum, & ad eum deinde referendas, pro ſingulari ſua ſapientia
diſtribueret. Quod inſtitutum præ ceteris a SIXTO V. fel. record.
ſancitum, & ab alijs deinceps confirmatum, & vſu receptum fuit[b].

[b] *In Bulla conſtit. 76.*

Quam-

Quamobrem agentibus nobis de Cardinaliũ conſultationibus,con- A
uenire maxime viſum eſt,poſt illa iam a nobis tractata de ſacro Cõ-
ſiſtorio, antequam opus abſoluamus, nonnulla etiam de his Car-
dinalium Congregationibus attingere: quandoquidem hæ tãquam
filiæ, vt ita dicamus, Conſiſtorij ſunt, & ab eo veluti fonte proma-
nantes non omnino ei diſſimiles, nec prorſus diuerſæ iudicantur.

Tria igitur illa potiſſimum ſunt,quæ in hoc Congregationum
genere magnopere conſideranda videntur. Primum ad ſummum
Pontificem attinet. Secundum ad Cardinales. Tertium ad nego-
tiorum ipſorum expeditionem.

Qvod ad ſummum Pontificem attinet, perſpicuum eſt,quo ille B
frequentius, ac ſtudioſius Cardinalium ſuorum,qui ſunt tamquam
nobiliſſima membra ipſi, vti Eccleſiæ capiti, cohærentia, curã ſuſci-
pit, eosq. pro rerum emergentium vſu, proprijs quotidie exercere
muneribus contendit, vt eorundem opera publice vtilior,atque offi-
cioſior reddatur, eo magis ipſius ſummi Pontificis maieſtatem,vi-
gilantiam, paſtoralemq. ſolicitudinem patefieri. Celebre fuit illud
apud veteres dictum, in familia bene inſtituta neminem vacare of-
ficio debere; quod nos ad Cardinales non transferimus, quaſi illo-
rum quiſquam vacuus ſit hoc officio & quidem graui, quo tenetur
fideliter in Conſiſtorio ſententiam dicere. Verum animaduerten- C
tes,non niſi conſtitutis diebus, hoc eis incumbere, non ſatis videtur
hæc functio viris induſtrijs, atque omni virtutum genere præſtan-
tibus: ſed præterea eorum dignitas expoſcit, vt alijs curis, ac mini-
ſterijs applicentur, quibus eorum ingenium, ac ſolertia magis eni-
teſcat. Notum eſt,ſolere homines talem de Principibus opinionem
concipere, quales viderint mores, & ſtudia illorum eſſe, quorum fa-
miliaritate & colloquio Principes ipſos delectari animaduertunt.
Hinc legimus,olim Reges Iudæorum, dum res illius populi vigebãt,
ſibi Prophetas in conſilium adhibentes, ac cum ijs libentiſſime ſtu-
dia ſua communicantes, maiori ſemper apud populum exiſtima-
tione floruiſſe: Eodem modo quoties perſpiciunt homines ſummũ D
Pontificem,non ſolum erga Cardinalium ordinem bene affectum,
atque animatum, ſed etiam illos, qui in eodem Collegio vitæ ſan-
ctitate, rerum vſu, atque incorruptæ veritatis opinione præcellunt,
eò Papæ chariores eſſe, rumq. illos varijs Congregationibus inſerere,
tum priuatis ſuis congreſſibus, familiaribusq. colloquijs libenter ad-
hibere; creſcit hoc ipſo ſummi Pontificis auctoritas,atque exiſtima-
tio: quemadmodum ex altera parte, ſi forte animaduerteret popu-
lus, Cardinales non grauibus, ſerijsq. negotijs perpetuo occupari,

miraretur

A miraretur potius, atque ingemiſceret, agrum adeo frugibus ferendis pinguem, ac fœcundum, tamquam incultum fere negligi, atque obtorpeſcere.

Cvm igitur multiplex fructus harum Congregationum ſe ſummo Pontifici liquido oſtendat, ſuperuacaneum eſt adijcere, illum, quo magis ſolicitum ſe declarabit cognoſcendi, qua diligentia, ac labore a Cardinalibus hi conuentus frequententur, quo progreſſu peragantur, & cupidum ſimul perficiendi, ſi quid in ijs auctoritate ſua ſupplendum deſideretur; eo maiorem prouidentiæ ſuæ, atque vigilantiæ ſignificationem in aliorum animis relicturum eſſe. Ve-
B rum quod præcipue in his Congregationibus obſeruari, & in quod omnium oculi intendi ſolent, illud eſt, vt in his certus Cardinalium delectus, ac congruens perſonarum cum rebus, quæ agendæ ſunt, proportio adhibeatur; quamuis enim dubitandum non ſit, omnes Cardinales ingenij acie, & induſtria præſtare, mirum tamen non eſt alterum altero varijs muneribus aptiorem eſſe, nullamq. ideo inferri alijs iniuriam, ſi in ijs rebus gerendis, quibus inſtructiores nonnulli videntur, ceteris quandoque anteponantur. Quemadmodum enim agricola notat terræ ſolum, quod frugibus ferendis, aut vitibus, aut hortis, ſiue pomarijs, aut ſiluis aptius ſit, vt eo vberiores
C fructus percipiat; ſic ſummus Pontifex ingenijs Cardinalium ſuorum, moribus, ac ſtudijs diligenter animaduerſis, exiſtimandus eſt pro eximia ſua circumſpectione, eos deinde illis tãtum negotiorum tractationibus applicaturum eſſe, quos magis idoneos perſpexerit. Nam vt architectus, omnium fabrorum operis, ac miniſterijs, quæ ad ædificium neceſſariæ ſunt, ſapienter vti nouit: ſic Papa Cardinalium, quæ præcipua ipſius ſunt inſtrumenta, facultatem, atque induſtriam, opportune maxime ad ea conferre putandus eſt, vnde publica totius Eccleſiæ ſalus, qui potiſſimus eſt omnium ſummi Pontificis finis, poſſit adiuuari.

D Nvnc ad Cardinales ipſos deſcendamus, qui ad varia negotia explicanda in Congregationes iſtas cooptantur. Quemadmodum enim Sol non ſolum ipſe lucet, verumetiam ſtellis lumen impertitur, quo & cælum ornant, & illuminant orbem vniuerſum; ſic ſummus Pontifex non ſuis decretis modo Eccleſiam per ſe ipſe docet, & moderatur; verumetiam ita Cardinales ſua tum auctoritate fulcit, tum poteſtate auget, vt ſociatis laboribus facile omnes difficultatum nodos diſſoluant, & negotiorum fluctus componant. Quapropter quo pluribus ſe muneribus a Papa implicari, ac ab omni prorſus otio remotos, quantum eorum valetudinis ratio patitur, ſe ma-

ſe magis exerceri, ac diſtineri perſpicient, eo maiores ſummo Pontifici gratias habendas, ſecumq. præclarius agi exiſtimare debent, cum ſatis ſciant, Cardinalatus gradum, alioquin ampliſſimum, nullum tamen illis veræ laudis decus parere, ſed occaſionem tantum promerēdæ laudis offerre, ſi eam nanciſci, cum facultas datur, agnouerint, vnde lætari ſummopere debebunt, cum in has Congregationes Apoſtolicæ ſedis auctoritate adſciti, teſtandæ magis doctrinæ, probitatis, indefeſſiq. laboris ſui ſtudium oblatum ſibi eſſe nouerint. A

In primis vero, cum ea, quæ tractanda occurrunt, magnas ſæpe difficultates contineant, & ideo opinionum quoque diſcrepantium varietates pariant; curandum id ab eis erit, vt non tantum cognitionem habeant illarum rerum, quæ tractandæ ſunt, ſed etiam parati, atque optime inſtructi ad Congregationes accedant. Itaque nō ſatis erit ea, de quibus eſt futura diſputatio, mente ſolum, & cogitatione percurrere, ſed oportebit etiam, antequam ad Congregationem ſe conferant, libros euoluere, Auctoresq. perlegere, qui ad rem pertinere videntur, ſcripta ea, quibus documenta, iuraq. omnia vtriuſque partis continentur, diligenter expendere, & tandem ita ſe gerere, vt quantum dignitate, & auctoritate reliquos Conſiliarios minores, de quibus modo agendum erit, ſuperant, tantum doctrina, & rerum illarum, de quibus agitur, ſcientia & cognitione eoſdem antecellant. Quid enim alienius, quàm illos, qui præſunt, & qui lumen alijs debent præferre, ab alijs lumen accipere? B C

Posthaec cum dies Congregationis aduenerit, meminiſſe oportebit, vnicuique Cardinalium conſtituto tempore ad claſſem ſuam conueniendum eſſe, nec facile committendum, niſi neceſſarium ſe obijciat impedimentum, vt ab alijs Collegis ad diem, atque horam indictam deſideretur, etiam ſi de his rebus agendum ſit, quæ ab eo non ita graues, aut fortaſſe non probandæ iudicentur; nam cum hoc ad vocationis ſuæ officium pertineat, quod ſibi a Deo, atque illius in terris Vicario fuit aſſignatum, tantum abeſt, vt illud aut prætermittere, aut tamquam rem exiguam, ſiue reijciendam aſpernari debeat, vt cetera omnia, quæ ad illum non pertinent, hoc negotio poſteriora ducere, & hoc ipſum quod functionis ſuæ quaſi proprium eſt, tamquam magnum ad obtinendam ſalutem immortalem inſtrumentum plurimi ſemper debeat æſtimare. licet enim aliquando fortaſſe parui momenti eſſe videatur, tamen nihil leue dici poteſt, quod ad vitam perducit æternam,[a] quodve a ſummo Pontifice iniungitur, & ad ſtatus rationem ſpectat.[b] D

[a] S. Aug. li. 4. de doctr. Chriſtiana c. 18.

[b] Fulgoſ. conſ. 304. Tiraq. de reb. exig. in 2. part. caſu 55.

Qva de re exempla nobis varia a ſanctis Patribus relicta fuerunt, quibus

A quibus docemur, multos extitiſſe, qui vulgaria quædam munia, & quandoque ſordida exercentes, quia tamen ea pure, atque integre, tamquam ſtatus ſui officia adminiſtrabát, magnis Eternorum cultoribus ~~prælatos fuiſſe~~.[a] Vnde S. Nazianzenus hoc ordine ait cuncta a Deo creata contineri, vt vnuſquiſque aſſignatum ſibi officium omni ex parte complectatur:[b] & S. Baſilius docet, nullo pacto negligentes eſſe oportere eos, qui Deo placere cupiunt, in ijs cognoſcendis, & præſtandis, quæ officij eorum ſunt,[c] fideliter enim aiunt, eos Deo ſeruire, qui illa, quæ conditioni eorum congrua ſunt, libenter faciunt, viciſſimq. illos longe aberrare, qui conditionis ſuæ functiones contemnunt, nec bonam in eis fidem oſtendunt.[d]

B

MAGNVM igitur illud bene conſtituti animi, atque in Eccleſiaſtica diſciplina confirmati iudicium habendum erit, cum, præter ea, quæ ſine graui crimine omitti non poſſunt, ſingula etiam, quæ ſibi vt Cardinali, & non alijs incumbunt, accurate obeunda, nec vmquam intermittenda, quantum in eo erit, omnino proponet: Ille itaque re vera ſapiens Cardinalis erit, ſuiq. gradus, ac dignitatis retinens, qui numquam a Conſiſtorijs, nec publicis, nec priuatis, niſi iuſta ex cauſa aberit; qui ad ſacrorum ſolemnia, quas Capellas vocant, ſe libenter conferet, qui rogatus ſententiam ſemper fideliter

C pronunciabit; qui numquam Congregationes omittet; numquam quæcumque alia extraordinaria munera ſibi a Papa iniuncta intermittet; aut quæ Cardinalium propria ſint, effugiet.

POST hæc, quæ ad ſummum Pontificem, & Cardinales in his Congregationibus pertinent, ſupereſt, vt de rebus ipſis agamus, quæ in ijs tractandæ ſunt; qui præcipuus ſcopus eſt, ac finis harum Congregationum; videlicet, vt per eas publicæ in negotijs conficiendis vtilitati conſulatur. Nam, cum ad Sedem Apoſtolicam, tamquam Eccleſiarum omnium caput, ac vniuerſorum populorum matrem, totiusq. Chriſtiani orbis perfugium, non ſolum fidei, religio-

D niſq. negotia, ſed etiam grauiſſimarum aliarum rerum difficultates, ac dubitationes deferantur, congruens aliqua ratio viſa fuit patribus noſtris ineunda, qua populorum neceſſitatibus, quibuſcumque liceret ſubſidijs, & facilius, & commodius proſpiceretur. Eſt enim Sedes Apoſtolica velut arbor illa, quam apud Danielem vidit Aſſyriorum rex Nabuchodonoſor, ad cuius ramos aues conuolabant, & in cuius vmbra reliqua omnia animalia conquieſcebant.[e]

QVARE, vt antea diximus, cum ad perennem illum Conſiſtorij fontem conſultationes omnes grauiores ſoleant cõfluere, viſum fuit, inde has priuatas Congregationes, tamquam aquæductus quoſdam,

Dd deriuare,

a In vit. SS. Patrum. lib. 1. c. 61. Plutarc. in Politic. dum loquitur de Epaminonda.

b S. Greg. Nazian. in ſerm. de moder. in diſput. ſerm. poſt princ.

c S. Baſil. in moral. reg. 9.

d Theophylac. in epiſt. ad Romanos c. 12.

e Dan. 4.

deriuare, in quibus alia, atque alia negotia tractarentur, quæ vt eo A
plenius, ac felicius ad exitum perducerentur, curatum eſt, eas alijs
extrinſecus præſidijs muniri, qui Conſiliarij minores appellati fue-
runt, quos ſolet vnaquæque Congregatio, in celeberrimo confluen-
tium in hanc Vrbem eruditorum hominum conuentu, varijs ex na-
tionibus pro eorum præſtantia ſeligere, ſibiq. ex eiuſdem SIXTI V.
Pontificis conſtitutione aggregare. Quod quidem ex veteri œcume-
nicorum Conciliorum inſtituto deductum fuiſſe videtur: quando-
quidem legimus in antiquis Concilijs nō ſolum Patriarchas, Archie-
piſcopos, Epiſcopos, qui ius ſuffragij definitiui habebant, ad ea con-
ueniſſe, ſed etiam perſæpe Presbyteros, Sacerdotes, & Diaconos ad- B
hibitos fuiſſe, qui ſententiā conſultiuam dicebant, ac Patrum ma-
iorum deliberationes, conſilijs, ſtudijsq. ſuis iuuabant: recensq. ad-
huc eſt memoria ſacroſancti Concilij Tridentini, ad quod ex Italia,
Germania, Gallia, Flandria, Hiſpania, Luſitania, Polonia, alijsq. di-
uerſis Prouincijs, quamplures eximij admodum, & ſelectiſſimi tum
ſacræ Theologiæ, tum iuris Pontificij, ac Cæſarei, tum aliarum ſcien-
tiarum peritiſſimi Doctores, a Regibus, & Principibus miſſi fuerunt,
qui tamquā leuioris armaturæ milites, Epiſcopis diſputando præcur-
rebant, atque difficultatū nodos, quæſtionumq. obſcuritates, quæ in
Concilio definiendæ erant, ingenij ſui acumine, doctrinæq. præſtan- C
tia, magna facundia, ac ſubtilitate explicabant, aditumq. alijs ad ve-
ritatem, vel explicandam, vel conſtabiliendā aperiebant: quos etiam
nos ipſi ſæpius, magna omniū, qui tum aderant, laude, ac fructu diſ-
ſerentes audiuimus. Sic ergo & in his Congregationibus ſolēt aliun-
de excellentes viri, ſumma rerum diſputandarum vtilitate adhiberi.
quorum mentionem libenter facimus, propterea quòd habet Vrbs
Roma magnam hanc opportunitatem, vt ad eam ex omnibus Gen-
tibus, & Nationibus viri permulti, tum probitate, tum multiplici re-
rum cognitione, tum alijs virtutibus inſignes, confluant, quorū ope-
ra atque induſtria frequenter vti, ſicuti maxime rebus publicis expe- D
dit, ſic eorum inopiæ, & neceſſitatis eam omnino haberi rationem,
quam illorum virtus poſtulat, æquiſſimum plane eſt, atque omni ra-
tioni conſentaneum. Quod ſi Concilium Tridentinum tantopere de
ſeminarijs clericorū erigendis laboraſſe videmus, propter ſpem futu-
ræ vtilitatis, quanto magis ſubueniendum ijs videtur, quos, non ſpes,
ſed fructus ipſe exornat? & præſertim, quia ſic natura animis etiā ex-
cellentibus inſitū videtur, vt præmijs excitentur, atque ad ſuſcipien-
dos labores, muneribus propoſitis alacriores reddantur. quod patet
ex Abraham, qui cum Deo loquens, apertę dicebat: *Domine Deus, quid*

A *dabis mihi?* [a] & S. Petrus in Euangelio: *Quid ergo erit nobis?* [b] *a Geneſ. 15.*
QVAPROPTER, vt ad rem noſtram reuertamur, cum hæ Car- *b Matt. 19.*
dinalium Congregationes, publicaq. negotia, quæ ibi geruntur, ex *S. Aug. ſer. 3.*
horum minorum Conſiliariorum opera, labore, atque eruditione *de verb. Dom.*
plurimum valeant ſubleuari, id nullo pacto omittendum putamus, ab vnaquaque claſſe, ſeu illorum præfectis, in hoc diligenter inuigilandum, vt; qui ſunt probitate, doctrina, vſu rerum, ac iudicio aptiores, non ſolum ſæculares, ſed etiam regulares ſecernantur, ac catalogo breuiter adſcripti, prout etiam illorum ſe opera, aſſiduitas, ac eruditio oſtenderit, patrocinium eorundem a Congrega-
B tione ſuſcipiatur, congruens eorum virtutis teſtimonium ſummo Pontifici reddatur, ac debiti illorum meritis honorum gradus, ijs non petentibus, procurentur. Viciſſim vero illorum partes erunt, ad ea, quæ in Congregationibus tractanda ſe offerent, diligentiſſime ſeipſos comparare, neque vllo modo ea, quæ mente improbant, verbis probare, nec Cardinalibus aſſentati, aut in hanc, ſiue illam opinionem alicuius gratiæ aucupandæ cauſa propendere; tum contentiones vitare, omnemq. oſtentationis, aut obſtinationis ſuſpicionem auertere, & tandem, ſi negotium huiuſmodi erit, vt non debeat diuulgari, ſecreto ſilentio, quod conſiliorum eſt quaſi the-
C ſaurus, cuſtodire, ac taciturnitate comprimere; fideleſq. ſe tum erga Congregationem, tum ſingulos illius Cardinales, vt decet, præbere.

POSTREMO, quod ad has Congregationes pertinet, ſi quis quærat, an eadem loquendi, reſpondendiue ratio in ijs obſeruanda ſit, quæ ſolet in Conſiſtorio, an alia, & qualis; Dicimus, ſi abſolute reſpondendum ſit, eandem ſane retinendam. Nam ſemper pro veritate, pro iuſtitia, pro bono publico, pro ædificatione populorum, pro pace, & Sedis Apoſtolicæ auctoritate ſententia dicenda erit. Si diſtinctius aliquid addendum; ſolent quædam in Congregationibus amplius permitti. Non enim, vt in Con-
D ſiſtorio Cardinales, poſtquam ſuam ſententiam protulerunt, regulariter amplius non loquuntur; ita in Congregationibus fieri oportet: nam certum eſt, non dicendæ ſententiæ cauſa tantum illos conuenire; ſed præcipue, vt veritas ingeniorum congreſſu, & vario rationum acumine eluceat, & tandem, quid certius, aut probabilius ſit, appareat. Quare, cum multa ex improuiſo interdum occurrere ſoleant, multaq. argumenta ſubito veniant in mentem, quibus propria ſententia confirmatur, & contraria labefactatur, certe non eſt abſurdum, iterum, atque iterum, & ſæpius ad diſputationem reuerti, & quaſi in certamen deſcendere; dummodo non

more adoleſcentum, clamoribus, & vocis contentione, vt in gymnaſijs fieri ſolet, ſed modeſtia, & grauitate, vt viros prudentes decet, omnes vtantur: vix enim ſine aliqua diſputatione, quid verius ſit, aliquando percipi poteſt. Nam quemadmodum faber, cum ferramenta aliqua fabricatur, non ſemel, aut iterum, ſed multis crebriſq. ictibus eandem incudem tundit: eodem modo res abditas & obſcuras non ſatis eſt ſemel leuiter attingere, ſed oportet ſæpiſſime ad eaſdem redire, ipſaſq. in diſceptationem vocare. Poſſumus id confirmare multis exemplis ex varijs Concilijs depromptis, in quibus hæc conſuetudo viguit, hocq. more vſi ſunt Patres ad hæreticos conuincendos: prout conſtat ex Synodo Conſtantinopolitana ſub Flauiano, in qua primum Eutyches damnatus eſt, cuius acta in prima actione Concilij Chalcedon. continentur. Item ex ſexta generali Synodo, quæ contra Monothelitas eſt habita, in qua poſt longam diſputationem Macarius Patriarcha Antiochenus hæreticus, cum mordicus hæreſim Monothelitarum teneret, nulloq. modo Eccleſiæ catholicæ aſſentiri vellet, in conſpectu totius Concilij damnatus eſt.[a] Tum etiam ex Concilio Florentino, in quo præſente toto Concilio, in ipſiſmet ſeſſionibus Patres Latini a Concilio deſtinati, cum Græcis, de proceſſione Spiritus ſancti acerrime diſputarunt. Poſſemus item alias Synodos, in medium proferre, ex quibus apparet hanc conſuetudinem in Concilijs extitiſſe: ſed in re aperta non videtur amplius commorandum.

[a] Actione, ſiue ſeſſione 8.

Postremo, cum ea, quæ in his Congregationibus concluduntur, ſint ſummo Pontifici referenda, vt ſuprema illius auctoritate definiantur, dubitandum non eſt, antequam hæc illi veluti a Congregatione probata, ac veritati conſentanea, exponantur, oportere maxime, vt omnia quàmdiligentiſſime excutiantur, ac diſputationum & argumentorum pondere, ac concurſu, eadem ab omni errorum ſuſpicione liberentur.

PARS

A

PARS V. QVAEST. XII.

An rationes, quæ ſingulæ ad excuſandum Cardinalem a debito conſulendi munere non ſufficiunt, plures ſimul coniunctæ ſuffragentur.

A EX his, quæ hactenus diſſeruimus, quamuis conſtare ſatis exiſtimemus, nullam ex illis cauſis, quæ validiores videri poterant, ſufficere ad retrahendos Cardinales a pronuncianda, quam debent, in ſacro Conſiſtorio libere ſententia; attamen, quia dubitari adhuc poſſet; ſi plures ex illis rationibus ſimul coëant, an in vnum collectæ poſſint ſuffragari; ideo hoc quoque caput minime prætermittendum eſſe duximus. Non enim nouum eſt, immo frequens ſatis, ac vſu perſpectum, multa reperiri, quæ diſiunctim id nequeunt efficere, quod ſimul iuncta facile præſtant: nam, vt dicit Scriptura, QVAEST. XLIX.

B *Funiculus triplex, difficile rumpitur*, [a] & moles, quæ vnius opera loco moueri nequit, a multis ſimul in eam incumbentibus euellitur, & ſupplicationes, quæ Principi offeruntur, varijs tum rationibus, tum argumentis veſtiri, & muniri ſolent, quòd ijs multiplicatis facilius cōcedentis animum pertrahi poſſe exiſtimamus. quod & ab Oratoribus, Iuriſconſultis, alijsq. iudicio præſtantibus viris obſeruari notum eſt, cum ad permouendos iudices, aut flectendos auditores ſiue ad ſuadendum amicis id, quod cupiunt, non vno tantum probationis genere, ſed multiplici teſtium, ac documentorum copia vti ſolent; quippe qui ſæpe experti ſint, quæ infirmiora per ſe videri

[a] *Eccleſ. 4. c. 1. de treug. & pace.*

C potuiſſent, eadem coaceruata plurimam vim habere, & ex circumiacentibus ſparſim adminiculis, & coniecturis cauſas alioquin iacentes, & deſtitutas erigi, ac ſuperiores euadere. Eodem modo, quamuis vna, vel altera ratio non ſufficiat ad liberandum a culpa Cardinalem, ſi officio ſuo aliquando deſit; ſi tamen vel multæ ſimul, vel omnes eodem tempore concurrant, reddere poterunt illum ab omni peccato omiſſionis, ſeu commiſſionis in dando conſilio immunem.

VERVM, quia viciſſim nouimus ea, quæ in ſpecie ſua non ſunt

 perfecta,

perfecta, nec alijs adiuncta validitatem adipiſci,[a] & peccata, quæ venialia ſunt, multitudine non effici mortalia,[b] & alia multa in hanc partem afferri poſſe, quæ totum hoc argumentum valde implicitum, difficileq. reddunt. Ideo omiſſis varijs Doct. diſputationibus, quæ ad rem noſtram non ita pertinent,[c] illud nos tantum hic tractandum duximus, quod proprium huius loci videtur, vt de natura iſtarum rationum, & ſigillatim & coniunctim, tum de illarum pondere diſſeramus: ſic enim colligemus vel non poſſe eas omnes copulari, cum inter ſe maxime repugnent; vel ſi aliquæ iungantur ſimul, nihil tamen plus roboris inde ad excuſandum Cardinalem a proprio libere & fideliter conſulendi munere accedere. B

a l. Spadonem §. qui iura. ff. de excuſ. tut. & glo. c. quorundam 23. diſtinct.

b S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. Silueſt. in verbo peccatum quæſt. 4.

c Abb. & Fel. c. cum cauſam de probat.

QVOD ad primum attinet, multas ſcilicet ex illis excuſationibus eſſe, quæ nullo pacto coagmentari poſſunt, eo quòd tendunt ad diuerſa, & quaſi repugnantem habeant naturam, ſic oſtenditur: quoniam excuſationes ſingulæ ſupra commemoratæ ad tria potiſſimum capita redigi omnes poſſunt: quædam enim eò pertinent, vt ſuadere conentur licere quandoque Cardinali in Conſiſtorium non accedere, vt ſe a dicendi onere, & periculo eximat. Aliæ eo referuntur, vt non prohibeant Cardinalem in Conſiſtorium venire, ſed ſuadere contendant licere ei ibidem nihil loqui, & capite tantum annuere. Tertiæ ad id ſpectant, vt doceant ita reſponſionem a Cardinale temperari poſſe, vt rem propoſitam verbis probare videatur: ſed tamen interiore animi ſenſu eam non ſequatur. C

QVAMVIS igitur vnus ſit omnium harum excuſationum finis, nempe licere interdum Cardinali etiam rogato ſententiam, ſuum iuſte conſulendi officium prætermittere; quia tamen hæc a tribus præcipue cauſis, ſeu principijs proficiſcuntur, quæ congrue nequeunt ſimul conuenire, cum aliud ſit non venire in Conſiſtorium, aliud venire quidem, ſed tacere: aliud venire, atque aduerſus officium loqui. Ideo, cum in diuerſa obiecta præfatæ excuſationes tendant, non poſſunt ſimul omnes commiſceri, vt Iuriſperiti dicere ſolent.[d] D

d Nicolaus de Neapol. et Bal. in l. ſpadonem, §. qui iura. ff. de excuſ. tut.

ET quia obijci poſſet, hæc tria capita licet inter ſe non cohæreant, ex cauſis tamen varijs proficiſci, quæ aliquando inter ſe poſſunt conuenire; idcirco ad tollendas difficultates, & vt manifeſtum reddatur, adeo varios gradus eſſe rationum, tum certarum, tum probabilium, tum minus probabilium, tum aliarum ad rem conuincendam, vt nec multæ ſimul iunctæ valeant ſemper; eſt aduertendum, in his rebus moralibus, quæ ex humana ratione vel iudicio pendent, varios, diuerſoſq. reperiri probabilitatis, &

firmi-

A firmitatis gradus : nonnumquam enim rationes occurrunt certæ, & perſpicuæ, quæ huiuſmodi ſunt, vt rem ante oculos proponere videantur, mensq. ipſa ſtatim conuincatur: vt ſi quis Rex, qui minimum opibus, & auctoritate valeret, & cuius regnum exiguis finibus contineretur, ſuis tantum viribus vellet inferre bellum alteri Regi maximo, & potentiſſimo, quem omnes finitimi timerent, & magni facerent: certe ſi res hæc in conſultationem veniret, conſtat aperte ex ipſa imbecillitate Principis, qui agit de bello inferendo, rationes euidẽtes & perſpicuas colligi poſſe, quæ illum omnino a propoſito deterrerent.[a] Aliæ ſunt rationes probabiles, quæ in duas par- *a Luc. 14.*
B tes diuidi poſſunt: aliæ enim ſunt probabiles ſua vi, & natura: vt probabile eſt, exercitum, in quo eſt maior militum numerus, in quo ſunt plures veterani, maior tormentorum bellicorum copia, duces rei militaris peritiores, victoriam reportaturum: aliæ autem rationes ſunt probabiles huic aut illi homini, cum tamen ex ſe nullam fere aut leuem habeant probabilitatem: & de his infra agemus.

Hæ igitur rationes, quæ ſua natura ſunt probabiles, non habent tantum pondus, quantum ſuperiores illæ: non enim conuincunt, licet mentem ipſam plerumque alliciant, & impellant. Cum au-
C tem res, quæ in controuerſiam vocatur, eſt obſcura, & difficilis, ſuntq. de ea contrariæ ſententiæ, fit aliquando, vt tam pares non numero, ſed probabilitate ex vtraque parte rationes occurrãt, vt quemadmodum in libra, cum pondera paria in lancibus ponuntur, ſtatera neque huc, neque illuc inclinat: ita mens ipſa in neutram partem propendeat. Cum autem res eſt in hoc ſtatu, fatemur, ſi ad alteram partem aliæ, atque aliæ rationes æque probabiles accedant, fieri poſſe, vt mens in illam omnino feratur. Atque hæc eſt cauſa, cur homines prudentes & ingenioſi, cum in aliquo negotio graui verſantur (vt ſupra dicebatur) ſiue ſuadere, ſiue diſſuadere velint,
D multas rationes in medium proferant: ſæpiſſime enim vſu venire ſolet, vt qui vna, aut altera ratione non flectuntur, multis coniunctis ita commoueantur, vt non ſolum cedant, & dent manus, verum etiam earum quaſi pondere quodam ita obruantur, vt repugnare nullo modo poſſint. Itaque certum eſt, rationes probabiles (præſertim, ſi par eſt in illis probabilitas) cum multæ ſunt, maioris eſſe momenti, non quidem ad rei euidentiam oſtendendam, ſed ad facilius Auditoris animum in illam partem inclinandum.[b]

b Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 286. & c. 1. de treg. & pace. glo. in c. fin. de pœnit. diſt. 1. Silueſt. verb. opinio quæſt. 2. Medina in 1. 2. q. 19.

Aliqvando vero rationes, quæ in mediũ adducuntur, neque

ſunt

ſunt euidentes, neque probabiles, de quibus hactenus dictum eſt; A
ſed ita leues & infirmæ, vt facili negotio, ſi diligenter conſiderentur, dilui poſſint. Hæ autem, licet complures coniungantur, vix minimi momenti inſtar poterunt obtinere: vt ſi quis, exempli cauſa, eo die luderet pila, quo Eccleſia legem ieiunandi Chriſtianis impoſuit: ſane, ſi ipſe exiſtimaret, ſe ſolutum eſſe hac lege, laboris cauſa, quem ſuſcipit in illo ludo, hæc ratio leuiſſima eſſet: fingamus modo, hunc eundem alias cauſas addere, vt ſi diceret tunc vrgere calorem æſtiuum, aut ſe vexari fame: certe, cum hæ item ſint leues, licet cum prima coniungantur, adhuc nullam habebunt probabilitatem. Quemadmodum enim, ſi quiſpiam nummos adulterinos B
habeat, & illis velit emere fundum, aut domum, fieri non poteſt, vt, tametſi multi ſimul congeſti ſint, pretium iuſtum perſoluat, quia pecunia illa, ſi æſtimatur tamquam pecunia, nullius eſt pretij: eodem modo argumenta hæc leuia, de quibus eſt ſermo, cum ſingula improbabilia ſint, etiam ſi complura coniungantur, nullum habebunt robur, aut firmamentum: deeſt enim illis probabilitas, quæ eſt velut in pecunia ſignum Regium: aut in ſigillo figura, quæ in cera imprimitur, eſt (inquam) vis & pondus, quo niti debent. Itaque rationes probabiles, & veræ, quamuis non ſint euidentes, ſunt velut nummi boni: &, quemadmodum pluris æſtimatur multi C
nummi, quàm pauci, ſi ſunt eiuſdem ponderis, & metalli: eodem modo plus conuincunt mentem plura argumenta, quàm pauciora, ſi omnia æque ſunt probabilia. At vero rationes improbabiles, & apparentes, ſunt velut nummi adulterini, qui huiuſmodi ſunt, vt, ſiue multi, ſiue pauci, quatenus nummi, nullius ſint momenti: licet autem aliquibus videantur probabiles, vt ſupra eſt dictum; hoc nihil prohibet, quominus improbabiles haberi debeant, quemadmodum ijdem nummi, quamuis a nonnullis probentur, nihilominus ſunt inter adulterinos numerandi. Quare, ſicut dux, qui vellet expugnare arcem muris firmiſſimis cinctam, & nollet vti tormen- D
tis æneis, neque globis ferreis, quibus hac noſtra ætate duces rei militaris peritiſſimi muros demoliri ſolent; ſed vteretur teſtis fictilibus, aut globis ex luto confectis, operam profecto perderet, numquamq. licet dies & noctes mœnia verberaret, illa euertere poſſet: eodem modo, ſi quis perſuadere vult aliquid Reipublicæ conducere, vel nocere, aut peccatum eſſe, vel non eſſe, idemq. adducit argumenta infirma & leuia, etiam ſi alia, atque alia adiungat, tantum aberit, præcipue ſi apud viros prudentes, & eruditos negotium agitur, vt id probet, quod probare deſiderat, vt immo periculum ſit, ne illis,

lis,

A lis, quo plures rationes afferat, plus afferat faſtidij.

His ita conſtitutis, facile colligi reſponſio poterit ad id, quod in vniuerſum quærebatur, num rationes, quæ ſingulæ non ſufficiũt, plures ſimul coniunctæ ſuffragentur: certe, ſi loquimur de rationibus euidentibus; illæ quidem omnem ſcrupulum, & dubitationem a conſcientia tollunt; immo non ſunt plures ad excuſandum a culpa neceſſariæ; ſed vna ſola ſufficit, veluti, ſi Cardinalis ita ægrotat, vt vi morbi cogatur decumbere in lecto: aut ſi aſſideat patri, aut alteri valde coniuncto conſanguineo iamiam morienti: aut ſi funeris cauſa alicuius eorum domi detineretur; aut quibuſdam alijs cau-
B ſis, adeo iuſtis, atque honeſtis impediretur, vt de iuſtitia, & honeſtate earum eo tempore, & occaſione nulli prudenti viro ſit dubitandum.

Si autem loquimur de rationibus probabilibus, certum eſt, plures maiorem vim habere, quàm vnam, & aliquando plures euellere omnino ſcrupulum, qui fortaſſe reſideret, ſi vna tantum Cardinalis niteretur: vt, ſi ipſe ægrotat, non tamen grauiter, probabile eſt, non obſtringi obligatione accedendi ad Conſiſtorium: ſed dubitat adhuc, quia morbus non eſt grauis: habet tamen aliam excuſationem, quia confecit eiſdem diebus iter longum, & venit nocte pro-
C xima defeſſus, iam hæ duæ cauſæ ſimul coniunctæ nullum locum dubitationi relinquunt. At vero, ſi rationes fere improbabiles ſunt, & leues, quales ſunt illæ, de quibus in ſuperioribus quæſtionibus eſt diſputatum, quaſq. ad tria quaſi capita redigi poſſe diximus, profecto, tametſi plures ſint, & ſimul coaleſcant, excuſare tamen Cardinalem a culpa non ſufficient. Nam, cum ſatis, ſuperq. probatum iam fuerit, Cardinalium munus in Eccleſia Dei fuiſſe inſtitutum, vt eſſent adminiſtri, Conſiliarij, atque adiutores Papæ, atque eidem operas quodammodo ſuas, fidem, aſſiduitatem, induſtriam, conſilium, ac ſolicitudinem etiam cum iuramento obſtrin-
D xiſſe, eoſq. viciſſim ab Apoſtolica Sede non ſolum ſublimi dignitate ornatos, ſed ad eam honorifice ſuſtinendam etiam fructibus Eccleſiaſticis, multiſq. priuilegijs, & prærogatiuis auctos, & cumulatos fuiſſe; facile hinc erit agnoſcere, non licere Cardinalibus hoc conſulendi, fideliterq. loquendi munus ſibi a ſummo Pontifice aſſignatum intermittere, niſi cum grauis aliqua cauſa, & omnino iuſta ſeſe offert, & impedit. quod fundamentum cum altis admodum ſit radicibus innixum, ſtat immorum aduerſus omnium fallaciarum turbines, & tamquam radians ſol ignibus, omnes tum primi, tum ſecundi, ac tertij capitis nebulas diſijcit, & repellit, cum

priuatæ ſint illæ rationes, & ſolum apparentes; quas anteuertere A
te ſemper debet officium, conſcientia, veritas, obligatio, & iuſtitia.

Et, ſi obijciatur durum nimis, abſurdumq. videri, non minus in culpa eum eſſe, qui mendacem forte (quamuis id debere accidere non ſit exiſtimandum) iniuſtamq. ſententiam in Conſiſtorio protulerit, ac eum, qui varijs præeuntibus excuſationibus, licet non omnino iuſtis, ab officio interdum abduci paſſus fuerit; Reſpondemus, quòd, ſicuti illi, qui Conſiliarij officio non plenè reſpondent, non immunes a culpa ſunt, ita eorum, qui aberrant, non æquales ſunt gradus, ſed alij plus, alij minus delinquunt; alij B
peccato mortali, alij veniali obſtringuntur; alij leniore, alij grauiore culpa implicantur, ſecundum ea, quæ aliàs a nobis copioſius tractata ſunt.[a]

[a] *In quæſt. 36. & ſequent.*

Non obſtat igitur, quod initio obijciebatur, multa ſcilicet ſimul iuncta poſſe proficere, quæ ſeparatim non prodeſſent. Nam reſpondemus, id verum non eſſe de leuibus, & apparentibus rationibus; immo, quando ſuſceptum officium certa obligatione, iuſtitiæq. vinculo nititur ad bonum publicum iuuandum, quale eſt Cardinalium in Conſiſtorio munus, tunc illud adeo firmum, immobileq. reddi, vt, quoties publica vtilitas poſtulet, nullis contrarijs conatibus, aut machinis, ſiue paucioribus, ſiue pluribus, poſſit expugnari. C

PARS

PARS V. QVAEST. XIII.

An inter varias Doctorum opiniones ſit illa tamquam benignior amplectenda, quæ admittit excuſationes, ſeu difficultates: ne conſilium detur: an alia, quæ eas reijcit.

A QVOD nouiſſimo hoc loco aggredimur, ſuperuacaneum ei forte videri poterit, qui ſuperiores omnes quæſtiones a nobis tractatas ſigillatim fuerit perſequutus. nam, cum ex ijs facile ei fuerit cognoſcere, omnia, quæ præcipue grauia, aut difficilia in præſenti materia exiſtimari poterant, ſuo loco ſatis, ni fallimur, examinata, & declarata fuiſſe, intelliget etiam quemadmodum expurgata ſemita, erutisq. de via lapidibus, ac cæmentis, in quæ offendi poterat, planum, apertumq. iter relinquitur, ita vt alio non ſit B opus auxilio: ſic in re noſtra reiectis, quæ aduerſari videbantur, rationibus, eliſisq. contrarijs argumentis, ſecum ſtatuet, nihil eſſe, cur amplius quæratur, quænam inter varias Doctorum opiniones ſit præferenda. QVAEST. L.

ATTAMEN, quoniam moralis materia non certa demonſtratione, ſed probabilitate potius nititur, atque ab ijs rebus, quæ vt plurimum accidunt, pendere ſolet, hincq. ea, quæ illius regulis diffiniuntur, non omnes prorſus euellunt diſputationes, quæ in poſterum ex alijs, atque alijs circumſtantijs poſſent emergere; Idcir- C co poſt ſingulos caſus antea examinatos, & quantum ſatis viſum fuit declaratos, & diffinitos, cum adhuc veſtigia aliqua difficultatum, nouis ſuperuenientibus cauſis, exoriri poſſe videantur; viſum fuit nobis, ad caliginem omnem prorſus diſijciendam, hanc nouiſſimam quæſtionem attexere, quæ omnium fibras diſceptationum, quantum nobis licuit, & rei natura patitur, poſſit amputare.

NAM & in alijs iuris controuerſijs receptum eſt, vt, cum multa ſæpe emergant, quæ legibus comprehendi non potuerunt, ad generales quaſdam regulas recurratur, ex quibus, an materia odioſa ſit,

vel fauorabilis, an benigniore, ſeu duriore interpretatione ſit amplectenda, colligi ſolet, indeq; quid ſentiendum, aut in quam partem magis inclinandum, facilius deliberari. Quapropter, vt nos quoque, quantum materia noſtra patitur, huic parti proſpiceremus, duximus hoc ipſum argumentum extremo hoc capite mature examinandum eſſe, idq. duplici via, ac ratione, vt dilucidius innoteſcat. Primum quidem, in genere, atque in vniuerſum, nullo certo facto propoſito, ſed tantum re ipſa in abſtracto, vt aiunt, conſiderata; deinde, deſcendendo ad particulares caſus. A

Primo igitur loco videndum eſt, an inter varias Doctorum opiniones, quæ de ſacri Cōſiſtorij Conſultationibus exoriri poſſunt, illa ſententia, quæ excuſationes probat, ſit benignior, ita vt in dubio ſit amplectenda. Quo loco, cum Dubiū dicimus, non illud accipimus, quod aliquotum tantum opinionē nititur, ſi hæc opinio voluntate potius, & placito eorum muniatur, ſed quod certa, & graui auctoritate, & probabili ratione fulcitur:[a] non enim, cum cœperint nonnulli ſententiam aliquam aduerſus alios ſequi, ſtatim illam ambiguam, aut cōtrouerſam teddunt, ſed libranda eſt vis cauſæ, an vtrinque probabiles habeat rationes, ſiue auctoritates, aut alia quædam, ex quibus Doctores rei ſtatum dubium conſtitui affirmarunt.[b] qua de re fuſius ſupra egimus.[c] B

Adnotandum prætereà, quaſdam eſſe cauſas, quæ ſuapte natura propenſionem quandam hominum, & fauorem expoſcere videntur, ita vt in dubio de illis ſit bene ſentiendum, &, quoad eius fieri poteſt, eis largius, & benignius ſit tribuendum. talis eſt cauſa iuramenti, matrimonij, teſtamenti, dotis, libertatis, religionis, & aliatum ſimilium. Aliæ ſunt cauſæ, quæ odioſæ potius cenſentur, qualis eſt materia vſurarum, publicanorum, ſimoniæ, hæreſis. Sunt aliæ deinde inter has mediæ, quæ nullum præſumptum, aut fauorem, aut odium ſecum ducunt, quales ſunt regulariter omnes, quæ a iuris communis diffinitionibus pendent. C

His poſitis, cum quæramus in re noſtra in vniuerſum, an opinio illa, quæ defert excuſationibus, de quibus agimus, ſit eiuſmodi, vt tamquam fauorabilis in dubio ſit amplectenda, an potius inter alias claſſes ſit reponenda; poſſet fortaſſe aliquibus videri, reſpondendum eſſe iuxta regulam, quæ ait: in dubio delictum non præſumi, & vnumquemque talem cenſendum, qui culpa careat:[d] & propterea hoc loco interpretationem eam eſſe recipiendam, quæ crimen excludit: nam, cùm hic occurrat cauſa miſericordiæ, & iuſtitiæ, conſtat leges in miſericordiæ potius, quàm iuſtitiæ partes inclinare. D

a Caiet. in Sũma verb. opinio.

b Mateſil. tract. de elect. opin. Nauarr. in Man. c. 27. nu. 285. & ſeq. Syluest. in Sũma verb. Opinio. q. 2. Dec. c. licet cauſam. de probat. nu. 205.

c Diximus in quæſt. 32.

d c. 2. de reg. iur. l. merito. ff. pro ſoc.

A clinare.[a] cum & regula iuris ſit notiſſima, ad abſoluendum potius, quàm condemnandum, promptiores iudices eſſe debere. Et deniquè, quia cum benignior hæc ſit interpretatio, videtur proculdubio inter perſonas Eccleſiaſticas recipienda, & fouenda eſſe.

VERVM his minime obſtantibus, contrariam ſententiam, videlicet in dubio has excuſationes potius reijciendas eſſe, nos veriorem eſſe exiſtimamus, eamq. tum in foro exteriori, tum in foro interiori longe iuſtiorem eſſe.

NAM quod ad forum exterius attinet, cum Cardinales conſtituti fuerint, vt Reipublicæ Chriſtianæ conſulant, & Pontificis Maximi ſint adiutores, certe ex officij ipſius natura, & inſtituto patet B quidquid ab ipſis in communem vtilitatem proficiſci poteſt, id eſſe roborandum, & amplificandum; contra vero quod commodum hoc auertere poteſt, id eſſe comprimendum. Quare cum Cardinalium excuſationes, quibus a dando libero, & fideli conſilio ſe tueri poſſe videntur ex genere ſuo non iuuare, ſed detrimentum potius afferre ſoleant, dubitandum non eſt, cum ex altera parte publica vtilitas, ex altera vero priuatum ipſius Conſiliarij, aut alterius commodum occurrit, commune bonum etiam in foro exteriore priuato eſſe anteferendum.

C QVOD vero ad forum conſcientiæ pertinet, notum illud generaliter eſt, aliter in dubio de rebus, aliter de hominibus iudicandum,[b] cum de rebus cenſendum ſit, prout re vera exiſtunt, ſiquidem bonum, & malum quoad eas minime ab extrinſeco conſideratur, quibus nihil nocet qualitercumque de ipſis iudicetur. At cum non de rebus, ſed de hominibus; nimirum de actionibus, ſiue de factis ipſorum hominum agitur, ita in his verſari debemus, vt ſi re vera dubitationem habent, & animus in his dijudicandis in contrarias partes diſtrahitur, ſemper in tutiorem partem, ſi ex alterius partis electione periculum peccati imminet, iuxta ſancto- D rum Patrum ſententiam iudicemus.[c] Quare in caſu noſtro, cum non ſit dubitatio de perſona, ſed de re ipſa, nempe de conſilio perperam dato, aut etiam indebite ab eo, qui dare debebat, prætermiſſo: quorũ vtrumque ſuapte natura malũ eſt, ideo non relinquitur locus benigniori, aut ſeueriori interpretationi, ſed pendet hoc ab ipſa iuſtitiæ lege, quæ huiuſmodi actum damnat, cum res ſit iudicanda ſecundum quod eſt.[d] Vnde ait S. Auguſtinus: *Pie, & iuſte ille viuit, qui rerum integer eſt æſtimator*, in neutram partem declinando.[e]

Et ſi obijceret quiſquam, actiones hominum, cum ſint dubiæ,

a Aug. de An con. q. 26. ar. 6.

b S. Tho. 2. 2. q. 60. artic. 4. in reſp. ad 2. & 3.

c S. Aug. homil. 50. & in lib. de vera, & falſa pœnitent. c. 17. gloſ. c. inuenis de ſponſal. & cap. 1. de ſcrutin.

d S. Tho. d. artic. 4. ad 2. & ibi Caietan. ad 2. & 3.

e S. Aug lib 1. de doct. Chriſt. cap. 27.

in meliorem partem eſſe interpretandas ; Dicimus, ita rem ſe habere, ſi ſint facta aliena, & nobis ignota ; non enim debemus de A
proximis temere iudicare ; ſed hoc loco non loquimur de iudicandis actionibus alienis, ſed de iudicio, quod quiſque de rebus ſuis facere debet in foro interiore : quas, vbi dubium eſt de peccato, in tutiorem partem interpretari debemus, vt a pœnæ ſpiritualis periculo longius arceamur ;[a] ſapientis enim eſt cum beato Iob dicere : *Verebar omnia opera mea.*[b]

a *Felin. cap. in præſentia. de probat. nu. 14.*

b *Iob 9.*

POST ſuperiores difficultates a nobis in vniuerſum tractatas, nunc ſupereſt altera quæſtionis huius explicandæ ratio, quando ad particulares caſus deſcenderetur, ac quid in dubio de iis pronunciandum foret, quæreretur, ſi quando vtrinque probabiles rationes ſe B
offerrent. Verum quoniam prolixa nimis, & moleſta forte earum rerum videri poſſet repetitio, quæ a nobis in operis huius decurſu (quamuis ad alium finem tractata fuerint) propterea mediam viam eligentes, vt in proximo ſuperiori capite omnes fere hos caſus, qui frequentius accidere ſolent, tripartita ratione complexi ſumus, a quibus vniuerſa omnia pendere poſſe videntur.

HORVM primum ad eos pertinet, qui ſententiam rogati, cum eam libere proferre recuſent, eligunt potius in Conſiſtorium non accedere. Secundum eorum eſt, qui cum in Conſiſtorio præſentes ſint, decernunt tamen magis ſilentium tenere. Tertium illorum, qui ad interrogata reſpondent, ſed non omnino vt ſentiunt, loquuntur. C

DE primis ergo, cum multiplices afferri poſſint excuſationes, ne in Conſiſtorium veniant ; multæ etiam rationes vt veniant : cenſemus nos tantum abeſſe, vt excuſationes præualere debeant, vt immo nulla in hac re dubitatio ſit ponenda : nam cum munus Cardinalis, vt ſæpius diximus, inter cetera in eo præcipue verſetur, vt ſummo Pontifici adſiſtat, atque illum conſilio ſuo iuuet, nullus videbitur ambigendi locus relinqui, eos ſcilicet, qui accerſiti ſe coram Principe non ſiſtunt, exceptis caſibus iuſtis, & perſpicuis aliàs a D
nobis declaratis, nullum idoneum excuſationis ſuæ ad Conſiſtorium non accedendi perfugium habere, ſicuti & milites, qui Imperatorem in Caſtra exeuntem non comitarentur, niſi euidentem, iureq. probatam cauſam oſtenderent, culpa non carerent.

LICET autem caſus illi a nobis propoſiti ſint, qui videntur frequentius occurrere poſſe, tamen cum hæc res ſit moralis, & ſæpe ea contingere ſoleant, quæ nemini vnquam in mentem venerunt,

A non negamus fieri aliquando poſſe, vt aliqua fortaſſe eueniant, in
quibus pares ſint, aut grauiores cauſæ, atque ita præter eas, quas
ſupra commemorauimus, occurrant forte aliæ iuſtæ, & legitimæ
excuſationes; ſicut etiam fieri poteſt, vt illæ excuſationes, quæ ſem-
per fere legitimæ exiſtimantur, nonnumquam iuſtæ non ſint; ſed
teneatur Conſiliarius, licet itinere ſit defeſſus, aut licet ægrotet, dum-
modo morbo grauiſſimo non laboret, ſui conſilij copiam facere:
immo, quamuis morbus ſit grauiſſimus, in eo ſtatu Reſpublica po-
teſt eſſe, vt etiam in lecto infirmitate detentus, obligetur Cardina-
lis communi vtilitati potius quàm propriæ ſaluti conſulere. Fin-
B gamus enim cogitatione, hoſtes modo ad vrbem aduentare, aut
illam obſeſſam iam tenere, vt contigit, quo tempore præfuit Eccle-
ſiæ Gregorius II. Stephanus II. aliàs III. Gregorius VII. &
alij Pontifices, qui vexati fuerunt a Longobardis, a Germanis, &
ab alijs Nationibus: vel Saracenos vrbi ipſi iam imminere, vt Leo-
ne III. Eccleſiam adminiſtrante: vel quia non deſunt exempla
recentiora, fingamus exercitum Gallorum ad vrbem iam iamq. ac-
cedere, vt Alexandro VI. Pontifice Maximo, cum Carolus VIII.
Regnum Neapolitanum ſubegit; fingamus (inquam) illud in di-
ſceptationem vocari, num oporteat Gallis aditum intercludi: An
C ſi tunc Cardinalis aliquis conſilio, induſtria, aut auctoritate proſpi-
cere Reipublicæ poſſit, vlla excuſatione eo tempore vtetur? an im-
pedietur tunc, aut funere patris, aut negotio vllo grauiſſimo, aut
podagræ doloribus, aut quocumque alio morbo, dummodo vires
ſuppetant, & mens vigeat, quominus ſuam omnem operam, & di-
ligentiam ponat in tuenda Republica, & in Pontificis dignitate
conſeruanda? Cum enim tunc Reſpublica in maximo diſcrimi-
ne verſetur, certum eſt, maiorem habendam eſſe rationem publi-
cæ ſalutis, quàm priuati detrimenti, quod imminet Conſiliario.
Quare quemadmodum miles, etiam, cum ſummum periculum
D impendet, non poteſt deſerere locum ſibi commiſſum, eodem
modo Conſiliarius non poteſt deeſſe officio, quantumuis addu-
catur in vitæ diſcrimen, ſi ea ratione conſtet, Rempublicam peri-
culo liberari poſſe. Extant exempla Imperatorum, & Regum cla-
riſſimorum, qui cum eodem tempore ægrotarent, quo bellum
gerebant, numquam eam ob cauſam ſuo muneri defuerunt.
Et, vt alios omittam, quos commemorare longum eſſet, extat exem-
plum Caroli V. Imperatoris Maximi, & potentiſſimi, qui, cum ple-
rumque quo tempore bella adminiſtrabat, podagræ doloribus ex-

cruciaretur, numquam eam ob cauſam vlla in re præſtantiſſimi ducis officium prætermiſit. Itaque (vt rem hanc totam breui complectamur) illud certum eſt, excuſationes, de quibus ſupra fuit diſputatum, & quas diximus iuſtas, & legitimas, tunc habere locum liberandi a culpa Cardinalem, cum negotia quotidiana, aut paulo grauiora ad Senatum deferuntur: at vero, ſi occurrunt res maximi ponderis, quibus, aut ſalus, aut dignitas Reipublicæ continetur; tunc vix eſt iuſtæ excuſationi locus, præſertim ſi Conſiliarius tantum valet prudentia, & auctoritate, vt magnam ſpem in eius conſilio, & induſtria omnes collocare ſoleant. Quare, quemadmodum cum bellum non eſt graue, neque vehemens, nullus cogitur nomen dare in militiam, ſed milites mercede conducuntur: at vero cum inſtat bellum domeſticum, & periculoſum, vt cum expugnatur aliqua vrbs, tunc nullus ſe excuſat, neque habet militiæ vacationem; ſed omnes ciues coguntur pro ſalute communi arma capere; immo cum ſummum periculum inſtat, etiam feminæ, & pueri hoſtes propulſant, telaq. & lapides in ipſos iaciunt, aut ſaltem ipſis propugnatoribus arma, & cibos afferunt, vulnera obligant, & alia, quæ neceſſaria ſunt, ſingulari diligentia ſubminiſtrant: eodem modo Conſiliarij cum negotia, quæ occurrunt, non ſunt maximi ponderis, ſane ſi iuſtas illas excuſationes habeant, de quibus locuti ſumus, abeſſe ſine culpa a Conſiſtorio poterunt: at vero, cum negotia ſunt grauiſſima, maximaq. vtilitas poteſt ex conſilio Senatoris propter ipſius ſapientiam in Rempublicam redundare, difficile iuſta reperietur excuſatio, quæ non accedentem in Conſiſtorium ad conſilium dandum a peccato immunem reddat, dummodo, vt ante dixi, vires aliquo modo ſuppetant, & mens vigeat: quamuis danda eſt opera, vt quàm minimo Senatoris incommodo, eius conſilium exquiratur. Atque hæc de primis, qui dicunt ſe excuſationes iuſtas habere, quo minus in Conſiſtorium veniant.

De ſecundis vero, quid opus eſt multa differere? nam ſi Cardinalis eſt dare conſilium, & conſilium ſine verbis manifeſtari non poteſt, & amplius clarum eſt, tum magis loquendo, quàm tacendo, Reipublicæ conſulere poſſe; nemo vtique ſapiens vir vmquam negabit, eum, qui ſententiam ſuam, cum res poſtulat, fideliter in Conſiſtorio proferat, non valde commendandum eſſe; & viciſſim, qui ſilentium teneat, niſi iuſta, claraq. admodum cauſa appareat, iuxta alias a nobis tradita, accuſandum eſſe.

De tertijs denique, qui, cum vere res propoſitas non probent,

curare

A curare tamen nituntur, vt loquendo aſſentiri videantur, nihil laborandum putamus quacumque ſpecie, ſeu colore, etiam in Principis reuerentiam, ſeu obſequium ſe id facere contendant: cum Conſiliarius numquam a fide, & proprio officio diſcedere debeat; & quemadmodum Medicus nihil in gratiam ægroti vmquam agit, ſi id ſanitati repugnare poſſe animaduertat; ſic Conſiliarius id vnum præ omnibus intueri debet, vt eius ſuffragia ad Principis honorem, Reipublicæq. vtilitatem perpetuo dirigantur.

HIS itaque explicatis, non obſtat quod initio dicebatur, deli-
B ctum non eſſe in dubio præſumendũ, & miſericordiæ potius, quàm iuſtitiæ eſſe adhærendum; Nam reſpondemus, ſi negotium inter priuatas perſonas ageretur, poſſet fortaſſe his rationibus locus eſſe: At, cum de vtilitate publica diſceptetur, non eſt tanta habenda ratio vnius, aut alterius, quando eorum officium eſt ſuſpectum, vt bonum illud commune deſeratur. Quod proculdubio ſequitur, quando ceteri Conſiliarij vident eorum exempla, qui in Conſiſtorio non loquuntur, aut aliter loquuntur, quàm oportet, omnino argui, & improbari.

QVOD ſi quis replicaret, non propterea lædi commune bo-
C num, ſi Conſiliarius vnus aliquando ex probabili, vt ſibi videtur, cauſa, a dicendo abſtineat; propterea quòd in Senatu non deſunt multi alij, qui publicam vtilitatem tuebuntur; Reſpondemus, vnumquemque, qui munus ſuſcepit, debere de ſe ipſo cogitare, an illi ſatisfaciat, non autem de alijs quid ſint acturi, cum ſcriptum ſit: *Attende tibi*. Quid enim, ſi reliqui idem facerent, & commune bonum ab omnibus deſtitutum inueniretur? Plane ſicut miles, qui locum ſuum deſerit, exauctoratur, ac pœna plectitur, licet reliqui milites in officio, & ordine maneant; ſic non eſt excuſandus Conſiliarius, qui conſilium non præbet, eo quòd
D ceteri illud adminiſtrare poſſint; Immo eo magis in culpa videtur, quo plura præ oculis habet aliorum exempla, quæ debuit imitari.

NON obſtat etiam quod dicebatur de benigniori interpretatione, quam leges amplecti ſolent; Nam dicimus, non ſemper benignius illud habendum, quod extrinſecus lenius, aut mitius eſſe videatur, ſed quod in commune ſit vtilius, & per ſe magis iuſtum; niſi quis velit quædam medicamenta, quæ guſtui amara ſunt, tamquam aſperiora reijcere; & alia, quæ ſuauia videntur,

& lædunt, tamquam benigniora amplecti; cum immo vera, lau- A
dabilisq. benignitas ab eius ſolido effectu, non a fugaci ſpecie, ſit
dijudicanda; &, vt ille dixit, *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur,*
tam faciant dolorem, quàm quæ ſunt ſalutaria.[a]

a Cic. in epiſt. ad Octau.

QVIBVS ad huius capitis, & omnium nobis propoſitarum quæſtionum finem, nos perueniſſe agnoſcimus, gratia, & benignitate DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, cui honor & gloria in ſæculum:

Amen.

FINIS QVINTAE PARTIS.

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue neceſſaria Cardinali videantur, vt conſulendi munus, prout oportet, exerceat.

Hæc Concluſio, quoniam eſt inſtar Compendij plurimarum præcedentium quæſtionum: atque alia multa ad totam diſputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem, placuit illam in aliquot membra partiri.

I. *Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Conſiliario præcipue propoſitus eſſe debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu conſulat, auctoritate potiſſimum opus eſſe: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. conſulendum in primis eſſe neceſſaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. De

V. *De alijs pertinentibus ad Conſiſtorialia Conſilia.*

Primo, de Summo Pontifice, qui Conſiſtorio præſidet.

Secundo, de triplici Cardinalium, qui Conſiſtorio adſiſtunt, ordine, atque officio.

Tertio, de obſeruandis a Cardinali, quando indicitur Conſiſtorium.

Quarto, quando in Conſiſtorium conuenitur.

Quinto, cum Summus Pontifex cauſas conſultandas proponit.

Sexto, cum ſententias in Conſiſtorio exquirere incipit.

Septimo, cum locus obuenit Cardinali ad conſilium ſuum proferendum.

Octauo, poſt dictas ſententias ab omnibus Cardinalibus, quid obſeruandum.

Nono, dimiſſo conſilio, quid reliquum ſit.

Decimo, quæ partes ſint veri Cardinalis in tota eius vita ex Sancto Bernardo.

PRIMVM MEMBRVM.

Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.

A EA, quæ ſuperioribus quæſtionibus a nobis diſputata fuerunt, vt plurimum ad illa pertinent, quæ conſultationem bonam ex ſuo genere reddunt, dum amouent timores, aſſentationes, ſuſpiciones, atque alia impedimenta, ex quibus dicendi veritas, fides, libertas, in quibus iuſta Conſiliarij actio conſiſtit, peruerti ſolet. Quoniam autem in humanis actionibus duo coniunctim requiruntur, vt veræ virtutis laudem obtineant: alterum, vt id, quod geritur, rectum ſit: alterum, vt recte geratur, ſic enim Deus in Deuteronomio præceperat: *Quod iuſtum eſt, iuſte perſequeris, vt viuas.* [a] Et
B Seneca ait: *Non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat:* propterea cum bonum Conſiliarium vtrumque præſtare oporteat, vt ſcilicet recta conſulat, & recte conſulat: nos poſtquam de priore ſatis egimus, nunc ſupereſt, vt de ſecundo, quæ neceſſaria ſint, ſubijciamus: quod breuitati ſtudentes, paucis capitibus complecti curabimus, vt ita perfecta Conſiliarij functio, qualis eſſe debeat, omnibus euidenter demonſtretur. Nec id quidem eorum auctorum more, qui de Republica, de Rege, de Oratore, de Architecto, aut de alijs huiuſmodi tractantes, ideam potius quandam illorum munerum expreſſiſſe cenſentur, quàm quòd tales eos effici poſſe exiſti-
C marent. [b] Nos enim ſingula, quæ in Conſiliario, prout infra requirũtur, ita neceſſaria ducimus, vt ſi ijs careat, non ſolum integrum Conſiliarij munus non præſtet, ſed etiam ſummo rerum arbitro, omnipotentiq. Deo rationem reddere teneatur, qui vocationem ſuam pro dignitate non impleat, cum ea omnia, quæ ad munus iſtud recte obeundum exiguntur, vſu ipſo exercere, non ſit ſupra humanas vires, ſed liceat vnicuique id conſequi, cæleſti gratia auxiliante, quam Deus petenti largiri ſolet, modo ille vocationi ſuæ reſpondere ex animo cupiat, atque laborem non refugiat.

a Deut. 16.

b Cic. in lib. 1. de Orat. & in epiſt. 1. ad Q. Frat. lib. 1.

In hoc igitur priori Concluſionis membro, tria erunt videnda. A
Primum, quid recta conſulere, & recte conſulere inter ſe differant. Secundum, vtrum hoc poſterius præſtet illi priori. Tertium, quare vtrumque ex his debeat a Conſiliario impleri.

Qvoad primum animaduertendum eſt, aliquos conatos fuiſſe diſtinguere inter hæc verba, *rite*, *recte*, ſeu *iuſte*, quaſi alterum ad ordinem rei, alterum ad factum, ſiue ad cauſæ merita eſſet referendum: [a] ſed quoniam non ſolet hæc differentia iure plane obſeruari, ſed potius videmus hæc verba promiſcue accipi, [b] ideo hoc omiſſo, cum hic non agatur de differentia trium illorum verborum, ſed an hæc duo *recta facere*, & *recte facere*: ſeu *iuſta iudicare*, & B
iuſte iudicare diſcrepent inter ſe: propterea dicimus non ſolum hæc inter ſe vere differre, ſed etiam legem humanam a lege diuina in his diſtinguendis multum diſcrepare: ſiquidem lex humana reſpicit tantum actus exteriores, & ſecundum eos res dijudicat, cum occulta mentis non introſpiciat: [c] lex vero diuina animum principaliter, & propoſitum agentis intuetur, tum alias multas circumſtantias, quæ ad legem humanam non pertinent. [d] Ideo ſi ſecundum legem humanam loquamur, illa in adminiſtranda iuſtitia, aut aliqua alia actione gerenda, duo tantum conſiderat, quæ ſunt cauſa, & modus, id ſcilicet, quod factum eſt, & modum, quo illud factum C
eſt: & ſecundum hanc legem ille iuſta iudicat, qui ſecundum merita cauſæ, ac ius partis pronunciat: at vero quia in iudicijs, modus etiam in procedendo, & certus ordo, & tela, vt vocant, iudiciaria retinenda eſt, [e] hoc pertinere ad modum lex humana dicit, idq; eſſe iuſte pronunciare; ita vt qui vtrumque obſeruat, tam in re ipſa, quàm in modo, ideſt tam in meritis cauſæ, quàm in ordine iudiciario, ille tamquam omnem iuſtitiæ rationem complexus, dicatur, & iuſtá, & iuſte iudicare.

Qvod vero pertinet ad legem moralem, ſeu diuinam ſecundum Theologos, & Philoſophos, certũ eſt, ad debitum iuſtitiæ munus tria D
requiri, nempe voluntatem, cauſam, & modum, ſiue ordinem: [f] principaliter enim lex diuina voluntatem conſiderat, & interrogat magis cor, quàm manum, [g] nec tam intuetur quæ fiunt, quàm quo animo fiunt. [h] Vnde hoc iure dicetur ille iuſtá iudicaſſe, qui certo animi propoſito ſecundum factum & merita, iuſtitiam amplexus eſt.

Qvoad modum vero, & ordinem, quamuis & hic ordo a lege humana requiratur, aliter tamen ab illa, aliter ab hac accipitur. Nam cum humana lex modum, ſeu ordinẽ obſeruari requirat in iudicando, qui ab eadem lege fuit præfinitus; [i] tunc dicitur iuſte iudex iudicaſſe,

a Gloſ. l. 2. de inoffic. teſtam. & in Auth de hæred. & falcid. §. exhæredatos, in verb. iuſte, & in c. ea quæ, de re iud. in verb. iuſte, & in l. 3. C. de bon. vacan. lib. 10. verb rite.

b Iaſ. l. iuſte poſſidet. nu. 7. & 2. ff. de acq. poſſeſſ. & l. lecta, ſi cert. pet. nu. 16.

c c. 1. §. porro vt Eccleſ. beneſ. c. erubeſcant. 32. diſt.

d S. Tho. 1. 2. q. 100. artic. 9.

e In rubr. & tit. C. de ſenten. ex breuic. Glo. & Bart. in l. prolatam. C. de ſent. & interl.

f c. Epiſcopus. §. ſi vero. 11. q. 3. & S. Tho. 1. 2. q. 21. art. 4. & 2. 2. q. 60. art. 2.

g c. ſi quid inueniſti. 24. q. 5.

h c. 1. in fine. 15. q. 6.

i d. l. prolatã.

dicaſſe,

A dicaſſe, cum eum ordinem obſeruauit: At lex diuina, modum, & ordinem requirit obſeruari, qui à virtute ſecundum rationem præſcribitur.[a] Et quoniam multiplex hic modus eſt, & bonum ex integrâ cauſa conſiſtit,[b] ideo quoties aliqua ex debitis circumſtantijs abeſt, dicitur iudex non iuſte ſecundum hanc legem iudicaſſe, immo peccaſſe, argueturq. iniuſtitiæ;[c] ſiquidem ad bonam actionem reddendam quadruplex bonitas requiritur. Prima videlicet ſecundum genus. Secunda ſecundum ſpeciem. Tertia ſecundum circumſtantias; Quarta ſecundum finem: quarum ſi vel vna deſit, actio illa tamquam a virtute deficiens, non poteſt integre bona appellari.[d]

B Et ſi quis objjceret, etiam ſecundum leges humanas inſpici maxime animum agentis, cum dici ſoleat, propoſitum, & voluntatem diſtinguere maleficia,[e] & iure ciuili attendatur potius cauſa facti, quàm factum ipſum,[f] & notum ſit non ſolum in delictis; ſed etiam in contractibus, in teſtamentis, in priuilegijs, & in alijs omnibus actionibus præcipue conſiderari voluntatẽ, quæ omnibus in rebus debet dominari;[g] Reſpondemus, inſpici quidem voluntatem iure ciuili non propter ſe, quia cogitationis pœnam nemo patitur,[h] ſed quatenus reſpicit cauſam, ſeu materiam, aut factum ipſum, de quo agitur, ad cognoſcendum quid, aut quale illud

C ſit. Vnde lex humana quærit animum, vt iudicet factum: at in lege diuina factum inquiritur, vt animus dignoſcatur; adeo quòd in lege diuina factum habet quaſi rationem medij, & animus habet rationem finis: in lege vero humana contrarium eſt: nam animus inueſtigatur ad diſtinguendum factum; cum aliàs de penitus occultis non iudicet Eccleſia.[i]

Hinc ad ſecundum accedendo, ſi quæratur vtrum ex his duobus dicatur præſtantius; an recta facere, aut recte facere; Reſpondemus, hic quoque diſtinguendum inter legem humanam, & diuinam: nam ſecundum legem humanam, cum fieri poſſit, prout

D præfati ſumus; quòd vnus iudex iuſta iudicet quoad cauſam, ſed iniuſte quoad ordinem: & contra, quod alter iudex iudicet iniuſta quoad cauſam, ſed iuſte quoad ordinem; dubium nõ eſt ex hac humana lege regulariter potiorem illum habendum eſſe, qui iuſta quámuis iniuſte iudicauerit, quàm illum, qui iniuſta, quamuis iuſte diffinierit: quoniã qui iuſta judicat, ſatisfacit iuſtitiæ in eo, quod præcipuum eſt, dum tribuit vnicuique quod ſuum eſt: & quamuis iniuſte iudicet, tamen in eo tantum peccat, quod modum, & ordinem iudicij non ſeruat; ſed non ideo ius partis lædit, quo præcipue nititur iuſtitia legis: & propterea non dicitur facere litem ſuam.[k]

a S. Tho. 2. 2. q. 141. artic. 6. Ariſt. 2. Ethic. cap. 6.

b Dion. Areopag. c. 4. de diuin. nom.

c S. Antonin. in par. 3. tit. 9. c. 1. §. 1. Sotus 4. diſt. 22. q. 1. art. 3.

d S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 4. in corp. & ad 3. circa fin.

e l. qui iniuria de furt.

f l. verum. & 2. de furt. Gloſ. in c. dilectus. de reſcript.

g Tiraquel. l. ſi vnquã. verbo libertis. nu. 41. 52. & ſeq.

h l. cogitationis. de pœn.

i c. ſicut tuis in fi. de ſimon. Glo. c. litteras. verb. tolerare. de reſtit. ſpol.

k Pariſ. de Puteo, in tract. de ſindic. §. vnde tenetur. [illegible]

NON negamus tamen contingere poſſe caſum, in quo non obſeruato modo, & ordine iudiciario, lex pœnam iudici imponat, veluti cum damnum aliquod inde eſt alteri ex litigatoribus illatum, nam illud a iudice mandat ſarciendum:[a] quod eo fit, quia lex ipſa nequaquam patitur ius alterius indebite lædi.[b] Verum vbi non adfuit litigatoris damnũ, quod regulariter accidere non ſolet, quando iudex iuſta iudicat, licet iniuſte; tunc nullam infligit pœnam iudicanti, nec omiſſionem illam ordinis non ſeruati, magnifacit, quia legiſlatori ſatis eſt ius nullius violari, & quod ad merita cauſæ attinet, iuſtitiam integre obſeruatam fuiſſe.[c] Quæ tamen aliquot recipiunt a iuriſperitis diſtinctiones, ad quas lectorem allegamus, cum eas non ſit locus huc transferendi.[d] A B

QVOD ſi hoc idem ſecundum legem diuinam conſideretur, videlicet quid ſatius, digniuſve ſit, an iuſta facere, vel iuſte facere? Reſpondetur, longe præſtabilius eſſe iuſte facere, quàm iuſta facere, cum in faciendo iuſta, nihil aliud, quàm materia, & opus ipſum externum ſpectetur, quocumque modo fiat:[e] in altero vero non ſolum animus ipſe, & voluntas facientis, ſed etiam multæ circumſtantiæ concurrant obſeruandæ, & in primis optimus finis, tum fides, diligentia, conſtantia, & alia complura, quibus non adhibitis, opus ipſum imperfectum, & mancum redditur: immò tale quandoque euadit, quod ipſi operanti apud cæleſtem iudicem, perniciem, & ſupplicium affert; qui, vt diximus, ex propoſito cuiuſque, & fine res faciendi, eaſdem præcipue metitur, & eas vel probat, vel improbat, & conſequenter agentem vel plectit, vel remunerat:[f] quemadmodum ſi quis Eccleſiam ingrederetur, quod bonum opus eſt, ſed nefario propoſito, vt alium percuteret, vel furtum faceret, aut colloquia cum amicis impura miſceret:[g] vtique quamuis opus bonum, & rectum quoad genus ipſum, & obiectum rei faceret, quia tamen non recte faceret, ille non præmium, ſed pœnam mereretur. Hinc dicunt Theologi, reperiri aliquando actum virtutis ſine virtute, quod eſt, quando aliquis facit opus iuſtum, ſed non iuſte, quia tunc virtus materialiter tantum, vt aiunt, non formaliter in eo opere deprehenditur.[h] C D

EX quo ſequitur, difficultatem non leuem verſari in re iuſte facienda, aut in alijs operibus bonis bene agendis, eo quòd ad opus virtutis recte faciendum, complura in operante requiruntur, quòd ſciens, quòd eligens, quòd ad finem rectum, & quædam alia ab eo adhibeantur, ab Ariſtotele, ſancto Thoma, atque alijs declarata.[i] In alijs vero non eadem ita exiguntur: ſiquidem multi ſunt, qui

pluta

a Alex. l. 1. §. hac aũt. Quod quiſque. iuris, nu. 3. & 4.
b Pariſ. in d. tract. verb. ſententia. nu. 4.
c Pariſ. in d. tract. verb. executio. nu. 1. & ſeq. Iaſ. Dec. & alij in l. penult. C. de pact.
d In Reg. Diuerſ. in verb. index. 363. & Menoch. de arbitr. iud. quaeſt. caſu 341. & ſeq.
e S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 1.
f c. vide quãtum 1. q. 1.
g c. odi cũ glo. verb. ſed ſuas 24. q. 1.
h S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & 2. 2. q. 32. art. 1. ad 1.
i Ariſt. 2. Ethic. c. 4. S. Th. 1. 2. q. 100. arti. 9. Aegid. de Regim. Princ. lib. 5. cap. 5.

A plura bona, & iuſta agunt natura quadam, aut caſu, aut non ea omnino deliberatione, quam oporteret, quæ hominis potius actiones, quàm humanæ dicuntur, [a] nec perfectam virtutis rationem attingunt, cuius eſt non tantum bona operari, ſed ipſum etiam operantem bonum reddere, [b] quod ex actionibus tum iuſtis, tum iuſte factis ſubſequi ſolet. [c]

Et ſi quis opponeret etiam ſecundum humanam legem iniuſtum dici ſolere iudicem, qui delinquit in pronunciando, ſiue in eo quòd pertinet ad merita cauſæ, ſiue quod pertinet ad modum, & ordinem in procedendo, quamuis eius ſententia non ſemper ſit B nulla, vel irrita; [d] Reſpondetur, hoc diuerſum eſſe ab eo, quod in præſenti agitur; quærebatur enim vtrum ſit præſtantius iuſta facere, vel iuſte facere; concluſumq. fuit ſecundum legem humanam, plus eſſe iuſta facere, quàm iuſte facere: Ceterum quod iudex, qui in altero ex his delinquit, ſiue iniuſta, ſiue iniuſte faciendo, iniuſtus tamen ſemper ipſe dici poſſit, minime mirum videri debet, cum iuſtum, & bonum dicatur, quòd ex integra cauſa conſiſtit. Et ideo iudex, ſi non omnes iuſtitiæ partes impleat, ſed in hac, vel illa re deficiat, non poterit proprie, & abſolute nomen iuſti iudicis obtinere. Vnde Theophylactus dicit: *Non continuo, ſi quis prophetat C propheta dicitur, ſed ſi quis propheta, ille & prophetat: ſicut neque omnis, qui medicinam parat, medicus: neque iuſtus, iuſtum quiddam faciens, ſed qui iuſte facit* [e], iuxta illud: *Iuſte quod iuſtum eſt, perſequeris.* [f]

Itaqve hanc ſecundam huiuſce membri partem concludendo, dicendum eſt, ex duobus propoſitis, quòd eſt recta facere, & recte facere, longe præſtantius, ac difficilius hoc poſterius eſſe, quod eſt recte facere, altero illo priore, quod eſt recta facere: Nam, vt ait Ariſtoteles, [g] aliquid eſt ea agere, quæ iuſtus agit, verum ea agere illo modo, quo iuſtus agit, longe eſt maius: hincq. vulgare illud fluxit, Deum aduerbia magis, quàm verba remunerare. [h] Quæ D communis eſt probatorum virorum ſententia. [i]

Ex his infertur ad tertium ſupra poſitum, quare vtrumque ex his debeat a Conſiliario impleri: quod quidem ex ijs, quæ modo dicta fuerunt, perſpicuum relinqui videtur; & eo magis, quia ſicut Cardinalitius ſtatus verſatur non in perfectione acquirenda, ſed acquiſita; [k] ita actio conſilij ab eo dandi, quæ eſt huius dignitatis propria, debet virtutem omnino redolere: Verum nulla actio poteſt dici cum virtute coniuncta, niſi recta per ſe ſit, & recte exerceatur, vt ſupra oſtendimus; & etiam ex ſacro Tridentino Concilio colligitur,

a S.Tho. 1.2. q.1.
b Ethic.2.c.6. S.Thom. 1.2. q.55.art.3.
c S.Tho. 2.2. q.58.art.3.
d S.Antonin. par.3. tit.9. c. 1.§.1.
e Theophylac. in S.Ioa.c.11.
f Deut.16.
g Ariſt. 5. Ethic. c.4.
h Gloſ.cap.1. verb. qualitas. de colluſ.deteg.
i Aegid.lib.1. de regim.prin. cap.5.Granat. fer.6. poſt cineres conc.1. par.2. in prin.
k Aug.de An con.q.103. artic.1.

gitur, quod loquens de matrimonio ait, rem eſſe ſanctam, & ſancte tractandam; [a] ideo ſequitur vtrumque ex his neceſſario Cardinali incumbere, ad hoc vt rectus, & bonus Conſiliarius dici poſſit. A

a Seſſ. 24. de reform. matr. cap. 10.

Accedit, quia Cardinalis munus, cum in Eccleſia Dei ſit perfectiſſimum, exigit, vt ſicuti primo Eccleſiæ militantis capiti, qui Papa eſt, ipſe eſt peculiari officio in terris coniunctus; ita vltimo eiuſdem Eccleſiæ fini, qui Deus eſt, poſſit eſſe in cælo glorioſe vnitus. Quid enim prodeſt magna moliri? quid fortia aggredi? quid vtilia curare? quid aduerſa omnia ſuperare? quid muneri ſuſcepto non deeſſe, ac publicæ ſaluti conſulere, niſi etiam æternæ ſaluti tuæ conſulas? [b] Cum autem hunc finem homo aſſequi minime poſſit, niſi diuini auxilij munere earumq. actionum ope, quæ bonæ ſint, tum ex obiecto (vt aiunt) tum ex circumſtantijs, ita vt omnia vndequaque abſoluta exiſtant; ſequitur, Cardinalem & recta conſulere, & recte conſulere debere; ita vt recta agendo, munus ſuſceptum impleat, & recte operando diuinam gratiam promereatur. Quod & S. Baſilius multis rationibus, atque exemplis proſequutus eſt. [c] B

b De hoc latius in ſequen. Membr.

c S. Baſil. ſermone 2. de bapt. c. 8.

SECVNDVM MEMBRVM. C

De fine, qui Cardinali Conſiliario præcipue propoſitus eſſe debet.

POSTQVAM intelleximus, non ſatis eſſe Cardinali recta conſulere, ſed amplius requiri, vt recte conſulat: dubitari hinc poteſt, quænam ſint illa, quæ potiſſimum ad recte conſulendum exigantur: Et quoniam finis dicitur prima bonitatis cauſa, cum ſonet, vt aiunt, non ſolum quid vltimum, ſed etiam quid optimum; [d] & qui tollit finem, dicatur tollere omne bonum, [e] cum finis, & bonum conuertantur. [f] Idcirco cum hominis etiam ſit agere propter finem; [g] nos exordiendum hinc duximus, vt videamus quem finem D

d 1. Ethi. c. 7.
e Lib. 2. Metaphyſ. tex. 8.
f Aegid. lib. 1. de regim. prin. cap. 5.
g S. Tho. 1. 2. q. 1.

nem

A nem debeat ſibi Conſiliarius, vt recte conſulat, præſtituere; Nam ſi finis in motalibus rationem principij habet, & prima rerum cauſa dicitur,[a] neceſſarium profecto erit Cardinali in munere hoc ſuo cum dignitate obeundo, id primum ſibi in mente proponere, quorſum ad Cardinalitiam dignitatem aſſumptus, & quam ob cauſam ad hoc officium fuerit in Eccleſia Dei delectus, & tandem quem finem debeat in dandis conſilijs præ oculis habere, vt recte ſuo munere fungatur.

a S.Tho.1.2. q.8.art.2. Ariſtot. 7. Ethic. c.8.

AD hæc igitur excutienda animaduertẽdum in primis illud eſt, Cardinalem dupliciter poſſe conſiderari ſicuti & quemlibet alium

B hominem.[b] Primum, quatenus particeps eſt rationis, ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus: quod ei cum alijs vniuerſis hominibus commune eſt. Secundo, quatenus ad hunc vitæ ſtatum a Deo vocatus fuit, & ei hoc munus aſſignatum, vt Cardinalis eſſet, & conſulendi functionem exerceret: ſicuti alijs hominibus, Epiſcopis, Doctoribus, Magiſtratibus, Patribus familias, & ceteris peculiaria fuerunt munia a Deo conſtituta, vt quiſque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit.[c]

b S.Tho.1.2. q.63.art.1.

c Epheſ.4.

PRAETEREA conſiderandũ eſt, finem dupliciter accipi poſſe[d], vno modo pro eo, qui vltimus eſt, & nobiliſſimus, & ad quem om-

d S.Tho.1.2. q.1.art.7.

C nes hominum actiones referendæ ſunt, qui Deus eſt, vt cum eo coniungamur, & æterna felicitate poſt hanc peregrinationem in cæleſti patria perfruamur: & hic communis eſt vniuerſis hominibus, quotquot hac luce perfruuntur, quibus aſſiduo curandum, & inuigilandum eſt, vt vitijs fugatis, virtutibusq. apprehenſis, ad Deum bonorum omnium fontem perueniant. Alio modo ſumitur finis pro eo, qui medius eſt, ſeu ſecundarius, ſeu finis ſub fine vocatur; & hic multiplex, & diuerſus eſt, pro vario vitæ genere, hominumq. ſtatu, cum alius ſit Medici, quatenus Medicus eſt, alius Architecti, alius Agricolæ, alius Monachi, & alius Cardinalis finis.

D AT vero nos in præſentia, cum multis modis finis ſumatur, multasq. diſtinctiones Theologi afferant, varieq. de illo diſceptare ſoleant,[e] omiſſis illorum diſputationibus, & opinionibus, id tantum attingemus, quod rei noſtræ magis accommodatum in præſenti eſſe duximus: propterea hunc medium finem conſiderari adhuc poſſe bifariam dicimus: Vno modo coniunctim, videlicet prout refertur, & ordinatur ad vltimum finem, quæ relatio, ſiue ordo omnibus actionibus vniuerſali quadam ratione communis eſſe debet: Alio modo conſiderari poteſt ſeiunctim, ſiue per ſe, videlicet, vt proprius eſt, & particularis vnicuiuſque functionis. Nam cum ſin-

e S.Thom.& Medin. 1.2. q.1.per totã. Nauar.in Manual.prælud.4. & in commẽt. de finibus human.act.

guli vitæ Chriſtianæ ſtatus ita inter homines fuerint a Deo diſtributi, vt vnuſquiſque ſuo officio fideliter ſeruiens, & debitum vocationis ſuæ munus exoluens, Deo placere poſſit; pertinet ſane hic finis ad quoſcumque homines, qui functionem, & miniſterium illis legitime aſſignatum ex charitate exequentes, debitam a Deo retributionem erunt accepturi: & quamuis huiuſmodi retributio non ad hunc finem medium, ſed ad vltimum, qui eſt gloria, pertinere videatur; attamen ſolet Chriſtianus homo ſic in hoc medio verſari, vt interim vltimum etiam reſpiciat, quærens per hunc medium finem ad vltimum illum peruenire. Vnde Apoſtolus ad ſeruos loquens dicebat: *Serui obedite dominis veſtris carnalibus non ad oculum ſeruientes, ſed vt ſerui Chriſti, ſcientes quòd vnuſquiſque quodcumque fecerit, hoc recipiet a Domino.* Et alibi: *Quodcumque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino, & non hominibus, ſcientes quòd à Domino accipietis retributionem.* A B

a Epheſ. 6.

b Coloſſ. 3.

HIC autem finis, quem dicimus medium, & ſecundarium, non negamus alia ratione ſeiunctim tamquam proprium, ac ſingularem cuiuſque miniſterij conſiderari poſſe, quatenus ſcilicet quilque proprio quodam labore, & animi contentione in munere ſibi aſſignato occupatur, quod ab alijs diuerſum eſt, qui alia munia obeunt, ſicuti de pictore loquentes, dicimus illius finem eſſe alterius imaginem repræſentare, & militis pugnare, & agricolæ agrum colere, & præceptoris ſtudioſos docere.

SI ergo finis hoc modo ſumatur, cum quæritur quis ſit Cardinalis finis, quatenus Conſiliarius eſt, diligenter perpendere oportet (ne quiſquam ambiguitate decipiatur) officium Cardinalis, & finem Cardinalis diſtingui maxime inter ſe, cum officium ad media pertineat, quibus finem aſſequimur, finis vero in operis abſolutione conſiſtat: ſicuti igitur agricolæ officium eſt terram colere; finis vero, fruges percipere; & Medici officium eſt congrua ratione morbo mederi, finis vero ægrotum ſanare; ſic dicunt multi officium Cardinalis eſſe, recte conſulere, omni fide, & ſynceritate; finem vero eſſe id, quod ſentit, Principi, & alijs Senatoribus perſuadere; & propterea ſatis Cardinalem officio ſuo facere, cum congruenter loquitur, quamuis finem, qui eſt vtilia perſuadere, non adipiſcatur, cum finis aſſecutio non ſit in hominis poteſtate, quemadmodum & de Oratore dicitur, cuius eſt officium apte tantum dicere ad perſuadendum. D

c Cicer. de inuent. lib. 1. in princ.

HINC colligunt, Cardinalem, qui conſulendi officium fideliter exercere tenetur, debere ſimul & finem illius quacumque poſſit ratione curare, quemadmodum Medicus licet ſanitatem præſtare non

tenea-

A teneatur, cum in eius non ſit facultate, tenetur tamen rationes omnes illas excogitare, & adhibere, quibus ſanitas tutius, & felicius poſſit ſubſequi. Pariter ergo & Cardinalis nihil debebit prætermittere, quominus id, quod ipſe honeſtum, & bono publico ſalutare putat, id tum Principi, tum alijs Senatoribus perſuadere, atque in eorum animis omnino defigere moliatur.

Nos tamen finem Cardinalis, quatenus Conſiliarius eſt, illum proprium eſſe potius arbitraremur, vt boni publici vtilitatem, & Chriſtiani nominis incrementum promoueat. In hoc enim verſari, in hoc elaborare, in hoc induſtriam ſuam exercere, atque huc B conſilia ſua dirigere debet, vt totius Eccleſiæ bonum augeatur, idq. bonum a ſummo Pontifice per eius conſilium non ſolum dignoſcatur, ſed etiam ad effectum, ſalutaremq. exitum perducatur.

Et licet finis operis regulariter poſſit eſſe diuerſus a fine operantis, [a] ſicuti ædificationis finis eſt domus, & ædificatoris finis quandoque eſt lucrũ: & picturæ finis eſt repræſentare imaginem alterius, pictoris vero finis poterit eſſe quæſtus. Attamen in Cardinali Conſiliario ſecus eſt, qui cum teneatur recta, & recte cõſulere, debet etiam vtrumque finem & operis, & operantis ita coniungere, vt publicam vtilitatem in conſulendo reſpiciat, & Deo placere ſtudeat, C nihilq. moliri audeat, quod illius præceptis repugnare videatur, ſperans ſimul per has ſanctas cogitationes ſuas, per hæc ſalubria conſilia, per hanc piam ſolicitudinem, aſſiduosq. labores, fore vt cæleſti Deo placeat, atque æternam illius gratiam valeat adipiſci.

[a] S.Tho. 2.2. q.141. artic.6. ad 1.

TERTIVM MEMBRVM.

Ad conſulendum, auctoritate maxime opus eſſe; & ad eam comparandam, atque exercendam permulta requiri.

SEQVITVR poſt finem explicatum, vt videamus, quid primum ad recte conſulendum ſit Conſiliario enitendum, quæve ad extruendum operis huius ædificium fundamenta ſint iacienda; Ad quod reſpondemus, ex Philoſophorũ, aliorumq. grauiſſimorum virorum ſententia, conſilij explicandi vim, non tam in argumentorum pondere, ſermonis induſtria, pronunciandi ratione, aliove corporis motu, & geſtu conſiſtere, quàm a dicentis auctoritate pendere: ideoq. in hoc præcipue elaborandum, vt qui alijs dicendo vult fidem facere, ea apud illos ſit exiſtimatione, vt illi paucaletiam pronuncianti multa facile credant: nam, vt Ariſtoteles docet, virtus, & mores maxime faciunt ad perſuadendum.[a] Et Cicero, Scauri orationem ſapientis hominis commendans, ait: *Granitas ſumma, & naturalis quadam inerat auctoritas, vt non cauſam, ſed vt teſtimonium dicere putares, quod ad Senatoriam ſententiam aptum maxime videbatur.*[b] Hinc legimus,[c] cum quidam apud Lacedæmonios vitæ ſuſpicione laborans conſilium ſatis vtile, atque honeſtum dediſſet, ſurrexiſſe alium tamquam diſciplinæ publicæ magiſtrum, qui eandem ſententiam ab alio probati nominis pronunciari mandauit, quæ ſtatim a ceteris recepta fuit. Et rurſus, cum quidam homo intemperans ſententiam commodam dixiſſet, eam populus reiecit, Ephori autem eam alteri ſeni probato dicendam dederunt, tamquam ex ſordido vaſe in ſyncerum eam diffundentes, *Tantum*, inquit Plutarchus, *momenti habet in Republica perſuaſio de ingenio hominis concepta.*[d] Et ſanctus Ambroſius in accipiendis conſilijs plurimum valere inquit vitæ probitatem, & virtutum prærogariuam, *Quis enim*, inquit, *in cæno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? quis vtilem iudicet cauſa aliena, quem videt inutilem vita ſua?*[e] *quomodo enim eum potes iudicare conſilio ſuperiorem, quem videas inferiorem moribus?*[f] Itaque Regibus quoque ipſis, qui potentia præcellunt, magnam auctoritatem

A

B

C

a Ariſt. lib. 1. Rhetor. c. 2. & lib. 2. c. 1.

b Cic. de clar. orat.

c Aul. Gell. lib. 18. c. 3.

d Plutarch. in lib. præcept. Rei publ. gerend.

e S. Ambroſ. lib. 2. de offic. c. 12.

f Idem S. Ambroſ. c. 8.

apud

A apud alios ex illorum virtutis, & ſapientiæ opinione accedere, plane conſtat: cuncti enim, vt Oſorius eleganter ſcribit, [a] libenter ſe ad nutum, & imperium illius applicant, quem exiſtimant acute perſpicere quid illis ipſis, qui eius conſilio, & voluntati patent, vtile futurum ſit: vt enim ægroti ſapienti medico, vt vectores ſapienti nauclero, vt milites ſapienti Imperatori; ſic omnes ſubditi ſapienti Regi obediunt: & quidquid ille præſcripſerit, diligenter exequuntur.

[a] Oſor. lib. 6. de Reg. inſtit.

Qvocirca quamuis nos de Cardinalibus Conſiliarijs loquamur, qui, cum meritorum laude, ac virtutum opinione publice vi-
B gere cenſeantur, non videntur alia auctoritatis acceſſione indigere: Attamen, quia inter Cardinales quoque varij pro ſingulorum ætate, rerum vſu, ſcientia, munerumq. adminiſtratione, gradus exiſtimationis haberi ſolent, noluimus prætermittere illum, qui ex animo publice prodeſſe, & alios in ſuam ſententiam trahere exoptat, in eo in primis laborare debere, vt præclaro vitæ ſuæ exemplo, Chriſtianarumq. virtutum choro, eiuſmodi in aliorum mentibus probitatis ſuæ fundamenta iacta tueatur, quæ ſermonem præueniant, & fidem ſibi, antequàm loquatur, iuſte comparare incipiant.

Nec vero ſatis eſt Cardinali Conſiliario hæc ſola probitatis, at-
C que innocentiæ apud alios exiſtimatio, quàm Gentiles quidã auctores ad bene perſuadendum ſufficere dixerunt, [b] ſed opus eſt, eum talem prorſus re ipſa exiſtere, videlicet bonum ac iuſtum. [c]

[b] Ariſt. Rhet. lib. 1. c. 2.

Qvod ſi præterea quæratur, quibus nam præcipue rationibus hæc veræ, ſolidæq. exiſtimationis auctoritas poſſit comparari; Reſpondebit fortaſſe quiſpiam quod modo attigimus, id ſcilicet religione, vitæ anteactæ puritate, integritate, conſtantiaq. acquiri. Hoc autẽ plane non negamus: verum dicimus, hoc ipſum non propriũ, ac ſingulare Cardinalium præſidium in conſulendo futurũ eſſe, cum ceteris quoque omnibus, qui dicendo aliquid obtinere cupiunt, id
D commune eſſe agnoſcamus: Nam & concionatores, publici profeſſores, aduocati, patresfamilias, parochi, magiſtratus, rei ad iudicium delati, omnesq. gratiam a Præfectis impetrare, aut pœnam auertere cupientes, hoc maxime morum & probitatis pondere, ſi ſapiunt, ſeipſos munire, & cauſam ſuam adiuuare ſolent; ita vt hoc auctoritatis præſidium omnibus, qui publice, vel priuatim dicturi ſunt, ad fidem faciendam, maxime opem afferre non ſit dubitandum.

[c] S. Chryſoſt. hom. 40. in S. Matth. Quintil. lib. 12. c. 1. Aegid. lib. 3. de Reg. Princ. c. 18. & lib. 1. cap. 5.

Qvare præter hoc, quod omnibus aliquid flagitantibus, aut procurantibus quodam modo commune eſſe ſolet, afferendum ali-

quid aliud videtur, vnde ipſi Cardinales magis excitari ad indu- A
ſtriam ſuam exercendam debeant, vt hoc Conſiliarij munus eo fru-
ctuoſius, & ſolleius poſſint obire.
Illud autem eſt, vt ante omnia bonum illud, quod alijs volunt
perſuadere, id ſibi primum in animo defigant: nam cum Chriſtia-
na diſciplina nos non aliorum more loqui permittat, qui tamquam
hiſtriones terrent alios dicendo, ſed ipſi nihil timent; dolere ſuadent
alijs, & ridet intus eorum conſcientia: commendant reformationẽ
morum, & ipſi nihil minus cupiunt; immo cum eadem diſciplina,
a S. Chryſoſt. in hom. 43. in Matth. vt ait ſanctus Chryſoſtomus, [a] præcipiat, nihil quemquam ab eo di-
uerſum loqui, quod intus ſentit: & ſi ſuadet alijs, ipſe iam ſit per- B
ſuaſus, & omne quod loquitur, interius didiciſſe, guſtaſſe, & expe-
rimento probaſſe debeat: propterea Cardinales, quo ſublimiore in
gradu ſunt poſiti, eo magis hoc ipſum præſtare oportet, vt cum ad
id, quod bonum eſt, & Eccleſiæ catholicæ vtile ſuadendum acce-
dunt, ipſi eiuſdem boni amore ſint inflammati. Ad quod præſtan-
dum habent illi peculiaria multa adiumenta, quæ alijs non æque
ſuppetunt, ideoq. eo arctius obſtringuntur. Nam præter ea, quæ a
ſanctis Patribus, alijsq. eruditis viris litteris mandata fuerunt, quibus
Cardinalis ingenium, ac ſpiritus alacritas plurimum ad id, quod
b Petrus Damian. in ſerm. de dignit. Romam. Eccleſ. S. Bernard. de conſider. lib. 4. August. Valer. Card. Veron. in lib. Cardinalis, et Papiẽ. in varijs epiſt. agimus, poteſt accendi. [b] Sunt quædam alia propria, atque adeo cõ- C
iuncta eidem Cardinali, vt cum hæc quotidie ante oculos illius ver-
ſentur, illum aliunde admoneri vix neceſſarium eſſe arbitremur: ſi-
cuti enim, qui copioſum domi theſaurum habet, fruſtra foris diui-
tias quærit: ſic purpura, qua Cardinalis induitur; ſacer pileus, gale-
rus, totusq. Cardinalitius amictus, nil aliud eſt, quàm aſſiduus mu-
neris illius, rerumq. gerendarum monitor, & interpellator: quem-
admodum enim Deus cum mandata populo dediſſet, voluit præte-
rea ea varijs ſignis in ipſis etiam veſtimentorum fimbrijs repræſen-
tari, ne mandatorum obliuioni excuſatio vlla relinqueretur, dicens:
Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, D
ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium man-
c Num. 15. & Deut. 22. *datorum Domini:* [c] Sic Cardinalitius habitus ſanguineum referens co-
lorem, omniaq. eius inſignia, nil aliud, quàm veluti ſymbola quæ-
dam, debitam ab eo fidem, religionem, iuſtitiam, publicæq. rei ze-
lum, vſque ad ipſam ſanguinis effuſionem commemorant.
POST hæc nominis huius CARDINALIS appellatio, quo ille
ſe inſignitum agnoſcit, ac ſacroſancta ordinis eiuſdem inſtitutio,
cui ſe adſcriptum videt, debet illum ſine dubio ſingulas in horas
acerrime ſtimulare, non dico ad ſingularem tantum morum excel-

P lentiam,

A lentiam, ac perennem innocentis vitæ diſciplinam, ſed etiam præcipue ad hoc ipſum, quod publice profitetur conſulendi munus fideliſſime, ac rectiſſime exercendum. Si enim Dux ille, cum recordabatur ſe Lacedæmonem eſſe, mirifice ſtatim ad dimicandum, & pericula omnia quantumuis grauia ſubeunda vehementer incitari ſolebat: quonam modo ille, qui ſe S. R. E. Cardinalem eſſe videt, continere ſe poteſt, quin ad ea, quæ ſunt præcipua gradus huius tam excelſi munia, totus exardeſcat? Nullum ſane poſt hominum memoriam collegium cuiuſuis ordinis quocumque in loco, aut quouis tempore vmquam in vniuerſo terrarum orbe extitiſſe legimus, quod

B adeo paucis conſtans Collegis, tam multos ſanctitate, miraculis, multiplici ſcientia, animi magnitudine, vitæ integritate, rerumq. gerendarum gloria protulerit, quales in ſacro Cardinalium cœtu floruiſſe, auctorum monumenta teſtantur.[a] Nam ex quo tempore ius deligendi ſummum Pontificem ad ſolum Cardinalium ordinem fuit delatum, vſque ad Sixti IIII. aut circiter ætatem; ipſorum Cardinalium Collegium ſingulis ætatibus vix triginta numerum attigiſſe comperiemus;[b] & tamen incredibile dictu eſt, ex tam modico ſemine multiplices adeo, ac proceras, generoſaſq. & fructibus fœcundas arbores exiliſſe, quæ omnes Gentes, & Nationes virtutum

C ſuarum fructu repleuerint. Quot enim ex Cardinalium ordine miraculis illuſtres? quot in Sanctorum numerum relati? quot ſcientiarum omniũ genere clariſſimi? quot virginitatis laurea inſignes? quot ſacrarum religionum inſtitutores? quot vitæ exemplo, cultus auſteritate, ſæculi contemptu, Eccleſiaſticæq. diſciplinæ zelo admirabiles? quot rerum pro Dei gloria geſtarum bello, paceq. magnitudine, non ſolum eximij, ſed hoſtibus etiam tremendi? quot Regijs virtutibus adeo præcellentes, vt publica ſic vtilitate expoſcente, a ſacro Galero ad ampliſſimas populorũ adminiſtrationes immortali eorum cum gloria fuerint vocati?[b] Nec ex Italia ſolum, ſed ex

D Gallia, Germania, Hiſpania, Luſitania, Sarmatia, Aphrica, Græcia, Scythia, India, atque vniuerſis terrarum angulis adeo frequenter hi prodiere, vt eorum memoria, cum apud permultos auctores[c] ſit valde celebris, ſuperuacaneum ſit, eam a nobis repeti, præſertim cum illam nuper vir doctrina, & Chriſtiana pietate præſtans ſuis Commentarijs teſtatam reliquerit.[d]

v. Nec vero quiſquam nobis obijciat, prioribus forte ſæculis aliquos in eodem Cardinalitio cœtu extitiſſe, qui non æqualem ſuperioribus exemplis vitam egerint, atque a virtutum ſplendore interdum degenerarint: Nos enim non omnes Angelicam fuiſſe perfe-

ctionem

a Onufr. Panuin. de Epiſcop. & Diacon. Card. fol. 60.

b Prout fuit Henric. Card. ad Regnum Lvsit. anno 1578. & Ferdinand. Medices ad magnũ Hetruriae Ducatũ anno 1587. qui adhuc ſuperſtes, & florentiſſimus viuit.

c Pau. Corteſ. de Card. lib. 1. c. vlt. Hieron. Garimber. Epiſc. Galeſ. de fatt. memorabil. Pontiſ. & Card. Onufr. Pãuin. de Cardin. P. Alphõſ. Ciacon. de Pontiſ. & Card. & cõplures in lib. Hiſt. General. S. Dominici par. 1. lib. 3. c. 39 & in lib de orig. Relig. S. Franc. fol. 77.

d Tho. Bozz. de ſign. Eccleſ. to. 1. lib 6. c. 8. & lib 9 c. 5. & lib. 11. c. 6.

ctionem adeptos profitemur, ſed donec viatores fuerunt, quis miretur potuiſſe aliquos humanæ imbecillitatis miſerias experiri? A variis ſiquidem ſacrarum litterarum exemplis docemur, etiam eos, qui a Deo ipſo electi fuerunt, vt alijs præeſſent, miſerabiliter aliquando lapſos fuiſſe: ſic enim Sauli,[a] ſic Salomoni accidiſſe videmus:[b] ſic Nicolaum legimus[c] inter ſeptem Diaconos Spiritu ſancto plenos a fide poſtea defeciſſe: ſic in Apoſtolico ipſo Senatu (tremendo quidem omnibus exemplo, ſed ſumma Dei prouidentia) Iudæ contigiſſe nouimus, vt omnes perpetuò timere, ſibiq. ipſis diffidere diſcāt; Nam, vt ſancti Ambroſius, & Gregorius affirmant, Permittit quandoque Deus, eos, qui ſapientiores, aut ſanctiores videntur, miſerę prolabi, vt ceteri humiliores, & cautiores reddantur, ſiue vt aliorū imbe- B cillitatis misereri diſcant;[d] ſiue vt maiori ſpiritu ac feruore ad pœnitentiam reſipiſcant, quod in Petro Apoſtolorum Principe, Chriſtiq. ipſius Vicario declaratum fuiſſe conſtat. Quare ſi & in poſterum etiam permitteret Deus, aliquos ex Senatorio noſtro ordine infirmitatis humanæ labe quapiam præ ceteris interdum vexari, ſapientiæq. normam prætergredi, non eſt, cur quiſquam Collegij dignitatem in diſcrimen adduci, aut ex aliquorum licentia, atque erratis, reliquorum decus, ac ſplendorem vlla ex parte obſcurari putet.

a 1. Reg. 11. 22. 31.
b 3. Reg. 11.
c Act. 6. & Apocal. 2.
d S. Ambroſ. ſerm. 47. de fide Petri. S. Gregor. homil. 21. in Euangel. & S. Aug. lib. 3. de doctr. Chriſtiana cap. 22. cap. conſiderādum, & c. fidelior. 50. diſt. S. Auguſt. de Agone Chriſtian. c. 30.

Vt igitur ad propoſitum reuertamur, quicumque ſe huius Se- C natorij ordinis membrum, & collegam intuetur, non indiget extrinſecus alijs rationibus, ſeu argumentis, quibus ad rectè conſulendum, & Chriſtianæ Reipublicæ bonum adiuuandum erudiatur. Habet ſiquidem ante oculos innumera fratrum ſuorum exempla, in quorum veſtigijs idem inſiſtens, facile ei erit ad eandem cum illis gloriæ laudem peruenire.

Vervmtamen vt ad rem propius accedamus, ſi quis quærat quodnam præcipuum, potiſſimumq. ſit caput, huius auctoritatis a Conſiliario exercendæ; Reſpondemus, primarium huius (vt ita dicamus) conſultorij ædificij lapidem, illum omnino eſſe, vt Cardi- D nalis certo ſciat, ſibiq. plane perſuadeat, ampliſſimum hunc dignitatis gradum, non ſine diuino inſtinctu, atque afflatu in ſancta eius Eccleſia inſtitutum fuiſſe, ad ſummum Pontificem, ac Chriſtianam Rempublicam adiuuandam. Nam ſicut in corpore humano membra omnia miro ordine ab æterna Sapientia fuerunt diſtributa, & ſua oculis, manibus, auribus, ac reliquis omnibus peculiaris functio aſſignata, vt ſingula corporis incolumitati inſeruirent: ſic Chriſtus Dominus in myſtico Eccleſiæ ſuæ corpore varios ſtatus, atque officia pro temporum ratione conſtituit: alios enim Prophetas, alios

Apoſtolos,

A Apoſtolos, alios Euangeliſtas, tum alios Cardinales, alios Epiſco-
pos, alios Parochos eſſe voluit, exigens a ſingulis vt propria munia
ad ſanctæ Eccleſiæ, cuius caput eſt ſummus Pontifex, vtilitatem, ac
dignitatem exerceant.

QVAPROPTER, cum Cardinalitius gradus inter cetera eius of-
ficia, conſilij potiſſimum cauſa fuerit inſtitutus, vt ſummus Roma-
nus Pontifex in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ, illius fide, pru-
dentia, ac ſedulitate adiuuetur, duo hinc ſequuntur, quæ Cardina-
lis in mente ſua defixa perpetuo tenere debet. Primum eſt, hunc ip-
ſum honoris gradum, quo ſe ornatum intuetur, nullis ſuis meritis,
B ſeu nobilitati, aut humanis ſuffragijs eſſe adſcribendum, ſed vni Deo
acceptum ferendum, atque adeo ad diuini potiſſimum nominis
gloriam eſſe tranſigendum. Nam ſicuti fructus agri, & vineæ non
cultori, aut villico, ſed illius Domino debetur: ſic dignitatis hujus
commoda, & priuilegia ad eius præcipue inſtitutorem, & patronum
eſſe deferenda, iuſtitiæ ratio ſuadet.

ALTERVM eſt, vt poſtquam ad boni publici, & Chriſtianæ re-
ligionis incrementum, fuit Conſiliarius inſtitutus, proindeq. hoc
munus ſuſcipiendo, ad id potiſſimum ſe ipſum obſtrinxit, ideo in
hoc ipſo omnem ſuam induſtriam, & ſolicitudinem in primis ad-
C hibendam putet. Nam quemadmodum is, qui militem a nobili-
tate, a diuitijs, a doctrina, moribuſve commendaret, virtutem ve-
ro bellicam, & fortitudinem, quæ in milite præcipue ſpectanda eſt,
prætermitteret, ridiculum ſe præberet: ſic Cardinalium munus cum
in dandis recte & fideliter conſilijs in primis verſetur, perſuadere
ſibi omnino vnuſquiſque debet, quamcumque laudem, quæ ſibi
aliunde, aut a prudentia, aut ab eruditione, aut a generis ſplendo-
re, aut a vitæ integritate, aut ob magnatum rerum vſum tribui poſ-
ſet, valde minui, & obſcurari, ſi hac vna careat recte conſulendi ſa-
pientia, atque optimorum morum, quam profitetur ingenuitate.

D QVINIMMO ſicut in olympicis ludis non pulchrior, non or-
natior, non ſapientior, non nobilior, præmium ferebat, ſed qui actius
pugnabat, quoniam ad certandum non ad alia declaranda athletæ
erant conuocati: ſic cum in Chriſtiana militia peculiarem Cardi-
nali locum, & munus, in quo ſe exerceat, Deus aſſignauerit, ve-
rendum eſt quo tempore villicationis ſuæ ratio ei erit reddenda, ne
ſuccumbat, ſi hoc conſulendi officium cumulate non expleuiſ-
ſe inuentus fuerit, & tamquam inutilis operarius, qui talentum
ſibi creditum abſconderit, a facie Domini ſui (quod abſit) reij-
ciatur.

HIS

His ita poſitis, & tamquam radicibus in Conſiliarij animo alte defixis, quamuis certum ſit, ad reliqua, quæ ad dandum conſilium ſpectant, cumulate præſtanda, ſatis inde aditum patefieri; tamen, vt eo plenius ſi quando neceſſe eſſet, hinc Conſiliarius ea haurire poſſit, quæ nos præcipue obſeruanda in conſilio recte dando eſſe ducimus, placuit nunc Sanctorum Patrum veſtigia ſequentes, nonnulla adiungere, quibus optima Cardinalis voluntas, ac ſtudium bene de Christiana Republica merendi, ac Deo ſeruiendi, non mediocriter dirigi poſſit, & adiuuari. A

B

QVARTVM MEMBRVM.

Tria Cardinali ad recta, recteq. conſulendum, eſſe neceſſaria; Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.

C

INTER multa, quæ a varijs auctoribus de conſilio ferendo ſcripta eſſe cognouimus, cum quædam ad ea pertineant, quæ ſub conſilio non cadunt,[a] quædam ad ea, quæ in conſilio fugienda ſunt, & quædam ad alia, quæ in rebus conſultandis opportuna videntur.[b] Nos ea quærentes, quæ conſilij vim rectamq. eius moderationem, maxime adiuuare poſſunt, ac breuitati ſeruientes, ex præclaris multorum ſententijs, eam potiſſimum, quæ a S. Gregorio Nazianzeno prodita eſt, excerpſimus, qui tria recenſet, quæ bonum D Conſiliarium reddunt: his enim paucis, ſi accurate eorum vis expendatur, integra, ac perfecta Conſiliarij functio continetur.

a Ariſt. 3. Ethic. cap. 3. & lib. 6. c. 9.

b Greg. Nyſſ. ſiue Nemeſius lib. 5. de Homine c. 5. Damaſcen. lib. 2. de orthod. fide c. 22. S. Greg. lib. 2. Moral. c. 36. S. Tho. 1. 2. q. 14. per tot. et 2. 2. q. 51. & ſeq. Aegid. de Regim. Princip. lib. 3. c. 17. & ſeq.

ILLE igitur in carminibus, quæ inſcribuntur, περὶ ἀρετῆς ſiue περὶ ταπεινοφροσύνης, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας, ſermonem ad hunc modum inſtituit.

Τριῶν γὰρ ὄντων, ὡς λέγουσιν οἱ πάλαι,
Οἷς τὸν ἀγαθὸν σύμβουλον ὁπλίζειν χρεών.
Ἐμπειρίας τε, φιλίας τε, καὶ παῤῥησίας
Τούτων ἂν οὐδὲν ἡμῖν εὕροις ἐνδέον.

Ἐμπειρίας

182

A Ἐμπειρίας μὲν εἰς τοσοῦτον ἥκουσα,
Ὅσον περ εἰκὸς τοὺς πονήσαντας μακρὰ
Χρόνῳ τε προσλαλήσαντας σοφῶν βίβλοις
Θεοπνεύστων δογμάτων λόγοις πηγῇ
Γλυκείᾳ σώφροσί τ' ἀρυσίμῳ.
Ὧν καὶ βάθος τι μικρὸν ἐξηντλήσαμεν.
Τῆς δευτέρου δ' ἂν εἴποιν εὐνοίας λέγω
Πίστις μεγίστη. ταῦτα γὰρ σοὶ βούλομαι.
Ἃ πρόσθ' ἐμαυτοῦ φίλτατα παρθέσηκα
Ἡνίκα λογισμοὶ κινδύνοις συνέδραμον
Πικρᾶς θαλάσσης. οἷς συνήφθην πρὸς θεόν.
Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας.
B Παρρησίας δὲ μὴ λάβοις πεῖραν ποτὲ
Μήτ' ἂν ἡμᾶς μήτε τούτων σοὶ ξένων
Ἀλλ' οὐδὲ λύπῃ τοῖς ἐμοῖς πεισθεὶς λόγοις.
Ἔσῃ γὰρ αἰνῶν, οὐ ψόγων ἐπάξιος.

Quorum carminum hic in ſumma eſt ſenſus: Tria eſſe, quemadmodum veteres dicunt, quæ bonum Conſiliarium reddunt: Rerum peritiam: Beneuolentiam: & Libertatem loquendi.

Horvm igitur ſingula perſequentes, vt eo clarius explicentur, C illud in primis animaduertendum ducimus, hoc S. Nazianzeni tãquam axioma, cum multis ſapientum ſententijs, & pronunciatis, alijs de rebus prolatis, facile conuenire. Illi enim tradiderunt [a], humanas actiones, vt a nobis feliciter perficiantur, tria requirere, quorum primum eſt, Scire, tum Velle, tum Posse, hincq. dicebat Baldus, [b] quod & alij Doctores ſæpe vſurpare ſolent, tria eſſe, quæ regunt omnem humanum actum, ſcientiam, voluntatem, & potentiam. Primum enim præcedit intellectus, qui res inueſtigando, earum cognitionem aſſequitur: Poſt ſurgit voluntas, quæ præcedente hoc lumine excitata, fertur amore, quaſi proprio pondere D in rem cognitam: Inde cum eam poſſidere concupiſcat, ſuccedit poteſtatis vis, quæ impedimenta ſubmouet, ita vt quod cognitum, ac dilectum eſt, prompte adipiſci homo valeat.

Hæc tria in Conſiliario exigi, S. Nazianzenus quamuis alio loquendi more vtens, oſtendit: Primumq. exorditur a rerum cognitione, duplicem illam ſcientiam complectens, quæ ſpeculatiua, & quæ practica dicitur, vt infra declarabitur. Secundo beneuolentiã, ſeu charitatem nominat, quæ ad voluntatem refertur bene faciendi, ac iuuandi cupidam. Tertium addit, libertatem loquendi, non quòd hæc propriè ſit potentia illa, quæ ſublatis impedimentis exequitur,

a Plat. in Gorgia, poſt med. Ariſt. lib. 5. Polit. c. 9.

b Baldus in l. multum. C. ſi quis alter. vel ſib.

quod cupit, ſed quia ſicuti poſt conceptum ſalubriter fœtum, ac poſt vterum ferendi laborem, reſtat tantùm, vt partus feliciter in lucem edatur; ſic & Conſiliarius poſt rem bene, matureq. examinatã, poſt accenſam illius ad commoda publica voluntatem, nihil aliud reliquum habet, quàm vt omni trepidatione, aut periculi ſuſpicione fugata, aperte, & fideliter animi ſui ſenſum in publicum emittat: quod quidem per dicendi libertatem facile aſſequetur. A

Congrvvnt præterea eadem S. Nazianzeni verba cum ijs, quæ alij ſapientes tradiderunt, [a] dicentes, tria requiri in homine, vt fides illius verbis adhibeatur, quæ ſunt prudentia, beneuolentia, & virtus: Prudentia, vt res bene intelligat, earumq. vſum, ac peritiam teneat: homines enim facile credunt ijs, qui res optime perſpectas habent. Secundo, beneuolentia, quoniam illis etiam credi ſolet, qui nos diligunt, & nobis prodeſſe cupiunt. Tertio, virtus, quoniam ab ijs quoque facile perſuademur, quos bonos eſſe, & nullatenus mentiri exiſtimamus: quæ tria etiam hic a S. Nazianzeno commemorantur. Nam primo ſcientiæ mentionem facit, qua res dignoſcuntur: cum beneuolentiæ, per quam alijs prodeſſe quæritur: demum libertatis loquendi, quæ id efficit maxime, vt inducantur homines nobis ad credendum, quippe, qui vbi vident virum aperte loquentem, & nihil prorſus abſcondentem, aut ſimulantem, facile ſibi perſuadent illum, & virtutem re ipſa colere, & eandem verbis extrinſecus profiteri. B C

[a] Ariſtot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

His igitur ita præmiſſis, nunc primum illud aggredimur, quod S. Nazianzenus a Conſiliario exigit, nimirum cognitionem, ſeu peritiam earum rerũ, ad quas tractãdas eſt acceſſurus; & quamuis vtatur verbo, ἐμπειρίας, quod experientiam potius ſonat, attamen in ſequentibus carminibus, quæ ſupra attulimus, apparet, eum latius extẽdere hoc nomen, cum loquatur de eo, qui in ſapientum libris, & orationibus, & diuinis dogmatibus verſatus eſt, quod ad ſpeculationem pertinet: & propterea nos, rerum peritiã diximus, quæ vtramque ſcientiæ partem, tam contemplando, quàm experiendo, complectitur. D

Inquit ergo hanc peritiam eſſe Conſiliario neceſſariam: quoniam ſi quiſque artifex inſtrumenta noſſe debet, quibus eſt vſurus, & mercator irridendus eſſet, qui quale ſit plumbum, quale aurum, quale vitrum, aut margarita non diſtingueret; ſic fruſtra Conſiliarij nomen ſumit, qui in rebus gerendis hoſpes eſt, & peregrinus: vnde veteres dicebant, caput eſſe ad conſilium de Republica dandum, noſſe Rempublicam, [b] cum nemo de ijs rebus ſapienter diſſerere, aut alijs rectum dare conſilium poſſit, quas non nouit, & tritum illud eſt,

[b] Cic. lib. 2. de orat.

Sulpitio

A Sulpitio olim vitio datum fuiſſe, quòd ius ciuile ignoraret, in quo verſabatur.[a] Nam, vt ille ſcripſit; *Sicut ſi quis grammaticum ſe profeſſus, barbare loqueretur: aut ſi abſurde caneret is, qui ſe haberi vellet muſicum, eo turpior eſſet, quo in eo ipſo peccaret, cuius ſcientiam profiteretur*: ſic Cardinalis in dandi cõſilij ratione peccans, hoc turpior erit, quòd in officio, cuius magiſter eſſe debet, labitur, artéq. Conſiliarij profeſſus, in conſulẽdo delinquit.

a *L.2.ff.de origin.iur.* [*Cic.2. Tuſcul.*

ATQVE hoc quidem adeo neceſſarium eſſe nemo non videt, vt qui huius cognitionis expers eſt, alienum potius locum occupare cenſeatur, ita vt muneris huius minus recte, legitimeq. peracti rationem Deo reddere teneatur, cum ſinguli ea nota habere debeant,

B quæ ad eorum ſtatum, vel officium pertinent: vnde Apoſtolus Corinthios monebat: *Videte vocationem veſtram*:[b] alioquin peccant peccato, quod ex ignorantia oritur: quam Theologi vincibilem & craſſam appellant, quia ſcire quilibet tenetur, quod officij ſui eſt, & ſi neſcit, & exercet illud,[c] dicitur actum committere præſumptionis, ſeu vanæ gloriæ.[d] Quòd ſi quis quærat, qua ratione poſſit ſe Conſiliarius ad hæc cognoſcenda comparare, vt ſe idoneum muneri ſuo reddat; Reſpondemus primo, exemplum Salomonis imitandũ; qui ad gubernationem populi acceſſurus, ante omnia a Deo opem ad exequendum officium ſuum poſtulauit, mirificeq. ideo illi placuit;[e]

b *1.Cor.1.*

c *S.Tho.1.2. q.76. artic.1. & 2.*

d *S.Tho.2.2. q.130. et q.132. & Nauarr. in c. inter verba, nu.18. 11.q.3.*

C nam, vt ait S. Iacobus: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum*;[f] Vnde Dauid tam ſæpe Deum rogabat, vt illi ſenſum aperiret, dicens: *Seruus tuus ſum ego, da mihi intellectum*.[g] Et: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam*.[h] Et illud: *Illumina oculos meos*;[i] Et Tobias: *Omni tempore benedic Deum, & petas ab eo, vt vias tuas dirigas, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant: ipſe enim dirigit conſilium hominis*;[k] Et Salomon ſæpe: *Dominus dat ſapientiam, & ex ore eius prudentia, & ſcientia*;[l] quam ſcientiam Deus largiri illis ſolet, qui mentem gerunt caſtam, & diuini nominis zelo accenſam, non ſua quærentes, ſed quæ illius ſunt.

e *3.Reg.3.*

f *Iacob.1.*

g *Pſalm.73. & 125.*

h *Pſal.42.*

i *Pſal.12.*

k *Tob.4.*

l *Prouer.2.*

D POSTHAEC, quoniam hoc diuinum lumen non dormientibus, ſed vigilantibus, & laborãtibus infundi ſolet: propterea non omittẽdum eſt, duplicem hanc eſſe rerum cognitionem, qua Conſiliarium præditum eſſe oportet, alteram, quæ ſpeculando, meditando, legẽdo, diſſerẽdo acquiritur, qua res in vniuerſum quoad eorũ naturas, quod aiunt in abſtracto, iudicantur. Et hæc quo plenius, ſubtiliusq. inueſtigatur, eo purior, firmior, & diffuſa magis ſe nobis oſtendere ſolet: ille enim dicitur peritiam rerum ſpeculãdo acquirere, qui eas penitus perſpectas habet, & præſertim nouit ad quem finẽ a Deo fuerint hæc, quæ conſpicimus, creata: ad quẽ vſum diuitiæ, honores, magiſtratus,

potentia, filij, familiæ, ſtudiaq́; ac alia huiuſmodi inſtituta: ſiquidē Gentiles, ac Philoſophi, & ſi multa nouerint, non tamen perfecte, & integre illorum notitiam ſunt adepti, quia finem, ad quem præcipue ea eſſent condita, prorſus ignorabant: ſicut ſi quis ingrediens officinam multis eam, ac præclaris inſtrumentis refertam videret, ſed quorſum illa fabrefacta eſſent, neſciret, non ſane inde erudiretur, ſed illius potius mens confunderetur. Altera deinde eſt cognitio, quæ ſingulares rerum circumſtantias, & contingentia varia in humanis actionibus conſiderat, quæ πρακτική, quòd ipſo perficitur actu, appellatur: & hæc rebus adminiſtrandis, populorumq. gubernationi maxime prodeſſe ſolet. Vtramque igitur neceſſariā eſſe minime eſt dubitandum. & vt ad particularia quædā deſcendamus, quæ magis vtilia eſſe ſolent: cum Cardinalis non ſolum ſit Conſiliatius Pontificis Maximi, quatenus Pontifex eſt, verumetiam quatenus eſt Princeps, ideo duo erunt præcipue rerum genera, in quibus ipſe defigere ſtudiū ſuum debebit: Aliæ, quæ pertinent ad dandum cōſilium, vt ſummo Pontifici; aliæ ad dandum conſilium, vt Principi. In primo enim genere, lectionem ſacrarum Scripturarum, Conſtitutiones ſummorum Pontificum, ſacroſancta Conſilia, Patrum decreta, vitas Sanctorum, Eccleſiaſticā hiſtoriam, Libros de Ritibus ſacris: iuris Pontificij monumenta: Exempla clarorum virorum, aliaq. huiuſmodi multa nota habere non prætermittet: In alio, ea, quæ ſpectant ad Ditionem ipſius Pontificis, & præſertim quinque illa capita rerum ab auctoribus commemorata, [a] quibus, vt plurimum, conſultationes publicæ contineri ſolent; de bello, & pace: de vectigalibus: de annona: de legibus: de præſidio militum, & de alijs huiuſmodi, vnde Reipublicæ vtilitas paratur, & augetur, quibusq. Conſiliarij Regum inſtructi eſſe ſolent, diligenter ſcrutari, atque euoluere ſtudebit, ac potiora quædam in proprios commentarios referre, vt tamquam pretioſam ſupellectilem ad manum paratam habeat, quam, cum vſus venerit, ſtatim depromere queat. Quin Aulicos nōnullos ſelectiores viros, omni doctrinæ genere ornatos, rerumq. vſu peritiores, interdum in familiaribus colloquijs ſecum adhibere curabit; vnde multa ad rem pertinentia, nec litteris mandata, plenius poterit haurire. In ſummaq. id ſecum ſtatutum habeat Cardinalis, adeo ſibi multiplicem hanc rerum cognitionem eſſe neceſſariam, vt ideo a Doctoribus dicantur Cardinales in ſacro Conſiſtorio locū cæleſtium Cherubim obtinere, quod nomen exponitur ſcientiæ plenitudo, ſeu multitudo, [b] quia ſcire illi debent omnia, quæ ad optimā Eccleſiæ militantis gubernationē, cuius ipſi ſunt cardines, pertinent, [c]

A B C D

a Ariſtot. 1. Rhetor. 4.

b S. Hierony. epiſt. 103. ad Paulin.

c Caſſan. Catal. glor. mūd. in 4. par. in 1. conſider. verſ. quidam ſunt.

A SECVNDVM, QVOD A S. NAZIANZENO requiritur, cum ad voluntatis affectionem pertineat, antequã de eo loquamur, illud prænotandũ cenſuimus, Græce hanc appellari ab eo φιλίαν, quæ accipi ſolet pro amicitia: deinde cum idem ſanctus hoc verbum latius explicat in carminibus ſequentibus, appellat εὔνοιαν, quod eſt beneuolentia, dicens, τὸ δεύτερον δ' αὖ εὔνοιαν, λέγουσι καὶ ἀγάπην: interpretes vero Iacobus Bilius vir valde eruditus, vertit charitatem, ac bis idem verbum repetit, ductus forte ex verbis ſequentibus eiuſdem Sancti, qui loquẽs de hoc amore per varia pericula, ait: εἰς πολλὰς φιλίαν τρέψειν φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας. hoc enim proprie conuenire videtur BENEVOLENTIA.

B charitati, quæ nos iungit Deo. Quapropter, cum hæc tria verba, Amicitia, Beneuolentia, Charitas, ſi ſtrictim accipiantur, partim aliquid inter ſe commune habeant, partim inter ſe differant; [a] Nos hoc loco ad mentem potius ſancti reſpicientes, ſimulq; horum verborum vim coniungentes, ſumimus hunc ipſum mentis affectum pro voluntatis ſtudio cum virtute coniuncto, illos non ſolum externis bonis, ſed etiam ſpiritualibus iuuandi, quibus conſilia dantur: quæ quidem affectio magnam ſecum præclariſſimarũ rerum cohortẽ ducit.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 23. artic. 1. & q. 27. art. 2.

IN primis enim ea omnia excludit, quæ puto, ſyncero q; amori aduerſantur, ne ſcilicet aliquis vnquam quidquam Reipublicæ noC xium, aut quod dedecus afferre poſſit, ſiue quod minus honeſtum, aut iuſtum aliqua ſpe gratiæ, aut ambitionis adductus, ſiue periculi metu deterritus, vel quocumque proprij amoris velo obcæcatus, conſulere audeat: vnde olim apud Athenienſes quoties aduocabatur concio, legimus, præconem maxima voce, horrendisq. verbis dirum exitium illi, atque eius poſteritati imprecari ſolitum, qui malum, perfidumq. conſilium Reipublicæ dediſſet. Et quamuis hoc nequitiæ genus a ſacroſancto Conſiſtorio noſtro omnino exulet, quia tamẽ certus eſſe nemo poteſt, futuris quoque temporibus illud ab omni prorſus horum malorum periculo immune extiturũ, ideo memoranD dum duximus, Cardinalis partes eſſe, cum ad ſententiam dicendã acceſſurus eſt, hoc ſibi primũ in animo ſtatuere, Deumq. vehementer orare, ne ſibi quidquam excidat, quod publicæ cauſæ nocere poſſit.

DEINDE vero excitatur ex hoc ſtudioſo volũtatis affectu, ſtrenua quædam alia in illius corde cogitatio, quantas ſcilicet Deo gratias habere debeat, qui talem ei ſtatũ, & vocationem largitus fuerit, qua tantum poſſit, & publico commodo, & ſibi ipſi proficere, ideoq; præſentem occaſionem tamquam diuinitus ad cæleſtem gratiã promerendam oblatã, ſummo animi ardore amplectendam ſtatuet.

PRAETEREA ſummam hinc etiam ſibi apud alios exiſtimatio-

nem, ac mutuam beneuolentiam acceſſuram proſpiciet, qui viden- A
tes commune bonum, publicæq. rei vtilitatem, cum veritatis purita-
tem, religionis ſanctitatem, fidei, pietatis, ac conſcientiæ laudem ſibi
præ alijs omnibus rebus potiorem eſſe, ſeq. honeſtatis, & dignitatis
ſtudiũ cuicumque politicæ prudentiæ, iniuſtæve vtilitatis ſtudio an-
teferre; facile illius exemplo ad virtutem poterunt excitari, atque ad
Chriſtianæ Reipublicæ propagationem eò vehementius accendi.

SED qui præcipuus beneuolentiæ huius fructus in conſulendo
dignoſcetur, ille proculdubio erit, ſi animi ſui ſtudium eò intendat,
vt eius conſilia Deo placeant, & quidquid ille dicendo, hortando,
ſuadẽdove locuturus eſt, id cum ſancto Dei beneplacito, quod cha- B
ritatis proprium eſt, conueniat. Sic enim cumulatus illius cogitatio-
ni ſe fructus exhibebit, vbi conſilio ſuo non ſolum diuini nominis
gloriæ, ac ſanctæ Eccleſiæ dignitati, ſed propriæ etiam ſalutis com-
modo, atque æternæ ſuæ felicitati proſpici poſſe ſentiet.

QVORSVM enim tot incommodis & periculis ſe exponere?
quorſum Conſiſtorij ſubſellia terere? quorſum die ac nocte labo-
rare? quorſum omnes cogitationis, induſtriæq. ſuæ neruos, dicendo,
monendo, clamandoq. conſumere? niſi altius hæc aſcendant, vt
æterno Patri, qui omnia intuetur, accepta ſint, ab eodemq. cæle-
ſtem illius gratiam conſequantur? Dicebat Auctor, quamuis Gen- C
tilis, & veræ lucis expers, cum de contemplatione rerum, quæ ſupra
nos ſunt, loqueretur: *Niſi ad hæc admitterer, non fuerat operæpretium naſci.
quid enim erat, cur in numero viuentium me poſitum eſſe gauderem? an vt cibos,
& potiones percolarem? vt hoc corpus caſurum, ac fluidum, periturumq. niſi ſubin-
de impleatur, farcirem, & viuerem ægri miniſter, vt mortem timerem, cui omnes
naſcimur? Detrahe hoc ineſtimabile bonum, non eſt vita tanti, vt ſudem, & æſtuem!*
a Senec. lib. 1. Natural. quæſtion. c. 1. *O quàm contempta res eſt homo, niſi ſupra humana ſe erexerit!* [a]

MVLTO ergo magis hæc Chriſtiana beneuolentia, ſeu potius
charitas, Conſiliarij pectus accendere debebit, vt non ea tantũ, quæ
ante oculos verſantur, & ad publicam dignitatem attinẽt, auide am- D
plectatur, ſed etiam in atria Dei altiſſimi penetret, indeq. copioſum
gratiæ ſuæ imbrem, ad omnes cogitationes, ſermones, actionesq.
ſuas irrigandas, feliciter hauriat? Ob id enim Theologi hanc Dei
b 1. Timot. 1. dilectionem, ſeu charitatem, non ſolum finem præceptorum, [b] ſed
c S. Tho. 2. 2. q. 65. artic. 2. & aliarum omnium virtutum formam eſſe dixerunt, [c] eo quòd ſine
illa, virtutes omnes valde imperfectæ, & inanes, ac *tamquam æs ſonans,*
d 1. Cor. 13. *& cymbalum tinniens*, vt ait Apoſtolus, [d] cenſeantur. Quapropter, cum
illius vis, ac præſtãtia in omnibus humanis actionibus exigatur, vt
ſcilicet Deo placeant, hominemq. Deo gratum reddant, non opus

A eſt pluribus laborare, vt oſtendamus Conſiliarium quoque, hæc primum verborum, ac ſuffragiorum ſuorum vela dirigere debere, vt quæ ab eo ſunt alijs perſuadenda, in Dei gloriam, Eccleſiæ catholicæ incrementum, propriæq. animæ ſalutem cedant. Quod quidem aſſequi diuina gratia adiuuante non eſt difficile, cum ea ſit vis beneuolentiæ, & dilectionis, vt hominem vertat in rem dilectam, iuxta præclarum illud ſancti Auguſtini elogium, cum dixit: *Terram diligis, terra erit? Deum diligis, quid dicam? Deus eris. Non audeo dicere ex me: Scripturam audiamus.* [a] *Ego dixi, Dij eſtis; & filij Altiſſimi omnes.* [b] a S. Aug. in epiſt. S. Ioan. tract. 2. in fi. b Pſal. 81.

B Nvnc ad tertivm a S. Nazianzeno requiſitum accedamus, quod eſt de loquendi libertate, de qua complura iam a nobis aliàs dicta fuerunt. [c] Verum ea eſt huius virtutis amplitudo, atque in cõſilijs dandis neceſſitas, vt vix vmquam ſatis de ea dici poſſit. Quid enim prodeſt Conſiliario, rerum cognitione, illarumq. vſu excellere, tum ſalutaria ſtudia, accenſumq. bene operandi affectum intus enutrire, ſi, cum tempus illius depromendi aduenit, animi alacritas deficit, & trepidatio, aut ſuſpicio, ſeu aliud quoduis obſiſtit impedimentum, quo minus aperte, ſynceréq. id profiteatur, quod mente iam cõceperat? ſicut enim ſi nauis, ex littore ſoluens, ſecundisq. ventis LIBERTAS LOQVENDI. c In queſt. 38.

C ſcopulos, & vada tranſiliens, tandem in conſpectu portus euertitur, mercesq. fluctibus abſorbentur fruſtra nautæ laborarunt, inutiliterq. tempus inſumpſerunt: & ſicuti mulier, quæ fœtum initio concepit, & vſque ad legitimum pariendi tempus in vtero incolumem educauit; ſi eadem, cum tempus pariendi aduenit, aut nullum, aut non integrum partum, ſed abortiuum eiecit, digna eſt potius, cuius calamitatis alij miſereantur, quàm vt illi quiſquam gratuletur: ſic ſane Conſiliarius, qui dicendi libertatem tamquam neceſſarium muneris ſui exercendi inſtrumentũ, opportune, cum tempus inſtat, non protulerit, omnem ſuam operam videtur perdidiſſe,

D ſimilisq. eſt militi, qui galea, enſeq. accinctus, atque omni apparatu bellico inſtructus, cum in aciem deſcendendum eſt, enſem non educit ex vagina, & tamquam vultum hoſtis formidans, cum eo congredi veretur.

Hæc ideo a nobis paulo latius afferuntur, quia, hac dicendi libertate ſublata, inanis prorſus, & otioſa actio Conſiliarij redditur. Percurrat autem ipſe cogitatione id, quod in Euangelio legitur, nullam excuſationem illorum acceptam fuiſſe, qui ad cœnam fuerant inuitati, cum alter ſe villam emiſſe: alter ſibi iuga boum quinque probanda eſſe: alius ſe vxorem duxiſſe diceret: [d] quæ omnes excu- d Luc. 14.

ſationes tamquam leues reiectæ fuerint, quia Domini iuſſio maioris erat momenti. Itaque cum Papa iubet Conſiliarium ſententiam ſuam proferre, quod ſane non eſt Atlanticum Mare tranſilire, aut ſumptis pennis in cælum volare, non debet ille hoc ipſum, quod ſui muneris proprium eſt, facile prætermittere: immo illud ſibi perſuadere, difficile admodum eſſe vllo alio honoris gradu, aut virtutis nomine, aut ornamenti titulo, exiſtimationem ſuam in Conſiſtorio tueri, ſi huius ingenuæ dicendæ facultatis ſit expers. Nam ſicut aliud eſt, eſſe bonum virum, aliud eſſe bonum ciuem,[a] vt veteres dicebant: ſic poterit quidem Cardinalis boni Sacerdotis, boni Antiſtitis, & boni Prælati nomen, & officium ſuſtinere, ſed non boni Cardinalis ſi in eo deficiat, quod præcipuum Cardinalis eſſe debet, in conſilijs libere, & ſyncere dandis. A B

[a] Ariſt. 3. Polit. c. 3.

VERVM amplius, cum Cardinalitius gradus nihil aliud plane ſit, quàm dignitas, & officium quoddam virtutis ſplendore, atque auctoritate eminens in Eccleſia Dei, inſtitutum ad Sedis Apoſtolicæ, communiſq. boni vtilitatem tuendam, & prouehendam, vt aliàs diximus; cōſequens erit, quemcumque ad hanc vocationem acceſſitum, eam cogitationem ſibi in animo defixam perpetuo cuſtodire debere, vt boni publici ſit fidelis miniſter, diligens curator, & aſſiduus defenſor. Quod quidem, ſi libertate in dicendo careat, præſtare nequaquam poterit. C

CVM vero tam præclaræ virtutis declarandæ præcipuus locus ſoleat ſacrum Conſiſtorium exiſtimari, in eoq. multiplices cauſæ plerumque poſſint ſe obijcere, quæ Conſiliariū languidiorem, ac timidiorem reddant, ne omnino loquatur quod ſentit, neve inter luminaria magna adſcitus, eum ſententia ſua fulgorem emittat, quibus ceteri, vt oportet, illuſtrentur; idcirco præter alia aduerſus complura, & frequentiora impedimenta ſuperius declarata, cogitauimus, cum multa adhuc poſſint ſupereſſe, breuiter regulam aliquam generatim perſtringere, qua tot incommodis, quæ libertati conſulendi aduerſantur, occurri poſſit. D

ET VT radix tam noxij morbi penitus euellatur, non erit ab re inquirere, quid tandem illud ſit, quod ab hac generoſa loquendi libertate, in timidiorem quandam verecundiam, ſeu intempeſtiuum ſilentium pertrahere homines ſoleat.

ID autem ex duplici, ni fallimur, potiſſimum cauſa proficiſcitur, quarum altera eſt, communis quædam humanitatis noſtræ imbecillitas: altera eſt, nimius ſui ipſius amor. Prima euidens eſſe ſolet in omni fere hominum genere, quibus aliquid ſermone perſuadendum, admo-

A admonendum, corrigendumve incumbit, ſiue ſint magiſtratus, ſiue
conciónatores, ſiue præceptores, ſeu patres familias, aut alij huiuſ-
modi, quos quidem, ſi quid dicendo proficere cupiunt, longe ab ijs
erratis abeſſe oportet, quæ ab alijs quærunt propulſare, [a] ne alioquin
eis obijciatur, *Medice cura teipſum:* [b] ſic & Conſiliarios quando con-
tinget de diſciplina Eccleſiaſtica reſtituenda in Conſiſtorio agi, du-
bium non eſt, omni illarum rerum ſuſpicione vacare debere, quas in
alijs emendari publica vtilitas expoſcet.

ET quamuis exiſtimandum ſit, Senatorum noſtrorum grauita-
tem, atque amplitudinem vulgaribus aliorum culpis minime ſubie-
B ctam eſſe, ab ipſorumq. moribus exempla potius in alios deriuari de-
bere; Attamen, vt eo arctius & illi ad veterem diſciplinam, tam-
quam ad ſaxum adhæreſcant, & poſteri noſtri hæc maxime retinen-
da, & obſeruanda eſſe intelligãt, libet modo verba Proſperi viri ſan-
cti in medium afferre, ex quibus quilibet perſpicere poteſt, quàm
neceſſaria ſit Conſiliario grauitas morum, integritasq. vitæ. Ait ita-
que Proſper: *Sumptuoſis dapibus crudus non poteſt abſtinentiam laudare, quam
calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non poteſt diſſuadere pecuniæ. Ini-
micitiarum tenax non valebit animos diſſidentium ſacerdotali tranquillitate cõponere.
Iuſtitiam prædicare iudicibus erubeſcit, quam ipſe perſona potentis fauore corrumpit.
C Nec defendit oppreſſos, ſi perſonas aut honorat, aut deſpicit. Et quidquid boni non facit,
aut mali committit, nec iubebit fieri, nec vetabit, quia neceſſariam docendi auctoritatem
contrarietate ſuæ actionis, aut amittit, aut minuit.* [c] Hæc Proſper. Si autem ad
illius verba nobis modo addere noſtra licet; quæro ego, ſi quando
morum corruptio (quod Deus auertat) futuris tẽporibus redactgui in
Senatu poſtularet, Quonã modo ſimplicitas, modeſtia, & frugalitas
tãtopere a Lateranenſi, & Tridentino Concilio in Eccleſiaſticis Præ-
ſulibus commendata, ab eo poterit Conſiliario perſuaderi, cuius tũc
ædes exquiſito nimio ſplendore fulgerent, menſaq. lauto quotidie
apparatu redundaret? Quomodo aduerſus inanem ambitionis fa-
D ſtum ageret ille, quem in captanda Magnatum gratia, nouisq. quo-
tidie curandis obſequijs, numquam conquieſcere omnes perſpicerẽt?
Quomodo ad pietatis opera exercenda, pauperesq. ſubleuandos po-
terit ille ſermonem ſuum conuertere, qui auro coaceruando, opi-
busq. accumulandis totus incumberet? Quomodo vt publicæ tur-
pitudini ac fœditati legibus occurratur, ille ſe acrem oſtendet, qui
intemperantiæ ſuſpicione laboraret? Quomodo nimium illum er-
ga propinquos carnis affectum, quem multorum malorum in Ec-
cleſia Seminarium Tridentinum Concilium vocat, deteſtari ille po-
terit, qui conſanguineos redditibus Eccleſiaſticis vltra quam opor-

tet

[a] S. Greg. Nazian. in Apolog. de fuga. Plutarc. in lib. de diſcrimine adulat. & amicit. prope fin.

[b] Luc. 4.

[c] Proſp. lib. 1. de vit. contẽpl. cap. 5.

ret, amplificare, atque augere non deſereret? Quomodo denique A
cetera vitia publica, ille intrepido, fidentiq. animo damnare aude-
bit, atque verborum iacula in facinoroſos libere contorquere, qui
antea pectus ſuum, iuſtitiæ, honeſtatis, innocentiæ, ac ſanctimo-
niæ, religionisq. lorica vndique tectum, atque armatum eſſe non
contenderit?

ALTERA eſt cauſa non ita euidens, ſed occultior, quæ nimius
ſui ipſius amor dicitur, qui adeò altas, ſubtilesq. in cordis noſtri pe-
netralibus radices affixas habere ſolet, vt vix dignoſci, nedum euelli
poſſit, cum recti, & honeſti ſpecie, vt plurimum nobis imponat,
& niſi eius inſidiæ diligenter obſeruentur, incautos opprimat, & ca- B
ptiuos ducat. Quod ergo ad conſilia danda pertinet, facile illi erit
eius laqueos deprehendere, ſi animaduertet, an aliter priuatim, ali-
ter in Conſiſtorio aliquando loquatur. Nam in familiaribus ſermo-
nibus, vbi de rebus publicis: de Principum petitionibus: de vecti-
galibus minuendis: de morũ reformatione: de luxu Præſulum mo-
derando agitur, ſi ſeipſum non ſolum pium, ac iuſtum, ſed etiam
maxime ſtrenuum, atque in commune bonum ardentem ſentiet;
quando vero occaſio poſtulabit, vt de iiſdem rebus in Conſiſtorio
palam tractetur, cognoſcet ſe potius frigere, nec ſe, eundem amplius,
qui antea ſibi videbatur, plane eſſe, nec priſtinam illam animi ma- C
gnitudinem, ac loquendi fiduciam retinere: hoc certe non obſcu-
rum erit argumentum, ſe proprij amoris retibus implicitum, & im-
perfectorum hominum more, aliquid humani pati; & quia in hoc
regno mundi alijs antecellere cupit; quærere idcirco, ne alijs diſpli-
ceat, a quibus gratiam, auctoritatem, & commoda expectat. Duo
enim, vt memoriæ proditũ eſt, Tortores ſunt humanæ vitæ, amor,
& timor, ille ſtudio obtinendi, hic metu amittendi. [a] Vnde quo
ampliora quis appetit, eò timidior ne ſpe excidat, redditur: Si vero
nihil ſperat, nihil metuit, ſublato hoc amoris immodici nexu, omnis
illico trepidatio conquieſcit, & ſecuritas ſumma æquabilem illius & D
mentem, & linguam perpetuò reddit, & comitatur.

QVAPROPTER agnita huius morbi radice, vnde tam præclaræ
virtuti os obſtruitur, & tamquam laqueis conſtricta ne ſe proferat,
oppreſſa detinetur; ille, qui eam his vinculis exoluere, atque in liber-
tatem vindicare optabit, facile id cõſequi poterit, ſi, quemadmodum
aiunt medici, contraria contrarijs eſſe curanda, ſic ille antequàm lo-
quendi dies veniat, operam dederit, vt toti huic dæmonis familiæ,
quæ in eius penetralia inuadere tentauit, nuncium remittat, ac illius
loco, modeſtiæ, continentiæ, diſciplinæ, ac iuſtitiæ comitatum, in

A pectoris ſui arcana introducat, quibus ſociatus, alium ſe oſtendere incipiet; quem omnes mirentur. Ad quod placet Ethnici hominis verba, quamuis ad alium finem prolata, afferre, vt hinc quoque Conſiliarſus agnoſcat, quantum veræ virtutis opinio, animis fructum parere ſoleat. Inquit igitur; *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduerſa felicem, in medijs tempeſtatibus placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, ex æquo Deos; non ſubibit te veneratio eius? non dices: iſta res maior eſt, altiorq; quàm vt credi ſimilis huic, in quo eſt, corpuſculo poſſit? Vis iſtuc diuina deſcendit, animum excellentem, moderatum, omnia tamquam minora tranſeuntem, quidquid timemus, optamusq. ridentem, cæleſtis potentia*

B *agitat: non poteſt res tanta, ſine adminiculo numinis ſtare. Itaque maiore ſui parte illic eſt, vnde deſcendit. Quemadmodum radij ſolis contingunt quidem terram, ſed ibi ſunt, vnde mittuntur; Sic animus magnus & ſacer, & in hoc demiſſus, vt propius diuina noſſemus, conuerſatur quidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ. Illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur, noſtris tamquam melior intereſt.*[a]

a Seneca epiſtola 41.

VNDE concludimus, ſicuti nihil eſt, quod magis homines in alicuius admirationem conuertat, quàm ſolida veræ probitatis, atque innocentiæ ſignificatio; ſic nihil æque fiduciam dicendi munire, atque ad loquendum vires addere ſolet, quàm eadem virtutis, atque integritatis cōſcientia, quorum vtrumque S. Ioannes Baptiſta exem-

C plo ſuo declarauit, (quod etſi aliàs attigerimus, eò tamen libentius hoc loco memorandum duximus, quod hoc ipſo die, dum hæc ſcriberemus, ſacra decollationis eiuſdem ſancti memoria celebraretur[b]) quem Herodes quamuis alienigena, & corruptis moribus Princeps, quia tamen eum virum iuſtum, & ſanctum ſciebat, non ſolum libere loquentem libenter audiebat, & audito eo multa faciebat, ſed etiam metuebat.[c] Viciſſim vero ſanctus Dei zelo accenſus, ac vitæ integritate accinctus, nihil verebatur verba ſalutis, licet corpori ſuo noxia tamquam flammam ignis aduerſus illius vitia euomere, vnde celebrem apud homines laudem, & immortalem apud Deum gloriam

D eſt adeptus. Quare merito S. Nazianzenus hanc Conſiliario virtutem, quæ libertas loquendi vocatur, vt illi ſummopere neceſſariam adſcripſit.

b Die 29. Auguſti 1592.

c Marc. 6.

QVIN-

QVINTVM MEMBRVM.

De alijs pertinentibus ad Conſiſtorialia Conſilia.

QVAE ſuperius dicta ſunt, cum fere omnia ad Conſiliarij munus pro dignitate inſtituendum, atque ad præparandam illius mentem pertineant, vt hiſce argumentis, atque animaduerſionibus tamquã athleta, ad palæſtram ſtrenue, fortiterq. poſſit ſe accingere; ſupereſt nunc, vt ad finem ipſius operis accedentes, cetera huic functioni exercendæ neceſſaria, ex Chriſtianæ prudentiæ regulis, vſuq. rerum frequenti, ac veterum Patrum diſciplina potiſſimum deſumpta, in vnũq. collecta, oculis Cardinalis ſubijciamus, vt quæ ſibi in dandis ſummo Pontifici conſilijs, diligenter obſeruanda erunt, compendio hic comprehenſa, vno ei conſpectu liceat intueri; hincq. totam hanc conſultandi actionem, eò præclarius, ac ſalubrius poſſit obire. A B

QVOD igitur in rebus magnis gerendis, & præcipue Eccleſiaſticis in primis propoſitum eſſe cuique debet, vt de eo quod illi aggrediendum eſt, alte, magnificeq. ſentiat, idq. tamquam glorioſum, Deoq. acceptum opus, mente concipiat; hoc potiſſimum in Cardinalis Conſiliarij animo, cum in Conſiſtorium ad dandá conſilia accedit, conſtanter conſtituendum erit.

ET vt aptius, atque alacrius ad hanc Conſiliarij muneris dignitatem, & neceſſariam in Eccleſia Dei functionem intelligendam, & contemplandam excitetur, partes illius erunt, in eam ſecum cogitationem ſæpe deſcendere, quid ſibi velit hæc tam præclara Conſiſtorialis actio, cur tanto honore, ac celebritate a maioribus noſtris ſemper fuerit obſeruata, & quem præcipue vſum vniuerſæ Eccleſiæ Dei ſoleat afferre. Ex hac enim meditatione, cum oculos in cælum attollere incipiet, atque vniuerſam hanc mundi machinam Dei opificio conditam intuens, per hæc viſibilia, ad ea, quæ inuiſibilia ſunt, mente conabitur aſcendere; facile ei erit diuino illuſtrante lumine agnoſcere, pulcherrimam hanc rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, quæ tam miro ordine, ſapientia, atque æquabilitate a ſum- C

mo

A mo Pontifice vna cum eius Conſiliarijs, atque adminiſtris Cardinalibus exercetur, eximia æterni Spiritus prouidentia, ad quandam cæleſtis Hierarchiæ ſimilitudinem, inſtitutam fuiſſe.

Et quamuis ea, quæ ſupra nos ſunt, & quæ ad diuinam gubernationem pertinent, nequeant ab hominibus humana aliqua ratione ſatis explicari, aut comprehendi, iuxta illud Iob: *Numquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?* [a] Vnde de cæleſtibus rebus potius negando quid non ſint, quàm affirmando quid ſint, certius a nobis tractari poteſt, vt ait S. Dionyſius, [b] & nulla ſimilitudo, aut deſcriptio, niſi admodum diſſimiliter, atque obſcure poteſt his ac-
B commodari; attamen, quia diuinæ placuit benignitati nobis per ſanctos ſuos nota quædam facere ſub ijs tamen imaginibus, & figuris, quas corporeus noſter ſenſus capere poteſt, vt per hæc ſimulacta, adumbratasq. formas ad diuina aliquo modo contemplanda, intellectus noſter carnis vinculis conſtrictus, attolli, & excitari poſſit; [c] propterea cæleſtis illa Angelorũ Hierarchia varijs nobis ſignis, ac modis per Prophetas, & Apoſtolos fuit deſignata, cum legamus apud Iſaiam: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & plena erat domus a maieſtate eius.* [d] Et S. Paulus ait: *Chriſtum conſtitutum ad dexteram Patris in cæleſtibus ſupra omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtu-*
C *tem, & Dominationem.* [e] Et in Apocalypſi: *Sedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens, & in circuitu ſedis, ſedilia viginti quattuor.* [f] atque alia huiuſmodi multa, ex quibus viri ſancti glorioſam illam, admirabilemq. cæleſtium ſpirituum Hierarchiam varijs ordinibus, officijs, ac poteſtatibus diſtinctam, nobis monumentis ſuis declaratam reliquerunt. [g]

Ad cuius ſimilitudinem alteram Hierarchiam, quæ Eccleſiaſtica dicitur, nobis pariter expreſſerunt, quæ ad cæleſtis ſimilitudinem varijs ipſa quoque ordinibus, gradibus, officijs, ac poteſtatibus continetur. [h] Quæ quidem tametſi viſibilis eſt, quia tamen latiſſime pa-
D terin tota vniuerſali Eccleſia, nec certo vllo loco vndequaque comprehendi videtur, ideo viſum aliquando fuit viris ſanctis, atque alijs eruditis, non incommode hanc Hierarchiæ imaginem, pro varijs Eccleſiaſticorum ordinum functionibus, quæ alijs, atque alijs in locis, ſacro, ſolemniq. ritu exercentur, poſſe deſignari. Nam ſanctus Ignatius eam conſtare innuit Epiſcopis, Presbyteris, & miniſtris ordinatim ſimul iunctis: [i] Alij in Oecumenica Synodo, vbi ſunt Legati Papæ, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & Presbyteri repræſentari dicunt: Alij in ſolemni etiam proceſſionis celebritate, ad quam Eccleſiaſtici ordines omnes conueniunt: Alij

[a] *Iob 38.*
[b] *S. Dionyſ. lib. de cæleſti Hierarch. cap. 2. S. Tho. & Caiet. in 1. par. q. 12. art. 12.*
[c] *Dion. d. c. 2. & 3.*
[d] *Iſaiæ 6.*
[e] *Epheſ. 1. & Coloſſ. 1.*
[f] *Apocal. 4. & 7.*
[g] *S. Dion. c. 2. S. Greg. homil. 34. S. Bernar. lib. 5. de cõſid. ad Eugenium. S. Thom. in 1. q. 108. art. 8.*
[h] *Dion. lib. de Eccleſiaſt. Hierarch. S. Antonin. in 3. par. tit. 22. c. 1. & ſequen. Caſſan. Catalog. glor. mũd. in par. 4.*
[i] *S. Ignat. epiſtola ad Philadelph. & ad Smyrnen.*

in alijs rite diſpoſitis miniſtrorum Eccleſiaſticorum ſocietatibus, A ſeu etiam peregrinationibus, eandem referri tradunt. Et has quidem ſimilitudines non omnino exacte, ac perfecte congruere confitentur, ſed ſpeciem ſaltem aliquam nobis effingere, ac deſcribere, qua veram Hierarchiam comprehendamus, ſubdentes, inter has nullam eſſe, quæ præſtantius, ac proximius illam nobis repræſentet, quàm Romana Eccleſia, cuius caput eſt Summus Pontifex, & præſertim in Conſiſtorio, de quo agimus, vbi ille tamquam ſummus Sacerdos, & Hierarcha præſidet, adiunctis ſibi Cardinalibus triplicis ordinis, videlicet Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, qui primarios Eccleſiaſticos ordines referunt.[a] In quem locum, cum vna B conueniant ad res pro vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratione deliberandas, actiones etiam Hierarchicas ibidem exercent, quibus Chriſtiani orbis ſtatus purgetur, illuminetur, & perficiatur,[b] quod alijs in locis adeò plene, ac frequenter præſtari non ſolet.

VNDE quemadmodum Deus rerum omnium Conditor, & cuius nutu cuncta geruntur, cum cælum, & terram impleat,[c] omniaq. virtute ſua contineat, ac dicatur vbique eſſe per eſſentiam, præſentiam, & potentiam;[d] traditur tamen in diuinis ſcripturis proprium habere domicilium ſuum in cælo: tum quod ea ſit nobiliſſima mũdi pars, atque amplitudine alijs præſtet locis:[e] tum quod ibi ſingulari C præſentia ſui ipſius manifeſte ſe, ac ſua conſilia Beatis, qui ipſo fruuntur communicet; & propterea Hierarchiam quoque cæleſtem ibidem eum conſtituere Doctores dicere ſolent:[f] ſic videtur Summus Pontifex, cuius auctoritas in omnes Chriſtiani orbis regiones diffunditur, quippe, qui vicem Dei gerat in terris,[g] in Conſiſtorio tamen ipſo, quod proprium eius tribunal, ac ſedes eſt, & in quo non modo præſentia ſingulari adeſt, ſed etiam intima pectoris ſui conſilia manifeſtat, & quo Cardinales omnes tamquam eius membra, ac filij primi gradus, ac Principes aliorum omnium Eccleſiaſticorum conueniunt, & de negotijs ad optimum totius Eccleſiæ ſtatum D agunt, dicitur quodammodo (ſi ita loqui licet) imaginem quandam Hierarchiæ illius cæleſtis ibi referre.[h]

ET quamuis hoc Conſiſtorium dupliciter haberi ſoleat: alterum publice quod omnibus patet: alterum ſecreto, quo Cardinales tantũ conueniunt, prout omnibus perſpicuũ eſt; Nos tamen quoniã tractatio noſtra ad eas cõſultationes pertinet, quæ in priuato Conſiſtorio haberi ſolent; ideo de eo tantum in præſenti agentes, dicimus ſpeciem hanc Hierarchiæ hinc non incongruenter apparere, tum ratione ſummi Pontificis, qui ei cum eximia ſua præſidet auctoritate, tum

a Eugen. IIII. in Bulla relata a Iacobac. in lib. 1. de Cõcil. num 252. Bernard. Guido in Chron. in princ. Martin. Polon. in Chronic. in titu. de Pont. Roman. pag. 21. Turrecrem. lib. 2. de Eccleſia c. 113. Caſſan. Catalog. glor. par. 4. conſid. 7. Viguer. in ſuis Inſtit. c. 3. §. 2. verſ. 7.

b Turrecrem. & Viguer. vbi ſup. Manfred. tract. de Cardinalib. S. R. E. cap. 4.

c Hier. 23.

d S. Tho. in 1. par. q. 8. art. 3.

e Catechiſm. Rom. in explic. Domin. orat. verſ. Qui es in celis.

f Dion. Areopag. in loco cit.

g c. quanto. de transla. Epiſc.

h Eugenius in d. Bulla.

A tum ratione Cardinalium, qui alias Eccleſiaſticas perſonas, vt modo diximus, repræſentant, & Hierarchicas actiones ibidem exercent. Quod tamen non ſubtiliter, & ſtrictim iuxta Doctorum ſcholaſticorum quæſtiones, ac proprias ſacramenti ordinis functiones accipimus, ſed morali potius ratione, ac latiore quadam diſciplina, prout alij etiam Doctores haſce Hierarchicas actiones, ad ea, quæ moribus hominum expiandis, exornandis, ac perficiendis congruunt, accommodare ſolent,[a] ita vt propoſito noſtro inſeruiant.

a Iacob. Faber in 1. cap. de Hierarch. Eccleſ. & c. 1. de diu. nom. Viguer. in ſuis Inſtit. c. 3. §. 2. verſic. 7. Manfred. vbi ſup. d. c. 4.

I.

DE SVMMO PONTIFICE, QVI CONSISTORIO PRAESIDET.

QVOD VERO AD PAPAM PERTINET, notiſſimum eſt, illum
B vniuerſalis Eccleſiæ caput eſſe, ac Chriſti Domini Vicarium in terris omnino haberi,[b] ita vt idem tribunal, vt aiunt Doctores, cum eo faciat,[c] cum & de neceſſitate ſalutis ſit, fideles omnes Romano Pontifici ſubeſſe,[d] qui vtrumque gladium gerit, atque omnes iudicat, & a nemine iudicatur,[e] cum alijs huiuſmodi multis, quæ apud orthodoxos omnes adeo certa ſunt, & indubitata, totq. librorum monumentis vniuerſo orbi conſignata, vt minime neceſſe ſit quidquam amplius hac de re adiungere.[f]

Et ſi quis forte falſo arbitraretur, nihil congruere cum ſtatu Hierarchico, ea, quæ fieri ſolent in Conſiſtorio: Primo, quia cum
C Hierarchicæ actiones in Eccleſia Dei tendere debeant ad purgandū, illuminandum, & perficiendum homines in rebus ſpiritualibus, ita vt ad beatam vitam perducantur; videmus in Conſiſtorio agi frequenter de temporalibus bonis; de vectigalibus: de bello: de ærario: de magiſtratibus: de ſubſidijs, alijsq. huiuſmodi rebus, quæ potius repugnant perfectioni, ac magis ad homines ſæculo affixos, & adhuc carne implicitos pertinere videntur. Secundo, quia exterior ille apparatus, quo Conſiſtorium ipſum circumornatum eſt, & magnus ille comitatus, procerumq. obſequium, quo Papa ſtipatus ingredi Conſiſtorium ſolet, videtur Apoſtolicæ paupertati, & Chri-
D ſtianæ perfectioni admodum aduerſari, nec referre illam rerum temporalium abdicationem, atque ſimplicitatem, quæ ab Hierarchico loco, & ſummo Hierarcha ad incitandos alios ad virtutem, eſſet expectanda; Reſpondetur, cum diximus Hierarchiam Eccleſiaſticam ad cæleſtis imaginem in Conſiſtorio potiſſimum repræſentari, nos de ea imagine loqui Doctorum more, quam terreſtria cum cæleſtibus collata, adumbrare poſſunt: Siquidem cum cæleſtem illam ſciamus varijs Angelorum Choris, atque Hierarchicis actionibus effulgere, videmus hanc quoque triplici Cardinalium ordine, varijsq. actionibus ad fidei propagationem, ac religionis incremen-

b Clem. 1. de iureiuran. & Clem. paſtoralis. de re iud.

c c. 2. & 3. vbi Hoſt. de tranſlat. Epiſc.

d Extrauagāti vnā ſanctam. de maiorit. & obed.

e c. nemo c. aliorum. c. cuncta per mundum. 9. q. 3.

f Conſtat ex varijs Auctoribus relatis in tom. tract 13. par. 1. & 2.

tum exornari, quibus mentis tenebræ expurgantur, intellectus diuinarum rerum cognitione illuminatur, & voluntas gratiarum donis, ac virtutibus perficitur. Et ideo ad primum, quod obijciebatur, dicitur tantum abeſſe, vt hæc ſummo illius perfectionis ſtatui quidquam derogent, vt immo, cum hæc ad rectam Chriſtianæ Reipublicæ adminiſtrationem, ad fidelium animas lucrandas, ad mores conformandos, tranquillitatem tuendam, iuſtitiamq. exercendam dirigantur, dicatur Papa his ipſis actibus illa, quæ Hierarchiæ ſunt, præcipue exercere, cum vniuerſa hæc temporalia ad finem ſpiritualem ordinentur;[a] Vnde quo ardentiore, feruentioreq. zelo ab eo hæc in Conſiſtorio proponuntur, & obeuntur, eo maiorem illius tum charitatem, tum ſapientiam teſtantur, ſupremiq. Hierarchiæ poteſtatem clarius manifeſtant.

AD SECVNDVM dicimus, ea, quæ ad exteriorem illius apparatum, & cultum pertinent, quando cum animi moderatione, ac prudenti circumſpectione, prout a S. Gregorio,[b] atque ab alijs factum fuiſſe legimus, adhibentur, maiorem illius, non ſolum apud Cardinales, ſed etiam apud alios fideles omnes exiſtimationem, dignitatemq. tueri:[c] hincq. antiquiſſimis vſque temporibus receptum legimus, vt Chriſtiani ex quibuſcumque Orbis regionibus ad eum venerationis cauſa confluant, capita eidem ſubmittant, ad eius aſpectum, & præſentiam procumbant: ſacras non ſolum manus, ſed etiam pedes exoſculentur,[d] & cum illum humeris in ſublime deferri conſpiciunt, fauſta illi, & felicia quæque deprecentur. Quod ſanctorum Patrum auctoritates quàmplurimæ teſtantur.[e]

CVM igitur ex his, quæ dicta ſunt, conſtet ſatis, ſacri Conſiſtorij locum tum ad Hierarchiam repræſentandam, tum ad actiones Hierarchicas exercendas potiſſimum conuenire, opportunum videretur aliquid de ratione, ordineq. harum actionũ quomodo obeundæ ſint, vt finem propoſitum conſequantur, diſſerere. Nam cum per Hieremiam Prophetam Dominus dixerit: *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſsipes, & ædifices, & plantes*:[f] videtur hoc non abſurde, cum hiſce Hierarchicis actionibus, quatenus ad homines referuntur, congruere, quandoquidem prius purgandi ſunt a vitijs, & erroribus; inde doctrina, religione, & ſapientia inſtruendi, & illuſtrandi: demum ſanctionibus, decretis, ac bonorum operum exemplis in omni virtutum genere, perficiendi, & confirmandi.[g] Verum partim agnoſcimus non eſſe tenuitatis noſtræ, quæ humi repit, cælorum ſublimia ſcandere: partim videmus minime nobis hoc tempore id eſſe neceſſarium,

quando

a Aug. de An con. q. 1. art. 2. ad 2. & 4. Turrecr. lib. 2. de Eccl. c. 113. & ſeq.

b Ioan. Diac. lib. 2. de vita S. Greg. c. 1.

c Aug. de An con. q. 101. artic. 1. & ſeq.

d Gloſ. & Ioã. de Plat. l. 1. C. de domeſticis lib. 12. Caſſan. Catal. 4. par. 7. conſideras.

e Relati apud Ioſeph. Steph. in trac. de adorat. ped. Rom. Pontif.

f Hiere. 1.

g Dom. Epiſc. Bri tẽ. de Reform. ad Papã Pium II.

A quando diuina prouidentia nuper Eccleſiæ ſuæ ſanctæ gubernacula
CLEMENTI VIII. SANCTISS. DOMINO NOSTRO regendā
tradidit, qui tam egregium prudētiæ, probitatis, ac iuſtitiæ ſpecimen
in omni ætate, & varijs, quibus perfunctus eſt, muneribus edidit, vt
dubitandum minime ſit, quin idem ad ſupremam nunc, & cælo
proximam dignitatem euectus, maiora multo, & præclariora ſit præ-
ſtiturus; quā nobis ſpem, certis, atque indubitatis argumentis con-
firmant tot, tantiq. labores, ac ſolicitudines, quibus hoc Pontifica-
tus initio, pro diſciplina Eccleſiaſtica reſtituenda, iuſtitiaq. admini-
ſtranda, quotidie eum exerceri, ac penè confici videmus. Roge-
B mus igitur Deum, vt illum incolumem, ac cæleſti ſuo ſpiritu illu-
ſtratum ad Chriſtianæ Reipublicæ incrementum, ac fidelium om-
nium exemplum, diutiſſime tueatur.

II.

CONSISTORIVM, de quo agimus, poſt ſummum Pontificem,
qui caput Hierarchiæ eſt, conſtat triplici (vt diximus) Cardinalium
ordine: aut enim ſunt Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, quibus
gradibus cum præcipuæ clericorum omnium functiones in Eccle-
ſia Dei contineantur, & Cardinales propter excellentem dignitatem,
omnium ordinum veluti primarij Duces, & Anteſignani habeātur,
C merito hunc Cardinalium conuentum ad Eccleſiaſticam Hierar-
chiam pertinere ſuperius fuit declaratum. Porro de eorum origi-
ne, atque inſtituto, cum præclara multa a Doctoribus, varie tamen
recenſeantur; nos qui hæc alias fuſius perſecuti ſumus,[a] hic tan-
tum breuiter ſubijcimus, eos vſque a temporibus Moyſis tamquam
fratres Leuitici generis adumbratos fuiſſe,[b] prout Innocentij III.
teſtimonio declaratum extat:[c] Alij autem eos in locum Apoſto-
lorum, qui Christo Domino noſtro adſiſtebant, ſucceſſiſſe tradunt;
quæ magnorum virorum eſt ſententia,[d] & magna probabilitate
nititur; certum enim eſt, Chriſtum Dominum Redemptorem no-
D ſtrum, cum in terris verſaretur, ſibi duodecim Apoſtolos, & ſeptua-
ginta duos Diſcipulos adſciuiſſe, qui ſibi adſiſterent, quibus arcana
multa communicaret, & Prophetarum vaticinia explicaret, quo-
rumq. opera varijs in rebus, ac locis vteretur, cum ille tamen nul-
lius aut conſilio, aut auxilio, ſeu miniſterio indigeret. Verum id
ab eo factum dicitur,[e] vt normam quandam Petro, atque illius ſuc-
ceſſoribus relinqueret, Eccleſiam vniuerſalem hac ipſa, vel alia ſi-
mili ratione pro temporū viciſſitudine, adminiſtrandi: indeq. Car-
dinales, Epiſcopi, alijq. Prælati profecti fuerunt, varijs nominibus,
ac titulis pro varietate eorum muneris diſtincti, cum in Eccleſia di-

DE TRIPLICI CARDINALIVM, QVI PAPÆ IN CONSISTORIO ADSISTVNT, ORDINE, ATQVE OFFICIO.

a In q.3. ar.5. & in q.6.

b Deut. 21.

c c. per venerabile, qui filij ſint legit.

d S. Antonin. in ſum. 3. par. tit. 21. Turrecrem. lib. 1. de Eccleſia c. 80. & ſeq. Aug. de Ancon q. 101. artic. 1. & ſeq. Viguer. in ſuis Inſtit. cap. 17. § 1. verſic. 11. & complures Doct. in tract. de Card. to. 13. par. 2. & Iacobac. lib. 1. de Cōcil. nu. 118. & ſeq. & nu. 244 & ſeq.

e P. Alphonſ. Ciacon. in lib. de Pontif.

uiſiones eſſe gratiarum, adminiſtrationum, & operationum idem A
Dominus conſtituerit. [a] Alij autem tametſi recentiorem illorum originem eſſe contendant, quàm vt ad Apoſtolorum tempora referatur, [b] ijdem tamen non negant eorum inſtitutionem priſcis vſque temporibus multo ante Nicolai II. Pontificis tempora, qui annis ab hinc circiter quingentis, & triginta floruit, extitiſſe. [c] Nec deſunt multi, qui eorum memoriam in antiquis Concilijs, atque apud vetuſtiſſimos auctores habitam fuiſſe demonſtrant. [d] Verum, quoniam ex his multa antea a nobis ſunt tractata, & nuper quamplura ab eruditiſſimo viro, hoc argumento collecta fuiſſe comperimus, [e] immo extat Bulla Eugenij IIII, qua hæc omnia ampliſſime B
declarantur; [f] ideo ſatis erit, quod ad præſentem rem noſtram pertinet, indicaſſe, ſacrum Conſiſtorium dici locum, qui pro rerum opportunitate deligitur, in quem ſolent Cardinales vna cum ſummo Pontifice, iuxta eorum gradus ordinem, ad conſultanda grauiora Eccleſiæ negotia conuenire. [g]

Tunc autem ſpeciem quandam, ac ſimilitudinem Eccleſiaſticæ Hierarchiæ nobis referre Cardinales dicuntur, cum ibidem, tamquam adſiſtentes, ſeu Conſiliarij, atque adiutores ſummi Pontificis, aſſideant: partim renunciantes, quonam pacto illius mandatis ſatisfecerint: partim conſilia ſuggerentes: partim etiam in miniſterium, C
vt ab eo mittantur, ſe comparantes, ac varia alia munera pro tempore ſubeuntes, ſeq. paratos ad omnia tum priuata, tum publica totius Eccleſiæ munia illi exhibentes. Hinc fit, vt in ſtatu perfectionis acquiſitæ, non acquirendæ cenſeantur, [h] cum fratres, & filij Papæ, atque eiuſdem adiutores ad gubernandam Eccleſiam vniuerſalem appellentur, vſque ad ſanguinis effuſionem, quod extrinſecus purpureo galero, qui ſummæ charitatis eorum ſtatui perpetuo annexæ, index eſt, profitentur, de qua Saluator dixit: *Maiorem charitatem nemo habet, vt animam ponat pro amicis ſuis.* [i] Qua ex re multa ſequuntur, quæ vt ſaltem perſtringamus, hoc ipſum, in quo modo verſamur, Hierarchiæ argumentum, omnino videtur exigere, non quia D
hæc noſtris Cardinalibus vt memorentur, neceſſaria eſſe exiſtimemus. Potiſſimum vero illud eſt, eos, qui in ſtatu perfectionis, atque ad alios perficiendos vocati ſunt, debere in primis propriæ perfectioni ſtudere, vt eò facilius ad eandem virtutis laudem alios perducant. Sicuti enim cælum ſuperius motu ſuo inferiores omnes cælos rapit, ad eundemq. illos curſum ducit, quo & ipſe mouetur: ſic a Cardinalium cœtu, qui primarium inter alios omnes Eccleſiaſticos ordines locum obtinet, dubium non eſt, ceteros quoque inſtrui,

&di-

a 1. Cor. 12.

b Sot. in 4. diſtin. 24. q. 2. artic. 4.

c c. in nomine. diſtin. 23.

d Volaterran. lib. 21. & 22. Anthropolog. Remund. Ruff. in lib. pro Pot. max. pag. 500. et ſeq. Volfang. Laz. de Republica Roman. lib. 2. pag. 137.

e Bellarmin. tom. 1. controuerſ. tit. de clericis cap. 16. de Card.

f Extat apud Iacobac. in libro 1. de concil. nu. 252.

g Lib. 1. carimon. ſect. 9. c. 1. & c. 3.

h Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. Turrecr. in ſum. de Eccleſ. lib. 1. c. 80.

i Matt. 10.

A & diſciplinæ virtutumq. incrementa ſuſcipere. Hinc videmus complures ſummos Pontifices de Eccleſiæ vtilitate, fideliumq. moribus ſolicitos, in hoc maxime inuigilaſſe, vt Cardinales, quos templi Dei baſes, & clariſſima Eccleſię lumina, & filios ſpirituales appellarunt[a], moribus, atque exemplo ceteris prælucerent, & tamquam luminaria ſuper candelabro poſita, alios illuſtrarent.[b]

Si enim Cardinales Hierarchicum hunc ordinem complectuntur, quis non videt multo maiorem ab his rerum cæleſtium cognitionem, atque præſtantiſſimarum virtutum actiones, quàm a ceteris, requiri?[c] Adnotatum fuiſſe legimus, cum Dominus, ad Apo-

B ſtolos loquens, dixiſſet: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* ſubiunxiſſe deinde: *Vos autem quem me eſſe dicitis?*[d] quod ſcilicet plus a diſcipulis exigebat, quàm a populo: nam *cui multum datum eſt, multum quæritur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo:*[e] ſic ad Cardinales, cùm ſint aliorum clericorum capita, recte eadem verba pertinere videntur, *Vos quem me eſſe dicitis?* vt ſcilicet memores ſint, maiora, atque illuſtriora ab ipſis, qui ſummum gradũ in Eccleſia Dei gerunt, virtutum documenta, quàm ab alijs, eſſe præſtanda. Qua de re præclare multa ab eruditiſſimo, ac eiſdem, de quibus olim ſcripſit, virtutibus ornatiſſimo Collegij noſtri præcipuo Conſiliario tradita fue-

C runt, quæ veri Cardinalis formam, & quibus perfectionum gradibus in Eccleſia Dei eum fulgere oporteat, exprimunt.[f]

Verum, ne perfectionis huiuſmodi adeptio, quæ tantopere Cardinalitio gradui, atque officio coniuncta eſſe debet, aliquem fortaſſe terreat, quaſi humanam tranſgrediens imbecillitatem, non deſunt quamplurimorum exempla aliàs etiam a nobis ſignificata, qui ſuſcepto huic muneri, Deo largiente, egregie reſponderunt, ita vt nec nouum, nec mirum, nec rarum ſit, hanc functionem debita cum laude, virtutiſq. officio exerceri.[g] Et quando etiam difficilia multa, atque ardua in hoc ſalebroſo humanæ vitæ curriculo ſe obijcerent,

D iam moniti ſumus diuina voce, quod *regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*[h] Quòd ſi ad omnes hæc vox pertinet, qui commune tantum vitæ inſtitutum profitentur, quid de ijs aſſerendum, qui ad huius ampliſſimæ dignitatis munia, prompte, fideliterq. exequenda, proprio etiam, ac ſolemni iuramento ſe obſtrinxerunt?

Sed & illud addimus, non eſſe hæc, quæ a perfecto Cardinalium ſtatu requiruntur, adeo grauia, atque oneroſa, quin mens prouida, ſuæq. vocationis memor, diuina ſuffragante gratia, illa poſſit ſuſtinere. Nam cum quædam hominum ſint, quædam Prælatorum impedimenta, quæ ab officij ſemita ſolent eos auertere, de prioribus

illis

a c. felicis. de pœn. in 6. Pius V. in Bull. 93.

b In Conc. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 9. in Bulla reform. Curiæ.

c Arg. c. Homo Chriſtianus. 40. diſt. & c. cum quidã, cum glo. de iureiuran.

d Matt. 16.

e Luc. 12. Sic in ſimili S. Hieronym. li. 3. in S. Matth. c. 16. Granat. to. 4. concion. in die Apoſt. Petri, & Pauli conc. 1.

f Avg. Valer. Cardin. Veron. in lib. Cardinalis.

g Diximus ſupra in concluſ. in membr. 3. et facit epiſt. P. Damiani, cui titulus, Cardinalibus Epiſcopis Sedis Apoſtolicæ. Et alia. & epiſt. Dilectiſſ. Apoſtolicæ Sedis electo Hildebran.

h Matt. 11.

illis nunc non agimus, quæ omnibus æque cauenda præcipiuntur, A
qualia ſunt non mentiri: non fallere: non vlciſci: non mœchari: non furari: non vinolentum eſſe, & alia huiuſmodi ſatis nota, quæ ab ijs etiam, qui in ſtatu perfectionis acquirendæ verſantur, fugienda maxime ſunt.

Verum de poſterioribus loquimur, quæ adeo huic perfectiori ſtatui infeſta, atque anguſtiæ, & periculi plena videntur, vt ab ijs Cardinalem ſe incolumem tueri, Angelicum prope eſſe aliqui falſo arbitrentur. Nam cum Prælatorum functionem in eo potiſſimum verſari iudicent, vt alios exemplo ſuo doceant terrena mundi deſpicere, humilitatem ſectari, paupertatem amplecti, argentum, & B
aurum non poſſidere, immo deſpicere: abnegare ſemetipſos, & propter nomen Chriſti odio eſſe propinquis, amicis, & alijs; reputant hæc Cardinalitio ſtatui, quo his noſtris temporibus vtitur Eccleſia, adeo prorſus aduerſari, vt hæc, quæ abiecta cenſentur, ſimul cum præclariſſimo Cardinalium ſtatu coniungi, & vna cum eo exerceri, humanæ facultatis non eſſe videatur.

At nos, qui videmus hoc argumentum ab illo hominum errore deſcendere, qui exiſtimatunt, vel rerum inæqualitatem, & diſtinctionem a Deo non eſſe; [a] vel Chriſtianæ vitæ inſtitutum fraternam quandam omnibus in rebus æquabilitatem, amplitudinis de- C
preſſionem, ac bonorum potius communionem poſtulare, non poſſumus non longe aliter de Cardinalium ſtatu catholice ſentire, quippe qui ſciamus graduum varietatem, officiorum diuerſitatem, multiplices in populo ordines adeo in Chriſtiana Republica probari, vt hæc potius ad ſanctæ Eccleſiæ tum neceſſitatem, tum pulchritudinem, ac perfectionem pertineant, [b] dummodo vnum ſit corpus omnium, vnus ſpiritus, vnaq. ſpes vocationis. [c] Sic Regina Sabba videns ſapientiam Salomonis, & habitacula ſeruorum, & ordines miniſtrantium, & veſtes eorum, non habebat vltra ſpiritum; [d] Et Apoſtolus ait, quòd in magna domo non ſolum ſunt D
vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia; [e] & quòd in vno corpore multa membra habemus, omnia tamen membra non eundem actum habent, ſed quædam ſunt nobiliora, quædam ignobiliora; [f] Nam ſi totum corpus oculus, vbi auditus? ſic in Eccleſia Dei, vt idem ait, quoſdam dedit Apoſtolos: quoſdam Prophetas: alios Euangeliſtas: alios autem Paſtores, & Doctores. [g]

a S.Tho. in 1. q. 47. artic. 1. & 2.
b S.Tho. 2.2. q.183. artic. 2. S. Antonin. in prolog. 3. par.
c Epheſ. 4.
d 3. Reg. 10.
e 2. Tim. 2.
f Rom. 12.
g Epheſ. 4.

Quare cum videamus hanc Cardinalium dignitatem, quæ debet ſummum Pontificem in eius adminiſtratione adiuuare, excelſum in Eccleſia Dei locum eſſe conſecutam, non abhorret ab eius

A perfectione, iis illam fulgere extrinſecus ornamentis, quibus populus ad eorum virtutes imitandas magis excitetur, & prauorum ſuperbia, atque audacia, facilius, & potentius reprimatur, cum ſcriptum ſit in Pſalmo: *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt Principatus eorum.* [a] Et ideo ſcribit etiam S. Auguſtinus, quòd decet eos, qui alijs præſunt, glorioſos in conſpectu populi apparere, ne ſi nimiæ deiectionis ſeruaretur humilitas, regendi frangeretur auctoritas: [b] hincq. conſentiunt Doctores, congruum eſſe, Cardinales, qui Papæ lateri adſiſtunt, in magno apud omnes honore haberi, multaq. illis priuilegia concedi. [c] Ipſi tamen memores ſint veB ræ perfectionis, & iuſtæ auctoritatis fundamentum, interiori charitate niti debere, quæ ſua non quærit, ſed omnia in Dei gloriam refert, cum, vt ait Pſalmiſta, *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* [d] Et præterea talis etiam in his exterioribus modeſtia, temperantia, ſobrietasq. ab omnibus retineatur, quæ ædificet, non quæ faſtus, aut vanitatis vllam pariat ſuſpicionem, memores quòd ſicuti olim dicebat Senator ille, nihil velle in domo ſua ſplendidum apparere præter ſeipſum: [e] ſic decere maxime, vt in Cardinalis domo id, quod præcipue fulgere debet, atque enitere, ſit illius virtus, innocentia, affabilitas, liberalitas, ſanctitas, ac perpetua laborandi, otiumq. fuC giendi cupiditas, idq. decus ad omnes æque pertinere, tametſi ex nobiliori, ſeu inſigniori ſtemmate quis genus ducat: nam vt ſcripſit S. Hieronymus, [f] ſicut Epiſcopi, ſiue Romæ, ſiue Eugubij, ſiue Conſtantinopoli, ſiue Rhegij, ſiue Tanis, eiuſdem dignitatis, & ſacerdotij habentur: ſic certum eſt, eos, qui in eundem Cardinalium ordinem, ac Collegium adſciti ſunt, eiſdem ſe Eccleſiaſticis legibus, inſtitutis, moribus, ac muneribus addixiſſe.

QVAECVMQVE igitur ſupra tamquam contraria obijciebantur, docent Doctores ad animi præparationem comparandam, ſiue ad nimiam ſolicitudinem fugiendam, vel etiam ad opportunitatem D obſeruandam pertinere, [g] cum nec ea, quæ conſilij Euangelici ſunt, ad perfectionem eſſentialiter, vt aiunt, ſpectent, nec omnia ſint quocumque tempore ab omnibus implenda, [h] ſed ita totum vitæ ſtatum præceptis diuinis componendum, vt a charitatis curſu nihil vmquam deflectat, vſquequo ad æternam gloriam perducatur. [i]

QVONIAM autem ea eſt humanæ conditionis fragilitas, vt plerumque ij, qui in ampliſſimo dignitatis gradu ſunt, atque ingenij acumine præſtant, gloriæ ſtimulis pluſquam ſatis eſt, incitari ſoleant, ipſaq. dominandi libido in illorum mentes frequentiſſime irrepat, oportet Cardinales eorum meminiſſe, quæ olim Chriſtus

Dominus

a Pſal. 138.

b S. Aug. in reg. 3. c. 40. facis l. obſeruandum, de officio præſid. Aug. de Ancon. q. 101. art. 4.

c Gondiſal. de dignit. Viceca. Sarnē. in reg. de impetr. benef. q. 6. nu. 6. & in cōp. vtr. ſign. num. 36. Manfr. tract. de Cardin. c. 5. & ſeq. Mādoſ. in reg. 32. de impetr. benefi. q. 1. col. 2.

d Pſal. 44.

e Cic. in Parad. 5.

f Epiſt. 85. c. legimus. 93. diſtinct.

g S. Aug. li. 1. de ferm. Dom. in monte c. 36. S. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. ad 2.

h Aug. de Ancon. q 101. artic. 7. in reſp.

i S. Tho. 2. 2. q. 184. artic. 3.

Dominus diſcipulis dixit, cum exultare eos videret, quòd ſpiritibus A
imperarent: *Gaudete*, ait, *non quia ſpiritus ſubijciuntur vobis, ſed quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo.* [a]

a Luc. 10.

ITAQVE nihil eſt, quod Cardinalis hoc ſolo dignitatis gradu, aut ſplendido denominationis titulo glorietur, aut alijs dignior exiſtimari velit, quòd ceteris emineat, alijq. eidem caput inclinent; ſed quia maiorem hac dignitate, Deo ſeruiendi, beneq. de Chriſtiana Republica merendi facultatem nanciſcitur: Nam, vt ille dixit, *Frena aurea non faciunt meliorem equum*; [b] & quod aliàs memorauimus, Cardinalis dignitas non laudem, ſed laudis affert occaſionem. Ideo niſi gradus amplitudo, cum ſumma vitæ probitate, ac ſanctimonia B coniungatur, verendum eſt, ne id poſſit contingere in die nouiſſimò, quod eſt apud Danielem: *Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens.* [c]

b Seneca

c Dan. 5.

III.

DE OBSERVANDIS A CARDINALI QVANDO INDICITVR CONSISTORIVM.

EX his, quæ ſuperius dicta ſunt, quamuis ſatis intelligi poſſit, quoties Conſiſtorium nomine Summi Pontificis indicitur, eo ipſo ſignificari Cardinales ad res magnas, & graues, publicamq. vtilitatem reſpicientes, tractandas accerſiri; id tamen inde etiam colligere licet, quòd non pauci tantum, aut ſolum pars aliqua Cardinalium eò conuocatur, ſed omnes eorum ordines ſimul iubentur C adeſſe: nullum enim magnum negotium, præclarumve opus ſine multorum interuentu, atque auxilio effici poſſe videmus. Quod ſi mercatorum, magiſtrorum nauis, agricolarum, & Imperatorum etiam exempla demóſtrant, eos ſine multiplici miniſtrorum, atque operariorum copia, qui in rebus illis valde ſint exercitati, nihil inſigne conſequi poſſe; multo id magis in ſanctæ Eccleſiæ adminiſtratione, quæ omnium maxima eſt, & difficillima, erit exiſtimandum, permultos ſcilicet excelſo ingenio Conſiliarios, rerumq. cognitione excultos cum Principe conuenire debere, qui tum præſentia acutiſſime cognoſcere, tum futura etiam, probabili valeant D coniectura proſpicere. Ex quo ſequitur, quoties hæc Conſiſtorialis actio celebranda eſt, magna animi præparatione, diligenti præmeditatione, collectiſq. mentis viribus, ac diuini in primis præſidij fiducia, ad eam accedendum eſſe. Vbi igitur certa dies ſacri Conſiſtorij habendi denunciatur, ſicuti ſolet miles claſſico ad prælium accitus, armis inſtructus, præſidijſq. omnibus accinctus in locum certaminis deſcendere; ſic Conſiliarius Conſiſtorio indicto, ſe quàdiligentiſſime tamquam ad virtutis ſtadium præmunire curabit, & quid proponendum, quid conſultandum, qua poterit ſolertia, inueſtiga-

A ueſtigabit, matureq. vniuerſa præmeditabitur. In primis autem, quod Cæſarem Auguſtum ſanxiſſe legimus,[a] vt priuſquam Senatores eius conſiderent, ſupplicarent ad eius Dei aram, in cuius templo Senatus haberetur, & morem fuiſſe Principibus Senatum ingredientibus, ſtatim ab ingreſſu ſacra facere.[b] Et Herodianus loquens de Antonino Cæſare ait, ingreſſus Senatum vbi rem diuinam fecit[c]; multo magis congruū videbitur, religionis Chriſtianæ Cardines, & vniuerſalis Eccleſiæ Principes, quando inſtare incipiet conſilij tēpus, præter generale auxilium aliàs a Deo petitum, tunc magis enixe ad Regis Regum opem confugere, ac, ſi ſacerdos ſit, ſacrificij munus B perſoluere, magniq. conſilij Angelum inuocare, vt audiat cum Propheta quid loquatur in eo Dominus,[d] rogans eundem, vt det voci ſuæ vocem virtutis,[e] memoria tenens, ſanctum Ioſue,[f] licet Deo acceptum, in petitione tamen Gabaonitarum lapſum fuiſſe, quoniam Dominum antea non interrogaſſet; & quod Tobias dixit filio ſuo: *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & in omni tempore conſilia tua in ipſo permaneant.*[g]

a *Sueton. in Auguſt. c. 35.*
b *Appian. lib. 2.*
c *Lib. 4.*
d *Pſal. 84.*
e *Pſal. 67.*
f *Ioſue 9.*
g *Tob. 4.*

SED & præterea, quantum res, & tempus patietur, eadem cum aliquot fide probatis, ſapientibusq. viris ſecreto communicare Cardinalis non negliget, & quid etiam in eo genere per Vrbem circum- C feratur, ſubodorari non erit inutile. Quod ſi nihil certi explorare, ac ne conijcere quidem licebit, tum idem intimo erga Chriſtianam Rempublicam zelo accenſus, ſe omnipotēti Deo cum fiducia committet, qui opportune illi ſuggeret quæcumque pro bono Eccleſiæ loquenda erunt, illud ſibi omnino in animo proponens, nihil, de induſtria ſaltem, quod publicam vtilitatem non reſpiciat, & Diuinis non ſit præceptis, ſeu monitis conſentaneum, velle reſpondere.

IIII.

QVANDO IN CONSISTORIVM CONVENITVR.

VBI vero die conſtituto in Senatum ingrediendum erit, Cardi- D nalis, ſi ſit Sacerdos, antea (vt diximus) rem ſacrā facere, ſi Diaconus ſacramento Euchariſtiæ ſe præmunire, aut ſaltem audita Miſſā ſe ſancte colligere, atque Spiritus ſancti paracliti orationem adhibere curabit: tum ad Apoſtolicum Palatium deductus, depoſito breuiore illo, quo per Vrbem vtitur, veſtimento, quod Mantellettum vocatur, pariter priuatos omnes affectus, & veterem ſibi hominem expoliandum eſſe ſciet: Amictum deinde induens inſigniorem, quæ Cappa lata, ſeu Pontificalis appellatur, cum tota ipſius humeris coram Pontifice incumbat, ac publicam auctoritatem præ ſe ferat, tum memor erit plurimum ſibi oneris ex futura ea actione accedere, ac

publicam voluntatem, publicam ſcientiam, publicamq. omnino A
perſonam induere profitebitur. Poſt hæc, locum ingreſſus, memor erit, Thebanos Senatū ita pingere conſueuiſſe, vt grauiſſimos quoſdam homines, & aſpectu venerabiles formarent, qui in hemicyclis ſedentes, ante altaria eorum, quos vocabant Deos, eſſent, nullaſq. omnino manus haberent, atque in eorum medio etiam ipſe Princeps oculis captus, ſederet, vt indicarent nimirum, vniuerſum Senatorum conſeſſum ab omni prorſus amore, odio, commodo, affectuq. priuato quàmlongiſſime abeſſe debere.[a]

a Alciat. in Emblem.

Atque hæc quidem veteres, quæ ad iuſtitiæ, atque integritatis decus videbantur pertinere. Verum multo ſanctiore, ac religioſiore B
animi propoſito Conſiliarium noſtrum ſacra vndique myſteria referentem, Conſiſtorium introire oportet. Nam in primis in venerabilem illum, auguſtumq. thronum, in quo SANCTISS. CHRISTI VICARIVS, totius Catholicæ Eccleſiæ caput, & ſummus Princeps plenus maieſtate conſidere ſolet, aſpectum ſuum diriget, ac fixis oculis, tamquam in thronum, quem vidit Daniel,[b] in quo ſedebat ſenex ille antiquus dierum, aut potius veluti in tremendum illud Dei tribunal intuebitur, ad quod cum vniuerſi ſiſtendi ſint, & ſingulorum facta recenſenda, ſecum cogitare debebit, an adueniente nouiſſimo illo die, ipſe tacuiſſe dum conſilium ab eo exquireret C
Pontifex, aut quid aliud ſuaſiſſe mallet. Poſtremo antequam Papa in Aulam deſcendat, aut cauſas ex more ad Cardinalium Collegium referre incipiat, conueniet maxime, cum a ſenioribus, ſeu alijs ſui ordinis vſu peritis ſeorſum ſciſcitari, quid illi præſenſerint eo die cōſultandum, quæ eorum ſit ſententia, aut quid alij dicendum ſint ſuaſuri, hæcq. deinde ſecum diligenter expendere, atque pro temporis ſpatio ad dicendum, & recta, ac recte conſulendum dato, ſe accurate præparare oportebit.

b Dan. 7.

V.

CVM SVMMVS PONTIFEX CAVSAS CONSVLTANDAS PROPONIT.

INDE cum Papa in ſacrum ſolium ſuum aſcenderit, antequam D
palam coram Senatu ſermonem habere, & res conſultandas proponere incipiat, veterem a maioribus acceptam conſuetudinem eſſe ſcimus, vt prius ſingulos Cardinales gradatim, & ſeorſum audiat, qui aut commiſſa ſibi antea a Papa negotia, vel in Congregationibus acta referunt, aut cum Religionum, & Prouinciarum, ſeu Collegiorum ſint protectores, ea renunciant, quæ ad eorum munus pertinent, ſiue alijs de rebus priuatis agunt pro rerum, temporum, perſonarumve neceſſitate; quæ quidem dum geruntur, grauitatis erit, Cardinalem non huc, aut illuc digredi, nec facile loco ſuo vbi ſe-

A det, niſi vrgente non leui cauſa dimoueri. Ipſa vero priuata ſingulorum cum Papa congreſſio, vtilitatem magnam ad multiplicia negotia expediēda ſolet afferre, modo ne nimium protrahatur, & tempus publicis negotijs conſultandis deſtinatum, priuatis occupetur. Nam cum hæc Conſiſtorialis actio ad res præcipue cum toto Senatu tractandas fuerit inſtituta, videmus maiores noſtros adeo huius moris retinendi ſtudioſos fuiſſe, vt ſi quando accideret, eo ipſo tempore, quo indictum fuit Conſiſtorium, nullas eſſe Eccleſias, quæ proponantur, nec legationes quæ expediantur, nec Bullas grauiores promulgandas, nec arduas actiones, aut alia ſe offerre Conſiſtorialia B negotia, quæ communem Senatorum omnium exigant congreſſum, ſolitos fuiſſe Pontifices, (ne Conſiſtorium quaſi inane, & fruſtra coactum videretur) dare tunc negotium Secretario, vt litteras aliquas a Legatis, ſeu Nuncijs acceptas, aut a Regibus, vel Principibus miſſas, palam recitare, ex quibus occaſionem cum Cardinalibus tractandi accipiebant. Solebant item aliquando de negotijs publicis: de reformatione: de Turcarum incurſionibus: de annona: de muniendis præſidijs: de ſtatu Eccleſiaſtico exonerando: aut de alijs rebus huiuſmodi verba facere, ne dies ſine Conſiſtoriali aliqua tractatione præterijſſe videretur.

C Vt igitur ad rem redeamus, quando ſummus Pontifex cauſas aliquas conſultandas, prout moris eſt, proponere exordietur, mirum nemini eſſe debebit, ſi nullam peculiarem orationem ad impetrandam Spiritus ſancti gratiam, quemadmodum in alijs Cardinalium, & Prælatorum Congregationibus religioſe ſeruari ſolet, in Conſiſtorio palam præmitti audiet. Nam cum Conſiſtorium mane haberi ſoleat, ipſeq. Summus Pontifex, & item Cardinales aut paulo ante fecerint ſacrum, aut ei interfuerint, veriſimile eſt eos tum gerenda negotia, tum ſe ipſos feruenti corde Deo commendaſſe, indeq; vnanimi collectos ſpiritu, Deo duce, ab oratione ad Conſiſto-D rium ſe transtuliſſe. Accedit, quòd propter auguſtiſſimam Sanctiſſimi Chriſti Domini Vicarij præſentiam, cui Spiritus ſancti gratia adſiſtere cenſetur, veteri ritu obſeruatum videmus, vt non eadem ceremoniarum ratio ſemper in loco vbi ille adeſt, ac in reliquis ſeruari ſoleat, non vt debitæ deuotionis officio aliquid ſubtrahi intelligatur, ſed ad ſanctioris, & ſecretioris myſterij ſignificationem.

Addimvs deinde, relatum eſſe in veterum monumentis, vbi idem Summus Pontifex ſermonem habere inciperet, in magna eius laude poſitum fuiſſe, ſi ipſe pro ſumma ſua ſapientia, & benignitate, ſic orationis ſuæ curſum dirigeret, vt Senatoribus omnibus ad li-

bere, vt decet, reſpondendum animum adderet, oſtendendo prorſus nihil ſua intereſſe quomodocumque ab eis ſuffragia ferrentur, dummodo communi bono, atque Eccleſiæ vtilitati proſpiceretur. A

a In quæſt. 44. quod aliàs latius ſumus proſequuti.[a]

Consiliarivs vero attentiſſimis auribus omnia debebit excipere, ne eius reſponſio quidquam aberret, memor, Lycurgum olim conſtituiſſe, ne aliquid pictum in loco ad conſilia conſtituto appareret, ne Senatorum cogitatio diſtraheretur, ſed tota in rebus deliberandis defigeretur. Poſthæc dignum erit optimi Cardinalis pietate, & officio, ſecum cogitare, nihil a Papa niſi ſancta voluntate, ac iuuandi ſtudio propoſitum fuiſſe, remq. omnem ſemper in meliorem partem interpretari, non ſolum quod ſcriptum ſit, *Cor Regis in manu Dei eſt*,[b] ſed præcipue quòd illi, qui ſanctiſſimus Chriſti Vicarius eſt, Spiritum ſanctum ad ædificationem fidelium adſiſtere non dubitandum ſit. & propterea decebit maxime, vt Pontificis ſententiam magnifaciat, nec facile ei ſine graui cauſa, & probabili ratione aduerſetur: præſertim quia, cum Principes, tamquam in ſpecula poſiti, multa perſpiciant, quæ oculos inferiorum effugiunt, altioraq. eorum ſint conſilia, quàm vt ab alijs introſpici queant, prudentis Cardinalis erit, diligenter animaduertere, ne ad contradicendum inconſulto rapiatur, dum tamen veritatem, & ſyncere loquendi officium, re poſcente, numquam deſerat; Immo, cum hoc morbo ſoleat humana conditio nimis laborare, vt ad Principum ſtudia inclinare omnes cupiant; cautio erit, numquã huius ſuſpicionis Cardinalem obliuiſci, ſed exemplo veterum Prophetarum, ac ſanctorum Patrum, qui præſentibus Regibus Deum etiam tamquam præſentem intuebantur, ac veritatem cum fiducia denunciabant: ſic, cum publica cauſa poſtulauerit, expulſis perturbationum tenebris, qua decet modeſtia, & reuerentia ſententiam ſuam libere explicare, vt poſſit dicere cum Propheta: *Et loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.*[c] D

b Prouer. 21.

c Pſal. 118.

V I.

CVM SENTENTIAS IN CONSISTORIO EXQVIRERE INCIPIT.

Rebvs a Papa propoſitis, cum exquiri Senatorum conſilia, eademq. ordine pronunciari incipient, à ſenioribus vſque ad nouiſſimos, prout moris eſt; munus erit Conſiliarij, qui partes ſuas digne præſtare cupiet, diligenter obſeruare, quid quiſque loco ſuo dicat, quibuſve argumentis illud corroboret, non ſolum vt ſingulorum quam debet rationem ſe habere oſtendat, ſed etiam quia ſæpe ex aliorum reſponſionibus, concepta antea mutatur ſententia. Inde quæ ab alijs dicuntur non obliquè debebit interpretari, ſed in du-

A bio omnia in meliorem partem: non orationis longitudinem, aut obſcuritatem: non linguæ lapſum, aut memoriæ tarditatem in quoquam accuſare: non geſtu vllo ſignum præbere, ſe illa ægreferre, aut ijs audiendis faſtidio affici: iuniores etiam, & nouiſſimos æque ac alios attente auſcultare, ex rationibus aliàs a nobis prolatis.[a] Conſentaneum quoque erit de omnibus conſilia ſua proferentibus honorifice ſentire, nec facile minoris quemquam, eo quòd breuius, aut longius, aut ſecus quam alij, reſponderit, æſtimare, Apoſtoli præceptum ſequens, vt *qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet.*[b] Denique cum tota hæc Conſiſto-
B rialis actio, coram Principe, & Senatoribus, ſit maieſtatis plena, prudentiæ erit, Cardinalem ſummopere anniti, vt dictis, & factis, pari grauitate reſpondeat, ac priuata colloquia, & quidquid oſcitanter factum videri poſſit, prorſus euitetur.

a In quaſt. 10.
b Rom. 14.

VII.

NVNC illud ſequitur, quod in tota hac actione præcipuũ Conſiliario eſſe debet, nempe vt is loco ſuo, conſilium quod ab eo petitur, apte, fideliterq; pronunciet. Ad quod præſtandum aliàs diximus, ad diuinam in primis gratiam confugiendum eſſe, ſine cuius auxilio irritus prorſus omnis eius conatus redderetur. Vnde Iſaias
C dicebat: *Veh filij deſertores, vt faceretis conſilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per ſpiritum meum, ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, qua erit vobis in confuſionem.*[c] Quapropter, etſi, quo tempore indictum fuit Conſiſtorium, debuit Conſiliarius diligenter ad omnia, quæ facienda erunt, ſe comparaſſe, præcipuam in Deo ſpem collocando exemplo Dauidis, qui, cum Gigante congreſſurus, muniebat ſe armis, & ſcuto, ſed dicere ſolitum aiunt: *Non in arcu meo ſperaui, & gladius meus non ſaluabit me;*[d] Attamen nunc rurſus videns iam inſtare horam, qua virtutis ſpecimen in hoc theatro ampliſſimo ſit editurus, debebit intimo corde diuinæ ſe benignitati committere, quæ ponat cu-
D ſtodiam ori ſuo, & oſtium circumſtantiæ labijs ſuis.

CVM LOCVS OBVENIT CARDINALI AD CONSILIVM SVVM PROFERENDVM.

c Iſa. 30.
d Pſal. 43.

ET, quoniam hoſtis bonarum mentium dæmon, hoc ipſo dicendi articulo, quo ſe Conſiliarius ad ſoluendam linguam accingit, ſolet multiplici eum vexatione implicare; an ſcilicet plene omnia, quæ ſibi occurrunt, loquatur; an breuiter tantum perſtringat; an in aliud tempus differat; an ad maiorem Collegij partem ſe referat; an Principis ſapientiæ id dijudicandum relinquat; an ſui ipſius conſcientiam ſeniorum iudicio exoneret, atque alijs huiuſmodi ambiguitatibus cum ſuſpenſum reddere conatur: Nos, cum hanc animi agitationem frequenter a metu quodam prodire videremus, quem

veteres peſſimum conſultorē vocabant; ideo ſæpe monuimus hunc A
eſſe modis omnibus excutiendum, cum certum ſit ſine loquendi fiducia, nihil a Conſiliario præclarum perfici poſſe. Quoniam tamen agnoſcimus, frequentem hunc eſſe ſcopulum, ad quem Conſiliariorum nauigia alliduntur, cogimur ſæpius hoc argumentum tāquam maxime neceſſarium, non eiſdem tamen, ſed alijs, atque alijs rationibus iterare: ſicuti enim ſanguis per venas in omne corpus diffunditur, & membra, quo ille non peruenit, tamquam emortua putreſcunt; ſic dicēdi libertas niſi in Conſiliarij ſermones vbique influat, eiſq. ſpiritum præbeat, non ſolum irriti, atque inutiles, immo noxij ſæpe redduntur. B

QVAMOBREM, ad tollendam eam, quam diximus mentis trepidationem, exiſtimaremus Conſiliariū in cordis ſui latebras introire, ac quid præcipue illud ſit, cuius cauſa animi pendet, diligenter ſcrutari debere. Nam ſi ex vna parte ſatis ille quidem, quid ſibi ratio dictet, quid bonum publicum requirat, & quid pro animi ſui conſcientia vere reſpondendum ſit, intelligit: ex altera vero aduerſarias amoris & odij acies, exurgere, & tamquam reflantes ventos ſibi oris repagula obſtruere ſentit, ne intima depromat; facile animaduertet humanæ hæc eſſe miſeriæ commenta, & fallaces, latenteſq. dæmonis laqueos, ne illud dicatur, aut conſulatur, quod ſana C
mens exigit, & publici muneris ſuſceptum onus poſtulat, obijciens illi damna multa, quæ libere loquendo facile incurret. Tum igitur prodita, ac detecta illius fraude, atque inſidijs, non erit difficile ex illis, Deo iuuante, euadere, ſi Conſiliarius memoria repetat, ſe eo in loco ſedere, non priuata, ſed publica agentem, non ſua, ſed quæ aliorum ſunt quærentem, non quod ſibi, ſed quod multis, vt ait Apoſtolus, vtile ſit futurum, procurantem: & quod S. Ambroſius ſcripſit: *In Sacerdote nihil tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod ſentias non libere loqui.* [a]

a S. Ambroſ. lib. 5. epiſt. 29. ad Theodoſ. Imperat.

QVARE hac plenus cogitatione, omnia tamquam ex ſuperiore D
loco reſpicere incipiet, ac fretus conſcientia, & Deo placendi deſiderio, & Reipublicæ tuendæ, ac propagandæ cupiditate, nihil non verax, & iuſtum, nihil aſſentationis cauſa, aut in alicuius gratiam, quod non deceat, nihil quod Sedis Apoſtolicæ, ſacriq. Collegij dignitati non congruat, nihil denique quod a Senatoris ore, qui muneris recte præſtiti Deo rationem ſe redditurum eſſe meminerit, non debeat proficiſci, ſibi vmquam reſpondendum, aut affirmandum eſſe ſtatuet; ac cauebit quidem, præeunte Dei timore, cum lapſus linguæ valde ſit extimeſcendus, ne cum hac libertate quidquam ei,

quod

A quod non grauiter, prudenterq. dictum ſit, excidat: immo tam-
quam funambulus in ſublimi poſitus, attẽtè omnia circumſpiciet [a],
atque vniuerſa, quæ ſynceram loquendi libertatem contaminare poſ-
ſunt, a ſapientibus etiam viris tradita, diligenter obſeruare curabit. [b]
POSTEA cum dicere incipiet, animaduertet, more maiorum re-
ceptum eſſe, vt gradu priores, ſicut alios dicendo præeunt, ſic tam-
quam maiore rerum vſu præditi, latius aliquid reſponſionibus ſuis
complectantur, cauſas excutiant, ac poſterioribus ad dicendũ viam
præparent: iuniores, & qui præſertim ab eodem Pontifice ad Car-
dinalitiam dignitatem ſunt aſſumpti, paucioribus agant: hoc ta-
B men non ita perpetuum eſſe, quin ſeniori ſecus interdum ex cauſa
facere liceat, & iunior, vbi euidens ratio poſtulauerit, etiam alijs
tacentibus, plura loqui debeat.

QVANDO igitur ad reſpondendum aggredietur, id primum ſe-
cum cogitare debebit, an res propoſita digne probanda, aut impro-
banda videatur: Nam ſi probanda, tunc, quia interdum etiã ſummi
Pontificis ſapientiam, ac vigilantiam decet commendare, ſufficier, id
aliquibus ex antiquioribus Cardinalibus, citra tamen omnem adula-
tionis ſuſpicionem, nomine omnium fieri: res vero ipſa, quantũ illius
ſtatus patietur, eo modo, quo aliàs diximus, [c] erit cõfirmanda. Quòd
C ſi improbanda, tunc meminiſſe oportebit, quòd ſicuti non niſi ſum-
ma cum reuerentia, & modeſtia erga Principem eſt loquendum: ſic,
quando grauitas cauſæ poſtulabit, curandum erit, vt conſilium ſuum
parem referat dicendi fiduciam, ſynceræq. mentis conſtantiã, modo
placide diſſentiẽdo, modo dubitando, ſi vere dubitet: interdũ etiam
obſecrando, & ſe in ſinum patentis filiali charitate, ac reuerentia
proijciendo. In ſumma partes illius erunt in dicenda ſententia, tum
ſe fidelem Conſiliarium Principis, tum verum ſui ipſius iudicẽ pro-
fiteri, oſtendendo ſcilicet non obſcure, ſi negotij illius diffinitio ad
ſe proprie tamquam ad iudicem, aut Principem pertineret, ita ſine
D dubitatione ſe facturum fuiſſe, ſed poſtquam tamquam Conſilia-
rius ibi ſedet, hoc ſe conſilium qualecumque ſit, ex animi tamen
conſcientia præbere; hæcq. omnia publico Eccleſiæ bono ſibi ante
oculos ſemper propoſito, adeo pure, ſyncere, & candide proferat, vt
omiſſis digreſſionibus, & ceteris, quæ ad rem, de qua agitur, non per-
tinent, nihil captioſe, nihil inuolute, nihil in vtramque partem ar-
tificioſe, ſed vniuerſa ordinatim, perſpicue, claraq. & graui voce, quæ
ab omnibus audiatur, pronuncientur, ita vt ſeipſum non ſolum
pium, ac iuſtum, ſed etiam maxime prudentem & ſtrenuum, atque
boni communis amantem oſtendat.

[a] S. Nazian. in Apologet. de fuga.

[b] Volater. lib. philolog. 28. c. de loq. libert.

Diximus alia ſup. in q. 38.

[c] In q. 37.

QVOD ſi eorum, qui ante dixerunt, ſententia placebit, licitum A
erit, eandem breuibus, atque honorificis verbis ſubſequi, niſi quid amplius fuerit addendum: quòd ſi efficax ratio ad diſſentiendum impulerit, id nihilominus placidiſſimo orationis genere, & quo maiore licebit honoris indicio ſic erit agendum, vt ſi quis conſilium eius non ſequatur, probet affectum. Ipſe verò ex Innocentij Papæ decreto metiatur, quid liceat ſecundùm iuſtitiam, quid deceat ſecundum honeſtatem, quid expediat ſecundũ vtilitatem,[a] ita tamen, vt quando cum ratione affectus quodam modo pugnare videtur, tunc non pietatis guſtum, ſed rationis ductum præcipue ſequatur: quod olim ſapientes multos, ac inter cæteros virum religioſiſſimum, B
ac prudentiſſimum in alijs rebus obſeruaſſe legimus.[b] Illud præterea curare debebit, vt in pari cauſa ad miſericordiam magis, quàm ad ſeueritatem, ad pacem, quàm ad bellum, ad dandum, quàm ad accipiendum, oratio eius deflectat, minime a vultu Principis, quod ille dixit, ſed a veritatis, iuſtitiæ, & Dei lege, conſilia ſua aſſumens, nec nimio iuuandi ſtudio, ſeu pluſquam decet, ſe officioſum in rebus tuendis oſtendens, ita vt aduerſus dignitatis ſuæ decorum, ac Lateranenſis Concilij decretum committat;[c] ſed ea perpetuo dicendi dexteritate vtatur, vt cum loquitur, ſe ſubditum, non Prælatum: diſcipulum, non magiſtrum: Conſiliarium, non cenſorem oſtendat: C
numquam tamen iuſtitiæ, veritatis, ac fidei officium deſerens, ſed certa pro certis, dubia pro dubijs, ignota pro ignotis denunciare non erubeſcens, id ſemper quod maiorem Dei gloriam, & Eccleſiæ catholicæ incrementum præſeferre videtur, tamquam Apoſtolicus vir, cæteris rebus anteponat.

a c. quanto, in princ. de voto.

b P. Io. Petrus Maffeius. in vita P. Ignatij Inſtitutor. Ordinis IESVIT. c. 10. lib. 3.

c Sub Leone X. ſeſſ. 9. tit. de Card.

V I I I.

POST DICTAS SENTENTIAS AB OMNIBVS CARDINALIBVS QVID OBSERVANDVM.

LATIS ſuffragijs a ſingulis Cardinalibus, Conſiſtorioq. abſoluto, ſolent Cardinales aliqui vna congredi, ac tum de cauſis propoſitis, tum alijs de rebus, familiarem inter ſe ſermonem habere. Propterea nolumus nos prætermittere, quod Plinius Senator ſe obſeruare ſolitum fuiſſe tradit. Nam in epiſtola ad Ariſtonem inter multa, quæ recenſet non aliena, quæ a Senatoribus quoque noſtris legãtur, hæc ſcribit: *Cum ſis peritiſſimus, & priuati iuris, & publici, cuius pars Senatorium eſt, cupio potiſſimum ex te audire, errauerim in Senatu proxime necne, non vt in præteritum (ſerum enim) verum vt in futurum, ſi quid ſimile inciderit, erudiar.*[d] Cuius exemplo exiſtimaremus, eo magis Cardinales D
noſtros, qui actiones ſuas Deo probatas eſſe cupiunt, & illos præſertim, qui in cauſis publicis non adeo ſunt exercitati, in eo operam ſuam ponere debere, vt fidos aliquos, ac ſelectos Cardinales habe-

d Plin. lib. 8. epiſt. 14. ad Ariſtonem in prin.

A habetent, a quibus ſyncere ſi quid opus eſſet admonerentur. quod munus vere Chriſtianum eſſe, ac laude dignum, non eſt dubitandum, cum ipſemet Saluator noſter æterni Patris ſapientia, licet nullius indigeret conſilio, ad noſtram tamen inſtitutionem, vt ſancti Patres adnotarunt, [a] ab Apoſtolis ſuis aliquando petierit: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Et deinde: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* [b] Hoc enim non curioſitatem, quæ eſt aliorum facta ad ſe non attinentia ſcrutari, ſed ſapientiæ argumentum illius viri præbet, qui ſtudium ſuum in vita recte componenda, moribusq. ſuis indagandis impendit, ne a norma diuinæ legis deficiat, ac præcipue vt vocationis ſuæ munus, ſic vt oportet, implere valeat.

a Auct. oper. imperfect. in S. Matt. hom. 78. S. Aug. tract. 102. in S. Ioã. & in Pſal. 109.

b Matt. 16.

B QVAPROPTER, ſi Conſiliarius hæc obſeruare quæ diximus diligenter aſſueſcet, non dubitamus, quin magnum ex eo modeſtiæ documentum ſit daturus: ſed & illud lucrifaciet, quod multo facilius ſe ab aliorum, qui dixerunt, ſententijs, ſiue erratis quoquomodo arguendis abſtinebit: conſiderans præſertim, quòd exemplo locorum, vbi olim vela prætendebantur Regia; [c] ſic ſacri Conſiſtorij maieſtas, quo ſummi Principis Conſiliarij, ijdemq. lectiſſimi viri conueniunt, inuiolabile omnibus patrocinium præbere debet; ita vt nemo ad priuatas indignationes ea, quæ ibi acciderunt, transferat; C præſertim vero cum id etiam fraternum dignitatis vinculum, ac venerabilis Collegij huius ſocietas iure ſuo poſtulare videatur.

c l. 2. C. vt nemo priuat. S. Amb. lib. 5. epiſt. 33. Alciat. Parerg. lib. 5. c. 13.

I. X.

DIMISSO CONSILIO, cum moris ſit Cardinales a familiaribus, atque alijs multis officij cauſa domum reduci, interimq. de rebus in Conſiſtorio geſtis magno ſtudio interrogari, meminiſſe eos oportet, quædam eſſe, quæ ex Lateranenſi Concilio tamquam ſanctiora ita ſummo Pontifice mandante, nullatenus alijs ſunt promẽda. Quod olim etiam in conſilijs tum Græcorum, tum Romanorum caute admodum obſeruatum eſſe legimus, vt ſcilicet quæ ibi D tractata eſſent, arcano ſilentio comprimerentur, nefasq. haberetur ea diuulgare. [d] Vnde & prouerbium illud fluxit, Areopagita taciturnior: & Romana Senatuſconſulta tacita vocabantur, [e] eo quòd taciturnitas, conſiliorum quaſi theſaurus cenſeretur. Quod quidem & ad ea maxime pertinere ſolet, quæ damnum, ſcandalum, iniuriamve alijs irrogare poſſint: ſunt enim hæc omnia propria eorum vi, ac natura pariter ſecreti ſigillo obtegenda. Quædam vero ſunt, quæ interdum ſciri publice expedit, vt quæ morum reformationem, religionis amplificandæ ſtudium, ſummi Pontificis vigilantiam teſtatam reddunt, quæ prudenter narrata plurimum ædificare alios ſolent.

DIMISSO CONSILIO, QVID RELIQVVM SIT.

d Val. Max. lib. 2. c. 1. & 2.

e Capitol. in vita Gordianorum. Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 4. c. 11.

ſolent. Sunt & alia præclare dicta, aut facta ampliſſimorum Præſulum, quæ iure ſuo poſtularent, vt alijs aliquando innoteſcerent, ac debitum illorum virtuti teſtimonium redderetur. Verum quoniam hæc tum ratione ipſius Conſiſtorij, quod ſilentium quoddam in rebus ibi tractatis requirit, tum etiam quoniam in eis denunciandis poteſt aliquando peccari, dum vel ita aliquorum merita extolluntur, vt reliquorum fama obſcurior relinquatur, vel adeo frigidè laudantur, vt potius deprimi videantur, magnaq; in his vt decet enarrandis dexteritate, & prudentia opus ſit; propterea ſcimus ſapientibus multis illos probari magis, qui huiuſmodi ſermonum vela contrahunt, ac ſe in portum ſilentij recipiunt. Quam tamen nos vti perpetuam regulam minime omnibus præſcribendam eſſe, ſed ſermonis quidem breuitatem cum magna circumſpectione coniunctam, commendari poſſe cenſemus. B

Post hæc, vbi Conſiliarius ſolutiore animo in cubiculo ſuo ſecum quæ geſta fuerint repetere, ac cogitatione expendere inchoabit, duo nobis inter cetera occurrunt, quæ illi in memoriam redigenda eſſe ducimus.

Primum eſt, vt ſi qua fortaſſe alicuius ponderis, temporis anguſtijs, aut negotiorum multitudine, ſiue etiam obliuione, aut quacumque alia de cauſa ſenſerit fuiſſe prætermiſſa, quæ ab eo explicari oportebat, nullatenus patiatur ea apud ſeipſum interire, ſed cum primum opportune ei licuerit, dum res adhuc ſit integra, illa etiam extra Conſiſtorium ſibi ſupplenda, ac in aures Principis reponenda eſſe ſciat. Nam cum aliàs concluſum a nobis fuerit,[a] teneri vnumquemque Cardinalem, etiam non requiſitum, ex natura officij ſui, vbi res poſtulat, Papæ conſilia ſua vere, & fideliter ſubminiſtrare, quanto magis id ei incumbet, qui illud, cum oportuit, ac rogatus fuit, prout debuit, non præſtitit? Immo hac occaſione addimus, Conſiliarium, cum publicam perſonam gerat, non ſolum in Senatu, ſed etiã extra Senatum, ſi viderit Rempublicam indigere, ſententiam ſuam ſemper Principi aperire debere. nec enim verum eſt, quia Princeps eum non accerſit, nec in conſilium tunc adhibet, illum ideo omni obligatione ſolutum eſſe: ſiquidẽ laboranti Reipublicæ manum nullam porrigere, nec excitare ſeipſum ad loquendũ, ſuadendum, admonendumve Principẽ qua decet modeſtia, pietate, & reuerentia; propterea quod Conſiſtorium non indicatur, aut Princeps illũ priuatim non conſulat, non eſt certe iuſta boni Conſiliarij excuſatio, cum ille non ſolũ Papæ, ſed & ſanctæ Sedis, ſit Conſiliarius. Verum id quidẽ eſt, Cardinalem nonnullis caſibus extra Conſiſtoriũ non ita obſtringi, prout C D

[a] In quaeſt. 6.

cum

A cum in Conſiſtorio eiuſdem ſententia exquiritur: & præterea multa conſideranda ſe afferre extra Conſiſtorium, quæ in Conſiſtorio non oporteret, vt patet ex ijs, quæ aliàs ſunt diſputata. Vnde magni refert quales ſint Cardinalis mores, ingenium, atque apud ſummum Pontificem exiſtimatio, & alia eius generis, quæ tanti ſunt ponderis, vt aliquando in eodem negotio alter obſtringatur ea extra Conſiſtorium ad Principē deferre: alter vero ad id minime teneatur. Conſtat item aliquos eſſe, qui vexantur ſcrupulis, vnde omnia illis magna videntur: aliquos vero, qui nihil referre eadem putant, aut nullam exiſtimant eſſe proficiendi ſpem, ideò facile ab omni ſermone ſe abſti- B nent. Propterea, cum certa in his regula præfiniri non poſſit, id tantum admonendum eſſe duximus, cauendum maxime, ne quis interdum recti ſpecie decipiatur, & ſalubrem rei bene gerendæ occaſionem inani ſuſpicione aliquando prætermittat: accidit enim ſæpe, vt nonnulli ſe nihil ſuffragaturos eſſe, ſibi iniuſte perſuadeant, qui valde prodeſſent, ſi loquendi occaſionem congrue captarent. Ideo prius intimos animi ſui ſenſus Cardinalis perſcrutetur, vt vere dignoſcat quid illud ſit, quod eum ab huiuſmodi officio omnino retardare poſſit, ne forte hæc humana ſit imbecillitas, quæ Principis gratiam in ſuum, ſuorumve vſum amittere metuens, nolit ſe peri- C culo Principis aures perturbandi, illiusq. beneuolentiam minuendi, exponere, quandoquidem ceſſante cupiditate, tuta ſunt omnia: &, vt dici ſolet, qui non ſperat, non timet.

Vnde ſicut ſcripſit Hoſtienſis grauiſſimus auctor,[a] quem ijſdem verbis ſequitur Ioannes Andreas, loquens de Papa, qualis eſſe debeat erga Cardinales: *Quod parum, aut nihil decet, Papam facere ſine conſilio fratrum ſuorum:*[b] ſic viciſſim dicimus, decere & Cardinales ipſos ita ſe gerere erga Papam, ne quidquam omnino, quod publice prodeſſe poſſit, omittant, aut vmquam ei abſcondant.

Alterum, in quo Conſiliarius operam ponere debet, illud eſt,[c] D vt non ſolum hæc meditari ſtudeat, quæ Papæ ſint deferenda, ſed etiam ab alijs eadem inueſtigare curet, vt ſi quid per Vrbem de rebus in Conſiſtorio geſtis, quod ſciri expediat, circumferatur, id quoque ipſi perſpectum ſit. Nam etſi vitium illud, quod curioſitatis dicitur, Cardinali maxime eſt fugiendum, eò quòd inter cetera, quæ inde ſequuntur mala, in ſcrutandis aliorum factis inutiliter verſetur,[c] quo morbo laboraſſe Athenienſes S. Lucas in Actib. Apoſtolorum tradit, dum ait: *Ad nihil aliud vacabant, niſi aut dicere, aut audire aliquid noui.*[d] Vnde & Plutarchus egregium libellum ſcripſit aduerſus curioſitatem,[e] quæ & a ſanctis Patribus damnatur.[f]

a Hoſt. c. antiqua de priuileg. col. 2.

b Ioan. Andr. d. c. antiqua.

c S. Tho. 2. 2. q. 167. per totum. S. Antonin. 2. par. tit. 3. cap. 3.

d Luc. 17.

e Plutarch. de curioſ. vitand.

f S. Hierony. ad Damaſ. de fil. prodig. S. Aug. lib. 10. confeſ. cap. 35. S. Greg. homil. 36. in S. Luc. cap. 14.

Atta-

ATTAMEN, quando huiuſmodi inueſtigatio, debita moderatione adhibita, ad ea dirigeretur, quæ officij ſui ſunt, & vnde publica vtilitas poſſit adiuuari; tantum abeſt, vt tunc ſit arguenda, vt potius commendationem mereatur, [a] ac in munere ſuo præſtando vigilantiam oſtẽdat; præſertim cum Cardinales tamquam Sedis Apoſtolicæ Senatores permulta cognita habere expediat, quæ alijs non ſunt neceſſaria; dum tamen ad hunc finem, vt publicis rebus conſulatur, ac Sedi Apoſtolicæ ſeruiatur, iſta omnia prudenter inueſtigentur, & exerceantur. A

a S.Tho. 2.2. q.167. artic.1. & 2.

X.

QVÆ PARTES SINT VERI CARDINALIS IN TOTA EIVS VITA EX S. BERNARDO.

POSTREMO, vt, quæ ſupra diximus, eo tenacius Cardinalis mẽti inhæreant, ac reliquas vitæ ſuæ actiones ad ſummam quam ſuſtinet gradus excellentiam eò certius valeat inſtituere, placuit præclaris illis S. Bernardi verbis, tamquam ſacro ſigillo, vniuerſa obſignare, ac ſimul ſcriptionem noſtram ad Dei Omnipotentis, ac glorioſæ Virginis laudem terminare. B

SANCTVS igitur BERNARDVS ad Eugenium Papam de Cardinalium diſciplina ſcribens, quos vocat ſuos collaterales, & coadiutores, inter cetera ſic inquit: [b] *Præter Dominum timeant nihil, nihil ſperent niſi a Deo. Qui aduentantium non manus attendant, ſed neceſſitates. Qui ſtent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terræ. Qui ſint cõpoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam, parati ad obedientiam, manſueti ad patientiam, ſubiecti ad diſciplinam, rigidi ad cenſuram, catholici ad fidem, fideles ad diſpenſationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui ſint in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in otio non otioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio nõ effuſi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, ſuæ non prodigi, vbique, & in omnibus circumſpecti. Qui legatione pro Chriſto fungi, quoties opus erit, nec iuſſi renuant, nec non iuſſi affectent. Qui quod verecunde excuſant, obſtinatius non recuſent. Qui miſſi, poſt aurum non eant, ſed Chriſtum ſequantur. Qui quæſtum legationem non æſtiment, nec requirant datum, ſed fructum. Qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegyptijs Moyſen, fornicantibus Phinees, Eliam idololatris, Eliſeum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus Chriſtum. Qui vulgus non ſpernant, ſed doceant; diuites non palpent, ſed terreant; pauperes non grauent; ſed foueant; minas Principum non paueant; ſed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui Eccleſias non ſpolient, ſed emendent. Qui marſupia non exhauriant, ſed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant ſuæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi ſtudium gerant, & vſum habeant, ac de omni re orationi plus fidant, quàm ſuæ induſtriæ, vel labori. Quorum*

b S.Bernard. lib. 4. de cõſid.

C

D

A *ingreſſus pacificus, non moleſtus exitus ſit. Quorum ſermo ædificatio, quorum vita iuſtitia, quorum præſentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui ſe amabiles præbeant, non verbo, ſed opere: reuerendos exhibeant, ſed actu non faſtu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes, duros dure redarguant, malignantes coërceant, reddant retributionem ſuperbis. Qui non de dote vidua, & patrimonio Crucifixi, ſe, vel ſuos ditare feſtinent, gratis dantes, quod gratis acceperunt, gratis facientes iudicium, iniuriam patientibus, vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Et paulo poſt: *Qui ad te redeant fatigati quidem, ſed non ſuffarcinati, ſimul & glориantes, non quòd curioſa, ſeu pretioſa quæque terrarum attulerint, ſed quòd reliquerint pacem Regnis, legem Barbaris, quietem Mo-*
B *naſteriјs, Eccleſiјs ordinem, Clericis diſciplinam, Deo populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.* Hactenus ſanctus Bernardus.

HÆC HABVI, quæ de ſacri Conſiſtorij Conſultationibus vtcumque differerem, atque alijs etiam, oblata opportunitate, communicanda curarem; non quidem tamquam argumentum aliquod ingenio meo nunc primum inuentum, aut propriæ induſtriæ viribus excogitatum; ſed potius, vt rem magna ex parte a multis iam diu cognitam, ac maiorum etiam probatam inſtituto proferrem. Nam cum vniuerſa hæc longe, lateq. diſperſa, ac permixte, confuſeq.
C diſtracta perſpicerem, operæpretium viſum eſt, ſi nouiſſimus ego, ampliſſimorum, & eruditiſſimorum virorum opera adiutus, eadem in vnum colligere, atque ordine aliquo contexta, depromere conarer, vt eò clarius, ſi fieri poſſet, ſuo tempore, omniũ oculis paterent. Quare nemo exiſtimet, iniuſtam aliquam hoc nomine nos laudẽ affectare, quod primi harum ſententiarum auctores agnoſci velimus: immo enim, ſi quid hic verum, ac nõ incommode dictum inueniatur, illud non humano cuiuſuis ingenio, ſed Deo omnis veritatis auctori, vt ſcripſit S. Auguſtinus, omnino, vt par eſt, adſcribendum putamus. Si vero mendum aliquod, aut erratum inciderit, id noſtræ imbecil-
D litati tribuendum cenſemus, cuius a cæleſti miſericordia veniam humiliter precamur. Ille igitur, qui fons perennis eſt omnis conſilij, doctrinæ, ſapientiæ, & veritatis, eadem gratiæ ſuæ dona, pro eximia ſua benignitate, in noſtrum omnium animis, quos ipſe Sedis Apoſtolicæ Conſiliarios delegit, purius, & abundantius ad Eccleſiæ ſuæ ſanctæ robur, ac firmamentum defigere dignetur.

DEO HONOR, ET GLORIA.

INDEX RERVM, ET VERBORVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABESSE a Conſiſtorio ſine cauſa non licere. pag. 326. c
Abeſſe a Conſiſtorio arbitratu ſuo Cardinalem non poſſe ſine culpa. 281. c
Abeſſe licet a Conſiſtorio ex varijs legitimis cauſis. 325. a
Abſens Cardinalis non dat conſilium, tamquam membrum Conſiſtorij. 308. c
Abſens Cardinalis iure communi non habet ſuffragium. 303. a
Abſens Cardinalis non habet votum, niſi in creatione Cardinalis, & electione Papæ. 303. c
Abſens Cardinalis poteſt, & debet ſubſcribere Bullas tamquam pars Collegij. 308. c
Abſens Senator, aut tarde veniens olim apud Romanos, mulctabatur. 285. a
Abſens. M. Claudij, Pompeij, & Ser. Sulpit. Coſſ. lex de abſentibus Senatoribus. 303. a
Abſentem legitime poſſe conſtituere procuratorem ad eligendum. 303. b
Abſentes Cardinales admitti ad ſubſcribendum Bullas. 302. a
Abſentes quando ſunt vocandi. 303. b
Abſentes Cardinales, non niſi iubente Pontifice voluiſſe interdum ſubſcribere Bullas. 307. c
Abſentes Cardinales ſolere ſubſcribere Bullis. 307. b
Abſentes etiam legitime impeditos aliquando teneri conſilij ſui copiam facere. 327. a
Abſentes Senatores Romanos nullum ius ſuffragij habuiſſe. 302. b
Abſentis Senatoris ſententia non eſt proprie Senatoris, nec numeranda inter aliorum ſententias, niſi, actis oſtenſis Senatus, poſtea fuerit lata. pag. 304. d
Abſentium Cardinalium rationem, aliquando Papa vult haberi. 261. d
Abſentium Senatorum conſilium, non eſſe ipſius Senatus, ſed ſingulorum hominum. 304. a
Abſentium Senatorum mulctas ampliauit Auguſtus. 285. c
Abſoluere. promptiores eſſe oportet ad abſoluendum, quàm ad condemnandum. 325. a
Accedere licet in alterius votum poſt ſuffragium latum a ſe in elect. Sum. Pont. 267. a
Accidentia mutant rei ſtatum. 72. a
Achab malũ ſibi de Michea prophetari dicit, quod ſenſui diſpliceret. 87. c
Achei, decretum factum defendunt, qui antea eidem repugnabant. 295. d
Achitophel videns ſperni conſilium ſuum, mortem ſibi conſciuit. 182. c
Achitophelis ſententiam euertit Chuſai Arachites. 130. c
Actio deliberata nulla eſt indifferens in indiuiduo. pag. 3. d
Actio bona quadruplicem bonitatem requirit. 335. a
Actio hominis, & humana differt. 337. a
Actio omnis, bona tria requirit, ſcire, velle, & poſſe. 349. c
Actio publici criminis, eſt cuiuſuis. 275. d
Actionem nullam poſſe dici virtutis eſſe, niſi recta ſit per ſe, & recte exerceatur, ex Concilio Tridentino colligitur. 337. d
Actum committit præſumptionis, qui neſcit officium, & exercet illud. 351. b
Actum virtutis reperiri aliquando ſine virtute. pag. 336. d
Actus exteriores tantum lex humana reſpicit. 334. b
Actus imaginarios, & vmbratiles, Chriſti diſciplina non ſuſtinet. 82. b
Actus iniuſtus, & nullus, differunt. 37. d
Actus vi, aut metu factus, vt inuoluntarius reprobatur. 308. d
Actus vnus poteſt referri ad plures virtutes. 48. a
Adminiſtratio Eccleſiæ nititur conſilio Cardinalium. pag. 43. d
Adoleſcentia expers eſſe ſolet vſus rerum, & maturitatis. 113. b
Adoleſcentiæ maximum ornamentum modeſtia. pag. 114. a
Adoleſcentis Cardinalis, qualis reſpondendi modus. pag. 116. b
Adrianus ſemper interfuit Senatui. 282. c
Aduerbia magis, quàm verba, Deum remunerare. pag. 337. b

INDEX.

Adulatio quò imprudentior, eò vehementius expugnat. 225. c
Aequalitas duplex, Arithmetica, & Geometrica. pag. 49. a
Aequalitate ipſa nihil quandoque inæqualius. 261. a
Aetoli habebant ſecretius conſilium. 73. a
Affabilitas quænam virtus ſit. 85. b
Affectiones animi, per ſe nec bonæ, nec malæ ſunt. pag. 83. b
Affectum carnis propinquorum multorum malorum Seminarium vocat Concilium Tridentinum. pag. 357. d
Affectus conſanguineorum, eſt rationi ſubijciendus. pag. 104. a
Affirmando minus quàm negando tractari de cœleſtibus rebus. 261. a
Affirmationis ſignum eſt capitis demiſſio. 120. b
Affirmatiua præcepta in tria genera diſtribuuntur. pag. 191. a
Affirmatiui præcepti obligationem maxime declarari tempore neceſſitatis. 192. a
Affirmatiuum præceptū dandi conſilij implicat hunc caſum, non licere mentiri, ſed non iſtum, non licere abſtinere aliquando a reſpondendo. 190. a
Affirmatiuum præceptum obligare ſemper, ſed non ad ſemper. 188. d
Affirmatiuum præceptum tantummodo obligare, quando commode licet. 189. a
Alexander Seuerus, quid reſponderit matri Mammææ de libero conſilio. 15. c
Aliena facta ignota interpretanda in melius. 326. a
Ambitioſus eſt repellendus. 345. d
Amictus totus Cardinalem admonet ſui muneris, vt olim fimbriæ Iſraelitas. 344. c
Amici fideles non ſemper tacere, ſed magis prodeſſe cupiunt. 255. c
Amor, & timor ſunt duo tortores humanæ vitæ. pag. 358. c
Amoris proprij retibus quando aliquis ſit implicitus, argumentum datur. ibid.
Amor nimius ſui, & imbecillitas humana, ſunt duo aduerſa libertati. 356. d
Angelorum, & hominis intelligendi modus diuerſus. 172. d
Angelorum locutio. 205. c
Animorum diſſimilitudines non minores eſſe, quàm corporum. 269. b
Animum principaliter intuetur lex diuina. 334. b
Animus generoſus nulla re præterquam peccato poteſt contriſtari. 84. b
Animus quæritur diuerſa ratione in lege humana, & Diuina. 335. c
Annorum differentiam peccati ſpeciem non immutare. 114. c
Annuens capite, & mente diſcrepans, duplicem deformitatem incurrit. 397. a
Anthemium reprehendit S. Gregorius, quia non ſuſcipiebat conſilia. 4. b
Antigoni Regis mos in non cōmunicando ſenſa animi ſui. 9. b
Antonini Imperatoris dictum de ſequendis amicorum conſilijs. 63. a
Antoninus Cæſar ſtatim ab ingreſſu Senatus ſacra faciebat. 371. a
Apellis exemplum in audiendis aliorum opinionibus imitandum. 32. b
Aperitur os Cardinali, quid Papa mandet. 228. a
Apoſtolica Sedes eſt veluti arbor illa apud Danielem. 313. d
Apoſtolica Sedes, omnium Eccleſiarum caput, populorum mater, orbis perſugium. 313. c
Apoſtolorum aſſiſtentium Chriſto in locum ſucceſſiſſe Cardinales. 365. c
Apparatus exterior, & cultus Papæ facit ad exiſtimationem tuendam. 364. b
Appij Claudij oratione totius Senatus ſententia commutata fuit. 130. c
Appius ſenex, & cæcus delatus in Senatum. 302. c
Areopagitæ nec præfationes, nec perorationes permittebat. 230. b
Argumenta ſuæ opinionis præſcire, non ſemper eſt temerarium. 279. d
Ariſtides conſilium Themiſtoclis, quamuis vtile reiecit, quia non iuſtum. 135. a
Arrogantiæ ſpecies eſt ſingularitas. 124. d
Aſiæ incolæ, Non, dictionem pronunciare non audebant. 117. c
Aſſentatio ſub libertatis ſpecie erga Tiberium Imperatorem. 225. a
Athenienſes laboraſſe curioſitatis vitio. 381. d
Athenis minores 50. annis ad conſilium non conuocabantur. 114. b
Athenis præco dira imprecabatur perfido conſultori. pag. 353. c
Attilij Reguli oratione Senatus fuit commutatus. pag. 130. c
Auctoritas, & prudentia canos ſequi ſolet. 106. d
Auctoritas dicentis neceſſaria eſt ad conſulendum. pag. 342. a
Auctoritas Pythagoræ in dicendo. 59. b
Auctoritatem Regibus ex virtutis opinione accedere. 342. c
Audientia. Papa in Conſiſtorio audit ſeorſum Cardinales, antequam res conſultandas proponat. pag. 372. d
Audientiæ tempore, erit grauitatis Card. non facile ſe loco dimouere. 372. d
Auguſtus adhibuit ad conſilium etiā priuatum Mæcenatem, & Agrippam. 10. b
Auguſtus frequenter ex ſcripto loqui ſolitus. 249. a
Auguſtus mulctas abſentium Senatorum ampliauit. 285. c

Augu-

Auguſtus ſanxit vt ſupplicaretur ad aram eius Dei in cuius templo Senatus haberetur, priuſquã conſiderent. 271.a
Auguſtus Senatores ſedentes nominatim ſalutabat. pag. 272.a
Auguſtus vtebatur ſecreto conſilio. 73.a
Aulicos doctos Cardinalis curabit habere familiares. 352.d

B

BENEDICTVS. *S. Benedictus in regula ſua mandauit fratres omnes etiam inferiores ad conſilium vocari.* 10.e
Beneficij memorem eſſe decet. 99.b
Beneficium inuito non confertur. 20.c
Beneficium qui ſuſcipit, debet reflectere animum in benefactorem. 100.a
Beneplacita aliorum facile amplectentes, in ſuſpicionem aſſentationis incurrunt. 355.b
Beneplacitum referre ſe ad beneplacitum Papæ ſine cauſa, culpa non caret. 252.a
Beneplacitum referentes ſe in conſilio, aut ſuffragio dando ad Principum beneplacita, multipliciter deficiunt. 256.a
Beneplacitum. SIXTI V. *ſententia contra referentes ſe ad beneplacitum ſuum.* 256.a
Beneuolentiam erga Papam ad hos Cardinales, quos tamquam filios Papa parturijt præcipue pertinere. 101.b
Beneuolentia, prudentia, & virtus requiruntur, vt fides homini habeatur. 350.b
Benignior interpretatio eſt in dubijs fouenda. 325.a
Benignius eſt nõ quod extrinſecus lenius, ſed quod in cõmune eſt vtilius, & per ſe magis iuſtum. 329.d
Bona actio omnis requirit tria, ſcire, velle, & poſſe. 349.c
Bona actio requirit quadruplicem bonitatem generis, ſpeciei, circumſtantiarum, & finis. 335.a
Boni Cardinalis nomen, & officium non poteſt ſuſtineri ſine libertate conſilij dandi. 356.b
Boni publici maior eſt habenda ratio, quàm perſonæ Principis. 91.b
Bonum commune etiam in foro exteriori eſſe priuato anteferendum. 325.b
Bonum ex integra cauſa conſiſtit. 335.a
Bonum ſentiendum in bonitate de Principibus. 75.e
Bonum virum, & bonum ciuem differre. 356.a
Bonum vulgo dicunt, quod placet ſenſui. 87.c
Bonus nemo, niſi ſit bene proportionatus bono communi. 43.d
Bulla de conſilio Cardinalium facta, quo ſenſu dicitur. 299.c
Bullæ ſententiæ variæ Doctorum, vtrum abſentes Cardinales debeant ſubſcribere Bullas. 305.b
Bullæ ſubſcribunt Cardinales non modo Conſiſtorio præſentes, ſed qui etiam erant abſentes. 307.b
Bullam ſubſcribere recuſarunt aliquando Cardinales. 307.c
Bullam SIXTVS V. *decreuit omnes præſentes in Vrbe teneri ad ſubſcribendum.* 308.a
Bullam ſubſcribere quando maior pars Cardinalium diſſentit, an oporteat. 296.b
Bullæ ſubſcriptio quando maior pars diſſentit, an fiat in ſignum miniſterij. 309.b
Vide cetera in verbo, Abſens, & verbo, Cardinalis, & verbo, Subſcriptio.

C

CAELESTIVM *ſpirituum Hierarchiam eſſe in cælo.* 361.b
Cæleſtibus de rebus potius negando, quam affirmando tractatur. ibid. a
Cælorum regnum vim patitur. 367.d
Cærimoniarum diuerſa ratio obſeruatur, quando Papa eſt præſens, & quando abſens. 373.d
Calamitoſorum Vrbis temporum exempla. 327.b
Calculis ſuffragia data. 238.b
Calenus Fuſius ex ſcripto dicere ſolitus. 248.d
Canonici poſſunt vno vel altero die non intereſſe diuinis officijs ſine culpa. 281.b
Canonicorum conſilium Epiſcopus adhibere aliquando tenetur. 21.b
Canos ſequi ſolet auctoritas, & prudentia. 106.d
Capellas libenter frequentare Cardinales oportet. pag. 313.b
Capite annuens, & mente diſcrepans duplicem deformitatem includit. 197.a
Capitis demiſſio, & nutus non aliam ſignificationem habent in Conſiſtorio, quàm aſſenſum. 196.d
Capitis, & membri perſonam, Princeps in Senatu poteſt gerere. 278.e
Capitis in demiſſione & nutibus eſſe mendacium, quando Conſiliarius intus diſſentit. 196.e
Capito reliquit pecuniam diſtribuendam præſentibus in Senatu. 282.d
Capitula Conclauis non obligant Pontificem. 27.a
Capitulis Conclauis honeſtis Papam, perinde ac ceteros obligari. 35.b
Caput aperiendo ſuffragia data. 238.b
Cardinalis abeſſe a Congregationibus, niſi ex neceſſitate, non debent, & ſi res non ita grauis, aut probanda fortaſſe iudicetur. 312.c
Cardinalis abeſſe non poteſt, quando etiam ſciat tractari rem, quã eius conſcientia non probat. 286.d
Cardinalis abſens iure communi non habet ſuffragium. 303.a
Cardinalis abſens non dat conſilium, tamquam membrum Conſiſtorij. 308.e
Cardinalis abſens non habet ſententiam, niſi in creatione noui Cardinalis, & electione Papæ. 303.e
Cardinalis abſens a Conſiſtorio, poteſt & debet ſubſcribere tamquam pars Collegij. 308.e

INDEX.

Cardinales abſentes recuſaſſe quandoque ſubſcribere Bullas. 307.c
Cardinalium abſentium rationem aliquando Papa vult haberi. 261.d
Cardinalem abſentiæ ſuæ quamuis etiam vnius diei a Conſiſtorio, rationem Deo redditurum eſſe. 285.d
Cardinalium abſque conſilio, parum aut nihil decet Papam facere. 381.d
Cardinalis, acceptando officium, tacite fatetur ſe idoneum ad conſulendum. 52.b
Cardinalis adoleſcens, tacens propter verecundiam, &c. non excuſatur. 113.a
Cardinalis adoleſcentis modus reſpondendi, qualis. pag. 116.b
Cardinales adſiſtunt Papæ non per modum limitationis poteſtatis illius, ſed inſtar miniſterij. 21.d
Cardinalis ætas ſecundum Concilium Tridentinum eſt xxx. annorum. 150.b
Cardinalis aliorum Senatorum dicta, non oblique interpretari debet. 374.b
Cardinalis antequam ingrediatur in Senatum, ſacram Miſſam dicat, vel ſaltem audiat, & ſe colligens Spiritum ſanctum inuocet. 371.d
Cardinalis boni nomen, & officium non poteſt ſuſtineri ſine libertate conſilij dandi. 356.b
Cardinalis cappam induens humeris, memor ſit oneris publici ſibi iniuncti. 371.d
Cardinales cardines, & clariſſima Eccleſiæ lumina dicuntur. 43.b. & 148.a
Cardinalis, cæremoniæ potius, quàm conſilij cauſa vbi rogatur ſententia, quid agere debeat. 79.a
Cardinales conſilia, etiam a Papa non requiſiti, ex officio tenentur ſubminiſtrare. 50.a
Cardinalis Conſiliarij finem illum eſſe dicimus, vt boni publici vtilitatem, & Chriſtiani nominis incrementum promoueat. 341.a
Cardinalis Conſiliarij perſonam nullo loco, tempore, aut negotio poteſt deponere. 120.a
Cardinales Conſiliarij Principis ſunt pro totius Reipublicæ vtilitate. 82.c
Cardinales Conſiliarios eſſe Papæ in Conſiſtorio, potiſſimum eſt illorum munus. 290.a
Cardinalium conſilio, Eccleſiæ adminiſtratio nititur. pag. 43.d
Cardinales conſilium dare duplici charitatis, & iuſtitiæ vinculo tenentur. 45.c. & 47.d. & 148.d
Cardinalis Conſiſtorio adeſſe tenetur, & quid ſi non accedat. 281.a
Cardinalis conſulendo, præcipue Deo placere ſtudeat. pag. 354.a
Cardinalis contradicendo contriſtare Papam quando veretur, quid agere debeat. 83.a
Cardinales conuocantur omnes ex conſuetudine, & inuitantur ad dicendum. 260.b
Cardinales creari, publicum beneficium eſt. 102.b
Cardinales in ſuſceptione gradus ſe conſecrant Chriſto, vſque etiam ad ſanguinis effuſionem. 103.a
Cardinales creati a Papa, vel nepotes, an excuſentur a dicenda ſententia. 99.a
Cardinalium creatio, quid commune habeat cum Epiſcopis, & quid peculiare. 147.b
Cardinalium creatione, quæ res ſoleant obſeruari, ex libro Cærimoniali. 148.d
Cardinalis debet intentionẽ Papæ in Conſiſtorio ſemper in meliorem partem interpretari. 374.a
Cardinalem decorum ſeruare in loquendo, eſt neceſſarium. 232.b
Cardinalis deponens in Palatio Apoſtolico mantellum, pariter veterem hominem exſpoliet. 371.d
Cardinalatus dignitas non laudem, ſed laudis affert occaſionem. 370.a
Cardinalis diſſentiens a Summo Pontifice non lædit religionem. 63.b
Cardinalis dicturus in Conſiſtorio confidat præcipue in Deo, exemplo Dauidis. 375.c
Cardinali dicturo, metiendum quid liceat, quid deceat, quid expediat. 378.b
Cardinali duplicem perſonam incumbere, & duplex vinculum. 154.c. & 292.d. & 339.a
Cardinales, eius ordinis Conſiliarij ſunt, qui innati Principi dicuntur. 50.c
Cardinalis eſt Conſiliarius Papæ quatenus eſt Pont. & quatenus eſt Princeps. 352.b
Cardinales faſtus, aut vanitatis ſuſpicione carere debent. 369.b
Cardinali finis operis, & operantis idem eſſe debet. pag. 341.b
Cardinalitium gradum non ſine Diuino afflatu inſtitutum fuiſſe ad Summum Pontificem adiuuandum. 346.d
Cardinales Hierarchiæ Eccleſiaſticæ ſpeciem in quibus actionibus referunt. 366.b
Cardinalem in Conſiſtorio locum Cherubim obtinere ob rerum cognitionem. 352.d
Cardinales in locum Apoſtolorum aſſiſtentium Chriſto ſucceſſiſſe. 365.c
Cardinales in ſtatu perfectionis acquiſitæ, non acquirendæ cenſentur eſſe. 366.c
Cardinalis interloquente Papa in ipſo curſu ſententiarum, quid facere debeat. 276.a
Cardinalis iuramentum. 47.b
Cardinalis iuramentum de fideli conſilio dando, nullam habet præfinitionem rei, loci, aut temporis, quominus, quandocumque ex officio rogatur, ſyncere proferat ſententiam. 185.a
Cardinalium laudatur gradus, & dignitas. 48.b
Cardinales libere loqui tenentur. ibid.
Cardinalium libere loquentium exempla, qui poſtea fuerunt Sum. Pont. 221.d
Cardinalibus locus Iſaiæ 56. applicatus. 290.d
Cardinalis maiori parti vbi conſenſit, præſumitur mutare ſententiam. 298.d

Cardi-

INDEX

Cardinales miniſtri ſunt præcipui Papæ. 311.c
Cardinales muneribus pluribus, quo magis occupantur a Papa, eò magis honorantur. 312.d
Cardinalis munus ipſi Deo in primis acceptum ferendum eſt. 102.b. & 347.b
Cardinalis nomen ipſum debet eum ſtimulare ad excellentiam. 344.d
Cardinali non ſola exiſtimatio probitatis ſufficit, ſed re ipſa debet eſſe bonus. 343.c
Cardinalis norma virtutum. 357.c
Idem ex S. Bernardo. 382.b
Cardinalium numerus quantus olim fuerit, & nunc eſſe debeat. 345.b
Cardinalis obligatio triplex. 99.b
Officia eius propria. 31. & 99.b. & 241.b & 340.
Cardinalium officium eſt monere Papam quid Concilium Tridentinum dicat de Cardinalium creatione. 149.a
Cardinalium officium, & finem maxime diſtingui. pag. 340.c
Cardinalium officium obligat eos etiam non requiſitos ſubminiſtrare conſilia.
Cardinalium ordo, cur inſtitutus. 27.a
Cardinalis Papienſis ſententia de deliberationibus & modo loquendi in Conſiſtorio. 169.c. & 212.c
Cardinales perfectionis ad ſtatum iam cenſeri tranſlatos, & veluti alteros effectos. 109.a
Cardinales perfectorum ſtatum, non perficiendorum referunt. 207.d. & 337.c
Cardinalium præſentia alacritatem dicendi adiungit. pag. 151.c
Cardinalium præſentium tantum, & legatorum conſilia recenſeri ſolere. 261.d
Cardinales Principis ius habent, Papa mortuo. 314.d
Cardinalis purpura admonet, eum aſſiſtere debere Papæ, & mortem non timere. 283.b
Cardinales, quia in ſtatu perfectionis ſunt, in primis debent propriæ perfectioni ſtudere. 366.d
Cardinales Regibus æquiparantur, ob gradus amplitudinem. 227.d
Cardinalis ſacer pileus, & latius amictus, eſt monitor aſſiduus rerum gerendarum, vt fimbria Iſraelitis. 344.c
Cardinales ſcientia debent alios excellere. 312.b
Cardinales ſcripto ne, aut quomodo pronunciare ſententiam liceat. 246.a
Cardinalis ſenio, aut curis confectus, aut corporis incommodo, eligat domi magis ſe continere. 105.d
Cardinales ſententiam dicere omnes ex conſuetudine tenentur. 260.d
Cardinalis ſententiam pronunciare clara voce debet. 109.b. & 201.b
Cardinales ſingularitatis vitandæ cauſa non licet tacere. 124.b
Cardinales ſtimulare exempla fratrum ſuorum poſſunt ad eandem gloriæ laudem. 346.c
Cardinales ſubſcribere Bullæ Papæ quando teneantur. 295.c
Cardinalium ſuffragia numero, non pondere æſtimantur. 261.b
Cardinales, ſuffragio ab eis prolato, regulariter non loquuntur amplius in Conſiſtorio. 325.d
Cardinales tacendo non excuſari, quod dicant Papam iam ſtatuiſſe, nec mutaturum ſententiam. 75.a
Cardinalis tacendo dum interrogatur in Conſiſtorio, peccat. 200.a. & 205.b
Cardinalis tacens, aut non repugnans, propter auctoritatem Papæ, non excuſatur. 55.a
Cardinalis tacens, quia gratius Papæ id cenſet, an venia dignus ſit. 67.a
Cardinalis tacere an debeat, ſi Papa magis irritandus ſit loquendo. 88.a
Cardinali tacere non licet, ſingularitatis vitandæ cauſa. 124.b
Cardinali tria ad recte conſulendum eſſe neceſſaria, ex S. Gregorio Nazianzeno. 348.b
Cardinales triplicis ordinis cum Summo Pontifice in Conſiſtorio repræſentant veram Hierarchiam. pag. 362.a
Cardinalis verum decus ad omnes æque pertinere abſque ſtemmatis diſcrimine. 369.c
Cardinalis virtutum documenta illuſtriora, quam alij præſtare debet. 367.b
Cardinales vſque a temporibus Moyſis tamquam fratres Leuitici generis adumbratos fuiſſe. 365.c
Carmina Sibyllina artificioſa. 214.c
Carthaginienſes habebant ſecretum conſilium. 73.a
Cato res ſibi diu cogitatas in Senatum afferebat. pag. 170.c
Catonem ſemper veniſſe in Senatũ, ne quid per gratiam fieret. 282.c
Catonis ab ore omnes pendebant. 59.b
Catonis exemplum de libertate loquendi. 221.c
Cauſa facti attenditur potius, quam factum ipſum. pag. 331.b
Cauſa nulla eſt loquendi, ſi homines non intelligant. pag. 236.c
Cauſarum duo ſunt genera, naturale, & morale. pag. 57.c
Cauſas loquendi diuerſas eſſe in Conſiſtorio. 230.c
Cauſas non proferenti Principi num Cardinalis debeat acquieſcere. 71.a
Cedere iuri priuato licet, non publico. 124.a
Charitatis fraternæ obligatio præcipue ad ſuperiores ſpectat. 125.d
Charitatis natura, & vinculum. 41.d
Charitatis vinculo an teneantur Cardinales ad danda conſilia. 41.a
Charondæ virtus. 49.c
Chriſtianorum non principia, ſed fines quæruntur. pag. 107.c

Chriſtus exemplo ſuo docuit petenda eſſe conſilia. pag. 10. a
Chriſti Vicarium in terris Papam eſſe, & idem tribunal cum eo facere. 363. b
Chriſtianus in fine medij vltimum etiam reſpicit. pag. 340. a
Chuſai Arachites euertit Achitophelis ſententiam. pag. 130. c
Cicero punitus, quod abfuerit a Senatu. 285. a
Cicero Statij orationem commendat. 342. b
Cicero ſolitus de ſcripto dicere. 148. c
Ciceronis liber de ſuis conſilijs. 12. a
Circumſtantia perſonæ auget peccatum propter dignitatem. 207. d
Circumſtantiæ negotiorũ ſunt veluti numeri. 183. c
Circumſtantiæ res conſiderandæ. 9. b
Circumſtantiæ ſingulæ in moralibus plurimum momenti habent. 253. c
Ciuilis iuris ignorantia Sulpitio data eſt vitio. 351. a
Ciuilem facultatem debere dijs dominari, aliqui dicebant. 214. c
Clamoribus quandoque ſuffragia data. 230. b
Claudicantem ad filium Mulieris Romanæ dictum. pag. 269. a
Claudius Cæſar inſtituit imaginariæ militiæ genus. pag. 80. d
Claudij, & Ser. Sulpitij Coſſ. lex de abſentibus. pag. 303. a
Claudij oratione totius Senatus ſententia commutata fuit. 130. c
CLEMENTIS VIII. Sanctiſſimi D. N. virtutum encomia. 365. a
Clepſydra. Dicere ad Clepſydram Romanis ſolitum. pag. 277. b
Clericum etiam volentem percutiens incidit in canonem. 98. a
Cogitare nolite quid loquamini, quomodo intelligatur. 236. a
Cogitationis pœnam nemo patitur. 175. b
Cognatione coniuncti conſilijs ferendis apti non videntur. 102. d
Cognationis vinculum quale ſit. ibid.
Cognitio tripliciter aliquem verſari poſſe circa cognitionem. 176. b
Cognitionem a ſenſibus hauriri. 160. a
Cognitionem eſſe duplicem, ſpeculatiuam, & practicam. 351. d
Collegium Cardinalium Senatus Eccleſiæ vocatur. pag. 21. b. & 33. c
Collegium Conſiliariorũ cæleſtis ſpiritus Diuina prouidentia datum Summo Pontifici. 273. b
Collegij Cardinalium præclara encomia. 345. b
Collegij maior pars quod probat, habetur ratum. pag. 163. b
Collegij maiori parti ſe ſubijcere, eſt eorum rationes approbare. 358. c
Collocutio priuata Principis a charitate, publica vero a iuſtitia proficiſcitur. 110. c
Colloquia priuata in Conſiſtorio euitanda. 375. b
Communi ſententiæ, tamquam tutiori, adhærere, laudabile eſt. 262. c
Communem iuxta ſenſum ſtandum eſt verbis, & ſignis. 198. c
Communitatis pars eſt quilibet homo. 43. c
Concilium Tridentinum appellat propinquorum carnis affectum multorum malorum ſeminarium. pag. 357. b
Concilium Tridentinum, cur definiat electiones Regularium fieri per ſuffragia ſecreta. 245. b
Concilium Tridentinum innuit actionem nullam virtutis dici, niſi recta ſit, & recte exerceatur. 337. d
Concilium Tridentinum, quid dicat de creatione Cardinalium. 149. a
Concilium Tridentinum vult, vt in vno Conſiſtorio referatur, & in altero deliberetur. 69. c
Concilio Tridentino præter Epiſcopos adfuerunt alij peritiſſimi viri. 314. b
Conciones apud Liuium, & Saluſtium, qua occaſione factæ. 248. a
Conditio ſubditi, & Conſiliarij diuerſa. 69. c
Conditio tacitè ſubeſt, ſi poſtuletur, legibus aliquid manà, vt ...s in fauorem. 53. a
Conditionem tacitam habet omnis promiſſio, niſi iuſta cauſa obſiſtat. 189. c
Conditiones legis humanæ. 185. b
Congregatio. reſpondendi ratio abſolute eadē in congregatione, quæ in Conſiſtorio. 315. c
Congregationes Cardinalium, cur inſtitutæ, & tria quæ circa illas conſiderantur. 309. c & 310. a
Congregationes Cardinalium debent habere delectum, & proportionem perſonarum cum rebus. pag. 311. b
Congregationes Cardinalium tamquam filiæ Conſiſtorij ſunt. 310. a
Coniuncta multa efficaciora eſſe. 317. a
Conſanguinitas ſuſpecta reddit iudicia, & Magiſtratus. 103. a
Conſanguinitati præferri debent Dei decreta, & publica vtilitas. 103. d
Conſcientia. contra conſcientiam quãdoque licet agere præcepto ſuperioris adueniente. 300. c
Conſcientia. contra conſcientiam non tenetur Conſiliarius amplecti Principis ſententiam. 278. b
Conſcientia, & innocentia maxime excitat fiduciam loquendi. 223. d
Conſcientia. quidquid eſt contra conſcientiam, eſt peccatum. 64. a & 159. a
Conſcientia ſequenda, vt dux optima. 216. b
Conſcientia, quamuis erronea, numquam fraudanda eſt. 125. b
Conſcientiæ cauſa potior habenda, quàm verecundia. 127. d

INDEX.

Conſcientia erroneæ obligatio, cum præcepto Prælati colleta. 298.c
Conſcientiæ dubiæ contraueniens peccat. 168.c
Conſcientiæ dubitāti, aut opinioni ſuæ non debet Cardinalis obedire, ſed magis Papæ. 301.d
Conſenſus a conſilio quid differat. 19.c
Conſenſus alterius quando liberet a crimine. 98.a
Conſenſus Cardinalium non eſt neceſſarius in rebus Conſiſtorialibus. 25.d
Conſenſus includit neceſſitatem amplectendi. 26.a
Conſenſus mariti nullus, poteſt tollere ius matrimonij. 97.c
Conſenſus multorum collectus eſt efficacior. 111.d
Conſenſus tacitus fallax, & a coniecturis ſolum proficiſcitur. 201.d
Conſenſum non adhibendum eſſe, niſi a probantibus rem. 306.a
Conſenſum poſt actum interponi poſſe, at conſilium præcedere debere. 306.b
Conſiderationes in conſilio dando vbi non petitur. pag. 54.a
Conſilia Euangelica ad perfectionem eſſentialiter non ſpectant. 369.d
Conſilia non eſſe ſumenda a vultu Principis, ſed a veritate. 378.b
Conſilia cur inſtituta fuerint, & Senatus. 175.d
Conſilia domeſtica ex priuato ſtudio, at in Senatu ex publico officio proficiſci. 112.a
Conſilia eſſe libera. 1.c
Conſilia poſteriora eſſe meliora, & ſalubriora. 76.c & 160.
Conſilia, quibus in rebus ſint petenda. 5.c. & 7.d
Conſilia Senatorum, Alphonſus Aragoniæ Rex ſibi adiunxit. 272.c
Conſilia ſpernens, delinquit. 4.b
Conſilij dandi, ſeu perſuadendi, triplex modus, ratione, auctoritate, & exemplo. 211.d
Conſilij dandi, & prudentiæ varij gradus. 211.a
Conſilij petitio ipſa declarat Principem egere conſilio. 192.b. & 278.b
Conſilij ſui copiam facere abſentes aliquando tenentur. 327.a
Conſilio dando tempus an ſit congruum, quando quis interrogatur, ridiculum eſt quærere. 192.b
Conſilio egere Papam interdum, & quod illud a Cardinalibus petere tenetur. 33.a. & 299.c
Conſilio Gallorum Reges ſemper omnia faciebant. pag. 272.c
Conſilio ſenes, memoria iuuenes excellunt. 247.c
Conſilio Prophetarum quod vterentur Iudæorum Reges, magis æſtimabantur. 310.c
Conſiliorum variæ ſpecies. 20.a
Conſiliorum quaſi theſaurus eſt ſilentium. 315.c
Conſilium dictum quaſi Conſidium. 13.b
Conſilium duplex, intrinſecum, & extrinſecum. pag. 11.d
Conſilium eſt inquiſitio de rebus gerendis. 11.d
Conſilium imaginarium, & ſcandali plenum. 92.a
Conſilium mutare, non eſſe inconſtantiam. 267.c
Conſilium petere Papam iure Diuino teneri, aliquorum ſententia. 29.c
Conſilium Senatorum abſentium non eſſe ipſius Senatus, ſed ſingulorum hominum. 304.a
Conſilium ſuaderi tantum, non imperari. 1.c
Conſilium ſuum ſperni videns Achitophel, mortem ſibi conſciuit. 182.c
Conſilium Themiſtoclis reiecit Ariſtides, quamuis vtile, quia non iuſtum. 135.a
Conſilium Veneti Senatorum conſultatione præclara gerunt. 272.d
Conſilium verum naturaliter mouet. 78.c
Conſilium vtile eſt Principi, & alijs. 78.d
Conſiliari tarde oportet. 169.a. & 175.a
Conſiliarij ante cæteros debent reuerentiam iuſtam Principi. 120.d
Conſiliarij eſt, & prudenter ſentire, & accommodate loqui. 229.a
Conſiliarij minores, cur adhibiti. 314.a
Conſiliarij minores Congregationum, quomodo ſe gerant. 315.b
Conſiliarij finis eſt iuuare. 87.a
Conſiliarij fugere debent ſpiritum contradictionis. pag. 213.b
Conſiliarij munus eſſe docere, non autem delectare, aut perſuadere. 234.b
Conſiliarij officium, aliud eſt, aliud finis. 91.d
Conſiliarij officium ſub communi nomine iuſtitiæ concipitur. 125.c
Conſiliarij Papæ hodie alij non agnoſcuntur, quam Cardinales. 51.c
Conſiliarij proponunt Papæ, vt quod ei vtilius viſum fuerit, poſſit pro arbitrio decernere. 62.d
Conſiliarij quidquid dicunt, id totum Papa poſtulante, aut patiente, aut permittente dicunt. 66.a
Conſiliarij ſententia, quo fine proponatur Principi. pag. 265.d
Conſiliarijs Principū prius profundenda vita, quam fides deſerenda. 129.c
Conſiliarijs ſententiam ſuam, ne mordicus teneant, cauendum. 182.a
Conſiliarij vnius ſententia potuit Papam a priori propoſito dimouere. 36.c
Conſiliario quæ ſcientia ſufficiat. 178.c
Conſiliario retractare licet ſententiam ante rei terminationem. 162.a. & 266.a
Conſiliarios veros ab alijs diſcernit periculum. pag. 287.c
Conſiliarium eſſe, & non conſulere, repugnat. 100.c
Conſiliarius conari debet, alios conſules in ſuam ſententiam, dicendo, perducere. 130.b
Conſiliarius peruerſus, homicida, & fure deterior. pag. 134.a

Conſi-

INDEX.

Conſiliarius poſt Conſiſtorium in cubiculo quid cogitabit. 380.b
Conſiliarius poteſt, & debet, vbi opus eſt, Principi repugnare. 64.d
Conſiliarius ſententiam ſuam non tamquam certam aſſirmet. 213.d
Conſiliarius ſi prætermittat modum recte dicendi, non implet omnem partem officij. 236.b
Conſiliarius, ſi oblitus eſt aliquid magnum in Conſiſtorio, poſtea Principi dicet. 380.b
Conſiliarius tenetur reſarcire damnum cauſa mali conſilij. 266.c
Conſiliarius timens Deum, magis vrgeri ad dicendum ſe ſentiet, cum viderit cæteros rei notitia aſſentiri. 125.c
Conſiſtorialis actio, cur tantum ſemper fuerit obſeruata. 360.c
Conſiſtorium conſtat triplici Hierarchico ordine Cardinalium. 365.d
Conſiſtorium Conſultationis proprius locus eſt, & tamquam Congregatio Congregationum. 109.e
Conſiſtorium. diuerſa eſt ratio loquendi in Conſiſtorio, & extra. 228.b
Conſiſtorium dupliciter haberi, publice, & ſecreto. pag. 362.b
Conſiſtorium interrumpi ſolet nullius ſententia in Conſiſtorio. 111.b
Conſiſtorij maior pars quod probat, ratum habetur pag. 263.c
Conſiſtorio non præmittitur oratio Spiritus ſancti, ſicut in alijs Congregationibus. 373.c
Conſiſtorium eſſe non debet tamquam mutorum contubernium. 201.d
Conſiſtorium. Papa ſi decerneret aliquid in Conſiſtorio non conſultis Cardinalibus, quid agendum pag. 274.b
Conſiſtorium. quidquid Papa in Conſiſtorio pronunciat, conſultationi ſubijcitur. 275.b
Conſiſtorij res magnam maturitatem, rerumq. vſum expoſcunt. 113.b
Conſiſtorij res non eſſe leues quiſque Cardinalis ſibi perſuadere debet. 283.e
Conſiſtorium ſemel ſingulis hebdomadis indici pag. 273.e
Conſiſtorium, vbi arduæ conſultãda deſunt, tractat de litteris, de reformatione, & huiuſmodi 373.a
Conſuetudo contraria non impedit Senatorem mutare ſententiam. 267.b
Conſuetudo tradendi, & recitandi res memoriæ quando probanda. 148.b
Conſuetudine nulla, aut auctoritate humana ſolui poteſt lex diuina, & naturalis 96.d
Conſulendi caput eſt rem bene cognitam habere. pag. 71.e
Conſulendi libertati, aduerſis ne occurratur, datur regula. 356.d

Conſulendi officium eſt inſeparabile a Cardinalitia dignitate. 100.b
Conſulendum eſt famæ proximi, quoad fieri poteſt. pag. 157.e
Conſulentes peruerſe Conſiliarij nomen amittunt. pag. 133.d
Conſulere recta, & recte quid differunt. 334.a
Conſules quomodo elegit Tyberius Cæſar. 8.e
Conſultatio eſt de rebus dubijs. 298.b
Conſultationis neceſſitas. 1.a
Contractus initio ſunt voluntatis, poſtea neceſſitatis. 128.c
Contractuum imaginariorum ſpecies. 80.d
Contradicente Principe temerarium videtur propriã ſequi ſententiam. 276.b
Contraria contrarijs eſſe curanda. 358.d
Contrarijs ſuis remedijs inordinationem etiam venialem reparandam eſſe. 108.a
Contrario facto proteſtatio reuocata. 84.d
Contriſtans Epiſcopum, contriſtat Spiritum ſanctum pag. 83.b
Contriſtari poteſt generoſus animus nulla re præter peccato. 84.b
Contriſtatio duplex, ſecundum ſenſum, & ſecundum intellectum. 87.d
Conuocare licet Papæ quos, & quot velit, & ſententiam rogare. 260.e
Cor docile petijt Salomon. 29.d
Cor Regis in manu Dei. 56.a
Correctio duplex, ex charitate, & ex iuſtitia. 90.d
Correctio fraterna intermittenda, quando timetur ne frater fiat deterior. 88.e
Correctio fraterna non obligat lege iuſtitiæ. 91.e
Correctio fraterna pertinet ad omnes. 43.a
Correctio, vt actus iuſtitiæ non omittenda, licet nullus emendationis fructus expectetur. 90.b
Creatura Papæ minus congruo vocabulo Cardinales vocari ſolent. 101.d
Credendum facile non eſt, prudentes viros temere agere. 136.d
Credi melius omnibus, quàm ſingulis. 111.d
Creditur oculis magis, quàm auribus. 137.a
Crimina duplicia ſunt, occulta, & publica. 155.b
Crimina occulta, quæ denuncianda Papæ. 157.a
Criminis publici actio eſt cuiuſuis. 275.d
Crocodili caput ſine lingua, ſed dentibus armatum. 203.e
Culpam filijs, vxoribus &c. leges condonare ſolent. pag. 124.d
Cupiditate ceſſante tuta ſunt omnia. 381.e
Curioſitas quid ſit. 379.a
Curioſitatis vitio laboraſſe Athenienſes. 381.d
Curioſitatis vitium non eſt, inueſtigare ab alijs ea quæ ſunt officij. 382.a
Cynææ ſententia de Senatu Romano. 371.e

DÆMO-

INDEX.

D

DAEMONIS laqueos amoris, & odij eſſe vitandos Cardinali dicenti. 376. b
Danielis thronum referre Sum. Pontif. in Conſiſtorio ſedentem. 372. b
Dauid apud Regem Geth, num vſus ſit fictione. pag. 195. b
Dauidis exemplo Cardinalis dicturus in Conſiſtorio confidat præcipue in Deo. 375. c
Debiti charitatis obligatio varia recenſetur. 45. a
Debitum duplex eſt, charitatis, & iuſtitiæ. 41. b
Debitum duplex, legale, & morale. 35. c
Decet, parum aut nihil Papam facere ſine conſilio fratrum ſuorum. 381. e
Decorum ſeruare Cardinalem in oratione eſt neceſſarium. 232. c
Decreta quænam appellantur. 294. b
Decretum, non a ſuffragijs Conſiliariorum, ſed a ſola voluntate Principis robur habet. 300. b
Decus verum Cardinalis ad omnes æque pertinere abſque ſtemmatis diſcrimine. 369. c
Defectum moralium a ſolo arbitrio hominis, non a Deo eſſe. 57. a
Deferre rem generatim Principem ad Senatum, non eſt ſatis. 72. c
Delectare debet oratio. 83. a
Delectus Cardinaliũ ad Congregationes debet habere proportionem perſonarum cum rebus. 311. b
Deliberandarum rerum a Republica quinque capita ſunt. 352. c
Deliberari fruſtra, vbi ſemel aliquid decretum eſt. pag. 111. a
Deliberatio. Cardinalis Papienſis ſententia de deliberationibus. 169. c
Deliberatio. Electio Sum. Pont. omnium rerum deliberandarum eſt maxima. 245. a
Deliberationis actus interior, & exterior. 76. b
Delictum in dubio non præſumitur. 324. d
Delphicum reſponſum Fab. Pictor. de ſcripto recitauit. 249. a
Demoſthenes vſus ſcripto. 248. c
Denunciatio canonica quid ſit. 156. b
Denunciatio. occulta crimina quando denuncianda Papæ. 157. a
Deo placere, conſulendo præcipue ſtudeat Cardinalis. 354. a
Dei miniſter verus non laborat quid ceteri de eo loquantur. 127. e
Deſpotico in dominatu omnia ad nutum Principis, nemine repugnante peraguntur. 65. b
Deum aduerbia magis, quàm verba remunerare. pag. 337. e
Deum diligendi modus eſt ſine modo diligere. 126. d
Deum timens Conſiliarius magis vrgeri ſe ſentiet ad dicendum, cum viderit ceteros aſſentiri. 125. c
Deus cur permittit eos, qui ſanctiores videntur, miſere prolabi. 346. b
Deus vbique exiſtens, cur dicitur habere proprium domicilium in cælo. 362. c
Deus voluit verba, & facta repræſentari, ex communi ſenſu. 196. a
Dicere ad Clepſydras, Romanis ſolitum. 277. b
Dicis cauſa quædam fiebant. 80. c
Dicta Senatorum aliorum non oblique interpretari Cardinalis debet. 374. d
Difficile in quo verſatur. 363. e
Digni, prætermiſſis dignioribus an poſſint promoueri. 141. a
Digniores eſſe nominandos, quo modo intelligitur. pag. 144. d
Dignitates Eccleſiæ non ſunt inſtitutæ vt familiæ illuſtrarentur. 151. b
Dignus. ius nominandi, aut præſentandi habentes teneri digniores proponere. 142. a
Dignus. minus bonus aliquando præferendus. 145. b
Dignus. noſſe dubitare an ille ſit idoneus, quem Papa dignum indicat. 114. e
Dignus. Princeps poteſt in adoleſcente indolẽ agnoſcere, & Cardinalitio gradu dignum cenſere. pag. 116. a
Dignus. a ſanguine iunctis, quamuis æque dignis, Cardinalitia dignitate ornandis ſuperſedendum aliquando. 153. b
Dilectio Dei eſt forma virtutum, & finis præceptorum. 354. d
Dilectio homines vertit in rem dilectam. 355. a
Dira imprecabatur Præco Athenis perfido Conſultori. 353. e
Diſcordia opinionum etiam inter ſanctos accidit. pag. 56. e
Diſplicere amplius non poteſt quod ſemel placuit. pag. 265. a
Diſputare crebro de eiſdem rebus vtile eſſe. 316. a
Diſſentire palam, qui Princeps ægre fert, priuatum commodum publico anteponit. 288. d
Diſſidere a placitis Principum aliquando licere. 65. d
Diſſimilis eſt plerumque homo idem ſibi. 270. a
Diſſimilitudines animorum non minores eſſe quam corporum. 269. b
Diſtinctiones ſolidas plurimum cauſas illuſtrare. pag. 216. e
Diuerſa eſt ratio loquendi in Conſiſtorio, & extra. pag. 228. e
Dominatus duplex, politicus, & deſpoticus. 65. b
Dominicus. S. Dominici regula præcipit decidentes non manifeſtare ſe poſt Decretum. 295. d
Dubiæ conſcientiæ contraueniens peccat. 168. e
Dubia in re an liceat ſubijcere ſe Principis ſententiæ. 174. a
Dubia res amplius non dicitur, vbi communis extat opinio. 165. e

INDEX.

Dubitans quo modo debeat reſpondere. 168.b
Dubitationis cauſa, & gradus. 166.a & 165.c
Dubium iudicium aliud de rebus, aliud de hominibus. 325.c
Dubium quid dicitur, & quando differt a difficili, & obſcuro. 163.c
Duplex ius ſententiæ dicendæ, conſultiuum, & deciſiuum. 243.c
Duplex neceſſitas legis, coactiua, & directiua. 35.d
Duplicitatem ineſſe Papa, exiſtimare eſt abſurdum. pag. 68.b

E

Ecclesia catholica quam libertatem approbet. 226.b
Eccleſiæ clariſſima lumina, & cardines ſunt Cardinales. 148.a
Eccleſiæ dignitates non ſunt inſtitutæ, vt familiæ illuſtrentur. 151.b
Eccleſiam ingredientes nefario propoſito exemplum. pag. 336.c
Eccleſiaſticus ſermo purus, & ſimplex eſſe debet pag. 235.a
Effectus naturaliter ad ſuam cauſam conuertitur. pag. 190.a
Efficacitas quanta viua vocis. 246.a
Eleazari exemplum. 198.a
Electio bonorum Epiſcoporũ quantum proſit. 146.c
Electio debet eſſe de digniore. 141.a
Electio Summi Pontificis omnium rerum deliberandarum eſt maxima. 245.a
Electione facta non licet amplius ab illa diſcedere. pag. 265.a
Electiones clandeſtinæ reprobantur. 245.c
Electiones regularium per ſuffragia ſecreta fieri, cur diffiniat Concilium Tridentinum. 245.b
Electionis ſuffragia eſſe exprimenda voce, non per fabas. 245.c
Electionis Summi Pontificis negotio nihil maius inuenitur. 114.d
Eligendi relatione facta in vno Conſiſtorio, differtur iudicium in aliud. 147.a
Eloquentia alia iuuenem, alia ſenem decet. 235.a
Eloquentia Chriſti inter ceteras eius virtutes enumeratur. 237.a
Eloquentia non eſt indigna Eccleſiaſticis viris. 231.d
Eloquentiam in Philoſopo non requirendam, ſed ſi adſit non repudiandam. 232.a
Emendationis licet nullus fructus expectetur, correctio vt actus iuſtitiæ non omittenda. 91.a
Encomia quædam Cardinalium. 48.b
Ephori ſententiam intemperantis cuiuſdam, licet cõmodam reiecerunt. 342.c
Epiſcopi nomen, eſt laboris. 288.c
Epiſcopus, capitulum Canonicorum aliquando tenetur conſulere. 21.b
Epiſcoporum bonorum electio quantum proſit. 146.c
Epiſcopum contriſtans, Spiritum ſanctum contriſtat. 83.b
Erratis ijs carere oportet, quæ propulſare ab alijs cupis. 357.a
Erratis vulgaribus amplitudinem Senatorum minime eſſe ſubiectam exiſtimandum eſt. 357.b
Error facti fallit prudentiſſimos. 53.c
Eucharis lingua commendatur. 237.a
Excuſationes quæ poſſunt afferri a Cardinali recuſante dare conſilium, ad tria capita rediguntur. pag. 318.b
Excuſationum leuium exemplum, vbi Domini iuſſio vrget. 356.a
Exempla intrepide loquentium ad Principem. 86.c
Exempla Regum, qui cum ægrotarent, tamen non defuerunt muneri. 327.d
Exempla ſacra adoleſcentum moribus conſpicuis. pag. 114.d
Exempla ſacra animi fortis. 92.b
Exempla ſacra contra immoderatum metum, vel reuerentiam. 123.c
Exempla ſacræ Scripturæ, quod Principes debent petere conſilia. 13.c
Exempla ſacra, quod licet diſcedere aliquando a Principum placitis. 65.d
Exempla ſacra, quod Principes poſſunt mutare ſententiam. 77.a.b
Exempla ſacra quorundam, qui cum alijs præeſſent, miſerabiliter lapſi ſunt. 346.a
Exempla ſuorum fratrum poſſunt Cardinales ſtimulare ad eandem gloriæ laudem. 346.c
Exempla temporum Vrbi calamitoſorum. 327.b
Exempli quanam ſit vis. 139.b
Exemplo Chriſtianæ vitæ Cardinalis ſermonem perſuaſionis debet præuenire. 343.b
Exemplum Catonis de libertate loquendi, & aliorum. 221.c
Exemplum plurium probabilium rationum. 321.b
Exiſtimatio probitatis ſola non ſufficit Cardinali, ſed re ipſa debet eſſe bonus. 343.c
Expedire id dicitur, quod eſt aptum ad finem conſequendum. 250.a
Experientia, quantam vim habeat. 4.c
Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent. 194.b
Expreſſi, & taciti idem eſſe iudicium. 201.a
Expreſſi, & taciti idem eſſe iudicium, quo modo intelligatur. 206.b
Extinctio actus, eſt pœna legis. 37.a

G

Fabis ſuffragia ferri. 238.c
Fabius Pictor de ſcripto recitauit reſponſum Delphicum. 249.a

Facta,

INDEX.

Facta,& res etiam plerumque vim ſignificandi habere. 196.a
Facultas aliorum ceſſat,vbi Papa manum apponit. pag. 276.b
Facultas aliquid faciendi conceſſa primo actu conſumitur. 265.a
Fallendi animus non eſt de natura mendacij. 97.b
Fallere. Nemo omnes, neminem vnquam omnes fefellerunt. 111.d
Famæ proximi, quoad fieri poteſt, conſulendum eſt. pag. 157.c
Faſtus, & vanitatis ſuſpicio abeſſe debet a Cardinali. 369.b
Fauorabiles quædam cauſæ, aliæ odioſæ, aliæ mediæ. 324.c
Feſtinatio improuida eſt,& cæca. 171.a
Fideles amici non ſemper tacere, ſed magis prodeſſe cupiunt. 255.c
Fides eſt præcipuum iuſtitiæ fundamentum. 125.c
Fides humana quæ ſit. 165.a
Fides ſuſpicitur tandem etiam ab aduerſarijs. 135.c
Fiducia loquendi neceſſaria Conſiliario. 376.a
Fiduciam loquendi maxime excitat conſcientia, & innocentia. 223.d
Finem Conſiliarij eſſe, promouere bonum publicum. pag. 341.a
Finem vltimum etiam in medio Chriſtianus reſpicit. pag. 340.a
Finis duplex, operis, & operantis. 341.b
Finis duplex, vltimus, & medius, qui medius etiam multiplex eſt. 339.c
Finis encomia quædam. 338.d
Finis, executio, & officium differunt. 78.b
Finis præceptorum, & forma virtutum eſt dilectio Dei. 354.d
Finis quis præcipue Cardinali Conſiliario propoſitus eſſe debet. 338.c
Flumina nomen amittunt, cum mare ingrediuntur. pag. 103.d
Folys ſuffragia ferri. 238.c
Fortitudo animi eſt neceſſaria. 93.b
Fortitudo, dum alterius commodum procurat, ad iuſtitiam refertur. 49.c
Fortuna magna eſt magna ſeruitus. 227.d
Forum duplex, fori, & poli. 13.d
Forum duplex, interius, & exterius. 38.c
Fraterna correctio. 43.a
Fraterna charitatis obligatio præcipue ad ſuperiores ſpectat. 125.d
Fructus ſpe omnes aluntur. 75.b
Fructus ſpes duplex. 78.b
Fruſtra deliberari, vbi ſemel aliquid decretum eſt. pag. 111.a
Fruſtra niti dementia eſt, quomodo ſit verum. 128.a
Fruſtra quærit foris theſaurũ quod domi habet. 344.c
Fuſius Calenus de ſcripto dicere ſolitus. 248.d

G

GABAONITARVM in petitione lapſum fuiſſe Ioſue, quod Dominum antea non interrogaſſet. 371.b
Gallorum Reges nihil ſine conſilio feciſſe. 272.c
Genera tredecim ſuffragiorum. 238.b
Generalium regularum vſus. 323.c
Gentiles non perfecte notitiam rerum adepti ſunt, quia finem vltimum ignorabant. 352.a
Gentilium mores imperfecti. 82.b
Gladiatorum eſſe, non Senatorum, capere conſilium in arena. 174.a
Gloriæ ſtimulis incitari ſolent gradu, atque ingenio præſtantes. 369.d
Gradum Cardinalium non ſine diuino afflatu inſtitutum fuiſſe, ad Sum. Pont. adiuuandum. 346.d
Gradus medij inter rationem, & operationem. pag. 171.c
Gradus probabilitatis varios eſſe. 319.a
Gradus varij conſilij dandi, & prudentiæ. 211.a
Graduum, & officiorum varietas ad Eccleſiæ pertinet perfectionem. 368.c
Graues res, & arduæ certa regula comprehendi non poſſunt. 20.d
Graues res quomodo dignoſcantur. 8.a
Gregorius quomodo ſuas homilias protulit. 250.c
Gregorius XIII. de emendatione anni. 176.b

H

HADRIANVS ſemper interfuit Senatui. pag. 282.c
Hebræorum iuniores præibant ſenioribus in ſuffragijs ferendis. 242.d
Hierarchia Eccleſiaſtica ad cæleſtis ſimilitudinem, ex varijs Eccleſiaſticorum ordinum functionibus conſtat. 361.c
Hierarchiæ actus etiam exercet Papa tractando de temporalibus in Conſiſtorio. 364.a
Hierarchiæ Eccleſiaſticæ ſpeciem Cardinales, in quibus actionibus præferunt. 366.b
Hierarchiam cæleſtium ſpirituum in cælo eſſe. 361.b
Hierarchiam veram repræſentat Summus Pontifex cum Cardinalibus triplicis ordinis in Conſiſtorio. pag. 362.a
Hierarchico in ordine Eccleſiæ, primarium locum Cardinales obtinent. 31.b
Homo creatus ad ſocialem vitam. 2.b
Homo, contempta res eſt, niſi ſupra humana ſe erexerit. 354.c
Homo inermis, cur naſcitur. 6.c
Homo intelligit cum diſcurſu. 2.c
Homo poteſt ſimul in plura intendere. 76.a
Homo quilibet eſt pars communitatis. 43.c

Homo relictus in manu conſilij ſui quomodo intelligitur. 6.b
Homines plus in alieno negotio videre, quàm in ſuo. pag. 158. b
Hominis actio, & humana differt. 337. a
Hominis vera virtute præditi, præſtantia. 359. a
Hominum condicio inæqualis etiam in ſtatu innocentiæ. 2. d
Hominum petitiones deferunt ad Deum ſupremi Spiritus cæleſtis Hierarchiæ. 52. c
Honeſtatis ſtudium cuicumque politicæ prudentiæ anteſerendum. 353. c
Honeſtum conſilium cuiuſdam Lacedæmonij reiectũ, quod ipſe improbus eſſet. 342. b
Honor bonis externis annumeratur. 261. a
Honores benemeritis etiam non petentibus procurandi. 315. b
Hortenſius memoria tradidit ſuas orationes. 248. c
Humana fides, quæ ſit. 165. a
Humanæ legis condiciones. 285. b
Humanorum actuum próxima regula eſt Papæ iudicium. 251. b
Humilitas non egreditur veritatis, & iuſtitiæ fines. pag. 61. d
Humilitas vera non eſt, quæ munus ſibi aſſignatum deſerit. 256. c

I

IDONEVS *an ille ſit, quem Papa dignum iudicauit.* 114. c
Ietro conſulebat Moyſes. 29. b
Ietro Moyſi non requiſitus conſilium dedit. 52. a
Ignorantia quædam excuſabilis, quædam vitioſa. pag. 4. b. & 176. a
Illatio non fit ex diuerſis. 37. c
Imaginarius actus quomodo differat ab alijs ei ſimilibus. 81. b
Impedimenta naturæ quædam a Papa poſſunt condonari. 156. a
Impedimenta promotionis duplicia, iuris Pontificij, aut naturæ. 155. c
Impedimenta virtutis, quædam hominum quorumcumque ſunt, quædam Prælatorum. 367. d
Imperator Carolus V. ob podagram, nunquam intermiſit officium. 327. d
Imperator quidam voluit Senatorio ordini annumerari. 272. b
Imperfecta in ſpecie non adipiſci validitatem ex alijs. 318. a
Imperfecti mores Gentilium. 82. b
Imperitus ſuſcipiens munus aliquod, non excuſatur ob ignorantiam. 159. d
Improbanda ſi res propoſita videtur Card. quo modo ſe geret. 377. c
Incerta certis cedere debent. 68. c
Indignum ſcienter promouens Princeps, cenſetur vitium purgare. 95. b
Indignus certo modo non eſt eligibilis. 143. d
Indolem poteſt Princeps agnoſcere, & Cardinalitio gradu dignam cenſere. 116. a
Ingenio, atque gradu præſtantes, gloriæ ſtimulis incitari ſolent. 369. d
Ingenio, & auctoritate valentes, difficilius credunt alijs. 182. b
Iniuria nulla fit ſcienti, & volenti. 97. b
Iniuſtus actus, & nullus differunt. 37. d
Innocentia, & conſcientia maxime excitat fiduciam loquendi. 223. d
Inſcitia quid ſit. 164. c
Intellectum proprium humiliter captiuare, an ſit laudabilius, quam proprium ſenſum ſequi. 59. a
Intentionem Papæ ſemper Cardinalis in meliorem partem interpretari debet. 374. a
Interloquitur ſi Papa in ipſo curſu ſententiarum, quæ pars ſit Card. 276. a
Interpretatio benignior eſt fouenda. 325. a
Interrogatio naturaliter requirit reſponſum. 80. a
Intrepide loquentium ad Principem exempla. 86. c
Inutile non eſt, quod redundat in meritum. 78. c
Inutiles labores quiſque refugit. 75. b
Ioannes Baptiſta exemplum fiduciæ dicendi eſt. 86. c & 359. c
Ira Principis impedit libertatem loquendi. 277. a
Iſaac, quia caligauerunt oculi, fuit deceptus. 173. d
Iſaiæ locus applicatus Cardinalibus. 290. d
Iudex an poſſit inuitum cogere ad ſubſcribendum actui alicui. 296. c
Iudex quod ſemel definiuit, amplius non recognoſcit. 265. a
Iudicem dici iniuſtum, etiam qui delinquit in ordine. 337. b
Iudici non licet iniuſte iudicare ob Principis iuſſum. pag. 97. d
Iudicis ſententia lata, omnes conticeſcunt. 294. a
Iudicia, & magiſtratus reddit ſuſpectos conſanguinitas. 103. a
Iudicia meliora eſſe, quæ cum multis, quàm quæ ſecreto fiunt. 112. b
Iudicio Principis quo modo liceat ſubmittere ſententiam ſuam. 256. b
Iudicio proprio haud fidendum. 59. c
Iudicium de perſonarum peccatis in tutiorem partem inclinandum. 325. c
Iudicium de rebus ferendum, prout re vera exiſtunt. ibid.
Iudicandum ſecundum ea, quæ foris patent. 68. d
Iudicandum ſecundum leges, non de legibus. 294. a
Iudicandus Papa eſt a nemine. 55. b
Iudith inuoluto mendacio an ſit vſa. 131. d
Iulius Cæſar noluit communicare alijs animi ſui ſenſa. 9. b

I N D E X.

Iulius Cæſar vſus conſilio. 10.b

Iunior annis poteſt moribus, & diſciplina eſſe conſpicuus, vt Tobias. 114.d

Iuniores Pariſijs in Senatu ante ſeniores ferunt ſuffragia. 242.d

Iuniores ſilere iuſſi in publicis conſeſſibus præſentibus ſenioribus. 114.a

Iuramentum Cardinalium. 47.c. & 185.a

Iuris poſitiui velut animus, & vita, eſt ratio. 186.b

Iuris tres ſpecies ſunt, diuinum, naturale, & humanum. 184.a

Ius diuinum Principis poteſtati non ſubijcitur. 96.d

Ius duplex ſententiæ dicendæ, conſultiuum, & deciſiuum. 243.c

Ius habent Principis Cardinales mortuo Papa. 244.d

Ius naturale apud omnes homines idem eſt. 186.d

Ius nominandi, aut præſentandi habentes, teneri digniores proponere. 142.a

Ius oritur ex facto. 71.b

Iuſta faciendo nihil aliud, quàm opus externum ſpectatur. 336.b

Iuſta, ſed non iuſte indicans regulariter non lædit ius partis. 335.d

Iuſte facere præſtantius eſt, quàm iuſta facere, ſecundum legem diuinam. 336.b

Iuſte, ſeu recte, & rite, aliquando diſtingui. 334.a

Iuſtum iuſte perſequendum eſſe. 333.a

Iuſtitiæ debitũ, & charitatis, quomodo differunt. 41.b

Iuſtitiæ fundamentum præcipuum eſt fides. 125.c

Iuſtitiæ vinculo an teneantur Card. ad conſilia danda. 45.c

Iuuenes memoria, ſenes iudicio excellunt. 247.c

L

Labi facilius vnum, quàm multos. 124.c

Labores inutiles quiſque refugit. 75.b

Lacedæmonem ſe eſſe recordatus quidam Dux incitabatur ad dimicandum. 345.a

Lacedæmonij cuiuſdam conſilium honeſtum fuit reiectum, quod ipſe improbus eſſet. 342.b

Lacedæmonij Ducis pertinacis exemplum. 182.d

Lacedæmonij poſt rem firmatam defendunt, quod prius impugnabant. 295.d

Lacedæmonij ſummos Magiſtratus Senes appellant. pag. 114.b

Latine Romani ſemper dabant reſponſa etiam Græcis. 233.c

Latinus ſermo in Conſiſtorio ſemper obſeruatus. ibid.

Laudare Principem quomodo conueniat. 253.a

Laudem non affert Cardinalis dignitas, ſed laudis occaſionem. 370.a

Lex diuina animum principaliter intuetur. 334.b

Lex diuina, & naturalis nulla humana auctoritate ſolui poteſt, aut conſuetudine. 96.a

Lege diuina præſtantius eſt iuſte facere, quàm iuſta facere. 336.b

Lex humana duo tantum conſiderat, cauſam, & modum. 334.c

Lex humana reſpicit tantum actus exteriores. 334.b

Lex moralis, & diuina ad iuſtitiæ munus tria requirit, voluntatem, cauſam, & ordinem. 334.d

Lex Pompeij de abſentibus Senatoribus. 303.a

Lex. Principi quod placet, inſtar eſt legis. Vide verbo, Ius, & verb. Princeps. 95.c

Lex rationis aliquid eſt, & regula actuum. 185.b

Lex. Turpe eſt ſine lege loqui. 216.b

Lege naturali præmia bonis, ſupplicia improbis deberi. 185.c

Legis neceſſitas eſt duplex, coactiua, & directiua. pag. 35.d

Legis obligatio a Principis voluntate eſt. 95.c

Legis pœna eſt actus extinctio. 37.a

Legis ſolemnitates. 37.c

Leges Roman. de conueniendo in Senatum. 282.b

Leges Tabellariæ Romanorum. 240.a

Legibus fauorem alicuius reſpicientibus, tacita condicio ſubeſt, ſi poſtuletur. 53.a

Legibus raro, quod accidit non eſt ſubijciendũ. 115.d

Legibus ſcurrilitas condemnata eſt. 224.d

Legitime abſentem poſſe conſtituere procuratorem ad eligendum. 303.a

Leue dici non poteſt, quod ad vitam perducit æternam. 312.d

Leue dici non poteſt, quod a Summo Pont. iniungitur, & ſpectat ad ſtatum. ibid.

Leues non eſſe res Conſiſtorij, quiſque Card. perſuadere ſibi debet. 283.c

Libere loquentium ad Principes exempla ſacra, Samuel, Nathan, Ioannes Baptiſta. 86.c

Libera vocis fructus. 76.d

Libertas charitatem quandoque indicat, non audaciam. 220.a

Libertas debet oleum vino miſcere. 224.b

Libertas dicendi ad diuerſas virtutes refertur. 222.d

Libertas dicendi eſt veluti nerui, ſpiritus, & vita conſilij. 219.d

Libertas exploratur in periculo. 65.c

Libertas Græce dicitur παῤῥησία. 223.a

Libertas loquendi videtur donum Dei, quod non omnibus tribuitur. 218.a

Libertas quid ſit. 356.b

Libertas vera tria requirit. 222.d

Libertate loquendi quidam ad Summum Pont. euecti. 222.b

Libertatem dicendi eſſe propriam formam Synodorum. 219.c

Libertatem loquendi impedit ira Principis. 277.a

Libertatis dicendi neceſſitas. 217.a. 335.b. & 376.a

Libertatis duo extrema. 224.c

Libertatis loquendi exemplum Catonis. 221.c

Liberum eſt vota emittere, ſed neceſſarium reddere. pag. 128.c

Loquendi in Conſiſtorio diuerſas eſſe cauſas. 230.c
Loquendi in Conſiſtorio, & extra, diuerſa eſt ratio. pag. 228.b
Loquendi nulla eſt cauſa, ſi homines non intelligunt. pag. 236.c
Loquendo ſi magis irritandus ſit Papa, an debeat Card. comprimere ſententiam. 88.a
Lycurgus conſtituit, ne in Senatu aliquid pictum apparéret. 374.a

M

MAGNIFICE *cuique ſentiendum de negotio quod aggreditur.* 360.b
Magni momenti res Romani non gerebant inconſulto Senatu. 271.c
Maiorem vim habent rationes plures probabiles. pag. 321.b
Maiori parti Collegij ſe ſubijcere, eſt eorum rationes approbare. 258.c
Maior pars Conſiſtorij quod probat, ratum habetur. pag. 263.c
Malitia in aliquibus, in alijs prudentia præuenit ætatem. 115.a
Malum culpæ leuis, eſt grauius quolibet damno pœnæ. 134.d
Malum minus eligendum non admittitur in malis culpæ. ibid.
Mandatum eſt vnicuique de proximo. 42.b
Manibus ſuffragia dari. 238.b
Marci Antonij Imp. dictum de conſilio. 63.a
Marci Claudij, & Seru. Sulp. Coſſ. lex de abſentibus. pag. 303.a
Marcellinus de ſcripto dixit ſententiam. 248.d
Matrimonij ius, nullus conſenſus mariti poteſt tollere. 97.c
Matrimonium, & alij contractus geri poſſunt nutu. pag. 201.b
Maturitatem magnam, rerumq. vſum expoſcunt res Conſiſtorij. 113.b
Maturitatis, & vſus rerum expers eſſe ſolet adoleſcentia. ibid.
Medicus ad quid reſpicit, & quem finem intendit. pag. 90.a
Meliora eſſe iudicia, quæ cum multis, quàm quæ ſecreto fiunt. 112.b
Membra capiti naturaliter ſeruiunt. 43.a
Memoriæ res tradendi conſuetudo. 248.b
Memoriter pronunciare ſententiam, an de ſcripto Card. conueniat. 246.a
Mendacia quæ videntur in ſacris litteris, ſunt ad myſticum ſenſum referenda. 136.a
Mendacij crimen non tollit metus cadens in conſtantem. 120.c
Mendacium eſt inordinata ſignificatio verborum, ſignorum, & factorum. 97.a
Mendacium eſt intrinſecus malum. 220.b.& 134.c
Mendacium officioſum quid ſit. 132.a
Mentiri non licet. 96.b
Mentiri non licet pro temporali vita alicuius. 120.b
Metu, aut vi factus actus, vt inuoluntarius reprobatur. 308.d
Metus cadens in conſtantem, non tollit crimen mendacij. 120.c
Metus reuerentialis dupliciter conſiderari poteſt, alter bonus, alter malus. 123.b
Metus reuerentialis non excuſat Card. 119.a
Metum veteres peſſimum Conſultorẽ vocabãt. 376.a
Michææ exemplum. 87.c.& 263.d
Miniſter Dei verus non laborat quid ceteri de eo loquantur. 127.c
Miniſtri laus ſita eſt maxime in faciendo quæ contriſtant. 297.d
Miniſtrorum aliorum officia pendent a voluntate libera Principum; at Card. non ita. 297.a
Miraculum quid ſit. 19.d
Miſericordiæ magis, quàm iuſtitiæ, adhærendum, quomodo ſit verum. 329.b
Modeſtia maximum adoleſcentiæ ornamentũ. 114.a
Modus diligendi Deum eſt ſine modo diligere. 126.d
Modus triplex perſuadendi, ſeu dandi conſilij, ratione, auctoritate, exemplo. 211.d
Moleſta eſt oratio ex varijs cauſis. 83.c
Monachos Silentiarios Græce ἡσυχαστὰς *vocari.* 205.a
Monarchia tria conſideranda habet. 14.d
Moralis materia probabilitate nititur, non demonſtratione. 327.b
Mores, & virtus maxime faciunt ad perſuadendum. pag. 342.b
Mores gentilium imperfecti. 82.b
Moribus, & diſciplina poteſt eſſe conſpicuus iunior annis, vt Tobias. 114.d
Morum facta ex propoſito fine potiſſimum ſpectanda eſſe. 131.d
Mos iudicum Regni Caſtellæ in ſubſcribendo. 296.a
Mos Rotæ in conſenſu ſuffragiorum. ibid.
Moyſes erat impeditioris linguæ. 117.a
Moyſi dedit Ietro non requiſitus conſilium. 52.a
Mulctas abſentium Senatorum ampliauit Auguſtus. pag. 285.c
Munus Card. cum ſit perfectiſſimum, exigit ita fieri, vt perfectiſſimo fini, ideſt Deo tandem vniatur. pag. 338.a
Munus Card. eſſe, tum pronunciare quid ſibi videtur, tum alijs etiam perſuadere. 241.b
Munus legitime ſuſcipiens, facultatem etiam ſuſcipit a Deo. 220.d
Munus maximum Card. cenſetur, eſſe a conſilijs Papæ in Conſiſtorio. 290.a
Vide, Card. & Conſiliar.
Munus ſuſcipiens debet de ſe cogitare, non de aliorum factis. 329.c

Munus.

INDEX.

Munus. Vide Officium. Vide Debitum.
Mutare veſtes licet in periculis. 195. a
Mutationem conſilij non eſſe inconſtantiam. 267. b
Mutius Scæuola reijciebat ſe ad alios peritos. 118. c

N

NATHAN *eſt exemplum libere loquendi ad Principes.* 86. c
Nati legati qui dicuntur. 51. a
Naturæ hominis grata eſt veritas. 85. d
Naturale apud omnes idem eſt. 186. d
Naturali lege præmia bonis, & ſupplicia improbis deberi. 185. c
Neceſſitas eſt loco interpellantis. 53. b
Neceſſitas legis eſt duplex, coactiua, & directiua. pag. 35. d
Neceſſitati non ſubijcitur quidquid poteſtati committitur. 151. a
Neceſſitatis tempore maxime declarari obligationem præcepti affirmatiui. 192. a
Nefas, diſſerere de Principis auctoritate. 308. a
Nefas, dubitare an ille ſit idoneus, quem Papa dignum iudicauit. 114. c
Negatiuum præceptum cur obliget ſemper, & ad ſemper, affirmatiuum non ita. 190. d
Negotia plura ſunt, quam vocabula. 309. d
Negotium præclarum nullum ſine interuentu. 370. c
Negotiorum circumſtantiæ ſunt velut numeri. 183. c
Nemo tenetur ſupra vires. 226. b
Nepos Papæ poſſet ſilendi veniam a Summo Pontifice poſtulare. 105. a
Nepotes Cardinales, vel creati a Papa an excuſentur a dicenda ſententia. 99. a
Neſciens officium, & exercens illud, actum committit præſumptionis, & vanæ gloriæ. 351. b
Nigrinus ex ſcripto recitauit. 249. a
Nominandos eſſe digniores, quomodo intelligitur. pag. 144. c
Norma virtutum, ex Sancto Bernardo. 382. b
Non, dictionem pronunciare non audebant Aſiæ Incolæ. 117. c
Numerantur in Conſiſtorio ſolum ſuffragia, quæ voce feruntur. 206. d
Numerus Cardinalium quantus eſſe debeat. 150. d & 259. a
Numerus Senatorum Romanorum ad Senatus Conſultum faciendum. 259. b
Nunciorum negotia tractantur in Conſiſtorio vbi magis ardua deſunt. 373. b
Nutu matrimonium, & alij contractus geri poſſunt. pag. 201. b
Nutus, & capitis demiſſio non aliam ſignificationem habent in Conſiſtorio, quam aſſenſum. 196. d

O

OBEDIENTIA *eſt, facere voluntatem maiorum, ſiue expreſſe, ſiue tacite innoteſcat.* 67. a
Obligatio duplex, iuſtitiæ, & charitatis. 143. a
Obligatio legis a Principis voluntate eſt. 95. c
Obligatio ſatisfaciendi damni aliquando ſequitur ex ſilentio. 208. d
Obligatio varia debiti moralis recenſetur. 45. a
Oblitus qui eſt aliquid magnum in Conſiſtorio, poſtea Principi dicet. 380. c
Obſcuritas affectata a quibuſdam. 230. a
Obſcurum quid dicatur. 163. c
Occulta crimina quando denuntianda Papæ. 157. a
Occulta crimina quæ dicantur. 155. b
Occultare veritatem, aliquando licet: falſum aſſerere, numquam. 135. b
Occultatio veritatis nonnumquam eſt mala, nonnumquam vero bona. 197. b
Oculis magis creditur, quam auribus. 137. a
Officij difficultates expendere oportet antequam illud ineas. 129. a
Officij quæ ſunt ſui, quiſque pernoſcere tenetur. 351. b
Officio vacare neminem debere in familia. 310. b
Officium aſſumens ad media tantum tenetur, non ad finem. 77. c
Officium Cardinalium multiplex eſt, & maxime triplex. 293. b
Officium Conſiliarij ſub communi nomine iuſtitiæ continetur. 125. c
Officium conſulendi eſt inſeparabile a Cardinalis dignitate. 100. b
Officium qui ſuſcipit iure obſtringitur ad coniuncta illi. 46. b
Omiſſionis ratio, etiam nō modo commiſſionis, eſt reddenda. 4. b
Opinio communis vbi extat, res amplius dubia non dicitur. 165. c
Opinio de Principe concipitur ex ijs, quorum familiaritate vtitur. 310. c
Opinio quid ſit. 165. a
Oratio debet delectare. 83. c
Oratione Appij Claudij, & Atilij Reguli, totius Senatus ſententia commutata fuit. 130. c
Orationes ſcribendi mos antiquus fuit. 248. c
Oratio Spiritus ſancti cur in Conſiſtorio non præmittitur, ſicut in alijs Congregationibus. 373. c
Ordinariæ poteſtatis Papæ vſus. 22. a
Ordo in charitate ſeruandus. 42. c
Ordo in dicendo quantum lumen afferat. 233. a
Otioſi verbi rationem Chriſtiano eſſe reddendam. pag. 3. d

INDEX.

P

PAPA aperiens os Cardinali, quid mandat. pag. 228. a
Papa condonare poteſt quædam impedimenta naturæ. 156. a
Papa, conſanguinitatis, familiaritatis &c. in creatione Cardinalium affectũ debet deponere. 150. a
Papa conſideratur vt Princeps ſtatuens, vel conſultans. 56. d
Papa conſilium ſi non requirit, an actus reddatur nullus. 36. b
Papa conſultationi ſubijcit quidquid in Conſiſtorio pronunciat. 275. b
Papa cum creatur, promittit communicare cum Cardinalibus res arduas. 33. c
Papa decernente aliquid in Conſiſtorio inconſultis Cardinalibus, quid agendum. 274. b
Papa dignum aliquem iudicante, nefas dubitare, an ſit idoneus. 114. c
Papa dignum poteſt ex indole agnoſcere, & ad Card. gradum promouere. 126. a
Papa in Conſiſtorio audit ſeorſum Cardinales antequam res conſultandas proponat. 372. d
Papa interloquente in ipſo curſu ſententiarum, quæ partes ſint Card. 276. a
Papa iudicandus a nemine. 55. b
Papa iuri non ſubeſt, quoad vim coactiuam. 37. a
Papa manum apponente, ceſſat aliorum facultas. pag. 276. b
Papa minora negotia non ſolet ad Conſiſtorium deferre. 40. c
Papa mortuo, Cardinales habent ius Principis. 244. d
Papa plenitudine poteſtatis quando tenetur vti. pag. 42. c
Papa Prælati nomine continetur. 149. d
Papa præſente, diuerſa ratio cærimoniarum obſeruatur, quàm abſente. 373. d
Papa tacite obligat ſe ſeruare veteres vſus. 33. b
Papa, tractando de temporalibus bonis in Conſiſtorio, etiam Hierarchiæ actus exercet. 364. a
Papa vertex eſt religionis. 65. a
Papæ apparatus exterior, & cultus, facit ad exiſtimationem tuendam. 364. b
Papæ auctoritas creſcit, dum Cardinalibus præcellentibus libenter vtitur. 320. d
Papæ Chriſti Vicarij encomia præclara. 363. b
Papæ conſiliarij alij hodie non agnoſcuntur, quàm Cardinales. 320. c
Papæ ineſt ſumma perfectio, & ſapientia. 59. b
Papæ intentionem ſemper in meliorem partem interpretari Card. debet. 374. a
Papæ iudicium ex proxima regula humanorum actuum. 251. b
Papæ licet quos, & quot velit conuocare, & ſententiam rogare. 260. c
Papæ perfectio in quo conſiſtit. 61. a
Papæ poteſtas ordinaria, & abſoluta. 18. c
Papæ præcipienti, obedire debet Cardinalis magis quàm conſcientiæ dubitãti, aut opinioni ſuæ. 301. a
Papæ præcipua inſtrumenta ſunt Cardinales. 311. c
Papæ ſapientia illuſtrior fit, dum conſiliũ petit. 60. d
Papæ ſubſcriptionis forma, & Cardinalium. 294. c
Papam iure Diuino teneri petere conſilium. 29. c. & 299.
Papam ſine conſenſu maioris partis Collegij non creare nouos Cardinales. 148. c
~~Papam ſtatim ab ingreſſu Senatus ſacra facere ſolere.~~ 371. a
Par in parem non habet imperium. 14. b
Peccata venialia multitudine non effici mortalia. pag. 318. a
Peccatum auget circumſtantia perſonæ propter dignitatem. 207. d
Peccatum natura veniale non effici mortale. 207. b
Peccatum nulla ratione eſt eligibile. 135. a
Peccatum. omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. pag. 159. a
Peccatum. Qui peccauerit in vno, factus eſt omnium reus. 107. d
Pecunia neruus belli exiſtimatur. 183. b
Pedibus in ſententiam ire, inferiorum, non clarorum Senatorum erat. 211. a
Pedibus ſuffragia dari. 238. b
Perfectio duplex, ſtatus, & perſonæ. 61. a
Perfectionis, & iuſtæ auctoritatis fundamentum interiori charitate nititur. 369. b
Perfectum nihil eſt, cui aliquid addendum. 76. b
Pericles optauit non offendere verbo. 224. b
Periculum diſcernit veros conſiliarios ab alijs. 287. c
Peritis artium concedendum eſſe. 158. c. & 162. c
Perorationes, & præfationes non permittebat Areopagus. 230. a
Perſonam duplicem Princeps refert. 9. b. & 254. c
Perſuaſio. Tria requiri ad perſuadendum potiſſimum; prudentiam, bonitatem, & beneuolentiã. 101. b
Phantaſmata intelligentem ſpeculari oportet. 172. d
Philippus Hiſpaniarum Rex tamquam alter Dauid diuinitus datus. 273. a
Philoſophus eloquentiam in Philoſopho non requirendam, ſed, ſi adſit, non repudiandam. 232. a
Pileus ſacer, & totus amictus Cardinalis, aſſiduus eſt monitor rerum gerendarum, vt filijs Iſrael erant fimbriæ veſtimentorum. 344. c
Plato conſilium dixit eſſe non ſacram, diuiniſſimam dixit Ariſtoteles. 22. c
Plenitudo poteſtatis Pontificiæ, ſeu potentia abſoluta, licet eximat Papam a lege humana, non tamen a iuris naturalis, aut gentium præſcriptione. 34. d

AAA 3

Pleni-

INDEX.

Plenitudo poteſtatis triplex. 18. d
Plinij mos poſt ſuffragia data. 378. c
Plutarchi libellus de vitioſa verecundia. 117. b
Plutarchus libellum ſcripſit aduerſus Curioſitatem. pag. 381. d
Politici dicunt Principem poſſe ſimulare. 68. d
Politica cuicumque prudentia, honeſtatis ſtudium eſt anteferendum. 354. a
Polycratis dictum de conſilio capiendo. 11. a
Pontifex. Vide in verbo, Papa, & verb. Princeps.
Potentiæ vegetatiuæ tres ſunt actus. 399. b
Poteſtas Principis ſæcularis mediante populo, prodit à Deo. 56. a
Practica ſcientia cur ſic vocatur. 352. a
Præcepta affirmatiua quoad temporis rationem in tria genera ſunt diſtributa. 191. a
Præcepta maiorum ſine iuſta cauſa non ſunt in controuerſiam adducenda. 192. d
Præcepti affirmatiui obligationem maxime declarari tempore neceſſitatis. 192. a
Præcepto ſuperioris adueniente quandoque licet agere contra conſcientiã erroneam. 298. c. & 300. c
Præceptum affirmatiuũ dandi conſilij implicas hunc caſum, non licere mentiri; ſed non iſtum, non licere abſtinere à reſpondendo aliquando. 190. a
Præceptum affirmatiuum tantummodo obliget, quando commode licet. 189. a
Præceptum negatiuum cur obliget ſemper; & non ad ſemper, affirmatiuum non ita. 190. a
Præcipere eſt actus proprius prudentiæ. 181. b
Præcipitatio quid ſit. 171. b
Præcipitem ſententiam eſſe nullam. 171. a
Præcipitanter, & temere fieri quæ dicuntur. 174. c
Præfationes non ſemper interdicendas eſſe. 237. c
Prælatum non eſſe dominum rerum ſpiritualium. pag. 149. d
Prælatorum functio in quibus potiſſimum verſatur. pag. 368. a
Præmijs excitantur animi. 314. d
Præſentia Cardinalium alacritatem dicendi adiuuat. pag. 111. c
Primatus in Eccleſia cur inſtitutus. 25. d
Principia Chriſtianorum non quæruntur, ſed fines. pag. 107. c
Princeps conſilia cur petat. 40. b
Princeps dupliciter conſideratur, vt Princeps, & vt conſultans. 66. b
Princeps generatim tantum, ſi proponit rem, quomodo licet temperare conſilium. 74. b
Princeps indignum ſcienter promouens, cenſetur vitium purgare. 95. b
Princeps interpellat pluribus de cauſis. 277. b
Princeps legibus eſt ſolutus. 26. d
Princeps non tenetur omnia ſemper cum pleno Senatu conferre. 73. a
Princeps permittitur aliquando allucinari. 86. a
Princeps ſapiens quomodo ſoleat proponere negotium. 276. c
Princeps ſententiam rogans declarat ſe, & Rempub. in neceſſitate verſari. 193. a
Princeps. ſentiendum in bonitate de Principibus. pag. 75. c
Princeps ſi nouit cauſas efficaces rei exequendæ ſe habere, non eſt cur alios conſulat. 73. b
Principe contradicente, temerarium videtur propriam ſequi ſententiam. 276. b
Principi repugnare conſiliarius poteſt, & debet vbi opus ſit. 64. d
Principi repugnare quis dicatur. 57. b
Principis à vultu non eſſe ſumenda conſilia, ſed à veritate. 378. b
Principis decretum à voluntate ſola eius robur habet, non à ſuffragijs conſiliariorum. 300. b
Principis ira impedit libertatem loquendi. 277. a
Principis iudicio ſubmittere ſententiam ſuam quomodo liceat. 258. b
Principis perſonæ non tanta ratio habenda, quanta boni publici. 91. b
Principis poteſtati non ſubijcitur ius diuinum. 96. d
Principis priuata collocutio à charitate; publica vero à iuſtitia proficiſcitur. 110. c
Principis ſententia Conſiſtorialis dici non poteſt, niſi Senatores prius audierit. 255. a
Principis ſententiæ ſe ſubijcere an liceat in re dubia. 174. a
Principis voluntas ſola non eſt conſideranda. pag. 185. c
Principis voluntatem, tamquam legem habendam, quomodo intelligitur. 188. a
Principis voluntati obediendum, quo ſenſu. 69. b
Principum beneplacita amplectentes, multipliciter deficiunt. 256. a
Principum conſiliarijs prius profundenda vita, quam fides deſerenda. 120. c
Principum miniſtri à libera voluntate eorum pendent: at Cardinales non ita. 297. a
Probabilia: alia vi ſua; alia huic, aut illi. 319. b
Probabilitate nititur moralis materia, non demonſtratione. 323. b
Probabilitatis varios eſſe gradus. 319. a
Procurator, & aduocatus ad ſecreta cauſæ ſeruanda obſtringitur. 304. d
Promiſſio omnis habet tacitam condicionem, niſi iuſta cauſa obſiſtat. 189. c
Promptiores eſſe oportet ad abſoluendum, quam ad condemnandum. 325. a
Propoſitum agentis præcipue inſpiciendum. 132. b
Proprio iudicio haud fidendum. 59. c
Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. pag. 38. c
Proteſtatio, facto contrario reuocatur. 84. d

Prouerbia, & vulgaria dicta.

Areopagita taciturnior. 379.d
Aurea fræna non facere meliorem æquum. 379.a
Bos in lingua. 293.c
Conſilia poſteriora eſſe meliora. 275.a
Conſilij & curſus non idem eſt finis. 170.c
Conſilium in nocte. 215.b
Conſilium ſub manu naſci oportet. 76.c
Cras, cras, cornina vox. 111.b
Crocodilus caput ſine lingua, ſed dentibus armatum. 203.d
Exempla magis mouent quàm verba. 136.d
Feſtina lente. 174.d
Funiculus triplex, difficile rumpitur. 317.b
Loquere apertius licet indoctius. 230.b
Nemo ſolus ſatis ſapit. 13.b
Oculi plus vident quam oculus. 12.c
Oportet conſiliari tardè. 175.a
Quæritur fruſtra per agros quod domi habetur. pag. 5.d
Si aqua fauces ſtrangulat, quid amplius bibere eſt opus? 134.a
Spem periculis emere. 134.b
Spartam quam quis ſortitus eſt, ab ea ornanda deficere non debet. 129.b
Sat cito, ſi ſat bene. 170.d
Prudentia non admittit rei minus honeſtæ vnquàm aſſentiri. 133.c
Prudentia quàm ſit neceſſaria. 4.a
Prudentiæ, & conſilij dandi varij gradus. 211.a
Prudentiæ variæ ſpecies. 13.a
Prudenter ſentire, & accommodate loqui, Conſiliarij eſt. 229.a
Prudentes temere agere non eſt facile credendum. pag. 136.d
Prudentis non eſt periculis ſpem emère. 134.b
Publica crimina ea etiam, quæ alijs nota ſunt. pag. 155.c
Publica vtilitas, conſanguinitati præferri debet. pag. 103.d
Publici criminis actio eſt cuiuſuis. 275.d
Publicam fidem violare nefas. 49.d
Publius Craſſus, & T. Coruncanus Conſiliarij Pop. Rom. 5.b
Pudore naturali, præſertim initio ſermonis, quidam obruuntur. 116.d
Punctis, ſeu tabellis ſuffragia dari. 238.b
Puſillanimitatis vitium. 120.d
Pythagoræ dicentis auctoritas. 59.b

Q

QVATTVOR de cauſis Sanctos non tacere. pag. 206.a
Quattuor in regimine requiruntur, Princeps, conſilium, iudicium, & populus. 33.b
Qui non ſperat, non timet. 381.c
Quilibet homo eſt pars communitatis. 43.c
Quinque capita rerum deliberandarum a Republica. pag. 352.c
Q. Padium, & Cornelium Balbum conſuluit Iulius Cæſar. 10.b
Q. Mutius Scæuola reijciebat ſe ad alios peritos. pag. 178.c
Quod ſemel diffiniuit iudex amplius non recognoſcit. 265.a
Quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt. ibidem.
Quomodo, aut quid loquamini, nolite cogitare, & c. explicatur. 236.a

R

RARO quæ eueniunt non reſpici in moralibus. pag. 12.c
Raro quod accidit, legibus non eſt ſubijciendum. pag. 115.d
Ratio eſt velut animus, & vita iuris poſitiui. 186.b
Rationi affectus eſt ſubijciendus. 104.a
Rationis tres ſunt actus, conſilium, iudicium, & præceptum. 44.b
Rationem habendam neceſsitatis eorum, quorum opera vtimur. 314.d
Rationes improbabiles aliquibus videri poſſunt probabiles. 320.c
Rationes plures leues non probabiles parum momẽti habere. ibid.
Rationes plures probabiles facilius inclinant animum. 319.d
Rationes plures probabiles maiorem vim habere. pag. 321.b
Rationibus eſſe iudicandum, non exemplis. 137.b
Ratum habetur, quod eſt probatum a maiori parte Collegij. 163.b
Rebus publicis affert detrimentum ſuſpicio, ne Princeps perturbetur. 86.d
Recte ad operandum, quæ requirantur. 3.b
Recte facere eſſe præſtantius, & difficilius, quàm recta facere. 337.c
Recte facere opus virtutis, quid complectitur. 336.d
Recte, ſeu iuſte, & rite aliquando diſtingui. 334.a
Rectores Conſiliarijs veteres diſtinxerunt. 15.a
Referentes ſe ad Principum beneplacita multipliciter deficiunt. 256.a
Referri poteſt actus vnus ad plures virtutes. 48.a
Refrigeſcere ſua ſcripta patiuntur auctores, ut melius ea iudicent. 169.b
Reges Gallorum nihil ſine conſilio feciſſe. 272.c
Reges quoſdam vetuiſſe filios in ſcientijs imbui, vt aliorum conſilia ſibi iungerent. 10.d

Regis

Regis Antigoni cautio in non communicandis ſenſis animi ſui. 9.b
Regum exempla, qui cum ægrotarent tamen non defuerunt muneri. 327.d
Regibus æquiparantur Cardinales ob gradus amplitudinem. 227.d
Regibus auctoritatem ex virtutis opinione accedere. 342.c
Rex propter regnum eſt, non econtra. 34.b
Rex Hiſpaniarum Philippus tamquam alter Dauid a Deo datus. 273.a
Regina Sabba ordinem & varietatem Salomonis videns ſtupebat. 368.c
Regere. Quattuor in regimine requiruntur, Princeps, conſilium, iudicium, & populus. 33.b
Regni Caſtellæ iudicum mos in ſubſcribendo. 296.a
Regnum Dei non eſt in ſermone quomodo intelligitur. 237.b
Rei ſtatus mutatur ex accidentibus. 72.a
Rem bene cognitam habere caput eſt conſulendi. pag. 71.c
Res & facta etiam plerumque vim ſignificandi habere. 196.a
Res grauis quomodo dignoſcitur. 8.a. & 20.d
Reipublica totius dignitas continetur Senatoris prudentia. 161.b
Rempublicam noſſe caput eſt conſilij dandi. 350.d
Rempublicam præſtat adminiſtrari bono Principe, quàm bonis legibus. 184.c
Religionem lædere an cenſeatur Cardinalis ſi diſſentit a Sum. Pont. 63.b
Remedia ſalutaria, quænam ſint. 330.a
Remedijs ſuis contrarijs inordinationem etiam venialem reparandam eſſe. 108.a
Repentina negotia quid expoſcunt. 170.b
Replicare licet Conſiliario iterum, & iterum ſi res expoſcit. 65.a
Reſponſione in breui ſermo continuus vix a rudi dignoſci poteſt. 231.c
Reſponſionem liberam naturaliter requirit interrogatio. 80.a
Reſpub. Venetorum Senatorum conſultatione præclara gerit. 272.d
Retractare ſententiam Conſiliario licet ante rei terminationem. 266.a
Reuerentiam iuſtam Principi Conſiliarij ante ceteros debent. 120.d
Reuereri, & non reuereri Maiores vtrumque poteſt, bene, & male fieri. 123.c
Rhetoricæ Eccleſiaſticæ Commentarij. 232.a
Ritus veteres ſeruare ſe Papa tacite obligat. 34.b
Roboam exemplum. 113.c
Romanæ leges de conueniendo in Senatum. 282.b
Romana Reſpub. tamquam aliarum magiſtra. 282.a
Romani Latine ſemper dabant reſponſa etiam Græcis. 233.c
Romani res magni momenti non gerebant inconſulto Senatu. 271.c
Romani Senatus exiſtimatio. 272.a
Romani tacita ſuffragia habebant. 201.b
Romanorum Senatorum numerus ad S. C. faciendum. 259.b
Romanos Senatores abſentes nullum ius ſuffragij habuiſſe. 302.b
Roſcius Capito reliquit pecuniam diſtribuendā præſentibus in Senatu. 282.d
Rotæ mos in conſenſu ſuffragiorum. 296.a

S

SACRA Scriptura. Vide verbo, Scriptura ſacra.
Sacrum facere, vel ſaltem audire, & Spiritum ſanctum inuocare Cardinalem decet ante ingreſſum Senatus. 371.d
Sacerdos in Choro tenetur clara voce proferre horas. 234.c
Samuelis adoleſcentis exemplum. 115.a
Samuelis libere loquentis ad Principem, exemplum. pag. 86.c
Salomon de ſuo ſenſu quamuis ſapiens, verebatur. pag. 10.c
Salomonis exemplo opem a Deo poſtulandam. 351.b
Salomon petijt cor docile. 29.d
Saluſtij, & Liuij cōciones, quæ occaſione factæ. 248.a
Sanguinis effuſionem non vereantur Cardinales pro publica vtilitate. 92.a
Sapientia ars eſt, quæ certum petere debet. 128.b
Sapientis non eſt vt ille dicebat, niſi præſtare culpam. 11.b
Saracenæ ſectæ proprijs veſtibus, non alijs licet vti. pag. 199.c
Scandalum potius permittendum, quàm veritas deſerenda. 85.c
Scæuola reijciebat ſe ad alios peritos. 178.c
Sciens Cardinalis tractari rem, quam eius conſcientia non probat, an poſſit abeſſe. 286.d
Scienti, & volenti nulla fit iniuria. 97.b
Scire quilibet tenetur, quod officij ſui eſt. 351.b
Scire, velle, & poſſe, requiruntur ad omnem actionem bonam. 349.c
Scientia duplex, ſpeculatiua, & practica. 351.d & 349.d
Scientia quid vocetur. 164.c
Scientia quæ ſufficiat Conſiliario. 178.c
Scientia tantum antecellere debet Cardinalis Conſiliarios minores, quantum dignitate. 312.b
Scientia Principis quòd aboleat omnem labem, quo modo accipiendum. 96.d
Scribendi orationes mos antiquus. 248.c
Scripta ſua refrigeſcere patiuntur auctores, vt melius ea iudicent. 169.b

Scripto,

Scripto, quo modo vſus Demoſthenes. 148.c
Scriptura ſacra, cur obſcuriore ſermone tradita. 119.c
Scripturæ ſacræ exempla, quod Principes debent petere conſilia. 13.b
Scrupulus quid ſit. 165.b
Scurrilitas legibus ciuilibus condemnata eſt. 224.d
Secreta cauſæ ſeruare obſtringitur procurator, & aduocatus. 104.d
Secreti ſigillo quænam ſint obtegenda. 379.d
Semel quod placuit, amplius diſplicere non poteſt. pag. 265.a
Seminariorum erigendorum ratio. 314.d
Senator quidam nihil voluit in domo ſplendidum apparere, præter ſe ipſum. 369.b
Senator poſt annum 65. in curiam venire olim non cogebatur. 183.d
Senatoris prudentia totius Reipublicæ dignitas continetur. 161.b
Senatores ſedentes Auguſtus nominatim ſalutabat. pag. 271.a
Senatores Rom. abſentes nullum ius ſuffragij habuiſſe. 302.b
Senatorum amplitudinem exiſtimandam, vulgaribus erratis minime ſubiectam eſſe. 357.b
Senatorum numerus Romæ ad S. C. faciendum. pag. 259.b
Senatoria dignitas nititur conſilio, auctoritate, &c. quæ in ſene potiſſimum reperiuntur. 108.b
Senatorio ordini annumerari voluit quidam Imperator. 272.b
Senatus, anima, ratio, & intelligentia Reipublicæ vocatur. 10.a
Senatus, & conſilia cur inſtituta fuerint. 175.d
Senatus Romani exiſtimatio. 271.a
Senatum Thebani quomodo fingebant. 372.a
Senatum Tiberius venerabatur. 278.a
Senatui ſemper interfuit Adrianus. 282.c
Senatu inconſulto Rom. res magni momenti non gerebant. 271.c
Senatus conſulta Rom. Tacita vocabantur. 379.d
Senatus conſultum ad faciendum Rom. quantus numerus Senatorum. 259.b
Senem alia eloquentia decet, alia iuuenem. 235.a
Senioribus præſentibus iuniores ſilere iuſſi in publicis conſeſſibus. 114.a
Sententia iudicis lata, omnia conticeſcunt. 294.a
Sententia nullius ſolet interrumpi in Conſiſtorio. pag. 111.b
Sententia Principis dici non poteſt, niſi Senatores prius audierit. 255.a
Sententia totius Senatus commutata fuit Ap. Claudij, & Atilij Reguli oratione. 130.c
Sententia Thucydidis de deliberando. 170.c
Sententia vnius alios ad ſe poteſt pertrahere. 264.a
Sententiæ communi tanquam tutiori adhærere laudabile eſt. 262.a
Sententia dicenda ius duplex, conſultiuum, & deciſiuum. 243.c
Sententiæ Principis ſe ſubijcere, an liceat in re dubia. 174.a
Sententiam minus probabilem aliquãdo ſequi, aiunt quidam licere. 263.b
Sententiam præcipitem eſſe nullam. 171.a
Sententiam Principis amplecti non tenetur Conſiliarius contra conſcientiam. 378.b
Sententiam ſuam Conſiliarius non tanquam certam affirmet. 213.d
Sententiam clara voce edere debent Cardinales. 109. & 102.b
Sentiendum in bonitate de Principibus. 75.c
Sermo concinnus vix a rudi dignoſcitur in breui reſponſione. 231.c
Sermo Eccleſiaſticus purus, ac ſimplex eſt adhibendus. 235.a
Sermonis ſaturitas eſt auribus inimica, non minus, quàm cibi. 213.a
Sermone tutius eſſe ſilentium. 204.d
Seuerus Imperator ſemper vſus conſilio. 10.b
Seueri Imperatoris dictum de conſilio ad Mammaeam matrem. 15.c
Seruij Sulpitij, & M. Claudij Coſſ. lex de Senatoribus abſentibus. 303.a
Sextus Aelius, & Manlius Conſiliarij. 5.b
Signa data, vocari ſolent verba. 195.d
Signa duplicia eſſe. 196.b
Signis, & verbis ſtandum eſſe, iuxta communem ſenſum. 198.c
Silentium aliquando ſequitur obligatio ſatisfaciendi damni. 208.d
Silentium eſt ex genere rerum indifferentium. 204.b
Silentium. Vide Tacere.
Silentio eſſe comprimenda quædam, quæ geruntur in Conſiſtorio. 379.c
Silentio vti in Conſiſtorio, quale peccatum ſit. 200.a
Silentiarios monachos Græce ἡσυχαστὰς vocari. 205.a

Similitudo, ducta

Ab aduocato, & medico, qui per errorem admiſſa corrigunt. 200.d
Ab affabilitate, qua vti decet in priuatis congreſſibus. 85.b
Ab agricola ſæpius aratro ſubigente ſolum. pag. 173.a
Ab agricola notante terræ ſolum aptum ad fruges ſerendas, vel aliud quidpiam. 311.c
Ab architecto, qui ſapienter vtitur ſuorum fabrorum miniſterijs. ibid.
Ab ambulante in lubrico. 57.b
Ab artifice cognoſcente inſtrumenta ſua. 350.d
Ab architecto indicante de ædibus, quas non ingreditur. 72.c

Ab

Ab arcis præfecto maxime tunc pugnante, cum alij fugiunt. 125.d.
Ab auro, & argento non ſignato. 64.d
A bello periculoſiſſimo. 328.b.
A cælo ſuperiore mouente inferiores. 366.d
A cædentibus ligna in nemoribus pro architecto. pag. 39. c
A calceo, & veſtitu muliebri. 235.b
A carbonibus collectis plus calefacientibus. 111.d.
A cibo moderato, aut nimio. 166.b
A cicatrice honorifica. 268.d.
A coniunctione Cathedralis Eccleſiæ cum Epiſcopo. 45.a.
A columna ruente. 93.a.
A corpore ſine anima. 10.a.
A depoſito male vſurpato. 133.d
A detegente vulnus medico. 73.c.
Ab eleemoſynam diſtribuente ex officio. 152.d
A fabro crebro tundente incudem. 316.a
Ex fine intento a medico, & magiſtro. 77.d
A fluminibus nomen amittentibus, cum ingrediuntur mare. 103.b
A flumio, qui aliorum amnium concurſu efficitur inſuperabilis, cum prius facile traijci poſſet. pag. 130.d
A furioſo gladium in manu tenente. 11.c
A gemma anulo inſerta. 148.b
A ieiunio, & reſtitutione, a quibus nõ plene exoluuntur, qui ea aliqua ex parte implere poſſunt. 226.a
A ieiunijs, & feſtis ſeruandis. 179.c
Ab igne eliciendo lapidum conflictu. 265.c
Ab imagine prægrandi, in qua facilius artificis errata deprehenduntur. 231.c
Ab imperito homine ingreſſo officinam artificis. pag. 352. a
Ab incitante nautas, & milites in periculis. pag. 65. c
Ab inquirente auri venas. 277.d
A luce nimia, quæ excæcat. 123.a
A ludis Olympicis, in quibus, qui acrius pugnabat, coronam ferebat. 347.d
A lumine vno ex multis ſcintillis accenſo. 3.c
A magnete ferrum trahente. 86.d
A magnete, ferrum ex varijs locis trahente, & ſigillo, imaginem eandem in multiplici cera imprimente. 130.a
A manu in digitos diſtributa. 27.c
A medico, amarum poculum propinante, vt ſanet. 87.b
A medico, qui morbum trahit quæſtus cauſa. pag. 133.c
A medico lædente ægrum. 88.b
A medico non indignato ob conuicia ægroti. pag. 84.c
A membris corporis. 286.a. & 346.d
A mercatore, qui pecuniam ſuam non patitur otioſam eſſe. 3.d.
A mercenario, qui, vbi ingruit periculum, fugam arripit. 287.b.
A milite, tempore pugnæ ordines, & aciem deſerente. 287.c. & 243.a
A milite, qui locum ſuum deſerit. 329.c
A milite, qui in acie non educit enſem. 335.d
A milite, qui præcipue a fortitudine laudandus eſt, non ab alijs rebus. 347.c
A milite ſine manu. 219.d
A milite veterano deſerente locum. 106.c.
A militibus præſidiarijs, qui Ciuitatem ipſam diripiunt. 182.b
A militibus pugnantibus inſtructa acie. 304.b.
A muliere abortiente. 355.c
A muliere adulterante ſciente viro. 97.c
A muſica, vbi chorda non ſufficit ad harmoniam. pag. 111.c
A naue in portu euerſa. 355.c
A nummo, & regia figura. 320.b
Ab oculo, & palato non ſano. 86.b.
Ab oſtendente gemmam ſacculo inuolutam. pag. 72. c
A partu edendo in lucem. 350.a
A peregrino quærente ducem viæ. 7.a
A pingente in tenebris. 72.a
A propinante vinum dilutum. 90.c
A ſale, qui in omni ſacrificio aſpergebatur. 186.b
A ſanguine per venas diffuſo. 376.a.
A ſigillo imprimente in cera. 87.a. & 130.c
A Sole, qui lucet, & lumen ſtellis impertitur. pag. 311.d
A ſpectantibus ludentes. 10.c
A ſpeculatore, qui inſidias hoſtium non detegit. pag. 267. b
A telo reſiliente. 133.d
A vaſis magis ſplendentibus in Sole. 121.a
A vendente ſtannum tamquã argentum. 161.a
A viatore, qui integrum viæ ſpatium emetiri debet antequam ad vrbem perueniat. 173.a
A viatore, & ſumente venenum. 160.c
Ab vmbra ſequente corpus. 230.c
Ab vſuram ficte petente. 82.a
Singularis quando dicatur in malam partem. 127.a
Singularitas eſt ſpecies arrogantiæ. 124.b
Singularitatis nomen non ſemper male ſonare. pag. 126.c
Singularitatis vitandæ cauſa, an liceat Card. tacere. 124.b
Sixtus V. decreuit omnes Cardinales in Vrbe præſentes ſubſcribere Bullis. 308.a
Sixtus V. paterne hortabatur ad libere loquendum. pag. 48.c
Sixti V. ſententia de referentibus ſe ad beneplacitum ſuum. 256.b

Socialem ad vitam homo creatus. 2.b
Solemnitates legis prætermiſſæ infirmant actum. pag.37.c
Spernens conſilium deliquit exemplo Anthemij a S. Gregorio reprehenſi. 4.b
Spe fructus aluntur omnes. 75.b
Spei fructus duplex. 78.b
Spiritum contradictionis fugere debent Conſiliarij. pag.213.b
Spiritum ſanctum contriſtat, qui contriſtat Epiſcopum. 83.b
Statum perfectorum, non perficiendorum referunt Cardinales. 207.d
Status rei mutatur ex accidentibus. 72.a
Statutum non dicitur, quod bono humano, aut diuino aduerſatur. 276.a
Submittere ſententiam ſuam iudicio Principis quo modo liceat. 256.b
Subſcribere Bullis Card. abſentes ſolere. 307.b
Vide verbo Bulla, & Cardinalis.
Suffragium. Vide Card. Conſultor. Sententia.
Suffragia duplicia eſſe, aperta, aut tacita. 239.b
Suffragia electionis eſſe exprimenda voce, non per fabas. 245.c
Suffragia tacita apud Romanos. 201.b
Suffragia voce tantum feruntur, eademq. ſola numerantur in Conſiſtorio. 206.d
Suffragijs in recenſendis non conſideratur vllum diſcrimen inter Cardinales. 261.b
Suffragiorum genera xiij. voce, ſcripto, pedibus, manibus, calculis, fabis, folijs, tabellis, ſeu punctis, ſorte, caput aperiendo, tela quatiendo, clamando, & ſententiam diuidendo. 238.b
Suffragiorum tacitorũ rationes, & vtilitates. 239.d
Suſpicio quid ſit. 165.b
Sibyllina carmina artificioſa. 214.c
Synodorum propriam formam eſſe libertatem dicendi. 219.c

T

TABELLARIAE *leges Romanæ.* 240.a
Tabellis ſuffragia dari. 238.c
Tacẽs vbi de damno Collegij tractatur, peccat. 374.d
Tacens. Vide verbo Cardinalis, & verbo Senatus.
Tacentes habentur pro conſentientibus in omni Collegio. 197.c
Tacere nolle Sanctos quattuor de cauſis. 206.a
Tacere iuſſus Conſiliarius debet. 70.b
Taciti & expreſſi idem eſſe iudicium, quomodo intelligitur. 206.b
Taciturnitas abſolute conſiderata. 204.a
Taciturnitas in Conſiſtorio habetur pro conſenſu. pag. 120.b
Taciturnitas quaſi theſaurus conſiliorum cenſetur. pag. 379.d
Taciturnitatis tenebris quædam obtegenda. 16.a
Tacitus conſenſus fallax, & a ſolis coniecturis proficiſcitur. 201.d
Tarquinius appellatus Tyrannus qui decerneret quædam præter Senatum. 271.c
Tela quatiendo ſuffragia dari. 238.c
Temere, & præcipitanter fieri quæ dicuntur. 174.c
Temporalia ad ſpiritualem finem ordinantur. 364.a
Tentare Deum, qui dicuntur. 4.d
Thebani quomodo Senatum pingebant. 312.a
Themiſtoclis conſilium quamuis vtile reiecit Ariſtides, quia non iuſtum. 135.a
Tiberij dictum de Senatu. 65.b
Tiberius Cæſar quomodo elegit conſules. 80.c
Tiberius Senatum venerabatur. 272.a
Timor inordinatus arguitur. Vide Metus. 92.b
Timor reuerentialis cum filiali conuenire videtur. pag.122.b
Timor reuerentialis eſt vtilis. 121.a
Tridentinum Concilium. Vide Concilium. 314.b
Tripartita ratione omnes præcedentes caſus operis fere comprehendi. 326.b
Triplex perſuadendi, ſeu dandi conſilij modus, ratione, auctoritate, exemplo. 211.d
Triplex poteſt conſiderari voluntas in Papa. 292.d
Tripliciter aliquem verſari poſſe circa cognitionem. pag. 176.b

V

VANITATIS, *aut faſtus ſuſpicio abeſſe debet a Card.* 369.b
Varietas graduum, & officiorum ad Eccleſiæ pertinet perfectionem. 368.c
Varietatem ordinum Regina Sabba videns ſtupebat. pag. 368. c
Verba præcipuum locum inter ſigna habent. 196.a
Verba ſigna data vocari ſolent. 195.d
Verbis, & ſignis ſtandum eſſe, iuxta communem ſenſum. 198.c
Verecundia aliquando eſt vitioſa. 117.b
Veri Cardinalis forma expreſſa a quodam ornatiſſimo Conſiliario. 367.b
Veritas abſtruſa non ſine difficultate comprehendi poteſt. 277.d
Veritas grata eſt naturæ hominis. 85.d
Veritas odium parit. 218.c
Veritas tamquam in profundo difficulter eruitur. pag. 265.b
Veritatis virtus, in quo conſiſtit. 195.d
Veritatem opinioni eſſe præferendam. 198.d
Verum conſilium naturaliter mouet. 78.c
Veſtimenta non ſunt primo inſtituta ad ſignificandum. 199.a
Veſtibus proprijs ſectæ Saracenæ non licet vti. 199.c
Vicarius Chriſti. Vide Papa.

Villicationis ratio reddenda etiam de verbo otioſo. pag. 7. c
Vincibilis, & voluntaria eſt ignorantia, a qua error conſcientiæ procedit. 298. b
Virtus Charondæ. 49. c
Virtus eſt qualitas bona, qua nemo male vtitur. pag. 126. d
Virtus perſeuerantem animi firmitatem poſtulat. pag. 107. c
Virtutis actũ aliquando reperiri ſine virtute. 336. d
Virtutis impedimenta quædam ſunt hominum, quædam Prælatorum. 367. d
Virtutis nullam poſſe dici actionem niſi recta ſit per ſe, & recte exerceatur, colligitur ex Concilio Tridentino. 337. d
Virtutis opus recte facere quid complectitur. 336. d
Virtute vera præditi hominis præſtantia. 359. a
Virtutes aliæ veræ, aliæ falſæ. 222. c
Virtutum documenta illuſtriora præſtãda ſunt a Cardinalibus, quàm ab alijs. 367. b
Vocationem ſuam videre quiſque debet. 351. b
Vox viua eſt neceſſaria, vbi conſenſus pro forma certo tempore requiritur. 303. b
Vocis viuæ efficacitas quanta. 246. a
Voce ferri ſuffragia, optimum eſſe. 241. d
Voluntas duplex, communis, & propria. 309. a
Voluntas duplex, perfecta, & imperfecta. 76. a
Voluntas in omnibus rebus dominari debet. 336. b
Voluntas permiſſionis. 57. d
Voluntas ſola Principis non eſt conſideranda. 185. c
Voluntati ſuperioris eſſe obediendum, quo ſenſu habeat veritatem. 69. b
Voluntatem pro facto reputari. 226. b
Vſus generalium regularum. 323. c
Vtile eſt conſilium Principi, & alijs. 78. d
Vtilitas duplex, intrinſeca, & extrinſeca. 151. d
Vulgo bonum dicunt, quod placet ſenſui. 87. c

Z

ZACHARIAS *eſt exemplum libere loquendi cum Principibus.* 220. d
Zalenci virtus. 49. c
Zeli in veritate dicenda exemplum. 221. a

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes ſunt Terniones, præter *, qui eſt Quaternio.

ROMAE,

Ex Typographia APOSTOLICA VATICANA.

M D XCII.

LEGATORIA
SERGIO
BANDITELLI
V. S. Ignazio n. 9
ROMA T. 68240

Digitized by Google